

Alþingi 1937.

Þingsetning.

A.

Í sameinuðu þingi.

Árið 1937, mánudaginn 15. febrúar, var fimmtugasta og fyrsta löggefandi Alþingi sett í Reykjavík. Er það fertugasta aðalþing í röðinni, en sextugasta og sjötta samkoma frá því, er Alþingi var endurreist.

Þingmenn komu saman í alþingishúsinu kl. 12.45 miðdegis og gengu þaðan til guðsþjónustu í dómkirkjunni kl. 1. Séra Árni Sigurðsson steig í stólinn og lagði út af Jes. 57,14.

Að lokinni guðsþjónustu gengu þingmenn aftur til alþingishússins, fundarsals neðri deildar. Þessir þingmenn voru til þings komnir:

1. Ásgeir Ásgeirsson, þm. V.-Ísf.
2. Bergur Jónsson, þm. Barð.
3. Bernharð Stefánsson, 1. þm. Eyf.
4. Bjarni Ásgeirsson, þm. Mýr.
5. Bjarni Bjarnason, 2. þm. Árn.
6. Einar Árnason, 2. þm. Eyf.
7. Emil Jónsson, þm. Hafnf.
8. Eysteinn Jónsson, 1. þm. S.-M.
9. Finnur Jónsson, þm. Ísaf.
10. Gísli Guðmundsson, þm. N.-Þ.
11. Gísli Sveinsson, þm. V.-Sk.
12. Guðbrandur Ísberg, þm. Ak.
13. Guðrún Lárusdóttir, 5. landsk. þm.
14. Gunnar Thoroddsen, 11. landsk. þm.
15. Hannes Jónsson, þm. V.-Húnv.
16. Haraldur Guðmundsson, þm. Seyðf.
17. Hermann Jónasson, þm. Str.
18. Héðinn Valdimarsson, 2. þm. Reykv.
19. Ingvar Pálmason, 2. þm. S.-M.
20. Jakob Möller, 3. þm. Reykv.
21. Jóhann Jósefsson, þm. Vestm.
22. Jón Audunn Jónsson, þm. N.-Ísf.
23. Jón Baldvinsson, 4. landsk. þm.
24. Jón Ólafsson, 1. þm. Rang.
25. Jón Pálmason, þm. A.-Húnv.
26. Jón Sigurðsson, 7. landsk. þm.
27. Jónas Guðmundsson, 6. landsk. þm.
28. Jónas Jónsson, þm. S.-Þ.

29. Jörundur Brynjólfsson, 1. þm. Árn.
30. Magnús Guðmundsson, 1. þm. Skagf.
31. Magnús Jónsson, 1. þm. Reykv.
32. Magnús Torfason, 2. landsk. þm.
33. Ólafur Thors, þm. G.-K.
34. Páll Hermannsson, 1. þm. N.-M.
35. Páll Zóphóníasson, 2. þm. N.-M.
36. Pétur Halldórsson, 5. þm. Reykv.
37. Pétur Magnússon, 2. þm. Rang.
38. Sigfús Jónsson, 2. þm. Skagf.
39. Sigurður Einarsson, 9. landsk. þm.
40. Sigurður Kristjánsson, 6. þm. Reykv.
41. Sigurjón Á. Ólafsson, 4. þm. Reykv.
42. Stefán Jóhann Stefánsson, 1. landsk. þm.
43. Thor Thors, þm. Snæf.
44. Þorbergur Þorleifsson, þm. A.-Sk.
45. Þorsteinn Briem, 10. landsk. þm.
46. Þorsteinn Þorsteinsson, þm. Dal.

Voru þingmenn þessir allir á fundi, nema þm. Seyðf., þm. Vestm. og 1. þm. Reykv., sem boðað höfðu veikindaforföll. En þessir þingmenn voru ókomnir til þings:

1. Garðar Þorsteinsson, 8. landsk. þm.
2. Páll Þorbjörnsson, 3. landsk. þm.
3. Pétur Ottesen, þm. Borgf.

Konungsboðskapur.

Þá er þingmenn höfðu skipað sér til sætis, stóð upp forsætisráðherra **Hermann Jónasson**, og las upp opið bréf, er stefnir Alþingi saman til reglulegs fundar mánudaginn 15. febr. 1937, dags. 26. jan. (Sjá Stjtið. 1937, A, bls. 1).

Að því búnu las forsætisráðherra upp konungsumboð sér til handa til þess að setja Alþingi, dags. s. d. Samkvæmt því umboði lýsti forsætisráðherra yfir því, að Alþingi væri sett.

Stóð þá upp **Jörundur Brynjólfsson**, 1. þm. Árn., og mælti:

„Íslenzka þjóðin og konungur Íslands lengi lifi“.

Tóku þingmenn undir þau orð með ferföldu húrrahrópi.

Forsætisráðherra kvaddi þessu næst elzta þingmanninn, Sigfús Jónsson, 2. þm. Skagf., til þess að stýra fundi þar til er kosinn væri forseti sameinaðs þings. Aldursforseti gekk þá til forsetastóls og tók við fundarstjórn.

Minning látinna manna.

Aldursforseti (SigfJ): Ég vil byrja á því að bjóða alla hv. þm. velkomna til starfs á þessu nýsetta Alþingi.

Áður en Alþingi tekur til starfa vil ég með nokkrum orðum minnast þriggja manna, sem látizt hafa frá því er síðasta þingi sleit og átt hafa sæti á Alþingi.

Er þá fyrst að minnast Eggerts hreppstjóra Benediktssonar í Laugardælum, sem andaðist að heimili sínu 22. júlí síðastl. Hann fæddist að Breiðabólstað á Skógarströnd 29. ágúst 1861 og var sonur séra Benedikts Eggertssonar, síðast prests í Vatnsfirði, og konu hans, Agnesar Þorsteinsdóttur bónda í Núpakoti undir Eyjafjöllum Magnússonar. Eggert fór í latínuskólann í Reykjavík, en hætti námi eftir þrjú ár og lagði stund á verzlunarstörf, var í verzlunarskóla í Kaupmannahöfn 1884—1885, bókarí við verzlun á Papósi næstu þrjú ár, 1885—1888, og síðan verzlunarstjóri þar 1888—1897. Þá fluttist hann að Laugardælum í Árnessýslu og bjó þar rausnarbúi yfir 30 ár, en dvaldist síðustu árin hjá syni sínum, sem tekinn var við búinu.

Eggert Benediktsson var hinn mesti athafnamaður og einn meðal fremstu forvígismanna í flestum framfarumálum Sunnlendinga um langt skeið. Má meðal þeirra nefna verzlunarmálin, sem hann lét mjög til sín taka. Áður en kaupfélög risu upp eystra, stýrði hann um skeið pöntunarfélagi á Stokkseyri. Hann var einn meðal forgöngumanna að stofnun Sláturfélags Suðurlands og endurskoðandi reikninga félagsins frá upphafi til dauðadags. Hann átti og mikinn hlut að undirbúningi Flóaáveitunnar, stofnun Mjólkuurbús Flóamanna og ýmsum öðrum málum, er til framfara horfðu fyrir héraðið. Hyggindi hans og lipurð, samfara fjöri og áhuga, þóttu jafnan koma í góðar þarfir í mörgum vandamálum sýslunga hans og stéttarbræðra. Á Alþingi átti hann þó ekki sæti nema á einu þingi, 1902, var þá 2. þingmaður Árnesinga.

Þá andaðist 12. september síðastliðinn Björn R. Stefánsson, fyrrur þingmaður Sunnmýlinga. Hann er fæddur á Desjarmýri í Borgarfirði eystra 21. maí 1880, sonur séra Stefáns Péturssonar, síðast prests á Hjaltastað, og konu hans Ragunhildar Bjargar Metúsalemsdóttur hins sterka í Möðrudal Jónssonar. Björn útskrifaðist úr Möðruvallaskóla 1899 og stundaði kennslu- og verzlunarstörf á næstu árum. Á árunum 1903—1913 var hann kaupfélagsstjóri og síðan verzlunarstjóri á Breiðdalsvík, en stofnaði þá verzlun á Reyðarfirði og rak hana um 6 ára skeið, til 1919. Þá fluttist hann til Reykjavíkur og hafði upp frá því á hendi skrifstofustörf hér í bænum.

Meðan Björn var eystra átti hann um hrið mikinn þátt í opinberum málum og hafði á hendi

ýms trúnaðarstörf í sveitarþarfir og sýslu, átti m. a. allengi sæti í hreppsnefnd Breiðdalshrepps og var oddviti hennar um skeið. Hann var fasteignamatmaður í Suður-Múlasýslu 1916—1919 og þingmaður kjördæmisins (2. þm.) sama tímabil. Hann þótti vera greindarmaður, áhugasamur um landsmál og drengur góður.

Björn Stefánsson varð bráðkvaddur á ferð í Skíðaskálanum í Hveradölum.

Loks er hér manns að minnast, sem átt hefir um langt skeið samstarf hér á þingi með mörgum þeirra manna, sem enn eru hér að starfi. Það er bændu- og héraðshöfðinginn Guðmundur Ólafsson í Ási í Vatnsdal. Hann andaðist að heimili sínu 10. desember síðastliðinn.

Guðmundur Ólafsson fæddist að Guðrúnarstöðum í Vatnsdal 13. október 1867, sonur Ólafs Ólafssonar bónda þar og konu hans Guðrúnar Guðmundsdóttur bónda og alþingismanns á Guðlaugsstöðum í Blöndudal Arnjótssonar. Hann útskrifaðist úr Flensborgarskóla 1889, reisti bú að Ási í Vatnsdal og bjó þar til dauðadags myndar- og rausnarbúi. Sveitunar hans báru snemma traust til mannsins og fólu honum margar trúnaðarstöður. Í hreppsnefnd og sýslunefnd átti hann sæti um langt skeið og í yfirskattanefnd sýslu sinnar. Hann var og í síðustu yfirmatsnefnd fasteigna landsins, og önnur störf hafði hann á hendi í almenningþarfir. En lengst mun þó minnst verða starfa hans hér á þingi. Hann var þingmaður Húnvetninga óslitið frá 1914 til 1933, fyrst 2. þingmaður Húnvetninga 1914—1919, 1. þingmaður þeirra 1920—1923 og þingmaður Austur-Húnvetninga frá því er kjördæminu var skipt, 1924—1933. Átti hann því sæti á 22 þingum samfellt. Forseti efri deildar var hann á síðustu 7 þingum, 1928—1933.

Á þingi voru aðaláhugamál hans, auk ýmsra framfarumála héraðsins, landbúnaðar- og samvinnumál, og hann hafði gott lag á að koma þeim málum fram, sem hann heitist fyrir, því að samfara skapfestu og einbeittni var honum samgróin sú ljúfmennska og háttþrýði, að svo mátti heita, að öllum samþingismönnum hans þætti vænt um hann. Hann leitaði lítt á aðra menn að fyrra bragði, en ef hann lenti í orðasennu, gat hann orðið meinyrtur, enda var fyndni hans og orðheppni viðbrugðið. Forsetastörf og fundarstjórn fóru honum vel og réttlátlega úr hendi. Ég hygg það sízt ofmælt, þótt sagt sé, að ekki hafi aðrir menn verið vinsælli á Alþingi en Guðmundur Ólafsson, og Húnvetningar og bændastétt landsins yfirleitt hafa með honum misst einn sinna beztu manna.

Ég vil biðja háttvirta þingmenn að votta minningu þessara látnu manna virðingu sína með því að rísa úr sætum sínum.

[Allir þingmenn risu úr sætum.]

Kosning forseta.

Aldursforseti kvaddi sér nú til aðstoðar sem fundarskrifara þá Stefán Jóh. Stefánsson, 1. landsk. þm., og Jón Auðun Jónsson, þm. N.-Ísf., og lét síðan ganga til kosningar á forseta sameinaðs þings. Kosningu hlaut

Jón Baldvinsson, 4. landsk. þm.,

Kosning forseta. — Kosning skrifara. — Kjörbréfanefnd. — Kosning fastanefnda.

með 25 atkv. — Magnús Guðmundsson, 1. þm. Skagf., fékk 15 atkv., en 3 seðlar voru auðir.

Hinn kjörni forseti tók nú við fundarstjórn og lét fyrst fara fram kosningu fyrri varaforseta sameinaðs þings. Kosningu hlaut

Bjarni Ásgeirsson, þm. Mýr.,

með 24 atkv. — 18 seðlar voru auðir.

Þá fór fram kosning annars varaforseta sameinaðs þings, og hlaut kosningu

Emil Jónsson, þm. Hafnf.,

með 24 atkv. — Þorbergur Þorleifsson, þm. A-Sk., fékk 1 atkv., en 17 seðlar voru auðir.

Kosning skrifara.

Þessu næst voru kosnir skrifarar sameinaðs þings, að viðhafðri hlutfallskosningu. Bárust forseta tveir listar, með einu nafni á hvorum. Á öðrum listanum, er forseti merkti A, var Bjarni Bjarnason, en á hinum, er forseti merkti B, var Jón Auðunn Jónsson. Samkvæmt því lýsti forseti yfir, að kosnir væru skrifarar sameinaðs þings án atkvgr.:

Bjarni Bjarnason, 2. þm. Árn., og

Jón Auðunn Jónsson, þm. N.-Ísf.

Kjörbréfanefnd.

Að lokum fór fram kosning kjörbréfanefndar, að viðhafðri hlutfallskosningu. Fram komu tveir listar, er forseti merkti A og B, með samtals jafnmörgum nöfnum og kjósa skyldi menn í nefndina. Á A-lista voru BJ, StJSt, EÁrna, en á B-lista PM, GSv. — Samkvæmt því lýsti forseti yfir, að kosnir væru án atkvgr.:

Bergur Jónsson,

Pétur Magnússon,

Stefán Jóh. Stefánsson,

Gisli Sveinsson,

Einar Árnason.

Kosning fastanefnda.

Á 2. fundi í Sp., 16. febr., var tekin til meðferðar

kosning í fastanefndir samkv. 16. gr. þingskapa.

1. Fjárveitinganefnd.

Við kosningu fjv. komu fram 2 listar, A og B. — Á A-lista voru BB, JG, ÞorbP, SE, BSt, og á B-lista PO, JS, ÞP, JakM. — Þar sem ekki voru fleiri nöfn samtals á listunum en kjósa skyldi menn í nefndina, lýsti forseti yfir, að kosnir væru án atkvgr.:

Bjarni Bjarnason,

Pétur Ottesen,

Jónas Guðmundsson,

Jón Sigurðsson,

Þorbergur Þorleifsson,

Þorsteinn Þorsteinsson,

Sigurður Einarsson,

Bernharð Stefánsson,

Jakob Möller.

2. Utanríkismálanefnd.

***Hannes Jónsson**: Ég vildi aðeins beina þeim tilmælum til hæstv. forseta, hvort honum þætti

ekki ástæða til að taka til athugunar þá ósk, er ég bar fram á síðasta þingi og ég endurtek nú, að upp verði tekinn sá háttur um skipun utanríkismálan., að allir þingflokkar eigi fulltrúa í n. og að utanflokkaþm. eigi einnig sæti í henni, eins og var um eitt skeið. Þessum tilmælum mínum var í fyrra vísað til þingflokka, en það vafðist alllengi fyrir flokkunum að gefa skýr svör, þar til að lokum meiri hlutinn komst að þeirri niðurstöðu, að þetta væri ekki fært. Nú kann að vera, að stjórnarflokkunum sýnist annað í þessu efni, og vil ég því mælast til þess við hæstv. forseta, að hann beri till. mína undir þingheim.

Forseti (JBald): Ég get orðið við þessum tilmælum hv. þm. V.-Húnv., og ætla ég, að réttast sé að beina því til þingflokka, hvort kosningunni skuli frestað eða hvort þeir eru viðbúnir að svara tilmælum hv. þm.

***Jónas Jónsson**: Það framgekk ekki alveg ljóst af ræðu hv. þm. V.-Húnv., hver viðbótin við nefndina átti að vera. Hann talaði um, að allir flokkar og utanflokkaþmenn ættu að hafa fulltrúa í n., en það kom ekki skýrt fram, hvort hans flokkur átti að fá tvo eða kannske þrjá fulltrúa í n., ef þriðji maðurinn á að skoðast til í flokknum. Ég vil skjóta því til hv. þm. Skagf., hvort hann vilji ekki fallast á, að Sjálfstfl. leyfi Bændafll. að láta varamenn í n. í stað Sjálfstfl. (MG: Hvers vegna að skjóta því til mín?).

***Ólafur Thors**: Ég geri ráð fyrir því, að Sjálfstfl. hafi ekkert við það að athuga, þó Bændafll. eigi fulltrúa í utanríkismálan., en hinsvegar sé ég enga ástæðu til að heiðra hv. 2. landsk. með því að leyfa honum inn í n.

***Hannes Jónsson**: Ég vil taka fram, til þess að fyrirbyggja misskilning, að ég meinti þann eina hv. þm., sem bauð sig fram utan flokka við síðustu kosningar og var kosinn á þing sem slíkur. Sá maður var áður sem slíkur í utanríkismálan., og ég tel það eðlilegt, að hann hafi sömu aðstöðu til þess að taka sæti í n. aftur. Þá var og talið eðlilegt, að n. væri skipuð öllum flokkum, og því fór ég fram á það, að allir flokkar hefðu þar fulltrúa nú.

***Jónas Jónsson**: Ég vildi óska eftir því að fá skýrara svar um það frá hv. þm. V.-Húnv., hvort hann ætlast til, að hans flokkur fái einn eða tvo fulltrúa í nefndinni. Það er að heyra, að hann ætlist til, að þeir verði tveir.

***Hannes Jónsson**: Hv. þm. S.-Þ. hefir vist ekki tekið vel eftir því, sem ég sagði, ef hann hefir skilið mig svo, að ég ætlaðist til, að Bændafll. fengi tvo fulltrúa í utanríkismálanefnd. Ég tók það fram, að ég ætlaðist til, að Bændafll. fengi einn fulltrúa, og utanflokksþingmaðurinn yrði annar, og þannig yrði fjölgað um tvo menn í nefndinni.

Forseti (JBald): Ef ekki kemur fram tillaga um að fresta kosningunni, mun ég láta hana fara

) Stjarna () framan við nafn ræðumanns táknar, að ræðan sé prentuð eftir handriti innanþingsskrifara, öfyrirlesin af ræðumanni.

fram. (HannJ: Það hafa engin mótmæli komið fram gegn minni tillögu). Ef ekki kemur fram sérstök tillaga um að fresta kosningunni, læt ég hana fara fram. (HannJ: Ég ber gjarnan fram tillögu um að fresta kosningunni). Ég skal gera það fyrir hv. þm. að bera upp till. hans.

Till. um að fresta kosningu utanríkismálanefndar felld með 25:19 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MG, ÓTh, PHalld, PM, PO, SK, TT, ÞBr, ÞÞ, GSv, GÍ, GL, GTh, HannJ, JakM, JAJ, JÓl, JónP, JS.

nei: JJ, JörB, MT, PHerm, PZ, SigfJ, SE, SÁÓ, StJSt, ÞorbÞ, ÁÁ, BJ, BSt, BÁ, BB, EÁrna, EmJ, EystJ, FJ, GG, HermJ, HV, IngP, JG, JBald.

Fimm þm. (MJ, ÞÞ, GP, HG, JJós) fjarstaddir.

Fór þá fram kosning utanríkismálanefndar, og komu fram 2 listar, A og B, með samtals jafn-

mörgum nöfnum og aðalmenn og varamenn skyldi kjósa. Forseti lýsti yfir því, að rétt væru kjörnir án atkvgr. þeir menn, er á listunum voru tilnefndir, en þeir voru þessir:

Aðalmenn:

Af A-lista: Bjarni Ásgeirsson,
Héðinn Valdimarsson,
Jónas Jónsson,
Stefán Jóh. Stefánsson.

— B-lista: Ólafur Thors,
Magnús Jónsson,
Pétur Magnússon.

Varamenn:

Af A-lista: Páll Zóphóniasson,
Ásgeir Ásgeirsson,
Gísli Guðmundsson,
Emil Jónsson.

— B-lista: Garðar Þorsteinsson,
Jakob Möller,
Magnús Guðmundsson.

B.

Í efri deild.

Að loknum fundi í sameinuðu þingi var fyrsti fundur efri deildar settur. Deildina skipuðu þessir þingmenn, og voru þeir allir á fundi, nema þm. Seyðf. og 1. þm. Reykv., sem boðað höfðu veikindaforföll:

1. Bernharð Stefánsson, 1. þm. Eyf.
2. Einar Árnason, 2. þm. Eyf.
3. Guðrún Lárusdóttir, 5. landsk. þm.
4. Haraldur Guðmundsson, þm. Seyðf.
5. Hermann Jónasson, þm. Str.
6. Ingvar Pálmason, 2. þm. S.-M.
7. Jón Auðunn Jónsson, þm. N.-Ísf.
8. Jón Baldvinsson, 4. landsk. þm.
9. Jónas Jónsson, þm. S.-Þ.
10. Magnús Guðmundsson, 1. þm. Skagf.
11. Magnús Jónsson, 1. þm. Reykv.
12. Páll Hermannsson, 1. þm. N.-M.
13. Pétur Magnússon, 2. þm. Rang.
14. Sigurjón Á. Ólafsson, 4. þm. Reykv.
15. Þorsteinn Briem, 10. landsk. þm.
16. Þorsteinn Þorsteinsson, þm. Dal.

Forsætisráðherra kvaddi elzta þingmann deildarinnar, Ingvar Pálmason, 2. þm. S.-M., til þess að gangast fyrir kosningu forseta deildarinnar. Aldursforseti gekk þá til forsetastóls og nefndi sér til aðstoðar sem fundarskrifara þá Jón Auðun Jónsson, þm. N.-Ísf., og Pál Hermannsson, 1. þm. N.-M.

Kosning forseta og skrifara.

Var svo gengið til forsetakosningar. Kosningu hlaut

Einar Árnason, 2. þm. Eyf.,
með 8 atkv. — 6 seðlar voru auðir.

Hinn kjörni forseti tók nú við fundarstjórn og lét fyrst fara fram kosningu fyrri varaforseta. Kosinn var

Sigurjón Á. Ólafsson, 4. þm. Reykv.,
með 8 atkv. — seðlar voru auðir.

Þá var kosinn annar varaforseti
Ingvar Pálmason, 2. þm. S.-M.,
með 8 atkv. — 6 seðlar voru auðir.

Loks voru kosnir skrifarar deildarinnar, að viðhafðri hlutfallskosningu. Fram komu 2 listar, með einu nafni hvor. Á A-lista var PHerm, en á B-lista JAJ. — Samkv. því lýsti forseti yfir, að rétt væru kjörnir skrifarar deildarinnar án atkvgr.:

Páll Hermannsson, 1. þm. N.-M., og
Jón Auðunn Jónsson, þm. N.-Ísf.

Sætaskipun.

Þessu næst skyldi hlutað um sæti deildarmanna samkv. þingsköpum. Fram kom till. um

að láta sætaskipun haldast eins og hún var á síðasta þingi. Afbrigði um þá till. og till. sjálf samþ. með 12 shlj. atkv.

Kosning fastanefnda.

Á 2. fundi deildarinnar, 16. febr., fór fram kosning í fastanefndir samkv. 16. gr. þingskapa, að viðhafðri hlutfallskosningu. Við kosningu hverrar nefndar komu fram tveir listar, A og B, með samtals jafnmörgum nöfnum og menn skyldi kjósa.

1. Fjárhagsnefnd.

Á A-lista voru JBald, BSt, en á B-lista MJ. Samkv. því lýsti forseti yfir, að kosnir væru án atkvgr.:

Jón Baldvinsson,
Magnús Jónsson,
Bernharð Stefánsson.

2. Samgöngumálanefnd.

Á A-lista voru SÁÓ, JJ, en á B-lista JAJ. Kosningu hlutu samkv. því:

Sigurjón Á. Ólafsson,
Jón Auðunn Jónsson,
Jónas Jónsson.

3. Landbúnaðarnefnd.

*Þorsteinn Briem: Það hefir oft komið fyrir, að fjölgað hefir verið í einstökum nefndum hér í hv. Ed. með tilliti til þess að allir flokkar, sem sæti eiga í deildinni, gætu átt fulltrúa í þeim nefndum.

Þetta var gert árið 1934, að ég ætla, að því er snertir landbn. Þá var ákveðið að hafa 5 menn í þeirri n. með tilliti til þessa, og síðan hefir d. ákveðið að hafa 5 menn í allshn. af hinni sömu ástæðu. Ég vil því leyfa mér að beina þeim tilmælum til hæstv. forseta, hvort hann vildi ekki leita álits þingflokka um það, hvort þeir vildu fallast á, að þessi háttur yrði nú á hafður, með tilliti til þess, að þeim flokkum, sem sæti eiga í d., gæfist kostur á að eiga fulltrúa í þessum tveimur n. landbn. og allshn.

Vænti ég, að hæstv. forseti verði við þessum tilmælum mínum.

*Jónas Jónsson: Þetta hefir stundum komið fyrir áður, að fjölgað hefir verið í n. en það er í raun og veru engin ástæða til þess fyrr en séð er, að þessar n. hafi sérstaklega mikið að gera. Og þar sem sá hv. þm., sem talaði, er í svo náinni samvinnu við Sjálfstfl., þá sýnist eðlilegast, að þar sé kosningabandalag á milli, og á þann hátt geti hv. þm. komið í n. með þeim

raunverulega stuðningi, sem hann hefir. Vil ég benda hv. 1. þm. Skagf., sem nú hefir kvatt sér hljóðs, á, að það liggur fyrir vitnisburður frá formanni Sjálfstfl. um það, að hans flokkur beri ábyrgð á því, að þessi nýi flokkur er til. Þess vegna er ekki ástæða til þess að fjölga í n., því hv. 1. þm. Skagf. getur alveg eins óskað eftir því, að hans flokkur fengi fleiri menn í n. af einhverjum ástæðum, sem hann getur rökstutt. Ég álit því, að ekki eigi að fjölga í þessum n. nú, því að það getur alltaf komið til greina seinna, ef stór mál koma fyrir, en aðrar ástæður sýnast ekki nú liggja fyrir hendi.

Magnús Guðmundsson: Ég geri ekki ráð fyrir, að Sjálfstfl. hafi neitt við það að athuga, þó að fjölgað verði í þessum tveimur n. Úr því að til eru starfskraftar í hv. d., sem ella verða ónotaðir, finnst mér óráðlegt að taka ekki góðu boði um framlag slíkrar vinnu.

En að því er það snertir, að svo nán samvinna sé milli Bændaf. og Sjálfstfl., að það sé hægt að koma þessu fyrir með bandalagi á milli þessara tveggja flokka, þá vil ég segja hv. þm. S.-þ. það, að mér finnst stjórnarflokkarnir vilja hafa sína umboðsmenn í n., þó að þar sé nán samvinna á milli, og ef hv. þm. S.-þ. vill líta sér nær, ætti hann að skilja það, að Bændaf. vill hafa sína eigin umboðsmenn í aðalnefndunum. Annars ætla ég ekki út í neitt pólitískt karp við hv. þm. S.-þ., þó að hann vildi ympra á því. En út af því, að hv. þm. S.-þ. sagði, að Sjálfstfl. bæri ábyrgð á því, að Bændaf. sé til, þá held ég, að ábyrgðin sé mest hjá hv. þm. sjálfum, sem er svo ráðrikur í sínum flokki, að hann rak þessa menn burt. Hann ætti ekki að kenna öðrum um það, sem er vissulega hans eigin sök.

Annars skal ég ekki fara út í að ræða samvinnu milli flokka. Eftir að nú er komin á samfylking milli þriggja flokka hinumegin, þá held ég, að þeir ættu ekki að vera að öfundast yfir því, þó að hinir 2 (JJ: Eru ekki 3 þeim megin?) séu ekki að fjandskapast, því að stj.fl. ættu að hafa nægan liðstyrk þar á móti. Annars hefir engin samvinna verið gerð milli Bændaf. og Sjálfstfl.

***Þorsteinn Briem:** Svo var að heyra á hv. formanni Framsóknarflokksins, að hann vildi ekki taka þessi tilmæli mín til greina að svo stöddu. Ég harma það, að hann er því ekki fylgjandi að taka tillit til óska minna nú þegar, en vil vænta þess, að hann við nánari athugun fallist á það. En jafnframt því verð ég að lýsa því yfir, að þau orð, sem hann lét falla um samband Bændaf. við aðra flokka, eru óréttmæt. Sjálfstfl. hefir ekki neitt samband við okkar flokk fremur en aðra flokka, nema það, sem kann að leiða af því, að báðir flokkarnir eru í stjórnarandstöðu. Við Bændafloksmenn erum alveg sjálfstæður flokkur og munum ekki leita eftir samvinnu við einn flokk fremur en annan, frekar en það, sem málefni standa til í hvert sinn. Ég skal ekki tefja tímann með því að svara órökstuddum getsökum, og vænti þess að fá svör allra flokka um þetta mál.

***Jónas Jónsson:** Út af því, sem hv. 1. þm. Skagf. talaði um samfylkingu, sem Framsfl. væri í við tvo aðra flokka, þá vil ég taka það fram, að ég veit ekki, hverjir það eru. Mér er kunnugt um, að við erum í pólitísku samstarfi við þann flokk, sem stendur að ríkisstj. með okkur, en ég hygg, að það sé af ókunnugleika hjá hv. þm., ef hann heldur, að það sé samband á milli Framsfl. og nasista eða kommúnista, eða þeirra flokka, sem standa að hv. þm. Skagf. Aftur á móti er ég hræddur um það, og það kemur ljóslega fram í verkunum, að flokkur hv. 1. þm. Skagf. er í ákaflega nánu sambandi á tvær hliðar, bæði við þá menn, sem nú biðja um liðsauka hér á þingi, og svo við nasista, og vil ég í því efni minna á, að hans látni samherji, Jón heitinn Þorláksson, þakkaði þeim hér á árunum fyrir bandalag og lýsti þeim sem gófum persónum með hrein-ar hugsanir.

Út af því, sem hv. síðasti ræðumaður sagði um það, að hann væri ekki í neinum venzlum við Sjálfstfl., þá liggur í því — og eins hjá hv. 1. þm. Skagf. —, að það hafi verið ósatt, sem form. Sjálfstfl. sagði í fyrri, þegar hann jataði það á sig í hv. Nd., að það væri fyrir sinn stuðning og með sínum vilja og vitund, að atkvæði fluttust yfir á þann mann úr Bændaf., sem náði kosningu í héraði, og þannig gaf þessum mönnum tilverurétt á þingi. Þetta er því beinlínis yfirlýsing um það, að hv. form. Sjálfstfl. hafi sagt ósatt í fyrri. En ef formaðurinn (ÓTh) hefir sagt satt, þá er hv. síðasti ræðumaður sprottinn af sömu rót, kominn á þing fyrir þeirra tilverknað, og verður því að skoðast þeirra heimilismaður.

Ennfremur vil ég benda hv. 10. landsk. á það, að hv. fyrrv. sýslum. Árnesinga, sem komst inn á þing fyrir sömu greiðasemi hv. form. Sjálfstfl. og hann, kemst ekki í n. og gerir enga tilraun til þess. Ég sé því ekki, að þessi maður (10. landsk.) hafi nokkra frekari ástæðu til að fara fram á sérstakt þingleyfi heldur en hv. 2. landsk. Það er eðlilegt, að þeir sitji við sama borð í lífinu eins og þeir komust inn í þennan pólitíska heim, fyrir allar sömu aðstæður.

***Jón Baldvinsson:** Það er aðeins fyrirspurn til hv. 1. þm. Skagf. um það, hvaða þrír flokkar það eru, sem eru í samfylkingu. Það er rétt, að hann leysi frá skjóðunni næst þegar hann stendur upp, svo að það sé alveg bert, við hvaða flokka hann á.

En viðvikjandi eftirgrennsln hv. 10. landsk. um að fjölga í n., þá mun ég sýna minar undirtektir við atkvgr., ef hæstv. forseti ber það undir atkv. En ég verð að taka undir það með hv. þm. S.-þ., að mér finnst þetta mál líta dálítið öðruvísi út að því er snertir flokk hv. 10. landsk., eftir að búið er að jata, að hann hefir verið kosinn fyrir tilstilli Sjálfstfl.

Ég hefði haft samúð með hv. 10. landsk., ef hann hefði komist inn á eigin spýtur og væri lítill flokkur, því ég hefi átt við slíkt að búa. En eftir upplýsingum hv. form. Sjálfstfl. er það ekki, þó að það hafi kannske ekki átt að upplýsast. En það varð nú sennilega af því, að honum rann í skap.

Ég vil svo vænta þess, að hv. þm. Skagf. upp-
lýsi það, við hvaða flokka hann átti, þegar hann
minntist á samfylkinguna.

Magnús Guðmundsson: Mér finnst hv. 4. landsk.
heimta meira af mér heldur en sjálfum sér.
Hann vill ekki svara neinu því máli, sem hér er
um að ræða, en segist skuli sýna það við atkv-
gr. Ég ætla því að fara svipað að og svara hon-
um síðar. Annars þarf hv. þm. ekki að spyrja;
hann veit vel, við hvaða flokka ég á, því að hann
stendur í fylkingunni sjálfur með báða fætur
fjöturaða.

Þá er það hv. þm. S.-Þ. Hann sagði, að það
væri sýnt sambandið í verkunum milli Bændafll.
og Sjálfstfl., af því að við vorum að styðja
Bændafll. í að koma mönnum í n. Út af þessu vil
ég benda á, að ég man þá tíð, er hv. 4. landsk.
var hér á þingi einn í flokki. (**JBald:** Ég var
flokkrur). Þá hjálpaði ég honum til að komast í
n. En nú ætlar hann að setja sig á svo háan hest
að líta niður á litla flokka. Það fer illa á því,
er menn ofinetnast, ef vel gengur, og nú, þegar
hann er orðinn voldugur, ætti hann að minnst
sinna fyrri tíma og sýna öðrum sömu sanngirni
og honum var sýnd meðan hann var litilmagn.
Hv. þm. S.-Þ. tekur sömu afstöðu til þessa og
hv. 4. landsk. En ég vil bara segja honum, að
það getur vel komið fyrir, að hann verði falið-
aðri síðar heldur en nú, ef hann á eftir að verða
gamall maður — það er reyndar sagt, að hann
sé nú þegar orðinn það, en ég vil ekki taka undir
það, — og þá getur skeð, að hann vilji gjarn-
an komast að því að starfa í n. á þingi. Ég álit
það ósið að útiloka þá þingflokka frá störfum.
sem kunna að vera svo fámennir, að þeir hafi
ekki afl til þess að koma mönnum í n. Auk þess
er það heimskulegt, því að þeir menn geta engu
síður lagt fram góða starfskrafta heldur en þeir,
sem eru í stóru flokkunum, þar sem hver lið-
leskjan á vist að komast í n. En duglegum manni,
sem er í litlum flokki, er bægt frá að komast
að störfum. Þetta er ranglæti, sem ekki ætti að
eiga sér stað.

***Jón Baldvinsson:** Mér finnst töluverður mun-
ur á því, hvernig við hv. 1. þm. Skagf. ætlum að
svara fyrirspurnum. Ég bauðst til að svara fyrir-
spurn hv. 10. landsk. við opinbera atkvgr. í d.,
en hv. þm. ætlar að svara minni fyrirspurn ein-
hverntíma síðar, líklega að hvisla því að mér
vottalaust, hverjir þessir þrir flokkar eru. Það
má því geta nærri, hvað mikla trú hann hefir á
þessum dylgjum sínum, úr því að hann vill ekki
standa við þær hér á þingi.

Annað held ég, að þó að hv. þm. hafi einhverntíma
hjálpað mér til þess að komast í n., þá megí
líka finna hans atkv., þar sem hann leggur á
móti því, að ég komist í n. Hann þarf því ekki
að hæla sér mikið.

En ég vænti þess, að hv. þm. fari að minu
dæmi og svari minni fyrirspurn opinberlega hér
í d., eins og ég býðst til að gera.

***Þorsteinn Briem:** Hv. þm. S.-Þ. var eitthvað
að orða það, af hvaða rötum Bændafll. væri runn-
inn. En hann misminnti furðulega um það at-
Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

riði, því að honum má það bezst kunnugt vera,
að Bændafll. er sprottinn af Framsfll. Hann er í
fyrstunni sprottinn af því, að form. Framsfll.
sýndi svo mikinn yfirgang í sínum flokki. Það var
þetta, sem var frumrótin að Bændafll. Hírði ég
ekki um að fara um það fleiri orðum að þessu
sinni. Viðvikjandi því, sem form. Sjálfstfl. kann
að hafa sagt á þingi í fyrra, vil ég taka það
fram, að þeim orðum var mótmælt þegar í stað
af Bændaflokksmanninum í Nd. Form. Framsfll.
virðist líta svo á, að það sé algild regla, að for-
menn flokkanna eigi atkv. og ráði yfir þeim, en
ég skal nú minna hann á dæmi um það, að hún
getur brugðist. Ég hygg, að hann hafi orðið var
við, meðal annars við síðustu kosningar, að hann
átti ekki yfir þeim mönnum öllum að ráða, sem
höfðu greitt hans flokki atkv. við næstu kosning-
ar þar á undan. Það má vel vera, að ýmsir
fyrirv. sjálfstæðismenn hafi kosið frambjóðendur
Bændafll. við síðustu kosningar, en ég get full-
vissað form. Framsfll. um það, að það voru miklu
fleiri fyrirv. framsóknarmenn, sem kusu Bændaf-
fl., og það er ekki ólíklega til getið, að þeir
verði jafnvel fleiri við næstu kosningar.

***Jónas Jónsson:** Þetta er nú farið að verða
nokkuð guðfræðilegt spursmál um uppruna hins
svokallaða Bændaflokks. Ég ætla ekki að fara að
ræða um meyrjarfæðingarspursmálið við þennan
sprenglærða guðfræðing, enda þótt hægt væri,
í sambandi við flokkslegan uppruna þessa hv.
þm. Ég álit, að það sé ekki hægt að rekja þá
sögu lengra en til síðustu kosninga. Um það,
hvernig hv. 10. landsk. komst á þing í þetta
skipti, liggur fyrir ómótmæltur vitnisburður hv.
þm. G.-K., þar sem hann lýsir á sínar herðar
ábyrgðinni á því að hafa gefið þessum flokki
tilverurétt. Hv. þm. G.-K. hefir þess vegna bein-
línis gengið við króanum. (**MG:** En móðernið,
er það ekki Framsókn?) Nei, það var fullkom-
lega eingetið. En af framkomnum upprunaskir-
teinum sé ég ekki annað en að það sé ómogu-
legt að verða við þessari ósk hv. 10. landsk. Það
getur hinsvegar komið til mála að bæta mönnum
við vegna sérstakra verðleika, en ég efast um, að
hv. þm. geti nokkuð frekar flotið á því.

***Þorsteinn Briem:** Formaður Framsfll. komst
ekki hjá því að játa móðerni síns eigin flokks
að Bændafll. Hann var eitthvað að tala um meyr-
jarfæðingu, en var þó jafnframt að tala um
Sjálfstfl. sem föður Bændafll. (**JJ:** Hvernig er
það í guðfræðinni?). Ég ætla ekki að ræða hér
nein sérstök guðfræðispursmál við hv. þm. S.-Þ.
En ef hv. þm. óskar eftir að ræða einhver
sérstök guðfræðispursmál, skal ég taka þátt í umr.
um þær á öðrum stað. Ég geri ráð fyrir, að hon-
um gefist þá kostur á að vinna til verðlauna, sem
samfylkingarflokkur hans hefir heitið honum
fyrir tiltekið guðfræðispursmál. Annars geri ég
það ekki ótilneyddur að fara út fyrir efnið, sem
til umr. er. Ég vænti þess, að forseti láti greiða
atkv. um það, hvort á að verða við beiðni minni
eða ekki.

ATKVGR.

Till. um að kjósa 5 menn í n. í stað 3 felld
með 8:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MG, ÞBr, ÞP, GL, JAJ, PM.

nei: PHerm, SÁÓ, BSt, HermJ, IngP, JBald, JJ, EÁrna.

Tveir þm. (MJ, HG) fjarstaddir.

Á A-lista voru PHerm, JBald, en á B-lista PM. Samkv. því hlutu kosningu án atkvgr.:

Þáll Hermannsson,
Pétur Magnússon,
Jón Baldvinsson.

4. Sjávarútvegsnefnd.

Á A-lista voru IngP, SÁÓ, en á B-lista JAJ. Kosnir voru samkv. því:

Ingvar Pálmason,
Jón Auðunn Jónsson,
Sigurjón Á. Ólafsson.

5. Iðnaðarnefnd.

Á A-lista voru IngP, JJ, en á B-lista GL. Samkv. því hlutu kosningu:

Ingvar Pálmason,
Guðrún Lárusdóttir,
Jónas Jónsson.

6. Menntamálanefnd.

Á A-lista voru JJ, PHerm, en á B-lista GL. Samkv. því hlutu kosningu:

Jónas Jónsson,
Guðrún Lárusdóttir,
Þáll Hermannsson.

7. Allsherjarnefnd.

Fram kom till. um að kjósa 5 menn í nefndina í stað 3. Var sú till. felld með 7:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞP, GL, JAJ, MG, SÁÓ, ÞBr.

nei: BSt, HermJ, IngP, JBald, JJ, PHerm, EÁrna.

Þrir þm. (HG, MJ, PM) fjarstaddir.

Á A-lista voru SÁÓ, IngP, en á B-lista MG. Samkv. því voru kosnir:

Sigurjón Á. Ólafsson,
Magnús Guðmundsson,
Ingvar Pálmason.

C.

Í neðri deild.

Fyrsti fundur neðri deildar var settur þá er sameinað Alþingi hafði lokið störfum sínum á fyrsta fundi og þeir þingmenn voru gengnir til efri deildar, er þar áttu sæti.

Þessir þingmenn sátu neðri deild:

1. Ásgeir Ásgeirsson, þm. V.-Ísf.
2. Bergur Jónsson, þm. Barð.
3. Bjarni Ásgeirsson, þm. Mýr.
4. Bjarni Bjarnason, 2. þm. Árn.
5. Emil Jónsson, þm. Hafnf.
6. Eysteinn Jónsson, 1. þm. S.-M.
7. Finnur Jónsson, þm. Ísaf.
8. Garðar Þorsteinsson, 8. landsk. þm.
9. Gísli Guðmundsson, þm. N.-Þ.
10. Gísli Sveinsson, þm. V.-Sk.
11. Guðbrandur Ísberg, þm. Ak.
12. Gunnar Thoroddsen, 11. landsk. þm.
13. Hannes Jónsson, þm. V.-Húnv.
14. Héðinn Valdimarsson, 2. þm. Reykv.
15. Jakob Möller, 3. þm. Reykv.
16. Jóhann Jósefsson, þm. Vestm.
17. Jón Ólafsson, 1. þm. Rang.
18. Jón Pálmason, þm. A.-Húnv.
19. Jón Sigurðsson, 7. landsk. þm.
20. Jónas Guðmundsson, 6. landsk. þm.
21. Jörundur Brynjólfsson, 1. þm. Árn.
22. Magnús Torfason, 2. landsk. þm.
23. Ólafur Thors, þm. G.-K.
24. Páll Zóphóníasson, 2. þm. N.-M.
25. Páll Þorbjörnsson, 3. landsk. þm.
26. Pétur Halldórsson, 5. þm. Reykv.
27. Pétur Ottesen, þm. Borgf.
28. Sigfús Jónsson, 2. þm. Skagf.
29. Sigurður Einarsson, 9. landsk. þm.
30. Sigurður Kristjánsson, 6. þm. Reykv.
31. Stefán Jóh. Stefánsson, 1. landsk. þm.
32. Thor Thors, þm. Snæf.
33. Þorbergur Þorleifsson, þm. A.-Sk.

Allir deildarmenn voru á fundi, nema 8. landsk. þm., 3. landsk. þm. og þm. Borgf., sem voru ókominir til þings, og þm. Vestm., sem boðað hafði veikindaforföll.

Fjármálaráðherra kvaddi elzta þingmann deildarinnar, Sigfús Jónsson, 2. þm. Skagf., til þess að gangast fyrir kosningu forseta deildarinnar. Aldursforseti gekk þá til forsetastóls og kvaddi sér til aðstoðar sem fundarskrifara þá Jónas Guðmundsson, 6. landsk. þm., og Gunnar Thoroddsen, 11. landsk. þm.

Kosning forseta og skrifara.

Var síðan gengið til forsetakosningar. Kosinn var

Jörundur Brynjólfsson, 1. þm. Árn., með 17 atkv. — Gísli Sveinsson fékk 10 atkv., en 2 seðlar voru auðir.

Hinn kjörni forseti tók nú við fundarstjórn og lét fyrst fara fram kosningu fyrri varaforseta. Kosinn var

Stefán Jóh. Stefánsson, 1. landsk. þm., með 16 atkv. — 11 seðlar voru auðir.

Þá fór fram kosning annars varaforseta. Kosningu hlaut

Páll Zóphóníasson, 2. þm. N.-M., með 15 atkv., en 11 seðlar voru auðir.

Því næst voru kosnir skrifarar deildarinnar, að viðhafðri hlutfallskosningu. Fram komu tveir listar, með einu nafni á hvorum. Á A-lista var JG, en á B-lista GTh. — Samkv. því lýsti forseti yfir, að kosnir væru skrifarar deildarinnar án atkvgr.:

Jónas Guðmundsson, 6. landsk. þm., og
Gunnar Thoroddsen, 11. landsk. þm.

Sætaskipun.

Loks var hlutað um sæti deildarmanna samkv. þingsköpum, og fór sætahlutunin á þessa leið:

6. sæti hlaut Emil Jónsson,
7. — — Pétur Halldórsson,
8. — — Hannes Jónsson,
9. — — Ólafur Thors,
10. — — Jón Sigurðsson,
11. — — Páll Zóphóníasson,
12. — — Jakob Möller,
13. — — Guðbrandur Ísberg,
14. — — Garðar Þorsteinsson,
15. — — Sigurður Einarsson,
16. — — Bjarni Bjarnason,
17. — — Sigurður Kristjánsson,
18. — — Finnur Jónsson,
19. — — Stefán Jóh. Stefánsson,
20. — — Gísli Sveinsson,
21. — — Gísli Guðmundsson,
22. — — Héðinn Valdimarsson,
23. — — Thor Thors,
24. — — Þorbergur Þorleifsson,
25. — — Páll Þorbjörnsson,
26. — — Bergur Jónsson,
27. — — Sigfús Jónsson,
28. — — Jón Pálmason,
29. — — Jón Ólafsson,
30. — — Pétur Ottesen,
31. — — Jóhann Jósefsson,
32. — — Bjarni Ásgeirsson,
33. — — Ásgeir Ásgeirsson.

Sæti í innri skeifu hlaut Magnús Torfason.

Kosning fastanefnda.

Á öðrum fundi deildarinnar, 16. febr., fór fram kosning í fastanefndir samkv. 16. gr. þingskapa. Við kosningu hverrar nefndar komu fram tveir listar, A og B, með samtals jafnmörgum nöfnum og kjósa skyldi menn í nefndina. Fóru því kosningar fram án atkvgr., og urðu nefndirnar svo skipaðar:

1. Fjárhagsnefnd.

Af A-lista: Sigfús Jónsson,
Stefán Jóh. Stefánsson,
Ásgeir Ásgeirsson,
— B-lista: Ólafur Thors,
Gunnar Thoroddsen.

2. Samgöngumálanefnd.

Af A-lista: Gísli Guðmundsson,
Finnur Jónsson,
Þorbergur Þorleifsson,
— B-lista: Gísli Sveinsson,
Jón Ólafsson.

3. Landbúnaðarnefnd.

Af A-lista: Páll Zóphóníasson,
Emil Jónsson,
Bjarni Ásgeirsson,
— B-lista: Jón Pálmason,
Pétur Ottesen.

4. Sjávarútvegnefnd.

Af A-lista: Finnur Jónsson,
Bergur Jónsson,
Páll Þorbjörnsson,
— B-lista: Jóhann Jósefsson,
Sigurður Kristjánsson.

5. Iðnaðarnefnd.

Af A-lista: Bjarni Ásgeirsson,
Emil Jónsson,
Páll Zóphóníasson,
— B-lista: Guðbrandur Ísberg,
Sigurður Kristjánsson.

6. Menntamálanefnd.

Af A-lista: Ásgeir Ásgeirsson,
Sigurður Einarsson,
Bjarni Bjarnason,
— B-lista: Pétur Halldórsson,
Gísli Sveinsson.

7. Allsherjarnefnd.

Af A-lista: Héðinn Valdimarsson,
Bergur Jónsson,
Stefán Jóh. Stefánsson,
— B-lista: Thor Thors,
Garðar Þorsteinsson.

Lagafrumvörp samþykkt.

1. Verðtollur.

Á 1. fundi í Nd., 15. febr., var útbýtt:
Frv. til 1. um framlenging á gildi 1. um verðtoll og bráðabirgðaverðtoll (stjfrv., A. 6).

Á 6. fundi í Nd., 20. febr., var frv. tekið til 1. umr.

*Fjmrh. (Eysteinn Jónsson): Þetta frv. gerir ráð fyrir framlenging þeirra lagaákvæða um verðtoll, sem nú gilda, og að framlengingin gildi til ársloka 1938.

Ég þarf ekki að hafa fyrir þessu frv. langa framsögu. Þessi tollagaákvæði hafa verið framlengd ár eftir ár um lengri tíma, og ekkert bendir til þess, að hægt verði að komast hjá því að innheimta þessa tolla árið 1938.

Vil ég svo óska eftir, að frv. þessu verði að aflokinni þessari umr. vísað til 2. umr. og fjhn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr með 19 shlj. atkv. og til fjhn. með 20 shlj. atkv.

Á 16. fundi í Nd., 8. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 6, n. 66).

*Frsm. (Sigfús Jónsson): Fjhn. hefir haft frv. þetta til meðferðar, og leggur hún til, að það verði samþ. eins og það liggur fyrir.

Lög þau, er hér um ræðir, hafa verið framlengd á hverju ári síðan 1926, að ég ætla, og er með frv. farið fram á, að þau verði enn framlengd til ársloka 1938, þar sem vafalaust er, að ríkissjóður muni hafa fulla þörf þeirra tekna, er lögín gefa í aðra hönd.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 19 shlj. atkv.

Á 18. fundi í Nd., 10. marz, var frv. tekið til 3. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 19 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 18. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borið frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.

Á 20. fundi í Ed., 17. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til fjhn. með 10 shlj. atkv.

Á 23. fundi í Ed., 20. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 24. fundi í Ed., s. d., var frv. aftur tekið til 2. umr. (A. 6, n. 102).

*Frsm. (Bernharð Stefánsson): Þetta frv. kemur frá Nd. og gengur út á að framlengja til ársloka 1938 öll gildandi lagaákvæði um verðtoll. Fjhn. Ed. telur ekki vera hægt að komast hjá þessu og leggur því til, að frv. verði samþ. Einn nm., hv. 1. þm. Reykv., hefir þó skrifað undir nál. með fyrirvara. N. hefir borið frv. saman við þau lög, sem þar er vitnað til, og er það allt rétt.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 26. fundi í Ed., 23. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 11 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: MG, PHerm, PM, SÁÓ, ÞBr, ÞP, BSt, HG, HermJ, IngP, EÁrna.

MJ, JAJ greiddu ekki atkv.

Þrír þm. (JBald, JJ, GL) fjarstaddir.

Frv. afgr. sem lög frá Alþingi (A. 137).

2. Skipstjórnarréttindi til handa Péttri Sigurðssyni.

Á 3. fundi í Ed., 17. febr., var útbýtt:

Frv. til 1. um heimild handa atvmrh. til þess að veita sjóliðsforingja Péttri Sigurðssyni stýri-mannsskírteini á íslenskum skipum (stjfrv. A. 12).

Á 9. fundi í Ed., 25. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ríkisstj. hefir gert ráð fyrir, að þegar lokið væri landmælingum, þannig að fella mætti niður þau fjárfraðlög, sem í því skyni hafa verið veitt, þá væri snúið sér að því að taka upp reglubundið áframhaldandi starf við sjómælingar kringum landið, enda er á því hin mesta nauðsyn. Sá maður, sem mest hefir unnið að þessum málum og bezta þekkingu hefir á þeim hér á landi, er Friðrik Ólafsson skipherra. En það þykir ekki nægilegt að hafa ráð á aðeins þessum eina manni til þess að vinna þetta starf, þegar þar að kemur. Því taldi ríkisstj. nauðsyn á að tryggja sér hr. Pétur Sigurðsson, sem hér ræðir um í frv., sem fyrir liggur. Hann hefir lokið prófi við sjóliðsforingjaskólann í Kaupmannahöfn með ágætri l. einkunn. Hefir hann beztu umsögn frá sínum kennurum og yfirmönnum og virðist hinn álitlegasti maður. Til þess að hann geti rækt þessi störf og önnur fleiri, sem hugsanlegt er, að honum yrði trúð fyrir í sambandi við þetta starf, eða laust við það, þá verður að telja nauðsynlegt, að hann hafi skipstjóraréttindi hér heima. Þess vegna fer ríkisstj. fram á, að henni verði veitt heimild til að veita hr. Pétri Sigurðssyni réttindi til þess að hafa á hendi skipstjórn á íslenskum skipum. Þetta mun hafa verið gert áður, að með l. hafi verið heimilað að láta erlend próf í þessari grein jafngilda íslensku.

Vil ég vænta þess, að hv. d. fallist á ákvæði þessa frv., og legg til, að því verði að lokinni umr. vísað til 2. umr. og allshn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til allshn. með 11 shlj. atkv.

Á 14. fundi í Ed., 4. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 12, n. 56).

***Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson):** Allshn. hefir athugað þetta frv. og er sammála um að mæla með því með þeirri breyt., sem sjá má á þskj. 56. M. ö. o., n. er samþykkt frv. að efni til, en telur réttara, að það komi nokkuð skýrar fram, hvað í frv. felst. Það hefir verið skoðun sumra manna, að eins og frv. er frá hendi hæstv. ríkisstj., mætti skilja það svo, að viðkomandi maður gæti öðlzt þá þegar stýrimannsréttindi, en það er alls ekki meiningin, og þess vegna breytir nú n. orðalagi fyrri gr. eins og sjá má á þskj. 56. Aðalatriðið í þessu er það, að Pétur Sigurðsson, sem þegar hefir tekið próf við danskan skóla í siglingafræði og öðru, sem sjóliðsforingjaefni læra, hyggst nú að starfa hér heima, sumpart á skipum eða að öðrum störfum í landi, sem þekking hans nær til. En hitt er ljóst, að þótt hann hafi þetta danska próf, þá verður hann að fylgja íslenskum lögum um þau efni, að vinna sér upp þá æfingu, sem krafizt er, þ. e. a. s. sigla sem stýrimaður um ákveðinn tíma, eins og l. um atvinnu við siglingar mæla fyrir, og þá fyrst geti hann öðlzt skipstjóraréttindi.

Þetta frv. fer því fram á það eitt, að þetta próf hans, sem vitanlega er miklu fyllra en próf það, sem stýrimannaskólinu veitir, sé tekið því prófi jafngilt.

Ég hefi f. h. n. átt tal við hæstv. ráðh., sem ber þetta mál fram, og er hann í alla staði þessari orðabreyt. samþykkur, enda hygg ég, að um hana þurfi enginn styr að standa. Hv. 1. þm. Skagf. hefir að visu skrifað undir nál. með fyrirvara, en ég hygg, að sá fyrirvari hljóði ekki um efni frv., heldur um annað, sem hann að sjálfsögðu mun gera grein fyrir.

Magnús Guðmundsson: Eins og hv. frsm. tók fram, þá hefi ég skrifað með fyrirvara undir nál., en það er ekki af því, að ég hafi í sjálfu sér neitt við frv. að athuga. Ég hefði getað gengið inn á það í þeirri mynd, sem það kom frá hæstv. ríkisstj., og geri því ekki að neinu kappsmáli, hvort því verði breytt á þann veg, sem n. leggur til, eða ekki. En það er út af aths. við þetta frv., sem ég hefi skrifað undir nál. með fyrirvara. Þar stendur sem sé, að ríkisstj. hafi ráðið þennan mann í þjónustu ríkisins frá 1. jan. 1938 að telja. Ég vildi í þessu sambandi fyrst og fremst spyrja, með hvaða heimild þetta væri gert, og hvaða laun þessi maður ætti að fá. Það stendur, að hann eigi að starfa að sjómælingum. Um það er það að segja, að mér er kunnugt um, að fjv. hefir undanfarin ár ekki talið fært að veita fé neitt að ráði til sjómælinga umfram laun Friðriks Ólafssonar skipherra, og ástæðan til þess, að fé er veitt til launa handa honum, var sú, að það var lítið svo á, að hann væri fastur starfsmaður ríkisins. Nú er mér ekki kunnugt um, að fjárhagur ríkisins sé þeim mun betri nú heldur en að undanfögnu, að hægt sé að hafa 2 menn við þetta starf. — Svo er í aths. við frv. nefnd kenna við þýrimannaskólann í Rvík. Ég hélt ekki, að það væri siður að velja löngu fyrirfram þá menn, sem eiga að kenna þar í tímakennslu. — Svo er hér talað um mælingar og hleðslumerkjaákvörðun skipa. En mér skilst, að það geti varla verið mjög mikið starf fyrir hann. Ég veit, að það þarf að læra þetta og er ekki vandalaust, en mjög mikið starf getur það varla verið. Annars finnst mér það ekki nauðsynlegt vegna þessara starfa að veita þessum manni leyfi til að vera stýrimaður í utan- og innanlandssiglingum. Ég sé ekki, hvað það kemur þessum störfum við, en út í það skal ég ekki fara, því að ég er samþykkur því, að maðninum verði veitt þetta skirteini, því að vitanlega hefir hann lært miklu meira en nokkur maður, sem tekið hefir próf við stýrimannaskólann hér.

Ég vildi sem sagt gjarnan fá upplýsingar hjá hæstv. ráðh. um þetta, sem ég hefi nú spurt. Mér finnst, að það hefði ekki legið svo mikið á að ráða þennan mann fastan hjá ríkinu, að ekki hefði verið hægt að biða eftir samþykki þingsins, og mér skilst, að það hefði verið meiri kurteis gagnvart þinginu að gera það ekki fyrr en það væri vítað, hvernig þingið tæki í þetta, því að nátturlega er það ekki svo, að stj. geti ráðið hvaða mann sem henni dettur í hug í þjónustu ríkisins. Þar til þarf að vera heimild, eins og ég veit, að hæstv. ráðh. er kunnugt.

Skipstjórnarréttindi til handa Péttri Sigurðssyni.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Um brtt. þá, sem fyrir liggur, get ég sagt það, að ég get fallist á, að hún verði samþ. Annars sé ég ekki, að með henni verði nein efnisbreyt. á frv. Í frv. stendur, að próf Péturs Sigurðssonar skuli jafngilda skipstjórnarprófi á varðskipum ríkisins. En það liggur í hlutarins eðli, að þótt prófið sé fengið, þá þarf hann að uppfylla sett skilyrði um siglingatíma, áður en hann getur fengið skipstjórnaréttindi. Þetta er kannske gleggja tekið fram í brtt. heldur en frv., svo að ég sé ekki ástæðu til að mæla gegn henni.

Að því er snertir fyrirspurn hv. 1. þm. Skagf., þá get ég upplýst það, að Pétur Sigurðsson var af ríkisstj. rétt fyrir áramótin síðustu ráðinn í þjónustu ríkisins til þess að vinna að þeim störfum, sem hér er dregið á í grg., frá 1. jan. 1938 að telja, og það kaupgjald, sem honum var lofað, var, að ég ætla, um 4800 kr. Annars þori ég ekki að fullyrða það, en yfir 5000 kr. var það ekki.

Hv. þm. spurði, hvaða heimild stj. hefði haft til þess að gera þessa ráðstöfun, og hvort svo mikið hafi legið á, að ekki hefði mátt biða þingsins, því að það hefði verið kurteisara. Ég get upplýst það, að ef hugsa átti til þess að fá þennan mann, þá varð að ráða hann strax, því að annars hefði hann ráðið sig í þjónustu erlendis, og ekki líkur til þess, að kostur hefði verið á að fá hann heim í bráð. Þess vegna var málinu flýtt svo mikið. — Að því er snertir það, hvaða heimild stj. hafi haft til þess að gera þessa ráðstöfun, þá lít ég svo á, að það sé sjálfsgöð skylda stj. að sjá um, að til sé í landinu maður, sem hefir þekkingu til að taka að sér þau störf, sem hér er um ræða. Á síðasta þingi voru samþ. l. um að taka flokkun og skoðun skipa inn í landið. Þá kom það í ljós, að það er aðeins einn rosinn maður í landinu, Páll Halldórsson, skólastjóri við stýrimannaskólann, sem kann að ákveða hleðslumörk skipa. Það er náttúrlega allt of lítið, ekki sízt þar sem það er aldraður maður, sem í hlut á. Það er því nauðsynlegt, að til sé fær maður í þessum efnum, ef á að framfylgja l. þeim, sem sett hafa verið um skoðun og flokkun skipa. Eins er það með mælingar skipa, að það eru aðeins 2 menn, sem það kunna, Ólafur Sveinsson og Páll Halldórsson, og ég efast um, að þeir hafi þær nýjustu aðferðir, sem nú eru notaðar í þeim efnum. — Ríkisstj. getur að sjálfsgöðu tryggt sér kennslukrafta við stýrimannaskólann án þess að leita til þingsins um það. Það þarf enga sérstaka heimild í því efni.

Það er rétt hjá hv. 1. þm. Skagf., að fé hafi ekki verið veitt á fjárl. til sjómælinga undanfarin ár neitt að ráði umfram laun Friðriks Ólafssonar. En það stendur svo á um hann, eins og hv. þm. gerði sjálfur grein fyrir, að hann hefir verið ráðinn sem varðskipstjóri, en hefir verið í landi og þess vegna látinn vinna að þessum störfum og halda launum. Það segir sig sjálf, að óráð var að borga manninum 10 þús. kr. fyrir að gera ekki neitt. Þá var ráðleggra að gera það, sem gert hefir verið af ríkisstj., að leggja fram fé til viðbótar til sjómælinga, þannig að hann hefði eitthvert starf að

vinna. Ég hygg, að svo muni einnig verða gert framvegis, og ætlun ríkisstj. er sú, að um leið og landmælingunum er lokið, verði snúið sér að því að taka upp sjómælingar nokkurn veginn skipulega frá ári til árs. Það er ekki hægt að segja um það með vissu, hvænær landmælingunum verði lokið. Ef verður úr ráðagerð herforingjaráðsins danska að nota flugvélar við mælingarnar, þá gæti þeim kannske orðið lokið á þessu sumri. Það er ekki mörgum mönnum til að dreifa hér, sem færir væru til að taka að sér starf við sjómælingar, a. m. k. ekki án frekari náms, bæði við mælingarnar sjálfar og það, sem því starfi fylgir. — Hv. þm. spurði, hvort nokkur ástæða væri til að veita þessum manni skipstjórnarréttindi í sambandi við þessi störf. Ég verð að líta svo á. Það getur hugsast, að hann væri stýrimaður á því skipi, sem annast sjómælingar, og ég sé því ekkert því til fyrirstöðu, að hann öðlist réttindi til þess að vera stýrimaður á því skipi.

Magnús Guðmundsson: Ég ætla ekki að fara út í langar umr. um þetta mál. En ég á erfitt með að trúa því, að það hafi verið bráðnauðsynlegt að ráða þennan mann rétt fyrir áramótin, eða 1½ mánuði áður en þingið átti að koma saman.

Ég sé það, að í fjárlfrv. stj. er ætlað til sjómælinga á árinu 1938 20 þús. kr., þar af í laun Friðriks Ólafssonar 10 þús. kr., og ef svo á að taka þar af laun til Péturs Sigurðssonar, þá verður ekki mikið eftir til sjómælinganna. Mér sýnist því, að ekki hefði verið nauðsynlegt að ráða manninn fyrirfram til þess að vinna fyrir þessum 5—6 þús. kr., sem að mestu leyti færu í skipsleigu, því þessar sjómælingar eru dýrar. Ég hefði haldið, að það hefði mátt komast af með, að Friðrik Ólafsson hefði á hendi þessar sjómælingar, að svo miklu leyti sem við getum efnahagsins vegna látið framkvæma þær, því að jafnvel þótt svo færi, að hann innan skamms yrði skólastjóri við stýrimannaskólann, þá ætti hann að geta unnið þetta starf á sumrin, og þá gegn minni borgun heldur en maður, sem verður að hafa sitt lífuppeldi af því eingöngu. Mæling og hleðslumerkjaákvörðun skipa er lítið starf, og ég man ekki betur en að Páll Halldórsson skólastjóri hafi haft 500 kr. á ári fyrir að framkvæma þessi verk. (Atvmrh: Þetta hefir aukizt með l. frá í fyrra). Ég held, að borgunin hafi ekki verið aukin neitt. Þessar mælingar kunna tiltölulega fáir, en hinsvegar nauðsynlegt, að til séu menn, sem kunni þær. Ég er þó sannfærður um, að hægt er að fá ýmsa hæfa menn til að læra þetta, því að þeir fá allgöða borgun fyrir það, sem þeir vinna í þágu skipanna, að því er mæling og hleðslumerkjaákvörðun snertir.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Það er rétt, sem hv. þm. segir, að það fé, sem ætlað er til sjómælinga á næsta ári, er mjög naumt skammtað, en að því er væntanlega forstöðu stýrimannaskólans snertir, þá vil ég upplýsa það, að núverandi skólastjóri hefir beðið um lausn, svo að það er ekki ótrúlegt, að breyt. verði þar

á næstkomandi haust. (MG: Hvað er hann gamall?) 67 ára. — Ég sé svo ekki ástæðu til frekari andsvara út af því, sem hv. þm. sagði.

ATKVGR.

Brtt. 56 (ný 1. gr.) samþ. með 10 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 15. fundi í Ed., 6. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 68).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 15. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar (A. 68).

Á 17. fundi í Nd., 9. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til sjútv. með 18 shlj. atkv.

Á 25. fundi í Nd., 23. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 68, n. 106).

***Frsm. (Páll Þorbjörnsson):** Sjútv. hefir haft þetta frv. til meðferðar og leggur til, eins og nál. ber með sér, að það verði afgr. óbreytt hér í d. — Í Ed. hefir frv. tekið nokkrum breyt. frá því, sem það var, þegar það upphaflega var lagt fram, og eru þær breyt. einungis þess eðlis að útiloka það, að um geti verið að ræða, að viðkomandi maður geti hlaupið yfir það að sigla þann eðlilega stýrimannstima, sem gert er ráð fyrir í l. um atvinnu við siglingar, þótt honum verði veitt undanþága frá því að ganga undir þau próf, sem þau l. fyrirskipa. Þessi maður hefir fengið sína siglingafræðilegu menntun við skóla, sem ekki verður dregið í efa, að veiti a. m. k. ekki minni menntun heldur en stýrimannaskólinn hér í Reykjavík. Þar að auki hefir þessi maður stúdentspróf frá menntaskólanum hér, þannig að hann hefir miklu fullkomnari undirbúningsmenntun heldur en algengt er um þá menn, sem ganga þessa braut. Það munu liggja dálítið sérstakar ástæður til, að farið er fram á að veita honum þessi réttindi, því að í sjálfu sér virðist það ekki óeðlilegt, að þessi maður, sem ekki verður dregið í efa, að hafi fullkomnari menntun heldur en þeir, sem ganga undir próf hér við stýrimannaskólann, geti eytt 1—2 dögum í að taka íslenskt skipstjórpróf, en hann mun eiga óhægt með að koma til landsins um það leyti, sem próf fara hér fram, og þess vegna mun þetta frv. vera borið fram. —

Frá mér persónulega vildi ég taka það fram, að þó hér í þessu tilfelli sé gengið inn á þá braut að veita manni, sem stundað hefir nám

við erlenda skóla, undanþágu frá því að taka próf hér heima, þá tel ég, að slíkt eigi alls ekki að taka upp sem neina reglu.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 27. fundi í Nd., 30. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 155).

3. Sparisjóðurinn Gullfoss.

Á 6. fundi í Nd., 20. febr., var útbýtt:

Frv. til l. um reiknings- og skuldaskil sparisdóðsins Gullfoss í Hrunamannahreppi (stjfrv., A. 19).

Á 8. fundi í Nd., 24. febr., var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 22 shlj. atkv. og til allshn. með 24 shlj. atkv.

Á 15. fundi í Nd., 6. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 19, n. 60).

Frsm. (Thor Thors): Allshn. er sammála um að leggja til, að þetta frv. verði samþ. Þessi bráðabirgðalög voru sett vegna þess, að ekki náðist til allra innstæðueigenda í þessum sparisdóði, sem tekinn var til gjaldþrotaskipta, og því er nauðsynlegt að setja l. um, að sami réttur gangi yfir alla innstæðueigendurna.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

2.—5. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 21 shlj. atkv.

Á 16. fundi í Nd., 8. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 19 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 16. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 19).

Á 20. fundi í Ed., 17. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísð til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til allshn. með 10 shlj. atkv.

Á 30. fundi í Ed., 2. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 19, n. 141, 142).

***Frsm. (Ingvar Pálmason):** Allshn. hefir orðið sammála um að leggja til, að þetta frv. verði samþ., en hún hefir einnig orðið sammála um að flytja við það nokkrar breytingar, sem eins og sést á nál., eru að mestu leyti aðeins orða-breytingar.

Brtt. eru á þskj. 142, og er 1. brtt. við 2. gr. frv. Þar er lagt til, að fyrri málsg. frvgr. verði orðuð um, og þykir n. betra orðalagið, sem hún leggur til, að tekið verði upp. Sérstaklega er það eitt atriði í þessari málsg. frv., sem n. telur óþarft og enda eigi ekki við, að standi í 2. gr. Þar er svo fyrir mælt, að þess skuli gætt, að allir innstæðueigendur skuli þola jafnan hundr-aðshluta til niðurfærslu á innstæðum sínum, og greiðslur til þeirra verði hlutfallslega jafnar. N. litur svo á, að við fyrstu greiðslu komi ekki til athugunar niðurfærsla, og það sé bara skipt því fé, sem fyrir hendi er, í réttu hlutfalli við innstæðufé eigenda. N. litur þannig á, að niðurfærslur við sjóðinn komi ekki til fyrr en við lokaskipti þess fjár, sem innheimt er, og er víkið að því í brtt. við 4. gr.

Við höfum einnig orðað um 2. málsg. 2. gr., en henni er ekki breytt að öðru en því, að inn í er skotið orðunum „gagnvart sjóðnum“. Þessi málsg. hljóðar þannig í frv., með leyfi hæstv. forseta:

„Réttur eigandi sparisjóðsbókar er sá, sem samkv. bókum sjóðsins er talinn eigandi hennar 15. nóv. 1934“.

N. leit þannig á, að þetta ákvæði væri nauðsynlegt, en ætti ekki að hafa nein áhrif á laga-leg eigendaskipti á sparisjóðsbókum, heldur ættu þau að vera til þess að tryggja, að ekki yrði misnotuð eignarheimild á sparisjóðsbókum til skuldajöfnunar við sjóðinn. Þess vegna taldi n. rétt að bæta inn í orðunum „gagnvart sjóðnum“. Það breytir ekki að neinu leyti eignarheimildum á sparisjóðsbókum, en nær sínum fulla tilgangi með því, að ekki er hægt að nota innieignirnar til skuldajöfnunar.

Þá er brtt. við 4. gr. Er hún til samræmis við umorðunina á 2. gr. Þó er síðasta málsg. ný, þannig lagað, að slíkt ákvæði er ekki til í frv. Þar er lagt til, að sett sé inn í frv., að kostnað við skuldaskil sjóðsins greiði hann eftir reikningi, sem skiptaráðandi Árnassýslu úrskurðar. N. leit þannig á, að rétt væri, að fram kæmi í frv., hvornig kostnaðurinn við skulda-skil skyldi greiðast. Það leiðir af sjálfu sér, að hann á að greiðast af fé sjóðsins.

Ég býst ekki við, að þessar brtt. valdi neinum ágreiningi, því að þær eru ekki efnisbreyting að öðru en því, sem ég hefi tekið fram.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Vænti ég því, að hv. d. geti gengið að þeim, því að þær eru að áliti n. allar til bóta.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

Brtt. 142.1 (ný 2. gr.) samþ. með 9 shlj. atkv.

3. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Brtt. 142.2 (ný 4. gr.) samþ. með 10 shlj. atkv.

5. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísð til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Ed., 5. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9 shlj. atkv. og endursent Nd.

Á 31. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að frv. væri endursent frá Ed., eftir 3. umr. þar (A. 188).

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. tekið til cinnar umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 19 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 239).

4. Skuldaskilasjóður vélbátaeigenda.

Á 2. fundi í Ed., 16. febr., var útbýtt:

Fr. til 1. um breyt. á l. nr. 99 3. maí 1935, um skuldaskilasjóð vélbátaeigenda (stjfrv., A. 16).

Á 10. fundi í Ed., 26. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Með þessu frv. er leitað staðfestingar Alþingis á bráðabirgðalögum, sem út voru gefin 23. júní síðastl. Efni þeirra var það, að skuldaskilasjóði vélbátaeigenda skyldi vera heimilt að verja 200—250 þús. kr. af starfsfé sjóðsins til lánveitinga handa eigendum línuveiðagufuskípa, en í upphaflegu lögunum hafði lánveitingaheimildin verið bundin við vélbáta eingöngu. Ég skal geta þess, að áður en bráðabirgðalögin voru útfærin, var leitað samþykkis flokksstjórnna aðalflokkanna í þinginu, og varð samkomulag um útgáfu þeirra. Ég sé því ekki ástæðu til að fjölyrða um efni frv. út af fyrir sig.

Ég vildi þá gjarnan mega gera nokkra grein fyrir störfum skuldaskilasjóðs. Hann hefir að mestu leyti lokið störfum sínum og gert skil til ríkisstj. Starfsfé það, sem sjóðnum var heimilað, var 1500 þús. kr., ef um reiðufé væri að ræða, en allt að 1700 þús. kr., ef um bréfaútgáfu væri að ræða. Því miður var talsverð tvisýna á því, hvort hægt væri að afla lánsfjár

handa sjóðnum, svo að hægt væri að greiða lánin í peningum, en sem betur fór fekk sjóðurinn lán hjá 3 oliufélögum, að upphæð 1500 þús. kr. Lánin voru tekin til 15 ára. Vestir 4½% p. a., og eiga að greiðast með jöfnum afborgunum, 139.670 kr. á ári. Er það nokkru lægri upphæð en gert var ráð fyrir, því að fjárl. gerðu ráð fyrir, að sú upphæð mundi nema 160 þús. kr. Sú kvöð fylgir þessum lánum, að yfirfærslan, sem á að fara fram jafnóðum og greitt er, er tryggð með vissu gengi, 22,15 kr. miðað við sterlingspund, eins og nú er.

Um lán úr skuldaskilasjóði söttu 149 menn, sem voru eigendur 192 skipa. Nokkrir kölluðu aftur beiðnir sínar, og aðrir komu ekki til greina. Til lánveitinga komu því ekki til greina nema 122 lánbeiðendur, eigendur 157 skipa, og öllum var veitt lán, að mestu leyti samkv. till. stjórnar skuldaskilasjóðs. Það voru aðeins 7 af frv. sjóðsstjórnarinnar, sem gerðar voru brtt. við af lánardrottunum; öll hin frv., 115 að tölu, voru samþ. óbreytt. Samtals fengu þessir 122 lánbeiðendur að láni 832 þús. kr. úr sjóðnum vegna þessara 157 skipa, sem lánin voru veitt til.

Þá hefir sjóðsstjórnin gert yfirlit yfir hag þessara útgerðarmanna, áður og eftir að lánveitingin fór fram. Skuldir þessara 122 manna, áður en lánveitingin fór fram, námu ca. 6 millj. kr., en að lokinni lánveitingu námu þær skuldir, sem eftir stóðu, að viðbættu því láni, sem skuldaskilasjóður veitti, 3200000 kr. Skuldalækkunin hefir þannig numið 46—47%, eða 2800000 kr. — Þá hefir sjóðsstjórnin einnig látið fylgja glögga skýrslu um það, hvernig þessi töp skiptast á lánardrottunum. Bankarnir, Landsbankinn og Útvegsbankinn, hafa misst samtals um 780 þús. kr., en kröfur þeirra námu um 2500 þús. kr. Búnaðarbankinn og fleiri lánsstofnanir, ásamt 23 sparisjóðum, hafa tapað nálega 130 þús. kr., ríkissjóður um 44 þús. kr., bæjar- og sveitarfélög um 130 þús. kr., 43 kaupfélög og samvinnufélög 334 þús. kr., oliufélög (tvö) um 260 þús. kr. og milli 60 og 70 erlendir kröfuhafar ca. 124 þús. kr. Hafa því komið fram nokkuð á nítjándra hundrað þúsund krónur, sem gefnar hafa verið eftir vegna starfsemi skuldaskilasjóðs.

Þá var það rétt fyrir lok þingsins í fyrra, að ríkisstj. var heimilað með þál. vegna hinna aðsteðjandi vandræða, vegna þess hversu vertíðin brást, að taka 200 þús. kr. viðbótarlán til þess að auka starfsfé sjóðsins og verja því eins og segir í þál.: „... verja þessu viðbótarláni til lánveitinga vegna skuldasöfnunar vélbátaeigenda á þessa árs vetrar- og vorvertíð (til 20. maí), í því skyni að koma í veg fyrir, að vélbátaeigendur almennt verði sviptir umráðarétti yfir útgerðartækjum sínum og þannig bægt frá að stunda fisk- og síldveiðar í sumar“. M. ö. o., til þess að tryggja það, að þó að útkoma vertíðarinnar væri hörmuleg, þá þyrftu skipin ekki að stöðvast frá síldveiðum og dragnótaveiðum, en það var full ástæða til að ætla, að þau myndu stöðvast vegna áhvilandi sjóveða og manna-kaups, sem ekki var hægt að inna af hendi. Sjóðsstjórnin tók þetta að sér og safnaði skýrslum um hag um 130 báta viðsvegar af landinu, og

námu þær kröfur, sem safnað höfðu frá vertíðinni, um 650 þús. kr., sem ekki verður þó talið nákvæmt. Þar af voru sjóveð um 165 þús. kr., og svipuð upphæð ógreitt annað kaup, eða samtals 326 þús. kr. Samkomulag náðist við bankana um, að þeir gengju ekki að, og einnig náðist samkomulag við aðra kröfuhafa. Í þessu skyni voru veitt 115 lán, samtals að upphæð 225—230 þús. kr.

Samkv. heim bráðabirgðalögum, sem hér liggja fyrir til staðfestingar, er heimilt að verja 200—250 þús. kr. til lánveitinga til línuveiðagufuskipaeigenda. Það liggja fyrir lánbeiðnir frá 13—15 línuveiðagufuskipum, sem ekki var hægt að ljúka afgreiðslu á fyrir áramót. Hinsvegar er í l. um skuldaskilasjóð svo ákveðið, að hann skuli hafa lokið störfum fyrir 1. jan. 1937; er því hafið, að hægt sé að afgreiða þau lán, sem beiðni liggja fyrir um, án þess að gera breyt. á l. hvað þetta atriði snertir. Atvinn. hefir því skrifað sjútvn. þessarar hv. d., sem væntanlega fer málið til meðferðar, og gert þá till., að starfstími sjóðsins verði framlengdur, þangað til lokið sé afgreiðslu þeirra lánbeiðna, sem hér liggja fyrir. Ég vil því biðja þá hv. n., sem fer málið til meðferðar, að taka þetta vel til athugunar. Ef lánveiting til línuveiðara verður nálægt því, sem heimilt er að verja, 250 þús. kr., þá verður samtals varið 1300 þús. kr. af starfsfé sjóðsins, og hefir því ekki þurft að gripa til þeirrar viðbótarheimildar, sem ætluð var í þessu skyni.

Ég hygg, að það sé ekki ofmælt, að stórkostleg lagfæring hafi orðið á efnahag þeirra, sem lán hafa fengið úr þessum sjóði, en ég hygg, að fyrir þjóðfélagið í heild hafi þetta haft e. t. v. stórfelldari þýðingu. Ég hefi fengið skýrslu yfir 12 vélbáta, sem allir fengu lán úr skuldaskilasjóði og telja þá stærkar líkur til, að hefðu stöðvazt, ef þeir hefðu ekki fengið skuldaskil. Samkv. yfirlitinu hafa þeir fiskað 700000 kg. af þorski, 62557 mál af bræðslusíld og 20874 tonn af saltsíld, greitt í vinnulaun skipverjum og fyrir síldarsöltun sem svarar 450 þús. kr. allt í allt. Útflutt verðmæti fiskjarins nam 185 þús. kr., bræðslusildarinnar 650 þús. kr. og saltsildarinnar 375 þús. kr., eða samtals 1200—1300 þús. kr.

Ég skal ekkert fullyrða um það, hversu mikill hluti af vélbátafлотanum hefði stöðvazt, ef ekki hefði verið gripið til þessara ráðstafana, en ég hygg, að það sé ekki ofmælt, að veruleg stöðvan hefði orðið á útveginum, ef þetta hefði ekki verið gert.

Sú skýrsla, sem ég hefi hér gefið, gefur nokkuð ljósa hugmynd um það, hversu mikil verðmæti hefðu glatazt, ef svo og svo mikið af þessum skipastól hefði ekki verið við veiðar.

Ég skal svo ljúka máli mínu, en geri það að till. minni, að málinu verði vísað til 2. umr. og hv. sjútvn., sem hafði þetta mál til meðferðar áður, og mun ég senda henni yfirlits-skýrslu um starfsemi sjóðsstjórnarinnar.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til sjútvn. með 10 shlj. atkv.

Á 13. fundi í Ed., 3. marz. var frv. tekið til 2. umr. (A. 16, n. 51).

***Frsm. (Ingvar Pálmason):** Eins og hv. dm. muna, gat hæstv. atvmrh. þess við 1. umr. þessa máls hér í d., að þar sem ekki hefði unnizt tími til að ljúka skuldaskilum við línuveiðarana fyrir nýjár, yrði að flytja frv. þetta, svo að hægt yrði að gera þá upp í skuldaskilasjóði, því að lögin kveða svo á, að skuldaskilunum skyldi lokið fyrir síðastl. nýjár.

Eins og sjá má á þskj. 51, þá hefir sjútvn. flutt brtt. við frv., sem ég vænti, að enginn ágreiningur verði um. Því að ella koma bráðabirgðalögin ekki að notum.

***Jón Auðunn Jónsson:** Ég er sammála með nefndarmönnum mínum um afgreiðslu þessa máls, en í sambandi við málið vil ég beina litilsháttar fyrirspurn til hæstv. stjórnar.

Til þess að geta innt af hendi þær greiðslur, sem skuldaskil vélbátaeigenda hafa haft í för með sér, hefir stj. orðið að taka lán. Lánið hefir hún tekið í íslenskum gjaldeyri, en það undarlega við þessa lántöku er það, að lánveitendum er tryggð greiðsla á láninu í erlendri mynt og yfirfærsluréttur, miðað við núverandi gengi á íslenskri krónu. Með þessu er lánveitendum tryggt, að þó að gengisfall verði á íslensku krónunni, þá þurfa þeir ekki að taka það á sig, þótt það hefði annars lent á þeim, eins og öllum öðrum erlendum mönnum, sem eiga hér fé. Ég hygg nú, að fá hefði mátt betra og hagkvæmara lán hjá ýmsum erlendum mönnum, sem hér eiga frosnar inni fleiri millj. kr., og vil því beina þeirri fyrirspurn til hæstv. stj., hvort hún hafi leitað fyrir sér um lán viðar en hjá stofnunum þeim, sem hún tók lánið hjá.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Í 2. gr. laga um skuldaskilasjóð vélbátaeigenda segir svo: „Stofnfé skuldaskilasjóðs er 1½ millj. króna. Upphæð þessa tekur sjóðurinn að láni, og ábyrgist ríkisstjórnin fyrir hönd ríkissjóðs greiðslu lánsins, enda skal ríkissjóður leggja fram árlega sem styrk til sjóðsins upphæð, sem svarar árlegum afborgunum og vaxtagreiðslum“. Þetta er sú lántökuheimild, sem í lögnum felst. Þar er ekkert tekið fram, hvort lánið skuli tekið innanlands eða erlendis. Það var rétt hjá hv. þm. N.-Ísf., að lánið var tekið í íslenskum gjaldeyri og á að greiðast í erlendri mynt, miðað við núverandi gengi ísl. krónu, en það er alveg sama og ef það hefði verið tekið í erlendri mynt. Ef það hefði verið tekið erlendis varð vitanlega að greiða það í erlendri mynt. Þetta er því alveg hliðstætt því, að það hefði verið tekið erlendis. Að lánið var tekið hér var sökum þess, að fé þetta stóð til boða, og það þótti því heppilegra að taka það en leita til annara landa.

Þá spurðist hv. þm. fyrir um það, hvort nokkuð hefði verið leitað til erlendra manna, sem hér eiga innifrosið fé, um lánið. Um þetta atriði veit ég ekki með fullri vissu. En það er vist, að ekki var auglýst eftir láninu, enda held ég ekki, að til þess hafi verið ætlað eftir lögnum. Ég býst líka við, að erfitt hefði reynzt að sam-

eina alla þá, sem hér eiga frosnar innstæður í einn aðilja til lánveitingar.

Vextir af láni þessu eru 4½% og greiðslutími 15 ár, og verður það að teljast hagstætt eftir því, sem um er að gera.

***Jón Baldvinsson:** Mér þykir rétt að geta þess, að engar erlendar stofnanir eða erlendir menn munu eiga hér jafnháar upphæðir inni eins og sá, sem lánið var tekið hjá. Hefði því orðið að taka lánið í smáskömmum, ef leitað hefði verið til annara, og ég geri ekki ráð fyrir, að nokkur hefði viljað lána þetta fé, nema jafnframt að fá tryggða yfirfærslu á því með ákveðnu gengi. Um lán þetta mun ekki hafa verið leitað til annara en lánveitendanna og eins gufuskipafélags, sem aðeins vildi lána 100 þús. kr.

Í þessu sambandi ber þess að geta, að olíufélögin voru orðin á eftir með yfirfærslur samantborið við aðra. Hafði þannig safnast fyrir ársyfærsla, sem þau áttu rétt á að fá samantborið við aðra og samkv. gjaldeyrislögnum, því að í þeim stendur, að yfirfærsla vegna kaupna á nauðsynjavörum, svo sem kolum, olíu, matvörum, veiðarfærum o. fl., skuli að jafnaði ganga fyrir öðrum yfirfærslum. Ég hygg því, að það hafi verið rétt af stjórninni að taka lánið hjá þessum félögum, enda hefðu engir aðrir innstæðueigendur hér getað uppfyllt lánsheimildina einir.

Þá gat stjórnin líka farið þá leið að gefa út bréf samkv. 3. gr. l., en ég held, að menn hafi fengið nóg af kreppubréfum í bili, þó að ekki væri farið að bæta við þau 1½ millj. vegna þessara l. Mönnum er líka miklu ljúfara að fá peninga upp í greiðslur sínar en bréf. Gangu því allir samningar greiðara, þegar menn eiga von á staðgreiðslu í peningum, en ef þeir yrðu að taka bréf upp í kröfur sínar. Að öllu athuguðu held ég því, að stj. hafi gert rétt í því að taka þetta lán, og ég hygg, að hún hefði ekki fengið það með betri kjörum annarsstaðar en þar, sem hún tók það, og þó að leitað hefði verið til útlanda, hefði alveg komið í sama stað niður, hvað kjörin snertir.

***Jón Auðunn Jónsson:** Það er rétt hjá hæstv. atvmrh., að það er hvergi tekið fram í lánsheimildinni, hvort bjóða skuli lánið út eða ekki. Það er heldur ekki ákveðið, hvort gefa skuli út handhafaskuldabréf. — Hvað snertir ræðu 4. landsk., þá er ég honum alveg sammála um það, að heppilegra sé að hafa peninga á reiðum höndum við alla samninga en bréf, og í þessu tilfelli sé réttara að hafa peninga til greiðslu en kreppubréf. En það, sem ég vil halda fram, er það, að lánið hefði mátt fá með hagkvæmari kjörum. Þó að félög þau, sem lánið var tekið hjá, væru stærstu eigendur hins innifrosna fjár, þá held ég samt, að réttara hefði verið að bjóða lánið út, svo að fleiri innstæðueigendum hefði gefizt kostur á að kaupa þessi skuldabréf. Það hefði orðið eitthvað seinlegra, en ódýrara, því að ég geri ráð fyrir, að ýmsir erlendir innstæðueigendur hefðu verið fúsir til að láta innstæður sínar á 75 kr. hverjar 100 kr., ef yfirfærsluskylda hefði fylgt. A. m. k. þekki ég eitt firma, sem hefði verið fúst til þess að lána 60—70 þús.

kr. með þessum kjörum. Það má vel vera rétt, að félögin, sem lánið var tekið hjá, hafi átt sérstakan rétt á yfirfærslu, en þó hygg ég, að þau hafi ekki fengið neitt hlutfallslega minni yfirfærslur nú að undanförmu en ýmsir aðrir.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.
Brtt. 51 (ný 2. gr.) samþ. með 11 shlj. atkv.
2. gr. (verður 3. gr.) samþ. með 10 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 14. fundi í Ed., 4. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 62).

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 14. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar.

Á 15. fundi í Nd., 6. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til sjútnv. með 21 shlj. atkv.

Á 23. fundi í Nd., 20. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 62, n. 117).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 22 shlj. atkv.

***Frm. (Finnur Jónsson):** Þetta frv. er staðfesting á bráðabirgðal, sem gefin voru út í fyrra að afloknu þingi með samþykki allra flokka, til þess að tryggja linuveiðaeigendum skuldaskil. Nú hefir það komið í ljós, að eftir að húið er að verja 250 þús. kr., sem um ræðir í 1. um skuldaskil linuveiðaskipa, þá munu vera eftir í sjóðnum um 200 þús. kr. Þar sem húið er að taka lán til þessarar stofnunar skuldaskilasjóðs vélbátaeigenda, þá munu allflestir nm. sjútnv. líta svo á, að rétt sé, að þessari upphæð, sem eftir er, verði eingöngu varið til þess að veita vélbátaeigendum frekari skuldaskil heldur en hafa farið fram. Árferði hefir, síðan skuldaskilasjóði var lokað fyrir vélbátaeigendum, hvergi nærri verið gott. Hinsvegar veit ég ekki, á hvern hátt þessi nýju fjárframlög verða veitt, en eftir tilmælum skuldaskilasjóðsstjórnarinnar var sjútnv. sammála um að leggja til, að þessu máli verði vísað nú til 3. umr., en sennilegt, að brtt. komi fram frá nm. við 3. umr.

***Pétur Ottesen:** Mér þykir vænt um að heyra, að sjútnv. ætlar að taka þetta mál á ný til athugunar, því að mér skilst, að eftir frv. því, sem fyrir liggur, sé ekki gert ráð fyrir að veita

nein lán frekar en orðið er til vélbátaeigenda, heldur hljóðar frv. eingöngu um það, að ráðstafa 250 þús. kr. af starfsfénu, sem eftir er, til þess að gera upp fjárreiður þeirra manna, sem gert hafa út linuveiðagufuskip. En þar sem í sjóðnum er allmikil fjárhæð fram yfir það, sem fer til þessarar uppgerðar á linuveiðaskipum, þá vil ég taka undir það, að á ný sé tekið til athugunar, hvort ekki sé rétt að gefa þeim bátaútgærdarmönnum, sem ekki hafa leitað til skuldaskilasjóðsins, færi á því að fá nokkara frekari réttingu á sínum hag samkv. þessu. Ég skildi orð hv. frsm. sjútnv. þannig, að frekari athugun, sem ætti að fara fram á þessu til 3. umr., sé miðað við það, að frv. verði breytt í þá átt, og þykir mér það vel fara.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 23 shlj. atkv.
2.—3. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 23 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Nd., 22. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 26. fundi í Nd., 24. marz, var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 62, 134).

***Atvrmr. (Haraldur Guðmundsson):** Um brtt. á þskj. 134 vil ég segja það, að ég álit nokkuð hapið að samþ. hana. Það er ekki fullvist enn, hversu miklar lánveitingarnar kunna að verða til linuveiðagufuskipaeigenda samkv. frv. sjálfu. Og því er ekki hægt að fullyrða neitt um það, hve mikið verður afgangs af starfsfé sjóðsins, þegar húið er að veita lán þau, sem til er ætlazt samkvæmt frv. Ég hygg þó, að það geti varla orðið meira en um 200 þús. kr., ef það verður þá svo mikið.

Nú mundi að sjálfsgöðu leiða allverulegan kostnað af því, ef stjórn skuldaskilasjóðs yrði látin halda áfram störfum í heilt ár til þess að sjá um þessar tiltölulega mjög litlu lánveitingar, sem hér geta komið til greina. Og verði sjóðurinn opnaður, eins og gert er ráð fyrir í brtt., þá er það alveg bersýnilegt, að þessi litla upphæð verður ekki nema til þess að veita fáum einum úrlausn af þeim, sem mundu óska eftir þessum lánum. Ég held því, að ef á að verja þessu fé í svipuðu skyni og hér er gert ráð fyrir, þá verði eðlilegast að fela stjórn fiskveiðasjóðs ráðstöfun þessa fjár. Og það hygg ég, að hægt sé að gera án nokkurrar lagabreyt. Ef ástæða sýndist til, vildi ég ræða um það við sjútnv., hvort ástæða er til þess að greiða fyrir þeim bátaeigendum, sem ekki gátu komið í skuldaskilasjóð vélbátaeigenda, en þurfa að fá hjálp á svipaðan hátt og þeir, en lán fengu úr þeim sjóði. Ég vil skjóta því til hv. sjútnv., hvort hún vill ekki taka brtt. á þskj. 134 aftur gegn þeirri yfirlýsingu minni, að ég skuli ræða um það við þá n., hvort ekki megi veita þetta fé að láni, sem brtt. fjallar um, gegnum stjórn fiskveiðasjóðs. Að mínu áliti væri óheppilegt að láta stjórn skuldaskilasjóðs vera

starfandi til ársloka 1937, ekki eingöngu vegna hins óhjákvæmilega kostnaðar, sem því mundi fylgja, heldur einnig vegna þess að slíkt gæfi mönnum nokkurt tilefni til þess að gera sér tyllivonir um lán úr sjóðnum, sem þó hefði ekki nema mjög svo takmarkað fé til umráða.

***Frsm. (Finnur Jónsson):** Sjútn. var á einu máli um að leggja til þá meðferð, sem tekin er fram í brtt., á þeim hluta, sem óráðstafað er af því fé, sem tekið hefir verið að láni handa skuldaskilasjóði vélbátaeigenda. Hitt held ég, að ég megi segja, að n. sé ekkert sérstakt kappsmál, hvort stjórn skuldaskilasjóðs verður látn halda áfram störfum, eins og í brtt. er gert ráð fyrir, eða stjórn fiskveiðasjóðs verður falið að úthluta þessu fé að lávi. En ef ekki er gerð þessi lagabreyt., sem sjútn. fer fram á, þá rennur fé þetta í fiskveiðasjóð beina leið, og í því tilfelli skilst mér, að stjórn þess sjóðs hafi enga heimild til að ráðstafa þessu fé á þann hátt, sem hér í brtt. er farið fram á, nema um það komi bein lagafyrirmæli. Ég vil leiða athygli hæstv. ráðh. að því, að þetta er síðasta umr. um þetta mál hér í d., og málið hefir farið gegnum hv. Ed. Verður því nú við þessa umr. að setja þau lagafyrirmæli um þetta efni, sem Alp. setur um meðferð þessa fjár.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég sé ekki neina ástæðu til annars en að afgreiða frv. eins og það liggur fyrir. Ég sé ekki ástæðu til þess, að stjórn skuldaskilasjóðs vélbátaeigenda verði starfandi lengur en frv. gerir ráð fyrir, þar sem sjóðurinn hefir aðeins yfir að ráða 200000 kr. starfsfé.

Hv. þm. Ísaf. hélt því fram, að ef ekki væru lagafyrirmæli um ráðstafanir á þessu fé, sem hér um ræðir, þá væri ekki heimild til þess að ráðstafa því á annan veg en fyrir mælir í lögum um fiskveiðasjóð. Viðvikjandi þessu atriði vil ég segja það, að ég sé ekkert því til fyrirstöðu, að hægt sé að gera með þáttill. ákvæði um það, hvernig þessu fé skuli varið og hvaða stjórn er falin úthlutun þessa starfsfjár. En um það atriði, hvort þessu fé yfirleitt skuli varið á þennan hátt, sem farið er fram á í brtt., vil ég mega ræða við sjútn. beggja d., og um það mætti svo gera þáttill.

***Pétur Ottesen:** Ég hefi áður minnt á það undir umr. um þetta mál, að þörf væri á að setja slík ákvæði sem þessi inn í frv. Það er vitanlegt, að svo er komið hag ýmissa bátaútvegsmanna, sem ekki gátu fengið leiðrétting á sínum hag við þau skuldaskil, sem lokið var nú fyrir síðustu áramót, að það er fyllsta ástæða til þess að þessar ráðstafanir verði gerðar og að framlengt sé starf skuldaskilasjóðs.

Hæstv. atvmrh. sagði, að sjóðurinn réði ekki yfir meira fé til ráðstöfunar eftir till. sjútn. í brtt. á þskj. 134 en um 200000 kr. En auk þessara 200000 kr. veit ég ekki betur en að sjóðurinn eigi heimild til að taka 200000 kr. að láni í sambandi við þær ráðstafanir, sem gerðar voru út af þeim þrengingum, sem menn komust í hér við Faxaflóa vegna síðustu ver-

tiðar, og voru þessar ráðstafanir gerðar til þess að hjálpa mönnum til að greiða þær tryggingar, sem hásetar áttu kröfu á, sem voru ráðnir upp á hlut. Þessi heimild hefir ekki verið notuð. En ef hún hefði verið notuð, þá hefði sjóðurinn haft yfir að ráða nú um 400000 kr. starfsfé, sem væri mjög mikil hjálp fyrir bátaútvegsmenn að fá að láni til þess nokkuð að bæta úr sínum mjög svo erfiðu ástæðum.

Ég vil því mæla sem bezt með því, að brtt. hv. sjútn. verði samþ.

***Frsm. (Finnur Jónsson):** Mér er það ekkert kappsmál, hvaða form er haft á þessu. En um hitt var sjútn. á einu máli, að þessu fé bæri að verja til áframhaldandi skuldaskila vélbátútvegsins, svo langt sem það hrykki.

Það má vel vera, að hægt sé að gera nægileg ákvæði um þetta með einfaldri þáttill. En það samkomulag, sem gert var um að verja talsverðum hluta af því fé, sem upphaflega var ætlað til skuldaskila fyrir vélbátaeigendur, til skuldaskila fyrir eigendur línuveiðagufuskipa, er nú verið að staðfesta með þessum lagafyrirmælum, þannig að mér skilst, að samkv. því verði að vera sú endanlega lausn á málinu, að þetta verði að vera áframhaldandi starf sjóðsins. Hinsvegar hefi ég ekki á móti því, að afgreiðslu þessa frv. sé frestað, svo að atvmrh. geti borið sig saman við sjútn., ef hann vill gera á því breytingar. Ég segi þetta þó aðeins fyrir mitt leyti.

***Ólafur Thors:** Ég get fyllilega tekið undir það, sem hv. þm. Borgf. sagði um þetta mál.

Ég leiddi hæstv. atvmrh. það fyrir sjónir á milli þinga, hvílik þörf væri á þessari aðstoð, og sýndi honum fram á það, að þeir útgerðarmenn, sem ekki hafa enn notið þessara kjara, ættu fullan rétt á henni. Hæstv. ráðh. tók mjög svo vel í mál mitt. Ég lagði til, að hann gæfi út bráðabirgðalög í þessu skyni í samráði við miðstjórnir flokkanna. Hæstv. ráðh. vildi þó ekki fallast á það, en virtist vilja fara eitthvað svipaða leið og lagt er til hér í brtt. Ég segi frá þessu til að sýna fram á það, að hæstv. ráðh. hefir haft nægan tíma til að athuga málið, og bresti ekki góðan vilja, ætti hann að geta fallist á að fara þá leið í því, sem við viljum fara, nema hann geti bent á aðrar betri og kostnaðarminni. En ég tel, að okkar leið sé hin hægasta og eðlilegasta, og hún er miðuð við þá fjárfúlgð, er Alþingi befir ákveðið í þessu augnamiði.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég er sam-mála um það, að fé þetta eigi að renna til aðstoðar vélbátaeigendum. En ég álit allt of mikinn kostnað því samfara, að láta stjórn skuldaskilasjóðs halda áfram að starfa eitt ár enn, og auk þess yrði slíkt til þess að vekja tálvönir hjá mörgum um aðstoð, sem ekki yrði hægt að veita. Ég vil því, að þessi starfsemi verði falin fiskveiðasjóði með þál. Get ég síðan borið mig saman við stjórn skuldaskilasjóðs.

Umr. frestað.

Á 27. fundi í Nd., 30. marz, var frv. tekið til frh. 3. umr.

Frsm. (Finnur Jónsson): Hæstv. atvmrh. hefir ekki komið að máli við sjútnv., og óska ég þess vegna, að hæstv. forseti fresti því að taka þetta mál fyrir.

***Ólafur Thors:** Ég vil leyfa mér að skora á form. sjútnv. að hlutast til um, að hæstv. atvmrh. tali við n. um þetta mál. Ég skýrði frá því, þegar málið var hér síðast á dagskrá og hæstv. forseti skv. beiðni hæstv. atvmrh. tók það út af dagskrá, að ráðh. hefði haft marga mánuði til að athuga, hvaða leiðir væru færastar.

Ég veit ekki, hvað hæft er í þeim orðum, sem nú heyrast innan og utan sala Alp., að þingið muni eiga skemmri setu en til var ætlað, þegar það kom saman, en ef eitthvað væri hæft í því, þá væri náttúrliga bezt að fá þau mál afgr., sem menn eru fyllilega sammála um; og ég held, að það sé engum vafa undirorpið, að það sé nægilegur þingvilji til að afgreiða þetta mál. En ef hæstv. atvmrh. ætlar að tefja þetta mál von úr viti, þá vil ég beina því til hæstv. forseta, að hann sjái um, að það verði ekki, og að sett verði einhver takmörk fyrir því, hve langt má liða þar til hæstv. ráðh. hafi talað við n.

***Finnur Jónsson:** Það var nú náttúrliga helzt sæmandi hv. þm. G.-K. að vera með svigurmáli í garð hæstv. atvmrh. að honum fjarverandi, um að hann ætlaði sér að tefja þetta mál algerlega að öðru. Hæstv. ráðh. lýsti því yfir, þegar málið var síðast á dagskrá, að hann óskaði eftir, að það yrði tekið út af dagskrá. Hann mun vera sammála n. um, að því fé, sem eftir yrði í sjóðnum, verði varið til áframhaldandi skuldaskila, en mun vilja hafa einhverja aðra aðferð um framkvæmd málsins en þá, sem sjútnv. hefir lagt til, svo sem að fela stjórn fiskveiðasjóðs að úthluta fénu. Á þann hátt yrðu e. t. v. fleiri krónur, sem getu komið til upp-bótar vélbátatúteginum.

Forseti (JörB): Ég vil biðja menn að fara ekki að ræða málið áður en það er tekið fyrir, en láta það heldur bíða, því að það, sem menn hafa sagt hér, er utan dagskrár.

***Ólafur Thors:** Ég skal gæta þess vandlega að koma ekki nálægt sjálfru málinu, en ég stend upp til að segja, að það vekur hlátur í hugum flestra manna, þegar hv. þm. Ísaf. fer að ráðast á mig fyrir brot á drengskaparreglum, fyrir að ráðast á hæstv. atvmrh. Ég veit, að í orðum mínum lágu engin meiddandi ummáli í garð hæstv. ráðh., en jafnvel þó að svo hefði verið, þá held ég, að einhverjir aðrir en garmurinn hann Ketill ættu að vera að finna að því.

Forseti (JörB): Ég skal kynna mér málavexti og biðja með að taka málið á dagskrá.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, utan dagskrár, mælti

***Sigurður Kristjánsson:** Það hefði náttúrliga á vissan hátt átt betur við, að ég hefði kvatt mér hljóðs meðan hæstv. 1. forseti var viðstaddur, en annars er hæstv. 2. forseta kunnugt um það mál, sem ég vildi minnst á og var 5. dagskrármál í gær, frv. til l. um breyt. á l. um skuldaskilasjóð vélbátacígenda, og var þá í annað sinn frestað. Nú sé ég, að þetta mál er ekki á dagskrá í dag, en þessu máli liggur talsvert mikið á, og hefir verið beðið fyrir það mjög eindregið af stjórn sjóðsins, að því yrði flýtt. Nú vil ég spyrja hæstv. forseta, hvort hann sjái sér ekki fært að bæta málinu á dagskrá í dag, því að ég óttast, ef svo færi, að þing stæði ekki mjög lengi, að svo gæti farið, að málið yrði ekki útrætt, ef því er ekki flýtt svo sem kostur er.

Forseti (StJSt): Ég mun láta þessi tilmæli berast til hæstv. 1. forseta, sem væntanlega hefir athugað þetta að gefnu tilefni, en fresturinn á þessu máli mun stafa af því, að atvmrh. hefir verið að athuga málið.

Á 29. fundi í Nd., 2. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv. (A. 62, 134, 174).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 174. — Afbrigði leyfð og samþ. með 21 shlj. atkv.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég vil lýsa yfir því strax, að hv. sjútnv. hefir fallið á að gera þá breyt., sem felst í till. á þskj. 174, á till. á þskj. 134. Ég get fallið á brtt. og að frv. verði eins og þar er lagt til.

ATKVGGR.

Brtt. 174 samþ. með 26 shlj. atkv.

Brtt. 134, 1, svo breytt, samþ. með 25 shlj. atkv.

Brtt. 134.2 samþ. með 26 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 26 shlj. atkv. og endursent Ed.

Á 31. fundi í Ed., 3. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 190).

Á 32. fundi í Ed., 5. apríl, var frv. tekið til einnar umr.

***Frsm. (Ingvar Pálmason):** Þetta frv. er komið aftur frá hv. Nd. og hefir tekið þar þeirri breyt., að bætt hefir verið inn í það nýrri málsgr. þess efnis, að gert er ráð fyrir að opna sjóðinn aftur til lánveitinga fyrir þá vélbáta undir 60 smálestum að stærð, sem ekki hafa fengið afgreiðslu í sjóðnum. Sjútnv. þessarar d. hefir nú ekki tekið þetta sérstaklega til meðferðar, og ég fyrir mitt leyti ætla ekki að svo stöddu að vera neitt á móti þeirri breyt. En mér virðist, að inn í þessa málsgr. sé kominn hortittur, sem þurfi að fara út. Það stendur sem sé hér í 3. málsgr. frv., með leyfi hæstv. forseta:

„Lánveitingum samkv. þessari gr. skal lokið 30. sept. 1937, og skal stjórn sjóðsins, sem skipuð var samkv. ákvæðum 10. gr. laganna, halda áfram störfum til þess tíma“.

Þessi tilvitnun í 1. málsg. 10. gr. laganna get ég alls ekki séð, að eigi við, því að 10. gr. 1. fjallar aðeins um stjórn sjóðsins. Mér virðist þetta vera vanskíði á frv. En af því að ég hefi nú ekki átt kost á að héra mig saman við nm. í sjútn. Nd., þá tel ég réttast að fara fram á það við hæstv. forseta, að hann taki málið af dagskrá að þessu sinni. Ég hefi ekkert á móti því, að það sé rétt við þetta tækifæri, en ég vil helst ekki, að gengið verði til atkv. um málið fyrr en sjútn. er búin að athuga það, því að ég álit, að frv. þurfi lagfæringar við.

***Jón Baldvinsson:** Þær breyt., sem gerðar voru á frv. í Nd., miðuðu að því, að ekki skuli vera einn einasti eyrir eftir í þessum sjóði. Það má eftir þeim breyt. engu vera óeytt af því fé, sem tekið var að láni í þessu skyni, jafnvel þó að búið sé að halda sjóðnum opnum í heilt ár og að það þurfi að ljúka við láneveitingar eftir beiðnum, sem komið hafa til sjóðsins fyrir síðustu áramót frá línuveiðaskipum. Ég er á móti því, að farið sé að veita frekari kreppulán handa vélbátautveginum. Ég er algerlega á móti því, að farið sé að eyða í þetta meira fé en búið er. Ég þykist vita, að hæstv. atvmrh. hafi til samkomulags við sjútn. Nd., sem kom með þessa till., gengið inn á þetta. Ég býst ekki við að koma með brtt., en ég vildi láta þetta álit í ljós, að ég vil alls ekki, að veitt verði frekar fé til láneveitinga eða styrktarlána, sem er fyrir ríkissjóð hið sama sem að kasta fé í sjóinn, því að mikill hluti þess kemur aldrei aftur. Hinsvegar vildi ég, að þessu fé yrði varið til sjávarútvegsins og lagt í fiskveiðasjóð. Teldi ég rétt, að þau skip, sem ekki hafa komið til greina um að fá lán úr fiskveiðasjóði hingað til, komi til greina um að fá lán af þessum eftirstöðvum. Það má ekki lána út á sildveiðiskip eða stærri línuveiðagufskip úr fiskveiðasjóði eftir reglum sjóðsins, nema í samráði við ráðh. Fá slík lán hafa verið veitt og geta aldrei verið neitt að ráði úr fiskveiðasjóði, enda er starfsfé hans ekki meira en svo, að smærri mótorbátum veitir ekki af því. Ég vil því, að þessari fjárhæð, sem er á annað hundrað þús. kr., verði varið sérstaklega til að lána út á línuveiðagufskip, og einnig til þeirra, sem vildu flytja inn skip til fiskveiða eða sildveiða, sem ekki fengjust lán til úr fiskveiðasjóði. Ég býst við, að nauðsyn sé á að flytja inn skip til sildveiða, svo að ekki skorti stærri skip til sildveiða, því að þau skip, sem fyrir hendi eru, munu varla vera nógu mörg til þess að veiða nóga sild fyrir þær sildarverksmiðjur, sem til eru og verða reistar. Mér þykir það óeðlilegt tilhögun, að senda litla báta langar leiðir með sild til sildarverksmiðjanna á Siglufirði, heldur eigi að nota stærri skip til þess. Hinsvegar væri sjálfsgætt heppilegt verkefni fyrir mótorbátana, sem farið hafa á sildveiðar hingað til, að reyna þá veiðiaðferð, sem nú virðist gefast vel, sem sé dragnótaveiðarnar, ef löggjöfin leyfir þær, og ég vona, að ekki liði langt þangað til. Ég hefði því viljað nota þessar eftirstöðvar til láneveitinga til þess að styrkja menn til að eignast skip eða geta haldið þeim skipum, sem

menn eiga í erfiðleikum með að halda, af hinum stærri skipum, og hefi ég þar sildarútveginn sérstaklega í huga. Hitt fyndist mér sorglegt, ef ætti að verja þessum peningum til þess að borga með tapaðar og dauðar skuldir eins og átt hefir sér stað í þessum kreppulánum yfirleitt, sem eru sennilega stærsta vitleysan, sem Alb. hefir nokkurntíma gert, að fara í svo stórfelldar kreppulánveitingar sem það hefir gert. (MG: Sjóðstjórnin ræður, hvaða lán hún veitir). Já, það er rétt. En ef slík l. eru samþ. eins og kreppulöggjöfin er, þá er þó með setningu þeirrar löggjafar gert ráð fyrir, að sjóðstjórnin fari eftir löggjöfinni. Ég teldi, að annað væri ekki forsvaranlegt en að sjóðstjórnin færi að vilja Alb., sem eins greinilega hefir verið yfirlýstur eins og vilji Alb. í þessu efni hefir verið.

Magnús Cuðmundsson: Mér kemur þessi skoðun hv. 4. landsk. ákaflega undarlega fyrir sjónir, ef hann álitur, að sjóðstjórnin sé skyldug til að veita lán til greiðslu á skuldum, sem áreiðanlega eru tapaðar. Ég hefi ekki skilið það þannig, að til þessa væri ætlað af Alb., þó að þessi breyt. kæmi hér inn, heldur sé aðeins átt við lán, sem sjóðstjórnin að athuguðu máli telur rétt að veita. Það er mjög einkennilegt að heyra það frá hv. 4. landsk., sem hann hefir nú talað hér, því að ég veit ekki betur en að hann sé í stjórn skuldaskilasjóðs vélbátaeigenda. Ég vil fyrir mitt leyti taka það skýrt fram, að ég tel, að stjórn sjóðsins sé spursmálslaust skyldug til að neita um þau lán, sem hún sér, að farið er fram á til greiðslna á skuldum, sem hún sér, að eru tapaðar, því að ef slík lán væru veitt, þá væri þessi löggjöf ekki fyrir vélbátaeigendur, heldur fyrir þeirra skuldheimtumenn. En það hefir ekki verið meining löggjafans.

***Jón Baldvinsson:** Ég þykist vita, að hv. 1. þm. Skagf. hafi svo mikla nasasjón af þessum kreppulánum, að hann viti, að ekki litill hluti þeirra hefir gengið til þess að greiða skuldir, sem voru tapaðar. Hann hefir sjálfur verið í þeirri stj., sem fjallað hefir um kreppulán til sveitar- og bæjarfélaga, og ég geri ráð fyrir, að þar hafi einnig verið veitt slík lán. Þegar ég tala um töpuð lán, þá miða ég við, að skuldirnar væru úrskurðaðar tapaðar, ef skuldunautarnir væru gerðir upp með gjaldprotaskiptum. Þegar skuldaskilasjóður hefir gert upp frv. til skuldaskila fyrir vélbátaeigendur, þá hefir það verið venjan, að greiða þær kröfur, sem ekki hefir verið veð fyrir, með mjög lágrí prósentu. En ég hygg, að í langflestum tilfellum sé hver eyrir af þessum skuldum tapaður. En að greiða a. m. k. eitthvað sárlítið af þeim er nauðsynlegt til þess, að viðkomandi skuldunautur geti fengið skuldaskil, þó að sú greiðsla sé ekki nema 2% af skuldinni eða skuldunum, og þó að jafnvel þessi 2% skuldarinnar hefðu alls ekki verið greidd við uppgerð til gjaldprotaskipta. Hjá svona greiðslum verður ekki komizt, ef sjóðurinn á að starfa eftir þeirri löggjöf, sem honum var sett. Og ef frv. þetta nær fram að ganga, mun, eftir 2. málsg. þess, vera ætlað til, að

slikar greiðslur verði inntar af hendi, nefnilega greiðslur á nokkru af skuldum, sem í raun og veru eru tapaðar. Ég hygg, að hv. 1. þm. Skagf. sjái þetta, þó að í þessari gr. eins og hv. 2. þm. S.-M. hefir bent á, sé nokkuð óljós tilvitnun í l. um skuldaskilasjóð vélbátaeigenda.

Það er náttúrulega vafasamt með alla þessa kreppuhjálp, hvort hún kemur að nokkru gagni, án þess að jafnframt séu gerðar ráðstafanir til þess, að þeir atvinnuvegir, sem hún er veitt til hjálpar, geti orðið reknir á heilbrigðum grundvelli og með viðunandi árangri. (BSt: Gengisfall).

Magnús Guðmundsson: Ég held fast við það, sem ég sagði áðan, að ég tel það misnotkun á skuldaskilasjóði, ef lán eru veitt til þess að greiða skuldir, sem í sjálfa sér eru tapaðar. En hv. 4. landsk. dró dálitið í land, er hann sagði, að hann miðaði við það, að skuldandi væri tekinn til gjaldþrotaskipta, er hann talaði um algerlega tapaðar skuldir. En það getur verið hyggilegt að borga fáein prósent af skuldum til þess að forða manni eða fyrirtæki frá gjaldþroti, án þess að hægt sé að segja, að það sé á kostnað þess opinbera. Því að hver græðir á gjaldþrotaskiptum? Á heim græðist ekki annað en skiptagjöldin, sem renna í ríkissjóð.

Umr. frestað.

Á 34. fundi í Ed., 8. apríl, var fram haldið einni umr. um frv.

***Frsm. (Ingvar Pálmason):** Eins og fram kom við fyrri hluta umr., er þetta frv. komið frá hv. Nd., og var því breytt þar allverulega.

Með þeirri breytingu er gert ráð fyrir að opna skuldaskilasjóð aftur og veita lán úr honum, eftir því sem það fé hrekkur til, sem eftir er í honum, þeim mönnum, sem ekki fengu lán úr honum áður, og er skilgreiningin í því sambandi sú sama og var áður í lögunum, að það er aðeins veitt til báta undir 60 smálestum. Við fyrri hluta umr. kom það fram, að til eru þær skoðanir hér í hv. d., að réttara hefði verið að fara ekki þessa leið með það fé, sem eftir kann að vera í skuldaskilasjóði, þegar búið er að fullnægja ákvæðum bráðabirgðalaganna, sem þessi lög eru staðfesting á, og ég fyrir mitt leyti get að visu tekið undir það, því að ég hefði heldur kosið, að því fé, sem eftir kann að vera í sjóðnum, þegar búið er að fullnægja ákvæðum bráðabirgðalaganna, yrði varið á annan hátt en gert er ráð fyrir samkvæmt áliti hv. Nd., en þar sem það kom glöggst fram í hv. Nd., að fyrir þessu var mikill meiri hluti þeirrar hv. d., þá hefir sjútvn. þessarar hv. d., sem tekið hefir málið til athugunar nú fyrir umr., fallið á að leggja ekki á móti þessari breytt, því að af því gæti leitt hrakningur á málinu milli d., og allar líkur benda til þess, að hv. Nd. muni ekki falla frá þessari samþykkt sinni. Þess vegna leggur sjútvn. til, að frv. verði samþ. eins og það liggur fyrir.

Ég hreyfði því við fyrri hluta umr., að í þessari brtt., sem kom inn í frv. í hv. Nd., væri óþörf tilvitnun, og hefir n. einungis athugað það og komið að þeirri niðurstöðu, að þessi smágalli

hefði ekki verulega þýðingu, og n. vill ekki fyrir sitt leyti hrekja málið milli d. út af því, þar sem ekki er ágreiningur um efni frv.

Fyrst ég er búinn að gera þá játningu, að ég vilji gjarnan aðrar ráðstafanir en þær, sem hv. Nd. vill gera á því fé, sem afgangss kann að verða, þegar búið er að fullnægja lánum til linuveiðaskipa, þá vil ég líka taka það fram um leið, að ég er ekki eins sammála hv. 4. landsk. um það, sem fram kom í ræðu hans við fyrri hluta umr., að þessi skuldaskil og kreppuráðstafanir væru gagnslausar og mætti nánast skoða því fé, sem til þess væri veitt, kastað í sjóinn. Ég skal játa, að alltaf má búast við, að slíkar ráðstafanir beri misjafnan árangur, en ég er persónulega ekki í vafa um, a. m. k. að því er snertir skuldaskilasjóðinn, að þessar ráðstafanir komi að mjög miklum notum og eiga vonandi eftir að koma að mjög miklum notum, og það sama vil ég vænta, að segja megí bæði um kreppulánasjóð bænda og eins kreppulánasjóð sveitar- og bæjarfélaga. Þessu máli mínu til sönnunar vil ég taka það fram, að mér hefir borizt í hendur rekstraryfirlit nokkurra báta, sem fengu skuldaskil á síðasta ári; hefir verið gert yfirlit yfir rekstur 12 báta, sem teknir eru úr 3 landsfjórðungum. Allir þessir bátar eru yfir 30 smálestir og í góðu standi, eins og yfirleitt þeir bátar, sem á annað borð eru veitt lán til úr skuldaskilasjóði. Ég held ég megí fullyrða, að svo framarlega sem þessir 12 bátar hefðu ekki fengið skuldaskil á síðasta ári, hefði rekstur þeirra flestra, ef ekki allra, stöðvazt. En hinsvegar sýnir rekstrarreikningur þessara báta, að þeir hafa á árinu framleitt vörur til útflutnings að verðmæti fyrir 1 millj. og rúmlega 200 þús. króna, eða m. ö. o., fyrir það að þessum bátum var gert kleift að starfa, hafa þeir getið útvegað útlendan gjaldeyri sem nemur 1 millj. og 200 þús. króna, og auk þess hafa þessir bátar greitt í vinnulaun innanlands upp undir ½ millj. króna. Þó að ég skuli játa, að þessir bátar hafi fengið töluvert mikla hjálp, eða samanlagt hátt á annað hundrað þúsund, þá verð ég að segja, að þetta er ekki aðeins bjargræði fyrir eigendur bátanna, heldur og fyrir ríkissjóð, þar sem útlit er fyrir, að þessir bátar allir geti staðið full skil á lánum sínum, ef rekstrarafkoma þeirra verður svipuð áfram. Ég veit, að stjórnsýsla fiskveiðasjóðs, sem nú kemur til með að hafa með höndum innheimtu á lánum skuldaskilasjóðs, hefir mikinn áhuga fyrir því, að geta fengið rekstrarreikninga allra þeirra, sem fengið hafa lán úr sjóðnum, og draga út úr þeim árangur þessa starfs, og tel ég það mjög vel farið, að sá háttur verði upp tekinn. Ég held, að stjórnsýsla fiskveiðasjóðs hafi mjög góða aðstöðu í þessu efni, því að fiskveiðasjóður, ásamt skuldaskilasjóði, er orðinn töluvert stór lánardrottinn alls smærri útvegs, og slíkt eftirlit og skýrslusöfnun er nauðsynleg fyrir þar lánsstofnanir, sem standa undir þessum rekstri. Ég vildi að gefnu tilefni láta þetta koma fram hér, af því að ég vildi ekki, að málið færi svo út úr þinginu, að lítið yrði svo á, að ég væri því samþykktur, sem fram kom við fyrri hluta þessarar umr., að því fé, sem varið hefir verið úr skuldaskilasjóði og yfirleitt til kreppuráðstafana, væri á glæ kastað. En hitt er

Skuldaskilasjóður velbátaeigenda. — Kreppulánasjóður (stjfrv.).

rétt, sem fram hefir komið, að það þarf fleira til þess, að sjávarútvegurinn geti staðizt, en skuldaskilasjóð og kreppuhjálpi, en hún er a. m. k. þáttur í stuðningi við sjávarútveginn og landbúnaðinn.

Ég læt svo máli minu lokið og vona, að hv. deild geti fallizt á að samþ. frv. eins og það liggur fyrir, þó að skiptar skoðanir kunni að vera um það, en ganga má út frá, að hv. Nd. verði svo fastheldin við þá breyt., sem þar komst inn í frv., að hún muni ekki fást út úr því aftur.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 10:1 atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 254).

5. Kreppulánasjóður (stjfrv.).

Á 3. fundi í Nd., 17. febr., var útbýtt:

Fr. til l. um breyt. á l. nr. 35 1. febr. 1936, um viðauka við l. nr. 78 19. júní 1933, um kreppulánasjóð (stjfrv., A. 13).

Á 7. fundi í Nd., 22. febr., var frv. tekið til 1. umr.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Þegar gengið var frá l. um viðauka við kreppulánasjóðslögin 1936, um hjálpi til handa bæjar- og sveitarfélögum, var gengið út frá því, að ónotað væri af handhafaskuldabréfum þeim, sem gefa mátti út samkv. lögum um kreppulánasjóð frá 1933. nokkuð yfir 1 millj., og að sá afgangur myndi duga til þess að fullnægja lánbeiðnum þeirra sveitar- og bæjarfélaga, sem sæktu um kreppuhjálpi. En þegar til kom, var ekki meira eftir af þessum bréfum en 490.000 kr. Stafaði þetta fyrst og fremst að því, að lánsheimild sú, sem sjóðurinn hafði samkv. lögum frá 1933, hafði ekki verið notuð að fullu. Í öðru lagi varð þetta sökum þess, að með lögum frá 1. fyrra var heimilað að greiða nokkra aukakreppuhjálpi til bænda. við endanlega uppgerð á óveðryggðum lánnum þeirra.

Þegar þetta kom á daginn, var ekki nema um annað tveggja að gera, að fresta framkvæmd laganna, eða gefa út bráðabirgðalög til þess að ráða bót á þessu. Varð það svo úr, að leitað var álits ýmsra þm., sem til náðist, og í samræmi við álit þeirra gefin út bráðabirgðalög þau, sem hér liggja fyrir til umr.

Ég vil svo emnfremur geta þess, að ég hefi fengið skýrslu frá þeirri stjórn kreppulánasjóðs, er hafði með höndum lánveitingarnar til bæjar- og sveitarfélaga. Lánveitingunum var skipt í tvo flokka, lán til kaupstaða og lán til sveitarfélaga. Öllum kaupstöðum landsins, að undanteknum Reykjavíkurkaupstað, var veitt lán úr sjóðnum. Alls voru veitt 2585 þús. kr. lán, sem greidd voru með kreppulánasjóðsbréfum, þar af fengu 82 hreppsfélög 1085 þús. kr., en kaupstaðirnir 1500 þús. Lán til sveitarfélaga námu þó alls 1167 þús. Mismunurinn var greiddur í reiðu fé, sem aðal-

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

lega var tillag rikissjóðs til jöfnunar fátækra-framfæri sveitanna.

Skuldir þeirra 82 hreppsfélaga, sem sóttu um og fengu lán úr kreppulánasjóði, námu áður en til samninga kom 2,4 millj., en verða eftir uppgerðina 1,1 millj. Lækkun þessi nemur þannig 1,3 millj. Auk þessarar raunverulegu lækkunar var ýmsum lánum hreppsfélaganna breytt í kreppulánasjóðslán, lánstíminn lengdur og vextirnir lækkaðir. Árleg gjöld þessara hreppsfélaga voru áður um 300 þús., en eru nú ekki nema 76 þús. Sparnaðurinn verður því um 300 þús. á ári, eða um 80% af byrði þeirra af skuldunum áður en uppgerðin fór fram.

Hvað bæjarfélögin snertir, þá taldi stjórn sjóðsins ekki ástæðu til að gefa þeim eftir af skuldum sínum. Hún leit svo á, að þau gætu staðið við skuldbindingar sínar, ef miðað væri við samilegt atvinnuástand. Hjálpin til þeirra er því fölginn í því, að dýrum lánnum og óumsömdum var breytt í 30 ára lán með 5½% vöxtum. Hversu miklu sá léttir nemur að krónutölu, er ekki hægt að segja um á þessu stigi málsins.

Að síðustu vil ég geta þess, að Hafnarfjarðarbær sótti um meira lán en hægt var að veita honum af fé því, sem til kaupstaðanna var ætlað. Aftur á móti eru ónotuð 415 þús. af fé því, sem sveitarfélögin máttu fá, en það er ekki heinilt að lána af því til kaupstaðanna án sérstaks samþykkis Alþingis. Þetta atriði kemur því til athugunar nefndar þeirrar, sem frv. fær til meðferðar. Mun ég því láta henni í té skýrslu sjóðs-stj., sem ég hefi hér með höndum.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 22 shlj. atkv. og til allshn. með 21 shlj. atkv.

Á 13. fundi í Nd., 3. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 13, n. 47).

*Frsm. (Bergur Jónsson): Allshn. hefir athugað þetta frv. og leggur til með shlj. atkv., að það verði samþ. Eins og menn sjá, er hér um bráðabirgðal, að ræða, sett 28. okt. 1936, og munu þau hafa verið sett með samþ. allra stjórnmalaf. Alþ. Ástæðan til þess, að setja varð þessi bráðabirgðal, var sú, að í l. sem samþ. voru á Alþ. 1935, og eru nr. 35 1. febr. 1936, þar sem þau ákvæði voru sett inn í l. um kreppulánasjóð, sem ætluð voru til að bæta úr fjárhagsástandi bæjar- og sveitarfélaga, var gert ráð fyrir því, að um 1½ millj. kr. — eða a. m. k. 1 millj. kr. — mundi verða eftir af handhafaskuldabréfum kreppulánasjóðs, eftir að lánveitingum til bænda væri lokið samkv. l. nr. 78 19. júní 1933. En þegar til átti að taka og búið var að auglýsa um 82 hreppsfélög til uppgerðar samkv. l. frá 1936, þá kom í ljós, að ekki nema 300—400 þús. kr. voru eftir af bréfum, sem gefin höfðu verið út eftir bændaögunum. Þess vegna varð annaðhvort að gefa út bráðabirgðal, til þess að heimila kreppulánasjóði að gefa út handhafaskuldabréf, sem gat ekki verið minni upphæð en 1½ millj. kr., til þess að l. kæmu að gagni, eða að fresta algerlega framkvæmdum í þessu efni. En vegna þess að

þörfin var svo mjög aðkallandi hjá breppsfélögum á að fá þessa hjálp kreppulánasjóðs og sérstaklega að fá uppgerð vegna framfærsluskulda og vondra lána, sem flest þeirra höfðu tekið, til lagfæringar og breyt. í hagfelldari lán, þá var þessi leið valin, með samþ. allra hlutað-eigenda.

Ég vil geta þess, að allshn. hefir fengið í sínar hendur skýrslur þessara bæjar- og sveitarfélaga, sem fengið hafa uppgerð, og þar sér maður, hvert gagn hefir orðið af þessum l. um bæjar- og sveitarfélög, nr. 35 1. febr. 1936.

Þessu er skipt í tvo kafla. Í öðrum eru bæjarfélög, en í hinum breppsfélög. Bæjarfélögin voru fyrst tekin fyrir. Var það 1½ millj. kr., sem sjóðurinn notaði til þeirra þarfa, sem sé á þann hátt, að breyta erfiðustu lánun kaupstaðanna, sem voru stult og með háum vöxtum, í lengri og hagkvæmari lán. Afleiðingin varð sú, að í staðinn fyrir það, að áður hvaldi á þeim 25000 kr. í vöxtum og afborgunum, þá er það nú rúmlega 100 þús. kr., svo að vaxta- og afborgunarbyrðin hefir lézt hjá þeim um 150 þús. kr. á ári.

Þá voru það hrepparnir. Alls sóttu 82 hreppar um aðstoð. Skuldir þeirra breppsfélaga voru samtals 2384726.31 kr. Af þessu var eftirgefið 1217384.71 kr., en greiddar af sjóðnum 1167341.60 kr., þar af í kreppubréfum 1085010 kr., og með fátækraþjónunarfé 82331.60 kr., eða samtals 1167341.60 kr. Raunverulegar skuldir þessara sveitarfélaga voru áður en þau leituðu aðstoðar sjóðsins kr. 2384726.31, en eru nú kr. 1085010. Hefir því hagar þeirra batnað um 1.3 millj. kr.

Þá eru eftir um 100 sveitarfélög, sem hafa ekki komið til skuldaskila, og er það að einu leyti óheppilegt, sem sé vegna þess, að með uppgerðinni á þessum 82 hreppum fengust gerðar upp að fullu allar fátækra-skuldir þeirra í milli, en þær höfðu áður valdið miklu vafstri bæði í hreppum og bæjarfélögum. En eins og áður var sagt, voru ekki allir hreppar gerðir þarna upp, og út af því tekur sjóðsstjórnin fram, að mjög væri æskilegt, að gangskör væri gerð að því, að þessi 100 sveitarfélög væru skylduð til að gera upp fátækra-skuldir sínar.

Samkv. þeim l., sem sjóðsstjórnin starfaði eftir, og bráðabirgðalögunum frá 28. okt., hafði sjóðsstjórnin heimild til að gefa út handhafa-skuldaþréf fyrir 3 millj. kr. Bréfin eru í 6 flokkum, og vextir eru 5½%. Lánveitingar, sem þegar eru um garð gengnar, hafa numið í kreppubréfum 1500000 kr. til bæjarfélaga og 1085010 kr. til sveitarfélaga.

Það var ekki heimild til að veita sveitarfélögum meiri óveðtryggt lán en 5000 kr., en víðast voru til fasteignir fyrir nokkrum hluta lánsins, og aldrei var veitt stærra óveðtryggt lán en 5000 kr.

Þetta yfirlit sýnir, að þessi l. hafa gert ákaflega mikið gagn, bæði sveitar- og bæjarfélögum, og komið fjárræiðum þeirra á miklu betri grundvöll en áður var.

Þá væri einnig rétt að athuga það, þó að ekki komi till. fram um það við þessa umr., hvort ekki væri rétt að fara eftir þeim bændingum sjóðsstjórnarinnar, að gera upp framfærsluskuldir þeirra sveitarfélaga, sem eftir eru, svo að hægt sé að losna til fulls við þennan draug,

sem hefir fylgt þessu síðan sveitfestisákvæðið setti mestan glundroða í mál sveitarfélaganna.

Jónas Guðmundsson: Ég hafði ætlað mér að flytja brtt. við frv. við þessa umr., en ég hefi satt að segja ekki getað komið því í verk og verð því að láta það bíða þar til við 3. umr.

Ég vil benda hv. þdm. á það, sem kom glögglega fram hjá hv. frsm., að það er mikið spursmál, hvort ekki ætti að nota það fé, sem eftir er í sjóðnum, til þess að gera upp þær fátækra-skuldir, sem ennþá eru óuppgerðar. Ég vil benda á, að Reykjavík á ennþá útistandandi hjá ýmsum sveitarfélögum um 500000 kr., sem hafa ekki fengið teknar í gegnum þessa uppgerð. Aftur á móti hefir sá kaupstaður fengið upp undir 300000 kr. frá þeim sveitarfélögum, sem hafa verið gerð upp. Það er nauðsynlegt að fá allar þessar skuldir gerðar upp. Eftir því sem árin líða, er minna og minna farið að skeyta um þessar skuldir. Fjöldi sveitarfélaga hefir ekki farið í kreppulánasjóð vegna þess, að þau blátt áfram skákuðu í því skjóli, að þau gætu komið hjá að greiða þessar skuldir með því að draga það á langinn. Hinsvegar er það, að síðan sjóðsstjórnin lauk störfum sínum, en það var 31. des. síðastl. ár. hafa komið beiðnir og tilmæli til stjórnar sjóðsins um frekari lán en við töldum fært að veita og ekki hægt að veita eftir 1. jan. Ég vil sérstaklega benda á eina tegund af lánun, sem sveitarfélögin eru með og eru ákaflega vond viðureignar, en það eru hin svokölluðu sjúkrahúsálán. Ýms læknishéruð hafa gengið saman um að byggja sjúkrahús og hafa fengið til þess misjafnlega heppileg lán. Að þeim hafa venjulega staðið 5—7 hreppar, og stundum ekki allir úr sama sýslufélaginu. Á þessu hefir verið mikið ringulreið og illa verið staðið í skilum með lánin. Þetta er þinginu að sjálfsögðu kunnugt um, því að nú þegar hafa verið teknar upp í fjárlögin 3 slíkar afborganir. Auk þess hafa komið til fjv. 3 beiðnir um að breyta þessum sjúkrahúsálánun. Sjóðsstjórnin gerði ekkert að því að taka þessi lán til meðferðar, þó að það væri mjög nauðsynlegt. Ýmsar stjórnir sveitarfélaga hafa talið sig þurfa að fá viðbótarlán til þess að geta komið sínum fjármálum á hreinan og betri grundvöll, en það hefir ekki verið hægt að sinna því.

Ég mun svo við 3. umr. leggja fram brtt. við þetta frv., og gefst þá tími til að athuga það nánar.

Frsm. (Bergur Jónsson): Ég vil út af þessari tilkynningu hv. þdm., að hann ætli sér að flytja brtt. við frv., óska þess, að hann gæfi n. kost á að athuga hana. (JG: Já, ég skal gera það).

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 15., 17. og 18. fundi í Nd., 6., 9. og 10. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Nd., 15. marz, var frv. enn tekið til 3. umr. (A. 13, 70, 79).

***Jónas Guðmundsson:** Eins og ég gat um við 2. umr. þessa máls, hefi ég nú flutt brtt. við frv. í þá átt, að ríkisstj. sé heimilað að verja því fé, sem eftir er í kreppulánasjóði sveitar- og bæjarfélaga og vera mun um 400 þús. kr., á þann hátt, að haldið verði áfram þeirri starfsemi, sem rekin var af þessum sjóði á síðastl. ári, sem var sú, að koma á betra grundvöll þeim skuldum, er hvíla á bæjar- og sveitarfélögum. Eins og ég gat þá um, voru mörg sveitarfélög, er ekki gátu fengið fullnægjandi afgreiðslu sinna mála meðan sjóðurinn starfaði á síðastl. ári, og fer brtt. mín í þá átt, að úr þessu sé bætt. Ég hafði upphaflega látið mér detta í hug að flytja brtt. um ákvæði til að þvinga fram uppgerð á fátækra skuldum þeirra 100 sveitarfélaga, sem ekki hafa sótt um lán, en sá eftir á, að það myndi svo erfitt, að ég hefi fallið frá því.

Ég sé, að komin er fram brtt. við brtt. mína frá hv. þm. Barð. og hv. 1. landsk., um að fella niður niðurlag 2. mgr. brtt. minnar. en það er um það, að heimila að veita lán öðrum sveitarfélögum en þeim, er sjóðsstjórninni er þegar kunnugt um, að æski láns, meðan féð hrekkur. Ég get ekki séð, að þessi brtt. sé nauðsynleg, því vitanlega nær þessi heimild ekki lengra en það, sem féð hrekkur til, og vitanlega geta verið mörg sveitarfélög, sem enn hafa ekki gefið sig fram, en ekki þyrftu nema mjög litla fjárupphæð til að koma sínum skuldamálum á góðan grundvöll. Hitt er sjálfsagt, að þau bæjar- og sveitarfélög, sem þegar hafa gefið sig fram, sitji fyrir. Ég minnst einnig á það, að til væri fjöldi sjúkrahúsa og sjúkraskýla, sem margir hreppar standa að og beiðnir liggja fyrir um lán vegna, og ég tel líkur fyrir, að miklu fleiri sveitarfélög en þegar hafa sótt hafi sömu aðstöðu í þessum efnun.

Verði þetta ákvæði felld úr minni brtt., er sjóðsstjórnin hinsvegar bundin við að veita aðeins þeim hreppum lán, sem gefið hafa sig fram, þó meira fé væri til umráða. Hinsvegar fæ ég ekki séð, að greinin eins og hún er í minni brtt. á þskj. 70 geti orðið til skaða. Hiti vil ég enn fremur leggja áherzlu á og vona, að allir skilji, að nauðsynlegt er, að þau bæjar- og sveitarfélög, sem gefið hafa sig fram og ekki hafa fengið afgreiðslu, fái hana eins og brtt. mín kveður á um.

***Frsm. (Bergur Jónsson):** Ég býst ekki við, að við flm. brtt. á þskj. 79 leggjum mikið kapp á að fá hana samþ., en ég vil benda hv. þd. á, að hún er flutt í því augnamiði, þar sem um takmarkað fé er að ræða, 400—500 þús., að það hrökkvi til þess, að hægt verði að gera upp skuldamál þeirra bæjar- og sveitarfélaga, sem sótt hafa um lán og enn hafa ekki fengið afgreiðslu. Ef helmingur þeirra 100 sveitarfélaga, sem ekki hafa gefið sig fram, sækta um lán, og 25 þeirra yrði veitt lán, þá skapaðist misrétti milli þeirra. Hugsunin í okkar brtt. er sú, að féð mundi ná því upphaflega takmarki, að hægt

væri að afgreiða þau félög, sem sótt hafa um lán, og eins þau samkv. brtt. hv. 6. landsk., sem gefið hafa sig fram við sjóðsstjórnina, en þegar því takmarki væri fullnægt, væri hætt við, að lítið yrði eftir, og þá væri hætt við, að þetta misrétti kæmi fram, er farið yrði að gera upp á milli þeirra sveitarfélaga, sem bættust við. En um þetta er hv. 6. landsk. náttúrlega kunnugri en við og gæti máské upplýst, hvort líkur væru til, að hægt verði að sinna öllum þeim nýjum umsóknum, sem búast má við.

***Jónas Guðmundsson:** Ég skil, að þetta sjónarmið hefir vakað fyrir till. mönnum. En ég vil benda á, að í tilefni af auglýsingum sjóðsstjórnarinnar hafa 82 sveitarfélög sótt um lán, auk kaupstaðanna, og frá nokkrum öðrum hafa komið fram beiðnir um að gera upp einstök lán þeirra, svo sem sveitarskuldur, og enn fremur um að gera upp þær sérstöku skuldir, sem ég hefi nefnt, nefnilega vegna sjúkrahúsa og skýla, og öllum hv. þm. er kunnugt, að mikil þörf er á að gera upp þau lán. Ef ætti í þeim efnunum að halda sér aðeins við umsóknirnar, eru þær aðeins þrjár, sem fyrir liggja þess eðlis. Í fjárlfrv. 1938 er gert ráð fyrir nokkurri upphæð til afborgunar lána vegna vissrar tegundar sjúkrahúsa, og það má búast við, að fleiri komi á eftir. (BJ: Það eru lækisbústaðir). En það er ákaflega skylt, því þessir lækisbústaðir hafa víða verið byggðir sem sjúkraskýli jafnframt og notaðir þannig. Ef ætti að halda sér við þær umsóknir, sem fyrir liggja, þá hafa ekki komið umsóknir nema fyrir sjúkrahúsin í Hafnarfirði og á Húsavík, en ég álit, að svo mikið fé sé fyrir hendi, að það geri betur en að fullnægja þessum tveimur beiðnum. Því álit ég rétt, að stjórn sjóðsins hafi heimild til að sinna fleiri slíkum umsóknum. Mér dettur vitanlega ekki í hug, að farið verði að framkvæma samskonar skuldaskil og síðastl. ár, en ég vildi, að ekki væri útilokað, að hægt væri að bæta við nýjum lánunum, ef fé væri fyrir hendi, og því held ég, að óhætt sé að láta brtt. mína standa.

Hv. þm. Barð. talaði um, að komið gæti fyrir, að 50 sveitarfélög sæktu um lán, er ekki hefðu sótt um það áður, og þá yrði sennilega ekki hægt að gera nema helmingi þeirra úrlausn. En ég held, að það þurfi alls ekki að búast við svo mörgum umsóknum, því þetta hefir áður verið auglýst, og þau sveitarfélög, sem ekki hafa sótt um lán, hafa þó átt þess kost. Ég geri því ekki ráð fyrir, að hér kæmu til mála annað en viðbótarlán og svo lán vegna skulda, sem nýmyndaðar eru.

Frsm. (Bergur Jónsson): Þetta er ný upplýsing í málinu, að ekki hafi nema eitt bæjarfélag og eitt hreppsfélag sótt um viðbótarlán vegna sjúkrahúsaskulda. Úr því þessu er svo farið, vil ég óska þess, að allshn. fái að athuga þessar brtt. áður en þær koma til atkv. hér í deildinni.

***Pétur Ottesen:** Mér skilst, að tilgangur þessa frv. sé sá, að framlengja þá starfsemi, sem kreppulánasjóður sveitar- og bæjarfélaga hafði með höndum á síðastl. ári, að greiða úr erfið-

leikum bæjar- og sveitarfélaga, og samkv. brtt. hv. 6. landsk. skilst mér, að þessi starfsemi eigi bæði að ná til þeirra sveitarfélaga, sem sótt hafa um lán, en ekki fengið fullkomna afgreiðslu, og líka til sveitarfélaga, sem ekki hafa áður sótt um kreppulán. Er það ekki rétt? (JG: Jú, að því leyti sem féð hrekkur til). Ég vil geta þess, að þeir atburðir hafa nú gerzt í sumum sveitarfélögum, að þeir, sem þar búa, geta séð sig til neydda að sækja um lán nú, þó þeir hafi hlífzt við því í fyrra. Ég býst við því, að þetta væri næg ástæða til að veita sveitarfélögum möguleika til nýrra kreppulána, og brtt. hv. þm. Barð. og hv. 1. landsk. finnst mér því mjög ómakleg. Ég tel meira að segja fulla ástæðu, einmitt vegna þeirra atburða, er ég minnstist á, að taka til ræðilegrar ihugunar, hvort ekki væri ástæða til að auka það fjármagn, sem kreppulánasjóður hefir yfir að ráða.

Forseti (JörB): Hv. frsm. hefir óskað þess vegna þeirra umr. sem hér hafa farið fram, að umr. þessari verði frestað, og ætla ég að verða við þeim tillæmum.

Umr. frestað.

Á 21. fundi í Nd., 18. marz, var fram haldið 3. umr. um frv. (A. 13, 70, 79, 99).

***Frsm. (Bergur Jónsson):** Allshn. hefir athugað brtt. á þskj. 70 við þetta frv., og það gat ekki orðið samkomulag um hana í n., svo að við þrír nm. berum fram á þskj. 99 brtt., sem er umorðun á brtt. hv. 6. landsk. á þskj. 70. Ég veit ekki um afstöðu hinna nm. tveggja, því að hún kom aldrei ljóst fram í n. Ástæða okkar flm. fyrir brtt. á þskj. 99 er sú, að þetta frv., sem hér liggur fyrir, er eingöngu um heimild til þess að gefa út 1½ millj. kr. kreppulánasjóðsskuldabréf, til þess að ljúka við skuldaskil sveitarfélaganna, en lögum, sem sett voru um skuldaskil bæjar- og sveitarfélaga, var skipt í tvo kafla; annar kaflinn var um skuldaskil bæjarfélaga og hinn um skuldaskil sveitarfélaga, og ef setja á ákvæði um, hvernig eigi að nota þennan afgang, sem heimilað er með frv., sem flutt er, eins og menn víta, til staðfestingar á bráðabirgðalögum frá i haust, þá verður að láta þetta fyrst og fremst ganga til skuldaskila fyrir sveitarfélögin, svo framarlega sem halda á samræminu milli bráðabirgðalaganna og þessa frv. Það er að visu rétt, að sum af bæjarfélögum þurfa einnig á hjálp að halda. Þess er að vænta, að ef þeir hreppar, sem standa í mestum framfærsluskuldum við bæjarfélögin, ganga undir skuldaskil, þá verði beinlínis um ný bein framlög að ræða til bæjarfélaganna um leið og framfærsluskuldirnar eru gerðar upp, sem bæjarfélögum kemur enn betur en þó að þeim væri veitt lán til að bæta úr óhagstæðum lánum, sem fyrir eru. Mér finnst því engin ástæða fyrir þá, sem vilja sérstaklega líta á nauðsynina á því, að bæjarfélögum sé lánað, að vera að ráðast á móti þessari brtt., vegna þess að hún getur orðið bæjarfélögum til gagns, þar sem svo er gert ráð fyrir, að það, sem afgangsverður að skuldaskilunum loknum, megi lána

þeim bæjarfélögum, sem á síðasta ári fengu ekki fullnægjandi afgreiðslu hjá sjóðnum.

Þurfi meiri hjálp handa bæjarfélögum en þarna er reynt að veita, þá verður, til þess að halda samræminu milli frv. og bráðabirgðalaganna, að setja sérstök ákvæði um það.

***Jónas Guðmundsson:** Það eru þrír af allshn.-mönnum, sem flytja þessa umorðun á þeirri brtt., sem ég hefi flutt við frv. Hv. þm. Barð. hefir nú mælt fyrir þessari till., og í rauninni er ekkert við þessu sjónarmiði að segja, en samt vil ég benda á það, að till. gerir ráð fyrir, að opna megi sjóðinn alveg að nýju, þar sem ætlað er til þess, að umsóknarfresturinn skuli vera til 1. sept. 1937. Ég vil bara í þessu sambandi benda á, að það munu vera á annað hundrað sveitarfélög, sem hafa ekki enn sótt um lán úr sjóðnum, og það er vitað, að mörg þeirra skulda verulega upphæð, þó að þau færu ekki á síðasta ári í kreppulánasjóð til að fá uppgerð, svo að ef opna á sjóðinn að nýju fyrir öllum sveitarfélögum landsins, þá er ég hræddur um, að það fé, sem nú er í honum, sé of lítið til þess að hægt sé að inna af hendi það hlutverk, sem honum er ætlað samkv. þessum lögum, og ef þessi till. verður samþ., þá þyrfti að gera ráðstafanir til þess að auka við þetta fé að verulegu leyti.

Hinsvegar fer mín till. ekki fram á annað en að þau sveitarfélög, sem í fyrra voru tekin til skuldaskila og ekki gátu fengið fullnægjandi afgreiðslu, fái nú þá afgreiðslu af þessu fé, og með því mælir öll sangirnir, því að þó svo sé gert ráð fyrir í lögum um kreppulánasjóð, að þessu fé sé skipt nokkurn veginn jafnt á milli hreppa og kaupstaða, þá er það vitanlegt, að þessi skuldaskil áttu að fara fram 1936, og á því ári er heimilt að verja 3 millj. kr. til þess að framkvæma þessi skuldaskil, þó að það færi svo, að í öðrum flokki væri féð notað alveg upp, en í hinum flokkunum yrðu eftir um 400000 kr.

Mín till. gengur út á að ráða bót á því, sem ekki fékkst bót á ráðin í fyrra, en það var tillætlun þingsins, að á árinu 1936 færi fram fullnádaráruppgerð á þeim sveitar- og bæjarfélögum, sem til greina gætu komið í þessu efni, en ekki hitt, að halda áfram starfsemi sjóðsins í tvö ár, eins og gert er ráð fyrir í brtt. hv. þm. Barð., hv. þm. Snæf. og hv. 8. landsk. Ég fyrir mitt leyti vildi því mælast til þess, að ef þessi brtt. á þskj. 99 verður samþ., þá verði jafnframt heimilað að auka fé sjóðsins, til þess að hægt verði að fullnægja þeirri eftirspurn, sem vafalaust verður frá sveitarfélögum landsins. Mín till. gerir ekki ráð fyrir, að sjóðurinn verði opnaður, heldur aðeins, að lán verði veitt úr sjóðnum til þess að lúka þeim lánveitingum, sem í fyrra voru gerðar til bæjar- og sveitarfélaga, sem þá sóttu um lán, og veitt verði það, sem eftir er, meðan féð hrekkur til, en ekki opna sjóðinn að nýju. Ég vil einnig benda á, að kostnaðurinn við að láta sjóðinn starfa heilt ár er þó nokkur, og það verður að gera samkv. brtt. á þskj. 99, en ef hann á að hafa lokið störfum 1. júlí, eins og gert er ráð fyrir í brtt.

minni, þá er kostnaðurinn við starfsemi sjóðsins miklu minni. Það kann að vera, að sumir telji þetta ekki miklu máli skipta, en það er þó atriði út af fyrir sig.

Ég hyst ekki við, að mjög mörg ný sveitarfélög komi með umsóknir, nema því aðeins, að sjóðurinn verði opnaður alveg á ný, eins og gert er ráð fyrir í till. á þskj. 99. Þar er einnig gert ráð fyrir, að bæjarfélögin fái ekki neina réttingu sinna mála, nema svo fari, að eitthvað verði eftir af fé í sjóðnum, þegar sveitarfélögin hafa sótt. Það má segja, að þetta hefði við mikil rök að styðjast, ef litid væri á þetta frá því sjónarmiði, að skiptingin milli þessara tveggja deilda sjóðsins hefði verið beinlínis tæmandi á þann veg, að ekki mætti færa neitt á milli, en ég vil benda á það, að í viðskiptunum við hreppsfélögin hafa bæjarfélögin orðið mjög illa úti, því að þau hafa gefið sveitarfélögunum eftir yfir 500000 kr. í framfærsluskuldum. Bæjarfélögin hafa því tapað innieign hjá sveitarfélögunum, sem nemur a. m. k. ½ millj. kr., sem þau hafa vitanlega lagalegan rétt til að ganga að. Það hefir varla nokkur fátækra skuld verið borguð með meira en 50% og það hefir farið niður í 2½% af skuldinni hjá einu sveitarfélaginu. Þess vegna er aðstaða bæjarfélaganna miklu erfiðari og verri en hún var áður, og hún er einnig erfiðari af ýmsum öðrum örðugleikum, sem að bæjarfélögunum hafa stöðjað undanfarin ár, þar sem sveitarfélögin aftur á móti hafa ekki orðið nærri eins illa úti. Þess vegna er það fullkomlega réttlæt看legt gagnvart bæjarfélögunum, sem ekki hafa fengið eftirgefið neitt af skuldum sínum, en sjóðurinn hefir hinsvegar gefið sveitarfélögunum eftir svo hundruðum þúsunda skiptir, að þau fái lán úr sjóðnum til þess að koma þeim skuldbindingum, sem þýngst hvíla á þeim núna, í betra horf.

Ég geri nú ekki ráð fyrir að fá að taka oftast til máls við þessa umr., því að ég er búinn að tala eins oft og heimilt er, en út af því, sem hv. þm. Borgf. skaut hér inn í við síðustu umr., vil ég taka þetta fram: Ég get varla ímyndað mér, að þó nokkur hreppsfélag bætist við á þeim svæðum, þar sem fjárpestin hefir herjað skæðast undanfarin ár, þá sé ástæða til að auka féð í sjóðnum þess vegna, og þau sveitarfélög látn sitja fyrir lánum, sem síðan þessar lánveitingar byrjuðu, hafa orðið fyrir einhverjum skakkaföllum, svipuðum þeim, sem hv. þm. minntist á.

Að öllu athuguðu finnst mér því rétt, að till. mín á þskj. 70 verði samþ. eins og hún er, því að þar er aðeins farið fram á að ljúka því starfi, sem byrjaði í fyrra, með því fé, sem fyrir hendi er, en ekki að opna sjóðinn aftur og halda áfram lánveitingum úr honum.

***Pétur Ottesen:** Ég vil byrja á því að þakka flm. brtt. á þskj. 99 fyrir þessa till., því með henni er mælt með þeim óskum, sem ég bar fram, þegar þetta mál var hér til umr. síðast. Ég gerði þá grein fyrir því, að aðstaðan fyrir sumi sveitarfél. a. m. k. hefði breytzt og væri að breytast, og fullkomin ástæða væri til þess,

að þau sveitarfélög, sem nýir erfiðleikar hefðu skapað þröngar kringumstæður, ættu athvarf hjá þessum sjóði. Og mér skilst, að fyrir þessu sé séð samkv. brtt. á þskj. 99. Ég vil því leggja henni mitt lið, og ég vænti þess, að sú brtt. nái fram að ganga.

Ég held, að það sé alveg fullkomin þörf á því, að þetta mál verði afgr. á þeim grundvelli, að fleiri sveitarfélög en enn hafa fengið leiðréttingu sinna mála í gegnum starfsemi kreppulánasjóðs, geti átt kost á að fá samskonar aðstöðu þar.

***Thor Thors:** Ég ætla aðeins að segja örfá orð. Hv. 6. landsk. vildi halda því fram, að brtt. okkar, sem stöndum að brtt. á þskj. 99, væru frábrugðnar hans till., að því leyti, að við vildum opna sjóðinn að nýju. Ég fæ ekki betur séð en hans till. opni sjóðinn á sama hátt, því að í brtt. á þskj. 70 segir hann, að þessi lán skuli veitt þeim bæjar- og sveitarfélögunum, sem hafa ekki fengið fullnægjandi afgreiðslu hjá sjóðnum, og þeim öðrum, sem sækja kynnu um þau síðar. Hann ætlast til, að þessum 400 þús. kr., sem eftir eru af þessari 1½ millj. kr., sem Alþingi ákvað, að varið skyldi til þess að fullnægja bæjar- og sveitarfél., eftir því sem umsóknir berast, verði úthlutað. En munurinn á okkar till. og till. hv. 6. landsk. er sá, að við viljum, að sveitarfélögin gangi fyrir, en hann ætlast til þess, að bæjarfél. hafi sama rétt og sveitirnar hvað þetta snertir. Við teljum það rangt vegna þess, að þessar 400 þús. kr., sem eftir eru, eru eftir af því fé, sem upphaflega var ætlað hreppsfélögunum. Bæjarfél. hafa fengið það, sem þeim var ætlað. Og þótt einhver bæjarfél. þurfi á meira fé að halda en ráðgert var upphaflega, þá finnst okkur ekki rétt að taka það af þessu. Þetta er það, sem greinir á milli. Við viljum láta sveitarfél. ganga fyrir.

***Sigurður Einarsson:** Ég geri ekki ráð fyrir að blanda mér inn í þessar deilur á milli hv. 6. landsk. og flm. brtt. á þskj. 99. En mig langaði til að beina einni fyrirsögn til hv. þm. Borgf. Hann talaði um, að hann væri stuðningsmaður brtt. á þskj. 99, vegna þess, að hún mælti með óskum sínum um það, að þeim sveitarfél., sem nýir erfiðleikar hefðu skapað þröngar kringumstæður, yrði hjálpað. Á hv. þm. hér við þau sveitarfélög, sem orðið hafa fyrir hnekkni af völdum fjárpestarinnar? Hv. þm. Borgf. og þeim öðrum, sem úr þessum héruðum eru, þar sem þessi vágastur hefir gert vart við sig, er hér raunar nokkur vorkunn, því að fyrirsjáanlegt er, að víða muni verða þröng fyrir dyrum. En mig langaði til að fá það upplýst, hvort það er þetta, sem hv. þm. átti við.

Ég álit, að þetta geti ekki komið til greina við það, hvernig þessum eftirstöðvum verður varið. Það er ekki kreppulánasjóðs að bæta úr þessum vandræðum, heldur verður hér að taka til alveg sérstakra ráðstafana.

***Pétur Ottesen:** Það virðist alveg óþarft fyrir hv. 9. landsk. að spyrja um þetta, ef hann hefði heyrt það, sem ég hefi áður um það sagt.

Mér er kunnugt um hreppa á því svæði, þar sem fjárpestin hefir komið harðast niður, sem ekki sóttu um uppgærd í kreppulánasjóði. af því að þeir ætluðu að reyna að klifa þritugan hamarinn og standa skil á skuldum sínum sökum þurfalinga. En þessi geysilega breyt. á afkomu þessara hreppa hefir vitanlega lokað fyrir þessa möguleika, og af þeim sökum myndu þessir hreppar nú snúa sér til kreppulánasjóðs, þar sem svo margir aðrir hreppar hafa fengið úrlausn sinna mála.

Ég veit vel, að þeir erfiðleikar, sem fjárfellirinn hefir skapað, verða ekki bættir með því einu að koma þessum hreppum undir ákvæði kreppulánasjóðslaganna. Það skarð, sem höggvið er á þessum stöðum, er miklu stærra og dýpra en svo, að það verði bætt fyrir starfsemi kreppulánasjóðs. En hinsvegar gæti það, með annari aðstoð, orðið leið til þess að létta afkomumöguleikana og standa undir þeim sveitarþörfum, sem hafa aukizt við þessa breyt. frekar en minnkað.

Mér virðist þetta mál horfa svo við, að þar sem þetta fé er eftir í þessum sjóði, þá sé sjálf-sagt, að þessir hreppar geti orðið þess aðnjótandi, en að það verði ekki farið að taka þetta fé, sem upphaflega var ætlað hreppunum til stuðnings, til þess að hjálpa kaupstöðum landsins um viðbótarlán. Þetta er afstaða mín til þessa máls, og ætla ég, að hún sé ekki ákaflega vandskilin.

***Sigurður Einarsson:** Ég þakka hv. þm. Borgf. fyrir þessar upplýsingar. Ég vil taka það fram, að þetta hefir farið framhjá mér við þessar umr.

Í sambandi við þetta mál vil ég segja það, að þar sem hv. þm. Borgf. hefir sérstaklega í huga erfiðleikana í þeim hreppum, sem orðið hafa fyrir fjárpestinum, þá er litlu einu borgið. — eins og hann sagði sjálfur —, þótt gerð verði þessi breyt. á meðferð eftirstöðvanna í kreppulánasjóði.

Ég verð að hallast að því, að fengnum þessum upplýsingum — þótt hv. þm. sé mikil vorkunn vegna afstöðu sinnar —, að það sé réttara og sanngjarnara að fara þá leið, sem ætlazt er til, að farin verði í brtt. á þskj. 70. Ég verð nefnil. að líta svo á, að ekki sé beinlínis verið að opna sjóðinn, heldur sé sjóðsstjórninni falið að ráðstafa því fé, sem eftir er. En vitanlega er öllum heimilt að sækja um og nota sér þau fríðindi, sem kreppulánasjóður hefir upp á að bjóða.

***Jónas Guðmundsson:** Ég ætla aðeins að segja nokkur orð út af því, sem hv. þm. Snæf. sagði áðan. Hann álitur, að ég vilji opna sjóðinn á sama hátt og þeir flm. að brtt. 99. Þetta er ekki rétt. Ég vil nota eftirstöðvurnar í sjóðnum til þess að fullnægja lánheiðnum þeirra, sem löglega áttu rétt á að fá úr sjóðnum, en ekki var hægt að sinna, en ekki opna hann fyrr en þessar umsóknir hafa fengið fullnægjandi afgreiðslu. Það er mikill munur á þessu og því, sem þeir leggja til, að sjóðurinn verði opnaður fyrir öllum þeim 115 sveitarfélögum, sem ekki notuðu sér þessa heimild.

Það er grunur minn, að þetta fé muni ekki hrökkva til bæði handa þeim kaupstöðum, sem ekki fengu réttning sinna mála í fyrri, og handa þeim sveitarfélögum, sem búast mætti við, að sæktu um skuldaskil. En ég geri þó ráð fyrir, að nokkurt fé yrði eftir þegar búið væri að láta þessa kaupstaði fá fullnægjandi afgreiðslu, og mætti þá veita það þeim sveitarfélögum, sem árin 1936 eða '37 hafa orðið fyrir þungum bú-sifjum, og álit ég, að þingið ætti að trúa stj. fyrir því. En ég vil taka það fram, að ætti að opna sjóðinn, þá er þetta fé of lítið. Og það má gera ráð fyrir því, að kaupstaðirnir, sem hafa gefið eftir svo hundr. þús. skiptir til sveitarfélaganna, fái þá einnig heimild til þess að fá lán úr þessum sjóði.

***Frsm. (Bergur Jónsson):** Ég vil benda þeim hv. þm. á það, sem hafa haldið því fram, að við, sem stöndum að 99. brtt., værum að opna sjóðinn, að samkv. brtt. þeirra á þskj. 70, eins og hún er óbreytt, er gert ráð fyrir því fyrst og fremst, að veita þeim bæjar- og sveitarfélögum lán, sem ekki hafa fengið fullnægjandi afgreiðslu áður. Það er því hreinasti misskilningur, að okkar till. opni frekar sjóðinn en þeirra. Við viljum halda sama principinu og áður, með því að láta þetta fé fyrst og fremst ganga til sveitarfélaganna.

Hinu skal ekki neitað, að það er rétt hjá hv. 6. landsk., að bæjarfélögin hafa þurft að gefa mikið eftir til sveitarfélaganna. En það er allveg óvist, hvort bæjarfélögin hefðu fengið það, sem þau fengu, ef sveitarfélögin hefðu ekki fengið sin skuldaskil.

Það mun sjaldgæft, að það hafi verið meira en 50%, sem sjóðurinn hefir gefið eftir, og það er í flestum tilfellum gróði að fá gamlar skuldir gerðar upp, þótt slegið sé af þeim. Það er allveg augljóst, að margar af þessum skuldum sveitarfélaganna er bókstaflega ómögulegt að innheimta, nema tekið sé til þess fé úr sérstökum sjóði. Og ég fæ ekki skilið, að hv. 6. landsk. skuli vera að leggja svo sterka áherzlu á það, að bæjarfélögin hafi gefið þetta eftir. Þar sem telja má vist, að bæjarfélögin hafi grætt á skuldaskilasjóði og muni græða á honum áfram.

ATKVGR.

Brtt. 99,1 samþ. með 21:7 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BJ, BÁ, BB, EystJ, GSv, GÍ, GTh, HannJ, JJós, JÓL, JónP, JS, ÓTh, PZ, PHalld, PO, SigtJ, SK, TT, ÞorbP, JörB.

nei: EmJ, FJ, HV, JG, PP, SE, StJSt.

JakM greiddi ekki atkv.

Fjórir þm. (ÁÁ, GÞ, GG, MT) fjarstaddir.

Brtt. 79 kom ekki til atkv.

— 99,2 samþ. með 21:2 atkv.

— 70, svo breytt, samþ. með 20 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 22. fundi í Ed., 19. marz, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 110).

Á 26. fundi í Ed., 23 marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Á 30. fundi í Ed., 2. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 110, n. 147, 157).

Frsm. (Magnús Guðmundsson): N. er sammála um að leggja til, að sú heimild, sem í þessu frv. felst, verði veitt, en vill gera dálitlar breyt. við frv., sem einkum eru í því fólgnar, að kreppulánasjóðsstjórn sé heimilt að breyta skuldum læknishéraða, sem þau standa í vegna kaupa og bygginga á læknisbústöðum og sjúkrahúsum. Þetta er til komið af því, að við, sem störfuðum í þessari lánanefnd, rákum okkur á, að það voru mörg af slíkum lánum, sem voru í vanskilum, og ríkið hefir orðið að hlaupa undir bagga með ýmsum af þessum héruðum, ég held meira fyrir það, að þarna er það enginn einn, sem á að standa skil á árlegum greiðslum, heldur almenníngur í einu héraði. Ég veit til þess, að sumir af hreppunum hafa verið reiðubúnir til að greiða sinn hlut, en ekki gert það af því, að aðrir hreppar hafa ekki getað eða haft vilja til að greiða. Af þessu leiðir, að lánin hafa farið í vanskil og verið það árum saman. En til þess að fyrirbyggja, að þetta gangi svo, þá leggur n. til, að hlutaðeigandi sýslumanni verði falið að innheimta árgjöldin um leið og manntalsþingagjöldin ár hvert, eftir reglum, sem atvnrh. setur um niðurfjöfnunina, sem er gert ráð fyrir, að verði eftir fólksfjölda í hreppunum. Fyrirhöfn fyrir sýslumennina við innheimtuna er ákaflega litil, en hinsvegar fengin sú öruggasta trygging, sem hægt er að fá fyrir því, að lánin verði ekki trössuð.

Einn nm. hefir komið með brtt., sem við hinir getum ekki gengið inn á, þar eru á þskj. 157. Enda þótt ekki sé búið að mæla fyrir þeim, þá vil ég segja um þær örfá orð. Það er ekki mikið, sem á milli ber. Flm. vill breyta frestinum þannig, að í staðinn fyrir 1. sept. komi 1. júlí, og að í staðinn fyrir 1. janúar komi 30. sept. 1937. Þessi stytting á frestinum virðist mér ekki vera til bóta, vegna þess að nú fara í hönd annatímar, nýjar kosningar, og held ég, að fresturinn verði of skammur til 1. júlí. Ég þykist vita, að ástæðan fyrir því, að þessi brtt. er fram komin, sé umhyggja fyrir því, að þeir kaupstaðir, sem til mála geta komið að fái lán, geti fengið þau fyrr enu ella. En þar til er því að svara, að ég hygg, að þeir geti fengið að vita það mjög fljótt eftir 1. sept., hvort þeir hafa nokkra von.

***Þorsteinn Þorsteinsson:** Ég hefi lagt þann skilning í b-lið þessarar brtt. allshn., að það ætti við jafnvel þó að saman færi læknishérað og sýslan sjálf; það væri ekki undanskilið, þó að læknishérað næði yfir heila sýslu. Ég vildi vita um það, hvort þessi skilningur væri rangur hjá mér.

Svo var það annað, sem ég vildi minnst á. Mér virðist, að samkv. a-lið brtt. sé gert ráð fyrir, að þeir einir fái þessi fríðindi, sem þar um ræðir, sem ekki hafa fengið lán úr kreppulánasjóði áður. Samkv. því virðast þau sveitarfélög ekki koma til greina í þessu sambandi, sem hafa sótt um lán og fengið nokkra úrlausn, en ekki nægilega. Mér hefði því fundizt heppilegra og eðlilegra að breyta c-lið þannig, að í staðinn fyrir „heim bæjarfélögum“ komi: heim bæjar- og sveitarfélögum. Með því skilst mér, að sveitarfélögunum væri einnig fullnægt.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Hv. frsm. lýsti því yfir, að enginn verulegur ágreiningur hefði verið um aðalefni till. Ég skrifaði þó undir nál. með fyrirvara, og er hann á þskj. 157. Hann er aðeins um fresti þá, sem hér er um að ræða. En ástæðan til, að ég taldi ekki þörf á að hafa frestina svona langa, er meðal annars sú, að ég hygg, þrátt fyrir það, þó að kosningar kunni að vera í aðsigi, að þá geti hreppsnefndum borizt svo tímanlega tilkynningarnar, að það kæmi ekki að sök, svoleiðis að umsóknir þeirra gætu legið fyrir 1. júlí. Það má vænta þess, að þetta verði fljóttlega að l., og mundi þá stjórnin tilkynna það t. d. í útvarpinu, og að bæjarfél. gætu sótt eins og l. ákveða. Mundu þau þá hafa nægan tíma til að undirbúa umsóknir sínar.

Þá er það í öðru lagi um þann frest, sem ræðir um fyrir stj. sjálfa, að ég hygg, að frestur sá, sem ég legg til, verði nægilegur. Jafnvel þó að kosningar yrðu, þá verða þær svo snemma á sumrinu, að stj. ætti að hafa allan sept. til umráða til að vinna úr þessu, og ætti það að vera nóg, þar sem hér er ekki um svo stóra upphæð að ræða, sem þarf að úthluta. Þá er á það að líta, að kostnaðurinn mundi verða mun minni eftir miðni till. Það er ekki svo lítill kostnaður, sem af því leiðir að hafa n. starfandi allt árið. Það er hvorki meira né minna en 30 þús. kr., sem n. þessi kostar yfir árið, og ég hygg, að sú upphæð dragist frá þeirri upphæð, sem n. hefir til umráða til úthlutunar. Það mætti því að skaðlausu fyrir starf n. spara þessa 4 mánuði. Maður verður að ætla, að flestir hreppar hafi verið búnir að gefa sig fram, sem töldu þörf á að fá skuldaskil, og er því hér verið að kalla fram nýja, sem ekki hafa áður gefið sig fram. Og allir vilja náttúrlega fá uppgefna skuldir. En sú upphæð, sem óúthlutað er, er svo litil, að ef á að fara að skipta henni í mjög marga staði, þá er náttúrlega of lítið, sem kemur í hvern stað, til þess að verulegt gagn verði að. Hv. frsm. sagði, að meðnm. hans í kreppustjórninni, hv. 6. landsk., Jónas Guðmundsson, hafi samþ. þessa fresti. Þetta kemur mér einkennilega fyrir, þar sem ég hefi talað við hann fyrr og síðar um þetta, og hann hefir látið í ljós við mig, að hann teldi frestina óhæfilega langa. Og ég hygg, að afstaða hans í Nd. hafi verið sú, að hann hafi verið á móti því að lengja frestina, m. a. af þeim sömu ástæðum, sem ég byggi mínar till. á.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Ég hafði ekki ætlað mér að segja meira um þetta mál. Það

var aðallega fyrirspurn frá hv. þm. Dal., sem kom mér til að standa upp. Hann spurði, hvort það væri ekki rétt skilið, að læknishéruð gætu fengið lán, þó að þau næðu yfir heilar sýslur. Ég tel það vafalaust; það skiptir ekki máli, hvort héraðið nær yfir heila sýslu, bara ef það er læknishérað, sem stendur í skuld vegna kaupa á læknishústað og sjúkraskýli.

Um hitt atriðið, sem hann nefndi, viðvikjandi því, hvort sveitarfélög, sem hefðu áður fengið lán, gætu fengið viðbótarlán, þá er það að segja, að n. ætlast ekki til þess, enda man ég ekki eftir einu sveitarfélagi, þar sem slíkt gæti komið til mála. Það er þess vegna svo, að ef hv. þm. vill, að þeir, sem fengu lán í vetur, geti aftur fengið viðbótarlán nú, þá verður hann að koma með brtt.

Um það, sem flm. brtt. á þskj. 157, hv. 4. þm. Reykv., sagði, er það að segja, að ég tel frestina, sem þar er gert ráð fyrir, of stutta, og það er af því, að það sýnir sig alltaf, að það verður að leita ýmsra upplýsinga eftir að umsóknirnar eru komnar, og það vill oft dragast að fá þær, en fyrr er ekki hægt að veita lánin. En um kostnaðinn, sem hv. þm. nefndi við störf þessarar n., þá liggur hann að langmestu leyti í prentun og undirbúningi skuldabréfanna. En þau eru nú til prentuð frá því síðastliðið ár og verður því ekki neinn viðbótarkostnaður við það. Ég sagði aldrei um hv. 6. landsk., að hann væri ánægður með þessa fresti. En ég gat ekki betur fundið, síðast þegar ég talaði við hann, en að hann teldi óvarlegt að hafa frestina eins skamma og hv. 4. þm. Reykv. stingur upp á.

***Þorsteinn Þorsteinsson:** Það var ekki alveg út í bláinn, að ég spurði um þetta. Ástæðan til spurningar minnar var sú, að ég sendi í fyrra kröfu á eitt sveitarfélag sýslusjóðs, og krafan var viðurkennd. Samt sem áður fékk ég enga afgreiðslu á þessari kröfu. Og þegar ég fór að spyrja fyrir um þetta, þá fékk ég það svar, að það hefði ekkert verið skipt sér af henni. Ég get alveg eins búzt við, að svo hafi verið um fleiri kröfur, og ég tel ekki, að þörfum sveitarfélaganna hafi verið fullnægt, þegar sumar kröfurnar, sem viðurkenndar voru, hafa verið settar algerlega hjá og látnar standa. Það var þetta, sem kom mér til að spyrja. En ég sé, eins og hv. frsm. benti á, að það er annaðhvort að láta þetta reka eins og það er eða koma með sérstaka brtt.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Það mun láta nærri, að óráðstafað af því fé, sem ætlað var til lánveitinga í þessu skyni, sé um 400 þús. kr. Nú er það upplýst, að öll þau sveitarfélög, sem sóttu um lán á tilsettum tíma, fengu úrlausn hjá sjóðnum, nokkurnvegin fullnægjandi, eftir því sem fært þótti. Og enn fremur, að eftir þann tíma, sem umsóknarfresturinn var úti, kom enn umsókn frá 2—3 sveitarfélögum um hjálp, og sjóðsstjórnin varð einnig við þessum umsóknum. Ég verð að segja, að mér finnst það hæpið að fara nú, nokkrum mánuðum síðar, að bjóða sveitarfélögum enn upp á frekari lán í þessu skyni, — ég meina almennt til

skuldaskila. Ég sé ekki ástæðu til að hvetja sveitarfélög sérstaklega til að sækja um lán úr þessum kreppulánasjóði. Hinsvegar gæti ég fallið á að nota það fé, sem eftir er, til þess að koma lánnum læknishéraða á réttan kjöl, eins og segir í b-lið brtt. n. Ég teldi rétt, ef á annað borð á að taka með a-lið i brtt. n., að hafa það þá síðasta lið og segja, að ef eitthvað yrði afgang, þegar búð væri að veita fé til að framkvæma hina liðina, þá kæmi sá liður til framkvæmda. Ég sé ekki, að ástæða sé til að hafa þennan frest lengri en hv. 4. þm. Reykv. leggur til, og verði þetta því afgr. sem l. hér á þingi, þá er áreiðanlegt, að þeim sveitarfélögum, sem vilja njóta þeirra, er það kunnugt og hafa því nógan tíma til að sækja um lán.

Ég er ekki við því búinn að gera brtt. við frv. nú, en vil helst mælast til að fresta till. til 3. umr., og þá mundi ég koma með brtt. fyrir þann tíma í þá átt, sem ég hefi nú gert grein fyrir.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Út af því, sem hæstv. ráðh. sagði síðast, vil ég taka fram, að ég sé ekki, hvaða ástæða er til að fresta brtt. til 3. umr. Hann getur komið með brtt. við 3. umr., þó að gengið sé til atkv. um brtt. nú. Ég hefi í sjálfu sér ekkert á móti því, að atkvgr. sé frestað, en ég sé bara ekki, að það hafi neitt að þýða.

Út af því, sem hæstv. ráðh. sagði um till. n., skal ég taka fram, að ég get ekki gengið inn á, að sá liður, sem hér er a-liður, verði síðastur, og það er af því, að hér er verið að ráðstafa fé, sem á síðasta þingi var ætlað sveitarfélögum. Upphæðinni var skipt að jöfnum hlutum milli kaupstaða annarsvegar og kaupfélaga og hreppa hinsvegar. Svo kemur það fram, að kaupstaðirnir nota allan sinn hluta, en kaupfélögin og sveitahreppar ekki allan sinn hluta. Þess vegna vil ég, ef til eru hreppar eða kaupfélögin, sem vilja nota þessi heimildarlög, að þau hafi forgangsrétt, en ég held, að mjög fáir hreppar eða kaupfélögin munu sækja um þetta, og dreg ég það af því, að af öllum þeim sveitarfélögum, sem báru fram kvartanir sínar við okkur, sem veittum lánin, voru aðeins tvö, sem ekki gátu komið til.

Um Hafnarfjörð skal ég geta þess, að sá kaupstaður var ekki við því búinn að sækja á réttum tíma, hann bjóð við að fá svo mikið inn af útistandandi skuldum, að hann kæmist af án láns. Á þessu á því enginn sök, enda ber og að minnst þess, að Hafnarfjörður hafði ári áður „konverterað“ miklu af sínum skuldum. Ég er samt ekki á móti því, að Hafnarfjörður fái viðbótarlán; það er síður en svo. En ég segi þetta til þess að sýna fram á, að það var ekki hlutdrægni frá kreppulánasjóðsnefndinni, sem gerði það að verkum, að Hafnarfjörður fékk ekki herra lán en raun varð á.

Hv. þm. Dal. kvartaði yfir, að hann hefði ekki fengið goldnar kröfur, sem hann gerði tilkall til. Ég man ekki um einstakar kröfur. En mörgum sýslumönnum var illa við að fá kreppubréf í stað peninga, en þá höfðum við ekki, og þegar sveitarfélögin áttu von á að fá greiðslur

í peningum úr ríkissjóði vegna fátækraframfarisins 1936, eða því var lýst yfir, að borgað yrði í peningum, þá létum við slíkar kröfur standa.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Það er ekki allskostar rétt, sem hv. frsm. sagði, að á síðasta þingi hefði verið ákveðið að veita sveitarfélögum 1½ millj. til skuldaskila. Hann man það, að gert var ráð fyrir að nota í þessu skyni það, sem eftir var af skuldabréfum kreppulánasjóðs, og var gert ráð fyrir, að það mundi nægja. En á síðasta ári kom í ljós, að það, sem eftir var af þessum skuldabréfum, var miklu minna en ráð hafði verið fyrir gert. Þá var með bráðabirgðalögum, sem hér liggja fyrir, gefin heimild til að gefa út skuldabréf fyrir allt að 1½ millj. kr. Að þessi upphæð var tekin, var af því, að þá var ekki búið að kynna sér svo efnahag og grundvöll til skuldaskila hjá sveitarfélögum, að hægt væri að segja, að sú upphæð, sem gert var ráð fyrir síðasta vetur, mundi nægja, því að sú aukning, sem fengin hafði verið heimild fyrir, var gerð með bráðabirgðalögum, en ekki á síðasta þingi, þar sem það sýndi sig, eins og skýrsla skuldaskilasjóðsstjórnarinnar ber glögglega með sér, að fullnægt hefir verið að öllu leyti umsóknum hlutaðeigandi sveitarfélaga, og svo langt í því gengið, að það var ekki einu sinni bundið við þau, sem sóttu á tilsettum tíma, heldur líka þau, sem síðar komu. Sé ég því ekki ástæðu til að auka þessi útgjöld, þegar þingviljinn í fyrravetur sýndi líka, til hvers var ætlað. Ég hefi viðurkennt viðvikjandi lækniðsjóðsskuldunum, að þar sé rétt að veita hjálp, en það tel ég alveg fullnægjandi fyrir þau héruð, sem þar um ræðir. En hv. 1. þm. Skagf. veit vel, að þörfin fyrir þessi lán er enn ríkari í kaupstöðum en fyrir sveitarfélög, og þá er eðlilegt að bæta helzt úr þar, sem þörfin er mest, þar sem ekkert hefir heldur verið dregið úr því, sem ætlað var til vegna sveitarfélaganna.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Mér skilst á hæstv. ráðh., að hann beri bríður á, að ég hafi farið rétt með það, sem fór fram á síðasta þingi. Ég ætla þá að leyfa mér að lesa upp það, sem hæstv. ráðh. hefir sagt við konung, þegar hann gaf út bráðabirgðalögin, sem gerðu breyt. á lögum þeim um þetta efni, sem samþ. voru á þingi í fyrra. Þar segir svo: „Þegar lög þessi voru til meðferðar á Alþingi, var gert ráð fyrir, að af handhafaskuldabréfum þeim, sem gefa mátti út samkv. l. nr. 78 19. júní 1933, mundi verða afgangur allt að 1½ millj. kr. Ég tel vist, að hæstv. ráðh. hafi ekki skrökvað að konungi, og tel ég þetta því góða heimild og neita, að ég hafi farið með rangt mál.

Annars ætla ég ekki að fara frekar út í umr. um þetta mál, en út af þeim orðum hæstv. ráðh., að þörf fyrir lán sé mest í kaupstöðum, vil ég aðeins segja, að hún getur verið alveg eins brýn í sveitum.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Það er örstutt. — Ég get verið meðmæltur þeim tilmælum hæstv. ráðh., að atkvgr. um till. sé frestað. Þegar þetta

Alþt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

mál lá fyrir n., var skýrsla kreppustjórnarinnar ekki í hennar höndum, en þar er ýmislegt, sem getur orðið til leiðbeiningar í málinu, og væri því ekki úr vegi, að n. tæki þetta nú til athugunar.

En viðvikjandi ummælum mínum áðan um Hafnarfjörð, þá vil ég nú, með leyfi hæstv. forseta, staðfesta þau ummæli mín, að ég hygg, að n. hafi verið sér þess fullkomlega meðvitandi. að sá kaupstaður þurfti að fá meira lán. Í skýrslu n. til ráðuneytisins segir svo:

„Það kom hinsvegar í ljós, að Hafnarfjörður þurfti raunverulega miklu stærra lán en hann hafði beðið um, vegna þess að bærinn hafði yfirtekið skuldir á árinu, sem voru með óhagkvæmum kjörum, en þeirri umsókn hans gat sjóðsstjórnin ekki sinnt, vegna þess að búið var að ráðstafa öllu því, fé, sem ætlað var kaupstöðunum“.

Um frestinn ætla ég ekki að ræða frekar, en ég hygg, að erfitt sé að færa rök fyrir, að hann sé ekki nægilega langur. Ég vil svo að endingu mælast til, að nm. geti orðið sammála um að fresta till., svo að n. gefist kostur á að athuga málið frekar.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Það er rétt lesið hjá hv. 1. þm. Skagf. úr grg., en honum er kunnugt um, að „allt að“ er teygjanlegt orð, og hann veit, hvernig ástæðurnar eru. Það var haft fyrir augum, að upphæðin, sem var talað um, væri sem svipuðust því, sem var í l., sem síðasta þing setti. Hinsvegar var ekki gert ráð fyrir, að 1½ millj. kr. yrði til ráðstöfunar í kreppubréfum. Það getur hann séð á grg. frá því í fyrra. Aðalatriðið er auðvitað það, og það hygg ég, að allir verði að viðurkenna, að þörf fyrir þessar lánveitingar er miklu brýnni í kaupstöðum en sveitum, og á það er sjálfsagt að líta.

ATKVGR.

Brtt. 147 og 157 teknar aftur til 3 umr.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Ed., 5. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Það er rétt að upplýsa, að n. varð ekki sammála um brtt. á þskj. 157, né heldur um það, að verða við beiðni hæstv. ráðh. um að breyta till. n. þannig, að a-liður komi síðastur. Það var aðeins þetta, sem ég vildi taka fram.

Jón Baldvinsson: Ég vildi mælast til þess við hæstv. forseta, að þetta mál verði tekið út af dagskrá, af því að hæstv. ráðh. getur ekki verið viðstaddur.

Sigurjón Á. Ólafsson: Ég hefi ekki rætt um það við hv. n., hvort hún geti fallið á, að umr. um málið verði frestað í dag, en mér er kunnugt um, að hæstv. ráðh. óskar að koma með brtt.

við till. n., en þar sem hann hefir boðað veikindaforföll, þá tel ég ekki málinu stofnað í neina hættu, þótt það sé tekið út af dagskrá í dag.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Eins og ég tók fram, getum við meirihl. menn n. ekki gengið inn á till. á þskj. 157, og að því leyti mun það enga þýðingu hafa, hvort málinu er frestað eða ekki. Ég tók svo eftir, að hv. 4. þm. Reykv. segði, að hæstv. ráðh. væri veikur í dag. Veit hann nema ráðh. verði líka veikur á morgun? En ef málið dregst ekki lengur en til morguns, mun meiri hl. ekkert hafa við það að athuga.

Forseti (Eárna): Það mun vera rétt að taka málið út af dagskrá í dag og fresta því til morguns, þar sem hv. 4. þm. Reykv. mun geta haft tal af hæstv. ráðh. fyrir þann tíma.

Umr. frestað.

Á 33. fundi í Ed., 7. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv. (A 110, 147, 157, 221).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 221. Afbrigðið leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Í framhaldi af því, sem ég sagði við 2. umr., hefi ég lagt fram á þskj. 221 brtt. við brtt. á þskj. 147. Efni brtt. minnar er í stuttu máli það, að það eru gerðar breyt. á því, hvornig verja á fé, sem eftir er í kreppulánasjóði, til lánveitinga samkv. till. á þskj. 147, en þar er gert ráð fyrir því, að þau sveitarfélög, sem ekki fengu lán úr sjóðnum árið 1936, skuli koma fyrst, en í minum brtt. er ætlað til þess, að fyrst komi til afgreiðslu lánabæðnir frá bæjarfélögum, sem ekki fengu fullnægjandi afgreiðslu hjá sjóðnum 1936. Ástæðan til þessara brtt. er sú, að það liggja fyrir fullkomnar upplýsingar frá stjórn kreppulánasjóðs um það, að allir hreppar, sem um lán sóttu, hafi fengið nokkurnveginn fullnægjandi afgreiðslu, þó að það hafi skort á, ekki hjá einstökum hreppsfélögum, heldur stærri héraðum, að þau hafi fengið lán til að breyta skuldum, sem þau standa í vegna bygginga lækniðbústaða og sjúkaskýla og annars þessháttar, en í b-lið till. á þskj. 147 er gert ráð fyrir heimild til lánveitinga í þessu skyni.

Hinsvegar er svo ástatt um suma bæina, að þeir fengu ekki fullnægjandi lán, eins og t. d. Hafnarfjörður, ekki einu sinni það, sem um var beðið, og auk þess ber þess að gæta, að enda þótt haldið væri, þegar lánin voru tekin, að þau mundu verða fullnægjandi, þá hefir það sýnt sig, að sumum er full þörf á viðbótarlánum, og það er enginn vafi á því, eins og árferðið hefir verið síðustu árin, að það er meiri þörf á lánveitingum í þessu efni í kaupstöðum en í sveitum, og einmitt vegna þessara staðreynda ber ég fram þessar brtt. á þskj. 221.

Ég ætla svo ekki að hafa fleiri orð um þetta, en get að öðru leyti vísað til þess, sem ég sagði við 2. umr., og vænti ég þess, að hv. d. geti fallið á þetta.

Að vera að bjóða þeim sveitarfélögum lán,

sem ekki hafa áður sótt um þau og ætla má, að geti komið af án þeirra, tel ég óþarft með öllu.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Það eru fá orð út af brtt. á þskj. 221.

Allshn. tók til meðferðar uppástungu þá, sem fram kom við 2. umr. frá hæstv. atvmrh. um að skipta um a- og c-lið brtt. á þskj. 147. Það varð ekki samkomulag um þetta í n.; það voru tveir á móti því að fara þessa leið, en einn með því, og ég fyrir mitt leyti verð að segja, að ef a-liður verður orðaður eins og hér segir á þskj. 221, þá kemur sennilega ekki til þess, að b-liður komi til framkvæmda, því að hér stendur, að lána skuli þeim bæjarfélögum, sem á árinu 1936 fengu ekki fullnægjandi afgreiðslu úr sjóðnum. Ég er hér um bil viss um, að bæirnir koma með þær kröfur, að þeir éti upp allt það fé, sem hér er eftir, ef það á að veita þeim lán eftir því, sem þeir álita, að á kunni að vanta, að þeir hafi fengið fullnægjandi afgreiðslu.

Ég er sannfærður um, að það mundu ekki koma nema örfáar beiðnir frá sveitarfélögum, en ég veit af 2—3 hreppum, sem höfðu hug á því að fá lán, en fengu ekki, og mér finnst, að þeir þurfi að fá lán, ef unnt er, en ef brtt. hæstv. ráðh. verða samþ., þá er ég sannfærður um, að það kemur ekki til þess, að nokkurt sveitarfélag fái lán. Sum bæjarfélögin fengu eins há lán og sjóðsstjórnin áleið, að tryggt væri að lána, og ég get ímyndað mér, að sum þeirra fari fram á viðbótarlán.

Ég skal viðurkenna, að Hafnarfjörður hefir hér sérstöðu, og ég er líka sannfærður um, að þó að brtt. n. yrði samþ., þá er enginn efi á því, að hann fengi lán.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Út af því, sem hv. 1. þm. Skagf. sagði, að það yrði ekkert eftir af þessu fé í sjóðnum, ef farið yrði eftir því, hvað bæjarfélögin teldu fullnægjandi lán fyrir sig, vil ég benda á það, að það eru ekki bæjarstjórnirnar, sem eiga að meta þetta, heldur sjóðsstjórnin, og hún metur það ekki eingöngu með tilliti til þarfa bæjanna, heldur einnig með tilliti til þess, hvað tryggt er að lána.

Í sambandi við það, sem hv. þm. sagði, að sum bæjarfélögin hefðu fengið svo há lán sem sjóðsstjórnin hefði talið tryggt að veita, þá skal ég ekki draga það í efa, en ég sé ekki í sjálfu sér, að trygging bæjanna þurfi nokkuð að minnka, þó að þeir fái nýtt lán til þess að borga öðrum lánardrottnum, sem hafa rétt til að ganga að bæjunum út af sínum lánum. Það er ekki gert ráð fyrir að veita viðbótarlán, heldur að breyta eldri lánum í tiltölulega vaxtalág lán, og við það verður greiðslugeta bæjanna ekki minni, heldur þvert á móti.

ATKVR.

Brtt. 157,1 felld með 9:3 atkv.

— 157,2 felld með 9:3 atkv.

— 221,1—2 felld með 10:5 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: PHerm, SÁÖ, HG, JBald, JJ.

nei: MJ, PM, ÞB, ÞD, BSt, GL, IngP, JAJ, MG, Eárna.

Einn þm. (HermJ) fjarstaddur.

Brtt. 147,a—c samþ. með 9 shlj. atkv.

— 157,3 felld með 9:3 atkv.

Frv. svo breytt, samþ. með 9:1 atkv. og endursent Nd.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A. 234).

Á 34. fundi í Nd., 9 apríl, var frv. tekið til einnar umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 21 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 21 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 265).

6. Fjárforráð ómyndugra.

Á 6. fundi í Ed., 20. febr., var útbýtt.

Frv. til 1. um breyt. á 10. gr. tilsk. um fjárforráð ómyndugra á Íslandi, 18. febr. 1847 (stjfrv., A. 20).

Á 8. fundi í Ed., 24. febr., var frv. tekið til 1. umr.

Forsrh. (Hermann Jónasson): Ég óska eftir, að þessu máli verði vísað til hv. allshn., en sé ekki ástæða til að hafa neina framsögu um málið, því að það skýrir sig að mestu leyti sjálft.

***Pétur Magnússon:** Það er sjálfsagt nauðsynlegt að gera þessa lagfæringu á tilsk. um fjárforráð ómyndugra, frá 1847, sem gerð hefir verið með bráðabirgðalögum, en ég vil skjóta því til þeirrar hv. n., sem fær málið til meðferðar, hvort hún vildi ekki fara yfir þessa tilsk. og vita, hvort ekki væru fleiri ákvæði í henni, sem þörf eða jafnvel nauðsyn væri á að breyta. Án þess að ég hafi athugað þetta sérstaklega, tel ég vist, að það sé fleira í tilsk., sem sé beinlínis nauðsynlegt að breyta, og úr því að hreyfing er komin á málið, fyndist mér æskilegt, að hv. n. tæki málið til rækilegrar athugunar.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 8 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Á 16. fundi í Ed. 8. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 20, n. 65).

***Frsm. (Ingvar Pálmason):** Allshn. hefir athugað þetta mál og leggur til, að það sé samþ. Reyndar hefir einn nm. nokkra sérstöðu og hefir skrifað undir nál. með fyrirvara, sem hann mun gera grein fyrir.

Við 1. umr. var spurt, hvort n. vildi ekki athuga, hvort ekki væri rétt að gera fleiri breyt. á nügildandi lögum en felast í frv. N. kynnti sér efni tilskipunarinnar frá 1847, sem er allumfangsmikið. Ýmsu í henni hefir verið breytt, og

þörf á að breyta fleiru. En n. taldi svo mikið verk að kryfja þetta mál til mergjar, að þingnefnd væri það ofvaxið í hjáverku. N. er á þeirri skoðun, að setja þurfi heildarlöggjöf um þetta efni, en telur þess varla að vænta, að það verði gert á þessu þingi.

Magnús Guðmundsson: Ég vil aðeins gera grein fyrir fyrirvara minum.

Ég get ekki látið mig miklu skipta, hvort þetta frv. verður samþ. eða ekki. Það er þess efnis, að felld skuli niður skylda til að hafa gjaldfrest, þegar fasteignir eru seldar, og tilefnið til þessa er hæstaréttardómur, sem nýlega hefir verið felldur. En þegar þess er gætt, að lög þessi hafa nú bráðum gilt í 100 ár án þess að ákvæði það, sem hér ræðir um, hafi komið að sök, get ég ekki annað sagt en að það sé hrein misbeiting að setja bráðabirgðalög í tilfellum sem þessum.

Í stjskr. er svo ákvæðið, að bráðabirgðalög skuli ekki setja nema brýna nauðsyn beri til, en slík nauðsyn getur ekki verið fyrir hendi hér. Það hefir ekki svo mikla þýðingu, þótt aðili verði að veita nokkurn gjaldfrest. Ég tel það vafasamt, hvort sú regla sé rétt, sem nú er tekið að viðhafa, að selja fasteignir gegn greiðslu við hamarshögg, enda þótt slíkt kunni að vera gott fyrir veðhafa.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég skal ekki deila um það, hvort þessari lagabreytingu hefir legið svo mikið á, að hún hefði ekki mátt biða til þings. En landsbankinn lagði sérstaka áherzlu á það, að þessu ákvæði væri breytt sem fyrst, þar sem hann taldi það óviðunandi eftir að því hafði verið slegið föstu með hæstaréttardómi. Og þar sem aðalbanki landsins telur sig ekki geta unað við slíkt ákvæði, var ekki nema eðlilegt, að stj. færi eftir beiðni bankans um að breyta því.

Annars vil ég ekki lengja umr. með deilum um þetta mál.

Magnús Guðmundsson: Það má vel vera, að þessi hæstv. ráðh. telji ekki vert að deila um það, hvort hann hafi farið eftir stjskr. eða ekki, en mér finnst það ekkert hégómamál. Eins og ég sagði, eru þessi lög orðin 100 ára gömul, og það ákvæði, sem hér á að fella úr gildi, hefir aldrei fyrr, svo vitað sé, komið að sök. Samt breytir stj. þessum lögum með bráðabirgðalögum rétt fyrir þing, þótt stjskr. segi, að brýna nauðsyn þurfi til að setja bráðabirgðalög.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 18. fundi í Ed., 10. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Ed., 15. marz, var frv. aftur tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 19. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar.
 Á 21. fundi í Nd., 18. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til allshn. með 19 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 20, n. 208).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 21 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 21 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10 apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 272).

7. Meðferð einkamála í héraði.

Á 6. fundi í Nd., 20. febr., var útbýtt:

Frv. til l. um viðauka við l. nr. 85 frá 23. júní 1936, um meðferð einkamála í héraði (stjfrv.. A. 21).

Á 8. fundi í Nd., 24. febr., var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til allshn. með 19 shlj. atkv.

Á 22. fundi í Nd., 19. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 21, n. 98).

*Frsm. (Stefán Jóh. Stefánsson): Eins og hv. dm. muna, var á síðasta þingi afgr. allstór laga-bálkur um meðferð einkamála í héraði. Það kom í ljós, þegar lög þessi komu til framkvæmda um síðastl. áramót, að ekki voru í þeim nægilega skýr ákvæði um rétt manna til innheimtu á víxlum í samræmi við það, sem áður gildi um varnarþing í þeim málum. Það þótti því rétt að gefa út þau bráðabirgðalög, sem hér eru nú til umr., til leiðréttingar á því máli.

Allshn. þessarar hv. d. hefir athugað þessi bráðabirgðalög og hefir fallizt á röksemdir þær, sem fyrir þeim eru fluttar, og telur eðlilegt, að þau nái samþykki Alþingis. En um leið leggur n. til, að samþ. verði á l. um meðferð einkamála í héraði lítilsháttar leiðrétting, því að í meðferð málsins á síðasta þingi hefir af misgáningi verið felld niður ein málsgrein í 27. gr. l. í sambandi við brtt., sem þá var borin fram hér í hv. d., og leggur n. til, að hún verði nú tekin upp í lögin aftur, þar sem hana vantar til þess að það verði nógu skýr ákvæði um greiðslu kostnaðar við sáttaumleitunar í héraði. Þá breyt. eina leggjum við til að gera á frv., sem hér liggur fyrir.

Ég vil leyfa mér að geta þess, að þessi lög, sem aðeins hafa verið framkvæmd 2½ mánuð, valda mikilli breyt., að minnu áliti til bóta, á meðferð einkamála í héraði. Þó að ekki hafi verið flutt mörg mál hér í Reykjavík, þar sem annars yfirleitt eru flutt flest mál, á þessu tíma-billi, þá ætla ég, að það megi fullyrða, að komið tók í ljós, og um það séu ásáttir mála-flutningsmenn og dómárar, miklar umbætur á þessu sviði. T. d. get ég nefnt eitt mál, sem ég hefi haft með höndum og afgr. var á þrem vik-um. Eftir þeirri reynslu, sem fengizt hafði um skriflega málaflutninginn um margra ára skeið, þóti ég að fullyrða, að afgreiðsla þess hefði tekið eins marga mánuði a. m. k. eins og það tók nú margar vikur að fá dóm undirréttar í málinu. Það ætla ég, að valdi mestu gagni í sambandi við þessi nýju réttarfaralög, hvað mál-in ganga fljótar fyrir sig með munnlega mála-flutningnum. Hinsvegar geng ég þess ekki dul-inn, þó við í allshn. flytjum ekki fleiri breyt. að þessu sinni, að það mun koma í ljós við frek-ari reynslu á þessum nýju lögum, að þau þurfa ýmsra breyt. við fljótlega, eins og alltaf þegar leidd er í lög ný skipun á flutningi mála. En þar sem svo stutt reynsla er fengin, teljum við ekki rétt að koma fram með fleiri breyt. nú. Í því sambandi má geta þess, að síðan Danir fengu sína nýju réttarfaralöggjöf fyrir rúmum 20 ár-um, hafa margvislegar breyt. verið gerðar á henni. Margar nefndir hafa starfað að því að gera á henni þær endurbætur, sem reynslan sýndi smátt og smátt nauðsynlegar.

Ég taldi rétt, eins og málið liggur nú fyrir, að láta þessa skoðun mína koma fram, að ég geri ráð fyrir, að fleiri breyt. þurfi að gera á þessum lagabálki, þegar meiri reynsla er fengin.

Að lokum vil ég geta þess, að mér virðist í 1. gr. hins upphaflega frv., sem samkv. brtt. n. verður 2. gr., ekki vera komizt eins skemmtilega að orði og skyldi, þar sem í niðurlagi gr. stendur: „... og má þá mál höfða á varnar-þingi innheimtumanns, ef hann er banki eða sparisjóður eða hann hefir skuldheimtu að at-vinnu sinni.“ Þó segja mætti á lagamáli, að banki sé júrídísk persóna, þá er það nokkuð óvenjulega til orða tekið að nefna banka mann.

Ég geri því ráð fyrir, að við 3. umr. komi fram brtt. um að orða gr. á dálítið skemmtilegri hátt. Þó hitt geti gengið, er viðfelldnara að færa efníð í dálítið annan málfarabúning. Þar sem n. at-hugaði þetta ekki fyrr en nú, þótti ekki ástæða til að tefja þessa umr. með því að bera fram

brtt. að því er þetta atriði snertir, en það verður væntanlega gert við 3. umr.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um þetta mál, en vænti, að frv. verði samþ. til 3. umr. með þeirri leiðréttingu, sem allshn. leggur til, að bætt verði við það og ég hefi áður skýrt frá.

ATKVGR.

Brtt. 98 (ný gr. verður 1. gr.) samþ. með 19 shlj. atkv.

1.—2. gr. (verða 2.—3. gr.) samþ. með 21 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Nd., 22. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 115, 116).

Frsm. (Stefán Jóh. Stefánsson): Við 2. umr. þessa máls boðaði ég þá brtt., sem er á þskj. 116. Þar er aðeins um orðabreyt. eða málfrsbreyt. að ræða, en enga efnisbreyt. Vænti ég því, að hv. þdm. geti fallið á, að þetta orðalag, sem stungið er upp á í brtt., sé betra heldur en í frv sjálfu.

ATKVGR.

Brtt. 116 samþ. með 20 shlj. atkv.

Fr., svo breytt, samþ. með 23 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 34. fundi í Ed., 8. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 233).

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Á 40. fundi í Ed., 14. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 233, n. 293).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 42. fundi í Ed., 16. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 247).

8. Gjald af innlendum tollvörutegundum.

Á 1. fundi í Nd., 15. febr., var útbýtt:

Fr. til 1. um. breyt. á l. nr. 50 31. maí 1927 og l. nr. 70 28. des. 1934, um gjald af innlendum tollvörutegundum (stjfrv., A. 3).

Á 5. fundi í Nd., 19. febr., var frv. tekið til 1. umr.

*Fjmrh. (Eysteinn Jónsson): Frv. þetta stendur í sambandi við frv., sem var hér til umr. í fyrradag, um breyt. á tollalögum. Þær breyt., sem frv. felur í sér, eru afleiðingar af breyt., sem ætlazt er til, að gerðar verði á ákvæðum tolllaganna, en þær eru prentaðar hér sem fskj. með frv., og er það bráðabirgðalög, sem gefin voru út á síðastliðnu ári. Þessi bráðabirgðalög voru sett sakir þess, að í sérstakri reglugerð var breytt heitum á nokkrum tollvörutegundum, svo að það gat orkað tvímælis, hvort það hefði ekki áhrif á flokkun þeirra.

Ég vil svo leyfa mér að óska þess, að frv. verði vísað til fjhn. að lokinni þessari umr.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til fjhn. með 18 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 3, n. 178).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Brtt. 178 samþ. með 17 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 19 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 209).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 33. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horízt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til fjhn. með 10 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Ed., 15. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 209, n. 299).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

Frsm. (Bernharð Stefánsson): Fjhn. hefir athugað þetta mál og leggur til, að frv. verði samþ. Það hefir gengið gegnum Nd. ágreiningslaust, svo að ég hyg, að ekki þurfi frek-

(Gjald af innlendum tollvörutegundum. — Sildarverksmiðjur ríkisins (stjfrv.).

ari grein fyrir því að gera. Þó hefir einn nm., 1. þm. Reykv., skrifað undir nál. með fyrirvara.

***Magnús Jónsson:** Ég get verið samnála öðrum nm. um að mæla með því, að þetta frv. verði samþ. óbreytt. Fyrirvari minn snertir ekki efni frv., heldur form þess. Eins og hv. þm. sjá, er hér um bráðabirgðalög að ræða, sem lögð eru fyrir þingið til staðfestingar, en samt var frv. lagt fyrir í nokkuð annari mynd heldur en bráðabirgðalögin. Ég held, að þetta sé a. m. k. óvanaleg aðferð, þótt mér sé sagt, að slíkt hafi verið gert áður. Ég tel vafasamt, hvort það er heimilt að leggja bráðabirgðalög fyrir þingið í annari mynd heldur en þau voru gefin út í. Það stendur í stjskr., að bráðabirgðalögin skuli lögð fyrir Alþingi, en ekki eitthvert frv. um sama efni. Við athugun kemur í ljós, að þau bráðabirgðalög, sem hér er um að ræða, eru svo breytt í frv., eins og það er lagt fyrir þingið, að í rauninni má segja, að þetta sé annað frv. um sama efni. Ég ætla ekki að gera ágreining út af þessu; ég skrifaði undir nál. með fyrirvara aðeins af því, að ég vildi láta í ljós þá skoðun mína, að hér sé um óeðlilega aðferð að ræða, sem ekki ætti að tíðkast. Ef sá ráðh., sem gefur út bráðabirgðalög, vill fá þeim breytt, þá hefir hann alltaf nóg ráð til að fá frv. breytt í meðferð þingsins. Þessi bráðabirgðalög hafa ekki verið lögð fyrir þingið í frumvarpsformi, heldur aðeins sem fylgiskjal með frv. um sama efni, og ég tel mjög vafasamt, hvort það getur heitið að leggja þau fyrir Alþingi, eins og stjskr. heitmar. Bráðabirgðalög hafa að visu lagagildi gagnvart öllum, sem við þau eiga að búa, en gagnvart Alþingi eru þau ekki nema frv., sem næsta þing á að taka til meðferðar til samþykkis eða synjunar. Og hafi þetta komið fyrir áður, þá er það fordæmi, sem ég álít ekki heppilegt að gera að venju.

***Frsm. (Bernharð Stefánsson):** Ég er ekki sá lögfræðingur, að ég geti lagt dóm á, hvort það er löglegt eða ekki löglegt að leggja bráðabirgðalög fram breytt, en hitt hefi ég kynnt mér, að fyrir þessu er fordæmi. Það vildi ég aðeins undirstrika, að þó að þetta mál sé samþ., þá er þingið ekki að ganga inn á neina þá braut, sem ekki hefir verið farin áður. Hitt getur verið, að ástæða sé til þess, að þingið láti á einhvern hátt í ljós skoðun sína á því, hvaða reglu á að fylgja í þessu efni. Það er alveg rétt hjá hv. 1. þm. Reykv., að þótt stj. við nánari athugun telji, að bráðabirgðalög eigi að samþ. í annari mynd heldur en þau voru gefin út í í fyrstu, þá hefir hún nóg ráð til að koma fram breytt. Þar að lútandi, þótt hún leggi bráðabirgðalögin óbreytt fyrir þingið. En ég geri ráð fyrir, að hæstv. ráðh. hafi litið svo á, að þar sem þetta hefir verið gert áður, þá væri það einfaldast að setja þær breytt, sem hann vildi gera á bráðabirgðalögnum, inn í frv. eins og það var lagt fram.

Ég vildi aðeins undirstrika þetta, að fordæmi er fyrir þeirri aðferð, sem hér er viðhöfð, eins og líka hv. 1. þm. Reykv. gat um.

***Magnús Jónsson:** Ég veit ekki, hvort maður getur orðað það svo, að bráðabirgðalög séu lögð fyrir Alþingi óbreytt; til þess er víst engin heimild. Það stendur í stjskr., að bráðabirgðalög skuli lögð fyrir næsta þing, en ef þeim er breytt, eru það ekki lengur sömu lögin, upphaflegu lögin eru þá sem sagt ekki lögð fyrir Alþingi. Það sem Alþingi verður að ganga inn á, ef þessa reglu á að taka upp, er þess vegna að það, að prenta bráðabirgðalögin sem fskj. með frv. sé að leggja þau fyrir Alþingi. Það frv., sem hér liggur fyrir, er ekki bráðabirgðalögin, sem út voru gefin, heldur frv. um sama efni, mikið breytt frá því, sem bráðabirgðalögin voru. En hæstv. ráðh. getur sagt, að hann hafi lagt bráðabirgðalögin fyrir þingið sem fskj.; þar með sé þingið búið að fá þau til athugunar og umsagnar og krafa stjskr. uppfyllt. Ég tel þetta vafasama aðferð og held, að hin aðferðin sé miklu betri, að ráðh. fái þeim breytt, sem hann óskar eftir, komið inn í frv. í meðferð þingsins. Það getur auðvitað oft komið fyrir, að ráðh. óski breyt. á bráðabirgðalögum, ekki fyrir að hann hafi skipt um skoðun, heldur af því að kringumstæður séu breyttar. Það getur meira að segja komið fyrir, að hann óski alls ekki eftir, að þau séu samþ. Til efni þeirra getur verið úr sögunni, þegar næsta þing kemur saman, og því ekki þörf á, að þau hafi lagagildi áfram. Þá er það aðeins til þess að hlýðnast fyrimælum stjskr., að slík bráðabirgðalög eru lögð fyrir Alþingi, sem svo getur látið vera að samþ. þau. — Ég veit ekki, hvort ástæða er til að gera ályktun út af þessu frekar. Ég vildi aðeins láta þessa aths. fylgja málinu í Alþingistíðindunum.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 378).

9. Sildarverksmiðjur ríkisins (stjfrv.).

Á 2. fundi í Nd., 16. febr., var útbýtt:

Fr. til 1. um breyt. á l. nr. 14 9. jan. 1935, um sildarverksmiðjur ríkisins (stjfrv., A. 14).

Á 8. fundi í Nd., 24. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Með frv. þessu er leitað staðfestingar á bráðabirgða-

lögum, sem út voru gefin 12. maí síðastl., eða skömmu eftir þingslit í vor. Tilefni þeirra l. var það, að tveir af fimm stjórnarnefndarmönnum í stj. sildarbræðslu ríkisins óskuðu að leggja niður starf sitt. Þá þegar var ekki hægt að skipa menn í þeirra stað samkv. l., sem fyrir voru, þar sem gert var ráð fyrir, að þingskosnir menn væru í þessari stjórnarnefnd. Þess vegna voru sett um skipun þessarar stj. ákvæði með bráðabirgðal. En samtímis var sú breyt. gerð að fækka stjórnendunum úr 5 í 3. Liggja til þeirrar ráðstöfunar ýmsar ástæður; fyrst sú, að með því að hafa 5 manna stjórn voru allmiklir örðugleikar á að ná stj. saman á fundi, sem hefir verið léttara síðan, og á ýmsan hátt hefir samvinna í stj. verið betri.

Ég vil taka það fram, að ég kynnti mér það áður en l. voru gefin út, að nægur þingmeirihl. var fyrir því, að l. voru gefin út eins og þau voru gefin út af ríkisstj. hálfu.

Vil ég svo gera það til. minni, að frv. þessu verið vísað til sjútvn. að umr. lokinni.

*Ólafur Thors: Ég tel ekki rétt, að frv. þetta fari umræðulaust til n. Eins og hæstv. ráðh. sagði, fer það fram á staðfestingu bráðabirgðalaga, sem út voru gefin 12. maí síðastl. eða 2 dögum eftir að síðasta Alþingi sleit. Þetta mál vakti þá þegar allmiklar deilur og var af hendi okkar sjálfstæðismanna gert að áráðsarefni á hæstv. atvmrh., og reyndar á stj. alla, og að minni hyggju mjög að verðleikum. Því að ég held, að það sé ekki of sterkt að orði kveðið, þó að sagt sé, að með útgáfu þeirra bráðabirgðal. hafi verið haft í frammi allmikið gerræði og þingræðinu sýnd með því hin mesta fyrirlitning. Ég er ekki fjarri því, að færa meg allgild rök að því, að slík notkun 23. gr. stj.skr. sé umfram það, sem stjórnarskrárgjafi hafi nokkurntíma ætlað til.

Ég minnst þess, að á öndverðu síðasta þingi barst mér til eyrna, að það hefði komið til mála milli stjórnarflokkanna að reka frá störfum alla stj. sildarverksmiðjanna, sem var skipuð 5 mönnum, og setja ný fyrirmæli um skipun þeirrar stj., þannig að í staðinn fyrir 5 menn: 4 kjörna af Alb. og 1 af ráðh., sem væri formaður stj., í stað þess skyldi stj. vera skipuð 3 mönnum, sem allir væru skipaðir af atvmrh. Þegar ég heyrði þetta, þótti mér ekki líklegt, að hæstv. ríkisstj. teldi ástæðu til þess að breyta þá og þegar þessum l., sem höfðu verið sett þá nýverið, á haustþinginu 1934, og öðlust gildi 19. jan. 1935. Og mér þótti ákaflega ólíklegt, að hæstv. ríkisstj. teldi sér fært — ég nota það orð — að svipta Sjálfstæðisfl. öllum möguleikum til áhrifa á það, hvernig þessi stj. yrði skipuð, — stj. þess fyrirtækis í landinu, sem útvegsmenn og sjómenn eiga meira undir en nokkru öðru fyrirtæki, nema þá fiskiðalan. Mér þótti enn fremur ólíklegt, að ríkisstj. mundi, eins og þá fylgdi sögunni, láta það henda að sinni að skipta um stj. verksmiðjanna þannig, að hún léti alla gömlu stjórnarnefndarmennina fara frá störfum. Ég lagði þess vegna varla trúnað á þetta. Svo var það 30. marz síðastl., að mér var tjáð, að þetta væri fastmælum bundið. En þrátt fyrir það, að

mér sagði þetta maður, sem í alla staði er trúverðugur maður, lagði ég enn ekki trúnað á þetta, enda fór svo, að um þetta heyrðist svo ekki meira á meðan þingið stóð, og staðfestist ég í trúnni á það, að innan stjórnarflokka anna væru svo margir varfærnir og sanngjarnir menn, að þeir sæju sér ekki fært að gera svo gagngerða breyt. á skipun þessara mála. En svo kom síðasti dagur Alþingis, sem vakti hjá mér nýjan grun um, að einhver fótur væri fyrir þessari fregn. Sá atburður varð við kosningu endurskoðunarmanna landsreikningsins, að vikið var frá því starfi þeim manni, sem af hendi Albfl. hafði gegnt því. Enda þótt sá maður hafi haft til þess mjög takmarkaða hæfileika, þá veit ég ekki, hvort menn hafi álitid það sérstaklega ráðlegt að vikja honum frá starfinu. En menn festu fyrst og fremst hugann við hitt, að alþýðuflokksmaðurinn Páll Þorbjörnsson var þá kjörinn endurskoðandi. Þetta þótti þá þegar staðfesta þann grun, að Páll Þorbjörnsson, sem átt hafði sæti í stj. sildarverksmiðjanna, mundi eiga með þessum hatti, — svona til uppbótar og því til öryggis, að hann þyrfti ekki að naga hausa og bein í Vestmannacyjum — að vikja úr stj. sildarverksmiðjanna og fá svo endurskoðun landsreikninganna til að hugga sig við. En samt verð ég að viðurkenna, að þó að þetta virtust vera nokkrar líkur, þá veigraði ég mér samt við að festa trúnað á, að hæstv. ríkisstj. hefði það í hyggju, sem þetta virtist þó geta bent til, vegna þess að mér fannst gerræðið svo mikið, að mér þótti ólíklegt, að hæstv. atvmrh. vildi lána nafn sitt til þess. Því að það hafa allir viðurkennt, að svo viðurhlutamikið sem það er og málfnislega örlagaríkt að svipta Sjálfstæðisfl. öllum áhrifum á stjórn þessa fyrirtækis og taka úr höndum Alþingis allt áhrifavald á stjórn þess og fá það í hendur einum manni, nefnilega atvmrh., þá er það, að gera þetta, út af fyrir sig svipur hjá sjón, ef þetta er gert á lögformlegan hátt á Alb., hjá því sem að gera það eins og það var gert, með bráðabirgðal., rétt eftir að Alb. sleit. Ég vænti þess vegna, að allir virði mér það til vorkunnar, þó að ég veigraði mér við að festa trúnað á þetta. En ég fékk ekki lengi að lifa í sælli ofrú á hæstv. atvmrh., því að 2 dögum eftir þinglokin komu út þessi bráðabirgðal., sem nú á að staðfesta með frv. því, sem hér liggur fyrir. Með þessum bráðabirgðal. var þá Alb. svipt öllu því valdi, sem það hafði yfir þessum málum, og það fengið í hendur ráðh. Að svipta Alb. þessu valdi og fá það ráðh. í hendur, er eins og ég hefi sagt, mjög viðurhlutamikil ráðstöfun. En að gera það með bráðabirgðal. verður að teljast gerræði. Og að gera það með bráðabirgðal. 2 dögum eftir að Alb. hefir lokið störfum, er að mínu viti verknauður, sem fullkomlega sýnir fyrirlitningu þeirrar stj., sem það gerir, fyrir Alþingi.

Hæstv. atvmrh. sagði, vitanlega sér til afsökunar, að sér hafi verið nauðugur einn kostur að skipa þessu máli með bráðabirgðal., vegna þess að 2 af 5 stjórnarnefndarmönnum hafi sagt af sér og komið stj. í óvæntan

bobba. Ja, ég vildi nú gjarnan mega leggja trúnað á þessi orð hæstv. ráðh. En mér er það ekki hægt. Ef ráðh. hefði ekki verið búinn, áður en þingi lauk, að láta Páli Þorbjörnssyni í té borgun fyrir þennan „óvanta bobba“, sem hann ætlaði að koma stj. í, þá teldi ég, að leggja mætti trúnað á þessi orð hæstv. ráðh. En af því buið var að kjósa þennan stjórnar-nefndarmann sildarverksmiðja ríkisins í endurskoðun landsreikninganna, meðan Alþingi stóð, þá held ég, að maður verði af því að álykta, og hafi fulla ástæðu til þess, að þessi ráð hafi öll verið ráðin, áður en þingi lauk. Ég verð þess vegna að láta megnustu óánægju í ljós yfir því, að þessi bráðabirgðalög hafa verið gefin út.

Hæstv. ráðh. sagði, að auðvitað hefði hann, áður en hann gaf bráðabirgðalögin út, kynnt sér vilja Alþingis og tryggt sér meirihlutafylgi til þessarar ráðstöfunar. Ég vil spyrja hann, þar sem öllum er vitanlegt, að þetta var ráðið, áður en þingi var slitið, hvers vegna hann notaði ekki þennan meiri hluta til þess að samþykkja efni bráðabirgðalaganna á lögformlegan hátt. Á hinn bóginn vil ég leiða athygli að því, að Alþingi, eins og það er skipað nú, var buið að fjalla um þetta mál. Frv. um stjórn sildarbræðslu ríkisins og önnur atriði henni viðkomandi var borið fram á þingi 1934, og þá í því formi, að stj. skyldi skipuð þremur mönnum, sem ráðh. tilnefndi, eins og hæstv. ráðh. hefir nú lögfest með bráðabirgðalögunum. Þetta fyrirkomulag neitaði Alþingi að setta sig við, og gerði þá breyt. á frv., að stj. skyldi skipuð 5 mönnum, en ekki 3, og ekki samkvæmt vali atvmrh., heldur skyldi Alþingi velja 4 stjórnarnefndarmennina og ráðh. skipa aðeins einn. Þessi breyt. var gerð í Nd., m. a. með stuðningi hv. þm. V.-Ísf., hv. þm. V.-Húnv. og Magnúsar Torfasonar. Þannig fór málið til Ed., og var reynt að koma því þar aftur í það form, sem hæstv. ráðh. hefir nú lögfest, en það tókst ekki. Hæstv. ráðh. hefir því með bráðabirgðalögum, útgefnum 2 dögum eftir þingslit, breytt þessum lögum úr því formi, sem Alþingi hafði samþ., yfir í það form, sem báðar deildir þingsins höfðu beinlinis neitað að samþykkja. Ég veit, að hæstv. ráðh. skilur mætavel, að það er eðlilegt, að stjórnarandstaðan eigi erfitt með að setta sig við slíka misbeitingu á heimild 23. gr. stjkskr. til útgáfu bráðabirgðalaga. Ég er ekki í vafa um, að hann finnur, að þessar aðfinnslur mínar eru á fullum rökum byggðar. Ég veit hinsvegar, að það er rétt, að hæstv. atvmrh. hefir ekki ráðið í þessu máli, — að það var eitt af hinum örðugustu deilumálum milli stjórnarflokkanna. Það höfðu staðið harðar deilur, bæði út af Jóni Gunnarssyni framkvæmdarstjóra og ýmsu öðru í sambandi við sildarverksmiðjur ríkisins og stjórn þeirra. Ég hefi hér aðallega beint aðfinnslum mínum til hæstv. atvmrh., sökum þess að hann ber formlega ábyrgð á þessum bráðabirgðalögum. En ég hygg, að það megi með fullu réttlæti gera alla ríkisstj. ábyrga fyrir þessari ráðstöfun, því að ég efast ekki um, að hæstv. atvmrh.

hefir gefið bráðabirgðal. út með fullu samþykki hinna ráðherranna.

Það getur verið, að hæstv. ráðh. færi fram þá afsökun, ef honum finnst það vera afsökun, að samkomulagið innan verksmiðjustjórnarinnar hafi ekki verið eins og ákjósanlegt hefði verið. En ég held samt, að það verði ekki undir neinum kringumstæðum hægt að telja heimilt að gripa til þessara ráða til þess að lagfæra það, sem miður kann að hafa farið í þessu efni.

Ég vil svo aðeins, vegna þess að í 1. gr. frv. er gert ráð fyrir, að 3 menn séu í stjórn sildarverksmiðjanna, og aðrir 3 til vara, bera fram þá fyrirsögn til hæstv. ráðh., hverjir séu varamenn í þessari stjórn. Mér hefir ekki tekizt að komast að því ennþá, þótt það væntanlega eigi ekki að vera neitt leyndarmál.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég sé ekki minnstu ástæðu til þess að ræða um það við hv. þm., hvað hann hefir heyrt af sögum eftir trúverðugum mönnum, né hverju hann trúir af þeim og hverju ekki; það verður hann að gera upp við sjálfan sig. Það er ekki heldur minnsta ástæða til að greina honum frá því, hvernig samkomulag hafi verið milli stjórnarflokkanna á síðasta þingi. Hinsvegar þykir mér rétt að víkja að nokkrum öðrum atriðum í ræðu hans, þótt mest snerist hún um þetta tvennt, sem ég hefi drepdið á.

Hv. þm. fullyrðir, að það sé fullkomið geræði, sem beri vitni um fyrirlitningu fyrir þingræðinu, að setja bráðabirgðalög svo skömmu eftir þinglok. Ég hygg þetta hina mestu fjarstæðu. Það er á engan hátt hægt að miða nauðsyn bráðabirgðalaga við það, hvort langt eða skammt er liðið frá þinglokum. Sé á annað borð nauðsynlegt að nota heimildina til að setja bráðabirgðalög, skiptir engu, hvort langt eða skammt er liðið frá þinglokum, og slíka nauðsyn getur jafnt borið að, þótt skammt sé liðið frá þingi, eins og síðar. Mér skildist hv. þm. vilja telja vafasamt, hvort 23. gr. stjkskr. heimilaði að gefa út bráðabirgðalög svona skömmu eftir þing. Að þeirri skoðun liggja engin rök, og er því raunar ekki ástæða til að svara henni. Það er augljóst, að það dregur ekkert úr heimild gr., þótt skammt sé liðið frá þinglokum.

Hv. þm. spurði, hvernig stæði á því, að ekki hefði verið flutt um þetta frv. á síðasta þingi og afgr. á venjulegan hátt, í stað þess að gefa út um það bráðabirgðalög. Ég svara því einu til um þetta efni, að sú aðstaða, sem myndaðist við það, að 2 stjórnarnefndarmenn verksmiðjanna sögðu af sér störfum, var ekki til fyrr en eftir þinglok. Ég hefi hinsvegar ekkert um það sagt — ég get gert hv. þm. það til geðs að segja það — hvort þetta kom mér mjög á óvart. Hitt liggur fyrir, að stjórn verksmiðjanna var fullskipuð, þegar þingi lauk, og þetta mál kom því ekki til úrlausnar fyrr en eftir þinglausnir. Þó vannst mér tími til að ganga úr skugga um, eins og ég sagði áðan, að þingvilji væri fyrir þeirri lausn, sem í bráðabirgðalögunum felst, og það er í þessu sambandi aðalatriðið.

Hv. þm. spurði, hverjir væru varamenn núverandi stjórnarnefndarmanna sildarverksmiðjanna. Ég skal játa, að ég man það ekki, en ég skal fá það upplýst fyrir framhaldsumr. þessa máls hér í d.

Ég sé svo ekki, að ræða hv. þm. gefi mér tilefni til að segja fleira, og get því látið þetta nægja að svo stöddu.

***Ólafur Thors:** Ræða hæstv. ráðh. gefur mér ekki tilefni til mikilla andsvara, og þarf ég því ekki margt að taka fram umfram það, sem ég er búinn að segja. Ég hygg hann hafi misskilið mig, þar sem ég nefndi gerræði og fyrirlitningu fyrir þingræðinu í sambandi við þessi bráðabirgðalög. En hugsun mín var sú, að það yrði að álitast óforsvaranlegt virðingarleysi fyrir þingræðinu að gefa út bráðabirgðalög 2 dögum eftir þingslit, þegar aðstaðan er í raun og veru óbreytt.

Ég get ekki sætt mig við þá skoðun hæstv. ráðh., að alltaf sé leyfilegt að gefa út bráðabirgðalög, ef vitað er um þingvilja fyrir þeim; hún getur leitt út í svo miklar ófgar, þótt hæstv. ráðh. hafi e. t. v. nokkuð til sins máls. Með þeim hætti mætti þá eins hætta öllu þinghaldi, sem margur mundi sennilega lofa guð fyrir, a. m. k. þeir, sem eiga að greiða kostnaðinn, þótt við lýðræðismennirnir teljum, að ekki sé hægt að komast af án þess, þar sem á annan hátt er ekki tryggt, að hinn eiginlegi vilji þjóðarinnar komi fram. Ef stj. veit, að hún hefir sína flokka á bak við sig, er nægilegt samkvæmt þessari kenningu, að hún kalli saman stuðningsmenn sína við og við eða hafi samband við þá á annan hátt til að ganga úr skugga um fylgi þeirra við þær ráðstafanir, sem hún vill gera. Ég verð að líta svo á, að þessi ástæða hæstv. ráðh., að útgáfa bráðabirgðalaga sé ávallt vitalaus, ef vitað er um samþykki meiri hl. þings, sé ákaflega mikið í einræðisáttina frá eðlilegu þingræði.

Hæstv. ráðh. sagðist enga jätningu ætla að gera um það, að sér hefði verið kunnugt um það, þegar þingi lauk, að 2 stjórnarnefndarmenn sildarverksmiðjanna ætluðu að segja af sér, en hann vildi ekki neita því heldur. Og þegar ég legg orð hans nú við það, sem ég áður vissi um þetta efni, hygg ég, að megi skoða þetta sem fulla yfirlýsingu. Hafi þetta í raun og sannleika verið svo, sem ekki er vafa bundið, að hæstv. ráðh. hafi vitað þegar þingi lauk um þessa breyt., sem verða átti á verksmiðjustjórninni eftir þing, þá var ótækt af honum að fresta ekki heldur þingslitum um einn dag, ef með þurfti, heldur en að gripa til heimildar 23. gr. stjkr. um útgáfu bráðabirgðalaga. Ég er ekki í vafa um, að hæstv. ráðh. finnur, að það leiðir menn út í margskonar ófgar og litillsvirðingu fyrir þingræðinu, ef farið er inn á þá braut að stytta sér leið með því að spyrja sína fylgismenn í krókum og skúmaskotum um afstöðu þeirra og byggja svo þar á útgáfu bráðabirgðalaga, í stað þess að leggja málin hreinlega fyrir Alþingi. Ég vil ekki vefengja hæstv. ráðh. um það, að hann hafi haft meiri hl. þings á bak við sig, en hæstv. ráðh. skilur það, að við stjórnar-

andstaðingar hljótum að gera ráð fyrir, að meiri hl. þings sé á móti þessari ráðstöfun, sem sami þingmeirihluti var búinn að lýsa sig andvigan fyrir skömmu. Aðalatriðið er það, að með bráðabirgðalögum er lögfest 2 dögum eftir þingslit það, sem Alþingi, eins skipað eins og það er enn, var búin að tjá sig andvigt. Það er ekki nóg með það, að lögfest væru ákvæði, sem Alþingi var búin að fjalla um, heldur voru það ákvæði, sem það var búin að neita að fallast á.

Ég vil leyfa mér að beina einni fyrirspurn til hæstv. forsrh., sem ég sé, að er staddur hér í d., í sambandi við þetta mál. Í 1. gr. þeirra bráðabirgðalaga, sem hér er farið fram á, að staðfest verði, segir, að stjórn sildarverksmiðjanna skuli skipuð 3 mönnum, sem atvrmh. tilnefni til 3 ára í senn. En flokksþing Framsf., sem nú er nýafstaðið, gerði um þetta mál samþykkt, þar sem segir m. a., að þess verði að krefjast, að „allir aðalstjórnsmálaflokkar Alþingis hafi jöfn itök í stjórn sildarverksmiðja ríkisins.“ Ég vil nú spyrja hæstv. forsrh. í tilefni af þessu, hvort hans flokkur vill afgreiða þessi lög þannig, að stjórn sildarverksmiðjanna verði aftur þingkjörin. Mér skilst helzt, að í samþykkt flokksþingsins sé átt við, að þessir flokkar, sem sæti eiga á Alþingi, fái sinn mann hver í verksmiðjustjórninni, nema svo sé, að Bændafll. sé ekki talinn með „aðalflokkunum.“

Þessari fyrirspurn vona ég, að hæstv. forsrh. svari. Mér er að visu nægilegt, að hann svari þessu fyrir sitt leyti, því að ég veit, að hann getur ráðið því, sem hann vill ráða, í sínum flokki, svo að ef hann er þessu samþykkur, mun ég sjá um að Sjálfstfl. taki einnig undir þessa samþ. Framsf., og þá ætti að vera hægt að breyta lögnum í viðunandi form.

***Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson):** Það er ánægjulegt að heyra, hvað hv. þm. ber lýðræðið og þingræðið mjög fyrir brjósti. Vona ég, að það sýni sig í framtíðinni, að þetta hafi verið af heilindum mælt. Skal ég hjálpa honum eftir minni litlu getu til að vinna að því, að lýðræðið verði í heiðri haft.

Hvað snertir annað, er hann hélt fram í ræðu sinni. Þá er það alveg rangt hjá honum, að það sé aðalatriðið í þessu máli, hvað bráðabirgðalögin voru sett skömmu eftir þingslit. Aðalatriðið er hitt, að 12. maí var stjórn verksmiðjanna ekki fullskipuð, og það var ekki hægt að fá hana fullskipaða samkv. gildandi lögum. Eins og sakir stóðu, var því ekki hægt að leysa málið á annan hátt heldur en með bráðabirgðalögum. Það var skylda þess ráðh., sem þetta heyrði undir, að finna lausn á málinu, og það var tryggt, að þingvilji var fyrir þeirri lausn, sem gerð var. Annað hefi ég ekki um þetta að segja.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég kvaddi mér ekki hljóðs vegna þess, að ég hyggist ekki við, að það gæfist ekki tækifæri síðar til að ræða þetta mál, því að það fer sjálfsagt til n. og sennilega þeirrar n., sem ég á sæti í. Ekki kvaddi ég mér heldur hljóðs vegna þess, að við sjálfstæðismenn ráðum, svo miklu um það, hver úrslit mála verða hér á Alþingi, né heldur kvaddi ég mér hljóðs sökum

þeirrar drýldni, sem mér fannst koma fram hjá hæstv. atvrmh. í sambandi við útgáfu þessara bráðabirgðalaga, sem mér virðist hann vilja telja í alla staði réttmæta, nauðsynlega og fyllilega lögmæta. En það, sem kom mér til að kveðja mér hljóðs, var það, að ég vildi ekki láta það nær því umræðulaust, þegar hæstv. atvrmh. er að halda því fram, að þessi útgáfa bráðabirgðalaga sé yfirhöfuð í góðu samræmi við tilgang stjórnarskipunaralaga landsins og alveg nauðsynleg. Það er náttúrulega í þessu sambandi aukaatriði, að hæstv. atvrmh. er að reyna að finna allskonar smugur, sem auðvitað allar eru of þröngar fyrir þá miklu fyrirferð, sem hlýtur að vera á misfellunum í meðferð hans á þessu máli. Það er t. d. alveg vonlaust fyrir hann að komast í gegnum þá smugu, að það ástand hafi verið eftir þing í vor, sem gerði óhjákvæmilegt að setja bráðabirgðalög eins og þau, sem hér er leitað samþ. fyrir. Hafi vantað í gildandi löggjöf ákvæði um, að varamenn tækju sæti fyrir þá menn, er sögðu sig úr verksmiðjustjórninni, gat stj. vitanlega bætt úr því á þann hátt að bæta við mönnum aftur í þeirra stað með bráðabirgðalögum, í stað þess að skipa alla stj. af nýju og fækka stjórnarnefndarmönnum. Það þýðir ekki að vera að reyna að breiða yfir það, að tilgangurinn með þessum bráðabirgðalögum var allt annar en sá, að fá stjórn verksmiðjanna fullskipaða. Tilgangurinn var sá, að koma burtu þeim mönnum, sem ekki sögðu sig úr stjórninni; það var höfuðatriðið. En þrátt fyrir það, að við sjálfstæðismenn ráðum litlu um löggjöfina hér á þingi, og að það er tiltölulega fámennur hópur innan stjórnarflokkanna, sem getur ráðið og í flestum tilfellum ræður, hvað verður að lögum, þá finnst mér, að hæstv. ríkisstj. ætti að fara dálítið hægari á að traðka fyrir allra augum þeim formum, sem sett hafa verið og í heiðri höfð, eins og t. d., að það er þingið, sem gefur út lög fyrst og fremst. Það er í flestra minni, með þvílíkum hávaða hæstv. stj. kom til valda. Hún átti að koma með fullt fangið af hugsjónum og baráttumálum til þess að koma í framkvæmd. En svo datt golan úr henni heldur snögglega. Fyrir síðasta þing lagði stj. aðeins 8 frv., þar af fjárlög, fjárukalög, 4 skattalög og 1 einokunarlög. Þetta stafaði af því, að sá þáttur, sem ríkisstj. á að eiga í löggjöfinni, var kominn úr höndum þessarar stj. og í hendur n., sem allir kannast við og nefnd er Rauðka. Hún er nú að visu dain, að því er sagt er, þótt ekki sé uppi endinn á kostnaðinum, því að ég ætla, að það kosti eitthvað, að halda við leiðinu, og aðstandendur hinnar látnu munu yfirleitt komnir á framfæri. En nú er kominn fram nýr þáttur í löggjafarstarfsemi hæstv. stj. Hér liggur fyrir framan mig bunki af frv., þar á meðal 21 stjfrv., en þar af eru 9 bráðabirgðalög, sem lögð eru fram til samþykktar. Þannig hefir þeirri stj., sem fyrir síðasta þing lagði aðeins 8 stjfrv., tekizt að unga út 9 bráðabirgðalögum á þeim stutta tíma, sem liðinn er frá síðasta þingi. Ég ætla ekki að efast um, að nauðsyn hafi borið til að gefa sum þeirra út. En ef hæstv. stj. er þeirrar skoðunar, að þetta sé sómasamlegt framferði í löggjafarstarfseminni, þá er ekkert við því að gera. Menn verða að þola það eins og aðrar af-

leiðingar þess, að sú tegund manna er komin í stjórnarsessinn, sem lítt er viðunandi.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég ætla ekki að blanda mér inn í þessar umr., þótt ástæða gæti verið til þess að sumu leyti. Það er verið að tala um þessi bráðabirgðalög, sem rignt hafi yfir frá núverandi ríkisstj. Ég vil benda á, að það er á margan hátt eðlilegt, að á tímum eins og nú sé þörf fyrir að gefa út bráðabirgðalög oft meir aðkallandi heldur en á venjulegum tímum. Ég verð því að segja, að þau bráðabirgðalög, sem gefin hafa verið út, hafa verið óumflýjanleg. Það má kannske segja, að það hafi verið vont, að gripa varð til þess að gefa út bráðabirgðalög um breyt. á réttarfarisölggjöfinni, rétt eftir að sú löggjöf var sett, en slíkt var óumflýjanlegt, til þess að hægt væri að halda uppi réttarfari í landinu. Að bráðabirgðalögin, sem gefin voru út á milli þinganna, séu 9 talsins, er eflaust rétt, en hitt er víst, að þau eru sum ekki fyrirferðarmikil.

Samþykkt sú, sem hv. þm. G.-K. las upp og gerð var á flokksþingi Framsfl., var án efa rétt upp lesin hjá hv. þm. En út af fyrirspurn hv. þm. í sambandi við hana vil ég taka það fram, að það hefir jafnan verið vilji Framsfl., að aðal-flokkar þingsins ráði stj. sildarverksmiðjanna. Samþykkt sú, sem flokksþingið gerði, er því aðeins árétting á þeim vilja flokksins, að 3 aðal-flokkar þingsins hafi íhlutun um stjórn þeirra.

***Ólafur Thors:** Ég vildi þakka hæstv. forsrh. fyrir svar hans. Sé það vilji Framsfl., að aðal-flokkar þingsins fari með stjórn verksmiðjanna, þá vænti ég þess, að hæstv. forsrh. sé svo mikill manndómsmaður, að hann þegar til kastanna kemur fari eftir vilja sjálfs sín og flokks síns, en ekki eftir duttlungum annara. Mun ég því heita mér fyrir því, að sjálfstæðismenn í sjútnv. leiti samvinnu við meðnm. sína úr Framsfl. um að fella frv. þetta, eða endurbæta það svo, að við það verði unandi. Geri ég þetta í trausti þess, að hæstv. ráðh. hafi í svari sínu ekki aðeins átt við vilja flokksþingsins í þessu máli, heldur og einnig vilja þingflokksins.

Ræðu hæstv. atvrmh. læt ég liggja á milli hluta að öðru leyti en því, að ég vil minna hann á, að það, sem lá fyrir 12. maí og hann telur tilefni bráðabirgðalaganna, var honum kunnugt um, áður en þingi sleit. Bar honum því að leita til þingsins með málið, og hefði hann gert það, hefði hann enga vanvirðu af því hlotið.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 16:6 atkv. og til sjútnv. með 18 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, var frv. aftur tekið til 2. umr. (A. 14, n. 225).

Jóhann Jósefsson: Þetta frv. var afgr. frá n., þ. e. a. s. frá minni hl. n., og lýst afstöðu annara nm. Ég vil aðeins stuttlega segja frá því, að við

hv. 6. þm. Reykv. viljum ekki samþ. frv. og álitum, að það eigi ekki fram að ganga. Af því að afstaða okkar í þessu máli er alveg hrein og tvímælalaus, töldum við ekki ástæðu til að gefa út sérstakt nál., en ég vildi láta þess getið við þessa umr., að við 6. þm. Reykv. álitum, að þetta mál eigi ekki fram að ganga.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 14:8 atkv.

2—4. gr. samþ. með 15:6 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 16:10 atkv., að við höfðu nafnakalli, og sögðu

já: MT, PZ, PD, SigfJ, SE, StJSt, ÞorbP, ÁÁ, BÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, GG, HV, JörB.
nei: JakM, JJós, JónP, JS, PO, TT, Gb, GSv, Gf, GTh.

JÓl greiddi ekki atkv.

6. þm. (JG, ÓTh, PHalld, SK, BJ, HannJ) fjarstaddir.

Á 38. fundi í Nd., 14. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 39. fundi í Nd., 15. apríl, var frv. aftur tekið til 3. umr. (A. 14, 321).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 321. Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Gísli Guðmundsson:** Ég hefi leyft mér að bera fram brtt. við þetta frv. á þskj. 321 þess efnis, að á eftir 5. gr. frv. komi ný grein, um það, að lög þessi falli úr gildi 31. des. þ. á., þ. e. a. s. að bráðabirgðalögin gildi aðeins þangað til.

Þessi bráðabirgðalög voru á sínum tíma sett af ríkisstjórninni til þess að ráða bót á því ástandi, sem skapast hafði innan stjórnar ríkisverksmiðjanna. Framsfl. taldi rétt, eins og þá stóð á, að gefa út þessi bráðabirgðalög, og er því með-ábyrgur um setningu þeirra. Hinsvegar lít ég svo á, og ég hygg, að samflokksmenn mínir séu mér yfirleitt sammála um það, að sú skipun þessa máls, sem bráðabirgðalögin gera ráð fyrir, sé ekki til frambúðar, og að skipulagið þurfi við ákveðinna endurbóta.

Á flokksþingi framsóknarmanna í vetur var ákveðin yfirlýsing gefin um það, hvernig Framsfl. hugsaði sér skipulag þessara mála í aðalatriðum, og eru þær samþ. öllum kunnar. En þótt ég telji, að breyta eigi um skipun á stjórn verksmiðjanna frá því, sem mælt er fyrir í bráðabirgðal., álit ég samt, að tæplega sé heppilegt, nema sérstök knýjandi nauðsyn sé fyrir hendi, að skipta um stjórn á miðju starfsári, sem yrði með því, ef ný lög um þetta gengju í gildi fljótlega að þingi loknu. Í samræmi við þetta álit hefi ég leyft mér að bera fram brtt. á þskj. 321, þar sem lagt er til, að breytt verði um skipun á stjórn verksmiðjanna um næstu áramót, þá með nýjum lögum.

Ég skal taka það fram, að fyrir þinginu nú liggur frv. frá hv. þm. Eyf. um nýja skipun á stjórn verksmiðjanna. Tel ég þar í aðalatriðum um byggt á þeim grundvelli, sem æskilegur væri í þessu efni.

***Ólafur Thors:** Ég ætla aðeins að láta í ljós þá skoðun mína, þar sem þetta er eitt af stærstu

ágreiningsmálum þingsins og ádeilumálum á núverandi stjórn, að mér þykir mjög leiðinlegt að þurfa að taka hér til máls að hæstv. atvmrh. fjarstöddum. Ég ber þess vegna fram þá ósk til hæstv. forseta, að hann fresti umr. um málið, þangað til hæstv. atvmrh. getur verið viðstaddur, því að það er við hann, sem ég óska að tala um þetta mál, fremur en nokkurn annan. Á dag-skránni eru nokkur mál, sem tekur sinn tíma að afgreiða, og því ákaflega útlátalaust að fresta þessu máli um stundarsakir, nema ef hæstv. forseti telur, að þessu máli liggi svo mikið á, og sé hætta á, að það dagi uppi.

Forseti (JörB): Ég skal verða við tilmælum hv. þm. G.-K. að fresta umr. um þetta mál um stundarsakir.

Umr. frestað um stund, en fram haldið síðar á fundinum.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Um brtt. á þskj. 321 frá hv. þm. N.-Þ. vil ég segja það eitt, að ég get fallið á, að till. verði samþ. Hún gengur út á það, að fyrir næsta þing verði athugað, hvort ástæða sé til að gera breyt. á stjórn sildarverksmiðja ríkisins á annan hátt en gert er ráð fyrir í bráðabirgðalögunum.

***Ólafur Thors:** Það er nú sýnt, hvert stefnir með þessi l. hæstv. ráðh., sem mestum hneykslum hafa valdið hér á Alþingi. Það er útlit fyrir, að bráðabirgðalög hæstv. forsrh. um leigunám á mjólkurstöð mjólkursamlags Kjálarnessþings verði samþ., og það má segja, að margt, beri við hér á þessum síðustu dögum, þegar það er sjálfur Framsfl., sem flytur till. um að lögleiða beinlinis þá skipun á stjórn sildarverksmiðjanna, sem flokkurinn hefir opinberlega lýst sig andvigan og ekki farið dult með. Enda er það vitað í þingsölunum, að Framsfl. hefir verið andvígur þessum bráðabirgðalögum, og honum var í sjálfsvald sett að koma sínum vilja fram í þessu máli, þar sem það er kunnugt, að Sjálfstfl. fyrir sitt leyti var þess alþúinn að fella frv. það, sem hér er til umr., sem eru bráðabirgðalög, er hæstv. atvmrh. þar ábyrgð á, og samþ. á þessu þingi nýja löggjöf um skipun þessara mála, sem er frv., er horið var fram af hálfu Framsfl. og hv. Ed. er búin að fallast á.

Ég harma það mjög, að Framsfl. skuli hafa tekið sinnaskiptum í þessu máli og að hann skuli nú bera fram till. um að bjarga þessu ófremdarverki, en öðru nafni get ég ekki kallað þessi bráðabirgðalög, og bera út sitt eigið afkvæmi, þetta eina afkvæmi, sem við höfum fullkomlega og án kinnroða getað meðgengið með Framsfl. (Hlátur í salnum). Við sjálfstæðismenn vorum reiðubúnir að fylgja því máli fram til sigurs með Framsfl. Það er ekki nema eðlilegt, að menn eins og hv. þm. Ísaf. gangi hér um og hlægi að hv. þm. N.-Þ. fyrir það, að hann skuli hafa horið fram þá till., sem hér er fram borin. Mér dettur ekki í hug, að háttv. þm. N.-Þ. geri það sjálfs sín vegna að bera fram þessa till. Hann gerir það áreiðanlega í nafni flokks síns. Það er einn liðurinn í því samkomulagi, sem er sagt, að sé á bak við tjöldin hjá stjórnarfl., til þess að ein-

ingin geti orðið sem bezt í þeim kosningum, sem sagt er, að séu fram undan.

Ég þarf ekki að taka það fram, að við sjálfstæðismenn munum greiða atkv. móti þessari till. hv. þm. N.-Þ. og á móti lögunum. Við viljum ekkert annað en fella þessi bráðabirgðalög. Við viljum ekki gera okkur það til háðungar og sýna þá hálfvelgju í málinu, að lengja líf þessara bráðabirgðalaga með því að samþ. þessa till. og gefa þannig Framsfl. tækifæri til þess að gera okkur meðábyrga, að þessi lög gildi áfram.

Ég skal ekki endurtaka þau andmæli, sem við sjálfstæðismenn berum fram gegn þessu frv. Ég gerði það við 1. umr. málsins, og það er ekki til annars en að vekja upp nýjar málalengingar um málið að fara að endurtaka það nú. Afstaða Sjálfstfl. til þessa máls er sú, að hann vill styðja frv. framsóknarmanna, en fella þessi bráðabirgðalög, sem hæstv. atvmrh. ber ábyrgð á.

***Gísli Guðmundsson:** Ég skal vera stutturður. Það er dálítið erfitt að skilja afstöðu hv. þm. G.-K., að hann skuli ekki vera fylgjandi þessari brtt. minni, því að ef hann er mjög á móti því, að þessi bráðabirgðalög nái staðfestingu, þá ætti hann að vera fylgjandi, að þau giltu sem stytzt.

Annars kann ég vel að meta þá löngun, sem fram kom hjá hv. þm. G.-K., til þess að mega samþ. mál með Framsfl., og er það mjög leiðinlegt, að hann skuli verða af því að fá að fylgja Framsfl. að málum. En ég býst við, að hann geti fengið tækifæri til þess seinna, því að við framsóknarmenn berum fram mjög góð mál bæði á þessu þingi og eigum eftir að gera, svo að sá möguleiki er opin fyrir þennan hv. þm., að fylgja okkur að málum, ef hann hefir sterka löngun til.

Annars er vitanlega ekkert undarlegt við þessa till., hvorki frá sjónarmiði Framsfl. né annara. Hún er miðuð við það eitt, að þessi bráðabirgðalög skuli ekki gilda nema til ákveðins tíma, og það er gert með það fyrir augum, að þá komi til ný löggjöf. Hinsvegar er með þessari till. ekkert sagt um meðferð neinna annara mála, sem liggja fyrir á þessu þingi, heldur aðeins um þetta eina mál.

***Ólafur Thors:** Ég veit ekki, hvort þessi till. hv. þm. N.-Þ. á að skoðast sem ákveðin yfirlýsing frá Framsfl. um, að það eigi að rjúfa þing. Ef þetta þing á að sitja og afgreiða fjárlög, þá kemur ekki annað þing saman á þessu ári, og verði hæstv. atvmrh. í sínu sæti og engar kosningar fara fram, þá býst ég við, að hann muni samkvæmt þeirri yfirlýsingu, sem hann gaf í Ed. við umr. um þetta sama mál, gefa út ný bráðabirgðalög, sem staðfesta þau ákvæði, er hann vill lögfesta með því frv., sem hér er til umr. Ég held, að það liggi ljóst fyrir, að ef þetta á ekki að skoðast sem tilkynning um þingrof, þá gildi þessi ákvæði frv., sem hér er til umr., óbreytt, meðan hæstv. atvmrh. situr í þeim ráðherraessí, sem hann nú er í, sem hann vitanlega gerir, ef ekki verða kosningar. Ef till. á hinsvegar að skoðast sem vottur þess, að þingrof, er menn tala um, sé fastákveðið, þá viðurkenni ég, að það liggur fyrir sá möguleiki, að nýjar

kosningar breyti valdaafstöðunni á Alþingi, en ég sé í sjálfu sér ekki, að með því sé fengin betri trygging fyrir því, að yfirlýstur vilji Framsfl. nái fram að ganga í þessu máli, heldur en nú er. Þar sem Sjálfstfl. er reiðubúinn að veita sinn stuðning til þess, að frv. Framsfl. nái lögfestingu. Ef hinsvegar stjórnarflokkarnir verða áfram í meiri hl. og samvinnu, þá sé ég ekki, að afstaða Framsfl. til þess að knýja fram vilja sinn í þessu máli verði önnur eða betri heldur en nú er. Hitt er svo annað mál, ef nýr þingmeirihluti fengi valdaafstöðu, þá gæti vel gilt einu máli, hvort þessi till. verður felld eða samþ., því að eins og hæstv. núv. atvmrh. hefir breytt þessum lögum þvert ofan í þingviljann með bráðabirgðalögum, þá hefur hann gefið öðrum fordæmi til þess að gera hið sama.

Hv. þm. N.-Þ. sagði, að sér fyndist von, að mér þætti ánægja í því að fylgja Framsfl. að málum. Það er að því leyti satt, að það er svo sjaldan, að hægt er að leiða Framsfl. inn á rétta braut, því að reyndin er sú, að þá sjaldan ýmsir mætir menn innan Framsfl. bera fram gagnleg mál hér á Alþingi, þá hefir oft farið fyrir þeim eins og fer nú, að þegar á hölminn er komið, hlaupa þeir frá þeim. Þess vegna eru ekki mörg tækifærin hjá sjálfstæðismönnum til að leggjast á sveif með framsóknarmönnum.

Ég held, að af þessu sé ljóst, að enga þýðingu hefir að greiða atkv. með þessari till. og ef framsóknarmenn vilja fylgja eftir þeirri stefnu, sem flokksþing þeirra markaði og felst í frv. framsóknarmanna í Ed., erum við sjálfstæðismenn reiðubúnir að fylgja því fram, og þar með er því máli tryggður framgangur. Við munum þess vegna greiða atkv. á móti þessari brtt. og móti frv. hæstv. atvmrh. um staðfestingu á bráðabirgðalögunum.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ræða hv. þm. G.-K. gefur mér ekki tilefni til langra andsvara. Hann sagði að visu, að Framsfl. hefði verið á móti þessum bráðabirgðalögum, þegar þau voru sett, en það er ekki rétt; ég veit það ósköp vel sjálfur, að þau voru sett með fullu samþ. Framsfl. Vinahót hv. þm. G.-K. við hv. þm. N.-Þ. eru hinsvegar gagnkvæm, og læt ég þau afskiptalaus.

Mér skildist á ræðu hv. þm. G.-K., að hann væri að grennslast eftir, hvort þingrof og kosningar væru í vændum. Ég get svarað því fyrir mitt leyti, að ég sé ekki ástæðu til þess að létta af honum þeirri óvissu, er ef til vill skapar nokkurn óstyrk í taugakerfi hans nokkra daga a. m. k. Það sýnir sig á sínum tíma, en ég geri ráð fyrir, að hann og hans flokkur verði ekki spurðir ráða um það, þegar til kemur.

Hv. þm. G.-K. sagði, að ef málið væri á ný leyst með bráðabirgðalögum, sem sett væru gegn þingvilja, væri þar með gefið fordæmi fyrir allar aðrar stjórnir, sem ef til vill tækju við síðar. Og mér fannst nærri því á orðum hv. þm., að það fordæmi myndi verða notað, ef hann kæmist í þá afstöðu að hafa eitthvað þar um að segja. Út af þessu vil ég engu svara honum öðru en því, að ef þetta mál ber í annað sinn að á svipuðum grundvelli og það bar að síðastl. vor, þá

verður hvaða ráðh. sem er að gera þær ráðstafanir, sem megna að koma málinu á sæmilegan grundvöll. Það er skylda hans sem ráðh.

***Gísli Guðmundsson:** Ég vil aðeins segja, að mér finnst hv. þm. G.-K. vera með óþörf heilabrot út af þessari einföldu till. Ég hefi í sambandi við till. ekki gefið yfirlýsingu f. h. Framsfl., og þess vegna mun ég ekki heldur leysa neitt úr spurningum hans um það, hvort það verði þingrof og kosningar. Ég vil aðeins benda á, að þessi brtt. er um það eitt, hvenær ein lög eiga að falla úr gildi og önnur að koma í staðinn. Það er ákaflega einfalt mál. Annað felur till. ekki í sér. Þessi lög, sem hér er lagt til, að falli úr gildi 31. des. 1937, eru einmitt lög, sem hv. þm. hefur talið sig andstæðan, og þess vegna finnst mér, að hann ætti að vera með till., því að hún gerir ráð fyrir, að þau séu stuttan tíma í gildi.

***Ólafur Thors:** Hv. þm. N.-Þ. telur, að ég sé með óþarflega mikil heilabrot út af málinu. Ef svo er, þá held ég, að hann sjálfur hafi brotið heilann sinn óþarflega lítið eða óhæfilega lítið í sambandi við flutning þessara till. Það er rétt sem hv. þm. sagði, að till. væri um það, hvenær viss lög eiga að falla úr gildi og önnur að koma í staðinn, en þá stendur það óhaggað, sem ég hefi sagt, að svo framarlega sem þessa till. á ekki að skoða yfirlýsingu um það, að búið sé að taka fasta ákvörðun um þingrof, þannig að þingið eigi að koma saman aftur í haust, þá hefi ég fullt leyfi til að spyrja hv. þm. um það, hvaða lög það séu, sem eigi að koma í staðinn um næstu áramót, þegar þessi lög eru fallin úr gildi. Hver á að setja lögin, ef ekkert Alþingi á að koma saman til að setja þau? Fyrir þinginu liggur skynsamlegt frv., sem Framsfl. hefir flutt, um skipan þessara mála, og við sjálfstæðismenn höfum stutt, svo að það er von, að ég spyrjist fyrir um, hvort þessi hv. þm. geti gefið okkur sjálfstæðismönnum yfirlýsingu um, hvernig þau fyrirmæli eiga að vera, sem lögfest verða um áramótin, ef þetta þing lætur undir höfuð leggjast að samþ. það lagafrv. um þetta mál, sem Framsfl. hefir borið fram og Sjálfstfl. vill styðja, og þar sem það er greinilegt, að svo framarlega sem þetta á ekki að skoðast sem yfirlýsing um þingrof, þá hlýtur að koma að því, að það þurfi einhver annar en Alþingi að gefa út þessi fyrirmæli. Verði ekki þingrof, á þing að koma saman aftur 15. febr. næstkomandi, en þessi lög eiga að falla úr gildi um næstu áramót eftir till. hv. þm. N.-Þ.; ég hefi þess vegna leyfi til að spyrja hann, hvað eigi að koma í staðinn, því að ef hann getur ekki gefið um þetta neina yfirlýsingu, þá verður hann að setta sig við það, að við sjálfstæðismenn skorum á Framsfl. að fylgja fram þeim till., sem þeir hafa sjálfir borið fram hér í þinginu og við viljum styðja, með því að þær geyma skynsamlegri og eðlilegri fyrirmæli um stj. þessa mikla fyrirtækis heldur en fram komu í þeim bráðabirgðal., sem þessi hv. þm. ætlar nú að hjálpa til að halda í, og þetta er því eðlilegra sem það er jafnframt vítað, að hæstv. atvmrh. er þegar búinn að lýsa því skýrt yfir, að ef

það yrði hans hlutskipti að þurfa að gefa út um þetta ný lög, þannig að þingið gengi ekki frá málinu, þá mundi hann gefa út samskonar lagafrirmæli og þau, sem í þessum bráðabirgðal. felast, sem Framsfl. hefir lýst sig andvigan, hvað sem það kann að hafa verið, þegar þau voru gefin út. Mér sýnist eðlilegt og þinglegt, að við sjálfstæðismenn berum fram þessa fyrirspurn, og ef ekki kemur yfirlýsing um, hverskonar lagafrirmæli eiga að koma um þetta mál um næstu áramót, þá höldum við fast við að vera bæði á móti þessari till. og frv. og viljum reyna að knýja fram það frv., sem Framsfl. hefir borið fram, og framsóknarmenn verða þá að una því hlutskipti að verða sjálfir banamenn þess frv., sem þeir sjálfir fluttu.

***Gísli Guðmundsson:** Ég vil aðeins vekja athygli hv. þm. G.-K. á því, að þó að þessi till. yrði samþ. eins og hún liggur fyrir, þá breytir hún ekki viðhorfinu að öðru leyti en því, að nýju lögin, hvenær sem þau yrðu samþ., geta ekki komið í gildi fyrr en 1. jan. 1938, og ég hefi gert grein fyrir því í minni framsögunum, hvers vegna ég tel óheppilegt að skipta um stj. sildarverksmiðjanna á miðju ári, nema sérstakar ástæður séu fyrir því.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Viðvíkjandi ummælum hv. þm. G.-K. um yfirlýsingu, sem ég hafi gefið í sambandi við þetta mál, vil ég taka það fram, að ef svo færi, sem gert er ráð fyrir, að þingið kæmi saman í haust og ég yrði atvmrh., þegar lögin ganga úr gildi, þá teldi ég mér skylt að leita eftir því, hvort ekki fengist ákveðin lausn á málinu. Ég geri ráð fyrir, að hvaða ráðh. sem er mundi reyna að fá þingmeirihluta fyrir bráðabirgðalausn á málinu, sem hægt yrði að una við, þangað til þing kæmi saman aftur. Mér finnst þetta svo einfalt mál, að ekki þurfi um það að fjölyrða. Að nokkur voði standi fyrir dyrum í þessu efni, fæ ég ekki skilið.

***Ólafur Thors:** Það er langt frá því, að svar hv. þm. N.-Þ. fullnægi þeirri ósk, sem ég bar fram til hans, en út af því, sem hæstv. atvmrh. sagði, vil ég beina til hans þeirri fyrirspurn, hvort hann muni um næstu áramót, ef hann verður þá atvmrh., leita álits allra þingfl. um nýja lagasetningu, þegar þessi bráðabirgðalög renna út, og ef samkomulag næst þá milli Framsfl. t. d. og Sjálfstfl. um þá skipun á stjórn sildarmálanna, sem felst í frv. framsóknarmanna nú á þinginu, — hvort hann muni lög-festa þá skipun með bráðabirgðalögum.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég skal svara fyrirspurn hv. þm. Eins og ég sagði áðan, mun ég að sjálfsöðgu leita álits þingfl. um þetta mál, en hvað ég, að fengnu áliti þingfl., mundi gera, sé ég enga ástæðu til að gefa yfirlýsingu um á þessu stigi málsins.

***Ólafur Thors:** Ég vek athygli á því, að hæstv. atvmrh. sagði áðan, að hann mundi gefa út þau

bráðabirgðal, sem þingmeirihluti fengist fyrir, en í seinni ræðu sinni, örfáum mínútum seinna, að hann mundi ekki á þessu stigi málsins gefa neina yfirlýsingu um, hvað hann mundi gera að fengnu áliti þingfl. Ég vil sérstaklega biðja hv. flm. að taka þessi ummæli hæstv. atvmrh. til athugunar. Hann veit, að nú, eins og sakir standa, er ákveðinn þingmeirihluti fyrir því, að lögfesta það fyrirkomulag á stjórn sildarbræðslustöðvanna, sem hans eigin flokkur hefir borið fram frv. um hér á Alþingi. Hv. þm. hefir heyrt hæstv. atvmrh. skýra frá því, að þegar þessi bráðabirgðal falla úr gildi, ef þau öðlast lífsmöguleika fyrir tilstilli brtt. hv. þm. N.-Þ., þá muni hæstv. atvmrh. að visu spyrja þingfl., einhverja eða alla, hvert þeirra álit sé, en hann vill ekki gefa neinar skuldbindingar um, að farið verði eftir þeim þingvilja. Ég veit ekki, hvernig hægt er að ögra framsóknarmönnum til þess að halda fast við sitt frv., ef það er ekki hægt með þessu móti. Þeim stendur hér til boða að fá lögfestingu með aðstoð sjálfstæðismanna; þó þiggja þeir ekki það boð, en bera fram till. um að treina lífið í þessu frv., sem þeir eru þó búnir að lýsa sig andviga, til áramóta, og þegar líftóran er runnin úr þessum bráðabirgðal. hæstv. ráðh., sem þá verða orðin lögformleg, venjuleg löggjöf Alþingis, þá ætlar hann í þakklætisskyni að gera það, sem honum sýnist. Framsfl. tekur rögg á sig, ber fram skynsamlegt frv. í hv. Ed. og letur fylgja því stór orð um það, að nú skuli hann sýna sósíalistunum, að þeir ráði ekki einir öllu. Við sjálfstæðismennirnir sláumst í förina með framsóknarmönnum áleiðis til þessa fyrirheitna lands, og við ætluðum líka að vera einskonar hafnsögumenn fyrir þá, svo að þeir leiddust ekki afvega. Málinu var tryggður framgangur, en þá er sendur einn af skeleggustu baráttumönnum flokksins til þess að gerast banamaður frv., og það, sem á vantar, til þess að þetta sé allt fullkomið, leggur hæstv. ráðh. til með því að gefa þá yfirlýsingu, að þegar líftóran sé farin út úr þessum óskapnaði, sem hann hefir sjálfur hugsað út, og nú er blásið í nýjum lífsanda úr nösom framsóknarmanna, þá ætti hann kannske að spyrja þessa gömlu vini sína, hvað þeir leggi til, en hann ætlar sjálfur að ákveða, hvað gera skuli. Ég ber fram hamingjuósk mína til Framsfl. fyrir þennan kafla í æfisögu hans.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég er hræddur um, að hv. þm. G.-K. hafi heyrt illa eða hans skilningur sé ekki sem beztur. Það er ekki rétt, að ég hafi sagt, að ég mundi setja bráðabirgðalög, ef meiri hl. þings væri því samþykktur. Ef það sýndi sig, að meiri hl. þingsins yrði svo andvígur þessu máli, að ég gæti ekki sætt mig við það, þá er ein leið opin, sem ég efast ekki um, að þessi hv. þm. veit um, og er sú, að sá ráðh., sem ekki hefir þingmeirihluta að baki sér, beiðist lausnar. Ég hélt ekki, að það þyrfti að kenna hv. þm. þennan barnalærdóm; hann stendur hér upp sem „verndari“ lýðræðis og þingræðis, en gleymir þessu. Ég er ekki að gefa yfirlýsingu um, hvað ég muni gera, það er ekki ástæða til þess nú, en ég vil bara

benda á þessa leið, sem hver ráðh. verður að athuga undir þeim kringumstæðum, sem geta komið til greina um næstu áramót.

*Gardar Þorsteinsson: Ég hygg, að það eigi að skilja brtt. hv. þm. N.-Þ. þannig, að það sé fengið samkomulag um það milli Framsfl. og Alþfl. að afgreiða þetta frv. sem lög frá Alþingi, en lofa frv. því, sem hv. þm. Eyf. báru fram í Ed., að sofna, og mér virðist þess vegna eðlilegt að spyrjast fyrir um það, hvort sú saga sé sönn, sem gengur um, að gegn þessu hafi Framsfl. verið lofað því, að hann skuli fá frekari íhlutun um stjórn sildarverksmiðjanna á Siglufirði en hann hefir nú. Það er sem sé vitað, að sá skilningur hefir verið ríkjandi, a. m. k. síðan þing Framsfl. var haldið, að þingfl. ættu að ráða því, hverjir væru kosnir í stjórn þessa fyrirtækis. Sá maður, sem Framsfl. hefir kosið að hafa í stjórn fyrirtækisins, er Þormóður Eyjólfsson á Siglufirði, og ég hygg, að aðaltilgangur hv. þm. Eyf. með því að bera fram þetta frv. hafi verið að tryggja þeim flokki, að sá maður komist í stjórn sildarverksmiðjanna, vegna þess að hann er góður fylgismaður Framsfl. og hefir mjög haldið uppi þeirra rétti á Siglufirði pólitískt. Nú er það vitað, að við sildarverksmiðjurnar á Siglufirði starfa nú mjög ákveðnir fylgismenn jafnaðarmanna, og ég hefi sannanir fyrir því, að það hafi verið beitt hreinni atvinnukúgun við þetta fyrirtæki, og pólitískt fylgi við flokk jafnaðarmanna beinlínis sett að skilyrði fyrir atvinnu. Ég mun á sínum tíma, þó að ég vilji ekki gera það nú, geta sagt hæstv. ráðh. nöfn ákveðinna manna, sem einn af ákveðnum fylgismönnum jafnaðarmanna, sem vinnur við verksmiðjurnar, hefir reynt að hafa áhrif á pólitískt, og þessari hlutdrægni er náttúrulega borgið áfram, ef þetta frv. nær fram að ganga, því að þá starfa áfram sömu kraftar við verksmiðjurnar og verið hefir. Hinsvegar þætti mér gaman að vita, hvaða „mótiveringu“ hv. þm. Eyf. á sínum tíma færa fram fyrir hinni breyttu afstöðu sinni, sem þeir væntanlega verða að hafa gagnvart þessu frv., þegar það kemur til hv. Ed. Sjálfstfl. er mjög fjölmennur á Siglufirði, en það hefir, eins og hægt hefir verið, verið gengið fram hjá þeim mönnum, sem hafa fylgt þeim flokki, af ráðamönnum sildarverksmiðjanna. Ég þykist vita, að hæstv. ráðh. muni neita þessu, eins og hann gerði í hv. Ed., en það er samt sem áður satt, og það þýðir ekki fyrir hann að berja í borðið og halda hinu gagnstæða fram, því að Siglufirðingar vita það betur, og ég hefi það eftir þeim. Það verður fróðlegt að vita, hvort þeir samningar hafa verið gerðir milli þessara flokka, að bráðabirgðal. skyldu samþ., en samt sem áður ætti að koma inn í stjórn sildarverksmiðjanna frekari íhlutun af hálfu Framsfl., þannig að tryggt væri fyrir þann flokk það, sem hv. þm. Eyf. ætluðu að tryggja með því frv., sem þeir báru fram.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Út af umælum hv. 8. landsk. vil ég mælast til þess, að í staðinn fyrir að bera fram örökstutt fleipur, leggi hann sannanir fram. Það væri

honum sæmra heldur en að taka sér þessi gifur-yrði í munn.

***Ólafur Thors:** Ég vil nota þá aths., sem ég má gera, til þess að þakka hæstv. atvrmh. fyrir þær upplýsingar, sem hann gaf. Hann sagði, að samkv. gildandi þingræðisreglu væri til sá möguleiki, að ráðh. segði af sér. Ég verð að biðja þennan hæstv. ráðh., og raunar báða hina, að afsaka, að ég var búinn að gleyma þessu; þeir geta sjálfsagt reiknað út, hvers vegna.

***Garðar Þorsteinsson:** Út af ummælum hæstv. ráðh. get ég endurtekið það, sem ég sagði áðan, að ég get nefnt nöfn fyrir honum. Hann getur að sjálfsögðu haldið því fram hér, að þetta séu ósannindi, en hvers vegna skyldu hans flokksmenn við sildarverksmiðjurnar á Siglufirði ekki viðhafa hlutdrægni, eins og vitað er, að hans flokkur yfirleitt gerir, og þar með þessi hæstv. ráðh., í sambandi við þau embætti, sem hann veitir? Hvers vegna skyldi það vera ótrúlegra, að hans verkstjórar við sildarverksmiðjurnar og aðrir starfsmenn, sem hafa aðstöðu til þess að viðhafa vinnuveitingu, þannig að þeir geti haft áhrif á þá, sem hjá þeim vinna, og sett að skilyrði ákveðnar pólitískar skoðanir, gætu beitt hlutdrægni við vinnuveitingu, þegar sjálfur atvrmh. veitir stöður eftir því, hvaða pólitískum flokki menn tilheyra? Ég fæ ekki séð, að það sé óeðlilegra, að þetta sé gert, þegar neðar dregur í mannfélagsstigann, heldur en ef æðsti maður sósíalista gerir það úr ráðherrastóli.

***Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson):** Við hv. þm. G.-K. vil ég segja það, að það er ekki svo hættulegt, þó að hann gleymi því nú, að ráðh. geti sagt af sér, en það væri hættulegt, ef hv. þm. væri í því sæti, sem ég er í nú, að hann skyldi þá gleyma því.

Út af því, sem hv. 8. landsk. sagði, að það væri ekki ótrúlegra, að beitt væri hlutdrægni við atvinnuúthlutun við sildarverksmiðjurnar á Siglufirði heldur en að ég væri hlutdrægur í embættisveitingum, vil ég segja það eitt, að „margur hyggur mann af sér“; það að hann er með fullyrðingar um, að ég sé hlutdrægur í embættisveitingum, án þess að hann reyni að færa rök að því, sýnir, hvernig hv. þm. er í eðli sínu. Ég get trúað, að þessi sjálfslýsing eigi vel við hann.

Frsm. minni hl. (Finnur Jónsson): Í sambandi við þær ásakanir hv. 8. landsk., að það hafi verið beitt atvinnukúgun við sildarverksmiðjurnar á Siglufirði, vil ég upplýsa það, að í tíð núv. verksmiðjustjórnar hafa verið ráðnir einir tveir fastir verkamenn af stjórn verksmiðjanna; alla aðra var búið að ráða, þegar núv. stjórn ríkisverksmiðjanna tók við.

***Garðar Þorsteinsson:** Hv. þm. Ísaf. fann sig eitthvað sekan í þessu efni, en ég get sagt það, að mín ummæli beindust ekki til hans persónulega, þó að ég þykist vita, að hann muni nota sitt pólitíska vald til þess að láta sína flokksbræður sitja fyrir vinnu frekar en andstæðingana. En jafnvel þótt ekki hafi verið teknir nema tveir

fastir starfsmenn af núv. verksmiðjustjórn, þá veit hv. þm. það mjög vel, að það eru iðulega teknir hópar af mönnum til lengri og skemmri tíma til þess að vinna við verksmiðjurnar, og hann veit, að það eru hans pólitísku bræður, sem sitja fyrir þeirri vinnu, og hv. þm. veit líka um þau ummæli, sem hv. þm. Eyf. viðhöfðu nýlega í hv. Ed. um einn mjög ákveðinn fylgismann sósíalista við verksmiðjurnar á Siglufirði, og það er ákaflega óeðlilegt, að þeir hafi viðhaft sömu ummælin og ég, ef þeir hafa ekki fundið þetta líka. (**Atvrmh.:** Þeir hafa engin slík ummæli viðhaft). Víst. Hæstv. ráðh. veit, að þetta frv. hv. þm. Eyf. er einungis borið fram til þess að svara þessu, og ég vil svo benda hv. þm. Ísaf. á það, að sá maður, sem nú starfar á skrifstofu sildarútsvegsnefndar á Siglufirði og líka er formaður félags jafnaðarmanna þar, notar sína aðstöðu mjög pólitískt; hann notar sinn tíma, bæði þegar hann á að starfa sem skrifstofumaður hjá þessu fyrirtæki og endranær, til þess að afla sínum flokki fylgis. Og þessi maður kynokar sér ekki við að hafa ýms önnur störf á hendi, sem heinlinis eru á móti hagsmunum þeirra manna, sem hann vinnur fyrir, útgerðarmannanna, og ég hygg, að hv. þm. Ísaf. viti mjög vel, að þessi maður er mjög pólitískur, og er nú sagt, að hann eigi að vera í kjöri fyrir sósíalista í Eyjafjarðarsýslu, og það er einnig sagt, að það séu ákveðnir menn, sem vinna að því, að hann verði í kjöri, og ekki verði farið eftir þeirri prófkosningu, sem farið hefir fram, og er það í samræmi við það, sem annarsstaðar er vitað um starfsemi þessara manna.

***Thor Thors:** Þetta er eitt af stóru málum þingsins. Þó að það virðist ekki í fljótu bragði vera mjög stórkostlegt. Mér finnst því rétt, að það fari ekki svo út úr d., að þm. gefist ekki kostur á að lýsa skoðun sinni á málinu. Maður kemst ekki hjá því að átelja allan þann skripaleik, sem hefir átt sér stað í sambandi við þetta mál frá upphafi til enda. Jafnframt verður maður að átelja harðlega þá óvirðingu við þingræðið, sem hér hefir átt sér stað. Þetta mál er vinnudeila á milli stjórnarflokkanna. Það er deilt um það, hvorir eigi að ráða meira um atvinnu við sildarverksmiðjurnar á Siglufirði, framsóknarmenn eða sósíalistar. — Nú er reynt að jafna þessa vinnudeilu, og hv. þm. N.-Þ. ber hér fram till. um sáttatilaun í vinnudeilu, og nú virðast sósíalistar vera æði fegnir þeirri sáttatilaun.

Það er vitað mál, að allt þingið í fyrra var hörð rimma milli stjórnarflokkanna um þetta mál. Deilan var um það, hverjir skyldu stjórna sildarverksmiðjunum og hverjir skyldu úthluta náðarbrauðinu við verksmiðjurnar. Sú deila fékkst ekki leyst innan þingsins. Þetta vissi hæstv. atvrmh., og þetta vissi allur sósíalista-flokkurinn. Hann vissi, að það þurfti að ryðja burt einstökum mönnum úr verksmiðjustjórninni, en það var ekki hægt að gera með samþykki alls þingsins. Þess vegna var byrjað með því á þinginu í fyrra að úthluta bitum og bitlingum til þeirra, sem verið höfðu í stj. verksmiðjanna. Hv. 3. landsk. var keyptur til þess að segja af sér embætti með því að gera hann að endur-

skoðanda landsreikninganna. Eftir að þingi er lokið, grípur hæstv. atvmrh. til þess að gefa út bráðabirgðalög um efni, sem hann veit, að þingið ekki samþ. Þetta var fyrsti þáttur þessa máls. En deilunni heldur áfram, og flokksþing framsóknarmanna lætur þetta mál til sín taka. Það kemur greinilega fram í samþykkt þess þings, að framsóknarmenn vilja ráða því, hvaða menn þeir skipi í stj. sildarverksmiðjanna. Þm. Eyf. fluttu frv. í Ed. um breyt. á stj. verksmiðjanna: það var gerður allmikill hávaði út af þessu, og því var lýst yfir í blaði framsóknarmanna, að nú hafi Framsfl. fundið nýja leið í þessu máli, sem sé fullkomlega réttlát, eina leiðin, sem tryggi það, að þjóðin ráði yfir þessu mikla ríkisrekstrarfyrirtæki. Í umr. í Ed. var mikið harizt um þetta, og þm. Eyf. staðhæfðu, að þetta væri sú eina rétta lausn málsins, og þingflokkurinn, þar á meðal hæstv. forsrh., greiddu þessu frv. atkv., og Ed. samþ. það. Þjóðinni var tilkynnt, að Framsóknarflokkurinn ætlaði ekki að vikja frá þessari stefnu í málinu og sýna kjark til að risa upp gegn ofríki sósíalista. Ýmsir urðu til að fagna því, einkum í hópi framsóknarmanna. Þeir höfðu þráð það, að sú stund rynni upp, að Framsfl. risi upp gegn ofjörlum sínum. En það sýnir sig bezt hér, að hér er aðeins um einn flokk að ræða, og að það er aðeins einn húsbóndi á þessu kærleiksheimili. Allt í einu er snúið við á bak við tjöldin og öll orð og athafnir framsóknarmanna í Ed. gerð gersamlega ómerk. Að hugsa sér þennan drengskap gagnvart samflokksmönnum og flokksmönnum á Siglufirði, sem þarna sáu loksins hið fyrirheitna land! Fyrr má nú vera drengskapur!

Hv. þm. N.-Þ. segir, að frv. þm. Eyf. sé rétti grundvöllurinn í þessu máli. Því þá að vikja af þeim rétta grundvelli? Hvað kemur hv. þm. N.-Þ. og öllum Framsfl. í þessari hv. d. til þess að vikja af réttum grundvelli? Þeir virðast ekki hafa heyrt þetta: „Vinn það ei fyrir vinskap manns, að vikja af götu sannleikans.“ Þeir eru að vikja af vegi þess sannleika, sem þeir hafa skjalfest í Alþt., til þess að vinna sér vinfengi ofjarlanna, hv. 2. þm. Reykv. og þeirra, sem honum fylgja. — Það er bersýnilegt, að þetta er stefnan með þessari sáttatílaun hv. þm. N.-Þ. En þjóðin fær tækifæri til þess að dæma um þá karlmennsku og drengskap við flokksmennina, sem þarna kemur fram, hvort sem það verður í vor eða næsta sumar.

Það er einkum hjá stjórnarliðinu, að enn er haldið áfram að gefa til kynna, að þingrof sé framundan, en mér virðist lítið vera orðið úr þeim vindi, sem var í ýmsum fyrir mánuði síðan. Þá setti hv. 2. þm. Reykv. úrslitakosti til Framsfl., sem átti að afgreiða á einni nóttu. Ég sé ekki, að komið hafi til neinna úrslita milli flokkanna, þó að ekki hafi verið farið að ráði hv. 2. þm. Reykv. í einu máli. Það er augljóst mál, að nú gengur ekki hnifurinn á milli stjórnarflokka. Þeir eru sammála í einu atriði sem öllu. Og því á þá að halda áfram að blekkja þjóðina? Því á ekki að taka upp alvarleg störf á þessu þingi, sem ennþá hefir ekkert gert?

Það er nú auðvitað dálítið hjákátlegt hjá hæstv. atvmrh. að vera að tala um, að ráðh. eigi

þann kost að biðjast lausnar, þessum ráðh., sem jafnvel framsóknarmenn hafa haft þau orð um, að ómögulegt væri að losna við hann úr ráðherra-stóli, svo þaulsætinn væri hann.

Ég sé ekki ástæðu til þess að taka upp almenningar umr. við hæstv. atvmrh. um hlutdrægni í embættisveitingum, en meðan það er vitað, að hann hefir sagt við pólitískan andstæðing, að hann gæti ekki veitt honum embætti, af því að hann gæfi honum þar með gott tækifæri til þess að beita sínum pólitísku áhrifum, þá ætti hann ekki að vera að tala um hlutdrægni í embættisveitingum.

Það er nú fyrirsjáanlegt, hver verður framgangur þessa máls, en ég vil segja það að lokum, að ég vorkenni framsóknarmönnum í Ed. þegar þeir fara að greiða atkv. með þessu frv., eftir það, sem á undan er gengið í þeirri d.

ATKVGR.

Brtt. 321 samþ. með 16:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞÞ, SigfJ, SE, StJSt, ÞorþÞ, ÁÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, GG, HV, JG, MT, PZ, JörB.

nei: PO, TT, GP, GSv, GÍ, GTh, JakM, JJós, JónP, JS, ÓTh.

Sex þm. (JHalld, SK, BJ, BÁ, HannJ, JÓl) fjarstaddir.

Frv., svo breytt, samþ. með 16:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: HV, JG, MT, PZ, ÞÞ, SigfJ, SE, StJSt, ÞorþÞ, ÁÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, GG, JörB.

nei: GTh, JakM, JJós, JónP, JS, ÓTh, PO, TT, GP, GSv, GÍ.

Sex þm. (HannJ, JÓl, PHalld, SK, BJ, BÁ) fjarstaddir.

Frv. afr. til Ed.

Á 42. fundi í Ed., 16. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 342).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Með frv. er leitað staðfestingar Alþingis á bráðabirgðal. þeim, er gefin voru út síðastl. vor. Frv. og grg. hefir verið útbýtt hér í d., og vísa ég til þess. Legg ég til, að málinu sé vísað til 2. umr.

Bernharð Stefánsson: Þegar frv. það, sem við þm. Eyf. bárum fram, um breyt. á l. um sildarverksmiðjur ríkisins, var til umr. hér í d., lýsti ég yfir því, að ég teldi nauðsyn hafa verið á að gefa út bráðabirgðal. þau, sem hér liggja fyrir, að visu nokkuð breytt. Ég tók það fram oftar en einu sinni, að við værum fúsir til að styðja staðfestingu Alþingis á þessari ráðstöfun, að því er til fortiðarinnar kæmi. Hv. 4. þm. Reykv. bar það á okkur, að í frv. okkar fælist vantraust á hæstv. atvmrh., en því var mótmælt af mér með þeim forsendum, er ég hefi tekið fram. Hinsvegar hefir það komið skýrt fram við umr., að við töldum það ástand, sem ákveðið er með bráðabirgðal., óviðunandi til frambúðar. Við skoðuðum bráðabirgðal. aðeins sem bráðabirgða-

lausn, sem ekki gat verið öðruvísi þá. Því bárum við fram frv. það um sildarverksmiðjurnar, er samþ. hefir verið hér í deild og nú liggur fyrir hv. Nd.

Nú hafa bráðabirgðal. um stj. sildarverksmiðjanna, sem gefin voru út í byrjun maí síðastl., tekið þeirri meginbreyt. í Nd., að ákveðið er í frv., að l. falli úr gildi í árslok 1937, eða á sama tíma og umboð núverandi stjórnarnefndarmanna sildarverksmiðjunnar falla niður samkv. hinum upprunalegu bráðabirgðalögum. Þau hafa í Nd. tekið þeim breyt. að í stað þess að ákveða skipulag til frambúðar, eru þau nú aðeins orðin bráðabirgðaráðstöfun. Hér er því aðeins um að ræða staðfestingu þingsins á ákvörðun hæstv. ráðh., að gefa út bráðabirgðalög. en ekki ákvörðun um frambúðarskipulag. Við þm. Eyf. höfum aldrei haft á móti að samþ. slíka staðfestingu á gerðum hæstv. ráðh., ef tryggt væri, að upp yrði tekið heppilegt fyrirkomulag og l. þessi aðeins skoðuð sem bráðabirgðaráðstöfun. Ég gat þess við umr. um frv. okkar, að ég teldi heppilegast að steypa frv. og bráðabirgðal. saman í ein l., og að við bárum ekki frv. okkar fram sem brtt. við bráðabirgðal. staðaði aðeins af því, að við náðum ekki til bráðabirgðal., því að þau voru þá í Nd., og okkur þótti sem afgreiðsla málsins myndi dragast of lengi, ef við biðum þangað til málið kæmi hingað. Það væri auðvelt að koma þessu máli svo fyrir, að skipulag okkar tæki gildi um leið og bráðabirgðal. féllu úr gildi. En hv. Nd. hefir þó ekki tekið þessa stefnu, heldur afgr. bráðabirgðal. hingað með þeirri breyt., er ég gat um. Hinsvegar hefir hún ekki tekið ákvörðun um okkar frv. Ég vænti þess nú enn, að þó að bráðabirgðal. verði samþ., afgr. Nd. einnig okkar frv., en með þeirri breyt., að l. taki gildi um leið og bráðabirgðal. falla úr gildi. Ég sé ekkert á móti því, að þetta geti orðið niðurstaða þingsins, ef það lýkur störfum á eðlilegan og venjulegan hátt. Annars er mikið talað um, að svo kunni að fara, að þingstörf verði allendaslepp að þessu sinni. Ef svo fer, sem ég veit ekki um, kemur til þess, ef búið yrði að samþ. bráðabirgðal., að setja þýrfti nýja löggjöf, áður en bráðabirgðal. falla úr gildi 31. des. þessa árs. Yrði það ekki gert, mundi þetta mikla ríkisfyrirtæki verða stjórnlaust. Hvernig sú nýja löggjöf verður, ef þetta þing gengur ekki frá henni, er mikið undir því komið, hvernig hún er undirbúin. Alþýðuflokksmenn hafa haldið því fram, meðal annara hæstv. atvmrh., við umr. um frv. okkar, að fyrirkomulag það, sem bráðabirgðal. ákveða, sé það heppilegasta. Ég get því búið við, ef hæstv. ráðh. ætti að undirbúa nýja löggjöf um þetta, að sá undirbúningur yrði sá einn að leggja til, að bráðabirgðal. yrðu framlengd til frambúðar, jafnvel þótt hann kunni að setta sig við, að frv. sé nú samþ. óbreytt. En við viljum ekki sleppa málinu á þann hátt í hendur hæstv. ráðh., og því viljum við ekki veita frv. þessu fylgi nema tryggt sé, að á þessu þingi verði ákveðin frambúðarskipun þessara mála, sem við getum unað við, eða ef tími vinnst ekki til þess, að undirbúningur verði þá gerður með ráði allra höfuðflokka þingsins. Hæstv. ráðh. hefir auðvitað á valdi sínu að bera

fram sem stjfrv. það eitt, sem hann getur fallist á, en ef aðrir flokkar eru hafðir með í ráðum, eru þó líkur til, að allar till., sem gerðar verða, komi fyrir augu þingsins.

Hvort við getum greitt frv. atkv. okkar til 2. umr. og svo áfram, fer eftir því, hvert svar hæstv. ráðh. verður um það, hvernig haga skuli nýrri löggjöf um framtíðarskipulag á stj. verksmiðjanna, — hvort hann ætlar að taka til greina till. mína um að hafðir séu til ráðuneytis fulltrúar frá aðalþingflokkinum. Ég vænti þess, að hæstv. ráðh. sé það ljóst, hvað ég á við, svo að fyrirsögn mín geti ekki valdið misskilningi. Vænti ég svars hans, áður en nokkur atkvgr. fer fram í deildinni.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Vegna fyrirsögnar hv. 1. þm. Eyf. vil ég mestast til þess við hæstv. forseta, að hann gefi fundarhlé í 10—15 mínútur, áður en ég svara.

Fundarhlé.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Hv. Nd. gerði þá breyt. á frv. eins og það lá fyrir, að það var ákveðið, að gildistími l. væri jafnlangur og skipunartími þeirrar stjórnar, sem skipuð var samkv. þeim. Eins og ég skýrði d. frá í gær, þá hefi ég fallist á þessa breyt., og skal ekki um hana fjölyrða.

Að því er snertir fyrirsögn hv. 1. þm. Eyf. skal því svarað, að verði frv. þetta samþ. eins og það nú liggur fyrir, og nái frv. þm. Eyf. eigi afgreiðslu á þessu þingi, mun ég, áður en l. falla úr gildi, hafa undirbúna löggjöf um skipun verksmiðjustjórnar, og hafa um þann undirbúning samráð við aðalflokka þingsins eða menn, er þeir tilnefna í þessu skyni, þegar að þingi loknu.

Magnús Guðmundsson: Ég beið með að kveðja mér hljóðs, af því að ég vildi ekki trufla þann sjónleik, sem hv. stjórnarfl. leika hér, og ætlaði að draga mig í hlé, því að ég leik ekki neitt aðalhlutverk þar. En hv. 1. þm. Eyf. vill sjáanlega fá dálítið hlé til að hugsa, og vil ég þá leyfa mér að segja örfá orð.

Mér skildist af því, sem hv. 1. þm. Eyf. sagði, að hann ætlaði að fara að setja hæstv. atvmrh. undir eftirlit, svipað og er með „Kveldúlf“, og hefi ég ekkert við það að athuga út af fyrir sig. En nú þegar hæstv. ráðh. svarar, þá segir hann, að hann ætli að vera í samráði við stærstu flokka þingsins, eins og hann orðaði það, og koma með undirbúna löggjöf um þetta efni, eftir að hafa haft samráð við hina stærstu flokka þingsins um hana. Hæstv. ráðh. sagði ekki eitt orð um það, að hann ætlaði að fara eftir ráðum þessara flokka. Hann ætlar að leita eftir vilja þeirra, en hvort hann fer eftir honum, er ósannað mál. Það kemur nú fram í öðrum þætti þessa leiks, hvort hv. 1. þm. Eyf. vill láta sér nægja þetta. Ég hefi gaman af að heyra, hversu ánægður hv. 1. þm. Eyf. er með þetta svar, sem ég efast ekki um, að er undirbúið fyrirfram.

Annars vil ég benda á, að þetta mál er ekki nýtt mál á þingi. Það er vitað, að á síðasta þingi voru deilur um þetta mál, svo að segja allt þingið,

og þá fór það þannig, að stjórnarflokkarnir gátu ekki komið sér saman. Þá var gripið til þeirra ráða, sem ég tel vera hreinustu örþrifarád, að ráðh. gaf út bráðabirgðal. um atriði, sem vitað var, áður en þingi sleit, að mundi koma fyrir, og þess vegna var eftir öllum þingræðisreglum skylt að gera út um þetta á því þingi. Hér er því eftir mínu viti um að ræða hreina misnotkun á bráðabirgðal. Það þarf enginn að reyna að telja mönnum trú um, að stj. og stjórnarflokkarnir hafi ekki vitað um þetta, sem átti að koma fyrir strax að þinglokum, að umboðsmenn Alþfl. í stjórn sildarverksmiðjanna segðu af sér.

Annars vil ég út af því, sem hv. 1. þm. Eyf. sagði, geta þess, að hann ætlast nú til, að hæstv. atvmrh. fái að ráða fyrirkomulagi þessara mála til áramótanna næstu, og verður ekki séð annað en að hann sé nú ánægður með það, þótt hann áður hafi látið allt aðra skoðun í ljós. Eftir næstu áramót ætlast hann til, að tekin verði annaðhvort upp sú tilhögun, sem hann hefir stungið upp á í sínu frv., sem afgr. hefir verið frá þessari d., eða önnur, sem aðalflokkar þingsins koma sér saman um. En ég get ekki séð, að það séu miklar líkur til, að það verði samkomulag, nema ef svo er, að hv. 1. þm. Eyf. ætli sér eftir 1. jan. eða fyrir 1. jan., þegar l. verða undirbúin, að slá enn undan.

Ég hjó eftir því, að hv. 1. þm. Eyf. sagði við umr. um þetta mál, að aðalástæðan fyrir því, að hann bæri sitt frv. fram hér í d., væri sú, að sér væri kunnugt um það af frásögnum sinna flokksmanna á Siglufirði, að beitt væri megnri hlutdrægni í veitingu starfa við þessar verksmiðjur. Hann sagðist ekki þekkja þetta af eigin reynd, en sagðist hafa það eftir sínum flokksmönnum á Siglufirði, og hann hefði enga ástæðu til að rengja það. Nú vil ég spyrja hv. þm.: Hvaða tryggingu hefir hann útvegað sínum flokksmönnum fyrir því, að þeir verði ekki beittir þessari sömu hlutdrægni, það sem eftir er þessa árs, eins og hann telur, að hafi verið beitt hingað til?

Það þykir kannske ósvifni að minna á, að það er til þriðji flokkurinn, og hann allstór á Siglufirði, sem eru sjálfstæðismenn, og mætti hnýta því aftan í fyrirspurnina, hvort nokkuð sé séð fyrir því, að þeir verði ekki beittir órétti það sem eftir er ársins?

Vænti ég þess, að hv. 1. þm. Eyf. svari þessu. því að hann getur tæplega ekið heilum vagni heim frá þessu máli, nema hann hafi á einhvern hátt tryggt sínum flokksmönnum a. m. k., að þeir fái réttmætari meðferð í þessum málum til áramóta heldur en þeir hafa fengið hingað til eftir hans eigin sögn.

Annars eru það litil meðmæli með ríkisrekstri, hvernig fer með þetta mál. Það er leiðinleg flokkatogstreita, sem hér á sér stað. Og þegar svo er komið, að 2 aðalflokkar þingsins sjá sér ekki annað fært, eða sáu sér fyrir nokkrum dögum ekki annað fært, en setja upp 20 manna stj. eða yfirmenn við þessa verksmiðju á Siglufirði, til þess að reyna að fyrirbyggja misrétti, — þá sér maður, að ekki er allt með felldu.

Ég veit ekki, hvort hv. 1. þm. Eyf. hefir skipt um skoðun í þessum efnum. Mér skilst ekki. Annars verð ég að segja það, að mér verður á

að álita, að hann sé ekki sérstaklega hreinskilinn í þessum málum, þegar hann gefur yfirlýsingu um það, að hann viti ekkert, hvort það eigi að rjúfa þingið. Þegar hann, sem er einn af hinum ágætustu mönnum í stjórnarflokkunum, ætlar að fara að telja okkur trú um það, að hann viti ekkert, hvort á að rjúfa þingið eða ekki, þá sýnist mér, að hv. þm. sýni okkur hérna í d. ekki alveg fulla hreinskilni, því að ég veit, að hann efast ekki um, að þetta eigi að verða.

Ég vík að því aftur, sem ég nefndi áðan, að það fyrirkomulag á að gilda til næstu áramóta, sem hæstv. atvmrh. ákvað með bráðabirgðal., en svo vill hv. 1. þm. Eyf. skipta um stefnu frá 1. jan. Þá kemur vist hans tími til að taka við þessum málum, og ættu stjórnarflokkarnir því að skipta yfirráðunum yfir verksmiðjunum á milli sín, eins og krakkar skipta leikföngum sínum, þannig að þau hafa þau sinn klukkutímann hvort, og leikföngin eru þessi stórkostlegu ríkisfyrirtæki, sem rekin eru á Siglufirði og víðar.

Ég vil að síðustu taka það fram, að ég vona, að hv. 1. þm. Eyf. svari greinilega og með meiri hreinskilni en hann talaði um þingrofið, hvort tryggt sé, að ekki verði beitt þeirri hlutdrægni við sildarverksmiðjurnar, sem hann lýsti svo atakanlega við flutning þess frv., sem hann bar fram fyrir nokkru hér í d.

Bernharð Stefánsson: Eftir að hafa heyrt svar hæstv. ráðh., mun ég greiða atkv. með því, að þessu máli verði vísað til 2. umr., og síðan mun ég sýna það, eftir því sem við á á hverjum tíma, hvernig ég lít á málið.

Hv. 1. þm. Skagf. talaði um sjónleik í þessu máli. Ég hefi yfirleitt ekki lagt það í vana minn að leika sjónleiki, og frá minni hendi er hér ekki um neinn sjónleik að ræða. En það er von, að honum detti sjónleikur í hug, því að þetta svokallaða fylgi Sjálfstfl. við það frv., sem við þm. Eyf. bárum fram, til þess m. a. að rétta hlut þess flokks, sem hv. 1. þm. Skagf. fylgir, er og var ekki nema sjónleikur. Ég skal taka það fram, að ég undanskil hv. þm. N.-Ísf., sem átti sæti í n., sem fjallaði um málið, og studdi það af einlægni.

Þetta rann upp fyrir mér, þegar til atkvgr. kom við 3. umr. Hv. 1. þm. Reykv. sagði blátt áfram við atkvgr. um málið, þegar það var sent úr d., að það væri í alla staði vitlaust, eða eitt-hvað á þá leið, en greiddi samt atkv. með því. Hann sagðist gera það vegna þess, að í því fælist vantraust á atvmrh., sem ég sem flm. er þó margbúinn að lýsa yfir, að veki ekki fyrir mér, og eitthvað þessu líkt braut út úr hv. 1. þm. Skagf., og get ég fullyr, að hann var ekkert hrifinn af frv., þótt hann samþ. það. — Annars hefir sá þm. stundum leikið sjónleiki á þingi hér áður, eins og t. d. þegar flokksbræður hans voru að afnema tóbaksseinkasölu um árið.

Ég vildi spyrja hv. þm. að því, í hverju ég hefði breytt minni afstöðu, síðan málið kom hér fyrst til umr., og í hverju leikaraskapurinn væri fölginn. Ég skal taka það fram, að ég hefi ekki leiðrétt neina þingræðu. Það, sem skrifarnir hafa skrifað, stendur óbreytt, og má leita þar í

þeim ræðum, sem ég hefi flutt um þetta efni. Ég tók það fram, að ég vildi ekki á neinn hátt deila á hæstv. ráðh. fyrir að hafa gefið út þessi bráðabirgðal. og að ég fyrir mitt leyti væri samþ. þeirri ráðstöfun, það sem hún næði, þó að ég vildi svo á eftir breyta skipuláginu.

Hv. 1. þm. Skagf. gerði lítið úr því samráði, sem atvnrh. ætlaði að hafa við aðra flokka um þetta mál; það væri ekki víst, að hann mundi fara eftir tillögum þeirra. Ég geri ráð fyrir, að hæstv. ráðh. muni bera fram sem stjfrv. það eitt, sem hann gæti fallizt á. Og ég skildi orð hans svo og treysti því, í samræmi við það, sem ég hefi áður sagt, að till. annara flokka eða þeirra manna, sem flokkarnir velja til þess að semja nýja löggjöf um þetta mál, fái að koma fram. Það er venja t. d. með mþn., að þó að þær klofni, þá kemur fram álit beggja eða allra hlutanna. Og þingið stendur allt öðruvísi að vigi. jafnvel þó að ráðh. leggi fram frv. frá sinu sjónarmiði, ef fulltrúar frá Sjálfstæðis- og Framsóknarflokknum hafa lagt fram vel undirbúin frv. um þessi mál. Það er vonandi, ef svo færi, að menn gætu orðið ánægðari með það en sjálfstæðismenn hér í d. voru með frv. okkar þm. Eyf., þó að þeir dröttuðust við að greiða atkv. með því. (PM: Er það af því, að þm. er að hlaupa frá því nú?) Ég er ekki að hlaupa frá því. Ég vil benda á, að frv. okkar þm. Eyf. liggur fyrir þinginu, og það er ekki öll nótt úti um að það geti orðið að lögum. Ef þessi bráðabirgðal. verða að l. frá þinginu, þá hlýtur að visu að koma sú breyt. á frv. okkar, að það öðlist ekki gildi fyrr heldur en 1. janúar.

Hvað snertir þessar hugleiðingar hv. 1. þm. Skagf. um það, hvernig þessi framtíðarlöggjöf yrði, þá get ég ekki um það sagt. En ég get sagt, hver er stefna Framsfl. í þessum málum. Og hver sem fulltrúi Framsfl. verður í n. þeirri, sem sennilega verður skipuð til að undirbúa nýja löggjöf um þetta efni, þá mun hann fylgja stefnu flokksins í því, að í stj. sildarverksmiðjanna verði hins fyllsta jafnréttis gætt. Til þess hefir flokkurinn ætlað frá upphafi, og mun hann ekki hvíka frá þeirri stefnu.

Hv. 1. þm. Skagf. var að tala um það, að með þessu væri slegið föstu, að ráðh. réði til áramóta yfir þessum málum, eða sú stj., sem hann skipaði. Mér finnst það ekki sagt með því, þótt svo sé fyrirmælt, að l. falli úr gildi 31. des. þ. á. Það þýðir, að þessi l. gilda ekki lengur, en ef ný l. yrðu sett, sem öðluðust þegar gildi, þá væri vitanl. þau eldri þar með úr gildi numin. (MG: Hvenær ætti að gera það?) T. d. ef þetta þing gerði það.

Hvað það snertir, að litil líkindi séu til samkomulags milli flokkanna um þetta mál, sem hv. þm. vildi halda fram, skal ég ekkert um segja. En ég álit, að það sé svo mikið í húfi með rekstur verksmiðjanna, ekki einasta fyrir flokkana, heldur þjóðina og atvinnuvegina í heild sinni, að vænta meg, að flokkarnir hafi þá ábyrgðartilfinningu, að málið geti orðið leyst með samkomulagi þeirra, ekki einasta stjórnarflokkanna, heldur allra flokka. Það er vitanlega rétt, að Sjálfstfl. hefir sýnt það, að hann vildi skjóta sér undan allri ábyrgð í þessum málum, og þrátt

fyrir það, að honum mislíkaði, að gefin væru út bráðabirgðal, þá finnst mér, að hann hefði ekki átt að hindra það, að góður maður úr hans hópi tæki sæti í stj. verksmiðjanna.

Hv. þm. Skagf. hafði það eftir mér, frá umr. um frv. okkar þm. Eyf., að aðalástæðan til þess, að það hefði verið borið fram, væri sú, að það væri beitt hinn megnustu hlutdrægni um mannaráðningar á Siglufirði. Ég vil aftur vísa til handrita skrifaranna. Þetta mun hvergi standa þar. Ég sagði, að vegna þess, hvernig stj. væri skipuð flokkslega, þá væri grunur um þetta. En ég tók það fram, að ég vissi ekki, hvort sá grunur væri á rökum byggður; en að það væri óheppilegt, að slíkur grunur ætti sér stað. Hvað það snertir að bæta úr þessu, ef þetta væri tilfellið, þá hefi ég ekki mikla von um, að úr því verði hægt að bæta á þessu ári. jafnvel þó að frv. okkar þm. Eyf. yrði samþ. og öðlaðist gildi þegar í stað, af þeirri ástæðu, að ég hyggt, að það muni rétt vera, að mannaráðningar séu nú búnar, og að því leyti hefir það enga þýðingu, um var verði skipt fyrr en um næstu áramót. Hv. þm. spurði, hvort ekki ætti líka að tryggja sjálfstæðismenn fyrir ranglæti í mannaráðningu og öðru. Jú, það er minn vilji, að allir séu tryggðir fyrir því. Og eins og áður er tekið fram, þá gátu sjálfstæðismenn vel séð um, að þeir hefðu sinn fulltrúa í verksmiðju-stj. En hvað sem öðru líður, þá býst ég við, að bæði sjálfstæðis- og framsóknarmenn verði að sætta sig við orðinn hlut, því að mannaráðningunum fyrir næsta sumar verður ekki riftað, býst ég við.

Hv. þm. var að tala um það, að aðalflokkar þingsins hefðu ekki séð annað ráð en setja upp 20 manna stj. yfir verksmiðjurnar til þess að fyrirbyggja hlutdrægni. Ég kannast ekki við það. Í okkar frv. var ekki gert ráð fyrir nema þriggja manna stj., þótt svo væri líka ákveðið í frv., að skipað yrði 12 manna ráð, sem kæmi saman einu sinni eða tvisvar á ári og ynni kauplaust.

Þá vildi hann bera það upp á mig, að ég væri ekki hreinskilinn hér í d., og rökstuddi það með því, að ég hefði sagt, að ég vissi ekkert um það, hvort rjúfa ætti þingið. Ég skal ekkert ræða um það, hvort ég er hreinskilinn eða ekki. En ég hyggt, að hv. þm., sem verið hefir ráðh., viti, að hvorki ég né nokkur annar einstakur þm. getur vitað, hvort rjúfa á þingið. Það er ekki hægt fyrir neinn einstakan þm. að vita fyrr en það skeður, eða fyrr en konungur er búinn að undirskrifa fyrirskipun um það. Og þó að konungsvaldið sé nú orðið lítið, þá er það þó svo mikið, að samþykki konungs þarf til þess að rjúfa þingið.

Ég sé svo ekki ástæðu til þess að ræða þetta frekar við þessa umr. Flokksbræður hv. þm. hafa, áður en ég hefi sagt nokkurt orð um það frv., sem hér liggur fyrir, byrjað með svirvirðingum út af þessu máli. Ég býst við þeim úr þessari átt og mun láta mér þær í léttu rúmi liggja. En með rökum getur hv. 1. þm. Skagf., eða aðrir úr hans herbúðum, alls ekki haldið því fram, að mín afstaða í þessum efnum hafi breytzt. Hún er sú sama nú og þegar mitt frv. var hér til umr.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Hv. 1. þm. Skagf. fór um það nokkrum orðum, að hér væri verið að leika sjónleik. Ég get tekið undir það með hv. 1. þm. Eyf., að af hálfu Sjálfstfl. hefir þetta greinilega verið gert. Og það hefir verið illa leikinn sjónleikur. Um leið og þeir samþ. frv. þeirra þm. Eyf., létu þeir þess getið, og fóru ekkert dult með, að þeir álitu, að sú breyt., sem þar var gert ráð fyrir, að yrði gerð á l. um stj. sildarverksmiðjanna, væri til þess að gera stj. óstarfhæfari og miður heppilega en nú væri. Þetta kalla ég að leika mjög illa.

Hv. 1. þm. Skagf. virtist undrandi yfir því, að ég skuli ekki hafa gefið loforð um það, að ég skyldi fylgja þeim till., sem kynnu að koma frá fulltrúum flokkanna. Það er vitanlega ómögulegt að vita um það fyrirfram, hverjar þær till. verða, og mér dettur ekki í hug að fara að lofa neinu, áður en ég veit, hvernig þær lita út. Hitt er sjálfsgagt, að þær till., sem fram verða komnar, gangi til þingsins, og að það hafi greiðan ágang að öllum þeim gögnum, sem þar að lúta. Get ég beint þessu til hv. 1. þm. Eyf., samkv. því sem hann sagði áðan.

Hv. þm. var að tala um það, að með setningu bráðabirgðal. hefðu verið misnotuð ákvæði stj.skr. um bráðabirgðal. Mig furðar, að hv. 1. þm. Skagf. skuli láta sér slíkt um munn fara. Hann veit, að það var bein skylda ráðh., eins og komið var, þar sem verksmiðjustj. var ekki fullskipuð, að leysa málið einn veg eður annan. Hitt get ég skilið, að menn greini á um það, hvort þetta form á bráðabirgðalögunum hafi verið heppilegt eða ekki, en ráðh., sem hafði umsjón með þessu, varð að gera ráðstafanir til þess, að stj. gæti verið l. samkvæm.

Hvað það snertir, að hv. þm. er með sögu-sagnir um það, hvað gerzt hafi á síðasta þingi, áður en því var slitið, í þessu máli, þá kemur það þessu ekkert við. Honum er líka kunnugt um það, eftir endurteknar yfirlýsingar hér og í Nd., að ég sem ráðh. gekk úr skugga um það, að þingvilji væri fyrir því, að bráðabirgðal. væru gefin út. Og það hefir ekki verið dregið í efa af neinum.

Hv. 1. þm. Skagf. lagði 1. þm. Eyf. orð í munn um hlutdrægni í atvinnuveitingum við sildarverksmiðjurnar. Hv. þm. Eyf. leiðrétti þetta í sinni ræðu, og hefi ég þar litlu við að bæta. En mér finnst það vera mjög ósæmilegt fyrir hv. 1. þm. Skagf., að taka sér í munn gifuryrði og eigna þau þm., sem aldrei hefir tekið sér þau í munn.

Hv. þm. sagðist geta talið þetta mál greinilegan vott þess, hvað ríkisrekstur væri óheppilegur, af því að flokkastreita gæti átt sér stað. Mér er ekki vel ljóst, hvað þm. á við. Ég veit vel, að við ýms atvinnufyrirtæki, sem félög eða einstaklingar eiga, er beitt ekki lítilli hardýðgi, svo að ég ekki segi hlutdrægni, við atvinnuveitingar. En það kemur þessu máli ekkert við. Eins og hv. 1. þm. Eyf. hefir bent á, þá er þátttaka sjálfstæðismanna í þessu máli ekkert annað en illa leikinn skripaleikur. Þeir hafa ekki meint það sjálfir, að sú skipun, sem þeir hafa bent á, gerði stjórnina nokkuð starfhæfari. — Hins vegar er þessum hv. þm. án efa kunnugt um

það, að síðastl. voru af hans flokksmönnum gerðar alvarlegar tilraunir, ekki til að hnekkja starfsemi sildarverksmiðjanna út af fyrir sig, heldur til að hnekkja beztu atvinnu meginhluta sjómanna hér á landi, með því að reyna að koma fram stöðvun á sildarflotanum í byrjun vertíðarinnar. Og það er að minni hyggju það ljótasta bragð, sem leikið hefir verið í sambandi við þetta mál, að gera sér leik að því að reyna að stöðva þann atvinnuveg, sem á þeim tíma gaf bezta von, og raun hefir sýnt, að gaf betri árangur heldur en nokkur annar atvinnuvegur hefir gefið á skömmum tíma nú hin síðari ár. Þetta er sá leikur, sem sjálfstæðismenn hafa leikið í sambandi við þetta mál.

Magnús Guðmundsson: Ég ætla fyrst að svara því, sem hæstv. ráðh. sagði síðast, að við sjálfstæðismenn hefðum reynt að koma á stöðvun á sildveiðunum síðastl. sumar. Ég vil segja hæstv. ráðh., að það er með öllu ósæmilegt af honum að halda slíku fram. Hann ætti að bera meiri virðingu fyrir sjálfum sér heldur en svo, að hann viðhefði slík orð. Það er öllum vitanlegt, að sjálfstæðismenn voru að berjast fyrir því að fá sildarverðið hækkað. Og ef það á að teljast vinnustöðvun, — hversu mörgum vinnustöðvunum hefir þá hæstv. ráðh. ekki tekið þátt í með því að heimta hærri kaup til handa verkalyð landsins? Ef þetta gefur honum rétt til að segja, að sjálfstæðismenn hafi reynt að koma á vinnustöðvun, þá ætti hann að stinga hendinni í eigin barm og athuga, hversu oft hann hefir gerzt sekur um hið sama.

Hæstv. ráðh. sagði viðvíkjandi bráðabirgðalögunum, að það hefði verið skylt að gefa þau út, þar sem menn vantaði í stjórna. Þetta er að visu rétt, en það var bara öllum vitanlegt allt þingið í fyrra, að þetta átti að liggja fyrir strax í þinglok, og það er einnig vitað, að stjórnarflokkarnir voru að semja um þetta mál meginhluta þingsins, því að það fór ekki svo leynt, að við andstæðingar stj. yrðum ekki varir við það. Þess vegna er þetta ekkert annað en yfirdrepskapur, þegar hæstv. ráðh. er að tala um, að þetta mál hafi ekki legið fyrir fyrr en í þinglok.

Þá er það viðvíkjandi hlutdrægninni á Siglufirði. Hv. 1. þm. Eyf. sagðist aldrei hafa talað um annað en „grun“ um hlutdrægni. En ég tók svo nákvæmlega eftir því, hvað hann sagði um þetta atriði hér í d. Hann sagði nákvæmlega að efni til, að sínir flokksmenn á Siglufirði segðu sér, að beitt væri mikilli hlutdrægni í mannavali. Hann sagðist að visu ekki hafa aðstöðu til að segja um þetta sjálfur, en hann tryði sín um flokksmönnum.

Hv. 1. þm. Eyf. kvaðst aldrei hafa verið með í neinum sjónleik og taldi, að ég væri vanari því heldur en hann. Sagði hann, að þetta mundi hafa verið sjónleikur hjá okkur sjálfstæðismönnum, að vera með hans frv. Ég skal viðurkenna það, að ég var ekkert hrifinn af því að þurfa að setja upp þennan fjölda manna til þess að stjórna þessu fyrirtæki, en ég var sammála hv. þm. um, að tæpast væri hægt að finna annað ráð til að fyrirbyggja þessa hlutdrægni, sem

hann var að tala um. En af hverju er það, að hv. þm. vill hafa alla flokka í stjórn sildarverksmiðjanna? Er það ekki til þess að skapa ánægju og forðast óánægju og hlutdrægni? — Ef hv. þm. vill neita því, að hann hafi talað um hlutdrægni, þá er hann minni maður eftir, því að ég tók nákvæmlega eftir því, hvað hann sagði um þetta atriði. En það er allt annað, hvað verður að gera, þegar í vandræði er komið, eins og ég tel, að þarna sé, m. a. eftir sögn hv. 1. þm. Eyf., sem ég rengi ekki á neinn hátt. Þá verður stundum fleira að gera en gott þykir, og hv. þm. hlýtur að jata, að það er mikið bákn, að setja fyrst upp 12 manna ráð og 3 manna stjórn, og svo 3 endurskoðendur og jafnvel 2 framkvæmdarstjóra, yfir ekki stærra fyrirtæki heldur en sildarverksmiðjurnar eru. Ég held, að stjórnarflokkarnir hefðu gott af að minnst þess, sem þeir hafa sagt um framkvæmdarstjóra Kveldúlf. Þeir mega ekki vera nema 2, og hygg ég þó, að það fyrirtæki sé ekki minna en sildarverksmiðjur ríkisins.

Hv. 1. þm. Eyf. var ánægður með svar hæstv. atvmrh. Ég efast heldur ekki um, að það hafi verið tilbúið fyrirfram. Hv. þm. var með skrifaða ræðu, og ég efast ekki um, að það hafi líka verið búið að búa til svarið og allt hafi verið klappað og klárt. En til þess að hafa þetta í sjónleiksformi eru þessar aðfarir viðhafðar.

Mér finnst hv. 1. þm. Eyf. vera orðinn harla litilþægur, þegar hann lætur sér nægja samráð flokkanna. Að sjálfsgöðu hefir ráðh. það þannig — eins og þegar hann ætlaði að skipa í verksmiðjustjórnina — að taka bara einhvern mann, sem hann telur, að tilheyri Sjálfstæðisflokknum, fara eftir áliti hans og telja það svo álit flokksins. En hv. þm. lagði mikla áherzlu á það, að með þessu móti fengju till. frá flokkunum að koma fram. Það er nú svo sem ekki vist, að till. frá flokkunum fái að koma fram, því það á ekki að ráðgast við flokkana sjálfa. (Atvmrh.: Jú, eða menn, sem flokkarnir tilnefna.) Það er gott, að hæstv. ráðh. finnur, að sú aðferð, sem hann notaði í sumar, getur ekki gengið. En svo að ég snúi mér aftur að ánægju hv. 1. þm. Eyf. yfir því, að till. frá flokkunum fái að koma fram, þá finnst mér hann vera orðinn nokkuð litilþægur, þegar hann lætur sér það nægja, því að það er satt að segja ekki ennþá komið svo hér á landi, að menn ekki fái að setja fram skoðanir sínar, og þarf ekki að sækja neina hjálp til hv. 1. þm. Eyf. til þess. Ég býst við, að flokkarnir hefðu haft heimild til þess að koma fram með sínar till. þó að ekki hefði verið farin öll þessi langa krókaleið, svo að ég finn enga ástæðu til að þakka hv. þm. fyrir þessa hjálp, því að hún er engin.

Hv. 1. þm. Eyf. sagðist vel vita, hver sé stefna Framsfl. í þessu máli. Það má vel vera, að hann viti það, en ég veit það ekki. Eftir því að dæma, sem hér hefir komið fram, virðist stefnan vera sú, að setja eitthvað og eitt-hvað fram og heykjast svo á því.

Þá sagði hv. 1. þm. Eyf., að það hefði verið rangt af Sjálfstæðisfl. að vilja ekki tilnefna mann í verksmiðjustjórnina síðastl. ár. Þar er

nú því til að svara, að mér er ekki kunnugt um, að miðstj. flokksins hafi verið gerð nein boð um að tilnefna mann, en hitt er mér kunnugt um, að hæstv. atvmrh. var að reyna að fá menn til þess að ganga í verksmiðjustjórnina, en þeim mönnum sögðum við, að þeir gætu gert það fyrir sjálfa sig, ef þeir vildu, en þeir gætu ekki gert það f. h. flokksins, vegna þess að miðstjórnin ætti þar engan hlut að máli. Það er vitanlega sitt hvað, að láta einhvern og einhvern tilnefna einhvern og einhvern flokksmann, eða hitt, að miðstjórnin geri það. Og allt þetta mál er svo náteingt einum manni úr flokki hv. 1. þm. Eyf., að þetta ætti hann manna bezt að geta skilið.

Bernharð Stefánsson: Hv. 1. þm. Skagf. heldur áfram að gera mér upp orð, sem ég á að hafa sagt undir umr. um mitt frv., en ég skora á hann að finna þessi orð í handritum skrifaranna. Ég sagði einungis það, að vegna þess, hvernig verksmiðjustjórnin væri skipuð, léki grunur á, að hlutdrægni væri beitt, en hitt er rétt, að hv. 4. þm. gerði mér þessi orð upp, og það er líklega það, sem hv. 1. þm. Skagf. man eftir. (MG: Þá hefir hv. 4. þm. Reykv. skilið þm. á sömu leið og ég). Ég efa það. Og ég skal minna á það, að þessum orðum, sem höfð voru eftir mér þá, mótmælti ég þá þegar. Ég viðhafði aldrei slík ummæli, og mér þykir það ekki sæma hv. 1. þm. Skagf. að vera hvað eftir annað að staglast á þessum ósannindum. (MG: Ég fullvissa hv. þm. um það, að ég heyrði ekki betur og veit ekki betur en að hann viðhefði þau orð, sem ég hefi haldið fram). Ætli hv. þm. hafi þá ekki heyrt, þegar mér var svarað?

Hv. 1. þm. Skagf. eyddi nokkrum tíma í það að tala á móti því fyrirkomulagi, sem stungið er upp á í frv. okkar þm. Eyf., sérstaklega því, hvað margir ættu að vera riðnir við stjórn sildarverksmiðjanna, en þó greiddi hann atkv. með þessu sjálfur. Og ég verð að segja það, að þó að ég kynni að hafa eitthvað heykt í þessu máli — sem þó ekki er — þá væri mér það vorkunn, eftir að það er orðið ljóst, hverskonar liðsmenn ég átti.

Hv. 1. þm. Skagf. sagði, að ég hefði haft skrifaða ræðu, og vildi með því sýna, að þetta hefði verið sjónleikur og útbúið fyrirfram. Ég hafði nú hjá mér nokkra punkta, eins og hv. þm. sjálfur hefir oft og tíðum og er ákaflega venjulegt meðal þm., og getur hann fengið að sjá þá, ef hann vill.

Þá sagði hv. 1. þm. Skagf., að ég gerði mig ánægðan með það, að ráðh. ætlaði að hafa samráð við flokkana um tilbúning nýrrar löggjafar, og léti mér það nægja, ef ráðh. tæki bara einhvern og einhvern mann úr flokknum. Ég tók það skýrt fram í minni fyrstu ræðu, að ég setti það m. a. sem skilyrði fyrir því, að ég greiddi frv. atkv. áfram til 2. umr., að ráðh. hefði annaðhvort samráð við flokkana sjálfa eða fulltrúa, sem þeir tilnefndu sjálfir. Þetta er því rangt eins og fleira hjá hv. þm.

Hv. 1. þm. Skagf. sagði, að ég væri orðinn litilþægur í þessu máli. Það eru ómerk orð,

því að ég hefi ekki á neinn hátt horfið frá því, sem ég hefi haldið fram um þetta mál. Ég veit, að það á að reyna að láta lita þannig út, og sjálfsagt verða skrifaðar um þetta stórar greinar í Morgunblaðinu. En það er ekki rétt, og ég vil biðja þennan hv. þm. og aðra að sýna fram á, í hverju það sé fölgð.

Viðvikjandi stefnu Framsf. í þessu máli, þá var það yfirlýst á flokksþinginu í vetur, að hann aðhylltist þá stefnu um stjórn sildarverksmiðjanna, að allir flokkar hefðu þar jafnan rétt. Hv. 1. þm. Skagf. spáði því, að flokkurinn mundi heykjast á þeirri stefnu, en hann hefir enga ástæðu til þess. Að visu er ekki ástæða til að deila um framtíðina, en það mun bara sýna sig, þegar að því kemur, að flokkurinn mun halda þá stefnu. (MG: Hann gerir það líka fallega núna!) Já, það er einmitt það, sem hann gerir, því að annars hefði hann samþ. bráðabirgðalögin eins og þau lágu fyrir, en ekki borið fram brtt. um það, að þau giltu aðeins til ákveðins stutts tíma.

***Jón Auðunn Jónsson:** Mér þykir það undarlegt, að hv. 1. þm. Eyf. skuli telja það einhverja stefnu til bóta að ganga inn á það, að þessi bráðabirgðalög standi til ársloka. Hann veit þó, að stjórnarflokkarnir hafa framlengt a. m. k. 6—7 lög á hverju þingi, skattalög og annað, sem gilda áttu til eins árs, og ég get hugsað mér, að svo verði framvegis. En hitt undrar mig ennþá meira, þegar hv. 1. þm. Eyf. neitar því, að honum sé kunnugt um það, að hlutdrægni hafi verið beitt við veitingu starfa hjá sildarverksmiðjunni á Siglufirði. Hv. þm. hlýtur að vera um þetta kunnugt, því að maður, sem honum er mjög handgenginn og ræður miklu í hans flokki á Siglufirði, hefir látið þetta í ljós við mig og ekkert legið á því, þannig að það hlýtur einnig að hafa borizt til eyrna hv. 1. þm. Eyf.

Ein saga, sem ég hefi heyrt og skjalfest er og sönnuð, sýnir ákaflega vel, hvernig þessi mál eru rekin. Þegar búið er að fullráða við verksmiðjuna á Raufarhöfn og neita mörgum um vinnu, þá er, þegar vinna er byrjuð, sendur þangað maður með bréf frá framkvæmdastjórnunum á Siglufirði, eða stjórn verksmiðjanna, þar sem fyrirskipað er að taka hann í vinnu. Þetta var alþekktur jafnaðarmaður, en sagður lítt hneigður til vinnu. Hann var svo þarna við verksmiðjuna í 10—12 daga og fékk sitt kaup, en þá seldi hann vinnuréttindin til annars manns fyrir 83 kr., en þóttist eiginlega illa svikinn síðar, er hann frétti, að maðurinn hafði haft meira upp úr sér en hann hafði búizt við. Ég skal gjarnan upplýsa það, hvað þessi maður heitir, ef farið verður fram á það, og lesa upp samninginn, sem hann gerði við manninn á Raufarhöfn, þegar hann seldi honum atvinnuréttindin.

Það er í sannleika sagt dálítið erfitt að eiga samstarf við menn eins og hv. 1. þm. Eyf. um að ráða bót á ástandi, sem er óþolandi, þegar runnið er frá öllu, og þau verk, sem maður vinnur í samráði við þá, eru gerð ónýtt eða verra en það.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Mér er ekki kunnugt um þessa sögu, sem hv. þm. N.-Ísf. sagði, og ég fæ heldur ekki séð, að verksmiðjustjórnin geti ráðið við það, hvað einstakir menn gera sín á milli. En mér þætti fróðlegt að vita, hvort verksmiðjustjórnin hefir ritað á þennan samning eða ekki. Það er von, að þessi hv. þm. geti látið sér detta í hug slíka samninga sem þessa, en ég sé ekki, hvað verksmiðjustjórnin getur ráðið við það, þó að einhver maður hætti vinnu og semji við annan um að koma í sinn stað. Þetta sýnir því ekkert um hlutdrægni verksmiðjustjórnarinnar. Ef hún hefir ráðið þennan mann, þá er það vafalaust af því, að hún hefir haft þörf fyrir hann til starfa, en mér er sem sagt ókunnugt um þessa sögu. Ég bara spyr, hvort verksmiðjustjórnin hafi staðfest þessa samninga milli þessara manna? Ef svo er, þá má ræða þetta við hana, annars er þetta henni óviðkomandi.

Hv. 1. þm. Skagf. fannst það hið mesta hermdarverk af mér sem ráðh. að bera þær sakir á ýmsa leiðtoga Sjálfstfl., að þeir hefðu staðið fyrir stöðvun sildarútvegsins á síðastl. vori, og vildi hann halda því fram, að með þeirri stöðvun hefði lánast að hækka sildarverðið. Hv. þm. veit, að þetta er tilbúningur einn og með öllu tilhæfulaust. Hann veit, að áður en ég fór af landi burt í vor, var búið að ákveða fast verð á sildinni, kr. 5,30. Það er því tilbúningur einn, sem sjálfstæðismenn hafa búið til, eftir að þeir fóru halloka í þessari deilu, að þeir hafi nokkru áorkað um, að verðið hækkaði. Það var ákveðið áður.

Annars vil ég segja það, að mér finnst hv. 1. þm. Skagf. leika mjög eftirtektarverða rullu við þessar umr. Mikill hluti af ræðu hans snerist í þá átt að mæla gegn því frv., sem hann sjálfur hefir greitt atkv. með. En þá er nú leikaraskapurinn kominn á nokkuð hátt stig, þegar eins langt er gengið og hv. 1. þm. Skagf. gengur í sambandi við frv. þeirra hv. þm. Eyf.

***Jón Auðunn Jónsson:** Ég get svo sem skilið það, að hævst. ráðh. þyki það ekki neitt langt gengið, að ráðinn sé maður að verksmiðjunni, eftir að búið er að fullráða nógá menn að verksmiðjunni, og neita mörgum um vinnu þar, þegar það er sósíalisti, sem bætt er við. Þessi maður var sendur austur með bréf upp á vasann. Ég man ekki, hvort heldur frá verksmiðjustjórninni eða forstjórnunum, en ég hefi þetta allt skjalfest heima hjá mér og get sannað það hvenær sem er. Þegar maðurinn er svo búinn að vera á Raufarhöfn í 10 eða 12 daga, án þess að gera nokkuð, af því að lítið eða ekkert var handa honum að gera, þá selur hann öðrum manni atvinnuna og fer burt. Ég fæ ekki séð, hvernig þetta mannsal hefir getað farið fram án samþykkis verksmiðjustjórnarinnar.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Hv. þm. N.-Ísf. svaraði ekki því, sem ég spurði hann að. Ég spurði hann, hvort þeir samningar, sem hann segist hafa í förum sínum, væru áritaðir af verksmiðjustjórninni. Það er það eina, sem

skiptir máli. Hitt get ég fullvissað hv. þm. um, að maðurinn hefir alls ekki verið ráðinn að verksmiðjunni, ef ekki hefir verið þar pláss fyrir hann, og hefir hv. þm. sannað þetta sjálfur, því að hann sagði, að maðurinn, sem seldi vinnuréttindin, hefði verið óánægður yfir því, að sá, sem keypti, hefði fengið meiri vinnu en búizt var við.

Magnús Guðmundsson: Hæstv. ráðh. var mjög hissa á því, að ég skyldi hafa greitt því frv. atkv., sem ég taldi gallað. (Atvrmh.: Ónei, ég var svo sem ekkert hissa á því). En það er engin ástæða til að vera hissa yfir því. Þegar brána nauðsyn ber til að ráða bót á einhverju máli, þá gripur maður tækifæri til þess að fá nokkra bót á því heldur en enga.

Þá hélt hæstv. ráðh. því enn fram, að sjálfstæðismenn hefðu ætlað að stöðva sildarútgerðina í fyrravör. Það þarf ekki mörg orð til þess að mótmæla slíkum röksemdum. Það lætur að líkum, hvort sá flokkur, sem hefir á hendi og kostar meiri hluta allra veiðanna, hafi látið sér detta slíkt í hug. Sú saga hæstv. ráðh. er svo ótrúleg, að hann getur vafalaust engan fengið til að trúá henni.

Jón Auðunn Jónsson: Ég get skilið það, að hæstv. ráðh. hafi ekkert á móti því, að sósíalisti sé ráðinn, þótt hann hafi ekkert að gera mikinn hluta vinnutímabilsins. Sá, sem kom í staðinn fyrir þann manninn, sem ráðinn var, fékk svo aukavinnu um haustið. En það, sem þarna gerðist, er hin venjulega aðferð jafnaðarmanna við mannaráðningu og mannaverzlun.

ATKVGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 8:5 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu
já: PHerm, SÁÓ, BST, HG, HermJ, IngP, JBald.
EÁrna.

nei: PP, GL, JAJ, MG, MJ.

Þrír þm. (PM, PBr, JJ) fjarstaddir.

Till. um að vísa frv. til sjútvn. felld með 8:5 atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—5. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 9:5 atkv.

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9:5 atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 392).

10. Tolllagabreyting.

Á 1. fundi í Nd., 15. febr., var úthýtt:

Fr. til 1. um breyt. á 1. nr. 41 27. júní 1921, um breyt. á 1. gr. tolllaga, nr. 54 11. júlí 1911 (stjfrv., A. 4).

Á 3. fundi í Nd., 17. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Fjmrh. (Eysteinn Jónsson):** Í þessu frv. er safnað saman ákvæðum þeim, er felast í ákvæðum þeirra 1., sem ræðir um í 3. gr. frv., og þau felld inn í 1. gr. 1. nr. 41 27. júní 1921, um breyt. á 1. gr. tolllaganna frá 1911.

Það er haganlegra, að hinir ýmsu gjaldstigar 1. séu safnaðir saman á einn stað. Annars er ákvæðum tollflokka ekki breytt að öðru leyti en því, að þau eru orðin í samræmi við úrskurði, sem felldir hafa verið samkv. heimild í 1. um skilning á nokkrum umdeildum ákvæðum 1. og í samræmi við skilgreiningar þær, sem um ræðir í reglugerðum, settum samkv. heimild í 1. nr. 24 1 febr. 1936, en þær reglugerðir fjalla um það, hvernig tiltekna neyðsluvörur skuli gerðar, til þess að þær skorti ekki eðlilega hollustu, séu ekki skaðlegar heilbrigði manna eða falsaðar. Að lokum er það, að til sætinda er talinn lakkris, lakkrisvörur o. fl. þessháttar.

Ég vil svo leyfa mér að leggja til, að frv. verði vísað til fjhn. að lokinni þessari umr.

ATKVGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til fjhn. með 18 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 4, n. 179).

***Frsm. (Sigfús Jónsson):** Þetta frv. felur ekki í sér breyt. á aðflutningsgjöldum, sem nú eru í 1., að öðru leyti en því, að til sætindaflokka skuli talinn lakkris og lakkrisvörur, sem ekki var gert áður, og eitthvað fleira af sælgæti, sem úrskurðað hefir verið, að greiða eigi toll af.

Aðaltilgangur frv. er sá, að safna saman í eina heild tollagaákvæðum, sem nú eru á við og dreif í 1. Fjhn. hefir fallið á, að heppilegra sé, að öll slík ákvæði séu til í einni heild, og leggur því til, að frv. verði samþ., en hefir þó borið fram brtt. við það á þskj. 179. — 1. brtt. a—b er í raun og veru aðeins lagfæring á prentun. Í 2. brtt. er lagt til, að falli úr gildi ýms eldri ákvæði. Það eru sumpart ákvæði, sem eru orðin úrelt, og sumpart ákvæði, sem standa í vöru-tollslögunum og ætlað er til, að gildi fyrir tolllögin líka, þó þau séu ekki endurtekin þar, heldur aðeins vísað til þeirra. T. d. svarar 3. gr. tolllaganna til 5. gr. vörutollslaganna, 4. gr. tolllaganna til 6. gr. vörutollslaganna, o. s. frv. Í 15. gr. tolllaganna var ákvæði um, að láta skuli þýða lögin bæði á ensku og dönsku og úthýta þeim til skipstjóra. Þetta er gert ráð fyrir, að falli niður, af því það er talið óþarft. Svo er loks í brtt. n. ákvæði um, að gefa skuli út heildarreglugerð, þar sem safnað er saman öllum ákvæðum um innflutningstolla, framkvæmd toll-

heimtu og tollgæzlu. Er það til þess að hægt sé að ganga að þessum fyrirmælum í einu lagi, en þurfi ekki að leita þau uppi í mörgum lögum og reglugerðum, eins og nú er.

Ég skal svo ekki hafa um þetta fleiri orð, en vænti, að hv. d. samþ. frv. með þeim breyt., sem n. leggur til, að gerðar verði á því.

ATKVGR.

Brtt. 179, 1. a—b samþ. með 18 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 19 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Brtt. 179,2 samþ. með 20 shlj. atkv.

3. gr., svo breytt, samþ. með 22 shlj. atkv.

4. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 22 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 210).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 33. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borið frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til fjhn. með 9 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Ed., 15. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 210, n. 300).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Frsn. (Bernharð Stefánsson): Það er sama að segja um þetta mál eins og það næsta á undan á dagskránni (frv. um gjald af innlendum tollvörutegundum), að það hefir gengið ágreiningslaust gegnum Nd. Fjhn. þessarar d. hefir athugað það og er sammála um að mæla með því, að frv. verði samþ. óbreytt.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—4. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 210, 345).

Frsn. (Bernharð Stefánsson): Fjhn. flytur brtt. á þskj. 345, þess efnis, að niður falli niðurlag 3. gr. frv. Þau orð, sem þarna er ætlað til, að falli niður, eru byggð á því, að frv. til 1. umr. breyt. á lögum nr. 54 15. júní 1936, um vörutoll, komist í gegnum þingið, en nú eru engar líkur til þess, að svo verði, og niðurlag greinarinnar á því ekki lengur við.

ATKVGR.

Brtt. 345 samþ. með 10 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 10 shlj. atkv. og endursent Nd.

Á 42. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A. 371).

Á 43. fundi í Nd., 19. apríl, var frv. tekið til einnar umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 394).

11. Alþýðutryggingar (stjfrv.).

Á 3. fundi í Sp., 23. febr., var útbýtt frá Nd.:

Frv. til 1. umr. viðauka við l. nr. 26 1. febr. 1936, um alþýðutryggingar (stjfrv. A. 11).

Á 9. fundi í Nd., 25. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Með þessu frv. er leitað staðfestingar á bráðabirgðalögum, sem gefin voru út á síðastl. ári og fólu í sér breyt. á l. um alþýðutryggingar.

Í þessari d. kom fram á síðasta þingi brtt. í þá átt, að aldurstakmark þeirra, sem komið gætu til greina við úthlutun ellilauna, lækkaði niður í 60 ár. Þessi till. var felld og það fært fram gegn henni, að mikill meiri hluti þeirra, sem gera mætti ráð fyrir, að komið gætu til greina við úthlutun ellilauna á þessu aldurstigi, mundu koma undir ákvæði 1. um örorku. Við úthlutun ellilauna á síðasta hausti kom þó í ljós, að nokkur hluti þeirra, sem áður höfðu notið ellistyrks, mundi ekki koma undir ákvæðin um örorkubætur. En þar sem tilgangur l. var að skerða í engu rétt þessara manna, þótti rétt að bæta úr þessu með bráðabirgðalögum, sem skildu svo á, að þeir, sem áður höfðu notið ellistyrks, skuli koma til greina, þó að þeir séu yngri en 67 ára.

Ég skal geta þess um leið, að það er búið að láta úthluta fyrir síðasta ár 912 þús. kr. Af því er tæplega 75% framlag lífeyrissjóðs, hitt er framlag sveitar- og bæjarsjóða. Tala þeirra, sem hafa fengið ellilaun, er yfir 5000, þar með taldir öryrkjar, sem hafa fengið örorkulífeyri. Af þessum mönnum eru um 900, sem eru yngri en 67 ára, en höfðu áður ellistyrk samkv. 1. um ellistyrk, og af þeim mun vera á annað hundrað, sem hafa komist undir ákvæði um örorku.

Ég legg svo til, að frv. verði vísað til 2. umr. og allshn.

***Thor Thors:** Mér finnst ástæða til þess við þessa umr. að minnast betur á en hæstv. atvmrh. gerði, að á síðasta þingi var borið fram frv., sem að efni til gekk út á það sama og þessi bráðabirgðalög, að menn á aldrinum 60—67 ára skyldu eiga rétt til ellilauna eins og verið hefði

samkv. gamla skipulaginu. Hér í Nd. fékkst fullkomið samkomulag um þetta mál, og voru flokksmenn hæstv. atvnrh. þar sammála okkur sjálfstæðismönnum. En í Ed. beitti hæstv. atvnrh. áhrifum sínum á síðustu stundu til að koma í vegg fyrir, að frv. næði fram að ganga. Hann hélt því þá fram með tilsvarendi yfir-læti, að frv. væri óþarft. Reynslan hefir nú sýnt, hvor hafði meira til sins máls.

Ég verð að kalla það kaldhæðni orlaganna, að hæstv. ráðh. skuli nú hafa orðið að gefa út bráðabirgðalög alveg sama efnis og það frv., sem hann beitti sér svo mjög fyrir, að næði ekki fram að ganga á síðasta þingi.

***Atvnrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég vil benda hv. þm. Snæf. á það, að þessi l. eru ekki í samræmi við það frv., sem samþ. var hér í d. á síðasta þingi. Í bráðabirgðalögunum var þeim mönnum á aldrinum 60—67 ára veittur réttur til styrks, sem áður höfðu notið ellistyrks, en samkv. frv. hv. þm. átti aldurstakmarkið almennt að vera 60 ár. Þessi fjölgun, án þess að gera samtímis ráð fyrir auknum tekjum, hefði að sjálfsögðu orðið til þess, að hver einstakur maður hefði fengið lægri upphæð en til var ætlað í l.

***Thor Thors:** Ég vil geta þess, að það kom greinilega fram í grg. frv. á síðasta þingi, að tilgangurinn væri sá, að skerða í engu þann rétt, sem þessi gamlalmenni höfðu áður samkv. fyrri l., og þó að fleirum hefði verið gefið færi á að sækja um styrk, þá var það á færi sveitarstjórna að sjá um, að aðeins þau gamlalmenni, sem áður höfðu notið styrks, fengju hann framvegis.

Atvnrh. (Haraldur Guðmundsson): Samkv. þessum orðum hv. þm., þá þýðir frv. hans það, að þar er gamlalmennunum bent á friðindi, sem er svo ekki gert ráð fyrir, að þau geti notið.

***Gísli Sveinsson:** Þegar ég kom hér inn í d., var verið að afgr. frv., sem var til umr. í gar, en ekki afgr. til fulls frá l. umr., frv. til l. um breyt á l. um alþýðutryggingar. Þetta gerði ekki mikið til, því að málið var útrætt frá minni hálfu. Hér er nú til umr. frv. um staðfestingu á bráðabirgðal., og geri ég ráð fyrir, að það fari til sömu n. og hitt frv., og gefst þá tækifæri til að fella þetta saman.

En út af orðum hæstv. ráðh. og samtali hans við hv. þm. Snæf., skal ég geta þess, að það er fjarri því, að allir þeir, sem til greina gætu komið við úthlutun ellistyrksins, þurfi að fá hann, því að það eru hreppsnefndirnar, sem athuga og ákveða, hverjir hafi þörf fyrir slíkan styrk. Það er því misskilningur hjá hæstv. ráðh., að allir, sem áður höfðu rétt til að njóta styrks, þurfi endilega að njóta hans. Tilgangurinn með laga-setningunni er því hinn sami og hjá hv. þm. Snæf. með því frv., sem hann bar fram, og þessi bráðabirgðalög, sem rokið hefir verið í að gera á síðasta ári, eru til komin af því, að stj. og hennar lið hefir komið í bobba með þetta mál, eins og svo mörg önnur, og þá hefir alltaf verið gripið til þess ráðs, að rjúka í að gefa út bráða-

birgðalög, þó að hægt hefði verið að framkvæma það á þingi.

Thor Thors: Ég þarf ekki að deila um þetta við hæstv. atvnrh. Það hefir greinilega komið fram í umr., að hann hefir orðið að setja bráðabirgðalög um það efni, sem hann hélt fram á síðasta þingi, að væri í gildandi l., og það er það, sem um er deilt.

Atvnrh. (Haraldur Guðmundsson): Þetta er alls ekki rétt. Meginhluti þessara manna, sem eru á þessu aldurstskeiði, mundi geta fallið undir ákvæðin um örorkubætur. En það hefir sýnt sig í einum kaupstað, að ekki varð samkomulag um það, og til þess að ganga ekki á tilgang l. voru bráðabirgðalögin sett.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til allshn. með 21 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 11, n. 355).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

***Frsm. (Stefán Jóh. Stefánsson):** Ég vil leyfa mér að byrja á því að leiðrétta, að það er rangt nafn undir nál. Það er nafn Ólafs Thors, sem ekki á sæti í allshn., en það á auðvitað að vera Thor Thors. Þetta hefir misprentast í nál.

Eins og nál. ber með sér, þá leggur n. einróma til, að frv. verði samþ., og sú grg. er færð fram í nál., að það séu litlar líkur til, að aðrar breyt. á alþýðutryggingarl., sem liggja fyrir þinginu, nái fram að ganga. Hinsvegar telur n. nauðsynlegt, að þessi ákvæði, sem gefin voru út í bráðabirgðal. í samráði við alla þingflokka, ná staðfestu hér á Alþingi, þar sem um nokkra leiðréttingu er að ræða í sambandi við úthlutun ellilauna. N. leggur því til, að frv. nái fram að ganga.

***Thor Thors:** Þetta frv. er um framlengingu á bráðabirgðal., sem sett voru á síðasta ári af hæstv. atvnrh. Þau eru um sama efni og frv., sem við sjálfstæðismenn fluttum á síðasta þingi, og við erum þess vegna málinu fylgjandi. Ég vil láta þess getið, að við teljum þessar breyt. á alþýðutryggingarl. hvergi nærri nægilegar, og í sambandi við annað frv., sem hér liggur fyrir d., og er 25. mál og borið fram af sjálfstæðismönnum, höfum við hv. 8. landsk. skilað sérstöku nál., þar sem lagt er til, að gerðar verði stærri og meiri breyt. en hér. En þar sem telja má ólíklegt, að þessar breyt. nái fram að ganga á þessu þingi, þá teljum við rétt, að þetta frv. út af fyrir sig verði samþ. og viljum biðja sjálfstæðismenn að greiða götu þess.

***Frsm. (Stefán Jóh. Stefánsson):** Ég skal aðeins geta þess út af ræðu hv. þm. Snæf., að svo er um fulltrúa Alþfl. í allshn., að þeir hefðu kosið að gera viðtækari og meiri breyt. á alþýðutryggingarl., og við hv. 2. þm. Reykv. höfum

þegar afgr. nál., sem er meðmæli með frv., sem ég flutti til breytinga á alþýðutryggingarl. og er á þskj. 156. Að því leyti er allshn. öll sammála um að æskja eftir viðtækari breyt. En þar sem lítið útlit er fyrir, að slíkar breyt. nái fram að ganga á yfirstandandi þingi, hefir n. orðið sammála um þessar smábreyt., sem enginn ágrein-ingur er um, að samþ. verði.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 42. fundi i Nd., s. d., var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 21 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísad til 23 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 43. fundi i Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.

Á 44. fundi i Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. i Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 45. fundi i Ed., 19. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

***Þorsteinn Þorsteinsson:** Það liggja nú fyrir á þessu þingi nokkuð mörg frv. til breyt. á l. um alþýðutryggingar, og i sambandi við þau vildi ég gera eitt atriði að umtalsefni, þar sem gert er ráð fyrir, að þingið verði nú rofið innan skamms, og því líklegt, að a. m. k. tvö af þessum frv. nái ekki fram að ganga. En það er eitt atriði sérstaklega i þeim frv., sem ekki er i þessu frv., og það er um meðferð og útbýtingu á elli-styrktarsjóðsfé. Ég vildi leyfa mér að spyrja hæstv. atvmrh., hvort hann sæi sér ekki fært að koma því þannig fyrir, að útbýting á elli-styrktarsjóðsfénu fari fram næsta haust, eins og þau l. gera ráð fyrir, þar sem virkilegur þingvilji virðist vera á bak við það, þannig að elli-styrk-num sé útbýtt sérstaklega, en ekki látinn renna til lífeyrissjóðs og síðan útbýtt úr honum. Eftir laganna hljóðan virðist sjálfsgagt að hafa þá aðferð, sem við var höfð i haust, að allt var greitt i lífeyrissjóð og svo útbýtt i einu lagi þaðan. Ég vildi gjarnan, að hæstv. ráðh. tæki þetta til athugunar, því að ég tel þetta nauðsynjamál, og þó þingið komi saman aftur á þessu ári, verður aldrei hægt að koma l. svo fljótt frá því þingi, að tiltækilegt verði að útbýta úr elli-styrktarsjóðnum samkv. þeim lögum.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Mér skilst, að hv. þm. Dal. eigi við það, hvort ríkisstj. telji sér heimilt að greiða út vaxtaframlag elli-styrktarsjóðanna gömlu, án þess að framlag komi á móti frá hlutaðeigandi bæjar- og sveitarsjóðum. Ég skal að sjálfstöðu taka þetta til athugunar. Það er rétt hjá hv. þm., að i frv., sem frammi liggur um breyt. á alþýðutryggingarlögnum, er gert ráð fyrir þessari breyt., að ekki skuli krafizt mótframlags, en hinsvegar hyg ég, að samkv. gildandi l. sé það ekki heimilt. En ég skal láta athuga þetta áður en útbýting fer fram i haust, þ. e. a. s. ef það kemur á mig. Úthlut-uninni á nú að vera lokið i október, svo það er ekki sennilegt, að hægt sé að fá l. breytt fyrir þann tíma. Hinsvegar er hugsanlegt, að fyrir þann tíma sé hægt að fá yfirlýstan þingvilja, og mætti þá kannske taka tillit til þess, þó að l. heimili þetta ekki. En sem sagt, ég skal taka þetta til athugunar.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 48. fundi i Ed., 20. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísad til 10 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 407).

12. Fiskimálanefnd o. fl. (stjfrv.).

Á 2. fundi i Nd., 16. febr., var útbýtt:

Fr. til l. um viðauka við l. nr. 121 12. des. 1935, um fiskimálanefnd, útflutning á fiski, hagnýtingu markaða o. fl. (stjfrv., A. 9).

Á 7. fundi i Nd., 22. febr., var frv. tekið til 1. umr.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Með l. nr. 121 12. des. 1935, um breyt. á l. nr. 76 29. des. 1934, um fiskimálanefnd o. fl., hefir að því er virðist fyrir vangá i meðferð Alþingis verið felld niður 14. gr. l. nr. 76 1934, sem hafði að geyma refsíákvæði fyrir brot á fiskimálanefndarlögnum, og ákvæði um meðferð mála út af brotum á þeim lögum. Er því hér gert ráð fyrir, að greinin verði sett inn i lögin frá 1935, eins og hún var i lögnum frá 1934. Til viðbótar þessu er hér sett inn ákvæði um það, að and-virði ísfisks, sem fluttur er út umfram veitt útflutningsleyfi, skuli renna i fiskimálasjóð. Ákvæði þetta er sett sökum þess, að síðastl. ár bar nokkuð á því, að sumir fiskútflytjendur,

einkum þeir, sem fengu útlutningsleyfi til Þýskalands, fluttu út meira magn af ísfiski en þeir höfðu haft leyfi til; nam sá útlutningur um tveimur togaraförum. Afleiðingin af þessum útlutningi án leyfis varð því sú, að það varð tveimur veiðiskipum færra, sem gátu selt fisk sinn á þýzkum markaði en ella hefði orðið.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til sjútvn. með 18 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 9, n. 247).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

*Frsm. (Finnur Jónsson): Sjútvn. hefir athugað þetta frv. og lagt til, að það verði samþ. með þeirri breyt., sem segir á þskj. 247. Tveir nm., hv. 6. þm. Reykv. og hv. þm. Vestm., hafa nokkra sérstöðu í þessu máli og gerðu ráð fyrir að flytja e. t. v. brtt. við þessa eða 3. umr.

Frv. þetta miðar að því, eins og hv. þm. er kunnugt, að setja sektarákvæði inn í 1. um fiskimálanefnd o. fl., sem í ógáti höfðu fallið niður við meðferð málsins á síðasta þingi. Ennfremur hefir komið í ljós, að setja þarf refsingu við því, að fluttur sé fiskur til Þýskalands umfram þau leyfi, sem fiskimálanefnd úthlutar. Það er mjög takmarkað, sem senda má til Þýskalands hvern mánuð af fiski til sölu, og er því reynt að skipta þeim útlutningi á milli togaranna. Þetta þykir með arðsamari sölum, og því nauðsynlegt, að skipting hennar komi réttlátlega niður. En ef sumum togurum liðst það bótalaust að fara með miklu meiri fisk heldur en þeim er leyft, getur það orðið til þess, að aðrir togarar, sem fengið hafa söluleyfi, geti ekki notið þeirra. Sjútvn. þótti rétt, að það kæmi skýrt fram í l., að eina refsingin, sem hægt væri að leggja við slíku útlutningi umfram leyfi, væri sú, að andvirði þess fiskjar, sem umfram er, renni til fiskimálasjóðs til ráðstöfunar í bili, og að það megi nota það til að bæta upp þeim togurum, sem verða kunna fyrir skaða vegna þessarar misnotkunar á söluleyfunum. N. leggur því til, að frv. fái afgreiðslu með þeirri breyt., sem farið er fram á á þskj. 247.

*Ólafur Thors: Ég held, að það sé ekki mikil ástæða til að fara nú með sérstöku lagafyrirmælum að hindra það, þó togarar, sem ísfiskveiðar stunda með sölu á Þýskalandsmarkaði fyrir augum, gerist brotlegir um að selja þar meira fiskmagn heldur en fiskimálanefnd úthlutar þeim leyfi fyrir í hvert skipti. Og það er af þeim ástæðum, að fiskimálanefnd hefir í hendi sér eins og er að veita einstökum útvegs-
mönnum nægilegt aðhald í þessu efni. Eins og hv. frsm. sagði, hefir það þótt miklu arðvænlegra að stunda ísfiskveiðar með sölu á Þýskalandsmarkaðinum fyrir augum heldur en til þess að sigla með aflann til Englands og selja hann þar. Það er líka rétt, að komið hefir fyrir, að einstakir togarar hafa siglt með meiri fisk

til Þýskalands heldur en þeir hafa fengið heimild til að selja þar. En af þessu leiðir ekki það, að nauðsynlegt sé eða heppilegt að setja um þetta sérstök lagafyrirmæli, og þau lagafyrirmæli, sem hér er farið fram á, eru ekki heldur í alla staði sanngjörn eða eðlileg. Hinsvegar getur fiskimálanefnd mjög auðveldlega haft þetta í hendi sinni án lagabreytinga. Salan á þýzkum markaði stendur yfir í fjóra mánuði, ágúst, september, október og nóvember. N. úthlutar venjulega leyfunum einn til tvo mánuði fram í timann. Ef þau skip, sem eru rekin af félögum, er fleiri skip hafa til umráða, gerast brotleg í svo verulegum mæli, að n. telur það af ásettu ráði, getur hún refsað þeim með því að hanna skipum frá sama félagi sölu síðari hluta sölutímans. Gerist skipin aftur á móti brotleg síðara tímabilið, er nægur tími fyrir n. að ná sér niðri á þeim á næsta ári. Hinsvegar er næstum óhugsandi, að nokkur geti verið viss um að hafa ekki 4—5 smálestir fram yfir þær 90—100 smálestir, sem hverju skipi er leyft að fara með, og þó slíkt hendi, er ástæðulaust að gera andvirði þess afla upptækt, eins og hér væri um einhverja bannvöru að ræða.

Ég hjó eftir því hjá hv. frsm., að sökum þess, hvað þessi sala væri mikið keppikefli, væri nauðsynlegt, að fullt réttlæti ríkti um skiptingu markaðarins. Það er rétt, að það væri full ástæða til að setja ákvæði um réttlæti í þessu efni. Ég veit ekki, hvort hv. þm. veit það, en það hefir ríkt megnasta óréttlæti í gerðum fiskimálanefndar á þessu sviði eins og öðrum. Hvað snertir mitt félag, þá fékk það að mig minnr leyfi til að selja í Þýskalandi afla úr 4 veiðiförum, auk einnar ferðar í ágúst, en hingað til hafa menn getað fengið að selja nokkurnveginn eftir óskum í ágúst, af því markaðurinn hefir þótt verri þá, svo að menn hafa yfirleitt ekki óskað eftir að láta skip sín sigla til Þýskalands með ísfisk í þeim mánuði. Þetta félag hefir 7 skip, og fékk þó ekki leyfi til að selja nema úr 4 veiðiferðum þennan tíma, sem þykir eftirsóknarverður til sölu í Þýskalandi. Svo eru aftur aðrir útgerðarmenn, sem meira virðast eiga upp á pallborðið hjá fiskimálanefnd og fengið hafa leyfi til að selja úr tveimur veiðiförum, þó þeir hafi ekki nema eitt skip. Í hlutfalli við það hefði mitt félag átt að fá leyfi til að selja úr 14 veiðiferðum, en fékk ekki nema 4 ferðir. Vaki það fyrir sjútvn., að fullt réttlæti ríki í þessu efni, skora ég á hana að athuga, hvort ekki ætti að setja í lög ákvæði um, að fiskimálanefnd skuli úthluta öllum skipum hlutfallslega sama rétti til sölnnar í Þýskalandi, án tillits til, hver á þau, og að í það ákvæði skuli leggja þann skilning, að stærri skipin fái heimild til að selja meiri afla í hverri ferð heldur en þau minni, því það er sanngjarnt.

Ég get bent á fleiri dæmi um ranglæti í þessu efni. Útgerð Ólafs Jóhannssonar mun ekki hafa fengið leyfi til að selja úr einni einustu veiðiför í Þýskalandi, og útgerð Einarssonar ekki nema úr einni ferð á síðasta hausti, en svo koma aðrir, sem aðeins hafa eitt skip, en fengu þó leyfi til að selja úr tveimur veiðiferðum. Ef það er rétt, sem hv. frsm. segir, að eftirsóknar-

vert sé að selja á þýzka markaðinum — og það er rétt, þar sem meðalsala togaranna í Þýzka-landi var sem svaraði 1900 sterlingspundum þegar meðalsala í Englandi var 1000 sterlingspund, — hvað meinar hv. n. þá með því að vera með svona kákréttlæti, að fiskimálanefnd megi gera upptækt andvirði 5—10 smálesta, sem fara kunna fram yfir það, sem hverju skipi er leyft að selja, en hirða ekkert um miklu stórkostlegra ranglæti í þessu efni? — Ég vil mælast til, að hv. 6. þm. Reykv. og hv. þm. Vestm. taki þetta til athugunar, hvað sem öðrum meðlimum sjútvn. líður. Ég þykist nú hafa sýnt fram á tvennt í sambandi við þetta frv., að ekki sé nauðsynlegt að setja lagafyrirmæli um þetta atriði, sem hv. frsm. talaði um, af því fiskimálanefnd geti haft í hendi sér að skapa nægilegt aðhald í því efni, og í öðru lagi að tryggja þurfi það réttlæti, sem hér er um að ræða, með öðrum lagafyrirmælum, sem hv. n. hefir skotið sér undan að gera till. um, þó ég efist ekki um, að sumir nm. séu svo kunnugir gerðum fiskimálanefndar, að þeim sé kunnugt um það hróplega ranglæti, sem ég hefi hér lýst.

Ég vil fara fram á það við hestv. forseta, af því ég á mjög bág með að taka þátt í þessari umr. nú, en vil mjög gjarnan vera viðstaddur framhald hennar, að hann fresti umr. að þessu sinni. Ég tel frv. ekki svo stórvæglegt, að miklu skipti um, hvort það nær fram að ganga, en verði það afgr., vil ég, að það gefist tækifæri til að flytja brtt. um það atriði, sem ég hefi hér lýst og tel meiru vara.

*Frsm. (Finnur Jónsson): Hv. þm. G.-K. má ekki heyra nefnt neitt viðvíkjandi fiskimálanefnd, svo hann ekki fyllist heift í einhverri mynd og reyni að vekja tortryggni um störf hennar. (ÓTh: Má ég spyrja hestv. forseta, hvort umr. verði frestað? — Forseti: Ég mun verða við tilmælu hv. þm. að fresta umr. þegar hv. frsm. hefir lokið máli sínu. — ÓTh: Ég þakka fyrir. Því þennan þvætting, sem hv. þm. ætlar að fara að segja, kann ég utan að og get því farið þess vegna).

Nú er það svo, að þessi sektarákvæði. sem hér er talað um að setja í l. um fiskimálanefnd o. fl., eru sérstaklega mild að því er snertir þá togara, er fara út fyrir þann ramma, sem þeim er settur í þessum l. Ef ekki væru þau sérákvæði, að taka mætti öfla þeirra skipa, er flytja of mikið út, miðað við leyfið, og nota til uppbótar þeim skipum, er verða fyrir skaða af þeim orsökum, yrði að kæra þessa togara til sekta. Með frv. þessu er því ekki verið að gera það örðugra að flytja fisk til Þýzkalands; það er einmitt verið að setja sérstök sektarákvæði fyrir togarana, sem eru vægari en aðrar sektir.

Ég fer ekki að rökræða við hv. þm. G.-K. um það, hvort fiskimálan. hafi beitt óréttlæti í úthlutun leyfa, þó að mér þyki það ólíklegt. Ég er því máli ekki kunnugur, og hv. formaður n. og hestv. ráðh., sem þessi mál heyra undir, eru hvorugur mættur hér í deildinni. En ég geri ráð fyrir því, að n. fari nokkuð eftir því um úthlutun leyfa til Þýzkalands, hvort skipin

stunda ísfiskeiðar eingöngu eða t. d. síldveiðar á tímum, þegar önnur skip stunda ísfiskeiðar. Mér þykir þetta líklegt af því, að ég sótti fyrir félag það, sem ég er fulltrúi fyrir, og fékk ekki, á meðan önnur skip, sem stunduðu ísfiskeiðar, fengu leyfi. Enda mun það vera svo, að leyfi þau, sem Íslendingar hafa til að flytja fisk til Þýzkalands, eru svo takmörkuð, að ekki er hægt að veita þau öllum togurum, svo að gagni komi. Og ef ekki væru sektarákvæði, þá mundu togararnir geta brotið fyrirmæli n., og hefði þá n. engin skilyrði til að tryggja skipum. er leyfi hafa, rétt þeirra. Það er bara ofsóknarbrjálæði hv. þm. G.-K., er hann vill koma í veg fyrir, að sérstök sektarákvæði séu sett í l.

Viðvíkjandi því atriði að takmarka magn það, sem hvert skip fær að flytja til Þýzkalands, vil ég benda á, að hv. þm. Vestm., sem er manna kunnugastur þessu, hefir bréflega vakið athygli fiskimálan. og ráðuneytisins á því, að nauðsynlegt sé að takmarka, hve mikið skip megi koma með úr hverjum túr, því að það sé illa séð af þýzkum togaraeigendum, ef miklu sé hrúgað á markaðinn í einu. Dettur engum í hug, að hv. þm. hafi gert þetta að óþörfu. En þau sektarákvæði, sem hér er lagt til, að sett verði í l. um fiskimálan., stefna einmitt að þessari takmörkun.

Forseti (JörB): Það hefir komið fram ósk um, að umr. yrði frestað, og skildist mér það vera meðfram til þess, að hægt væri að leita samkomulags um afgreiðslu málsins, og af því að mér virðist það hyggilegt, vil ég verða við þeim óskum og fresta umr., að líkindum til mánudags.

Umr. frestað.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til frh. 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

*Jóhann Jósefsson: Það er vegna veikinda hv. 6. þm. Reykv., að ekki hefir verið lögð fyrir brtt., sem við höfðum hugsað okkur að koma fram með við þetta frv., sem við höfum að öðru leyti skrifað undir nál. með fyrirvara.

Það er kunnugt, að fiskimálan. hefir með höndum að úthluta leyfum til togarafurða til markaðslandanna. Og það er svo mikill munur á því, að eftir þeim upplýsingum, sem ég hygg, að hestv. atvrmh. hafi gefið hér í ræðu, er meðalsala togaranna til Þýzkalands um 1900 sterlingspund og meðalsala til Englands um 1000 sterlingspund. Það mun hafa verið árið 1931, sem það tókst í fyrsta sinn að opna sölu-möguleika fyrir isl. togara í Þýzka-landi, og framan af árunum 1932, 1933 og 1934 úthlutaði þeirra félagsskapur, samtrygging íslenzkra botnvörpunga, þessum ferðum. Síðan fiskimálan. var sett á stofn, hefir hún haft þetta starf með höndum, að úthluta ferðunum, a. m. k. til Þýzkalands, en ég veit ekki, hvort hún úthlutar líka ferðunum til Englands. Ég hefi heyrt nú undanfarna mánuði, að eftir að fiskimálan. tók við, hafi verið allmikil óánægja yfir úthlutun þess-

ara ferða, þannig að talað hefir verið um, að mismunað væri hinum ýmsu togaraeigendum. Borið hefir allmikið á þessari óánægju í haust. Þetta hefir mér borizt til eyrna, en ég hefi hinsvegar ekki haft aðstöðu til að rannsaka það til hlitar. En hinu get ég bætt við, að á meðan samtrygging botnvörpunga, eða skrifstofa hennar, úthlutaði þessum leyfum, varð ég aldrei var við óánægju, og í því efni skipti ákaflega mikið um, þegar fiskimálan. tók við þessu starfi.

Við 1. umr. var borin fram af einum útvegsmanni kvörtun yfir þessu ástandi. Og þegar hér á Alp. er beinlínis kvartað yfir hlutdrægni af hálfu fiskimálan. í þessari úthlutun, þá virðist mér rétt að taka til athugunar, hvort ekki sé hægt, í sambandi við afgreiðslu þessa máls, að lögfesta einhverjar reglur fyrir fiskimálan. að fara eftir, eða a. m. k. að Alp. gefi fiskimálan. vísbendingar um að gæta fyllsta jafnréttis í þessari úthlutun, eftir því sem unnt er. Og eins og ég tók fram áðan, þá hefði brtt. þessu viðvikjandi verið komin fram, ef við tveir, sem skrifuðum undir nál. með fyrirvara, hefðum báðir verið hér. En annar okkar, hv. 6. þm. Reykv., hefir verið veikur og er það enn, svo að það verður að liða til 3. umr. að koma fram með brtt. út af þessum kvörtunum um skiptingu Þýskalandsferðanna.

*Héðinn Valdimarsson: Ég er ásáttur um, að umr. um þær kvartanir, sem kunna að hafa komið fram út af úthlutun fiskimálan. á leyfum til togara til söluferða til Englands og Þýskalands, biði til 3. umr., því að þá er hægt að hafa skjöl fyrir sér til þess að mæta þessum kvörtunum.

Það mun verða ákaflega erfitt að setja lögformlegar reglur um þetta. Að sjálfsögðu verður að haga sér eftir því, hvað gengur á kvótana á hverjum tíma. Þar að auki ber að taka tillit til þess, hvort skipin fara á sild- eða karfaveiðar eða ekki. Hitt er óhjákvæmilegt, að ríkisvaldið hafi afskipti af þessum málum og refsir fyrir að misnota vísitandi þau leyfi, sem gefin hafa verið til þessara ferða, með því að taka allt of mikinn farm í skipin eða með því að brjóta á móti þessu skipulagi á annan hátt, eins og gert hefir verið í sambandi við Þýskalands-söluna. Það er ekki hægt að segja annað en að þær tekjur, sem skipin hafa fengið með þessu móti, hafa verið teknar frá öðrum skipum.

*Ólafur Thors: Ég varð að fara af fundi, þegar þetta mál var hér til umr. síðast, og gat þess vegna ekki heyrt, hvað þv. þm. Ísaf. sagði um þetta mál. Ég geri nú líka ráð fyrir, að það hafi ekki verið sérlega merkilegt, svoleiðis að það sé nú enginn þjóðarrestur, þó að niður falli að svara því.

Ég get sætt mig við það, sem hv. þm. Vestm. talaði um, að það dragist þangað til við 3. umr. að bera fram þær brtt. við þetta frv., sem hann hefir í hyggju að bera fram og sem ég, síðast er málið var hér til umr., sýndi fram á, að mjög nauðsynlegt væri að bera fram og fá lögfestar.

Ég er ekki sammála því, sem hv. 2. þm.

Reykv. sagði, að það sé einhverjum sérstökum örðugleikum bundið að lögfesta reglur, sem tryggi svona sémilega réttláta úthlutun sölu-leyfa til handa togurum á þýzkum og enskum markaði. Ég mun við 3. umr. málsins benda á það, að mjög fjarri hefir því farið, að réttlátlega hafi verið úthlutað þessum leyfum til Þýskalandsferða togaranna. Ef samskonar óréttlæti ríkir í skiptingu friðinda á milli aðilja í þessu þjóðfélagi eins og ríkt hefir í úthlutun fiskimálan. á þessum leyfum, þá held ég, að fiskimálan. sé af öllu misjöfnu eitt hið lakasta, sem sett hefir verið á stofn í þessu þjóðfélagi til þess að úthluta þegnum landsins af almannafé þeim gæðum, sem allir eiga nokkurn veginn jafna kröfu til.

Ég heyrði, að hv. 2. þm. Reykv. drap á það, að eitt af því, sem ætti að ráða því, hvaða menn fengju þessi friðindi, væri það, hvort skip þeirra hefðu stundað sildveiðar eða karfaveiðar. En ég verð að segja, að það kemur úr hörðustu átt, að hv. 2. þm. Reykv. talar svona, sem vill láta líta á sig sem málsvara verkalýðsins í landinu, eins og það eigi að hegna þessum mönnum, sem stunda sild- og karfaveiðar, sem taldar eru þær langarðvænlegustu veiðar, sem um er að ræða fyrir ísl. útgerð, með því að láta þá fara á mis við þessi friðindi.

Að öðru leyti get ég geymt mér frekari rétt til að færa orðum mínum stað með skýrslum til 3. umr., ef orð mín verða vefengd.

*Héðinn Valdimarsson: [Upphaf ræðunnar hefir fallið niður við skrifaraskipti.]: Annars er tími til að deila um réttlætið í þessum leyfisveitingum við 3. umr. En um það verður ekki deilt, að Kveldúlfur hefir í þessum efnum skammtað sér sinn rétt sjálfur, og þar með brotið landslög, þótt vantað hafi sektarákvæði í lögum, varðandi slíkt athæfi.

*Ólafur Thors: Það er alveg í samræmi við aðra framkomu form. fiskimálanefndar, að nefna þetta félag sérstaklega sem brotlegt, því að hvergi hefir verið sýnt annað eins ranglæti í úthlutun útflutningsleyfa og einmitt gagnvart Kveldúlfi. Ég veit satt að segja ekki, hvaða lykill gengur að form. fiskimálanefndar (Rödd af þingbekkjum: Kannse það sé þjófalykill?), en ég veit, að ýmsir vildarvinir hans hafa ekki átt undir högg að sækja með leyfin. Ég heyrir, að einn af samherjum hans segir, að helzt muni ganga að honum þjófalykill, og ég get vel sætt mig við þá skýringu. Mér er kunnugt um, að maður, sem á aðeins eitt skip, fékk útflutningsleyfi fyrir tveim veiðiferðum, en Vatnseyrarbræður, sem eiga tvö skip, fyrir engri. Kveldúlfur fékk leyfi til sölu á afla úr fjórum veiðiferðum, í stað fjórtán, sem hann átti rétt á. Hæstv. atvmrh. upplýsti, að verð meðalafra úr veiðiferð hefði verið 1000 £ í Englandi, en 1900 £ í Þýskalandi. Ef Kveldúlfur hefði nú notið sama réttar og þeir, sem þjófalyklana hafa að formanni fiskimálanefndar, hefði þetta félag fengið 200 þús. kr. herra fyrir afla sinn en raun varð á, eða 9000 £. En við höfum ekki haft neina þjófalykla að formanninum og því orðið að

gjalda ranglætis nefndarinnar sem þessari upp-
hæð nemur. Hitt er rétt, að eitt skip okkar
seldi í einni veiðiferð 30 smálestum meira en
leyfi var fyrir. Ég tel þessa sölu góðra gjalda
verða af skipstjóranum, og nutu allir góðs af,
þjóðin, félagið og sjómennirnir, en hinsvegar
kom hún ekki niður á neinum. Það er því ekki
annað en taumlaus og skefjalaus frekja, þegar
þessi hlutdrægi maður fer að bregða því félagi
um lögbrot, sem hann hefir sýnt jafnósvífið
ranglæti.

***Héðinn Valdimarsson:** Ég sé ekki ástæðu til
þess að svara hv. þm. G.-K. meiru að þessu
sinni, en mun hinsvegar gera það við 3. umr.
og láta þá tölurnar tala, er ég hefi öll gögn
við hendina. Ef Kveldúlfur hefir talið sig vera
afskiptan í útflutningsleyfunum, átti félagið að
kæra það, í stað þess að brjóta landslög. Það
er þýðingarlaust fyrir hv. þm. G.-K. að velja
þessu yfir á skipstjóranum, því að ómögulegt
verður að álita, að hann sé hærra settur en
framkvæmdastjórar félagsins. Það er líka gagns-
laust að halda því fram, að athæfi sem þetta
skaði engan, því að innflutningsleyfi til Þýzka-
lands eru mjög takmörkuð, eins og hv. þm. veit
vel. Þetta athæfi er fyrst og fremst brot gegn
landslögum, en ekki gegn fiskimálanefnd.

***Ólafur Thors:** Það er leiðinlegt fyrir form.
fiskimálanefndar, að hann skuli ekki geta komið
með neitt til réttlætningar viðvikjandi
úthlutun söluleyfanna til Þýskalands gegn hin-
um þungu á sökunum um hlutdrægni, sem ég
hefi borið á hann. Ég veit ekki, hvort það, sem
hann hefir gert í þessum málum, varðar við
lög, en ég veit það, að margt varðar við lög,
sem er ósagnæmara en að brjóta svo lög og
rétt á þegnum sem hann hefir gert. (HV: Á
Kveldúlfur þess vegna að brjóta landslög?). Nei,
það er ekki afsökun fyrir neinn til þess að
brjóta lög, að aðrir geri það. En ég hefi lýst
því rétttræti, sem við höfum notið af hálfu
þessa manns, þar sem við höfum fengið fjögur
söluleyfi af fjórtán, sem okkur bar. Okkar cina
sök er þá það á móti, að skipstjórinn hefir selt
nokkrum tonnum meira en leyfi var veitt fyrir.
En það eru fleiri en Kveldúlfur, sem réttur
hefir verið brotinn á í þessu efni, svo sem
synir Ólafs Jóhannessonar, Einar Þorgilsson í
Hafnarfirði og jafnvel Alliance, en hinsvegar
ýmsum gæðingum formannsins — þessum með
þjófalyklana — verið ívilnað svo ótrúlegt er.
Ef gerðir fiskimálanefndar eru svona yfirleitt,
held ég, að öllum sé bezt borgið með því, að
störf hennar falli niður með öllu.

ATKVGR.

Brtt. 247 tekin aftur til 3. umr.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 21 shlj. atkv.

Á 38. fundi í Nd., 14. apríl, var frv. tekið til
3. umr. (A. 9, 247, 302, 307).

Of skammt var liðið frá 2. umr. og frá útbýt-
ingu brtt. 302 og 307. — Afbrigði leyfð og
samþ. með 19 shlj. atkv.

***Jóhann Jósefsson:** Ég hefi leyft mér að koma
fram með brtt. við þetta frv. í samræmi við
þær umr., sem fram fóru við 2. umr. þessa
máls, og hljóðar þannig, að fiskimálan. skuli út-
hluta þessum útflutningsleyfum á ísfiskmark-
aðinn sem allra réttlátast. Ég lýsti því við 2.
umr. þessa máls, að ég hefði hug á að koma
með þessa brtt., og skal aðeins við þessa umr.
drepa á, að eftir skýrslu, sem ég hefi fengið
frá samtryggingu íslenzkra hotvörpuskipa,
virðist vera talsvert ósamræmi á úthlutun
kvóta til togarafélaganna, ef nokkurt tillit á að
taka til þess, hvort skipin eru fleiri eða færri.
Í sumum tilfellum hafa togarafélög fengið allt
að því 100% meiri úthlutun, ef miðað er við
skipafjölda, heldur en önnur, og í öðrum til-
fellum er það sýnilegt, að úthlutun er að mjög
miklum hluta minni til einstakra félaga heldur
en rétt væri, ef sömu reglum væri fylgt. Ég
skal ekki segja um það, hvaða ástæður kunna
að hafa legið fyrir því misrétti gagnvart to-
garafélögum um úthlutun útflutningsleyfa,
sem augsýnilegt er, að fiskimálan. hefir beitt.
En fram hjá því verður ekki komið, þegar
maður kynnir sér skýrslur um þau leyfi, sem
úthlutað hefir verið, og sömuleiðis tekur til at-
hugunar það sölumagn, sem úthluta má, og
deilir á togarafloðann, að útkoman hefir orðið
ákaflega misjöfn. Ég tek hér til dæmis tvö skip
frá Patreksfirði og eitt frá Ísafirði, sem ekki er
sjáanlegt, að hafi fengið neina úthlutun. Mér
er ekki kunnugt um, að frá Ísafirði hafi verið
sótt um neinn kvóta, en frá Patreksfirði var
farið þess á leit að fá útflutningsleyfi á fiski
til Þýskalands. Ég skal að svo komnu máli ekki
fara nánar út í hinar einstöku tölur, sem eru
í þessum skýrslum, sem samtryggingin hefir
sent mér, en ef tilefni gefst til, mun ég gera
það. En af þeirri athugun tel ég fulla þörf á,
að n. sé bent á að gæta fyllsta réttlætis um
úthlutun útflutningsleyfa til Þýskalands. Við
það er brtt. mín og hv. 6. þm. Reykv. miðuð.
Á þskj. 307 er komin fram brtt. við þá brtt.
frá hv. þm. G.-K., sem orðar þetta nákvæmar og
ýtarlegar heldur en gert er af okkur hv. 6. þm.
Reykv. Það getur verið, að skýrist undir umr.,
að rétt sé að samþ. það orðalag. Ég skal svo,
meðan ekki fara frekari umr. fram, ekki lengja
þessa deilu.

***Héðinn Valdimarsson:** Það er í sjálfu sér
ekki auðvelt að vera á móti því, að gætt sé
fyllsta réttlætis um úthlutun þeirra leyfa, sem
fiskimálan. hefir með höndum. En mér finnst
óþarfi að taka þetta fram, því að n. hefir gætt
hins fyllsta réttlætis við þessa úthlutun, að svo
miklu leyti sem hægt er. Hitt er annað mál,
hvað hver einstakur telur réttlæti í þessu máli.
Ég geri ráð fyrir því, þó að þessi till. verði
samþ., að sami ágreiningurinn geti orðið um
það. Því miður er ekki hægt að setja ákveðnar
reglur um þessa úthlutun, því að hún hlýtur
að verða nokkuð mismunandi frá ári til árs.

Ég vil nú skýra frá nánari reglum, sem fylgt hefir verið um veitingu útflutningsleyfa 2 síðustu ár. Í júní 1935 voru þessar reglur settar af hálfu fiskimálan., og togaraeigendum tilkynntar þær. Reglurnar eru á þessa leið, með leyfi hæstv. forseta:

1. að söluleyfi séu miðuð við skip og ófram-seljanleg.

2. að þeir togarar, sem ekki stunda sildveiði, sennilega 20 að tölu, fái að selja í Englandi allt að 4800 vættum hver, með því skilyrði, að aldrei verði landað yfir 1200 vættum úr ferð.

3. að þeir togarar, sem sildveiði stunda, sennilega 17 talsins, fái að selja í Englandi allt að 2400 vættum hver, með sama skilyrði um, að ekki verði landað yfir 1200 vættum úr ferð.

4. að 10 togurum verði gefinn kostur á því að fara eina ferð til Þýskalands í ágústmán- uði, gegn því að fá aðra ferð þangað síðar á árinu eftir eigin vali, enda dragist fyrir seinni ferðina 1200 vættir frá því magni, sem skip- inu er áður ætlað að fara með til Englands. Ekkert skip má landa yfir 100 smálestum í Þýskalandi úr ferð.

5. að þeim togurum, sem erfitt eiga með siglingu á Þýskaland, verði gefinn kostur á að fá 1200 vætta viðbót við það magn, sem þeim var áður úthlutað til Englands, enda fái þeir þá ekki leyfi til neinnar Þýskalandsferðar.

6. að eftirstöðvunum af Þýskalandsferðun- um, 20 að tölu, með 100 smálestum hverri, verði jafnað niður á þá togara, sem ekki falla undir 4. og 5. lið, þó þannig, að ef nokkrum þessara togara verður úthlutað meira en einni ferð, þá lækki söluleyfi hans í Englandi um 1200 vættir fyrir hverja Þýskalandsferð fram yfir þá fyrstu. Annars skal stefnt að því, að hér umræddar Þýskalandsferðir komi á sem flest skip.

7. að aldrei sé farið með meira af ufsa og karfa en samtals 60 vættir í ferð til Englands.

8. að fyrir brot gegn ákvæðum 2. og 3. gr. megi hegna þeim togurum, er þau kunna að fremja, með því að svipta þá algerlega sölu- leyfum bæði í Englandi og Þýskalandi um óá- kvæðinn tíma.

9. að togaraeigendum sé skylt að sækja um löndunarleyfi fyrir hverja ferð áður en hún er hafin.

10. Fiskimálanefnd áskilur sér rétt til breyt- inga á þessari reglugerð seinna, ef nauðsyn krefur.

Þarna er takmarkað leyfið bæði til Englands og Þýskalands; þýski markaðurinn þykir betri en sá enski og er meira eftirsóttur. Árið 1935 verður útkoman sú, að togararnir ljúka ekki þeim kvóta, sem áætlaður var til Englands. Þá voru ýms skip, ég held frá báðum stærstu togaraútgerðarfélögum landsins, Kveldúlfi og Alliance, sem notuðu ekki leyfi sín til Eng- lands, svo að afleiðingin varð sú, að kvótinn var ekki notaður, en það var vitanlega mjög óþægilegt, og ef menn hefði rennt grun í, að svo mundi fara, þá hefði verið hægt að nota kvótann fyrr á árinu.

Árið 1936 var þetta þannig að því er Eng- lands-kvótann snertir, að mestallt sumarið var

öllum takmörkunum sleppt, svo að skipin fengu að fara eins og þau vildu til Englands, og var því þá ekki algerlega lokið. Fiskimála- nefnd hefir fengið bréf frá Jóhanni Jósefssyni, hv. þm. Vestm., sem er að nokkru leyti við- vikjandi úthlutun þessara leyfa; þar segir m. a. svo, með leyfi hæstv. forseta:

„ . . . Þá vil ég að síðustu benda á það, að nú þarf, eins og fyrra, að hafa reglu á því af nefndarinnar hálfu, að skipin fari með hæfi- lega stóra farma, og tel ég, að sú regla, sem nefndin hafði á því í fyrra, sé engu síður nauðsynleg í ár.

Menn verða að gæta höfs í þessu efni, því að óhemjustórir farmar gera venjulega skaða á markaðinum, og við megum ekki við því að komast í þá aðstöðu, þar sem hægt sé að segja, að við eyðileggjum markaðinn með því að demba á hann óhæfilega miklum fiski í einu.“

Að sjálfsögðu fór fiskimálanefnd eftir þess- um tilmælum, enda var þetta hennar skoðun, eins og ég hefi tekið fram, og setti hámarks- kvóta fyrir Þýskalandsmarkaðinn bæði árin. En þetta hefir ekki verið haldið. Árið 1935 nemur þetta um 180 tonnum fram úr því, sem leyft var, ef miðað er við það, að hverju skipi sé leyft að fara með 100 tonn til Englands.

Þau skip, sem selja á Þýskalandsmarkaðinn í óleyfi, taka þannig markaðinn frá öðrum skipum. Árið 1936 kemur þetta sama fyrir, og þá eru um 190 tonn tekin þannig í óleyfi af nokkrum skipum, sem í raun og veru taka mark- aðinn frá öðrum skipum. Af þessu er mest hjá Kveldúlfi, 43½ tonn, og hjá Alliance, 52½ tonn, og svo er Reykjaborgin með 21½ tonn. Þetta er mest. Svo kemur bæjarútgerð Hafnar- fjarðar; hún hefir 2 togara með 16 tonn. Nú voru engin ákvæði í l. um fiskimálanefnd um sektir við þessu, en fyrir mörgum skipum hefir það verið sett að skilyrði, að þau mættu ekki fara með yfir 100 tonn, og því er þetta frv. komið fram, sem felur í sér þetta sektarákvæði, svo að unnt sé að girða fyrir þetta framvegis. En þó að þetta frv. verði ekki samþ., vegna þess hve tíminn er naumur, þá getur fiskimálanefnd komið þessu fram, því að hún þarf ekki annað en að síma til Þýskalands, hversu mikið skipin mega landa, en hún hefir ekki viljað gera það, vegna þess að það getur verið miklum erfið- leikum bundið að hafa svo nákvæmt það, sem leyft er, og það ætti ekki að muna mikið um 1—2 tonn, en ef ekki verður samþ. hegningar- ákvæði á þessu þingi, þá er sjálfsagt að gera þetta, því að þeir óvönduðu, hvort sem það eru framkvæmdarstjórar eða skipstjórar, taka þarna frá hinum skipunum, og eins og ég mun síðar skýra frá, er svo mikil ásókn á Þýskalands- markaðinn, að þetta er alls ekki afsakanlegt.

Ég hefi skýrt frá því, að úthlutun leyfanna hafi ekki einungis verið miðuð við fjölda skip- anna, heldur einnig við ýmislegt annað, og sér- staklega á árinu 1935 var líka miðað við sölu til Englands, og það er mjög æskilegt, að fram- vegis verði útflutningsleyfi til Þýskalands miðuð við það, hvort skipin fara til Englands eða ekki. Það hefir verið talað um, að stjórn fiskimálanefndar leyfði, að komið væri á „þúliu“

fyrir Þýskalandsmarkaðinn, en það hefir ekki fengizt samþykki til þess af hálfu togaræigenda, a. m. k. formlega, og ég hygg, að það hafi aðallega sætt móttöðu frá tveim stærstu útgerðarfélögum. Annars er það hlutur, sem er athugunarverður og ætti að gefa gaum að. Það hefir líka verið tekið tillit til þess, hvort skipin hafa haft aðgang að sildveiðum eða ekki. Þau skip, sem ekki hafa komizt að sildarverksmiðjunum, hafa fengið rýmri leyfi. Á síðasta ári bætast svo karfaveiðarnar við, og þó að ýmsir hafi haldið því fram, að togararnir hafi farið illa út úr því á karfaveiðunum eða a. m. k. verr en á sildveiðunum, þá er samt óhætt að segja, að um það leyti, sem leyfin voru veitt fyrir ágúst og september, þá var ekki hægt að segja neitt um það, og sjálfsagt ekki heldur í lok september, þegar farið var að veita leyfin fyrir október og nóvember, og svo er líka tekið tillit til þess, að þau skip, sem höfðu verið á karfaveiðum allan tímann, fengu ekki leyfi á Þýskalandsmarkað. Þó var gerð undantekning á þessu að því er snertir tvö skip; annað var Garðar, eitt af skipum Einars Þorgilssonar í Hafnarfirði, og eins og ég skýri frá síðar, var útkoman fyrir það félag nokkuð svipuð og fyrir Kveldúlf. Hitt skipið var Leiknir frá Patreksfirði, og það var af tveimur ástæðum, sem undantekning var gerð á því. Önnur ástæðan var sú, að 1935 hafði þetta skip farið illa út úr því með leyfi á Þýskaland, einmitt vegna þess að önnur félög höfðu notað of mikið af leyfum, svo að það fékk ekki það leyfi, sem það stóð næst til að fá, svo að því var heitið, að það yrði séð við þetta skip síðar. Þar við bættist svo, að það stóð til að stækka Þýskalandsleyfin, svo að það þótti sanngjarnt að láta þetta skip fá ferð þangað. Skipið sökk svo, eins og kunnugt er, en leyfið var ekki yfirfært á hitt skipið á Patreksfirði, sem nokkuð kann að orka tvímælis, hvort ekki hefði verið rétt að gera.

Þau skip, sem stunduðu karfaveiðar allan tímann, eins og Sindri, Þorfinnur og Hávarður Ísfríðingur, fengu ekki leyfi á Þýskaland. Þá koma aðrar undantekningar, sem maður getur sagt, að hafi verið frá þessari reglu og bent hefir verið á hér í hv. d., en það er að því er snertir Júpiter og Geir, og að nokkru leyti má segja að því er snertir Brimi. Um Brimi stóð svo sérstaklega á, að það skip hafði farið á karfaveiðar á mið, sem voru eiginlega með öllu ókunn, fyrir austan land. Það hafði aðeins verið farið þangað og það höfðu fundizt þar mjög takmörkuð karfamið, en Brimir var að reyna að fiska þarna í langan tíma með sama sem engan styrk og tapaði miklu á því, svo að það varð að veita skipinu nokkurskonar uppbót með þessum Þýskalandstúr umfram skip, sem voru á karfaveiðum fyrir vestan land og fóru betur út úr því. Að því er snertir Júpiter og Geir var það sjónarmið tekið, að þessi skip höfðu stundað ísfiskeiðar mjög kappsamlega á Englandsmarkað, þegar önnur skip lágu í höfn, og það þótti rétt að verðlauna það að einhverju leyti. Loks vil ég geta þess, að það hefir verið talað um tvær ferðir, sem Júní og Otur fóru seint í nóvember; þær fengust af þeirri ástæðu, að

það fékkst viðbót við Þýskalandsmarkaðinn og ekki var hægt vegna tímatakmörkunar leyfisins, eða a. m. k. erfitt, að grípa til annara skipa en þessara, sem þegar höfðu fiskað nokkuð á Englandsmarkað og þurftu aðeins að bæta við sig.

Að því er snertir hlutafélagið Kveldúlf, sem minnzt hefir verið á í þessum umr., vil ég taka það fram, að eitt skip þess félags fór til Þýskalands í ágúst; svo fékkst annar túr til viðbótar, og síðan fékk félagið sem svarar 3 túrum, eða samtals 5 ferðir, og svarar það nokkurnveginn til þess, að það komi hálf ferð á skip, en þessi skip voru á karfaveiðum og sildveiðum, svo að það er hægt að segja að því leyti, að Kveldúlfur hafi fengið meira en þau skip, sem eru eign eins eiganda og ég hefi áður skýrt frá, að hafi verið lengi á karfaveiðum og fengu ekkert leyfi. Það eru yfirleitt mjög miklir erfiðleikar við úthlutun leyfa á Þýskalandsmarkaðinn, vegna þess að það er ekki hægt að láta nema heilar ferðir, en hjá ýmsum útgerðarmönnum er þannig háttáð, að þeir eiga ekki nema eitt skip, svo að þeir geta orðið útundan, en þegar þeir fá hinsvegar leyfi til Þýskalands, þá fara þeir betur út úr því en eigendur stærri félaganna. En þessu mátti kippa í lag, ef útgerðarmenn fengjst til þess að hafa „púliu“, en það er vafasamt, hvort það er rétt að gera það, nema því aðeins, að fulli samþykki þeirra faist.

Ég lít svo á, að það sé sjálfsagt að hafa veitingu leyfanna hjá fiskimálanefnd, eins og verið hefir, og að sjálfsagt sé að setja einhver hegningarákvæði við því að brjóta þau leyfi, sem veitt eru, og það yrði sjálfsagt að setja þau hegningarákvæði, hvort sem úthlutun leyfanna væri hjá fiskimálanefnd, ríkisstj. eða annarsaðar. Fiskimálanefnd hefir leitað samvinnu við eigendur togaranna hér í bæ um þessi mál og spurt þá álits, og ég er viss um, að þegar kemur að veitingu þessara leyfa, þá mundi hún fúslega taka till. þeirra til greina. En til þess að sýna hv. d., að það eru fleiri en fiskimálanefnd, sem líta svo á, að þessar umframlandanir togaranna megi ekki eiga sér stað og að fiskimálanefnd skapi sér jafnvel nokkra ábyrgð með því að taka ekki algerlega fyrir það, vil ég, með leyfi hæstv. forseta, lesa upp bréf frá einu útgerðarfyrirtæki, en ég sleppi nafni félagsins og skipsins. Það er dagsett 29. okt. 1936, stílað til fiskimálanefndar, og hljóðar svo:

„Sem svar við heiðruðu bréfi yðar, dagsettu 21. okt., viljum vér taka það fram, að vér verðum að gera þá kröfu til yðar, þar sem vér vorum hraktir hurt af þeim markaði í Þýskalandi, sem vér höfðum leyfi fyrir frá yður í október, einungis vegna yfirgangs annara, sem lönduðu meiri fisk en þeir höfðu leyfi til, að þér sjáið hag vorum fullkomlega borgið og bætið oss það tjón, sem við kunnum að hafa vegna þess að verða hraktir yfir á nóvembermarkaðinn í Þýskalandi, sem er takmarkaðri á marga vegu móti því, sem hann væri í október, á þeim tíma. sem vér hefðum að réttu lagi átt að landa þeim túr, sem oss þá var leyfður fyrir. . . .

Þar sem enginn má flytja út fisk nema með leyfi atvrmrh., eða í þessu tilfelli yðar, sem úthlutið leyfunum fyrir hans hönd fyrir togara

á Þýskalandsmarkað, en hinsvegar, eins og að framan getur, hafa nokkrir togarar í október landað talsverðu magni án sliks leyfis, og sem varð til þess, að vér gátum ekki landað í október, þá verðum vér að gera þá kröfu, að hvernig sem sala ... verður í nóvember, verði séð um, að vér fáum sem svarar meðalverði af sölu skipsins í október, þannig að nái sala ... ekki þeirri upphæð, að honum verði greiddur mismunurinn á kostnað þeirra, sem lönduðu meira en þeir höfðu leyfi til og urðu til þess, að leyfi það, sem vér höfðum til að landa í október, var afturkallað og oss gert ómögulegt að hagnýta oss októbermarkaðinn í Þýskalandi.“

Þetta sýnir, að þetta er í raun og veru mál milli togaraeigenda sjálfra, þar sem fiskimálanefnd er skylt að gæta réttlætis í því, og það eru mjög margar ástæður, sem verður að taka tillit til á hverjum tíma, og það er ekki svo einfalt, að hægt sé að miða eingöngu við skipafjölda, en aftur á móti á það að liggja ljóst fyrir, af hvaða ástæðum skipi er úthlutað, og að svo miklu leyti sem hægt er á að fylgja ákveðnum reglum um þetta.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 316) leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Bjarni Ásgeirsson:** Ég hefi leyft mér að bera fram brtt. við brtt. á þskj. 307 um það, að mótorvélskip, sem ná ákveðinni stærð, skuli í þessu falli, um úthlutun söluleyfa og gjaldsleyfis, teljast til togara. Hefi ég þar í huga eitt skip, sem þannig er ástatt um, að það virðist hvernig eiga heima í skipaflokkum, hvorki sem linuveiðari eða sem togari. Þegar fiskimálanefnd úthlutar leyfum til þessa skips, þá reiknar hún það alltaf sem linuveiðara, enda þótt skipið hafi burðarmagn á við venjulegan togara, en þegar sildarútvegsnefnd úthlutar söluleyfum, þá telur hún það togara og sendir það landshornanna á milli, eftir því sem henni þykir við eiga, hvernig sem á stendur. Þannig hrekst skipið milli togara og linuveiðara, og hefir það orðið fyrir hinum mestu skakkaföllum af þessu heimilisleysi. Nú virðist það liggja nokkurnvegin í augum uppi, að skip, sem hefir burðarmagn á við venjulegan togara, eigi heima í togaraflokknum, þegar slíkum leyfum er úthlutað. Til þess að fá þessu slegið föstu, hefi ég borið fram brtt. um það, að þetta skip og önnur, sem svipað stendur á um, fái sitt ákveðna heimili, og mun ég fylgja brtt. á þskj. 307, ef þessi vatill. við hana verður samþ.

***Ólafur Thors:** Mér þykir ekki ástæða til þess að fara að gagnrýna hér almennt þær reglur, sem fiskimálanefnd hefir undanfarin ár notað við úthlutun útflutningsleyfa á ísfiski, en þó vil ég láta falla þá almennu aths., að ég tel, að þær reglur hafi verið varhugaverðar, jafnvel skaðlegar, enda hefir fiskimálanefnd að sumu leyti fallið frá þeim, og þetta hefir farið betur eftir að frá þeim var fallið.

Ég ætla eingöngu að halda mér að þeirri brtt., sem ég hefi borið fram á þskj. 307, og sem ég

gat ekki heyrt, að hv. 2. þm. Reykv., form. fiskimálanefndar, væri mótfallinn, a. m. k. ekki þannig, að hann færði sérstaklega rök fyrir því, að hún væri ekki réttmæt, enda hygg ég, að það sé örðugt að leiða rök að því, að það sé ósanngjarn, sem þar er farið fram á, en það er, að togararnir, án tillits til þess, hverjir eigendurnir eru, fái að verða aðnjótandi þeirra fríðinda, sem ísfisksalan undanfarin ár hefir reynzt að vera, en ég hefi áður vikið að því hér í hv. d., að það er arðvænlegasta útgerðin að veiða á ísfiskmarkað í Þýskalandi, eftir því sem reynslan hefir verið síðustu ár. Ég veit um það, að þegar þetta mál var til umr. hér síðast, skorti allmjög á, að jafnrétti ríkti í þessu efni.

Ég hefi hér skýrslu, sem greinir frá því, hvernig þessum gæðum hefir verið skipt milli hinna einstöku félaga. Skýrslan er að því leyti ekki alveg tæmandi frá mínu sjónarmiði, að hún gerir ekki greinarmun á því, hvort salan hefir farið fram í ágúst, eða hinsvegar í september, október eða nóvember, en eins og skýrt hefir verið, varðar það mjög miklu, vegna þess að það er almennt talið, að hæpið sé, hver fengur er í því að fá að selja aflann í ágúst, því að þá er markaðurinn venjulega miklu lélegri en seinna á haustin. Ef skýrslan hefði verið miðuð við þessa þrjá mánuði, september, október og nóvember, þá hefði hún gefið réttari mynd af þeim kjarna málsins, sem um er deilt, þ. e. a. s., hvort verulegt misrétti hefir ráðið um úthlutun gæða í þessu sambandi. En þó að lítið sé á skýrsluna eins og hún er og minna sé gert úr hinum raunverulega órétti en ástæða er til, þá ber hún það samt með sér, að einstök togarafélög hafa ekki fengið leyfi til að selja einn uggá á þennan markað. En hinsvegar sýnir hún að ýms félög hafa fengið hlutfallslega langt fyrir neðan það meðaltal, sem þau áttu að fá, ef allir hefðu sætt sama rétti, en svo voru önnur togarafélög, sem fengu langt umfram það, sem þeim bar eftir þessum reglum. Ég skal t. d. nefna það félag, sem hv. 2. þm. Reykv. minnstist á; það mun hafa átt kröfu á að selja 800 tonn samkv. skipafjölda sínum, en það fékk ekki leyfi fyrir meira en 530 tonnum, og af þeim voru 220 tonn seld í ágúst, en það er, eins og ég áðan gat um, ekki talinn mikill fengur.

Nú mun það rétt vera, að þetta félag bætti hag sinn með því að flytja út eitthvað meira en leyfi stóð til, en eftir því, sem hv. 2. þm. Reykv. gat um, voru það ekki nema um 43 tonn, sem hann taldi allmikið, en er þó ekki meira en hjá bæjarútgerð Hafnarfjarðar, ef hann vill líta á það með sömu augum. Hv. þm. sagði, að hjá því fyrirtæki hefðu ekki verið nema 16 tonn á 2 skip, en það eru 8 tonn á skip, og ef Kveldúlfur hefði orðið jafnbrotlegur, hefði hann átt að hafa 7×8 eða 56 tonn, en ekki um 43 tonn. En jafnvel þótt reiknað sé eftir ferðum á Þýskaland, sem voru 5 hjá Kveldúlfi, þá voru þetta ekki nema 5×8 eða 40 tonn, og þá eru hér aðeins 3 tonn fram yfir það, sem bæjarútgerð Hafnarfjarðar hefir notað umfram leyfi, en það brot telur hv. 2. þm. Reykv. ákaflega lítið. Ég tel, að það sé ekkert réttlæti í að reikna þetta þannig, heldur sé eðlilegt, að það sé reiknað eftir

skipafjölda hvers félags. Þessi skýrsla sýnir, að h/f Kveldúlfur hefir í raun og veru ekki fengið nema helming af þeim leyfum, sem honum bar eftir skipafjöldu, og réttarbrotið kemur enn greinilegar í ljós, þegar tekin eru skip, sem hv. 2. þm. Reykv. gat sjálfur um, að hefðu fengið leyfi fyrir 2 ferðum, en vitanlega náði ekki nokkurri átt að láta hafa nema eina ferð. Hv. 2. þm. Reykv. var að færa fram varnir gegn þessum réttarbrotum. Ég vil taka það fram, að hann hefir sjálfur sagt mér, að hann beri ekki beina ábyrgð á þessu, þó að hann verði að svara til saka um það, og það er náttúrulega rétt. En hann var að bera fram þær afsakanir, að þessi skip, sem ég gat um, að hefðu fengið leyfi fyrir 2 ferðum, hefðu verið búin að sigla svo mikið á England, og þetta fannst honum gefa þeim meiri réttindi en hinum, sem ekki seldu á þennan markað. En þetta er frá minni sjónarmiði ákaflega ranglátt; það nær ekki nokkurri átt fyrir opinbera n. að vera að verðlauna þá togara-útgerðamenn, sem árum saman hafa verið að seilast til að haga sínum atvinnurekstri þannig, að sem allra fæstir hefðu atvinnu af því, en það eru einmitt þau skip, sem stunda ísfiskveiðar, en leggja minni stund á saltfiskveiðar og sildveiðar, og hinsvegar að hegna þeim, sem eru að reyna að haga útgerðinni þannig, að sem flestir geti haft atvinnu af. Ég veit það, að þegar hv. þm. fer að athuga þetta mál, þá sér hann, að það er rétt, sem ég segi, og ég get ekki skilið annað en það verði erfitt fyrir hann að fóta sig, ef hann ætlar að halda því fram, þessi maður, sem alltaf er að gera kröfur til að útgerðin sé rekin með hagsmunum verkalýðsins fyrir augum, að það eigi að verðlauna þá, sem gera þetta ekki. Ég skal nú jata, að það hefði átt að vera óþarfi að koma með þessa brtt. inn á Alþingi; fiskimálanefnd hefði vitanlega getað lagað þetta sjálf, en hún hefir nú ekki gert það, og þá var þetta ráð tekið. Ég get hinsvegar tekið það fram, að ég er reiðubúinn til þess fyrir mitt leyti að taka þessa till. aftur, ef form. n., hv. 2. þm. Reykv., vill lofa því fyrir sitt leyti, að þetta verði lagfært og fylgt framvegis þeirri meginreglu, sem kemur fram í till. En vilji hann það ekki, þá tel ég það eðlilegt, að við, sem höfum orðið fyrir þessu rangláti, leitum réttar okkar hér á Alþingi. Ég hefi í rauninni löngun til að lesa hér upp þessa skýrslu, til þess að staðfesta hana, en ég vil ekki tefja tíma d. með því. — Ég skal svo ekki hafa þessi orð fleiri, þó ég ætti hægt með að rökstyðja till. nánar. Ég er sem sagt reiðubúinn til að taka hana aftur, ef hv. 2. þm. Reykv., form. fiskimálanefndar, vill lýsa því yfir, að hann geti aðhyllt efni hennar, og vill lofa að framkvæma hana; en geri hann það ekki, mun ég halda fast við hana.

*Héðinn Valdimarsson: Hv. þm. G.-K. mun vilja fá meira „réttlæti“ í þessu efni, til þess að hans félag geti haldið áfram uppteknum hætti um að fara fram úr þeim veiðum, sem leyfðar eru á Þýskalandsmarkaðinn. Það er þess að geta um þetta félag hans, að það er ekki aðeins þetta ár, sem það hefir tekið óleyfilega frá

hinum skipunum útflutning til Þýskalands, heldur var það gert miklu meira í fyrra, og þó hv. þm. vildi gera lítið úr þessu með því að jafna því niður á öll skip félagsins, þá dregur það ekkert úr því; það sést vel, að í þau skipti, sem þetta hefir átt sér stað, þá hefir það verið gert með ráðnum hug. Það er mjög fjarri því, að ég sé með því, að þessi till. verði samþ., og ég hygg, að ég hafi skýrt frá ástæðunum fyrir því, að ekki er hægt að úthluta leyfum eingöngu eftir tölu skipa; þar verður að taka tillit til atvinnu landsmanna að öllu leyti. Ég mæli sem sagt eindregið með því, að þessi till. verði felld, en ég tel hinsvegar mjög æskilegt, að fiskimálanefnd leiti álits togaraeigenda um þessi mál. En viðvíkjandi því, sem hv. þm. Vestm. sagði um þetta mál — en hann var nú fremur stutturður —, þá man ég ekki betur en þessi hv. þm. sjálfur hafi farið fram á að fá 3 ferðir fyrir eitt skip, sem ekki fékkst; ég veit ekki, hvort það er það, sem hann álitur, að hafi vantað upp á réttlætið.

*Jóhann Jósefsson: Ég minnst þess ekki að hafa átt skipti um ferðir til Þýskalands fyrir tögara. Ég hefi ekki sótt um leyfi fyrir nokkurt skip, eins og ekki er von, þar sem ég er ekki útgerðarstjóri fyrir nokkurt skip. En ég held, að hv. 2. þm. Reykv. geti tæplega varið það, að það er sannarlega misrétti í þessari n.; þar með er ég ekki að segja, að það sé hægt að gefa fiskimálanefnd þær reglur, að hún gæti ómögulega misnotað þær. Það verður að taka tillit til svo margt í þessum efnum; hv. 2. þm. Reykv. las hér upp eina 9—10 punkta, sem hann sagði, að væri allt reglur n., og væri vissulega erfitt að setja það allt í l. Þá sagði hv. þm., að fiskimálanefnd bæri ábyrgð á þessum málum. Hvaða ábyrgð ber hún? Ég veit ekki til, að fiskimálanefnd verði krafín til neinnar ábyrgðar; það eru hvergi í l. um þessa n. nein fyrir máli um það, að hún beri ábyrgð. Hv. þm. var að lesa hér upp úr bréfi, sem ég hafði skrifað n., um að það væri nauðsynlegt að skipta kvótanum niður og fara ekki með of stóra farma. En það kemur ekki í veg fyrir, að n. geti skipt kvótanum réttlæga milli skipa. Frv. er um úthlutun kvótans og sektir við því að brjóta fyrirskipanir n., en ég hefi sýnt fram á það, að menn muni yfirleitt hafa yfir framkvæmdum þessarar n. að kvarta. Ég skal ekki að öllu leyti fara inn á deilur þeirra hv. þm. G.-K. og hv. 2. þm. Reykv. um einstök framkvæmdaratriði, sem þeir voru að lýsa; en eins og ég hefi tekið fram, þá hefi ég nú skjallega sönnun fyrir því, að framkvæmd n. á úthlutuninni hafi ekki verið réttlát, sízt af öllu miðað við skipafjölda og stærð skipa. Ég skal viðurkenna, að það sé erfitt fyrir n. að fara eftir einni reglu um þetta.

Hv. 2. þm. Reykv. þarf ekki að gera ráð fyrir, að þetta ástfóstur hans, fiskimálanefnd, sé svo fullkomið í sínum störfum, að enginn megi eða geti bent á neitt, sem betur mætti fara en það gerir nú. Um leið og frv. er afgr., sem veitir aðgang til að láta menn sæta stórsektum fyrir að brjóta á móti reglugerð frá þessari stofnun, án þess að á nokkurn hátt sé hægt að gera stofn-

unina ábyrga fyrir sínum störfum eða framkvæmdum, þá er ekki mikið ofmælt, þó farið sé fram á, að leyfunum sé úthlutað réttlátlega. Ef hv. 2. þm. Reykv. finnst svo sanngjörn till. of mikið, þá mun hann eflaust stökkva upp á nef sér yfir hverju atriði, sem menn vilja ekki selja honum sjálfðæmi í.

***Héðinn Valdimarsson:** Ég sagði aðeins, að erfitt mundi verða að greiða atkv. móti þessari till. Ætli hv. þm. Vestm. þætti nokkuð einkennilegt, ef hann væri að starfa fyrir ríkið, að honum væri falið að starfa réttlátlega, en menn skyldu ætla, að það þyrfti ekki að taka það fram sérstaklega.

Annars er það tiltölulega fátt, sem ég þarf að taka fram. Þm. heldur því fram, að ekki hafi fulls réttlætis verið gætt í leyfisveitingum í hlutfalli við skipafjöldann og að ekki hafi verið jafnt skipt ferðum milli skipa. Mun hann þar eiga við þessa einu ferð til Þýskalands. Hvað snertir fjölda skipa, þá hefir hvergi heyrzt nein óánægja nema frá hv. þm., og ekki heldur viðvikjandi skipastærðinni. Annars miðar fiskimálanefnd starf sitt við það, að skapa sem mesta atvinnu í landinu, og það verður bezt gert með fjölgun skipa.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 39. fundi í Nd., 15. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv.

ATKVGR.

Brtt. 316 samþ. með 21 shlj. atkv.

— 307 felld með 14:10 atkv.

— 302 felld með 15:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: GÞ, GSv, GÍ, GTh, JakM, JJós, JónP, JS, ÓTh, PO, TT.

nei: FJ, GG, HV, MT, PZ, PÞ, SigfJ, SE, StJSt. ÞorbÞ, ÁÁ, BB, EmJ, EystJ, JörB.

JG greiddi ekki atkv.

6 þm. (HannJ, JÓl, PHallD, SK, BJ, BÁ) fjarstaddir.

Brtt. 247 samþ. með 17 shlj. atkv.

Frsv., svo breytt, samþ. með 15:7 atkv. og afgr. til Ed.

Við nafnakallið um brtt. 302 gerðu 6 þm. grein fyrir atkv. sínu á þessa leið:

Finnur Jónsson: Þar sem fullsannað er með umr. hér í hv. d., að fiskimálanefnd hafi gætt fullkomins réttlætis í úthlutun söluleyfa til Þýskalands, og engin ástæða er til að ætla, að slíks réttlætis verði eigi gætt í framtíðinni, þá segi ég nei.

Ólafur Thors: Ég verð að viðurkenna, að það ætti ekki að þurfa að lögfesta slík fyrirmæli og þessi, en þar sem hér í umr. hefir verið sýnt fram á með óhrekjanlegum skýrslum, að fiskimálanefnd hafi brugðizt skyldu sinni í þessum efnum, þá sé ég ekki, að menn geti vænzt þess að ná sémilega rétti sínum, nema fiskimálanefnd fái það aðhald, sem þessi till. býður. Ég segi þess vegna já.

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Þar sem ég sé ekki neina ástæðu til þess að samþ. þessa till. og tel ákvæði hennar algerlega óþörf, þá segi ég nei.

Sigurður Einarsson: Í rökstuðningi fyrir þessari till. hefir það komið fram, sem ég álit sleggjudóma um starfsemi fiskimálanefndar, og því segi ég nei.

Stefán Jóh. Stefánsson: Ég skirskota til ummæla hv. þm. Ísaf. og segi nei.

Fjmrh. (Eysteinn Jónsson): Ég álit ákvæði till. óþörf, og því segi ég nei.

Á 42. fundi í Ed., 16. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 343).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. aftur tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frsv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til sjútvn. með 9 shlj. atkv.

Á 48. fundi í Ed., 20. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 343, n. 384, 385).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. og brtt. 385. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

***Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson):** Þetta mál er komið frá hv. Nd., og sjútvn. hefir gefizt kostur á að athuga frv. Innan n. var í raun og veru enginn ágreiningur um málið í heild. Hv. þm. N.-Ísf. hafði að visu sérstöðu, en það kom ekki glöggst fram í n., hverskonar sérstaða það var, en hana má sjá á þskj. 385. N. hefir ekki haft aðstöðu til að kynna sér þessa brtt., svo að ég mæli ekki fyrir hönd meiri hl., en ég get sagt það fyrir mig, að ég tel þessa till. óþarfa, því að hún gengur ekki út á annað en það, að það skuli vera skylt að leita álits ákveðins félagsskapar, þegar leyfi eru veitt til ísfiskútflutnings, en eftir því, sem ég bezt veit, hefir yfirleitt alltaf verið ráðgast um við togaraeigendur, þegar slík skipting veiðileyfa hefir farið fram, svo að ég tel, að það gæti ef til vill orðið til þess, að málið dagaði uppi á þinginu, ef þessi breyt. yrði gerð á því; en ég álit, að það væri miður farið, ef svo yrði gert. Um frv. sjálft er litið að segja. Það felur í sér nauðsynleg ákvæði, sem þurfti að bæta aftan við þessi l., sektarákvæðin, og eins ákvæði um þær reglur, sem gillt hafa um þann fisk, sem fluttur hefir verið út umfram það, sem tilkynnt er og bundið við leyfi í hvert sinn. Að öðru leyti sé ég ekki ástæðu til þess að fara frekar út í þetta mál fyrir hönd nefndarinar.

Jón Auðunn Jónsson: Það, sem farið er fram á með þessari till., er það, að leyfum til ís-

fiskútflutnings togara verði úthlutað í samráði við togaraeigendur og félagsskap þeirra. Min meining er sú, að það ætti að ákveða fyrirfram fyrir hverja vertíð, hvaða skip skuli fá leyfi og fyrir hvað marga túra og hvað marga aflatúra á hvorn stað, Þýskaland og England. Ég tel, að þetta sé alveg nauðsynlegt til þess að fá fullt samræmi. Hinsvegar verður fiskimálanefnd auðvitað að segja til um, hvenær hver togari á að sigla á hvern stað, en þar sem það hefir borið á óánægju um úthlutun þessara leyfa, þá sé ég ekki annað en að það sé rétt, að stjórn þessa félagsskapa fái að ráða nokkru um, hvernig þetta er ákveðið í upphafi. Og það væri ákaflega gott fyrir togaraeigendur að fá að vita það í byrjun ísfiskvertíðar, hve mikið þeir megi láta skip sín veiða til sölu á hverjum stað, því að ef slíkar ráðstafanir væru gerðar, þá væri miklu hægara fyrir þá að disponera; og ég þykist þess fullviss, að fiskimálanefnd hafi á engan hátt á móti þessu, því að það léttir hennar starf við úthlutun leyfanna.

Ég sé ekki, að till. geti á nokkurn hátt komið í veg fyrir yfirráð fiskimálanefndar í þessum málum, heldur myndi hún þvert á móti létta hennar störf; og ég er sannfærður um, að það getur ekki komið fyrir, að málið dagi uppi, þótt þessi breyt. verði samþ., því að málið fer vitanlega út úr d. eftir nokkrar mínútur.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég get ekki mælt með þessari brtt. hv. þm. N.-Ísf. Að því er fyrri hluta till. snertir, þá er hann óþarfur, því að fiskimálanefnd hefir að sjálf-sögðu samband við fél. íslenskra botnvörpuskipaeigenda og ráðgast við það um úthlutun leyfanna. En að því er síðari hlutann snertir, þá er það fjarri sanni að leggja fyrir n., að hún skuli fara eftir till. félagsstj. í félagi ísl. botnvörpuskipaeigenda, því að það er sama og að láta félagsstj. annast þá úthlutun. Ég álit það miður heppilegt.

Hinsvegar er það rétt, sem hv. þm. sagði, að það er æskilegt að ákveða túrafjölda hvers skips í byrjun vertíðar, enda hefir verið reynt að gera það, en breyt., sem orðið hafa hjá skipunum sjálfum, hafa raskað þeirri áætlun.

***Magnús Jónsson:** Það er getið um það í grg. frv., að það hafi komið fyrir, að nokkrir togarar hafi flutt út meira magn af ísfiski en þeir hefðu haft leyfi til. Þess vegna sé hér verið að skerpa ákvæðin um þetta. En það hefir líka þótt bera nokkuð á því, að fiskimálanefnd hafi ekki verið réttlát í sínum úthlutunum á kvótanum, sérstaklega að því er Þýskalandsmarkaðinn snertir, því að þó að hér sé almennt talað um ísfiskmarkað, þá er vitanlegt, að deilan hefir aðeins verið um kvótann á Þýskalandsmarkaðinum. Reynslan hefir verið sú, að eftirsókn eftir Þýskalandsmarkaðinum hefir verið mikil, að það stafar af því, að sá markaður er talinn það miklu betri, að ég hefi heyrt, án þess að ég sé þessu eins kunnugur eins og flm. brtt., að Þýskalandsstúrnir hafi gefið um 1900 £ að meðaltali, en Englands-

túrnir jafnvel fyrir neðan 1000 £. Þess vegna er eðlilegt, að hjá aðþrengdum togarafélögum sé nokkuð mikið kapphlaup um þennan markað. Togaraeigendur höfðu fundið, hve mikil nauðsyn var á því að koma hér á einhverjum reglum. Þess vegna höfðu þeir, í gegnum sinn félagsskap, komið sér upp einskonar stofnun til þess að úthluta þessum fiskkvóta á milli meðlima sinna, og það bar ekki á neinni óánægju. Þessi stofnun úthlutaði kvótanum að einhverju leyti eftir stærð, en þó aðallega eftir tölu skipanna.

Aftur á móti hefir verið mikil óánægja með úthlutun fiskimálanefndar. Ég hefi hér fyrir mér plagg um það, hvað hverju félagi hefði borið eftir höfðatölu árið 1936, og hvað hverju félagi var úthlutað, og það er ekki hægt að neita því, að þessar tölur sýnast benda á, að úthlutunin hafi ekki verið sanngjörn. Ég sé hér t. d., að hlutafélaginu Kveldúlfi hefði borið hlutfallslega eftir skipatölu 800 tonn, en fékk 530 tonn. Alliance 553 tonn, en fékk 300 tonn. Einari Þorgilssyni 228 tonn, en fékk 100 tonn. Aftur á móti eru önnur skip, þar sem þetta er alveg öfugt, t. d. Júpiter bar 114 tonn, en fékk 210 tonn, Belgaum bar 114 tonn, en fékk 220. Mjölmi bar 114 tonn, en fékk 240 tonn. Bæjarútgerðinni í Hafnarf. 228 tonn, en fékk 385 tonn. Mér finnst eðlilegt, að félög, sem finnst þau stórum afskipt — því að hér er um verulegar fjárhæðir að ræða —, beri sig upp við þann aðilja, sem hér á hlut að máli, og óski eftir því, að eitthvað verði sett inn í þetta frv., sem tryggi það betur í framtíðinni, að gætt sé réttlætis. Ég efast nú ekki um, að það sé sitt af hverju annað en skipafjöldi og skipastærð, sem hér kemur til greina, en þessar tölur virðast benda á, að ekki hafi verið gætt þeirrar sanngirni, sem hefði þurft að gæta.

Ég hafði því hugsað mér að bera fram brtt. um það, að þessum kvóta yrði úthlutað sem næst eftir tölu og stærð skipanna, en af því að ég vissi, að einn af nm. ætlaði að bera fram till., sem fór fram á svipað, bar ég ekki slíka till. fram; en úr því að verið er að skerpa ákvæðin um það, ef togarar hlýðnast ekki fyrirskipunum fiskimálanefndar, þá vil ég mæla með því, að sett verði ákvæði, sem tryggi það eins og hægt er, að n. gæti sanngirni í sínum störfum.

Ég get ekki fallist á það, sem hæstv. ráðh. sagði, að eftir till. á þskj. 385 væri valdið til að úthluta leyfunum raunverulega tekið af fiskimálanefnd og sett í hendur stj. félags ísl. botnvörpuskipaeigenda. Mér finnst, að hér ætti ekki að geta verið um árekstur að ræða á milli þessara tveggja aðilja, aðeins upplýsingar, sem fiskimálanefnd sækta til þeirra manna, sem hér eiga hlut að máli. Það hlýtur að vera bara gott fyrir fiskimálanefnd að geta haft þennan aðilja til ráðleggingar, og það liggur í augum uppi, að n. kemur af sér nokkrum vanda með því að fara sem mest eftir því, sem þetta félag leggur til málanna.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Hv. 1. þm. Reykv. drap nokkuð á það, að ekki myndi

hafa verið réttlát úthlutun fiskimálanefndar á ísfiskkvótanum. Um þetta var mjög rætt í hv. Nd., eins og hv. dm. er sjálfsagt kunnugt, og skal ég ekki fara að endurtaka neitt af þeim umr. hér. En það er rétt hjá hv. þm., að ekki hefir verið úthlutað til félaganna eftir tölu skipa eingöngu, enda er það varla hægt. — Hv. þm. nefndi ýms skip og taldi sum hafa fengið of lítið og önnur of mikið, og vildi halda því fram, að hér hefði verið um hlutdrægni að ræða.

Ég skal benda honum á eitt félag, sem hann sjálfsagt telur, að fiskimálanefnd beri fyrir brjósti, félagið, sem gerir út togarann Hávarð Ísfríðing. Þessi togari hefir engan Þýskalands-túr fengið á árinu. Það voru auðvitað ýms sjónarmið, sem n. varð að taka tillit til.

Eins og ég hefi lítillega drepjið á áður, get ég sagt það sem mína skoðun, að mér fyndist það eðlilegt, ef hægt væri að tengja einmitt saman Þýskalands- og Englandstúrana, vegna þess að Englandstúrnir hafa yfirleitt verið fremur slæmir, en Þýskalandsstúrnir fremur góðir.

Hv. þm. sagði, að i till. fælist ekkert fyrir-lag um að fara eftir till. stj. félags ísl. botn-vörpuskipaeigenda. Ég get ekki skilið till. þannig, því að þar segir, að það eigi að „fara sem mest eftir tillögum félagsstjórnarinnar.“ Það þarf ekki að leita til félagsstj., af því að félagið á sinn fulltrúa í fiskimálanefnd, og bankarinnir, sem hér hafa hagsmuna að gæta, eiga þar líka sína fulltrúa, og mér er ekki kunnugt um, að þessir menn eða fulltrúi félags ísl. botnvörpuskipaeigenda hafi nokkurn tíma gert ágreining um úthlutun leyfanna. Mér þykir rétt að taka þetta fram, og ég sé ekki, að Alp. geti á nokkurn hátt haft aðstöðu til að setja sanngjarnari reglur um úthlutun leyfanna heldur en fiskimálanefnd, enda liggja fyrir hjá n. skýrslur um ísfisksölur hvers einasta togara.

*Jón Auðunn Jónsson: Ég get ómögulega séð, þrátt fyrir það, sem hæstv. ráðh. hefir sagt, að þessi till. eigi ekki fullan rétt á sér. Það er engan veginn sagt i till., að n. eigi i öllum tilfellum að fara eftir till. stj. félags ísl. botn-vörpuskipaeigenda, heldur eigi hún „sem mest“ að fara eftir till. félagsstj. Ég veit það af við-tali við nokkra skipaeigendur nú undanfarið, að þeir vildu mjög gjarnan, að þetta fyrirkomu-lag yrði haft, því að þeir telja meiri vissu fyrir því, að úthlutunin yrði sanngjörn, ef stj. félagsskapar þeirra fengi a. m. k. tillögurétt um það, hvernig þessum málum yrði hagað.

En það er eitt, sem er mjög æskilegt, eins og ég drap á áðan, og það er, að ákveðið sé í upphafi vertíðar, hve marga túra hvert skip fái að fara, og fyrir þá, sem eiga mörg skip, er þetta beinlínis nauðsynlegt. Hitt getur nátt-úrlega verið, að ýmislegt annað komi til greina en skipafjöldi og smalestatala innan félaganna, en ég sé það af þessum lista, sem hér liggur fyrir, að jafnvel þó að tekið sé tillit til þess, að sum skipin hafi verið á síldveiðum og önnur ekki, þá er samt mikið ósamræmi i úthlut-un þessara leyfa.

Ég vil benda á það, að fiskimálanefnd segist hafa tekið tillit til þess, hvort skipin hafi farið á karfaveiðar eða ekki. Nú sýndi það sig síð-astl. hausti, að talsvert tap varð á þessum veið-um, og þá held ég, að ekki sé ástæða til að hegna þeim, sem leggja út i þessa óvissu karfa-veiði, með því að láta þá fá minni ísfiskkvóta en þeir annars hefðu fengið.

Ég get ómögulega skilið, að það verði annað en til hins betra, að þessi till. verði samþ., því að n. er ekki bundin við till. félagsstj., heldur á hún aðeins að fara eftir þeim eftir því, sem við verður komið.

*Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Ég sagði áðan i minni stuttu ræðu, að fiskimálanefnd myndi sennilega alltaf hafa samband við togaraeig-endur, þegar um úthlutun leyfa væri að ræða, og þetta hefir ekki verið hrakið. Nú er n. þannig skipuð, að maður verður að ætla, að innan hennar séu það margir fulltrúar togara-eigenda, að ólíklegt sé, að óréttlæti væri beitt af hálfu n., því að eins og l. mæla fyrir, á fiskifélagið þar einn fulltrúa, bankarnir sinn hvorn og togaraeigendur einn; og þetta er meira en helmingur n. Af hálfu bankanna hefir oftast mætt togaraeigandi i n., eftir því sem eft man bezt, svo að ég get ekki séð annað en að það sé óþarfi að óttast það, að hér sé vitandi vits verið að beita rangindum i út-hlutun þessara leyfa.

Till. hv. þm. N.-ísf. fer fram á, að leitað sé álits stj. félags ísl. botnvörpuskipaeigenda. Nú er það vitanlegt, að stj. þessa félagsskapar, sem ekki er til nema á pappirnum, er enginn samnefnari fyrir alla togaraeigendur landsins, því að margir togaraeigendur eru ekki i þess-um félagsskap. Það út af fyrir sig finnst mér gera till. óframbærilega, að hér er verið að búa til nýja stofnun, sem raunverulega er ekki fulltrúi allra togaraeigenda. — Það er nú svo um þessi leyfi, að ég er ekki nægilega kunn-ugur til þess að geta rætt um það, eftir hvaða reglum farið hefir verið; hinsvegar er mér kunnugt um það, að n. hefir viljað, að úthlutun þessara leyfa yrði framkvæmd þannig, að reynt sé að forðast allt það, sem menn með rökum geti talið óréttlæti.

Í Nd. komu fram till., sem stefndu i svip-aða átt og þessi till., en þær fengu heldur ekki byr. Mér skilst, að menn telji það réttlátast að reyna að dreifa þessum leyfum milli skip-anna nokkuð eftir því, hvaða veiðar hafi verið stundaðar, og það er ekki hægt að neita því, að það sýnist ekki óréttlátt, að þeim sé á ein-hvern hátt hyglað, sem sérstaklega stunda enska markaðinn og hafa oft og einatt rekið þær veiðar með halla. En þó að ég segi þetta, er ekki þar með sagt, að hér hafi skapazt al-gild regla, en ég hygg, að eins og n. er skipuð, þá sé hún sér þess fullkomlega meðvitandi, að hér þurfi að setja á reglur, sem skapi það réttlæti i þessum efnum, sem nauðsynlegt er. Ég sé því ekki ástæðu til, að farið sé að leita álits stj. þessa félags, því að eins og ég hefi áður sagt, er hún enginn samnefnari fyrir togaraeigendur hér á landi.

***Magnús Jónsson:** Hv. frsm. og eins hæstv. ráðh. eru hér báðir inni á sinni planökonomi; ef togara gengur illa á einu svæði, á að hygla honum á öðru. Ég ætla nú ekki að fara að ræða almennt um planökonomi, en ef n., sem ræður yfir einum göðum markaði, ætlar að nota þetta vald sitt til að meta það, hvort það félag, sem í hlut á, hafi nú almennt komið sómasamlega fram í fiskveiðum, þá hlýtur það alltaf að lenda í hreinu handahófi.

Ég skil ekki, hvers vegna hv. frsm. telur ekki stj. isl. botnvörpuskipa eigenda dómberan aðilja í þessum efnunum. Það má vel vera, að til séu togaraeigendur, sem af einhverjum ástæðum standi utan við þennan félagsskap, en það er fjarri því, að þar fyrir geti stj. þessa félags ekki verið fullgildur aðilji í þessum efnunum.

Ég veit ekki betur en að Alþýðuflokksmenn hér á þingi liti á stj. Alþýðusambands Íslands sem sjálfsagðan fulltrúa verklýðsfélaganna í landinu. Nú getur verið fjöldi verklýðsfélaga, sem hefði það á stefnuskrá sinni að ganga ekki í Alþýðusambandið, en ég hygg, að hv. frsm. myndi ekki ganga inn á, að þar fyrir eigi stj. Alþýðusambandsins að vera óháfur aðili til þess að segja álit sitt um þarfir og óskir verklýðsins. Það, sem hér bætist við, er það, að einmitt stj. isl. botnvörpuskipa eigenda hafði þessi mál áður með höndum, og þá gerði enginn óánægja vart við sig; en þegar fiskimálanefnd fær þetta í sínar hendur og fer að úthluta leyfunum, þá fyrst fer að bera á óánægju. Ef það er satt og rétt, sem ég þori ekki að segja um, að fiskimálanefnd hafi jafnan samband við togaraeigendur, þegar um úthlutun leyfa væri að ræða, hvers vegna er þá óánægjan? Er hún ekki skýrasti votturinn um það, að hér sé um eitthvert óréttlæti að ræða? Sá veit best, hvar skórinn kreppir að, sem hefir hann á fætinum. Hér er um óánægju að ræða, og þau dæmi, sem ég nefndi hér áðan, sýna, að félögunum hefir verið stórkostlega mismunað, af hvaða ástæðum sem það hefir verið gert, og þær ástæður hafa ekki verið fram færðar. Hvers vegna var það fellt í Nd., að n. skyldi gæta réttlætis um úthlutun leyfanna?

Ég er hræddur um, að þessi mótstaða stafi einmitt af þeim sömu ástæðum, en ekki af þeim ástæðum, sem hér er gefið upp um það, að þeir telji ekki þennan aðilja fullbæran til þess að gefa heilbrigðar og réttar till. í þessu máli. Ég get ómögulega verið sammála hæstv. ráðh. um það, að Alþingi sé ekki bært um að setja reglur um þetta. Það er satt, að Alþingi er ekki bært um að segja t. d., að Kveldúlfur skuli fá svo og svo marga túra á Þýskalands og þæjarútgerðin í Hafnarfirði svo og svo marga, en ég veit ekki, hvað Alþingi er að starfa hér, ef það er ekki bært um að setja heilbrigðar reglur um þetta. Á hverju þingi eru sett fjölmörg lög, þar sem verið er að deila út sól og regni meðal margra aðila, en hér er ekki farið fram á annað en að fá reglur til þess að leysa þessa menn undan fullkominni handahófsútdelingu, og ég teldi illa farið, ef hv. þd. vill ekki fallast á að samþ. þessa till., sem fer í raun og veru skemmra en till.

í hv. Nd., till., sem mér sýnist gæta mikillar sannsýni á alla bóga, sem sé að það skuli leitað umsagnar stjórnar félags isl. botnvörpuskipa eigenda og farið sem mest eftir till. hennar. Ég sé ekki, að hægt sé að setja mýkri fjötur á fiskimálanefnd en þetta.

***Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson):** Ræða hv. 1. þm. Reykv. gefur ekki tilefni til mikilla andsvara, en hann gat ekki hrakið það, sem ég sagði, að stjórn félags isl. botnvörpuskipa eigenda er ekki samnefnari fyrir togaraeigendur, eins og frv. samkv. 1. gr. ætlast til, og ég gæti, ef ég vildi, talið upp allverulegan fjölda útgerðarmanna, sem teljast ekki til þessa félags-skapar, og það er jafnvel stórt félag hér í Reykjavík, sem ekki telst til þessa félags-skapar. Hv. þm. vildi leggja mikla áherzlu á, að það hefði ekki verið óánægja með þetta áður, en hann gleymir að geta þess, að þá var þessi þýzki markaður tæplega almenmur. Siglingar á Þýskalandsmarkað hafa aðallega átt sér stað þrjú síðustu ár, og það voru eitt til tvö skip, sem sigldu þangað, svo að það var ekki um mikla úthlutun að ræða þá. Hinsvegar hygg ég, að það verði aldrei fært að fyrirbyggja. að óánægja geti átt sér stað, hvernig sem farið er að, því að allir vilja sitja að því bezta, svo að þótt hér yrði sköpuð ný regla til þess að fara eftir, væri óánægjan ekki útilokuð fyrir fara eftir, væri óánægjan ekki útilokuð fyrir því.

***Jón Auðunn Jónsson:** Ég vil ekki láta því ómótmælt, sem hv. 4. þm. Reykv. sagði, að hér væri stórt félag, sem væri ekki í félagi isl. botnvörpuskipa eigenda. Það er ekki rétt. Það eru allir, sem eiga meira en eitt skip, nema eitt félag utanþæjar, sem eru í þessum félags-skap, svo að þetta er alls ekki rétt hjá hv. þm.

ATKVGR.

Brtt. 385 felld með 8:5 atkv.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 49. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 409).

13. Leiga á mjólkurvinnslustöð.

Á 3. fundi í Ed., 7. febr., var útbýtt:

Fr. til l. um heimild fyrir ríkisstj. til að taka mjólkurvinnslustöð á leigu (stjfrv., A. 18).

Á 6. fundi í Ed., 20. febr., var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til landbn. með 9 shlj. atkv.

Á 34. fundi í Ed., 8. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 18, n. 200).

Frsm. 1. minni hl. (Páll Hermannsson): Ég tek ekki beinlínis til máls sem frsm. fyrir nefnd, heldur aðeins fyrir nefndarhluta. Um þetta frv. fór svo, að ekki náðist samkomulag um það í landbn. Einn nm., hv. 2. þm. Rang., ætla ég að vilji eindregið láta fella frv., og hinsvegar hefir annar nm., hv. 4. landsk., ekki tekið afstöðu til málsins sem stendur, og í þriðja lagi legg ég til, að þetta frv. verði samþ. Það er svo um þessi mjólkurmál hér, að um þau hefir stundum verið allmikill hávaði og sögð um þau mörg orð. Ég álit, að mörgum mönnum á Alp. standi nær en mér að flytja langa ræðu um mjólkurmál. Er það bæði af því, að mjólkurmálin snerta mig minna en fjölda manna hér í Reykjavík og nágrenni, og hinsvegar af því, að ég er þessum málum ekki eins kunnugur og fjölmargir aðrir. Ætla ég því ekki að verða stórorður um þetta, heldur aðeins gera grein fyrir því, hvers vegna ég sem meðlimur landbn. legg til, að þetta lagafrv., sem er bráðabirgðal., verði samþ. Að því liggja tvær ástæður. Eftir þeim upplýsingum, sem ég hefi fengið, hefir smátt og smátt komið betur í ljós, að mjólkurhreinsunarstöð Mjólkurfélags Reykjavíkur, sem nú mun hafa færzt yfir á hendur félags, sem heitir Mjólkurfélag Kjalarnesþings, hefir ekki getað innt af hendi þessa hreinsun, svo við hafi mátt una. Mér er tjáð, að meir og meir hafi borið á umkvörtunum um slæma vöru frá þessari hreinsunarstöð, og að sérstaklega mikið hafi borið á þessu um eða fyrir mitt síðasta ár. Að það hafi orðið að taka aftur mjólkursendingar, sem búið var að senda til kaupenda, vegna þess hve mjólkinn var slæm, og að yfirleitt hafi verið hér almenn óánægja með vöruna. Er þetta talið stafa af því, að vélar mjólkurhreinsunarstöðvarinnar væru ekki fullnægjandi, hvorki til að kæla né hreinsa. Eigendur stöðvarinnar munu hafa haft góð orð um, að úr þessu skyldi bætt, án þess að það bæri nokkurn árangur. Svo hefir líka komið í ljós við rannsóknir, að gerlagróður í mjólkinni reyndist annar og öðruvísi en ætlað er til um neytlumjólk, án þess að á því fengjust neinar bætur. Ég hefi hér afrit af bréfum, sem skrifuð eru af Sig. H. Péturssyni, sem ég ætla, að sé gerlafræðingur, sem sýna glögglega, ef því má treysta, sem þar stendur, að útbúnaður hjá þessari stöð hefir ekki verið í því lagi, sem verður að krefjast. Hér segir í bréfi dags. 25. júní, að kælitæki þau, sem hafi átt að koma, hafi ekki fengið ennþá, svo að kæling mjólkurinnar sé ófullnægjandi. Hann talar einnig um, að viðeigandi prófun á mjólkinni hafi ekki farið fram, og að framleiðendurnir geti sér að skaðlausu sent 3. og 4. flokks vöru til stöðvarinnar án þess að það sé rannsakað. Þetta sýnist vera illt ástand. Sami maður talar um,

að af 9 sýnishornum hafi við rannsókn 7 verið tæk, en 2 ekki, en þó hafi stöðin ekkert hafzt að í þessu máli. Mér virðist ég hafa fengið fullnægjandi upplýsingar um, að meðferð mjólkurinnar í þessari stöð sé svo, að ekki megi við hana una um neytlumjólk.

Þetta er önnur ástæðan fyrir því, að ég tel breytingu nauðsynlega á þessu máli, og sú breyt. mun ekki verða fánægleg nema með því að taka stöðina úr höndum eigendanna og reka hana undir betri skilyrðum.

Annað atriði, sem mér finnst eiga að ráða nokkru um þetta, er, að um þessar mundir kom í ljós, að ekki allir mjólkureigendur fengu gerilsneydda og hreinsaða sína mjólk. Er mörgum kunnugra um það en mér, hver aðdragandi var að því. Eftir heimild í lögum mun ráðh. hafa ákveðið, hvaða gjald skyldi tekið fyrir hreinsun mjólkurinnar. Var ákveðið eftir tillögum þess manns, sem margir telja, að bezt vit hafi á þeim málum hér á landi, en það er Jónas Kristjánsson, sem stýrir mjólkursamlaginu á Akureyri, að mjólkurhreinsunarstöðin mætti taka 2.2 auro á lítra fyrir hreinsun. Mun orka tvímælis, hve réttlátt það verð er, en einskonar samningar eða samkomulag skilst mér, að hafi verið á milli ráðh. og kannske mjólkursölun, annarsvegar um þetta hámarksverð. Ég vil ekki fullyrða, að gengið hafi verið til samninga um þetta, en ganga má út frá því, að ekkert ósamkomulag hafi verið um það.

Um sama leyti var greidd álitleg fjárhæð frá ríkinu til þessa félags, sem gera má ráð fyrir, að það hafi átt rétt til að fá, en svo einkennilega vildi til, að einmitt á þessu tímabili var upphæðin greidd. Hefir það því gerzt um sama leyti og óánægjan var mest og það fór að verða örðugt fyrir suma menn að fá mjólk sína hreinsaða í stöðinni, og endaði með því, að þeir menn, sem vildu standa fyrir utan þennan félagsskap, fá sína mjólk alls ekki hreinsaða þar.

Hér sé ég, að í bréfi dags. 4. júní, sem mun vera frá Mjólkurfél. Kjalarnesþings, undirritað af 3 mönnum, sem mun vera stj. félagsins, stendur þetta: „Þar sem þér ekki hafið ennþá gerzt meðlimur í félagi okkar, höfum við í dag, samkv. áðurrituðu, ákveðið að neita að veita mjólk yðar móttöku, með því að yður er tilkynnt í bréfi dags. 30. f. m., að Mjólkursamlag Kjalarnesþings hætti að taka mjólk utanfélagsmanna til vinnslu frá og með deginum í dag.“ — Þarna eru skjallegar upplýsingar um, að mjólkurframleiðendum er neitað að fá mjólk sína hreinsaða. Finnst mér það eðlilegt, að til einhverra ráða sé gripið gegn þessu og því, að mjólkinn reynist ónothæf vegna þess, að stöðin er í ólagi, og engin tilraun gerð til að endurbæta hana. Þegar hitt bætist við, að viss hluti af mönnum fær ekki hreinsun á sinni mjólk, sé ég ekki annað en að skylda bæri til að bæta úr þessu. Hér er ekki nema um þessa einu stöð að ræða, sem getur hreinsað mjólk, og því var það eitt fyrir hendi að taka hana af eigendunum vegna þarfa almennings og reka hana á þann hátt, sem heppi-legastur er, og var það gert með brbl. Má tala langt mál um þetta atriði mjólkurmálsins, en mér finnst það falla frekar undir starfssvið

annara manna en mín. Geri ég ráð fyrir, að í útvarpsumr., sem fram munu fara um mjólkurmálið, verði minnst á þetta atriði.

Læt ég svo þetta nægja sem rökstuðning fyrir því, að ég legg til, að frv. verði samþ., og geri ráð fyrir, að hinir nm. muni einnig gera grein fyrir sinni afstöðu.

***Jón Baldvinsson:** Það var aðeins um þjngsköp, sem ég ætla að segja nokkur orð. Vil ég mælast til þess við hestv. forseta, að hann taki aðeins þau mál fyrir, sem taka litlar umr., af því að útvarpsumr. fara fram í kvöld og munu standa marga klukkutíma. Þurfa menn því að undirbúa sig, og væri það vel séð hjá þeim, sem taka eiga þátt í þeim, að ekki yrðu önnur mál tekin fyrir en þau, sem litlar umr. verða um.

Umr. frestað.

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

***Pétur Magnússon:** Þetta mál fór umræðulaust til 2. umr. af þeim ástæðum, að hestv. forseti var ekki viðstaddur, og þótti því ekki viðkunnannlegt að ræða málið að honum fjárstöddum; en ég mæltist þá til þess við hestv. forseta, að hann leyfði almennar umr. um málið við 2. umr., og lét hann í ljós, að hann myndi gera það. — Ég mun því til að byrja með tala um málið nokkuð almennt, þó að um 2. umr. sé að ræða.

Frsv. á þskj. 18 er staðfesting á bráðabirgðalögum, sem sett voru 8. júlí s. l. sumar.

Hv. frsm. gerði nokkra grein fyrir því í gær, hvaða ástæður hefðu verið til þessara bráðabirgðalagasetningar, en ekki verður hjá því komið að rekja það mál allmiklu meira en hann gerði í framsöguræðu sinni og láta koma fram hér við umr. aðdragandann að því, að svo er komið með þessum mjólkurvinnslustöð, að afnotaréttur hennar hefir verið tekinn af eigendunum með bráðabirgðalögum, og stöðin rekin af mjólkursamsölunni, að ég ætla frekar heldur en af ríkisstj. sjálfri.

Þessi mjólkurvinnslustöð var reist af Mjólkurfélagi Reykjavíkur árið 1930. Hún var upphaflega byggð þannig, að hún átti að geta tekið á móti 12 þús. lítrum á dag, en hinsvegar var hún þannig úr garði gerð, að ekki væri neinn teljandi aukakostnaður við það að auka hana upp í 16 þús. lítra vinnslu á dag.

Allar vélar voru teknar af nýjustu og fullkomnustu gerð, sem þá þekktist, þó að síðan hafi nokkrar nýngar orðið í þeim efnum; og það er óhætt að fullyrða, að stöðin fullnægði að öllu leyti kröfum tímans, þegar hún var upphaflega byggð. Síðan hefir verið bætt við ýmsum vélum, eftir því sem breytt hefir verið til í þeim efnum í fullkomnustu mjólkurstöðvum erlendis; árið 1932 voru keyptar Stassanovélur, árið eftir voru keyptar gerilsneyðingarvélar og árið 1935, eftir að samsalan kom til sögunnar, voru keyptar fullkomnar flöskupvottavélar fyrir yfir 100 þús. kr. Þessar síðastnefndu vélar voru keyptar beinlínis vegna ákvæða mjólkurlaganna, sem bönn-

uðu að selja aðra mjólk en gerilsneydda í bænum, og leiddi til þess, að mjólkurmagnið hjá stöðinni óx að miklum mun.

Mjólkurlögin voru sett með bráðabirgðalögum haustið 1934 og staðfest á haustþinginu 1934 og gefin út sem l. nr. 1 frá 1935.

Í 7. gr. þeirra l. er ákvæði, sem heimilar landbúnaðarráðh. að gera það að skilyrði fyrir lög-gildingu og starfsemi mjólkurbúa, að þau taki til gerilsneyðingar mjólk fyrir utanfélagsmenn gegn sanngjörnu gjaldi, og getur ráðh. ákveðið hámark þess.

Nú stóð þannig á, þegar mjólkurlögin komu í gildi, að langflestir mjólkurframleiðendur í Reykjavík og nærsveitum hennar voru í Mjólkurfélagi Reykjavíkur; m. ö. o. flestir þeir menn, sem fluttu mjólk á Reykjavíkmarkaðinn. — En allstór hópur manna, sem framleiddu mjólk, einkum í Reykjavík sjálfri, stóð þó utan við Mjólkurfélag Reykjavíkur, og voru það aðallega þeir, sem seldu mjólk beint til neytenda. Við setningu mjólkurlaganna misstu þessir menn rétt til að selja mjólkina beint til neytenda, nema hún væri gerilsneydd fyrst. Þá reis upp sú spurning með þá, hvernig þeir ættu að skipa málum sínum. Mjólkurfélag Reykjavíkur lýsti sig strax reiðubúið til þess að gerilsneyða mjólkina fyrir þessa menn, gegn því að fá endurgreiddan þann beina kostnað, sem það hefði af þessari starfsemi. En mjólkursölunefndin, sem hafði yfirstjórn þessara mála, neitaði þessu tilboði Mjólkurfélags Reykjavíkur og kaus heldur að semja við það um ákveðið verð fyrir gerilsneyðinguna. Samningar komust á og var þannig samið vegna þessara utanfélagsmanna, að greitt skyldi 3 aura gjald fyrir hreinsun á mjólkinni, og auk þess átti hið svokallaða flöskugjald að renna beint til M. R., og var það reiknað 2 aurar á lítra. Þetta gjald er fyrir vanhöldum á flöskum og fyrir að koma mjólkinni á flöskur, svo að það, sem M. R. í raun og veru fékk fyrir hreinsun mjólkurinnar, voru 5 aurar á hvern lítra. Það kom í ljós, að þessir samningar voru mjög hagstæðir fyrir M. R., þannig, að kostnaðurinn varð miklu minni en um hafði verið samið.

Úr því að kosið hafði verið að fara þessa leið, er ekki hægt að sjá, að út af fyrir sig hafi neitt verið við það að athuga af hálfu M. R., þó að nokkur tekjuaufgangur yrði af þessari starfsemi.

Þessi tilhögun stóð út árið 1935, en sjálfsagt meðfram vegna þess, að þessi tekjuaufgangur hafði orðið hjá M. R., skipaði hestv. ráðh. svo fyrir í janúarmánuði 1936, að M. R. skyldi hreinsa mjólk fyrir utanfélagsmenn gegn gjaldi, sem átti að nema 2% aur. á hvern mjólkurlítra, og skyldi flöskugjaldið jafnframt falla niður, þó þannig, að M. R. skyldi fá endurgreitt eftir ársuppgerð það tap á flöskum, sem það hefði orðið fyrir á árinu, en það mun hafa reynzt 1 — einn — eyrir á lítra, svo að hið raunverulega gjald, sem M. R. átti að fá eftir þessari fyrirskipun ráðh., lækkaði úr 5 aur. niður í 3.2 aura á lítra.

Vegna stöðugs ágreinings út af þessum utanfélagsmönnum, sem þurftu að fá mjólk sína

hreinsaða hjá M. R., varð það úr, að M. R. var skipt í tvö félög, þannig að mjólkurstarfrækslan öll var skilin við verzlunarstarfsemina, og til þess að hafa hana á hendi var stofnað nýtt félag, Mjólkursamlag Kjalarnesþings. Það var stofnað snemma á árinu 1936, en ég man ekki, í hvaða mánuði ársins.

Eftir að þessi skipting var gerð, þannig að mjólkurstarfrækslan var laus við alla áhættu, sem verzlunarstarfsemi jafnan fylgir, virðist eðlilegt, að mjólkurframleiðendur gengju inn í þennan félagsskap bænda, enda reyndist það svo, að allur þorri mjólkurframleiðenda í grennd við Reykjavík gekk inn í þetta nýja félag, Mjólkursamlag Kjalarnesþings.

En þrátt fyrir það, þó að öllum þorra mjólkurframleiðenda þætti eðlilegt og sæi sér hag í því að ganga inn í þennan allsherjarfélagsskap mjólkurframleiðenda í nágrenni og nærsveitum Reykjavíkur, þá voru samt nokkrir menn, sem af einhverjum ástæðum kusu að standa utan við þennan félagsskap. — Ég ætla, að þessir mjólkurframleiðendur hafi verið í kringum 20, en nákvæma tölu þeirra veit ég ekki, — það skal ég taka fram.

Eftir að Mjólkursamlag Kjalarnesþings var stofnað, tók það þegar þá stefnu gagnvart utanfélagsmönnum, að krefjast þess, að þeir greiddu raunverulegt kostnaðarverð fyrir hreinsun á mjólkinni, og mun hafa gert kröfu til þess, að haldið yrði eftir 3 aur. á lítra í hreinsunargjald, en vildi hinsvegar skuldbinda sig til þess að endurgreiða það, sem afgangss kynni að verða, um áramót, eftir að reikningar hefðu verið gerðir upp fyrir árið. Með þessu fyrirkomulagi var hreinsunargjaldið lækkað um einn eyri frá því, sem áður hafði verið, og má ætla, eftir því, sem tekjuafgangur hafði verið 1935, að þetta gjald hafi látið mjög nærri því að vera kostnaðarverð. En hvað sem því líður, átti það ekki að geta skipt verulegu máli af þeim ástæðum, að mjólkursamlagið tjáði sig jafnan reiðubúið að endurgreiða, ef þetta gjald reyndist að vera óþarflega hátt, og er óhætt að fullyrða, að flestum mjólkurframleiðendum utan samtakanna fannst þetta réttlát laus á málinu, eða gátu a. m. k. sætt sig við hana. Samt fór það svo, að einhverjir voru óánægðir og kvörtuðu yfir þessu við ráðuneytið eða mjólkursölunefndina.

Ráðh. gerði þá kröfu til stj. mjólkursamlagsins, að það annaðist hreinsun mjólkurinnar fyrir 2,2 aura gjald á lítra, en stj. mjólkursamlagsins neitaði þessari kröfu ráðh., en ítrekaði loforð sitt, að endurgreitt skyldi verða af 3 aura gjaldinu, ef það reyndist óþarflega hátt.

Stjórn mjólkursamlagsins mun hafa byggt þessa synjun sína á þeirri skoðun, að ráðh. hefði farið út fyrir valdsvið sitt með því að vilja knýja mjólkursamlagið til þess að hreinsa mjólkina fyrir verð, sem sannað var eftir reikningum félagsins, að væri fyrir neðan kostnaðarverð. Mjólkurlögin gáfu hæstv. ráðh. ekki meiri heimild en að setja það sem skilyrði fyrir lögildingu mjólkurbúa, að þau tækju mjólk til gerilsneyðingar frá utanfélagsmönnum gegn sanngjörnu gjaldi, og stj. mjólkursamlagsins mun hafa lagt þann skilning í þetta ákvæði, að

sanngjarnt gjald gæti ekki verið fyrir neðan hið raunverulega kostnaðarverð, þegar með væru taldir vextir af því fé, sem í fyrirtækinu stendur, og annað slíkt.

Það má geta þess í sambandi við hreinsunarkostnaðinn, að það var upplýst, að ég ætla fyrir hæstv. ráðh., a. m. k. var það upplýst fyrir mjólkursölunefnd, — að hreinsunarkostnaður hjá stærri samvinnubúum í nágrannalöndunum, Danmörku, Svíþjóð og Noregi, væri hærri heldur en það gjald, sem Mjólkursamlag Kjalarnesþings krafðist að fá fyrir hreinsun á mjólkinni. Þó að það sé ekki sönnun fyrir því, hver sá raunverulegi kostnaður hafi verið hér, bendir það eindregið í þá átt, að hér hafi ekki verið um óeðlilega hátt gjald að ræða fyrir hreinsunina.

Það stóð svo í allmiklu þjarki milli hæstv. ráðh. og mjólkursölunefndar annarsvegar og stj. mjólkursamlagsins hinsvegar þangað til svo var komið að síðustu, að stj. mjólkursamlagsins með bréfi dags. 4. júlí 1936 tilkynnti þeim mjólkurframleiðendum, sem stóðu utan samtakanna, að frá þeim myndi ekki verða tekið lengur við mjólk til vinnslu frá og með deginum í dag að telja.

Þessu bréfi mjólkursamlagsins svaraði hæstv. ráðh. með því að setja bráðabirgðalög frá 8. júlí 1936, sem mæltu svo fyrir, að ríkisstj. væri heimilt að taka á leigu um ótiltekinn tíma, með eða án samþykkis eigenda, mjólkurvinnslustöð Mjólkursamlags Kjalarnesþings við Hringbraut í Reykjavík, ásamt lóðarréttindum og öllum mannvirkjum á lóðinni.

Ég hygg, að það sé óhætt að fullyrða, að þessi setning bráðabirgðalaganna frá 8. júlí sé algert einsdæmi í islenzkri löggjöf. Ég er sannfærður um, að þó að leitað væri í gegnum alla islenzka lagasetningu, þá fyndist aldrei hliðstætt dæmi við þessi bráðabirgðalög.

Hæstv. ráðh. er bæði það vel að sér og svo greindur maður, að honum hlýtur að vera það ljóst, a. m. k. eftir á, að hér er um ótvírætt brot á stjkskr. að ræða. Eitt af skilyrðum fyrir setningu bráðabirgðalaga er það, að almenningshéill krefjist þess, að slík l. séu sett. Getur nú nokkur skyni þorinn maður látið sér detta í hug að halda því fram, að almenningshéill hefði krafist þess, að þessi stöð yrði tekin leigunámi, þó að þessir um 20 mjólkurframleiðendur, sem stóðu utan samtakanna, hefðu þurft að greiða þann part úr eyri á hvern mjólkurlíttra, sem ágreiningur var um? — Ég verð að segja, að mér finnst það undarlegt að sjá hæstv. ráðh. leggja slíkt kapp á mál eins og þetta, að hann skuli rjúfa þann eið, er hann hefir unnið að stjkskr. sem embættismaður. Hitt er annað mál, að stjkskr. er ekki virt mikils af ráðandi meiri hl. í þinginu. Það líður ekkert þing svo, að stjkskr. sé ekki að meira eða minna leyti brotin. Ég held, að það væri sæmilegra fyrir þessa menn að afnema þessi margbrotnu ákvæði stjkskr. heldur en að láta þau vera á pappírnum, en meta þau einskis í framkvæmdinni.

Áður en ég fer að ræða um frvgr. sjálfa, býst ég við að nauðsynlegt sé, að forsaga málsins komi fram, þannig að hv. þdm. geti gert sér grein fyrir, hverjar orsakir lágu til þess, að

árekstur varð milli hæstv. ríkisstj. og Mjólkursamlags Kjalarnesþings, og ég held satt að segja, að flestir sanngjarnir menn hljóti að játa, að orsakirnar til þessa árekstrar hafi legið annarsstaðar en hjá stj. mjólkursamlagsins. Ég get ekki betur séð en að það hafi verið komið að öllu leyti sem sanngjarnast fram gagnvart þessum mönnum, sem utan við samtökin stóðu, en hitt verður ekki heimað með nokkru réttlæti, að þessum utanfélagsmönnum væru veitt betri kjör en félagsmönnum sjálfum. Ástæðurnar, sem teknar eru fram í bráðabirgðal. fyrir töku mjólkurstöðvarinnar, eru tvær: annarsvegar er sú ástæða, sem ég hefi þegar greint frá, að mjólkursamlagið hafi neitað utanfélagsmönnum um hreinsun á mjólk þeirra; hin ástæða er aftur sú, að mjólkurstöðin hafi ekki verið í því ástandi, að unnt væri að fullnægja ákvæðum mjólkursölulaganna um það, að senda góða og hreina mjólk á markaðinn. Um fyrra atriðið er það að segja, að synjun Mjólkursamlags Kjalarnesþings á því að taka mjólk til vinnslu í mjólkurstöð sinni var ekki skilyrðislaus. Mjólkurfélagið hafði hvað eftir annað tjáð sig fúst til að taka mjólk til hreinsunar gegn hreinsunargjaldi, og réttur hæstv. ráðh. til þess að leggja þessar kvaðir á mjólkursamlagið náði ekki lengra samkv. 7. gr. mjólkursölulaganna, því að það er ómögulegt að leggja annan skilning í þetta en þann, að endurgjaldið nemi a. m. k. kostnaðarverði, og náttúrulega má segja, að það væri sanngjarnt, að þeir, sem taka þetta verk að sér, hafi einhvern hagnað af því; það er ekki nema það, sem almennt er krafist í slíkum viðskiptum. En hvað sem því líður, þá er hitt vafalaust, að heimild hæstv. ráðh. náði ekki lengra en að krefjast, að þetta yrði gert með kostnaðarverði, en það hafði mjólkursamlagið talið sig fúst til að gera. Það er því ómögulegt fyrir hæstv. ráðh. að verja þetta rán á mjólkurstöðinni, eins og það hefir verið kallað manna á milli, með því að halda því fram, að utanfélagsmönnum hafi verið gert ókleift að standa utan við samtökin, enda má á það minna, að hæstv. ráðh. hefir litið öðrum augum á þetta annarstaðar, þar sem mjólkurhreinsunarstöðvar hafa synjað utanfélagsmönnum um að taka á móti mjólk til vinnslu; það hefir átt sér stað víða, t. d. í Borgarnesi, og hæstv. ráðh. hefir litið þannig á, að ekki væri ástæða til að þvinga þau mjólkurbú til þess að taka á móti mjólk utanfélagsmanna, þó að þeir væru fúsir til að greiða fullt kostnaðarverð. Hér er því um mjög áberandi misrétti að ræða. Það er þess vegna augljóst, að þessi ástæða, sem minnst er á í bráðabirgðal., er ekkert annað en tyllíastæða.

Sem sönnunargagn fyrir réttmæti hinnar ástæðunnar, að hreinsunarstöðin hafi ekki uppfyllt þau skilyrði, sem sett eru til þess að flytja heilnæma neytlumjólk á markaðinn, hefir verið bent á bréf frá manni, sem heitir Sigurður H. Pétursson, sem ég þekki ekki, en hefir, væntanlega eftir tilnefningu mjólkursölunefndar eða hæstv. ráðh., framkvæmt einhverskonar skoðun á mjólkurstöð Mjólkursamlags Kjalarnesþings. Það er tvennt, sem hann finnur að; annað er það, að kælitækin, sem áttu að koma í stöðina,

hafi ekki fengizt, svo að kæling mjólkurinnar sé ófullnægjandi. Það hefir verið upplýst og stendur enn óhrakið, að mjólkursamlagið — og ég held Mjólkurfélag Reykjavíkur — hafði gert ráðstafanir til þess að fá aukin kælitæki í mjólkurstöðina, af því að hin gömlu kælitæki mjólkurfélagsins reyndust ófullnægjandi eftir að mjólkursölulögin voru sett, en af hálfu hæstv. ríkisstj. var ekki talin meiri þörf á því, að þessu skilyrði væri fullnægt, en það, að það gekk í mesta stímabraki með að fá gjaldeyrisleyfi til þess að tækin fengjust flutt inn. Hinsvegar var þetta leyfi fengið áður en bráðabirgðal. voru sett, og ég ætla, að kælitækin hafi verið komin hingað eða á leiðinni til landsins, þegar bráðabirgðal. voru sett, svo að þetta út af fyrir sig gat því ekki verið nein ástæða til þess að svipta eigendurna umráðarétti yfir stöðinni. Hæstv. ráðh. var kunnugt um, að húið var að gera ráðstafanir til þess að bæta úr þessum galla, og honum var kunnugt um, að það var ekki eigendanna sök, að ekki var húið að bæta úr þessu fyrir löngu, heldur var það sök hans sjálfs, má segja, eða flokksbróður hans, hæstv. fjmrh., að gjaldeyrisleyfi var ekki veitt löngu fyrr. Þessi ástæða getur ekki heldur verið annað en tyllíastæða ein. Í sambandi við það, sem hv. frsm. sagði í gær og lagði töluvert mikið upp úr, að óforsvaranlegt væri að láta slíka stofnun annast mjólkursölu í bænum, sem vanrækti að hafa tæki sin í góðu lagi, má geta þess, að eftir að kælitækin komu til Reykjavíkur, liðu margir mánuðir þangað til þau voru sett upp; þau lágu 3—4 mánuði áður en farið var að nota þau, svo að það litur ekki út fyrir, að hæstv. ráðh. hafi fundizt þetta svo aðkallandi.

Önnur aðfinnsla Sigurðar H. Péturssonar er sú, að síðustu 4—5 vikurnar hafi sér vitanlega ekki verið framkvæmd nein „reduktase“-prófun á mjólk, sem stöðin hafi tekið við.

Eftir því sem mér er sagt, er það orðum aukið hjá honum, að 4—5 vikur hafi liðið þannig, að þessi prófun hafi ekki farið fram, en það er satt, að hún féll niður að miklu eða öllu leyti nokkurn tíma, og ástæðan var sú, að áhöldin, sem notuð eru við þessa prófun á mjólkinni, höfðu gengið úr sér, og önnur ný voru pöntuð og komu hingað, en reyndust af annari tegund en hægt var að nota hér, svo að það varð að endursenda þau og fá ný í staðinn. Þetta tók tíma, og á meðan varð eitthvert hlé á þessari prófun. En kælitækin voru komin, þegar eignarnámið átti sér stað, og ég geri ráð fyrir, að hæstv. ráðh. hafi verið kunnugt um það, hann gat a. m. k. fengið upplýsingar um það, ef hann hefði kært sig um, en annars liggur það í augum uppi, að jafnvel þótt hér sé um einhverja vanrækslu að ræða af hálfu stj. mjólkursamlagsins, þá gat það ekki heimilað að svipta mjólkursamlagið umráðaréttinum yfir stöðinni. Hæstv. ráðh. hafði nóg tök á því með milligöngu mjólkursölunefndar að knýja mjólkursamlagið til þess að bæta úr ágöllum, sem kunna að hafa verið í þessu efni. Annars er ekki hægt að sjá, að um annað vitavert hafi verið að ræða hjá stjórn samlagsins en ef vera kynni, að það hafi ekki verið nógu fljótt brugðizt við því að fá

endurnýjuð þessi tæki, sem þarf til prófunarinnar. Ég get ekki betur séð en að það sé augljóst mál, að þessar ástæður, sem upp eru gefnar bæði viðvikjandi synjun mjólkursamlagsins um hreinsun á mjólk fyrir utanfélagsmenn og viðvikjandi ólagi á tækjum samlagsins, séu hreinar tylliástæður, og ég held, að naumast nokkur maður láti sér detta í hug að trúá því, að þetta sé í raun og veru ástæða fyrir því, að hæstv. ráðh. gripur til slíks úrræðis, sem hann hefir gert í þessu máli. Ég skal ekki fara að leiða getum að því, hverjar hinar raunverulegu ástæður hafa verið. Það er kunnugt, að í þessu efni hefir verið rekin einhverskonar hefndarpólitik á hendur Mjólkurfélagi Reykjavíkur og Mjólkursamlagi Kjalarnesþings, sem var arftaki þess, og ég hygg, að það liggi áðrar ástæður þar á bak við en umhyggja fyrir hagsmunum mjólkurframleiðenda í landinu, hvar sem þeir eru búsettir.

Hv. frsm. var að tala um það í gær, að ein ástæða fyrir setningu bráðabirgðal., sem ekki er getið um í grg. og hann hlýtur því að hafa fengið einhverstaðar annarsstaðar, en ef ég hefi skilið hann rétt, þá var hún sú, að það hefði í raun og veru verið samningur milli stj. Mjólkursamlags Kjalarnesþings og hæstv. ríkisstj. um það, að mjólkursamlagið skyldi taka að sér að hreinsa mjólk fyrir utanfélagsmenn gegn því að fá greiddan mjólkurbúastyrk að fjárhæð 85000 kr. Ég hefi spurzt fyrir um þetta hjá stjórn mjólkursamlagsins og fengið afdráttarlausa svör um, að þetta sé með öllu tilhæfulaust. Ég fékk þau svör, að mjólkursamlagið hefði aldrei látið neinn bilbug á sér finna með það að krefjast þess að fá kostnaðarverð fyrir hreinsun á mjólkinni. Styrkurinn, sem útborgaður var, stóð ekki í neinu sambandi við þetta. Mjólkursamlag Kjalarnesþings hefir ekki enn fengið eins háan styrk til byggingar mjólkurstöðvar sinnar eins og öll önnur mjólkurbú á landinu hafa fengið. Það mun enn vanta einar 45000 kr. til þess að það hafi fengið sama styrk og hin mjólkurbúin hafa fengið, og þess vegna var greiðsla á þessum 85000 kr. ekki annað en greiðsla á gamalli innstæðu mjólkursamlagsins hjá ríkissjóði, sem það átti réttlætiskröfu á að fá, eins og önnur mjólkurbú. Það má vera, að eitthvað hafi rýmkast til um að fá þessa greiðslu eftir að mjólkurstarfrækslan var skilin frá verzlunarrekstrinum, og það má ef til vill segja, að það hafi ekki verið með öllu óeðlilegt, þó að það orki tvímælis.

Ég þykist nú hafa sýnt fram á það með nokkrum rökum, að þær ástæður, sem upp eru gefnar fyrir leigunáminu á mjólkurstöðinni, eru ekki annað en tylliástæður. Ég vil sérstaklega út af ummælum hv. frsm., 1. þm. N.-M., í gær, sem lagði allmikla áherzlu á það, að ástand mjólkurstöðvarinnar hefði verið óviðunandi, lesa hér upp kafla úr bréfi, sem mjólkursamlagið hefir fengið frá mjólkurbúaráðunaut dónsku stjórnarinnar, Christian Ibsen, dags. 29. jan. þ. á., en þessi maður hafði fengið teikningar af mjólkurstöðinni og allar upplýsingar, sem varðaði fyrirkomulag hennar og vinnslumöguleika. Um möguleikana til þess að vinna góða vöru með þeim tækjum, sem þar eru, segir hann:

„Að því er varðar spurninguna um það, hvort mjólkurstöð yðar sé nú svo vélum búin, að hún geti talizt uppfylla kröfur nútímans í því efni, skal ég leyfa mér að geta þess, að þeirri spurningu hefir í raun og veru þegar verið svarað með því, að stækkun á mjólkurstöðinni til að geta tekið til meðferðar 16000 lítra mjólkur á dag, muni aðeins kosta ca. 12000 kr., en ég skal þó ennfremur taka það fram, að þegar mjólkurstöð hefir nýtizku vélar, eins og fötubvottavél, Sabroes kælitæki, Stassanovél „Gloria“-tæki, strokka, Pindstoftes flöskubvottavél, kassabvottavél, tappavél og einangraða geyma til mjólkurgeymslu o. m. fl., mundum við hér í Danmörku hiklaust telja, að slík mjólkurstöð væri svo búin að vélum, að hún uppfyllti kröfur tímans í því efni, en þó mætti ef til vill bæta því við, að á síðari árum eru menn hér á landi farnir að kjósa þá aðferð að hreinsa bæjarmjólk í gegnum síu í staðinn fyrir með hreinsunarskilvindu.“

Þess má geta í þessu sambandi, að mjólkurstöð Mjólkursamlags Kjalarnesþings hefir fyrir löngu fengið þessa síu. Ég hygg, að álít þessa manns, sem er sennilega talinn með færustu mönnum Dana í þessum efnum, þar sem hann er mjólkurbúaráðunautur stjórnarinnar, muni vera fullt eins þungt á metunum eins og þessar aðfinnslur, sem fram eru færðar í bréfi Sigurðar H. Péturssonar, sem litur út fyrir að séu pantaðar. (Forsrh.: Er þetta álít ekki pantað frá Danmörku?). Það er vitanlega pantað, en fyrir þennan mann voru lögð öll gögn, sem máli skipta, og hann gefur þessa umsögn á sína ábyrgð. (Forsrh.: Hver lagði fyrir hann gögnin?). Það hefir stjórn mjólkursamlagsins gert, en hún hefir ekki gert teikningarnar. Hann hefir séð teikningarnar og verið í sambandi við verkfræðinginn A. Hammer, sem teikningarnar gerði, og þess getur hann í byrjun bréfsins.

Ég skal svo ekki fjölyrða frekar um málið. Það gefur að skilja af þeim rökum, sem ég tel mig hafa fært hér fram, hversu ástæðulaust það var af hæstv. stj. að gripa til þeirra úrræða, sem gert hefir verið, og ég mun því ekki greiða þessu máli atkv., heldur leggja til, að það verði fellt.

*Forsrh. (Hermann Jónasson): Hv. 2. þm. Rang. hefir talað alllangt mál um þau bráðabirgðalög, sem fyrir liggja um eignarnám mjólkurvinnslustöðvarinnar í Reykjavík. Ég var nú ekkert sérstaklega undrandi yfir því, að hv. þm. færi að ýmsu leyti mjög rangt með, eins og ég mun sýna fram á, vegna þess að ég þykist þekkja nokkurnveginn heimildir hans. Vitanlega er hann sjálfur ekki kunnugur þessu máli og talar því hér fyrir annara munn. Ég ætla samt, áður en ég vik að þessu, að koma inn á annað atriði, sem ég er meira undrandi yfir, að hv. þm. skyldi láta sér um munn fara. Hann sagðist sem sé vera viss um, að eignarnám þessarar stöðvar væri einsdæmi í íslenskri löggjöf. En ég get upplýst hv. þm. um það, úr því hann virðist vera því ókunnugur, að þessi l. eiga einmitt mjög nákvæma hliðstæðu í íslenskri löggjöf, og hana alveg til-

tölulega nýja. Og það vill svo einkennilega til, að þessi l. eru á sömu opnunni og mjólkurlögin, sem mest hefir verið deilt um. Þetta eru bráðabirgðalög, sem fyrrv. dómsmrh., Magnús Guðmundsson, gaf út og heita „bráðabirgðalög um heimild fyrir ríkisstj. til þess að taka sildarbræðslustöð á leigu.“ Það þarf ekki lengi að lesa þau l. til þess að fullvissa sig um, að það stöð að því leyti öðruvísi á viðvikjandi þessu fyrirtæki, að það hafði ekki brotið fyrirmæli þau, sem ráðh. hafði sett því, eins og ég mun síðar sýna fram á, að mjólkurstöðin í Reykjavík hafði gert einmitt gagnvart landbúnaðarráðuneytinu, heldur var stöðin einungis tekin á leigu vegna þess, að hún mundi ekki verða starfrækt á þessu ári. Það stendur svo hér í þessum l., með leyfi hæstv. forseta: „Á síðasta þingi var ríkisstj. heimilað að kaupa verksmiðju þessa, en nauðsynlegur undirbúningur undir það hafði ekki farið fram, sökum þess, að húzt var við, að verksmiðjan yrði leigð í sumar. Þar sem sildveiðitíminn er þegar byrjaður og nauðsyn er á vegna atvinnu og framleiðslu landsmanna, að verksmiðjan taki sem allra fyrst til starfa, þá er ekki annar kostur fyrir hendi en að heimila ríkisstj. að taka hana leigunámi um sildveiðitímann í sumar með bráðabirgðalögum samkv. 23. gr. stjórnarskrárinnar, og verður þá síðar, er undirbúningur hefir farið fram, ákveðið, hvort ríkið kaupi verksmiðjuna eða ekki.“ — Ef l., sem hér liggja fyrir um eignarnám á mjólkurstöðinni, eru brot á stjórnarskránni, hvað er þá um þessi l. að segja? Ég er alveg hissa á hv. þm. að láta þetta út úr sér, að visu á kurteisari og rólegan hátt, að hann undrist yfir því, að ég skuli hafa brotið eið þann, sem ég hafi unnið að stjórnarskránni, að ekki séu til hliðstæður í íslenskri löggjöf. Ef hv. þm. trúir því, sem hann er að segja, hversvegna lætur hann þá ekki dómstólana skera úr málinu? Hvers vegna tekur hann það ekki að sér sem málfærslumaður að flytja slíkt mál? Vegna þess, að hann trúir ekki á málstað sinn og veit, að eignarnámið var eðlilegt á allan hátt.

Þá skal ég koma með örfáum orðum að þeim atriðum öðrum, sem hv. þm. minnstist á. Það var rétt sögð saga málsins hjá hv. þm. framan af. Hann skýrði rétt frá því, hvað hefði verið tekið fyrir gerilsneyðingu mjólkurinnar til byrjunar ársins 1936, eftir því, sem ég bezt veit. En eftir að frásögnin hófst um viðskiptin á árinu 1936, fór að halla frá réttu máli. Það var samið við þessa stöð fyrir árið 1935 samkv. upplýsingum, sem forstjórinn hafði gefið um kostnaðinn við að gerilsneyða mjólkina, og var honum trúað sem heiðarlegum manni til að gefa einungis upp það, sem hann vissi sannast og réttast. En það sýndi sig, eins og hv. 2. þm. Rang. tók fram, að á því ári græddi stöðin verulega á því að gerilsneyða mjólk fyrir bændur, og á þann hátt var af þeim, sem að þessari stöð stóðu og Mjólkurfélagi Reykjavíkur, raunverulega lagður skattur á alla aðra mjólkurframleiðendur, sem stóðu utan við þennan félagskap og þurftu að láta gerilsneyða mjólk í

þessari stöð. Undan þessu var eðlilega kvartað af þeim, sem utan við samtökin stóðu, og þess krafist af mér, að ég notaði þá heimild, sem mér er gefin í niðurlagi 5. gr. hinna svo nefndu mjólkurlaga. Hv. 2. þm. Rang. las upp þessi ákvæði að mestu, en sleppti niðurlaginu, af hvaða ástæðum sem hann hefir gert það. En þarna stendur, með leyfi hæstv. forseta: „Heimilt er landbúnaðarráðherra, er sérstaklega stendur á, svo sem ef mjólkurbú rekur aðra óskýlda starfsemi, að gera það skilyrði fyrir viðurkenningu eða starfsemi löggiltra mjólkurbúa, að þau taki til gerilsneyðingar mjólk fyrir utanfélagsmenn gegn sanngjörnu gjaldi eftir samningi eða hámarksverði, er ráðh. ákveður“. Þarna stendur ekki, að ráðh. eigi að ákveða hámarksverðið eftir á, láta stöðina fyrst gerilsneyða mjólk í eitt ár, skoða svo reikningana og ákveða hámarkið. Þegar ráðuneytið hafði tekið við umkvörtunum frá þeim utanfélagsmönnum, sem orðið höfðu fyrir því, að stöðin græddi á þeim undanfarið ár, var sérfræðingur ríkisstj., Jónas Kristjánsson, fenginn til þess að athuga málið. Hann rannsakaði síðan starfskrafta stöðvarinnar og rekstrarkostnað, og eftir að hann hafði gert sínar áætlanir var Mjólkurfélagi Reykjavíkur gefinn 2 mánaða frestur til þess að lesa yfir þessa grg. og koma með sínar aths., ef nokkur ástæða væri fyrir því, að rekstrarkostnaðurinn væri meiri en Jónas Kristjánsson áleit. En þeir, sem tilnefndir voru frá mjólkurfélaginu, gátu aldrei komið fram með nein frambærileg rök fyrir því, að þessi kostnaður væri meiri en 2,02 aurar, og vitanlega hafði ég þá fulla heimild til þess samkv. þessari laga-gr., sem hv. 2. þm. Rang. aldrei las til fulls, að ákveða hámark gerilsneyðingargjaldsins, enda er vitanlega ætlað til þess, að ef ekki verður samkomulag um þetta atriði, þá sé hámarkið sett eins og hér var gert.

En sagan er ekki öll sögð með þessu. Eftir að leitað hafði verið umsagnar þeirra manna, sem Mjólkurfélag Reykjavíkur tilnefndi til þess að færa fram ástæður fyrir því, að gjaldið væri of lágt sett, fór fram milli mín og forstjóra mjólkurfélagsins og fleiri manna frá þeim félagsskap nákvæmt samtal um það, hvernig þessu ætti að koma fyrir. Og þeir gátu vitanlega ekki mótmælt því, þar sem fyrir lágu upplýsingar um það frá sérfróðum mönnum, að ekki mundi þurfa að kosta meira en 2,02 aura að gerilsneyða mjólkina, að ekki varð hjá því komið fyrir mig að setja þetta hámark, og þá var hann fánlegur til, ef ég hefði gengið að því, að skrifa undir samning um 2,2 aura. Hann er hér áheyrandi, og menn geta trúað öðru, ef þeir vilja. Aftur á móti tók hann það fram, að þar sem hann væri ekki viss um, að þetta stæðist, þá vildi hann heldur, að ég kvæði upp úrskurð um þetta, sem ég og gerði. Jafnframt ákvað ég, til þess að gera félaginu ekki rangt til, að láta það fá 80 þús. kr. styrk úr ríkissjóði til þess að standast rekstrarkostnaðinn. Því er að visu haldið fram, að félagið hafi átt kröfu á þessu fé, en það er ekki allskostar rétt. Það er rétt, að mjólkurbú eiga kröfu á að fá greiddan úr ríkissjóði ¼ hluta af byggingar-

kostnaði, en í þessu tilfelli lék mikill vafi á því, að stöðin væri svo praktískt byggð, að rétt væri að leggja reikningslegt kostnaðarverð hennar til grundvallar fyrir þessum styrk. Hún varð mjög dýr, svo dýr, að hún kostaði langt um meira en slíkar stöðvar kosta nú, eða miðað við það, sem styrkur er greiddur út á þær. En hann er reiknaður út eftir teningsmáli þeirra, og við höfum fastan skala fyrir því, hvað hver teningsmetri eigi að kosta normalt.

Þá vil ég upplýsa það í þessu sambandi, að upphaflega var svo frá þessu gengið, að samkv. samtali, sem við Eyjólfur Jóhannsson áttum um þetta, atlaði hann að reka stöðina svona í eitt ár og sjá, hvernig gengi, en jafnframt tók hann það fram, að hann vænti þess, að ég sýndi sér þá sanngirni að bæta sér eitthvað upp, ef hann gæti á eftir, við endurskoðun, sannað það, að hann hefði orðið fyrir tapi vegna þess, að gjaldið væri of lágt. Þessu svaraði ég á þá leið, að færi svo, að hann gæti sannað það við endurskoðun tveggja manna, er ég tilnefndi, að hann hefði rekið stöðina vel, sannað það að hafa ekki haft of margt eða óþarft starfsfólk, og að 2,2 aurar hefðu samt reynzt of lágt gjald, þá myndi ég tæplega sjá mér annað fært en greiða einhverja uppbót. Þetta var allt og sumt, sem ég lofaði. Litlu síðar en þetta samtal okkar átti sér stað. Þyrjar svo þessi skollaleikur. Stöðin er seld og sett á annara manna nöfn. Mönnum er neitað um að fá mjólk sína gerilsneydda, nema því aðeins, að þeir gangi í Mjólkursamlag Kjalarnesþings, en það var sama og segja við þá, annaðhvort hellið þið mjólkinni niður, eða gangið í þetta nýja samlag, þar sem ekki má selja hér í Reykjavík ógerilsneydda mjólk. Þetta gera umráðamenn stöðvarinnar, þrátt fyrir það, þó að það hafi þegar í upphafi verið sett sem skilyrði fyrir löggildingu stöðvarinnar, að hún hreinsaði mjólk utanfélagsmanna fyrir ákveðið hámarksverð. Hér er því ekki aðeins, að hámarksverðið sé brotið, heldur er líka svikið gefið loford um starfrækslu stöðvarinnar, og skilyrðið fyrir löggildingu stöðvarinnar að engu haft. Þegar hér var komið, kallaði ég stjórn mjólkurfélagsins upp í stjórnarráð og ræddi við hana um málið, og sagði þeim, að ef þeir hefðu verið í mínum sporum og þannig leiknir sem ég, myndu þeir ekki hafa hikað við að taka stöðina leigunámi.

Ástæðan fyrir því, að ekki varð meiri hvellur, þegar ég svo tók stöðina leigunámi, var sú, að stjórn mjólkurfélagsins fann, að hún hafði gert moralskt rangt. Fann, að hún hafði komið óheiðarlega fram gagnvart mér. Ég þori nú að fullyrða, að engum ráðherra með óbrjálaða réttlætistilfinningu hefði látið sér detta í hug að láta þessa menn komast áfram með þetta.

Því hefir verið haldið fram, að ég beiti misjöfnum rétti, þar sem ég hafi ekki viljað skylda mjólkurstöðina í Borgarnesi til þess að taka mjólk utanfélagsmanna til hreinsunar fyrir ákveðið gjald. Ég er hissa, að menn skuli blanda þessu tvennu saman. Mjólkursamlag Borgfirðinga hafði nýlega selt kaupfélaginu stöðina og

ekki sett neitt skilyrði fyrir því, að menn þyrftu að ganga í kaupfélagið til þess að geta fengið mjólk sína hreinsaða. Það hafði því ekkert brotið af sér, hvorki gagnvart ráðuneytinu né almenningi. Ekkert af því, sem mjólkurfélagið hér hafði gert, lá því fyrir í Borgarnesi. Hefði um það sama verið að ræða þar og hér, að mjólkursamlagið þar hefði brotið gerða samninga og svikið gefin loford, myndi ég án efa hafa farið sömu leið þar og ég fór hér.

Þó að þær ástæður, sem ég hefi nefnt hér, nægi til þess að sanna það, að ég hafði fulla ástæðu til þess að gera það, sem ég gerði í þessu máli, koma aðrar ástæður líka til greina, sem jafnvel eru ennþá alvarlegri. Það er vitað, að það ríkti mikil óánægja með mjólkursöluna fram eftir árinu 1936. Það voru sífellt á berast kvartanir yfir vondri og lélegri mjólk. Mjólkurstrækur höfðu verið gerðar, þó að þær bæru lítinn árangur. En annað hafði gerzt, sem hafði sín áhrif, og það var það, að mjólkurhreinsunin var svo léleg hjá mjólkurhreinsunarstöðinni, að neytendur voru allmjög farnir að takmarka mjólkurneyzlu sína, og það svo, að mjólkurmarkaðurinn var alveg að hrynja saman. Um þetta getur hv. 2. þm. Rang. sannfærzt, vilji hann aðeins gera sér það ómak að fara upp í mjólkursamsölu og líta í bækur hennar. Það var hvað eftir annað búið að krefjast þess, að nýjar kælivélar væru settar í stöðina, en ekkert dugði. Hv. 2. þm. Rang. og Morgunblaðið hafa haldið því fram, að það hafi ekki fengið innflutningsleyfi fyrir þessar vélar, en þetta er ekki rétt. Innflutningsleyfið var veitt daginn eftir, að um það var beðið. Þetta getur hv. þm. fengið betur sannað, ef hann vildi hringja til innflutnings- og gjaldeyrisnefndar. Nei, það var bara trassað að fá vélararnar upp, og trassaskapurinn verður þeim mun vitaverðari, þar sem þetta var á heitasta tíma árs, þegar hvað mest riður á að kæla mjólkina vel, ef hún á ekki að skemmast. Þetta hafði líka þau áhrif, að sum heimili voru jafnvel alveg hætt að kaupa nokkra mjólk. Til upplýsingar um það, hversu mjög mjólkurmarkaðurinn hrundi saman, vil ég geta þess, að í bréfi, sem ég er með frá samsöluinni, er sagt, að mjólkurneyzlan sé 13 þús. lítr. minni í júní 1936 en hún var í sama mán. 1935. Þrátt fyrir fólksfjölgunina í bænum munar svona gífurlega miklu á einu ári. Þetta var svo alvarlegt áhyggjuefni, að forstjóri samsöluunnar kom til mín dag eftir dag og vakti athygli mína á þessu, hversu mjólkurmarkaðurinn væri stöðugt að hrynja saman, og að hann hefði ekki við að anza umkvörtunum og aðfinnslum. Mikið af mjólkinni væri 4. fl. mjólk, sem væri gerilsneydd og seld út sem neyzlumjólk. Ég vil nú spyrja, hvaða landbúnaðarráðh. hefði leyft sér að láta þetta ástand halda áfram. Ég geri ekki ráð fyrir, að nokkur hefði orðið til þess. Mjólkurmarkaður bændanna var í veði, og því varð að taka í taumana, og það áður en það varð of seint. Það eru engar getsakir, þó að ég segi það, að hér var verið að framkvæma hið svivirðilegasta mjólkurverkfall í gegnum mjólkurhreinsunarstöðina. Það má vera, að það hafi verið af trassaskap, en ekki yfirlögðu ráði.

En það gildi hið sama. Markaðurinn hefði fallið saman innan stutts tíma, ef ekki hefði verið tekið í taumana. Það er ekkert launungarmál, að Sigurður Pétursson gerlafræðingur, sem raun-sakaði stöðina, kærði óþrifnaðinn þar fyrir land-lækni. Þessu var að visu haldið leyndu fyrst vegna neytendanna, með því líka, að því, sem ábótavant var, var kippt fljótt í lag. Sem dæmi upp á það, hvernig ástandið var, má t. d. geta þess, að vél, sem átti að stassanísera mjólkina, gerði það alls ekki. Mjólkinn kom úr vélinni al-veg í sama ástandi og hún var, þegar henni var helli í hana. Þessu ásamt öðru var strax kippt í lag eftir að stöðin var tekin. Þá var og fenginn sérfróður maður, sem hafði lært í Þýskalandi, til þess að mæla bakteríumagn mjólkurinnar og hafa eftirlit með stöðinni. Mjólkinn var svo flokkuð í 4 flokka eftir gæðum og verðið þvingað niður á lélegri mjólkinni, til þess að kenna mönnum að koma einungis með góða vöru. Síðan var gert við kælivélarnar, og var þá hægt að notast við þær, og því voru hinar nýju ekki settar niður strax. Með þessu móti var hægt að framleiða sæmilega vöru, enda hefir mjólkurmarkaðurinn haldizt jafn síð-an, þótt hann væri að hrynja saman áður.

Ég hyg nú, að þær upplýsingar, sem ég hefi gefið, nægi til þess að sannfæra menn um, að þetta umrædda eignarnám var ekki gert að á-stæðulausu, og ég álit sjálfur, að hefði ég ekki gert það, þá hefði ég framið stórfelld svik gagnvart hændastéttinni, sem ég var umboðs-maður fyrir, þar sem allt skipulag mjólkur-sölunnar var annars í voða, og markaðurinn sómuleiðis.

Ég ætla ekki að fara að ræða um vottorð það, sem hv. 2. þm. Rang. las upp og gefið mun vera eftir upplýsingum frá forstjóra mjólk-urfélagsins, því að maðurinn, sem vottorðið gef-ur, mun aldrei hafa verið hér, en það skyldi gleðja mig, ef hægt væri að gera úr þessari stöð góða og vel nothæfa stöð, en ég hefi spurt 3 sérfróða menn um þetta, þar á meðal Jónas Kristjánsson mjólkurfræðing, og þeir telja allir, að það verði að byggja hér nýja mjólkurhreinunarstöð fyrir neyzlumjólkina. Þessa gömlu stöð megi aðeins nota fyrir vinnslu-mjólk. Annars get ég ekki rætt mikið sjálfur um þetta atriði, til þess vantar mig eðlilega sérþekkingu. Annars skal ég ennfrumur geta þess, að eftir að Jónas Kristjánsson kom úr ferðalagi sínu erlendis, frá því að athuga mjólkurhrein-unar- og mjólkurvinnslustöðvar, þá var hann ennþá sannfærðari, þegar hann kom en þegar hann fór, um það, að stöðin hér væri ónothæf, og hann hafði það eftir sérfróðum manni í Dan-mörku, sem hann hafði rætt það mál við, að það myndi hyggilegra að byggja hér nýja stöð en vera að lappa upp á þessa gömlu.

Ég hefði alls ekki farið að rifja upp hér það, sem á undan er gengið í viðskiptum min-um við þessa margnefndu mjólkurvinnslustöð mjólkurfélagsins, ef hv. 2. þm. Rang. hefði ekki farið svona á stað í umr., staðhæft margt, sem hann hafði rangar upplýsingar um.

Hvað snertir sóðaskapinn, sem var í stöð-inni þegar hún var tekin, þá vil ég ráðleggja

hv. þm. að leita sér upplýsinga um hann hjá héraðslækninum hér í Reykjavík og heilbrigðis-fulltrúanum. Þar ætti hann að geta fengið skjal-fest, hvernig þrifnaðurinn var. Ég vil ekki fara út í það nema sérstakt tilefni gefist til.

***Þorsteinn Briem:** Hæstv. forsrh. hefir talað mikið og merkilegt mál um það góðverk sitt til handa íslenzkum bændum, að lána ekki skyldi taka þessa umræddu mjólkurvinnslustöð leigunámi. Hann hefir útmálað það með mörgum orðum, hve mikið gagn hann hafi unnið bændum með þessu. En það undarlega er, að bændurnir sjálfir virðast ekki vera neitt sérstaklega þakklátir honum fyrir góðverkið. Hann minnst þess ef til vill, hæstv. ráðh., að hafa séð undirskriftir frá bændum, þar sem þeir a. m. k. lýsa ekki ánægju sinni yfir verknaðinum. Þessar undirskriftuðu ályktanir eru allrækilega rökstuddar, og þær eru ekki aðeins undirskrifaðar af pólitískum and-stæðingum hæstv. ráðh., sem hefði náttúrliga mátt bera þeim brizl um, að þeir hefðu gert það af pólitískum ástæðum, heldur eru þarna með öflugir stuðningsmenn hæstv. ráðh., ákveðn-ir framsóknarmenn, ekki aðeins úr næstu sveit-um, heldur einnig ofan úr Borgarfirði, sunnan af Nesjum og ofan úr Kjós. Allur þessi mikli fjöldi bændna hefir lýst yfir megnustu vanþók-un sinni út af þessu einkennilega tiltæki hæstv. ráðh. Og það bregður dálítið einkennilega við, að þeir skyldu hefja þessar undirskriftir, ef hægt hefði verið að sannfæra þá um, að hæstv. ráðh. væri að vinna þeim í hag. Því verður varla við borið, að framsóknarbændur hér í nágrenninu hafi ekki átt kost á að kynna sér málavöxtu áður hjá hæstv. ráðh. sjálfum, svo nákunnugir munu þeir vera honum. Einnig er það vitað, að margir þessara bændna eru svo glöggir og gætnir menn, að þeir hefðu ekki farið að undirskrifa vanþóknunaryfirlýsingu á gerðum ráðh. fyrr en þeir höfðu kynnt sér málið fullkomlega. Ég verð að álíta, að aðrir standi ekki nær því að dæma í þessu máli en eigendur mjólkurinnar sjálfir, því þeir eiga mest í húfi. Og óánægja bændanna á fram-leiðslusvæðinu er ekki alveg rokin burtu, því fyrir fáum dögum hefir fulltrúafundur Búnað-arsambands Kjalarnesþings samþ. till., sem fara mjög í sömu átt og undirskriftirnar. Það má því einkennilega við bregða, ef hæstv. ráðh. hefir hér gert bændum eitthvert góðverk, að slík-ar þakkir komi í móti. En þegar betur er að gáð, er þetta ekkert undarlegt, því þessi aðferð hæstv. ráðh., er hann tók stöðina leigunámi, er í mesta máta alvarlegt fyrirbrigði, og hyg-ég, að ekki fari fjarri sanni það, sem lögfræð-ingurinn hv. 2. þm. Rang. sagði hérna áðan, að slík bráðabirgðalög væru einsdæmi í íslenzkri löggjöf. Maður getur með tilliti til þeirra gert sér í hugarlund, hverskonar aðferðum mætti beita gegn samvinnufélögunum hér á landi, ef nokkur stjórn vildi fylgja fordæmi hæstv. ráðh. Hvernig mætti fara með Mjólkursamlag Eyfirð-inga? Ég veit ekki betur en það félag neiti al-veg að vinna mjólk fyrir utanfélagsmenn. Ég slæ því föstu, að svo sé, ef það verður ekki leiðrétt af þeim mönnum hér í d., sem um

þetta vita. Það mætti nefna frystihúsin. Hvernig mætti fara með þau, ef þau vildu ekki frysta til útflutnings kjöt fyrir utanfélagsmenn gegn lægra gjaldi en fyrir félagsmenn? Eða kaupfélögin, ef þau vildu ekki útvega utanfélagsmönnum vörur með lægra verði en félagsmönnum? Svo langt og mikið lengra mætti halda áfram með ofbeldisathafnir gegn margskonar fyrirtækjum í landinu, ef nokkur stjórna vildi fylgja einræðisaðferðum hæstv. ráðh.

Ég þykist vita, að hv. 2. þm. Rang. muni svara þeim aðfinnslum, sem hæstv. ráðh. bar fram í garð Mjólkursamlags Kjalarnesþings. Það hefir áður heyrt yfarið í sömu átt, en þær aðfinnslur hafa ekki reynzt á rökum byggðar. Og ég vona, að hæstv. ráðh. eigi í því efni eftir að fara sömu för og hann oft áður hefir farið í líkum málum. Það er ekki enn sannað, að nein þörf hafi verið til þess að gripa til einræðisráðstafana gagnvart þessari stofnun, þó einhverjir menn, sem ég veit ekki, hvort ég má nefna hér því nafni, sem blöðum þessa hæstv. ráðh. er svo tamt, félagsskítir, hafi, 10 eða 20 talsins, sett það í sig að vilja vera utan við félagsskapinn, og þó þeir hafi gert kröfu til þess að hljóta verðlaun fyrir að vera félagsskítir, þá fæ ég ekki séð, að ástæða hafi verið til að verðlauna þá. Mjólkursamlag Kjalarnesþings bauðst til að hreinsa mjólkina fyrir þá fyrir sama verð og sína félagsmenn. Verður það að teljast vel boðið, þegar önnur mjólkursamlag neita utanfélagsmönnum um hið sama, þó þeir bjóði sömu borgun fyrir og félagsmenn.

Ég kalla, að það sé ljóslega sýnt af hv. 2. þm. Rang., þrátt fyrir mótmæli hæstv. ráðh., að það voru tyllistæður, sem bornar voru fram í innstillingunni til konungs fyrir bráðabirgðalögunum. Og einhver spurði áðan, þegar hæstv. forsrh. var að lýsa cymdarástandi því, sem verið hafði á mjólkursstöðinni, hvort þetta ástand hefði nokkuð batnað. Ég vil endurtaka þessa spurningu til hæstv. ráðh. Ég veit ekki til, að svo sé, og ég skal gefa þær upplýsingar í þessu máli, sem ég hefi fengið frá bændum sjálfum, um það, hvort kostnaðurinn hefir minnk- að eða hvort verðið hefir hækkað til bændanna eftir að stöðin var tekin. Hæstv. forsrh. sagði á þingi í fyrra, að bændur vestan heiðar fengju 26 aura á lítra fyrir sína mjólk, og í raun og veru meira, því þeir greiddu of hátt mjólkurvinnslugjald, 1½ eyri á lítra, sem stöðin tæki fram yfir það, sem vinnslan kostaði, og væri þetta eign bændanna, svo þeir fengju í raun og veru 27—28 aura fyrir lítra. Ef þetta hefir verið rétt hjá hæstv. ráðh. þá, þá væri útkoman nú ekki sem bezt fyrir hann, því ég hefi hér samanburð frá glöggum bónda á framleiðslusvæðinu yfir mjólkurverðið í fyrra og nú, og á þeim samanburði sést, að frá 12. júlí s. l. til ársloka hefir það verð, sem hann fékk, verið 24,5 aurar á lítra, svo ef það var satt, sem hæstv. forsrh. sagði í fyrra, að bændur vestan heiðar fengju 27,5 aura fyrir lítra, þá er lækku- un verðsins hvorki meiri né minni en 3 aurar á hvern lítra. En þess er nú ekki að vænta, að frásögn hæstv. ráðh. á þingi í fyrra væri nákvæm, enda munu bændur þá hafa fengið

25,5 aura, en ekki 27,5 aura fyrir lítrann. En síðari hluta s. l. árs fékk sá bóndi, er ég nefndi áðan, 24,5 aura, eða 1 eyri minna fyrir lítra en í fyrra. Hjá bónda þessum er fitumagníð í beztu lagi, eða 3,7%, og mun hafa verið svipað bæði árin, og sama er að segja um flokkun mjólkurinnar. Verðmunurinn stafar því ekki af gæðamun á mjólkinni. Nei, ástæðan er allt önnur. Bóndanum er reiknuð mjólkinn nú á 26,8 au. brúttó, en frá því verði dregst vinnslukostnaður, sem er hærri en árið áður, að meðtöldum nýjum lið, sem heitir á reikningnum „annar kostnaður“, og verður þá kostnaðurinn samtals hvorki meiri né minni en 2,24 au. á lítra og útkoman eða raunverulega verðið 24,5 aurar. En hver þessi nýi kostnaðurlíður er, hafa framleiðendurnir ekki fengið að vita um, svo ég vildi þess vegna spyrja um það, og óska þess, að hæstv. ráðh. gefi bændunum um það greið svör. Það er auðséð, að á fyrsta mánuði, sem stöðin starfaði eftir að leigunámið fór fram, hefir ekki verið gert ráð fyrir þessum nýja kostnaðarlið, því af mjólkinni í þeim mánuði er aðeins reiknaður vinnslukostnaður 1 eyri á lítra. En þetta verð stóð ekki lengi. Á reikningi næsta mánaðar, ágúst, kom liður, vantalinn kostnaður í júlí, 2 aurar á lítra, svo kostnaðurinn varð samtals 3 aurar á lítra. Árið áður var þessi kostnaður á sama tíma ½ eyri á lítra. Í ágúst var svo kostnaðurinn 3 aurar, og í næstu 3 mánuði var kostnaðurinn minni, 1 eyri, vegna þess að þá vantaði mjólk í bæinn. Í desember er svo kostnaðurinn kominn upp í 1½ eyri á lítra, og er það óvenjulega hátt á þeim tíma. Það lítur svo út, að Búnaðarsamband Kjalarnesþings þykist geta ráðið í það, í hverju það liggi, að kostnaðurinn er svo hár. Það er sýnilegt á samþykkt þess, að hæstv. ráðh. hefir ekki getað framkvæmt raunverulega það, sem hann ætlaði sér, að lækka vinnslukostnað mjólkursamlagsins, sem var 2,2 aurar á lítra, en hann hefir bætt við nýjum kostnaðarlið til þess að reyna að fela mistök sín. Það er ekki heldur að sjá, að hæstv. ráðh. hafi verið umhugað um að lækka kostnaðinn, eins og hann þó lét. Það kemur fram í samþykkt Búnaðarsambands Kjalarnesþings, að starfsmönnum við stöðina hefir mikið verið fjölgað. Þar segir, að laun þeirra starfsmanna, sem bætt hafi verið við, nemi jafnmiklu og öll vaxtabyrði stöðvarinnar. Það er því full ástæða til að spyrja hæstv. ráðh., sem sagði á þingi í fyrra, að stöðin græddi 2 aura á lítra á mjólkurvinnslunni, hvað verði nú af þessum hreinsunargróða. Búnaðarsamband Kjalarnesþings vitir mistök, sem orðið hafi á gæðaflokkun stöðvarinnar eftir að hæstv. ráðh. tók við henni, svo að það er vist, að bændur þar efra a. m. k. meina, að hæstv. ráðh. hafi hér ekki að öllu leyti hreint mjöl í pokanum. Bændur, sem þessum hnútnum eru kunnugastir, eru fullvissir um það, að þessi nýi kostnaðarliður sé aðeins settur til þess að reyna að fela það raunverulega hreinsunargjald stöðvarinnar.

Vitanlega var tiltæki hæstv. ráðh. sprottið af því, að hann og hans flokksmenn hér í Reykjavík héldu því fram, að Mjólkursamlag

Kjalarnesþings tæki of hátt gjald fyrir hreinsun mjólkurinnar. En mátti það ekki einu gilda, þó svo hefði verið? Bændurnir sjálfir áttu stöðina, og þeirra var gróðinn, ef einhver var. En það kom fleira hér til greina. Hæstv. ráðh. þótti sem vonlegt var litill árangur af mjólkursöslögum sínum, en það hefir þó enn betur komið í ljós síðan í sumar, þegar það upplýstist, að allverulegur undirballance var á verðjöfnunarsjóðnum, svo allverulegan hluta af verðjöfnunargjaldinu hefir orðið að greiða með ávisun á peninga, sem raunverulega eru ekki til. Margir halda því fram, að mistök þessi séu spröttin af því, að bændurnir sjálfir fengu ekki að ráða nógu miklu um framkvæmd mjólkurlaganna, og þess vegna væri bezta ráðið að fá þeim umráðin í hendur, en hæstv. ráðh. fór öfugt að. Hann greip tækifærið, þegar nokkrir utanfélagsmenn vildu ekki borga sama stöðvargjald og félagsmenn, að skipa stöðinni að lækka gjaldið niður í 1 eyri, fyrir lægra gjald en stöðin gat staðið við, og þegar stöðin neitaði að láta kúga sig til þess, en bauðst til þess að vinna mjólk utanfélagsmanna fyrir sama gjald og félagsmanna, tók hæstv. ráðh. sig til og beitti ofbeldi með því að taka stöðina leigunámi. En þegar hann var búinn að fremja þetta ofbeldisverk, lá auðvitað heiður hans við, að stöðin gæti unnið mjólkina fyrir ekki herra gjald en hann áður hafði skipað henni að vinna fyrir. En reikningarnir sýna, að þetta hefir ekki tekizt. Og bændur telja, að í þessu nýja gjaldi sé falinn hluti af hinum raunverulega hreinsunar-kostnaði. Það virðist því svo, að á þessum lið skakki ekki alllitlu eftir skýrslu bóndans, sem sýnir, að hann hefir frá 12. júlí s. l. til áramóta fengið 1 eyri minna fyrir lítra en hann fekk á sama tíma árið áður, og 3 aurum minna en hann hefði fengið árið áður, ef hæstv. ráðh. hefði skýrt rétt frá á síðasta þingi, er hann sagði, að bændur vestan heiðar fengju þá 27—28 aura fyrir lítra. Ég vildi óska, að hæstv. ráðh. gæti skýrt þetta; ég held honum sjálfum væri þess full þörf. Óánægja framleiðenda og áskoranir hljóta að knýja hann til þess að gefa gleggri skýrslur en hann hefir gefið enn. Hæstv. ráðh. endurtók það hvað eftir annað, að mjólkursamlagið hefði lagt skatt á mjólkurframleiðendur í of háu gjaldi. Hefir hann létt af þeim skatti? Nei, hann hefir ekki gert það, en hann hefir lagt á þá annan skatt með nýju gjaldi, sem ekki getur verið annað en falinn hreinsunar-kostnaður. Svo segir hæstv. ráðh., að þessir 2,2 aur. hafi verið nægilegir. — Hæstv. ráðh. bar það á Mjólkursamlag Kjalarnesþings, að það hefði viljað þvinga mjólkurframleiðendur til þess að ganga í það, en mjólkursamlagið gerði það ekki að skilyrði að fá mjólkurframleiðendur, sem vildu vera fyrir utan það, inn í samlagið, heldur bauðst til þess að hreinsa fyrir þá mjólkina, gegn því, að þeir borguðu sama fyrir það og félagsmenn sjálfir urðu að borga.

Það hefir aftur komið fyrir, að annað samlag, sem hæstv. ráðh. er vel kunnugt um, hefir viljað þvinga utanfélagsmenn til þess að ganga í samlagið. og það hefir gert það með því að

neita að hreinsa mjólk fyrir þá, jafnvel þó að þeir hafi boðizt til að greiða sama vinnslukostnað og félagsmenn greiða sjálfir.

Ég hygg, að hv. 2. þm. Rang. muni svara þessum samanburði á mjólkursamlögum, um kælivélarnar og skemmdu mjólkina. Ég hygg, að hann hafi kynnt sér það. Svo mikið er víst, að bændur á samlagssvæðinu, sem hafa haft tækifæri til þess að fylgjast með rekstri stöðvarinnar, einmitt af því að það var þeirra eiginn rekstur, hafa ekki fallizt á, að þessi ásökun hæstv. ráðh. sé rétt. Þeir hafa einmitt bent á mistökín, sem hafa orðið síðan hæstv. ráðh. tók við mjólkurstöðinni. Benda þeir sérstaklega á allmikil mistök á gæðaflokkun mjólkurinnar. Ég heyrði ekki betur en hæstv. ráðh. jataði áðan, að kælivélarnar, sem hann var að svivirða bændur fyrir að hafa ekki útvegað sér, hefðu ekki verið settar niður strax eftir að hann tók við stöðinni. Þó voru kælivélarnar komnar, og biðu þær á afgreiðslu niðri í bæ. Stæði það því hæstv. ráðh. nær að beina þessum áburði í aðra átt heldur en til bændanna og fulltrúa þeirra. Ég vil mega ætla það, að bændur sjálfir, sem eiga stöðina og hafa rekið hana, þekki þetta betur heldur en hæstv. ráðh. og séu dómbærari um þetta mál heldur en hann.

Það hefir verið bent á það af öðrum en mér, að slíkt tiltæki sem þetta sé einsdæmi í íslenskri löggjöf, og ég fyrir mitt leyti vil ekki að því styðja með minni atkv., að það einsdæmi endurtaki sig. Þess vegna greiði ég atkv. móti þessu frv. á hvaða stigi, sem málið er, jafnvel nú þegar við þessa umr.

Einar Árnason: Það var hv. 10. landsk., sem gaf mér tilefni til þess að beina til hans nokkrum spurningum. Hann drap á það, að mjólkursamlag Kaupfélags Eyfirðinga hefði neitað að gerilsneyða mjólk fyrir aðra en félagsmenn. (ÞBr: Ég sagði, að hér væri maður, sem gæti leiðrétt það, ef það væri ekki rétt). Út af því vil ég spyrja hv. þm., hvaðan hann hefir það, að mjólkursamlag K.E.A. hafi neitað að gerilsneyða fyrir utanfélagsmenn, og ennfremur hvaða menn hafi beðið samlagið að gerilsneyða fyrir sig.

Ég vil líka út af þeim samanburði, sem hv. þm. gerði á tækjum mjólkurstöðvarinnar hér og mjólkurstöðvar K.E.A., spyrja hann um, hvort honum sé ekki kunnugt um, að það gilda ekki sömu reglur á Akureyri um sölu mjólkur eins og í Reykjavík. Hv. þm. hlýtur að vera kunnugt, að á Akureyri má hver sem vill selja óhreinsaða og ógerilsneydda mjólk, og þá hlýtur hann að sjá, hvílik fjarstæða samanburður hans er á því að taka leigunámi mjólkurstöðina í Reykjavík og mjólkurstöðina á Akureyri. Þá vil ég út af því, sem hv. þm. talaði um, að einn bóndi hefði sagt sér frá, hvaða verð hann fengi fyrir mjólkina og það bæri ekki saman við það, sem hæstv. forsrh. hefði sagt, spyrja hann að því, við hvað hann miðaði, þegar hann segir frá, hvað einstakir bændur fái fyrir mjólkurlíttra. Ennfremur hvort það er svo hér, að allir bændur fái jafnt fyrir mjólkurlitrann, hvort sem

mjólkinn er góð eða vond, feit eða mögur, hrein eða óhrein. Ég þekki svo mikið til mjólkurmeðferðar, að ég veit, að það er gerður mjög mikill munur á þessu. Á Akureyri er gerður mikill munur á mjólkinni frá samlagsmönnum, eftir því hvort hún er hrein eða óhrein, og jafnvel send til baka, ef hún nær ekki vissu hreinleikastigi. En verðlag mjólkurinnar er miðað við fitumagn hennar, þannig að viss aurala er greidd fyrir hverja fitueiningu. Það er því vitað, að félagsmenn í K.E.A. fá ákaflega misjafnt verð fyrir sína mjólk. Þess vegna getur hv. þm. talað við mann, sem fær 15 aura fyrir lítra, og hann getur talað við annan, sem fær 20 aura. Það er því ákaflega villandi að tala við mann, sem hefir lélega mjólk, og miða verðlagið við það, sem hann fær fyrir sína mjólk. Ég vildi, af því að hv. þm. var að gefa upplýsingar um þetta, vænta þess, að hann léti fylgja, hvernig hann reiknar út verðlag á mjólk hér yfir höfuð. Mér finnst það skipta talsverðu máli, og mér finnst það undarlegt að hafa þá aðferð, að allir fái jafnt fyrir sína mjólk, hvort sem hún er góð eða vond. Þegar hjá okkur Eyfirðingum er talað um mjólkurverð, er tekið meðaltal af fitumagni mjólkurinnar og verðið miðað við það, þegar sagt er, að mjólkurframleiðendur fái þetta verð, en þar með er ekki sagt, að hver maður fái þetta verð; sumir fá meira og aðrir minna. Ég tel þess vegna, að ekkert sé að marka þennan sam-
anburð hjá hv. þm.

Ég skal upplýsa út af fyrstu spurningunni, sem ég beindi til hv. þm., að mér er ekki kunnugt um það dæmi, að mjólkursamlag K.E.A. hafi nokkurntíma neitað að gerilsneyða mjólk, og mér er ekki heldur kunnugt um, að nokkur utanfélagsmaður hafi beðið samlagið um að gerilsneyða mjólk.

***Þorsteinn Briem:** Ég vil spyrja hæstv. forseta, hvort ég megi fá þessa ræðu sem aths. fyrirfram og ég megi halda ræðu á eftir. (Forseti (SÁÓ): Það fer eftir því, hvað svarið verður langt). Ég skal ekki vera lengi. Hæstv. forseti steig niður úr sínu háseti til þess að beina nokkrum spurningum til mín, og af því að þær eru svo einfaldar, get ég svarað þeim strax.

Út af fyrstu spurningunni, um það, fyrir hvaða menn mjólkursamlag Eyfirðinga hefði neitað að gerilsneyða og hvort það nokkurntíma taki mjólk af utanfélagsmönnum til gerilsneyðingar, skal ég taka það fram, að ég hygg, að ég hafi sagt „vinna mjólk fyrir utanfélagsmenn“. En viðvíkjandi því, hvort mjólkursamlag Eyfirðinga væri fúst til þess að taka mjólk til vinnslu fyrir utanfélagsmenn, vil ég taka það fram, að það fer ekki fleiri á milli en það, að bóndi hér í nágrenni við Reykjavík, sem ég talaði við á dögnum, sagði eftir Jónasi Kristjánssyni, sem er stöðvarstjóri mjólkurstöðvarinnar á Akureyri og landskunnur maður, að mjólkursamlagi Eyfirðinga dytti ekki í hug að taka mjólk af utanfélagsmönnum. Ég á erfitt með að trúa því, að þetta hafi ruglazt mjög, þar sem ekki er um lengri veg að sækja heimildir. Hvort mjólkurlögin gilda að

öllu leyti á Akureyri, þurfti hæstv. forseti ekki að spyrja um, því að það er kunnugt, að þó að mjólkursamlag Eyfirðinga hafi haft heimild til þess að fá mjólkurlögin tekin í gildi á Akureyri, þá hefir það ekki notað þá heimild ennþá sem komið er. (EÁrna: Það hefir ekki fengið þá heimild). Hefir það beðið um hana? (EÁrna: Já). Þetta eru þá nýjar upplýsingar, en það skiptir ekki miklu máli; ég vissi, að til skamms tíma voru mjólkurlögin ekki þar í gildi.

Út af því, sem hv. 2. þm. Eyf. var að spyrja um, við hvað ég hefði miðað mjólkurverðið, þá skildi ég satt að segja ekki, hversvegna hann þurfti að spyrja um slíkt, því að ég tók það greinilega fram í skýrslunni, sem ég gaf, að fitumagn mjólkurinnar hjá þessum bónda, sem ég miðaði við, hefði verið í bezta lagi bæði árin, um 3,7%, og þar sem fitumagnið var það sama bæði árin, kom það ekki til greina við verðsamanburðinn. Um það, hvort mjólkinn hafi verið óhrein, hefi ég að vísu ekki skýrslur, en sá bóndi, sem þar á hlut að máli, er svo kunnur að vöndun vöru sinnar, að ég hygg, að þar hafi ekki út af borið hvorugt árið, svo að hreinleiki mjólkurinnar komi ekki heldur til greina við verðsamanburðinn.

Ég verð því að segja um það, sem hv. þm. lauk máli sínu á, að það væri ekkert að marka þennan verðsamanburð, af því að skýrslur vantaði um fitumagn og hreinleika mjólkurinnar, að það hafi verið nokkuð ofmælt. — Þar sem þetta átti aðeins að vera aths., hefi ég ekki ástæðu til þess að segja meira.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég ætla ekki nú í þessari ræðu að svara hv. 10. landsk.; ég skrifaði atriði niður hjá mér úr ræðu hans og mun svara henni seinna. En ég er satt að segja hissa á því, að hæstv. forseti skyldi vera að ómaka sig að leiðrétta þessa ósannsógli hjá hv. 10. landsk., sem hver maður hlaut að sjá, að voru ósannindi, viðvíkjandi mjólkursamlaginu á Akureyri, að mjólkurlögin giltu þar. Það er ekki skylda að gerilsneyða mjólk þar. Þetta er því álíka satt og annað, sem þessi hv. þm. segir um þetta mál.

En ég vil, áður en hv. 2. þm. Rang. talar, gefa nokkrar upplýsingar, sem hann fær þá jafnframt tækifæri til þess að svara. Mér þykir betra að gera það nú, því að ég býst ekki við, að hv. þm. tali fyrir kl. 7, og getur hann því haft þetta til hliðsjónar þegar hann svarar næst.

Því hefir verið haldið fram, að mjólkurstöðin sé sérstaklega fullkomin og teikningar af henni hafi verið sendar út o. s. frv. Ég hefi fengið skeyti þessu viðvíkjandi frá Jónasi Kristjánssyni. Hann segir í þessu skeyti, að hann hafi 28.—11.—1936 lagt teikningar af mjólkurstöðinni í Reykjavík fyrir þekkta mejeriarkitekti í Danmörku, og þeir hafi komizt að þeirri niðurstöðu, að umbygging á stöðinni væri svo dýr, að þeir ráðlegðu að byggja nýja stöð. Ég get afhent hv. 2. þm. Rang. þetta skeyti til þess að sýna honum, hvert er álit þessara þekktu sérfræðinga á þessu sviði.

Svo er annað, sem ég vil vekja sérstaka athygli á og biðja hv. 2. þm. Rang. að svara í sinni væntanlegu ræðu. Það er út af vottorði, sem ég fékk í hendur frá forstjóra mjólkursamsölunnar meðan ég var að flytja mína fyrri ræðu, og las þess vegna ekki upp til enda og gaf ekki þær upplýsingar, sem þar liggja fyrir. Ég vil því lesa það upp, með leyfi hæstv. forseta:

„Samkvæmt sölulistum vorum var mjólkursalan hjá samsölnni í júlímánuði 1936 13049½ ltr. minni en í sama mánuði árið 1935, en hefði samkv. meðaltalslöluaukningu ársins 1936 átt að vera 13020 ltr. meiri.

Í júnímánuði 1936 var salan 6259 ltr. minni en í sama mánuði 1935, en hefði samkv. meðaltalslöluaukningu ársins átt að vera 12600 ltr. meiri“.

Þarna munar næstum 19000 ltr. Ég vil spyrja þessa hv. þm., sem hér eru til andsvara, hvernig stóð á því, að þetta skyldi koma fyrir? Ég vil í alvöru spyrja þá, hvað hefðu þeir gert í minum sporum, þegar þeir sáu, að mjólkurmarkaðurinn var að hrynja saman?

Ég vil fá skýr svör við því, hvernig á þessu hefði getað staðið, ef allt hefði verið í lagi. Þetta vildi ég biðja hv. 2. þm. Rang. að athuga um leið og hann svarar næst; en það tókst að koma mjólkursölnni það mikið upp aftur, eftir að stöðin var tekin, að söluaukningin varð stórkostleg frá því, sem var árið 1935, þrátt fyrir mistök á þessum tveimur mánuðum. Hér er um svo alvarlegar upplýsingar að ræða í þessu máli, að það er ómögulegt að ganga fram hjá þeim. (PM: Má ég skjóta inn í? Er það upplýst í þessu sambandi, að mjólkinn hafi komið skemmd frá stöðinni?). Ég skal svara strax. Það er upplýst, að mjólkinn var ekki prófuð þegar hún kom í stöðina, og það komu kærur yfir því, að hún kæmi skemmd á markaðinn. Það er ástæðan fyrir því, að mjólkurmarkaðurinn var að falla saman. Önnur ástæða er ekki til.

Pétur Magnússon: Ég var búinn að binda mig kl. 7½, því að við erum óvanir að sitja á fundi svona lengi.

Forsrh. (Hermann Jónasson): Ég var líka búinn að binda mig kl. 7 og mælist því til, að umr. verði frestað.

Umr. frestað.

Á 36. fundi í Ed., 10. apríl, var enn fram haldið 2. umr. um frv.

***Pétur Magnússon:** Ég get ekki hugsað mér, hvernig hæstv. forseti ætlast til, að þetta mál verði rétt án þess að hæstv. forsrh. sé viðstaddur, eins mikið og á milli bar í gær.

Hv. 10. landsk. svaraði ýmsu í ræðu hæstv. forsrh. hér í gær, og skal ég reyna, til þess að tefja ekki þessar umr. að óþörfu, að sneiða framhjá þeim atriðum að mestu leyti, sem hann gerði sérstaklega að umræðuefni. Mun ég halda mig að þeim atriðum, sem snertu ræðu mína hér í gær, og rekja þær aths., sem hann gerði við hana.

Hæstv. ráðh. hóf ræðu sína með því að segja, að hann undraðist, að ég skyldi telja bráðabirgðal. um leigunám Mjólkurstöðvar Kjalarnesþings einsdæmi í íslenskri löggjöf. Hann ætl- aði að hnekkja þessum ummælum mínum með því að vísa til annara bráðabirgðal., sem sett hefðu verið af fyrirrennara hans, um leigunám sildarbræðslustöðvarinnar á Öndarfirði. Vildi hann halda því fram, að þau 1. hefðu verið hliðstæð 1. um leigunám Mjólkurstöðvar Kjalarnesþings. Ég er undrandi yfir því, að hæstv. ráðh., sem sjálfur hefir verið dómari og mun hafa þurft að beita „analógi“ í dómum, skuli halda því fram, að hér sé um hliðstætt dæmi að ræða. Hann veit sjálfur, hvernig á stóð með leigunám sildarbræðslustöðvarinnar. Í byrjun sildveiðinnar 1934 leit út fyrir, að sildarbræðslustöðin myndi ekki verða rekin, nema ríkið tæki hana í sínar hendur. Gat ekki orðið samkomulag milli ríkisins og eigendanna um rekstur stöðvarinnar. Þannig var ástatt, að þá var sem erfiðast um erlendan gjaldeyri og mikil nauðsyn á að auka atvinnuna. Það mátti því með réttu segja, að almenningsþörf krefðist þess, að þetta stóra atvinnufyrirtæki væri ekki látið ónotað, og full nauðsyn væri á því, að sildarverksmiðjan yrði rekin, og að aflinn, sem hægt væri að fá, með þeim þá einna álitlegasta atvinnurekstri í landinu, rynni til verkamanna og til ríkisins.

Þannig horfði þetta við. En hvernig er því svo varið með hitt leigunámið? Við skulum ganga út frá því fyrst, að hæstv. ráðh. hafi haft rétt fyrir sér í sinni umsögn um þetta mál, að gjaldið, sem krafizt var í mjólkursam- laginu, hafi verið eitthvað fyrir ofan kostnaðarverð. Þá er það þannig, að örfáir menn, um 3—5% af mjólkurframleiðendum hér í kringum Reykjavík, sem ekki vilja fara inn í allsherjar samtök mjólkurframleiðenda, verða að greiða eitthvað herra verð, eitthvað fyrir ofan kostnaðarverð. Er þetta sambærilegt? Er hér nokkur almenningsþörf? Almennigur krefst þess vissulega eigi, að þessum mönnum, sem vilja standa utan við samtökin, sé gert auðveldara fyrir með því, að þeir geti fengið hreinsaða mjólkina án þess að greiða framleiðslukostnað. Mér þykir undarlegt, ef hæstv. ráðh. getur fært rök fyrir því, að almenningsþörf hafi krafizt leigunáms af þessum ástæðum.

Ég sný ekki aftur með það, að hér er um stjórnskrárbrót að ræða. En ég skal geta þess, að það er 62. gr. stjkskr., sem ég á við, en ekki 23. gr., sem er um bráðabirgðal. — 62. gr. setur það skilyrði fyrir skyldum einstaklinga og fyrirtækja til þess að láta af hendi eignir sínar, að almenningsþörf krefjast þess. Það er augljóst mál, að þessi forsenda færi ekki staðizt, því hér er ekki um neina almenningsþörf að ræða.

Um hitt atriðið, þá ádeilu, sem mjólkinn fékk, ætla ég ekki að tala í þessu sambandi. Ég mun tala um það í öðru sambandi og færa rök fyrir því, að sú ádeila var ekki á rökum byggð.

Ég get ekki tekið neitt af því aftur, sem ég sagði um það, að þessi lagasetning væri einsdæmi, og ég skal bæta því við, að þau rök,

sem hæstv. ráðh. flytur fyrir máli sínu, eru að sumu leyti einnig einsdæmi.

Hæstv. ráðh. jataði, að ég hefði skýrt að öllu leyti rétt frá um viðskipti mjólkurstöðvarinnar eða eigenda hennar og ríkisvaldsins til ársloka 1935, en sagði, að eftir það hefði ýmislegt verið rangt í greinargerð minni, og sýndi mér þá velvild að telja, að ég hefði ekki af ásettu ráði farið rangt með, heldur myndu aðrir hafa skýrt mér rangt frá. En þegar hæstv. ráðh. fór að tala til þess, sem rangt hefði verið í frásögn minni í gær, þá taldi hann upp atriði, sem ómögulegt var að færa sannanir fyrir, viðtöl, sem farið höfðu fram á milli hans og eins af formönnum mjólkurstöðvarinnar. Þar stendur staðhæfing á móti staðhæfingu, og það eru aðeins þær líkur, sem komið hafa í ljós við síðari viðskipti, sem getu gefið nokkurar upplýsingar um það, hver hefði rétt fyrir sér í þessum efnum. Og menn verða að trúa því, sem þeim þykir sennilegast.

Þá kom hæstv. ráðh. að aðalefni málsins og talaði fyrst um heimild sína til þess að ákveða hámarksverð hreinsunargjaldsins. Hann sagði, að ég hefði fellt niður, þegar ég las upp úr 7. gr. 1. Þetta er misskilningur, eins og hæstv. ráðh. mun hafa átt að sig á. Hann var með Alþ. en þar er þetta breytt, svo að allt, sem ég las upp úr 7. gr., var rétt. En hæstv. ráðh. vildi leggja áherzlu á það og það eitt, að 1. heimiluðu ráðh. tvímælalaust að ákveða hámarksverð á hreinsunargjaldið. Það er rétt, að 1. heimila ráðh. þetta tvímælalaust, en ekki skilyrðislaust. Þau segja, að gjaldið verði að vera sanngjarnlega ákveðið. En eins og ég benti á í gær, getur enginn haldið því fram, að gjald, sem er fyrir neðan kostnaðarverð, sé sanngjarnlegt. Ég efast ekki um, að ef hæstv. ráðh. vill athuga þetta, þá mun hann sjá, að hér er takmörkun sett. Hefði hann t. d. ákveðið gjaldið 1 eða ½ eyri, þá hefði slík ákvörðun ekki staðizt fyrir dómstólunum, af því að heimild ráðh. er ekki skilyrðislaus. Það, sem hægt er að deila um, er það, hvort gjaldið hafi verið sanngjarnlega ákveðið hjá ráðh. eða ekki.

Það kemur þá fyrst til álita, hver hinn raunverulegi hreinsunarkostnaður hefir verið. Hæstv. ráðh. hélt því fram, að fyrir honum hefði legið álit Jónasar Kristjánssonar, sem verið hefir ráðunautur stj. í mjólkurmálinu, að hreinsunarkostnaðurinn ætti ekki að fara fram yfir 2,2 aur. Þetta er rétt, svo langt sem það nær. En hæstv. ráðh. gleymdi mikilsverðu atriði, og það er það, að þegar Jónas Kristjánsson gerði upp fyrir sjálfum sér, hvað kostnaðurinn yrði mikill, var gengið út frá því, að flöskugjaldið, 2 aurar, rynni til stöðvarinnar. Þetta kemur vel heim við reynsluna. Árið 1935 hefir mjólkurstöðin fengið 5 millj. lítra til hreinsunar. Gjaldið var þá 5 aurar á litra. Tekjuafgangur var um 40 þús. kr., þ. e. a. s. nettóhagnaður sem næst 0,8 aurar á litra. Þetta er það sama verð og J. K. gerir ráð fyrir, að stöðin geti hreinsað mjólkina fyrir. En þetta munar einum eyri á hvern litra frá því, sem ráðh. hafði ákveðið, því hann ætlaðist til, að stöðin fengi aðeins 1 eyri í flöskugjald, þannig að heildargjaldið væri

3,2 aurar á litra. Af þessu leiðir, að rekstrartap hefir orðið um 1 eyrir á litra. Og það er ekki sanngjarnlegt, hvað sem hæstv. ráðh. segir, að ákveða gjaldið svo lágt, að stöðin tapi. Hæstv. ráðh. hefir því tvímælalaust farið út fyrir þá heimild, sem honum er veitt í 7. gr. mjólkurlaganna.

Í þessu sambandi talaði hæstv. ráðh. allmikið um það, að þáv. framkvæmdarstjóri Mjólkurfél. Kjalarnesþings, Eyjólfur Jóhannsson, hefði látið í ljós við sig, að stöðin myndi fullsæmd af því að fá 2,2 aura á litra í hreinsunargjald, enda hefði hann verið fánlegur til þess að gera samninga þar að lútandi. Hæstv. ráðh. sagði nú, að E. J. hefði heldur kosið þá leið, og hann hefði verið fús til að ganga að því, til þess að fyrirbyggja, að E. J. fengi óvinsældir hjá þeim, sem hann átti að vinna fyrir. Ég vil nú ekki segja, að hæstv. ráðh. segi ósatt, en ég efast um, að honum hafi verið sérstaklega annt um það, að E. J. yrði ekki óvinsæll af þessu máli. Í sambandi við ýmislegt, sem fram kom seinna, veit ég ekki, hvort það verður talið sennilegt, að hæstv. ráðh. hafi lagt sig sérstaklega fram til þess að tryggja, að þessu fyrirtæki væri ekki gert rangt til. Má minna á ræðu hv. 10. landsk. Hefir það komið fram hjá bændunum, hverjum augum þeir hafa á þetta litið, og að þeim hefir ekki fundizt sérstaklega mikið til um umhyggju hæstv. ráðh. í þessum málum.

Þá hélt hæstv. ráðh. því fram, að hann hefði í einkasamtali við E. J. gefið — ekki loforð, en vilýrði fyrir því, að þetta ákvæðisverð myndi verða bætt upp, ef reynslan sýndi, að mjólkurstöðin staðizt ekki við að hreinsa mjólkina fyrir þetta gjald. Þeir voru tveir einir, þegar samtalið fór fram, og þegar hvor segir á sinn veg frá, er ekki gott að fullyrða, hver réttar hefir fyrir sér. Þó er kannske hægt að fá dálitla bendingu um það, hvernig þessum vilýrðum ráðh. hefir verið varið. Af því að þetta þykir skipta nokkru máli, ekki lagalega, en siðferðislega, og það vildi hæstv. ráðh. leggja áherzlu á — þá þótti mér ástæða til þess að fá fyllri upplýsingar í þessu máli en ég hafði fengið í gær. Þá hafði ég engar upplýsingar um þetta samtal. Ég hafði ekki einu sinni heyrt á það minnzt, fyrr en hæstv. ráðh. gat um það. Út af fyrirspurn, sem ég lagði fyrir stj. mjólkursambandsins um þetta atriði, hafa mér borizt tvö bréf, stíluð til Alþingis, og þó að annað bréfið sé nokkuð langt, bréfið frá E. J., þá ætla ég samt, með leyfi forseta, að lesa það upp, til þess að hv. dm. gefist kostur á að heyra, hvernig litið er á þetta af hálfu hins aðiljans. Bréfið er þannig:

„Í umr. um leigunám mjólkurstöðvar Mjólkursamlags Kjalarnesþings í Ed. Alþ. í gær skýrði landbrh. frá viðtali, er fór fram milli mín og hans í einkaherbergi forsrh. í janúarmán. 1936. Þar sem landbrh. skýrir í sumum atriðum alrangt frá samtali okkar, og í öðrum atriðum mjög villandi, leyfi ég mér að senda hinu háa Alþingi skýrslu frá mér um nefnt samtal.

Landbrh. vildi fá samkomulag um það, að Mjólkurfélag Reykjavíkur tæki ekki fyrir

gerilsneyðingu mjólkur meira en 2,2 aura pr. lítra. Hann segir, að ég hafi gengið inn á samkomulag um þetta atriði, en svikið það síðar.

Það er eitt rétt í þessu máli, að ég taldi hægt að framkvæma gerilsneyðingu mjólkur fyrir þetta gjald, en gerði kröfu til þess, að ef svo yrði ákveðið, en reynslan sýndi, að gjaldið yrði of lágt, þá yrði hallinn bættur upp af mjólkursamsölunni. En hér er aðeins hálfsgöð sagan. Ráðh. fór enn fremur fram á, að hið svokallaða flöskugjald, 2 aurar pr. lítra, sem kaupandinn borgar meira fyrir að fá mjólk sína á flöskum en í lausu máli, gengi til mjólkursamsölunnar, en það hefir áður gengið til mjólkurstöðvarinnar. Hann bauð, að mjólkursamsalan greiddi fyrir brot á flöskum og efni í flöskulok, en flöskugjaldið rynni að öðru leyti til mjólkursamsölunnar. Efni í flöskulok og brot á mjólkurflöskum gerir tæplega 1 eyri, svo að tekjur stöðvarinnar hafa orðið 1 eyri pr. lítra minni en áður vegna þessa ákvæðis, en aðeins um 0,8 au. vegna lækkunar á gerilsneyðingargjaldinu. Þessu ákvæði mótmælti ég og sýndi fram á með rökum, að ekki væri hægt að reka gerilsneyðingarstöðina, ef hún fyrst yrði að lækka gerilsneyðingargjaldið um 0,8 aura pr. lítra, og yrði auk þess svipt meira en 1 eyri pr. lítra í sambandi við flöskugjaldið. Vitnaði ég þá í samtali, er ég hafði átt við Jónas Kristjánsson, mjólkurbústjóra á Akureyri, sem skýrði frá, að það hefði ekki verið hans meining, að flöskugjaldið rynni til mjólkursamsölunnar; hans ummæli hefðu aðeins átt við sjálft gerilsneyðingargjaldið.

Ég lagði enn fremur fyrir ráðh. bréf og símskeyti frá þremur stærstu mjólkurbúum Norðurlanda, Enigheden í Kaupmannahöfn, sem er mjólkurbú rekið af neytendafélagi jafnaðarmanna í Kaupmannahöfn, Mjólkcítralen í Stokkholmi og Oslo Melkeforsyning, sem bæði eru rekin af samvinnufélögum mjólkurframleiðenda undir mjólkurskipulagi, grundvölluðu á mjólkurlögum Svíþjóðar og Noregs. Upplýsingar þessar sýndu, að ekkert mjólkurbú hafði rekið gerilsneyðingu og flöskun mjólkur fyrir minna gjald en Mjólkurfél. Rvíkur áður en hámarksverðið var sett. Samkomulag náðist ekki milli mín og ráðherra um þetta mál, en með mér var í samningunum fyrir hönd Mjólkurfélags Reykjavíkur pólitískur flokksbróðir ráðherra, Klemens Jónsson í Árnakoti, sem ég þori óhræddur að leggja mál mitt undir og fá umsögn hans um það, hver fari með rétt mál. Það síðasta, sem ég sagði við landbúnaðarráðherra, er við skildum við nefndar viðræður, var, að ef hann setti hámarksgjald á mjólkina 2,2 aura, en lét mjólkurstöðina halda flöskugjaldinu eftir sem áður, skyldi ég ekki gera neina tilraun til að gera málið óvinsælt, ef hann vildi lofa að sjá um greiðslu frá mjólkursamsölunni, ef taprekstur yrði á árinu, eins og áður segir. Ráðherra gaf engin loforð, en mér virtist frekar ádrátt. Daginn eftir kom svo tilskipun um hámarksgjald fyrir gerilsneyðinguna, þar sem um leið er ákveðið að svipta mjólkurstöðina flöskugjaldinu. Ég og Klemens Jónsson bárum mál þetta

undir stjórn Mjólkurfélags Reykjavíkur, sem var sammála um að taka ekki alvarlega ádrátt landbúnaðarráðherra um að greiða væntanlegan halla á rekstri mjólkurstöðvarinnar, en samkomulag var þó um að láta málið liggja niðri, þar eð landbúnaðarráðherra fór út sama dag, og eiga frekar tal við hann, er hann kæmi heim aftur.

Mitt fyrsta verk eftir að landbúnaðarráðherra kom heim úr siglingu sinni, var að fara til hans og tjá honum, að fyrirsjáanlegt væri, eins og ég hefði áður sagt, að ekki væri hægt að reka gerilsneyðinguna fyrir hið tilskipaða gjald, og fór fram á, að hann afnæmi hámarksgjaldið. Svar við þessu fékk ég ekki. Síðar skeði það, að Mjólkurfélag Reykjavíkur seldi Mjólkursamlagi Kjalarnesþings mjólkurstöð sína. Fóru þá 3 af stjórnendum Mjólkursamlags Kjalarnesþings á fund ráðherra og spurðu, hvort hann væri tilbúinn að greiða halla, sem yrði á rekstri mjólkurstöðvarinnar, enda hafði þeim skilist á Steingrími Steinþórssyni búnaðarmálastjóra, að svo mundi vera. Þessu svaraði ráðherra neitandi og sagði sig ekki reka minni til, að hann hefði gefið ádrátt um neina aðstoð, þó halli yrði á rekstri mjólkurstöðvarinnar. Staðfestist hér grunur minn og stjórnar Mjólkurfélags Reykjavíkur um, að ekki hefði hugur fylgt máli, er ráðherra dróst á að endurgreiða halla, er verða kynni á rekstri mjólkurstöðvarinnar.

Hér fylgir með umsögn hinna 3 stjórnenda Mjólkursamlags Kjalarnesþings út af viðtali þeirra við landbúnaðarráðherra.

Eyjólfur Jóhannsson.

Eins og sjá má á þessu, segir Eyjólfur Jóhannsson ákveðið og færir að því mikil rök, að hann hafi í raun og veru fengið vilyrði fyrir því, að mjólkurstöðin tæki mjólk utanfélagsmanna til vinnslu fyrir 4,2 aura, 2 aura flöskugjald og 2,2 aura hreinsunargjald, en hæstv. ráðh. hélt því fram í gær, að vilyrði hefði verið gefið fyrir 3,2 aura heildargjaldi. Nú getur hæstv. ráðh. staðið upp og sagt, að þetta sé allt ósannindi, og það, sem hann hafi sagt í gær, sé allt rétt. Það vill svo vel til, að hér er annað plagg, sem ætti að gefa frekari bendingu um, hvor þessara tveggja manna hafi rétt fyrir sér, en það er bréf frá Mjólkursamlagi Kjalarnesþings. Það hljóðar svo:

„10. apríl 1937.

Við undirritaðir stjórnendur í Mjólkursamlagi Kjalarnesþings, sem fórum á fund landbúnaðarráðherra á síðastl. sumri til að spyrja hann fyrir hönd samlagsins, hvort honum væri alvara með að láta mjólkursamsöluna í Reykjavík endurgreiða mjólkursamlaginum halla þann, er verða kynni á rekstri mjólkurstöðvarinnar vegna tilskipunar hans um hámarksgjald fyrir gerilsneyðingu mjólkur í mjólkurstöðinni, fengum það svar hjá ráðherra, að hann kannaðist ekki við að hafa gefið neitt vilyrði fyrir því, að mjólkursamsalan greiddi rekstrarhalla, þó verða kynni á mjólkurstöðinni, af nefndum ástæðum, og aðspurður neitaði hann að láta mjólkursamsöluna taka á sig slíkan rekstrarhalla, þó verða kynni hjá mjólkurstöðinni.

Þetta leyfum við okkur hér með að gefnu tilefni að votta.

Í stjórn Mjólkursamlags Kjalarnesþings.

Einar Ólafsson, Ólafur Bjarnason,
Lorentz Thors.“

Mér þykir næsta undarlegt, ef hæstv. ráðh. vill lýsa þessa þrjá menn vísitandi lygara að því, sem stendur í þessu vottorði. Þeir eru þrír, sem tala við hann, og það er ótrúlegt, að þessir menn hafi komið sér saman um að gefa falsvottorð í málinu. Ég verð að segja, að það eru yfirgnæfandi líkur fram komnar til þess, að hér sé um misskilning að ræða hjá hæstv. ráðh., svo að maður leggi velviljaðan skilning í þetta.

Hæstv. ráðh. lagði mjög mikið upp úr því, að þó að hann hefði ekki gefið nein loforð, hefði hann gefið vilýrði um þetta, og hann vildi sýnilega leggja áherzlu á, að af hans vörum hefði það verið nóg, og hann gat þess í því sambandi, að það mundi enginn bera sér það, að hann hefði ekki staðið við það, sem hann hefði sagt, hvort sem hann hefði lofað þeim góðu eða illu. Það er dálítið einkennilegt, að hæstv. ráðh. skuli vera að veifa því framan í þingheim, að hann sé að hótta borgurinum illu, þeim mönnum, sem hann á að vinna fyrir, þessi æðsti starfsmaður landsins, sem borgararnir hafa falið umboð sitt; það er hálf-einkennilegt, að hæstv. ráðh. skuli næstum því hæla sér af þessu, en hitt sýnist mér koma greinilega fram í þessu máli af framkomu stjórnar Mjólkursamlags Kjalarnesþings, að þeir hafi litið eitthvað líkum augum á hæstv. forsrh. eins og Guðmundur biskup góði leit á Norðlendinga á sínum tíma. Ég hefi nú dvalið allengi við þennan þátt málsins; ég gat ekki komið hjá því, vegna þess að hæstv. ráðh. lagði mjög mikla áherzlu á þetta í ræðu sinni í gær og gerði það að ýmsu leyti að þungamiðju í vörn sinni, sem mér þykir undarlegt. Svo eru ýms atriði, sem ég skal fara fljótt yfir. Hæstv. ráðh. talaði um það, að gjaldið hefði verið fullkomlega nóg, ef starfskröftunum hefði verið vel fyrir komið. Ég hefi sýnt fram á, að raunverulegt kostnaðarverð 1935 hefði verið í kringum 4,2 ára á lítra, og ef unnt væri að lækka gjaldið til muna frá því, þá er það af því, að annaðhvort hafa kringumstæðurnar breytt að einhverju leyti eða, eins og hann sagði, að starfskröftunum hefir ekki verið nægilega vel fyrir komið. Ég skal ekki fara út í það í sjálflu sér, hvernig starfskröftunum hefir verið komið fyrir á þeim tíma, sem Mjólkursamslag Kjalarnesþings rak stöðina, en mig langar til að spyrjast fyrir um það hjá hæstv. ráðh., hvað hafi verið gert til þess að bæta úr því. Hvaða sparnaður í mannahaldi hafi t. d. átt sér stað síðan samsalan fór að reka stöðina. Ég hefi verið að afla mér upplýsinga um þetta atriði, og þær upplýsingar, sem ég hefi fengið, sýna, að aðalbreytingin á mannahaldinu sé sú, að það hafi bætzt við framkvæmdarstjóri með 12000 kr. árslaun, og svo að það hafi átt að reka frá starfi í samsöluinni þrjá Íslendinga, sem höfðu unnið þar allengi, og án þess að neitt sérstakt hafi verið sett út á

störf þeirra, og í staðinn hafi átt að taka einn til tvo Dani og þriðja manninn Íslenzkan, en svo heyri ég sagt, að endirinn á öllu þessu hafi orðið sá, að Danirnir komu að vísu, en að Íslendingarnir séu þar ennþá allir. Ef eitthvað er til í þessu, þá er þetta ákaflega einkennileg sparnaðarráðstöfun. Hæstv. ráðh. sló því föstu, að stöðin bæri sig ákaflega vel með þessu gjaldi, en þá væri líka æskilegt að heyra af hans vörum ástæðuna fyrir því, að mjólkurverðið til framleiðenda hefir þó lækkað til nokkurra muna, að ég ætla, síðan rekstur mjólkurstöðvarinnar var tekinn úr höndum samlagsins. Það sýnist vera dálítið einkennilegt ósamræmi í þessu.

Þá kom hæstv. ráðh. næst að því, sem ég hygg, að sé hin raunverulega ástæða til þess örþrifaráðs, sem hann greip til, þegar hann setti bráðabirgðalögin um leigunámið, og hún var sú, að stjórn mjólkursamlagsins hefði sýnt honum ýmiskonar stíðleika og misboðið honum á margan hátt. Hann talaði um, að þeir hefðu svikið hann; en ég hefi leitt rök að því, að þar er um misskilning að ræða hjá hæstv. ráðh., en það held ég, að flestir hljóti að vera sammála um, að þó að stjórn mjólkurstöðvarinnar kunni að hafa staðið eitthvað uppi í hárinu á hans háðfingi, þá sé það tæpast nægileg ástæða til að setja bráðabirgðalög um að svipta stjórn samvinnufélags umráðaréttinum yfir tækjum, sem þeim eru nauðsynleg til atvinnurekstrarins. Hæstv. forsrh. verður, eins og aðrir, að venja sig við að vera ekki allt of viðkvæmur, og hann ætti að hafa eins góða æfingu í því eins og margir aðrir, og þó að honum finnst sér misboðið, má hann ekki nota það vald, sem honum er veitt, til þess að hefna sín á þennan hátt fyrir persónulegar mótgerðir. (Forsrh.: Hvaða orð lét ég falla um þetta?). Hæstv. forsrh. talaði með miklum hita um, að framkoma þessara manna og svik við sig hefðu verið þannig, að það hefði enginn maður í hans stöðu gert annað en það sem hann hefði gert. Það eitt er vist a. m. k., að það verður ekki talið, að almenningssparfir krefjist þess, að hæstv. ráðh. sefi pólitískar tilfinningar með slíkum tilteknum. Þá taldi hæstv. ráðh., að eitt af svikumunum við sig, að mér virtist, hefði verið það, að mjólkurstöðin var seld rétt eftir að þessi samtöl fóru fram, sem ég var að ræða um áðan. Mér er óskiljanlegt, hvers vegna hæstv. ráðh. var það á móti skapi. Var það af umhyggju fyrir Mjólkurfélagi Reykjavíkur eða mjólkurframleiðendum? Það getur tæplega verið, því að það voru mjólkurframleiðendur sjálfir, sem stóðu að þessari skiptingu félagsins, svo að ég held, að ef hæstv. ráðh. hefir fallið þetta sérstaklega þungt, hafi legið þarna eitthvað annað á bak við heldur en umhyggja fyrir félagsskapnum eða félagsmönnum. Svo segir hann, að eftir að salan hafi farið fram, hafi verið algerlega neitað um gerilsneyðingu á mjólk. Þetta er algerlega rangt, og það er sannanlega rangt. Það var alltaf fram boðið frá því fyrsta til þess síðasta, að mjólk utanfélagsmanna skyldi verða hreinsuð, gegn því að greitt yrði kostnaðargjald fyrir hreinsun-

ina, en eins og ég gat um í gær, gat stjórn samlagsins virðingar sinnar vegna ekki látið bjóða sér, að utanfélagsmenn fengju aðra og betri aðstöðu en félagsmenn. Það var ekki hægt. En að þessi synjun hefir ekki komið strax eftir að Mjólkursamslag Kjalarnesþings var stofnað, sést best á því, að mjólkursamlagið var stofnað 1. apríl, en það var ekki fyrr en í júlí, að framleiðendum var tilkynnt, að ekki yrði lengur hreinsað fyrir þá. Það líða þrír mánuðir, sem þjark stendur um þetta; það er ekki fyrr en mjólkursamlagið sér, að það eru ekki möguleikar á því að fá friðsamlega lausn á málinu, sem það gripur til þess úrræðis að segja við utanfélagsmenn, að þeirra mjólk verði ekki tekin lengur. Það var búið að reyna allar aðrar leiðir. Hæstv. ráðh. staðhæfði, að þessi framkoma mjólkursamlagsins hefði verið „moralskt“ röng. Ég fullyrði, að mjólkursamlagið hefði ekkert úrræði annað en þetta, ef það átti ekki gersamlega að gera sig hlægilegt og láta misbjóða sér. Hæstv. ráðh. talaði um Mjólkursamslag Borgfirðinga í sambandi við synjun Mjólkursamlags Kjalarnesþings; hann sagði, að þar hefði verið ólíku saman að jafna, því að sú mjólkurstöð hefði verið seld nýlega, og við sölu hafa engin skilyrði verið sett um vinnslu á mjólk fyrir utanfélagsmenn. Ég geri ráð fyrir, að hæstv. ráðh. hafi sagt þetta af ókunnguleik. Ég get upplýst það, að það, sem selt var Mjólkursamlagi Borgfirðinga, var niðursuðustöð, sem „Mjöll“ átti áður; það var ekki mjólkurhreinsunarstöð að öðru leyti, og við þá sölu voru ekki sett skilyrði, af því að það lá ekki neitt fyrir um slíkt. Hitt liggur í augum uppi, að það var miklu meiri ástæða til þess að neyða Mjólkursamslag Borgfirðinga til að hreinsa mjólk fyrir utanfélagsmenn, því að Mjólkursamslag Borgfirðinga rekur samtímis mjólkurstöð og úthlutunarstarfsemi, en hér er ekki slíku til að dreifa. Þessi samanburður er þess vegna á engan veg hagstæður fyrir hæstv. ráðh.

Ég hefi þá drepð á öll atriði, sem verulegu máli skipta í þessum kafla í ræðu hæstv. ráðh., en þá komum við næst að öðrum kafla, sem í rauninni væri miklu alvarlegri fyrir Mjólkursamslag Kjalarnesþings, ef rétt hefði verið það, sem hæstv. ráðh. sagði um það efni í gær; en það er um ástand stöðvarinnar, hvernig hún hafi verið úr garði gerð, og hvernig sú mjólk hafi verið, sem félagið lét frá sér fara, og það var annað en fagur vitnisburður, sem hæstv. ráðh. gaf félaginu í þessu efni, og ég vil segja, eins og ég síðar mun drepa á, að sumar staðhæfingar hæstv. ráðh. voru þannig, að þær mega heita alveg einsdæmi. Hann talaði fyrst um, hve miklar kvartanir hefðu borizt um slæma mjólk. Ég get vel trúað, að þetta sé rétt. Sannleikurinn er sá, að þetta hefir komið fyrir og kemur fyrir enn þann dag í dag, að mjólk, sem er seld í bæinn, er mjög misjöfn að gæðum, en það út af fyrir sig segir ekkert um það, hvort taki hreinsunarstöðvarinnar eru í lagi eða ekki. Það er svo, að þessi mjólk, sem er safnað saman á mörgum stöðum, er „sam-sull“, eins og hún hefir verið kölluð, og stjfl.

voru reiðir yfir í fyrira, og það er mjólk, sem er misjöfn að gæðum. Mér er sagt, að það komi fyrir víðar en hér á landi, að það sé þekkt fyrirbrigði í öllum löndum, að jafnvel þótt vel sé með mjólkina farið, þá komi það fyrir, að mjólkin sé slæm á bragðið, og mun almennt álitíð, ef öruggt er, að ekki sé um óþrifnað að ræða, að þetta stafi af óheppilegri föðurgjöf, sem hefir svo áhrif á bragð mjólkurinnar. Það er talið, að þetta eigi sér stað hér á landi sérstaklega á vertíðinni, og stafar það sennilega af því, að á sumum stöðum er föðrað meira með fiskefni og fiskúrgangi en góðu hófi gegnir. Ég veit ekki, hvort hæstv. ráðh. fær mjólk frá samsölunni, en ef hann fær það, þykir mér undarlegt, ef hann hefir ekki rekið sig á það undanfarna daga, að mjólkin hefir verið mjög misjöfn að gæðum, og stundum fær maður mjólk, sem er lítt drekandi. Það er vitað, að það þarf ekki að koma slæm mjólk nema frá fáum stöðum til þess að sú mjólk, sem seld er út um bæinn, verði slæm á bragðið. Þessar kvartanir hafa því ekkert sönnunargildi, þegar um ástand mjólkurstöðva er að ræða, en hæstv. ráðh. vildi samt sem áður slá því föstu, að þessi slæma mjólk hefði stafað eingöngu af því, að tæki stöðvarinnar hefðu verið í svo lélegu ástandi, að ekki hefði verið við það undandi, og hann vildi fyrst og fremst kenna því um, að nægileg kælitæki hefði vantað í mjólkurstöðina. Ég hafði upplýst það hér í gær, að löngu áður en mjólkurstöðin var tekin eignarnámi af samlaginu, hafði verið beðið um gjald-eyrisleifi fyrir þessum vélum, að það hefði staðið allengi á því, en verið veitt áður en eignarnámið fór fram, og þá þegar hefðu verið gerðar ráðstafanir til þess að fá vélarnar áður en eignarnámið fór fram. Hæstv. ráðh. lýsti yfir því af miklum hita og með svo miklum sannfæringarkrafti, að mér lá við að trúa honum, að þetta væru tilhæfulaus ósannindi, því að gjaldeyrisleifi hefði verið veitt daginn eftir að beiðnin um það kom til gjaldeyrisnefndar. Mér þótti illt, ef ég hefði farið með rangt mál, og meðan á umr. stóð í gær lét ég spyrjast fyrir um það hjá gjaldeyrisnefnd, hvenær beðið hefði verið um gjaldeyrisleifið og hvenær það hefði verið veitt. Starfsmaður í skrifstofunni gaf þær upplýsingar, að gjaldeyrisbeiðnin væri dagsett 18. apríl, en stimpluð innkomin í gjaldeyrisnefnd 21. apríl, en gjaldeyrisleifið hefði verið veitt 12. júní. Hæstv. ráðh. veit, að 12. júní er ekki næsti dagur á eftir 21. apríl, og þess vegna er það rangt, sem hæstv. ráðh. hélt fram í gær, en þar sem ég get hugsað mér, að hann mundi nú segja, að þetta væri ósannað, en ég vildi vera vel undir það búinn að svara því, þá lét ég framkvæmdarstjóra mjólkursamlagsins fara á gjaldeyris-skrifstofuna í morgun til þess að fá skriflegt vottorð frá gjaldeyrisnefnd um þetta. Starfsmaður sá, sem varð fyrir svörum, sagðist ekki treysta sér til að ráðast í þetta áhættufyrirtæki án þess að bera það undir skrifstofustjórnann, og það er ef til vill ólilegt, þó að ég verði að segja, að fyrir nokkrum árum síðan hefði ekki þurft að fara til yfirmanna í skrifstofum til

þess að gera jafnsjálfsagðan hlut eins og að gefa hlutaðeigendum sjálfum upplýsingar um, hvenær bréf hefði komið til skrifstofunnar. Svo náðist nokkru seinna í skrifstofustjórnun, og hann sagðist helst ekki þora að gera þetta öðruvísi en að bera það undir formann nefndarinnar. Svo er náð í formanninn og hann beðinn um að gefa þetta vottorð. En hann sagði: „Ég vil ekki beinlínis neita því, en ég get ekki gert það nema bera það undir nefndina í heild sinni. Fundur verður nú einhverntíma í næstu viku, og þá skal ég bera það upp“. Ég gerðist þá svo frekur, að ég talaði við formann nefndarinnar og sagði honum, að um þetta stæðu deilur hér á Alp. og þess vegna mæltist ég til þess, að hann léti mér þetta vottorð í té, svo að hið sanna gæti komið í ljós. Ég taldi mig eiga heimtingu á því. En ég fékk sama svarið, að þetta skyldi verða lagt fyrir nefndina í næstu viku. Ég segi frá þessu fyrst og fremst til þess að gefa ástæðu fyrir því, að ég er ekki undir það búinn að leggja fram sönnunargögn hvað þetta atriði snertir, og þó öllu fremur til þess að sýna, hvernig ástandið er í þessum efnunum hér á landi, þegar forstöðumenn fyrir ríkisstofnunum þora ekki að bera sannleikanum vitni af hræðslu við stjórnarvöldin. Og hamingjan má vita, hvort þessi aumingja starfsmaður lifur ekki einhver óþægindi út af þessu. (Forsrh: Ég skal sjá um, að þetta vottorð fáið). Ég þakka ráðh. fyrir það, en ég vona, að hann rengi mig ekki um það, að ég skýri rétt frá þessari viðureign. — En af þessu má sjá, að það er ekki hægt að saka mjólkursamlagið um það, að dráttur yrði á að fá kælivélarnar. Ef hinsvegar leyfði hefði fengið strax og sótt var um það, hefðu vélarnar komið áður en hitatímarnir byrjuðu.

Þá sagði hæstv. ráðh., að þezta sönnunargagnið fyrir því, hvernig mjólkinni hefði verið skilað, væri það, að í júlí 1936 hefði mjólkursalan minnkað um rúma 13 þús. lítra. Það má nú náttúrulega ekki draga of miklar ályktanir af því, þó mjólkursalan minnki einn og einn mánuð. Fyrst og fremst er þess að gæta, að hagur fólksins í bænum hefir verið þröngur, og peningaleysi almennings kemur fljótt niður á mjólkursölunni. Út af fyrir sig er því ekki hægt að draga miklar ályktanir af þessu. En það er nú samt eitt atriði í þessu máli, sem er dálítið eftirtektarvert og ég er í raun og veru ákaflega ánægður yfir, að hæstv. ráðh. skuli hafa upplýst hér, og það er það, að aðallækkunin á mjólkursölunni kemur fram í júlímánuði, en eins og kunnugt er, þá var það samsalan, sem rak mjólkurstöðina 2/3 hluta júlímánaðar, en eftir þeim upplýsingum, sem ég hefi fengið, þá vill svo til, að mjólkursalan er þann tíma mánaðarins, sem stöðin er rekin af Mjólkursamlagi Kjalarnesþings, jafnmikil og hún var á sama tíma ársins 1935. En eftir að samsalan tekur við stöðinni minnkar mjólkursalan daglega, þangað til heildarútkoma mánaðarins verður sú, að mjólkursalan hefir minnkað um 13 þús. lítra. Hvernig stendur á þessu? Ekki hefir samsalan líklega verið að gera sér leik að því, eins og hæstv. ráðh. var að gefa í skyn með Mjólkursamlag Kjalarnesþings, að senda heilsuspillandi

og skemmda mjólk út um bæinn. Ekki hefir hún viljað vinna að því að leggja sjálfa sig í rústir. Nei, en ætli það geti ekki verið hugsanlegt, að ráðh. hafi með sínum eigin aðgerðum í þessu máli orðið til þess, að minna var keypt af mjólkinni en áður? — Aðdróttanir hæstv. ráðh. um það, að mjólkinn hafi verið skemmd af ásettu ráði af starfsmönnum samlagsins, eru svo fyrir neðan allar hellur, að þær eru ekki svaraverðar. Það er fyrst og fremst svo heimskulegt að láta sér detta í hug, að menn, sem eiga afkomu sína undir mjólkurframleiðslu, séu að gera sér leik að því að fá neytendur til þess að hætta að kaupa vöruna með því að skemma hana og eiga þannig á hættu, að varanleg stöðvun verði á mjólkurnotkun. Og í öðru lagi er það svo illgirnislegt, að engu tali tekur, að ætla mönnum, að þeir geri sér leik að því að senda í bæ með 35 þús. íbúum skemmda og hættulega vöru. Það er náttúrulega með öllu ósemilegt af hæstv. ráðh. að bera slíka aðdróttun fram hér á Alp.

Þá minntist hæstv. ráðh. á það, að vél ein í mjólkurstöðinni, pasteurshitunavél, hefði skilað mjólkinni óunninni, þannig að hún hafi komið úr vélinni eins og hún kom inn í hana, og að vélin hafi verið alveg ónýtt. Þetta er rangt hjá hæstv. ráðh., og það ætti hann að vita. Eini fóturinn fyrir þessu er sá, að það urðu mistök stuttan tíma með þessa vél af óaðgætni umsjónarmannsins, en vélin reyndist, þegar að var gætt, vera í góðu standi og af ágætri tegund. Þetta ætti hæstv. ráðh. að vita, þar sem nú er búið að slá því föstu með dómi og ritstjóri flokksblaðs hans og Alþýðublaðsins hafa verið sektaðir fyrir ummæli í þessa átt, sem hæstv. ráðh. bar fram í gær, og þau dæmd dauð og ómerk. Það sýnir, hvað lítið er um varnir hjá hæstv. ráðh., að hann skuli þurfa að gripa til annars eins og þessa.

Hæstv. ráðh. vitnaði þá til umsagnar héraðslæknis og heilbrigðisfulltrúa, og þá fyrst þótti mér kasta tólfunum. Það er nefnilega rétt, að það liggur fyrir umsögn frá þessum mönnum, og hún allt annað en fögur. En það þarf bara að gera dálitla aths. við þetta. Héraðslæknirinn og heilbrigðisfulltrúinn voru í þau 6 ár, sem búið var að reka stöðina, búnir að vera mánaðarlegir gestir þar og aldrei haft við neitt að athuga. En svo er stöðin tekin af Mjólkursamlagi Kjalarnesþings þ. 11. júlí, og skömmu eftir að sú afhending fer fram koma þessir sömu menn, héraðslæknir og heilbrigðisfulltrúi, þangað til eftirlits, og þá kveður við nokkuð annan tón heldur en áður, því þá er kominn þarna svo andstyggilegur óþrifnaður og óforsvaranleg umgengni, að engu tali tekur. Þetta var að visu ekki svo í allri stöðinni, en þannig stöð á, að um það leyti, sem afhendingin fór fram, var verið að búa til osta þar. Ég kann nú ekki að lýsa því, hvernig farið er að því, en þeir þurfa að leggja einhvern ákveðinn tíma, og passa verður vel upp á þá, því annars myndast rotnun og þeir skemmast. Þegar stöðin var afhent, var þetta á eðlilegu stigi, en þegar hinir nýju ráðamenn taka við, skipta þeir sér ekkert af þessu, heldur láta ostana morkna niður og maðka lík-

lega líka, svo af þessu verður hinn mesti óþrifnaður í stöðinni, og var það þetta, sem heilbrigðisfulltrúi og héraðslæknir fundu að. Ég hefi tilhneigingu til að ætla, að hæstv. ráðh. hafi ekki verið kunnugt um, hvernig þessu var varið. Því ég held, að hann hefði ekki minnst á þetta annars. (Forsrh.: Hver hefir sagt hv. þm. þetta svona?). Ég hefi áreiðanlegar upplýsingar um það, að þetta var svona. Óþrifnaðarins gætir sem sagt fyrst eftir að mjólkursamlagið hafði sleppt stöðinni.

Hæstv. ráðh. gerði ákaflega mikið úr því, að bæði hús og vélar hefðu verið í mikilli vanhírðu og margt farið aflaga í rekstri samlagsins. Ég hefi hér í höndum úttekt tveggja manna, sem skoðuðu stöðina og öll áhöld með mestu nákvæmni, og er því ekki að neita, að það er ýmislegt, sem þeir setja út á, en ég býst við, að vandfundið sé það atvinnufyrirtæki, sem ekki má finna stíthvað að, þegar það er skoðað fyrirvaralaust. T. d. var þarna sumstaðar ryðgað kringum rúður og kittun ábótavant, og eins kölkun lofta og veggja sumstaðar í húsinu o. s. frv. En það er ekki hægt að segja, að þetta sé stórfellt, því eftir að þessi skoðun fór fram, var boðið út í að gera við allt, sem ábótavant þótti, og ég hefi hér í höndum tilboð frá þekktum húsameistara í bænum, þar sem hann býst til að taka það að sér fyrir kr. 2487,06. Ennfremur hefi ég í höndum tilboð frá vélsmiðju einni hér í bænum, sem býst til þess að taka að sér viðgerð á vélum fyrir 280 kr. og viðgerð á strokk fyrir 200 kr., þannig að viðgerð vélanna, til þess að þær væru í fullkomnu standi, er metin á 480 kr. samtals. Af þessu mega allir sjá, að það er barnskapur einn að láta sér detta í hug að ætla sér að réttlæta leigunám stöðvarinnar með því, að hún hafi verið í svo lélegu standi, að ekki hafi verið við það unandi. Það voru vissulega nógir möguleikar fyrir stjórnarvöldin til að neyða stjórn samlagsins til að bæta úr þessu, ef þörf hefði verið á. — Annars er vert að geta þess, að árlegur viðhaldskostnaður stöðvarinnar hefir verið 7 þús. kr., og má því sjá, að þeir ágallar, sem þarna voru taldir vera, eru ekki annað en það, sem alltaf kemur fyrir, að ýmislegt gengur úr sér.

Ég las í gær upp kafla úr umsögn, sem mjólkursamlagið hafði fengið frá mjólkurbúaráðunaut danska ríkisins, sem er verkfræðingur og eins og gefur að skilja nýtur mikils álits í Danmörku, og ég lét þess getið þá, að fyrir hann hefðu verið lagðar allar teikningar stöðvarinnar og þær upplýsingar, sem máli skipta. En þessu svaraði hæstv. ráðh. með því að skýra frá umsögn Jónasar Kristjánssonar, sem hann hafði eftir 2 verkfræðingum, sem hann ráðgaði sig við í Danmörku um ástand mjólkurstöðvarinnar, og komst að þeirri niðurstöðu, að mjólkurstöðin væri í slíku ástandi, að ekki gæti borgað sig að gera við hana, heldur væri réttara að byggja nýja stöð og láta þessa ónotaða. Það er nú á m. k. frá leikmanns sjónarmiði ákaflega merkilegt, ef það hefði við rök að styðjast, að þessi mjólkurstöð, sem ekki er nema 6 ára gömul, og enginn véfengir, að byggð hafi verið fullkom-

lega eftir kröfum tímans, sé nú orðin svo ófullkomin, að ekkert sé við hana að gera. Ég verð að játa, að ég veit ekki nein deili á þessum mönnum, en mér þykir ólíklegt annað en að þessi danski ráðunautur sé mikilhæfur maður, sem treysta meg, og að ekki verði hjá því komið, að leggja mikið upp úr orðum hans um þetta atriði. Viðvíkjandi því, hvort það borgaði sig að stækka stöðina eða réttara væri að byggja nýja, talaði hann nokkuð líka í þessari sömu umsögn, og með leyfi hæstv. forseta ætla ég að lesa upp það, sem hann segir um það atriði: „Að lokum skal ég leyfa mér að geta þess, að ef ég væri spurður ráða um það, hvort betra væri að stækka mjólkurstöð, sem þegar hefir verið reist og sem væri búin öllum nýtísku vélum og tækjum og auk þess væri á hagkvæmum stað til útsendingar á vörum til viðskiptavina, eða byggja alveg nýja mjólkurstöð, þegar stækkunin mundi kosta ca. 100000 kr. og ný stöð 400—500 þús. kr., þá myndi ég telja það embættisvanrækslu af minni hálfu, ef ég réði til hins síðarnefnda.“ — Þetta er nú álit þessa manns, og ég vil ekki að óreyndu ganga inn á, að hans umsögn sé ómerkari heldur en þessara tveggja verkfræðinga, sem hæstv. ráðh. vísaði til í gær.

Ég þykist nú hafa leitt rök að því, að það eru engar sannanir fram komnar fyrir þeim staðhæfingum, sem hæstv. ráðh. bar fram í gær um það, að ástand stöðvarinnar hefði verið óviðunandi. Aðalrökin, sem hann færði fram, voru þau, að kælivélar hefði vantað og að pasteurshitunarvélin hefði verið í ólagi. En ég hefi nú sýnt fram á það, að annað stafaði af því, að stöðinni var varnað þess að ná í vélar, og hitt stafaði af misskilningi, því pasteurshreinsunarvélin var í nothæfu standi.

Hæstv. ráðh. sagði ýmislegt um þetta mál almennt, og skal ég ekki fara langt út í það. Hann vildi gefa það í skyn, að framkoma Eyjólf Jóhannssonar í þessu máli hefði mótazt af því, að hann hefði viljað eyðileggja mjólkurskipulagið allt. Þessi staðhæfing er afareinkennileg, þegar þess er gætt, að það er meira verk Eyjólf Jóhannssonar en nokkurs annars manns, að mjólkurskipulagið er komið á. Hann var búinn að berjast fyrir þessu mjólkurskipulagi í aðalatriðunum í mörg ár áður en hæstv. ráðh. og aðrir valdamenn fóru að láta það mál til sín taka.

Þá spurði hæstv. ráðh., hvað við mundum hafa gert í hans sporum, ef við hefðum séð, að samsalan var að hrynja. Þar er því til að svara, að ég held, að hæstv. ráðh. hafi hvorki gert samsögunni né mjólkurframleiðendum nokkurn greiða með þessari töku sinni á mjólkurstöðinni. Ég held, að hann hafi heldur bætt á þann eld, sem skapast hafði um þetta mál, bætt á þá óánægju, sem eðlilega hafði risið vegna þess, hvert óréttlæti hafði verið sýnt á ýmsan hátt í framkvæmd mjólkurlaganna. Og ég held, að ef hæstv. ráðh. hefði viljað mjólkurskipulaginu og framleiðendunum vel, þá hefði hann valið allt aðrar leiðir í þessu máli.

*Forsrh. (Hermann Jónasson): Hv. 2. þm. Rang. hefir nú talað hér í hálfan annan tíma

um þetta mál, en ég geri ekki ráð fyrir, að fundi verði haldið lengur áfram en til kl. 7, og þess vegna býst ég ekki við, að mér gefist tækifæri til að svara að öllu leyti þessari löngu ræðu á þeim hálfra tíma, sem ég hefi til umráða.

Ég hafði ætlað mér að svara hv. 10. landsk. að nokkru, en ég hefi tapað miðanum, sem ég skrifaði í gær, svo ekkert getur orðið úr því, enda kemur það ekki að neinum verulegum sökum, því flest af því, sem hann sagði um þetta mál, var alveg út í hött. Og það er ekki hægt að neita því, að það, sem hv. 2. þm. Rang. sagði um þetta mál, snerti jafnhliða þau atriði, sem hv. 10. landsk. minntist á, því hann hefir lagt sig í króka til þess að reyna að sanna, að mjólkurstöðin hafi verið í ágætu lagi og að eignarnámið hafi ekki verið á rökum byggt.

Ég skal taka það strax fram um það atriði, sem hv. 2. þm. Rang. lagði mikið upp úr, að ég hefði sagt, að innflutningsleyfið hefði verið veitt daginn eftir að um það var beðið, að ég hafði þetta eftir mjólkursölunefndinni. Ég reyndi áðan að ná í innflutningsnefndina, til þess að fá sannanir um það, hvor okkar hefði rétt í þessu máli, en mér hefir ekki tekizt það.

Ég mun lítilsháttar drepa á aðalatriðin í ræðu hv. 2. þm. Rang., að svo miklu leyti sem mér vinnst tími til þann stutta tíma, sem eftir er til fundarloka. En áður en ég sný mér að ræðu hv. þm., er best að ég byrji á því að gefa hv. dm. upplýsingar, sem ég var að fá í símanum frá Ingimar Jónssyni.

Hv. 2. þm. Rang. hefir viðurkennt, að í mjólkurstöðinni hafi verið maðkað skyr og úldinn ostur, en hann vildi halda því fram, að það hefði verið nokkru eftir að stöðin var tekin leigunámi, og því sé það ekki þeirra sök, sem höfðu stöðina áður. En nú ber svo til, að stöðin var tekin á laugardegi, en strax mánudaginn eftir var það, að þeir heilbrigðisfulltrúi og héraðslæknir koma þangað eftir beiðni Ingimars til þess að líta á, hvernig var umhorfs á stöðinni hvað þrifnaðinn snerti. Hvernig haldið þið nú, góðir hlustendur, að hafi litið út á stöðinni, þar sem neyzlumjólk ykkar var gerilsneydd? Það voru hvorki meira né minna en 8 tunnur af úldnum osti og möðkuðu skyri geymdar þarna hjá mjólkinni. Þetta eitt ætti að nægja sem svar við allri hinni löngu ræðu hv. 2. þm. Rang. Það eitt, að geyma stórskemmda og eittraða vöru hjá neyzlumjólk fólksins, var út af fyrir sig nóg ástæða til þess að skerast hér í leikinn, eins og gert var. Hinar skemmdu og skaðlegu vörur voru þegar fluttar burtu, og skyrið á m. k. var notað fyrir áburð uppi í Mosfellssveit.

Ég vænti nú, að hv. þm. sjái, hverskonar heimildarmenn hann hefir að baki sér, þegar hann hugleiðir sannindin um úldna ostinn og maðkaða skyrið. Mér finnst það ekki neitt sérstaklega skemmtilegt hlutverk fyrir einn málflytjanda, að ráðast á landbúnaðarráðh. fyrir það eitt, að forða bæði honum og öðrum neytendum frá að neyta vöru, sem framleidd er við slíkan þrifnað sem hér hefir verið lýst.

Hv. þm. virðist alls ekki ganga inn á það, að um hliðstætt dæmi þessu eignarnámi væri að ræða, þegar fyrrv. dómsmrh., flokksbróðir hv.

þm., tók sildarverksmiðju leigunámi. Hann sagði, hv. þm., að þar hefði gegnt allt öðru máli, því að það atvinnufyrirtæki hefði ekki verið notað. Ég tel mig nú hafa fært full rök fyrir því, að almenningsheill krafðist þess, að þessi umrædda mjólkurvinnslustöð væri tekin eignarnámi, þó ekki væri nema vegna sóðaskaparins, sem þar ríkti. Mun ég þó gera því enn betri skil síðar. En áður en ég fer lengra út í það, vil ég spyrja hv. þm., hvort hann hefði í raun og veru athugað, hverskonar fordæmi hafi verið gefið með því að taka eignarnámi atvinnufyrirtæki, sem ekki var rekið. Eru þau kannske ekki mörg atvinnufyrirtækin, sem ekki eru rekin? Og hefir hv. þm. gert sér grein fyrir því, hve margir togarar eru, sem liggja hér við hafnargarðinn, oft meiri hluta árs? Nei, ég býst ekki við, að hv. þm. hafi gert sér þetta ljóst, og þá ekki heldur það, hversu það fordæmi, að taka eignarnámi fyrirtæki af því að það er ekki rekið, er miklu hættulegra en fordæmi það, sem ég hefi gefið með því að taka leigunámi fyrirtæki, sem hafði svikið gefin loforð, brotið gjörða samninga, og var auk þess stórkostlega brotlegt gagnvart öllum kröfum um þrifnað og hreinlæti. Með því að taka sildarbræðslustöðina eignarnámi var því gengið miklu lengra en þó að mjólkurvinnslustöðin væri tekin, því að ef það eitt ætti að vera fullnægjandi ástæða til þess að taka fyrirtæki eignarnámi, að það væri ekki rekið, mætti að sjálfsögðu taka eignarnámi nærri því hvert fyrirtæki landsmanna.

Þá talaði hv. þm. um staðhæfingar þær, sem farið hafa á milli okkar Eyjólf Jóhannssonar. Ég hefi í eitt skipti sagt, hvað á milli okkar hafi farið, og lét það nægja. Vottorð það, sem hv. þm. las upp, undirritað af 3 mönnum, afsannar ekkert af því, sem ég hefi sagt um viðskipti okkar Eyjólf.

Hv. þm. vildi halda því fram, að ég hefði ekki lagt tillögur Jónasar Kristjánssonar til grundvallar fyrir tilboðum mínum, að flöskugjaldið ætti allt að ganga til stöðvarinnar. Það er rétt, að ég hefi ekki sannanir fyrir þessu hér við hendina, en ég vil bjóða Eyjólf Jóhannssyni ásamt stjórn mjólkurfélagsins upp í stjórnarráð til þess að sjá öll skjöl snertandi þetta mál, og má þá vera, að þeir sannfærist um, að það er rétt, sem ég hefi sagt.

Mig undrar ekki neitt, þó að hv. 2. þm. Rang. þyki ég ósanngjarn, að láta tvo sérfróða menn endurskoða stöðina og athuga, hvað kosti að gerilsneyða mjólkina, en ákveða þó hreinsunargjaldið 1 eyri lægra en þeir telja, að eigi eða þurfi að vera. Ég skal játa, að væri þetta rétt, þá væri ég ekki sanngjarn, en í þessu atriði sem flestu öðru er hv. þm. sagt rangt frá. Til þess að leiða hv. þm. í allan sannleika um þetta, þá vil ég endurtaka tilboð mitt um að stjórn mjólkurfélagsins ásamt honum komi upp í stjórnarráð, og það strax á morgun, ef þeir vilja, og endurskoði þá reikninga, sem þar eru snertandi þetta atriði. Hitt er rétt, að Eyjólfur Jóhannsson taldi vafasamt, að stöðin gæti borið sig með því að hafa gerilsneyðingargjaldið ekki nema 2,2 aura pr. lítra.

Ég sé ekki ástæðu til að svara því miklu, sem haldið hefir verið fram undir þessum umr., að ég hafi svarað ýmsu með illu í þessu mjólkurmáli. Það er að sjálfsögðu rétt, að það hefir orðið að taka á ýmsu í þessu deilumáli með nokkurri harðneskju, en slíkt er ekkert einsdæmi hér á landi. Ég hefi t. d. lesið það í enskum blöðum, að komið hefir fyrir, að fresta hefir orðið fundum sökum æsinga þegar rétt hefir verið um slík mál sem þessi. Annars er það svo, að þó að beitt sé harðneskju, þá er ekki þar með sagt, að beitt sé ranglæti. Þá spurðist hv. þm. fyrir um það, hvers vegna mjólkurverðið til bændanna hefði lækkað á árinu 1936 frá því, sem það var áður. Ég hélt í sannleika sagt, að hv. þm. myndi fara nærri um ástæðuna, en hún var sú, að mjólkurframleiðslan jókst að miklum mun frá því, sem hún var árið áður, og þess vegna varð að setja í vinnslu meira en áður, en það vita allir, að minna fæst fyrir þá mjólk, sem unnið er úr, en hina, sem seld er til neyzlu.

Þá lagði hv. þm. mikið upp úr því, að forstjóri mjólkurfélagsins hefði boðið að hreinsa mjólkina fyrir kostnaðarverð. Þetta er rétt, forstjórinn bauð þetta, og hann hafði áður lagt drengskap sinn við því, að það væri hið raunverulega kostnaðarverð við gerilsneyðinguna, sem hann tók fyrir hana, en þegar reikningarnir voru gerðir upp, upplýstist það, að hann hafði sagt ósatt. Gróði stöðvarinnar vegna mjólkurhreinsunarinnar fyrir utanfélagsmenn varð óeðlilega mikill. Ég krefst því ekki, að menn trúi oftari manni, sem einu sinni er staðinn að því að segja ósatt.

Þá kem ég að því, sem hv. 2. þm. Rang. kallaði 2. kafla í ræðu minni. Hann viðurkenndi í þessum kafla ræðu sinnar, að aðfinnslurnar út af mjólkurstöðinni væru alvarlegar, ef þær væru sannar, og svo þóttist hann ætla að sýna fram á, að þær væru ekki á rökum reistar. Ég hafði vitað það áður, að þessi hv. þm. var vel hæfur málflytjandi, enda reyndi hann eftir föngum að beita lagni sinni í vörninni fyrir mjólkurstöðina. Hjá góðum málflytjendum er það venja að bera fram öll þau rök, sem hægt er. En þegar veikan málstað er að verja, nota slíkir menn þá aðferð að fara fljótt yfir sögu; reyna að vekja ekki athygli á hinum veikum punktum, og þá aðferð notaði hv. þm. nú.

Ég hafði bent á það í ræðu minni, að mjólkurmarkaðurinn hefði lækkað mjög mikið síðastl. vor frá því sem hann var árið áður, og það m. a. um skýringar á því, hvers vegna selzt höfðu 6 þús. lítrum minna í júní síðastl. en á sama mánuði árið áður, þrátt fyrir fólksfjölgunina á árinu. Þessu svaraði hv. þm. ekki öðru en því, að það myndi stafa af því, að mjólkinn væri misjöfn að gæðum, vegna mismunandi fódurs, sem gripunum væri gefið. Þetta svar nægir, vona ég, til að sýna hv. hlustendum, hversu mjög hv. þm. er hér á veikum ísi. Tími sá, sem hér er um að ræða, er júní og júlí mán., sá tími ársins, sem gripirnir fá fóður sitt af jörðinni, án nokkurra milliliða. En ég hefði haldið, að móðir náttúra blandaði fódrið svo hæfilega, að ekki væri hægt að kenna því um hin

misjöfnu gæði mjólkurinnar. Þetta er því ekkert svar við fyrirspurn minni, heldur svar út í hött, til þess að leiða athygli frá hinum raunverulegu orsökum.

Þá ætla ég að koma að því atriði, sem hv. 2. þm. Rang. fór svo fljótt yfir í sinni löngu ræðu, en það er ástandið í stöðinni þegar hún var tekin.

Ég skal með leyfi lesa hér bréf eða vottorð frá Sigurði Péturssyni, sem er útlærður gerla- og mjólkurfræðingur, og hefir tekið, að því er ég hezt veit, mjög gott próf í Þýskalandi í þeim fræðum. Þessi maður athugaði stöðina og rekstur hennar áður en hún var tekin. Bréfið er á þessa leið:

„Eins og ég gat um í bréfi mínu, dags. 25/6 s. l., hefir Mjólkursamlag Kjalarnesþings um lengri tíma ekki látið framkvæma neina flokkun á mjólk þeirri, er það tekur á móti í mjólkurstöð sinni. Dagana 30/6 og 1/7 s. l. var flokkunin framkvæmd, og kom þá í ljós, eftir því sem ég hefi séð á vigtarmiðum stöðvarinnar, að um helmingur framleiðenda fékk mjólk sína í 3. og 4. flokk.

Þann 2. þ. m. rannsaðaði ég mjólk frá 9 framleiðendum, og tók sýnishorn um leið og þeir skiluðu mjólkinni í stöðina. Af þessum mjólkursendingum reyndust mér 7 vera takandi, en 2 alls ekki. Ekkert af þessari mjólk hafði þó stöðin endursent, eftir því sem ég fékk að vita í ger.“ Bréfið er dags. 4. júlí, og Sigurður Pétursson segir enn fremur: „Af ofanrituðu er sýnilegt, að í mjólkurstöð M. K. er tekið á móti mjög miklu af mjólk, sem er ónothæf sem neyzlujmjólk. Þar af leiðir, að mikill hluti af þeirri mjólk, gerilsneydd og ógerilsneydd, sem mjólkursamsalan tekur á móti hjá M. K., hlýtur að vera 3. og 4. flokks mjólk, enda er geymsluþol mjólkurinnar nú svo lítið, að mikið af þeirri mjólk, sem stöðin afhendir að morgni, er orðið ónothæft að kvöldi sama dags eða jafnvel fyrr.“

Það getur verið, að hv. 2. þm. Rang. þyki þetta ekki nægilegar ástæður, ofan á maðkaða skýrið og myglaða ostinn, til þess að taka stöðina og koma í veg fyrir það, að borgararnir þyrftu að drekka mjólk frá mjólkurstöð, sem rekin var á þennan hátt, svo ég ekki nefni það, sem stöðin hafði brotið af sér á annan hátt og ég nefndi í ger, og sé því ekki ástæðu til að endurtaka, en ég er ekki viss um, að margir vilji fylgja hv. þm. í því. Það er heldur ekkert launungarmál, eftir að heilbrigðisstjórnin kynntist ástandinu, að því varð ekki afstýrt, að þetta athæfi yrði gert að opinberu máli, nema með því að taka í taumana eins og gert var. En þrátt fyrir þetta allt heldur hv. 2. þm. Rang. því fram, að ekki hafi verið nægileg ástæða til að taka stöðina, og að eitthvað annað hafi verið með stöðina á Flateyri. En ég vil segja það, að ég veit ekki, hvenær almenningshéill er í veði, ef ekki í þessu tilfelli, þegar fyrir liggur vottorð sérfræðings um svo óheyrilegan og háskalegan sóðaskap og hér var um að ræða.

Þá vil ég að lokum minnst á það, sem hv. þm. taldi fullkomnustu ósvifni hjá mér, að

ég hefði látið það á mér skilja, að þetta hefði allt verið gert til þess að eyðileggja mjólkurmarkaðinn, og þóttist hann færa rök að því, hve heimskulegt væri að láta sér detta annað eins í hug. Ég sagðist ekki trúna því, að þetta hefði verið tilgangurinn með svikseminni í rekstri stöðvarinnar, heldur áliti ég, að trassaskap hefði verið um að kenna. En ef átt hefði að láta mjólkurskipulagið hrynja, þá var þetta óneitanlega langsamlega sterkasta aðferðin. Þessu þóttist hv. þm. vísa á bug með því að sýna fram á, að ekki gæti verið, að þeim, sem stóðu fyrir þessari stofnun og áttu hana, hefði dottið í hug að fara að eyðileggja hana fyrir sjálfum sér. Almennt álitið líta þessar röksemdir samilega út. En hvað á maður að halda, hvað getur maður verið alveg viss um, þegar þessir sömu menn voru búnir fyrir hálfu öðru ári að gera allt, sem í þeirra valdi stóð, til þess að eyðileggja mjólkurmarkaðinn með organiseruðum mjólkurstrækum? Hvernig stóð á því, að þeir, sem notuðu markaðinn, gerðu þetta þá? Hvað gekk þeim þá til að vilja eyðileggja markaðinn? (PM: Þeir ætluðu að bæta hann). Og hvað kemur í ljós, ef gerður er sam-
anburður á áhrifum af háttalagi stöðvarinnar s.l. sumar og stræðinn 1935 á mjólkurmarkaðinum. Þrátt fyrir hverja strækuna eftir aðra 1935 tókst þessum mönnum þá ekki að minnka mjólkursöluna í bænum eins mikið og þeim tókst að minnka hana síðastl. sumar, því þá féll salan um tugi þúsunda á mánuði niður fyrir það, sem hún fór í öllum strækunum 1935. Ef þessir menn hafa talið sig hafa leyfi til þess að eyðileggja markaðinn með einu móti, hver munur er þá á því að gera það á annan hátt? Ef til vill hefir það ekki verið svo, — ef til vill hefir þetta stafað af trassaskap, ef til vill af því, að mennirnir, sem þarna réðu, voru óhæfir til að stjórna. En þó sú hafi verið ástæðan, þá höfðu þeir ekki að heldur leyfi til að eyðileggja markaðinn og stofna heilsu bæjarbúa í voða. Og minn réttur var engu minni fyrir það, min skylda hin sama að taka í taumana áður en skipulagið hrundi í rústir.

Umr. frestað.

Á 37. fundi í Ed., 12. apríl, var frv. tekið til frh. 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 38. fundi í Ed., 13. apríl, var enn fram haldið 2. umr. um frv.

Forseti (EÁrna): Þetta frv. hefir nú verið rætt í 5 klst., og vil ég leggja til, að umr. verði lokið ekki síðar en að 2½ tíma liðnum. Jafnframt áskil ég mér rétt til að takmarka ræðulengd, og mun ég skipta tímanum jafnt milli meðmælanda frv. og andstæðinga þess. Vil ég svo bera upp þessa till. mína.

ATKVR.

Till. forseta um að takmarka umr. við 2½ klst. samþ. með 9:1 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: HG, HermJ, IngP, JBald, JJ, PHerm, SÁÓ, BSt, EÁrna.

nei: MJ.

JAJ, MG, ÞBr¹) greiddu ekki atkv.

Þrir þm. (PM, PP, GL) fjarstaddir.

Magnús Jónsson: Ég greiddi atkv. á móti að takmarka umr. um þetta mál, en það var ekki af því, að ég bæri sjálfan mig og minn ræðutíma fyrir brjósti, því að ég ætla að tala stutt, heldur af því, að mér finnst vera um svo sérkennilegt og merkilegt teoretískt mál að ræða, að ég get ekki talið úr hófi fram, þó að parti af tveimur fundartímum sé varið til að ræða það.

Ég gat ekki verið við fyrri hluta umr. og skal af þeim ástæðum mjög lítið fara út í efnisleg atriði málsins, af því ég veit ekki glögglega, hvað hefir verið um þau sagt. Á hinn bóginn var sá hluti af umr., sem ég heyrdi, á þann hátt, að frá flestum eða öllum þeim atriðum, sem hæstv. forsrh. bar fram, var gengið svo, að það væri ekki nema endurtekning, ef ég færi að rifja það upp frekar. Það voru þó eitt eða tvö atriði í ræðu hæstv. ráðh., sem kannske væri ástæða til að svara, en ég tel víst, að þeir hv. þm., sem hann átti orðastað við, muni svara þeim fyrir sitt leyti, og tel ég því ekki ástæðu til að hlaupa þar í skarðið. Ég vil aðeins segja örfá orð um þá hlið málsins, sem varðar þá athöfn að taka mjólkurstöðina leigunámi og gera það samkv. bráðabirgðalögum, því að mér finnst með þessu atriði stappa nærri broti á tveimur gr. stjónarskrárinnar.

Það er almenn regla, að þegar um þær er að ræða, hvort eitthvað sé brot á stjkskr., þá er réttur hennar gerður mjög hár, svo að málið er þá heldur látið niður falla en að eiga það á hettu, að stjkskr. sé brotin. En ég get nú ekki betur séð, eftir mínu leikmannsviti, en að með þeirri athöfn, sem hér er um að ræða, sé gengið mjög nærri ákvæðum stjkskr. og þá fyrst og fremst 62. gr., þar sem svo er ákveðið, að enginn sé skyldur að láta af hendi eign sína, nema almenningssþörf krefjist, og í öðru lagi 23. gr., þar sem ræðir um heimild ráðh. til að gefa út bráðabirgðalög. Ástæður þær, sem hæstv. ráðh. hefir tilgreint við hans hátign konunginn, þegar hann fær hann til að gefa út þessi bráðabirgðalög, eru tvennar. Þær hafa verið ræddar mjög ýtarlega, og m. a. af síðasta ræðumannni, hv. 2. þm. Rang., mjög vandlega í því, sem hann kallaði síðari kapitula sinnar ræðu, svo að ég tel óþarft að rifja það upp. Ég vil aðeins örstutt minnst á, hvort það sé ekki rétt, að hér hafi verið gengið mjög nærri stjónarskránni.

Hæstv. ráðh. færir fram tvennar ástæður fyrir þessu; fyrst og fremst, að stöðin hafi brotið þau skilyrði, sem sett voru við löggildingu hennar, að hún hafi átt að gerilsneyða fyrir utanfélagsmenn, en hin ástæðan er sú, að á

1) ÞBr: Þar sem þessu máli var hleypt til 2. umr. án þess að nokkrar umr. færu þá fram um það, sé ég ekki ástæðu til að skera niður umr., en með því að nokkrar umr. hafa þegar farið fram um það, er e. t. v. ástæðulaust að ræða málið lengur. Ég greiði því ekki atkv.

rekstri stöðvarinnar hafi verið þeir ágallar, að það hafi mátt teljast alþjóðarþörf að koma í veg fyrir, að slíkt héldi áfram. Ef þessar ástæður eru ekki réttar, þá hefir hæstv. ráðh. brostið heimild til að gera þetta, jafnvel þó að hann gæti útvegað sér þá réttu formlegu heimild með þessum bráðabirgðalögum.

Nú er það upplýst í þessu máli, og því hefir ekki, svo að ég viti, verið mótmælt, að stöðin neitaði ekki að gerilsneyða mjólk fyrir utanfélagsmenn. Ég hefi ekki einu sinni heyrt hæstv. ráðh. andmæla því. Hann hefir aðeins sagt, að stöðin hafi sett þau skilyrði, og að framkoma yfirmanna stöðvarinnar hafi verið með þeim hætti, að þessir menn hafi ekki getað eða viljað notfæra sér þá heimild, sem stjórn stöðvarinnar vildi gefa til að taka við mjólkinni. Og þessi dæmalaus ókjör, sem utanfélagsmönnum voru sett, voru þau, að þeir skyldu greiða fyrir gerilsneyðinguna sama gjald og félagsmenn, þ. e. a. s. kostnaðarverð. Ég held því, að hæstv. ráðh. gagnist illa þau rök, að þetta skilyrði hafi verið brotið, því að hann getur ekki ætlað til, að utanfélagsmenn fái mjólk sína gerilsneydda fyrir lægra gjald en kostnaðarverð, þ. e. a. s. það gjald, sem félagsmenn sjálfir borga. Inn í þetta blönduðust svo ýmis önnur atriði hjá hæstv. ráðh., eins og það, að forstjóri stöðvarinnar hafi á sínum tíma gefið þannig upp, hvað kostaði að gerilsneyða mjólk, að það væri ekki von, að menn tryðu honum. Ég skal ekki blanda mér inn í svona vesalar fjarstæður. Eins og hæstv. ráðh. gæti ekki tryggt, að reikningarnir yfir þessa starfsemi væru nægilega glöggir til að sjá, hvar hinn verulegi gerilsneyðingarkostnaður væri, en enginn getur ætlað til, að mjólkurstöðin geri þetta fyrir minna en það raunverulega kostar eignumna. Það er því ekki um neitt að ræða annað en verðið, sem átti að borga fyrir þetta starf. Inn á það er þá þetta mál komið. Ef hæstv. ráðh. hefir þótt þetta ósanngjarnt, að stöðin tæki sama af utanfélagsmönnum, þá er það ekki annað en spursmál um verðið, spursmál um það, hvort hagsmunir örfárra manna, sem af einhverjum ástæðum — kannske til að skaffa hæstv. ráðh. áráðsarefni á þetta fyrirteki — hafa haldið sér utan við þennan félagsskap, hafa gerzt það, sem í almennu íslenzku máli er kallað félagskítir, hvort hagsmunir þessara fáu manna skuli eiga að ráða því, að tekið sé af fjölmennu félagi framleiðenda teki, sem þeim eru nauðsynleg við þeirra framleiðslu. Hér er vitanlega engin almenningþörf á ferðinni. Hér er hvorki um almenning að ræða né heldur þörf. Hér er um örfáa menn að ræða og aðeins ósanngirni þeirra, sem neituðu að nota sér aðstoð þessarar stöðvar fyrir það verð, sem öllum hlýtur að koma saman um, að var sanngjarnlega upp sett.

Hitt atriðið, það óstand og ólag, sem átti að hafa verið á stöðinni, það hefir nú verið tekið lið fyrir lið, smátt og stórt og tætt í sundur af hv. 2. þm. Rang. og ef til vill af öðrum hv. þm. líka, hv. 10. landsk., en ræðu hans heyrði ég ekki; en ég þarf ekki að heyra meira en ræðu hv. 2. þm. Rang., svo greinilega gekk hann

frá því. Í svarræðu sinni lagði hæstv. ráðh. áherzluna á aðeins eitt atriði, og ég býst við, að ef hv. 2. þm. Rang. kæmi hér við þessa umr., mundi ekki verða erfitt fyrir hann að svara einnig því, en ef hv. þm. kæmi ekki, mundi ég ekki spara mig að bera fram þær ástæður, sem ógilda með öllu þessi orð hæstv. ráðh. og sýna fram á, að það eru lakir heimildarmenn og lítt hlutvandar, sem hann hefir bak við sig í þessu máli og hafa sagt honum þessa sögu um maðkaða skyrið, sem hann hefir nú sagt hér í d. En jafnvel þótt það hefði verið rétt, að þarna hefðu staðið nokkur ilát með skemmdu skyri og skemmdum osti, þá hefði það alls ekki verið nóg til að heimila eignarnám samkv. 62. gr. stjkskr. Þar standur, að almenningþörf verði að krefjast þess. Í því liggur náttúrlega það, að ekki verði bætt úr misfellunum með öðru en eignarnámi. Nú vænti ég, að hæstv. ráðh. vilji gera svo vel að standa upp og sýna fram á, að ómögulegt hafi verið að koma þessum skyrköggum og ostakössum úr húsinu nema með því að taka stöðina eignarnámi eða að ómögulegt hafi verið að hafa eftirlit með, að fyllsta hreinlætis væri gætt í stöðinni.

Ég skal ganga út frá, að það sé rétt, að óþrifnaður hafi verið í stöðinni, en þrátt fyrir það er engin ástæða til leigunáms og engin heimild samkv. þeirri gr. stjkskr., sem kveður svo á, að almenningseign verði að krefjast þess, þ. e. a. s. að ekki verði bætt úr því á annan hátt en með eignarnámi. Ef þetta ólag hefði verið á, þá var hæstv. ráðh. það í löfa lagið að hafa fullt eftirlit með rekstrinum og fá bætt úr öllum misfellum. Það er því sýnilegt, að hér er ekki um neitt að ræða annað en hreina og beina tylliástæðu, og ég sé ekki í raun og veru, að eignarrétturinn, sem ég skal ekki deila um hér almennt nú, en er sterklega verndaður í stjkskr., sé orðinn mikill, ef ástæður slíkar sem þessar heimiluðu eignarnám, því að ef alltaf væri heimilt að gera eignarnám, þegar svona ástæður væru fyrir hendi, þá sé ég ekki, að nein eign geti nokkurntíma verið örugg, því að þá gæti ráðh., ef honum byði svo við að horfa, tekið eignarnámi hverja þá eign, sem honum sýndist, og borið fram einhverjar og einhverjar ástæður, sem mættu vera meira og minna ósannar þar að auki, því að alltaf mætti finna einhverjar tylliástæður fyrir slíku eignar- eða leigunámi.

Annars vil ég út af því, sem hv. frsm. n. sagði í upphafi, og hæstv. ráðh. hefir hvað eftir annað talað um þá vöndu vöru, sem send var út frá þessari stöð, minna á, að það er dálítið einkennilegt, að konur hér í Reykjavík, sem óánægðar hafa verið yfir mjólkinni og látið í ljós, að hún væri vond, þær voru lögsóttar og dæmdar í sekt fyrir að láta þetta álít sitt í ljós, en hér á þingi leyfa þm. og ráðh. sér að taka upp slík ummæli, áreiðanlega ekki meira rökstudd en þau voru hjá þessum góðu húsmeðrum.

Ég hefi þá sýnt fram á, að hér er ekki um neina almenningþörf að ræða, og því síður nokkra þörf, sem ekki hefði verið hægt að bæta úr á annan hátt.

Það er sjálfsgagt tvímælalaust, að eftir þessum bráðabirgðalögum hefir hæstv. ráðh. fengið hina formlegu heimild. Bráðabirgðalögin eru náttúrlega sett samkv. 23. gr. stjkskr. En þá er eftir að athuga, hvort ástæður hæstv. ráðh. til að gefa út bráðabirgðalögin standast eða ekki. Ég hefi í því efni athugað stjórnlagafraði Lárusar H. Bjarnasonar. Hún er að vísu frá 1913, en það ákvæði, sem er hér að lútandi, er enn alveg óbreytt frá því, sem þá var. Og af því ég er leikmaður í lögfræði, þá vil ég bera fyrir mig það mesta autoritet í þessu efni og tilfæra þau orð, sem Lárus H. Bjarnason segir um þetta atriði. Hann segir fyrst, að til þess að gefa út bráðabirgðalög verði að vera brýn nauðsyn og óhjákvæmileg þörf. Síðan segir hann, með leyfi hæstv. forseta:

„Það nægir ekki, að æskilegt væri að geta gripið til slíkra laga. Jafnvel nauðsyn nægir ekki; nauðsynin verður að vera „brýn“. Það þarf að vera hætta á ferðum, heill almenningur eða eftir atvikum einstaklinga verður að vera í húfi að meira eða minna leyti, svo sem drepsoft, uppreisn o. s. frv. Enn verður hætta að vera svo bráð, eða heimta svo hraðar aðgerðir, að bráða-bráðabirgðalög séu einasti vegurinn til að bæta úr.“

Það er gaman að athuga, hvað þessar ástæður, sem hæstv. ráðh. ber hér fram fyrir þessu leigunámi, standast vel við hliðina á skilgreiningu okkar hezta stjórnlagafraðings. — Svo segir hann: „Loks verður þörfin að vera þannig vaxin, að við henni verði ekki gert nema með nýjum lögum. Verði úr hætunni bætt með aðgerðum valdstjórnarinnar, t. d. með konunglegri tilskipun, eru bráðabirgðalögin ekki leyfileg.“

Ég hefi sýnt fram á, að þó að þessar ástæður, sem eru meira og minna ósannar, væru allar sannar, þá væri auðvelt að bæta úr því án þess að eignarnám væri látið fram fara og án þess að bráðabirgðalög væru sett. Sami skilningur og þessa stjórnlagafraðings kemur líka fram í reyndinni. Hann segir 1913, að yfirleitt hafi þessi heimild ekki verið notuð hér á landi. Svo tilgreinir hann örfá dæmi, eitthvað 3 eða 4, upp á, að bráðabirgðalög hafi verið gefin út fram til ársins 1913. Svo koma stríðstírnir, sem heimta meira og minna bráðabirgðalög, og þó er það munur, að fyrir 1913 stóð þingið stuttan tíma og aðeins annað hvert ár, svo að þá leið hátt á annað ár á milli þinga, en nú er þing haldið a. m. k. einu sinni á ári, svo að nú líða í hæsta lagi 9 mánuðir milli þinga, og samt þarf stj. nú að hruga niður bráðabirgðalögum, og má nærri geta, hvort ástæðurnar eru alltaf brýnar. Hér vantar því ennþá eina ástæðuna til þess að þetta eignarnám færi fram.

Lárus H. Bjarnason segir einnig í þessari sömu bók, að það verði alveg að vera á valdi ráðh. að meta þetta, en stj. verði að meta, að viðlagðri ábyrgð gagnvart Alþingi fyrir landsdómi, þau skilyrði, sem fyrir hendi eru. Ég sé því ekki betur en að hér sé mjög skýlaust og greinilegt landsdómsmál.

Þegar svo er litið á, hvaða árangur það er, sem verið er að ná með þessu, þá sést, að það,

sem verið er að gera, er ekkert nema það, að vaða með árás inn á einkafyrirtæki, og það einkafyrirtæki, sem er byggt upp á þeim grundvelli, sem maður skyldi halda, að ráðherra Framsfl., sem jafnan kennir sig mjög við samvinnuhreyfinguna, mundi vilja viðurkenna. Þetta er samvinnufyrirtæki, sem er eign margra manna. Það hefir unnið sig upp í það, að vera eitt með meiri fyrirtækjum landsins og samvinnufyrirtæki, sem þar að auki hefir sýnt svona mikla ábyrgðartilfinningu með því að skera þessa framleiðsluvöru bændanna frá þeirri verzlun, sem rekin var í sambandi við mjólkursöluna, aðeins til þess að ekki skyldi geta komið til mála, að framleiðendurnir yrðu fyrir nokkrum hnekki, þó að verzlunarreksturinn biði einhvern hnekki, því að hann er jafnan nokkru áhættusamari en mjólkursala. Og þegar bændur höfðu búið svona vel um hnútana, þá gerist hæstv. ráðh. svo djarfur að gefa út bráðabirgðalög um að taka þessa eign bændanna af þeim, og hæstv. ráðh. hefir aldrei getað tilfært nokkurt dæmi um eignar- eða leigunám hliðstætt þessu. Hann hefir reynt það í einu tilfelli, en þar er vitaskuld ekki um nokkra hliðstæðu að ræða.

Annars má það vel segjast hér, að hin raunverulega ástæða fyrir útgáfu bráðabirgðalaganna er vel kunn. Ef hæstv. forsrh. hefði viljað segja konungi satt, hefði hann sennilega tilgreint ástæðurnar eitthvað á þessa leið: Með því að mér líkar illa við forstjóra Mjólkursamlags Kjalarnesþings, að hann er mér andstæður í pólitík og erfiður á ýmsa lund, og með því að flestir bændur í þessu héraði eru líka pólitískir andstæðingar mínir, sé ég ástæðu til þess að ná mér niðri á þeim. Þess vegna bjóðum vér og skipum o. s. frv. Annað, sem hæstv. ráðh. hefir fram að færa, eru bara tylliástæður, og er það vel farið, að þær tylliástæður hafa nú verið tættar hér í sundur ögn fyrir ögn af nokkrum hv. þm.

*Þorsteinn Briem: Hæstv. ráðh. kvartaði yfir því, að hann hefði týnt þeim niðurteikningum, sem hann gerði hér undir ræðu minni síðast, og gæti hann því ekki svarað henni. Það má segja, að það hafi e. t. v. verið heppilegt fyrir hann, að hann var svo týinn þá, en ég verð að telja, að hann hafi orðið fyrir öðru óheppilegra í sambandi við týnslu. Það var fremur leiðinleg óheppni, þegar hann varð fyrir því að tapa 50 dögum úr árinu. Þegar talað var um kælivelína, sem bilaði í mjólkurstöðinni, svo að stjórn stöðvarinnar það um leyfi til að mega flytja inn aðra í staðinn, þá gaf hæstv. ráðh. þau svör, að það hefði alls ekki átt sér stað neinn dráttur á því, að það leyfi fengist, því það hefði verið veitt daginn eftir að um það var beðið. Nú er það upplýst, að um innflutningsleyfi fyrir vélina var beðið með bréfi þann 18. apríl, en að svarið kemur fyrst 12. júní. Þarna á milli eru 50 dagar, eins og milli páska og hvítasunnna, og þykir muna allmikið um það, ef svo langur tími tapast úr árinu. En þessi og þvilik mál færsla sýnir, hvað málstaðurinn er veikur, þar sem gripa þarf til slíkra ráða

sem að stytta árið um 50 daga, til þess að bera eitthvað í bætilfláka fyrir sér.

Í fyrri ræðu minni fór ég ekki inn á þau atriði, sem hv. 2. þm. Rang. talaði aðallega um, og ég ætla ekki heldur að gera það að þessu sinni, með því að þess gerist ekki þörf. Ég bar aðallega fram tvær kvartanir, sem komið hafa frá bændum á sölusvæðinu um það, hversu illa hefir tekið um yfirstjórn mjólkurstöðvarinnar og þar að lítandi framkvæmdir eftir að hæstv. forsrh. hafði tekið stöðina leigunámi. Ég færði að því rök, að í stað þess, að vinnslukostnaðurinn hafði árið 1925 verið um ½ eyrir á lítra, þá komst hann eftir leigunámið ásamt nýjum kostnaðarliðum, sem settir voru á reikning bændanna, svo hátt, að einn mánuðinn nam þessi kostnaður 3 aumum á lítra. Þetta reyndi hæstv. ráðh. ekki að hrekja, enda hafði ég í höndum gögn fyrir því, þar sem voru reikningar frá mjólkurstöðinni sjálfri. Þar sést, að einn bóndi hefir afhent 2579 potta af mjólk frá 12. júlí til júliloka. Af andvirði þeirra er fyrst tekið í júlímánuði kr. 25,80 í vinnsluafföll, og síðan nýr kostnaðarliður á ágústreikningi, vantalinn kostnaður í júlí, 2 aurar á lítra, eða kr. 51,59. Þetta verður samtals 77,39 kr. kostnaður á 2579 lítra mjólkur, og er þá mjólkurverðið, þegar þessi óvenjulegi frádráttur er tekinn til greina, komið niður í 23,8 aura á lítra, þó útborgunarverðið sé talið 26,8 aurar, í staðinn fyrir að meðalverðið yfir allt árið 1935 var 25,6 aurar. Þrátt fyrir það, þótt vinnslukostnaðurinn væri sama sem enginn haustmánuðina, þegar flytja þurfti mjólk að í bæinn, þá verður meðalverðið frá 12. júlí til ársloka samt einum eyri lægra heldur en árið á undan, vegna þessa nýja kostnaðar, sem dreginn er frá því.

Það er að sumu leyti skiljanlegt eftir á, að þessir nýju kostnaðarliðir hafa orðið svona háir, þegar vitað er, að bætt hefir verið dýrum starfsmönnum við mjólkurstöðina, og auk þess ýms mistök orðið á stjórn fyrirtækisins.

Þá hafa komið fram ýmsar kvartanir frá bændum yfir því, að yfir sumarið, þegar kýrnar ganga á grasi, hafi orðið áberandi munur á fitumagni mjólkurinnar. Eru þau dæmi mörg, að fitumagn mjólkurinnar hefir hoppað upp og niður að ólíkindum, og skal ég tilgreina eitt dæmi, þar sem í hlut á maður, sem taka verður trúanlegan, því hann er einskonar opinber starfsmaður, eftirlitsmaður Nautgriparæktarfélag Reykjavíkur. Hann lét kýr sínar ganga á túni yfir júlímánuð og það sem eftir var sumars, og var mjög undrandi yfir því, þegar hann fékk mjólkurreikning sinn yfir júlímánuð, að fitumagnið var þar ekki talið nema 2,9%, en það fitumagn, sem þarf að vera í mjólkinni til þess að hún sé fyrsta flokks, er 3,3%. Með því að þessi maður er kunnáttaður í fitumælingum, mældi hann sjálfur mjólkina heima hjá sér eftir að hann fékk reikninginn, og reyndist þá fitan 3,8%. Fór hann síðan með mjólk sjálfur á mjólkurstöðina og heimtaði hana melda að sér ásjáandi, og mældist fitan nákvæmlega eins og þegar hann sjálfur mældi hana heima, 3,8%. En þegar hann

fær reikning næst, kemur í ljós, að á honum er fitumagnið 3%. Slik mistök eru tíð að dómi bændanna sjálfra. Ég skal taka það fram, að samkv. vottorði frá eftirlitsmanninum, sem ég hefi í höndum, gengu kýr hans allan tímann á ræktuðu túni, og engin þeirra hafði borið frá því í febrúar, né átti að bera fyrr en í nóvember, svo allar ytri ástæður, sem áhrif geta haft á fitumagn mjólkur, virtust þarna útilokaðar.

Þá hafa orðið greinileg mistök á gerlarannsókn mjólkurinnar, sem raunar hefir komið fram opinberlega af bréfi stöðvarstjórans sjálfs, þar sem hann jafnvel skopast að því, að menn skuli ætlast til, að sýnishornaglösin séu sett í ísvatn þangað til sýrumagn mjólkurinnar er prófað. Það er greinilegt af skrifum stöðvarstjórans, að hann hefir haft þann hátt, sem furðulegur er, þar sem það er vitanlegt hverri húsmóður, í sveit a. m. k., að svo má ekki fara að. Hann hefir sem sé hellt saman morgunmjólkinni og kvöldmjólkinni, tekið síðan á prufuglösin og látið þau standa ókæld þangað til tók hafa verið á að rannsaka sýrumagn þessara sýnishorna. Slik aðferð er villandi og gefur ekki rétta hugmynd um gerlagróður mjólkurinnar, þegar hún kemur til búsin. Hafa líka ýmsir bændur kvartað yfir því, að þeir hafi orðið fyrir skaða af því, að gerlagróður mjólkurinnar hafi ekki verið rétt mældur í mjólkurstöðinni, og þeir því fengið mjólk sína í annan gæðaflokk heldur en orðið hefði, ef rétt aðferð hefði verið viðhöfð við gerlarannsóknina.

Það lítur því svo út, að bændur a. m. k. líti svo á, að óreglan og hirðuleysið hafi fyrst byrjað eftir að ráðh. tók mjólkurstöðina leigunámi. Hæstv. ráðh. er nú flúinn úr öllum sínum fyrri vígjum; eftir er aðeins eitt, sem má heita vígi rógburðarins um Mjólkursamslag Kjalarnesþings, þar sem hann útmálar þann sóðaskap, sem átt hafi sér stað undir þess stjórn. En hæstv. ráðh. gæti þess ekki, að um leið og hann fjölyrðir um hinar ótrúlegustu sögur, sem fáir munu trúa, um sóðaskap í mjólkurstöðinni, þá setur hann snöruna að sínum eigin hálsi. Því hefði slíkur sóðaskapur átt sér stað í mjólkurstöðinni sem hæstv. ráðh. vill vera láta, þá væri þar um stórvitavert eftirlitsleysi af hans hálfu að ræða. Ríkisstj. hefir fengið lög um matvælaeftirlit, og hún hefir sína skörpu heilbrigðislöggjöf. Hún hefir embættismenn í sinni þjónustu til að líta eftir slíkum hlutum; hún hefir sinn héraðslækni, sinn landlækni, og af þéjarins hálfu heilbrigðisfulltrúa. Vill hæstv. ráðh. bera á þessa embættismenn og starfsmenn hins opinbera, að þeir séu sekir um svo vitaverða vanrækslu sem þeir hljóta að vera, ef þær ásakanir eru réttar, sem hann ber blákalt fram í þessari hv. d., þegar hann talar um sóðaskapinn í mjólkurstöðinni.

Það hefir verið sýnt fram á það hér af hv. 2. þm. Rang., að þessi orð hæstv. ráðh. eru staðlausir stafir, sem vænta mátti, en jafnvel þó hæstv. ráðh. hefði haft í þessu efni rétt fyrir sér, þá voru þær ásakanir, sem hann vildi beina að ráðamönnum mjólkurstöðvarinnar og Mjólkursamlags Kjalarnesþings, fyrst og fremst ásak-

anir á hann sjálfan og ríkisstj., sem yfirstjórn heilbrigðismálanna og sem yfirstjórn landbúnaðarmálanna. Það er þannig sama, þó hæstv. ráðh. flýi úr einu viginu í annað, og þó hann sé hrakinn þaðan og aftur úr næsta stað, þá getur hann hvergi numið staðar. Jafnvel við síðasta hálmstráð, sem hann reynir að hanga á, er honum ekki vært, því einnig þar berast böndin að honum sjálfum; þar hefir hann snúið snöruna að sínum eigin hálsi.

*Pétur Magnússon: Hæstv. forseti hefir ákveðið að veita mér aðeins 10 mínútna ræðutíma, og get ég því ekki farið út í mörg atriði, og geymi ég það til 3. umr., enda var ekki margt hjá hæstv. forsrh., sem gefur mér tilefni til andsvara.

Hæstv. forsrh. sagði, að ekki þýddi að deila um samtál hans og Eyjólfs Jóhannssonar, sem farið hefði fram undir fjögur augu, og er það auðvitað rétt. En þó eru allar líkur til, að í þessu sambandi gæti einhvers misskilnings hjá honum. Það er vitað, að vinnslukostnaður var 1935 5 aurar á lítra og flöskugjald 5 aurar. Er því ólíklegt, að Eyjolfur Jóhannsson hafi viljað fara niður fyrir þetta verð, sem um hefir verið rætt, þar sem ekki hefir verið gert líklegt, að sparnaður hafi orðið á rekstri stöðvarinnar. Ég held ekki, að hæstv. ráðh. fari hér með visvitandi ósannindi, en ég held, að hér sé um misskilning að ræða af hans hálfu. Hann hefir ekki gætt þess, hverju það munaði fyrir samsöluna, að flöskugjaldið hækkaði um einn eyri.

Það eru staðhæfingar hans um, að skemmt mjólk hafi verið send út um bæinn. Segir hann það hafa stafað af illri meðferð mjólkur á stöðinni. Hann gefur jafnvel í skyn, að maðkar hafi skrðið niður í mjólkina. Ég mun síðar sýna fram á, að þetta er ekki á rökum reist. En það, hve mjólkinn hefir oft þótt bragðvond, getur stafað af því, að mjólk frá fyrri dögum hefir verið seld í búðum. Ég hefi heyrt, að þetta hafi komið fyrir, eftir að hætt var að setja dagsetningu á flöskurnar.

Um mjólkurflokkunina er það að segja, að sú vanræksla, sem þar hefir átt sér stað, stafaði af skorti á tækjum til að framkvæma flokkunina. Höfðu orðið einhver mistök við pöntunina, og komu önnur tæki en ætlaðt var til.

Hæstv. ráðh. sagði, að ekki væri ólíklegt, að mjólkurframleiðendur hefðu af ásettu ráði skemmt mjólkina eða sent hana út í slíku ástandi, að hún væri óhæf til neyzlu, til þess að eyðileggja mjólkurskipulagið. Kvað hann það ekki meira en hitt, að þeir hefðu staðið hér að mjólkurverkföllum. Það mjólkurverkfali, sem hér var framkvæmt, var ekki gert til að eyðileggja skipulagninguna, það veit hæstv. forsrh. vel, heldur til að knýja fram endurbætur á mjólkurl., og það tókst. Var þá ekki hægt að sjá aðra möguleika til að ná þessari tilætlun, og er ekki undarlegt, þó að mjólkurframleiðendur stæðu að þessu verkfalli. Hitt er auðsætt, hvaða afleiðingar það hefði haft fyrir þá, ef þeir hefðu sent skemmda mjólk á markaðinn. Yrði því að leggja fram öflugri sannanir en hæstv. ráðh. hefir fram að flytja, til að nokkur trúi slíku.

Þá vil ég drepa á það atriði, sem hæstv. forsrh. gerir að höfuðatriði, sóðaskapinn á stöðinni. Ég get svarað því með því að lesa bréf Eyjólfs Jóhannssonar, með leyfi hæstv. forseta:

„12. apríl 1937.

Við umræður í efri deild Alþingis um frumvarp til laga um heimild fyrir ríkisstjórnina til að taka mjólkurstöð Mjólkursamlags Kjalarneþings á leigu hefir hæstv. virtur landbúnaðarráðherra viljað gera mikið úr óþrifnaði í nefndri mjólkurstöð og talið hann svo viðtækan, að nægur væri til að réttlæta þá ráðstöfun að hafa tekið mjólkurstöð samlagsins leigunámi, þvert á móti vilja stjórnar samlagsins og samlagsmanna. Hann skýrði frá því, að vottorð lægi fyrir frá héraðslækni og heilbrigðisfulltrúa um, að myglapur ostur og maðkað skyr hefði legið á gangi og í herbergjum mjólkurstöðvarinnar, og framhjá þessum sóðaskap hefði orðið að ganga með neyzlumjólk bæjarbúa, og hefði hún af þeim ástæðum verið í yfirvofandi hættu, og bæjarbúar jafnvel átt á hættu að fá skaðskemmda og hættulega neyzluvöru.

Ég tel skyldu mína að gefa nokkru fyllri skýringu á þessu máli, þar sem í fyrsta lagi hæstv. virtur landbúnaðarráðherra telur þetta nokkru máli skipta um réttmæti þeirrar ákvörðunar hans um leigunám mjólkurstöðvarinnar, þótt þess sé ekki getið í forsendum bráðabirgðalaganna, auk þess, sem það gæti haft veruleg áhrif á traust kaupenda gagnvart mjólkurstöðinni og þannig haft áhrif á mjólkurneyzlu bæjarbúa.

Svo er húsum hagað í mjólkurstöðinni, að gerilsneyðing og meðferð allrar sölumjólkurinnar fer fram í fyrstu og annari hæð hússins. Á þessum tveimur hæðum eru auk þeirra herbergja, sem notuð eru við sjálfan mjólkuridnaðinn. Rannsóknarstofa, skrifstofur, íbúð fyrir stöðvarstjórnann, sem nú mun notuð fyrir annað starfsfólk, auk baðherbergja og snyrtiherbergja fyrir starfsfólk. Í kjallara undir mjólkurstöðinni er skyrgerð, ísrjómagerð, bræðsluostaverksmiðja, skyrgeymsla, skyrageiðsla, geymsla á varahlutum, hráefnum og öðru mjólkursölunni tilheyrandi. Þegar komið er inn í kjallarann — en inn í hann er sérstakur inngangur — er fyrst komið inn í geymsluherbergið. Úr geymsluherberginu er gengið inn í osta- og ísrjómaverksmiðjuna og um aðrar dyr inn í skyrgerðina. Vegalengdin úr ostaverksmiðjunni inn í það herbergi í mjólkurverksmiðjunni, sem næst liggur og notað er til sölumjólkurmeðferðar, er 25 metrar; á leiðinni eru 3 gangar og 3 hurðir. Leiðin úr skyrgerðinni er 8 metrum styttri, en þar er líka um 3 ganga að fara og 3 hurðir á milli. Frá efnisgeymslunni eru 2 gangar og 2 hurðir, áður en komið er inn í sjálf mjólkurverksluherbergin.

Þessu skýri ég frá til þess að ljóst megi verða, að þó um óþrifnað væri að ræða í kjallaranum, gæti hann ekki haft nokkur áhrif á mjólkina, sem unnin er í gerilsneyðingarstöðinni, sökum þess, að kjallarinn er algerlega einangraður frá mjólkurvinnsluherbergjunum.

Þá kem ég að því, hvort um sóðaskap hafi verið að ræða í kjallaranum eða ekki. Þó að ég hafi ekki komið að stjórn mjólkurstöðvarinnar

frá 1. apríl 1936, að Mjólkurfélag Reykjavíkur seldi mjólkurstöðina til Mjólkursamlags Kjalar-nesþings, og til 4. júlí sama árs, að ég tók að mér framkvæmdastjórn fyrir mjólkursamlagið, er mér þó kunnugt um, að hér er rangt með farið; eða vægast sagt mjög villandi.

Í fyrsta lagi mun það vera rangt, að um nokkurt vottorð sé að ræða frá héraðslækni eða heilbrigðisfulltrúa. Frásögn landbúnaðarráðherra mun vera eftir Ingimar Jónssyni skólastjóra, einum af núverandi stjórnendum stöðvarinnar. — Um skýrið er það að segja, að í geymsluherbergi kjallarans voru nokkrar tunnur af gömlu skyri; var þar verið að gera tilraun um að fullverka súrt skyr. Var tilraun þessi gerð til að vita, hvort á þennan hátt væri hægt að losna við eitthvað af skyri samlagsins, sem mjólkursölunefnd hafði lagt bann við, að selt yrði nýtt í bænum og fyrirskipað, að allt skyldi ganga til bænda út um sveitir, en sjálf mjólkurlögin gera ráð fyrir frjálsri sölu á fullverkuðu súru skyri. Við framleiðslu fullverkaðs súrs skýrs verður skýrið að standa í tilluktum stórum ílátum fleiri mánuði. Loft má ekki komast að skyrinu meðan það er í verkun; annaðhvort eru slegin þétt lok yfir tunnurnar, svo að á þann hátt sé fyrirbyggð, að loft komist að skyrinu, eða að hrætt er yfir skýrið með feiti, eins og yfirleitt var gert í gamla daga, en á þann hátt er líka hægt að fyrirbyggja, að loft komist að skyrinu. Skyr þetta var í verkun, þegar ríkisstjórnin yfirtók rekstur mjólkurstöðvarinnar.

Hver sá, er nokkuð þekkir til fullverkunar á súru skyri, veit, að um leið og ílátin eru opnuð kemur mjög sterk súrlykt upp úr ílátunum, mjög ólík þeirri, er fólk á að venjast, sem alltaf kaupir nýtt skyr. Má vera, að farið hafi setzt ofan á ílátin; er það ekki óalgengt við slíka skyrverkun. Það lítur út fyrir, að skyrgerð þessi hafi hneykslað skólastjórnann, sennilega fyrir þá sök, að hann hefir ekki vitað, að hér var verið að gera tilraun með framleiðslu á fullverkuðu súru skyri.

Það mun algerlega tilhæfulaus ósannindi, að um maðka hafi verið að ræða í þessu skyri, enda ekki rétt, að neitt slíkt vottorð eða umsögn liggi fyrir.

Viðvíkjandi ostagerðinni er það að segja, að Mjólkurfélag Reykjavíkur keypti fyrir nokkrum samskonar vélar og mikið eru notaðar erlendis á síðari árum, til að bræða upp ost, sem hefir gallast að útliti, rifnað og komizt mygla í sárið, eða á annan hátt orðið óútgengilegur. Mjólkurfélag Reykjavíkur hafði tekið osta frá mjólkurbúum hérlandis, aðallega frá Flóabúinu og Ölfubúinu, og á þann hátt hjálpað mjólkurbúunum til að bjarga verðmæti frá eyðileggingu, um leið og þetta gaf mjólkurstöðinni aukatekjur. Við bræðsluostagerðina eru allar skemmdir skornar úr ostunum, en það, sem gott er af ostunum, er hrætt í þar til gerðum vélum og osturinn látinn í dósir. Kemur þá fram hinn bezti og verðmætasti ostur, sem til er á heimsmarkaðinum. Vitanlega eru allar skemmdir teknar frá og þeim brennt. — Að þessi ostagerð hefir hneykslað skólastjórnann, er einnig af þekkingarskorti hans á þessum hlutum. En

ef deila þarf á einhvern fyrir að hafa skemmt ostinn, eru það þá önnur mjólkurbú en mjólkurstöðin í Reykjavík, því að hún hefir ekki framleitt neinn ost, en aðeins gerzt sek um að hjálpa öðrum mjólkurbúum með að bjarga nokkru af ostum þeirra frá áframhaldandi skemmdum.

Að endingu vil ég benda á það, sem eitt út af fyrir sig ætti að afsanna allan áburð á hendur Mjólkursamlagi Kjalarnesþings í þessu máli.

Eftirlitsmaður mjólkursamsölunnar, Sigurður Pétursson gerlafræðingur, hafði daglegt eftirlit með öllu, sem gerðist í mjólkurstöðinni; hann gekk daglega um öll herbergi stöðvarinnar, þar sem mjólkinn er meðhöndluð, og meðal annars um kjallarann.

Væri það ekki í fyllsta máta vantraust á eftirliti mjólkursölunefndar, ef skýrsla landbúnaðarráðherra um ástand mjólkurstöðvarinnar væri sönn?

Virðingarfyllst

(sign.) Eyjólfur Jóhannsson.

Til efri deildar Alþingis.

Það liggur þá fyrir í fyrsta lagi, að heilbrigðisfulltrúi hefir ekki gert neina aths. við stöðina, í öðru lagi, að Sigurður Pétursson eftirlitsmaður hefir ekki krafizt endurbóta, og í þriðja lagi, að óþrifnaður, sem kynni að hafa átt sér stað, stafar af því að verið er að gera tilraunir, sem fara fram á öðrum stað en þeim, sem notaður er til geymslu mjólkurinnar. Og í fjórða lagi, að þótt hæstv. ráðh. hefði nokkur rök fyrir sínu máli, þá gat hann bætt úr mistökum öðruvísi en með því að taka stöðina leigunámi og svipta samvinnufélag bænda umráðarétti yfir þessum eignum. Hann hefði getað sett bráðabirgðal. um hreingerningu á mjólkurstöðinni.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Það er nú orðinn stuttur tími til andsvara, enda get ég farið fljótt yfir sögu, þar sem þessi deila snýst einvörðungu um örfá atriði. Viðvíkjandi maðkaða skyrinu og myglaða ostinum tek ég það fram, að ég hefi ekki sagt, að fyrir lægu vottorð um þetta. Hv. þm. spurði mig einmitt að þessu, og ég sagði það ekki vera. Því hefir verið haldið fram, að svona hafi farið undir okkar stjórn, en það hefir verið afsannað. Eftir að stjórn stöðvarinnar komst í aðrar hendur, hefir þrifnaður verið stórum bættur, og hefir allt verið óaðfinnanlegt í þessu efni síðan. Ég vil taka það fram, að gerlafræðingurinn átti ekki að líta eftir þessu, og að héraðslæknir og heilbrigðisfulltrúi hafa ekki gert skyldu sína, er þeirra sök, en ekki mín. Málið liggur því ljóst fyrir.

Þá röksemd, að langur gangur sé á milli kjallarans og mjólkurgeymslunnar, svo að maðkar og ýlda geti ekki komizt í mjólkina, munu fáir neytendur taka gilda. Það er staðreynd, að þessi sóðaskapur átti sér stað, eins og frá er sagt í skýrslu Ingimars Jónssonar í Nýja dagblaðinu í dag, og geta menn þá ímyndað sér, hvernig umgengni hefir verið að öðru leyti.

Það er rétt, eins og tekið hefir verið fram, að skilyrði fyrir því, að eignir megj taka eignar-

námi, eru tvennskonar. [Hér munu hafa fallið niður nokkur orð við skrifaraskipti.] Í fyrsta lagi er það, að þeir neitaðu að gerilsneyða fyrir það gjald, sem ég ákvað, 2,2 auna, en buðist til þess að taka það, sem þeir kölluðu kostnaðarverð. — Um þetta atriði er það að segja, að því hefir verið haldið fram, að ég hafi ekki farið eftir till. Jónasar Kristjánssonar og þetta gjald hafi verið byggt á misskilningi. Það gjald, sem ég hafði ákveðið 2,2 auna, hafi átt að vera 3,2 aunar, og að það loforð, sem framkvæmdarstjórnin gaf mér, hafi hann byggt á því, að hann hafi farið eftir till. Jónasar Kristjánssonar. Þess vegna beri það á milli, að hann hafi átt við 3,2, en ég við 2,2 auna. Það liggur hér fyrir álitserð Jónasar Kristjánssonar um það, hvað myndi kosta að gerilsneyða í stöðinni, bréf, sem hann skrifaði ráðuneytinu og ég hefi látið taka afrit af, jafnaframt liggur fyrir yfirlit yfir 8 mánaða rekstur stöðvarinnar, og hver einstaki liður er þar talinn, húsaleiga miðuð við mat réttl. 20 þús. kr., kaupgjald skv. reikningi M. R., olía og rafmagn, hreinsivörur, viðhald o. fl. Þegar miðað er við 2,2 auna, þá er miðað við 8 mánaða rekstur stöðvarinnar, og það voru þeir reikningar, sem andstæðingar mínir í þessu máli gátu ekki hrakið á nokkurn hátt, þess vegna var ekki annað hægt en að leggja þá til grundvallar, og það stendur í þessum till. Jónasar Kristjánssonar, að flöskugjaldið gangi til samsölnunnar, en að hún greiði Mjólkurfélagi Reykjavíkur flöskur og efni í flöskubettur eins og það raunverulega kosti, svo að það er ekkert um að villast, að þetta er gert upp af Jónasi Kristjánssyni á þann hátt, að það þurfti ekki að gefa neitt loforð um að reka stöðina, ef miðað væri við 3,2 auna, því að þá var vitanlega um verulegan gróða að ræða, og ef hægt er að sanna nokkurn hlut, þá liggur það fyrir, að þetta loforð var gefið. — Afrit af þessu bréfi getur hv. 2. þm. Rang. fengið að sjá, og vænti ég þá, að því sé fullsvarað, að ég hafi ekki raunverulega miðað við það, sem Jónas Kristjánsson áleit rétti í þessu máli. — Það var eytt 4 mánuðum í það að leyfa Mjólkurfélagi Reykjavíkur að svara þessum aths. og sýna fram á, að það hlýti að skast á því að gerilsneyða fyrir þetta gjald, og þess vegna var það sama og að neita að gerilsneyða, að segja eftir að þetta hámarks-gjald hafði verið sett, að þeir skyldu gerilsneyða fyrir gjald, sem þeir vildu ákveða sjálfir. Það skiptir mörgum þúsundum, sem talið var, að stöðin hefði grætt — og er það víðurkennt af Eyjólfri Jóhannssyni — á því að gerilsneyða fyrir gjald, sem hann gaf upp fyrirfram, að myndi vera kostnaðarverð. Þá var það skylda mín að ákveða kostnaðarverðið, og ég staðhæfi, að það hafi verið ákveðið svo nákvæmt og samvirkisamlega sem tók voru á, og þetta var hægt, af því að reikningar lágu fyrir um það, hvað gerilsneyðingin kostaði.

Ég skal svo ekki fara lengra út í þessi atriði, þó að hér sé um æðmikið umræufefni að ræða, en ætla þá að snúa mér, en þó aðeins með örfáum orðum, að hinu atriðinu, meðnilega hve reksturinn á stöðinni hafi raunverulega verið lélegur.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Ég ætla ekki að teyja tímann með því að lesa upp aftur vottorð um það, hvernig mjólkursalan minnkaði í júní og júlí vegna þess órðs, sem varan hafði fengið. Ýmsir voru jafnvel hettir að kaupa mjólk. Því hefir verið slegið fram, að þetta kynni að hafa verið fódgrinu að keanna, en ég vil benda á, að þetta var í júní og júlí, þegar fódgrublöndunin, sem kýrnar fá, á að vera í bezta lagi. Ef setti að beta einhverju við til viðbótar til þess að sýna fram á, hve vörugæðin hafi verið óverjandi, þá væri það vottorð Sigurðar Péturssonar. Þegar byrjað var að skoða mjólkina, kom það í ljós, að mákið af þeirri mjólk, sem stöðin tók á móti, var þriðja og fjórða flokks. Mjólkinn var ekki skoðuð þegar hún kom á stöðina, og þó að hún væri stórskemmand, var hún sett í gerilsneyðingu og úr gerilsneyðingunni kom hún þannig, að ekki var hægt að nota hana. Ég hefi ekki tíma til þess að lesa þetta vottorð, en ég vil aðeins taka upp ári því þessa setningu: „Af ofamrituðu er sýnilegt, að í mjólkurstöð M. K. er tekið á móti mjög miklu af mjólk, sem er ónothæf sem neyzlamjólk.“ Þetta er nóg skýring til þess að sýna, hvernig stöð á því, að mjólkurmarkaðurinn var að falla saman og að bæjarbúar fengu þá tegund af mjólk, sem hér hefir verið lýst. Ég get hætt því við, að ég hefi spurt samsölnuna um það, hvernig hafi gengið með sölu á þessu tímabili, og ég hefi fengið þetta svar: „Sem svar við fyrirsönnun yðar, herra forsetisráðherra, leyfum vér oss hér með að tilkynna yður, að í júnímánuði 1936 var ásigkomulag mjólkurinnar hér hjá mjólkurstöðinni svo ágætt, að til stórvandráða horfði. Kvörtunum, sérstaklega yfir hvað mjólkinn væri súr, rigndi yfir oss frá morgni til kvölds, enda reyndist geymslufól mjólkurinnar þá um skeið að vera svo lítið, að svo að segja daglega kom það fyrir, að mjólk, sem flutt hafði verið frá stöðinni til útsölu-staða, varð samstundis að aka þaðan aftur til stöðvarinnar sem ósöluhæfi. Umkvartanir vorar til þáverandi mjólkurbússtjóra um þetta vandráðastand báru engan árangur. Það var fyrst eftir að núverandi mjólkurbússtjóri kom að stöðinni, í fyrri hluta júlímánaðar 1936, að breyting varð á þessu til batnaðar.“ (PM: Hver hefir gefið þetta vottorð?). Forstjóri mjólkursamsölnunnar. Það er þetta vottorð ásamt vottorði Sigurðar Péturssonar, sem sýnir nægilega hvernig ásigkomulagið var. — Það eina, sem má segja um þetta, er það, að ekki sé lögð sérstök áherzla á þetta í grg. fyrir L, en það er af því, að það var ekki hægt að segja fólkina í þænum, hvernig rekstur stöðvarinnar var. — En þessar ástæður eru ekki allar hér með taldar. Ökkur grunaði það þegar í okt. 1935, að ólag væri á rekstri stöðvarinnar, og stöðugar kvartanir komu til samsölnunnar. Það var stundum svo þessa mánaðina, að starfsfólkkið hafði ekki nokkurn frið, því að náttúrulega var samsölnunni og mjólkurskipulaginu kennt um allt saman! Þegar byrjað var að skoða þetta í okt. 1935, var eftir kröfu frá landlækni, sem hafði grun um, að framleiðslan frá stöðinni væri slæm, fenginn gerlafræðingur, Sigurður Pétursson, og hann segir svo í vottorði, sem

hann hefir gefið: „Þegar mjólkurrannsóknirnar hófust í byrjun október 1935, fullnægði engin af þeim prufum, sem teknar voru af mjólkinni, þeim vægustu kröfum, sem gerðar eru til gerilsneyddrar mjólkur.“ M. ö. o., mjólkinn var 100% ófullnægjandi, gerlamagníð var svo mikið; og ef taugaveiki hefði komið upp í nágrenni Reykjavíkur og frá einu heimili hefði verið sýkt mjólk, gat veikin verið komin um allan bæinn á svipstundu. Svo hroðalegt var ástandið, og þetta stafaði af því, að ekki var eins og venja er hafður læður gerlafræðingur, sem rannsakaði, hvernig ástandið væri. — Og það var sam-
salan, sem kom því til vegar, að þessu eftirliti var komið á og hefir verið síðan, og þessi maður hefir sett upp rannsóknarstofu hér rétt hjá til þess að fylgjast með þessum málum. (PM: Mig langaði til að spyrja hæstv. forsrh., hvernig stæði á því, að hann hafi látið allt þetta viðgangast á meðan hann var lögreglustjóri?). Það er vegna þess, að ein tegund lög-
gæzlunnar, heilbrigðiseftirlitið, heyrir ekki undir lögreglustjóra, heldur heilbrigðisfulltrúa. Hann er yfirmaður þeirra mála. Og svo held ég áfram: „Hélt þetta þar til 18. nóvember sama ár, að plötupasteur stöðvarinnar var tekinn úr notkun, en þá breyttist þetta mjög til batnaðar“. Hér liggur fyrir linurit yfir gerlamagn mjólkurinnar. „Orsakirnar voru: slæm mjólk frá framleiðendum, ónóg kæling á mjólkinni eftir gerilsneyðinguna og léleg hirðing á þeim tækjum, sem mjólkinn var meðhöndluð í ... Um miðjan júlí 1936 var meðal annars kælingin aukin nokkuð, og batnaði þá mjólkinn mikið.“

Ég held, að eftir að þessi mál eru komin í það lag, sem þau eru nú komin í, þá höfum við ekki bætt okkur á því að vera að rifja upp þessa sorgarsögu. Við treystum þessari stöð til að vinna þetta verk vel, en það reyndist nú svona. Og ef þarna hefði ekki verið tekið í taumana, þá hefði ég tvmælalaust ekki gert skyldu mína, hvorki gagnvart bændunum, sem verið var að skemma markaðinn fyrir annaðhvort af trassaskap eða ásetningi, eða neytendunum í þessum bæ, sem voru í meiri og minni hættu. Þetta tæki, sem stöðin átti í þöntun, er atriði, sem mikið hefir verið deilt um, og aðalandstæðingur minn, hv. 2. þm. Rang., lagði áherzlu á það, að ég hefði sagt ósatt, að leyfi fyrir þessu kælitæki hefði fengizt daginn eftir að beðið hefði verið um það. Það má segja, að báðir hafi nokkuð til sins máls, því að hið raunverulega sanna í þessu máli er það, að beðið var um þetta leyfi. Það kom bréf til gjaldeyrisnefndarinnar 24. apríl 1936, en eins og tekið er fram í bréfi, sem forstjóri gjaldeyrisnefndarinnar hefir skrifað, segist hann hafa meðtekið þetta bréf, en „engin sérstök skýring fylgdi með umsókninni ...“ En daginn eftir að form. mjólkursölunefndar skýrði frá því, að þetta tæki væri nauðsynlegt, fékkst leyfið.

Ég vil benda á það, að þó að leyfið hefði fengizt strax, þá er það vitað mál, að vélarnar gátu ekki verið komnar hingað fyrr en eftir tvo mánuði, því að eftir því, sem forstjóri

M. R. hefir upplýst, tekur verksmiðjan, sem framleiðir þessar vélar, 6 vikna afhendingarfrest; m. ö. o., það hefði verið komið langt fram í hitatímamann, þegar vélarnar hefðu verið komnar og búið hefði verið að setja þær niður. Svona var umhyggjan. Í öðru lagi voru til gamlar vélar, sem núv. forstjóri tók þegar í stað í notkun, og það tókst að gera mjólkina þannig úr garði, að hún var mjög samileg úr þessum kæli, sem ekki hafði verið notaður. Hann var að visu ekki góður, en það var hægt að notast við hann.

Ég mun svo ekki sjá ástæðu til að taka oftartil máls í þessu máli. Þetta mál er þannig, að ég staðhæfi, að ég hefði vanrækt skyldu mína, ekki aðeins gagnvart neytendunum, heldur og bændunum, ef ég hefði ekki tekið stöðina leigunámi eftir að hún hafði ekki látið sér segjast að bæta ráð sitt. Ég mun þess vegna rólegur mæta fyrir landsdómi í þessu máli, eins og form. Sjálfstfl. hefir verið að gefa í skyn, að væri eðlilegt, að ég gerði fyrir framkomu mína í málinu.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9:6 atkv.

2. gr. samþ. með 9:2 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9:6 atkv.

Á 40. fundi í Ed., 14. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 41. fundi í Ed., 15. apríl, var frv. aftur tekið til 3. umr.

*Þorsteinn Briem: Ég ætla nú ekki með mínu máli að fara að stofna til þess, að fundir þyrftu að lengjast mikið. En ég vildi aðeins, út frá því, sem ég tók fram við 2. umr., óska eftir meiri skýringum viðvíkjandi þeim atriðum, sem ég benti á sérstaklega. Ég gerði í upphafi þeirrar umr. fyrirspurn til hæstv. ráðh., og þykist ég ekki hafa fengið þau svör, sem ég óskaði eftir.

Ég hefi bent á það, að vinnufólkshald og allur annar kostnaður hefði mjög aukizt frá þeim tíma, er stj. tók þessa stöð leigunámi. Sýndi ég fram á það með tölum og dæmum frá reikningum, sem ég hafði þá við hendina, að þetta nam allmikilli fjárhæð frá hverjum bónda. Ég gerði þá fyrirspurn, hverju þetta stætti. En ég hefi ekki fengið nein gildandi svör. Það verður að teljast eðlilegt, að þm. óski eftir að fá svar við því, hverju það sæti, að kostnaðurinn þarf — í stað þess að lækka um % eyris, eins og lofað hafði verið — að vaxa um allt að 2½ eyri á lítra suma mánuðina frá því, sem áður var, og mjólkinn þar af leiðandi að lækka verulega í nettóverði, miðað við 1. fl. mjólk að fitu og hreinlæti. Um þetta óskaði ég að fá skýringu við 2. umr. málsins, og þar sem ég hefi ekki fengið hana, þá óska ég enn eftir henni nú.

Ég benti líka á það við 2. umr., að bændur hér á sölusvæðinu hefðu mjög kvartað yfir því,

Leiga á mjólkurvinnslustöð.

að fitumælingarnar hefðu verið í ólagi, eftir að stöðin var tekin leigunámi, og nefndi ég einnig til þess dæmi, sem ég gat sannað með þar til heyrandi vottorðum og nótum frá mjólkurstöðinni. Kom þar í ljós, að þó að mjólkur-eigandinn stæði yfir á meðan mælingin færi fram, samkv. sinni eigin kröfu, og þá kæmi út fitumagnið 3,8%, þá stæðu aðeins 3% á nótunni þegar hún kæmi. Og önnur slík dæmi eru mjög algeng og hafa gefið tilefni til mikilla umkvartana af hálfu bændanna. Finnst mér þetta fyllilega svo athyglisvert, að ástæða sé til þess að gera fyrirspurn, hverju slíkt sæti.

Þá hafa og komið fram kvartanir bændna á þessu sama sölusvæði yfir því, að gerlarannsókn mjólkurinnar væri mjög ábótavant að því leyti, að bæði morgun- og kvöldmjólkinni væri steypt saman, og úr þessari samsteypu væri svo mjólkinn tekin í prufuglösín. Það er kunnara en á það þurfi að minnast, að slíkt gerir engin húsfreyja, sem vill koma í veg fyrir súr í mjólk sinni. Og þegar glösín eru látin standa í nokkurn tíma með slíkri samsteypumjólk, þá þykir ekki vera að marka þá prófun, sem á henni er gerð. Bændur hafa kvartað yfir því, að slík rannsókn sýni ekki þann sama gerlagróður, sem átti að rannsaka, þ. e., sem er í mjólkinni, þegar hún kemur til stöðvarinnar.

Ég hefi og bent á þá óánægju meðal framleiðendanna, sem m. a. kemur fram í yfirlýsingu síðasta fundar Búnaðarfélags Kjalnesþings, að kostnaður sé óþarflega aukinn við stöðina, og vildi ég ennþá spyrja, hverju slíkt sætti.

Ég hefi ekki að svo komnu ástæðu til þess að fara út í fleiri atriði málsins, sem rædd voru við 2. umr., en ég vildi aðeins óska eftir að fá svör við þessum atriðum.

Guðrún Lárusdóttir: Ég hefi hlustað á þessar umr. og þar með á lýsingu hæstv. ráðh. á þeirri mjólk, sem við Reykvikíngar höfum verið að kaupa og nota. Mér þótti lýsingin á búrinu heldur sóðaleg, og slíkt býr hefið ekki þótt nein fyrirmynd á sveitaheimili eða bera húsfreyjunni gott orð.

Eftir því sem mér skildist koma fram í ræðu hæstv. ráðh., þá vildi hann binda óánægjuna og kvartanirnar, sem svo mjög bar á, eftir hans sögn, við fráganginn á mjólkinni hjá mjólkurhreinunarstöð þeirra Kjalnesinga. Að þessu vildi ég víkja örfáum orðum, og spyrja hæstv. ráðh., hvort ekki hafi orðið vart við neina óánægju og engar kvartanir komið fram, áður en vinnslustöðin komst í eign þessa títt um talaða samlags bændanna. Sannleikurinn er sá, að óánægjan er jafngömul mjólkursamsölunni sjálfri.

En mig furðar þó, að annar eins sóðaskapur og slík óreiða, sem ráðh. lýsti hér áðan, skuli hafa getað átt sér stað undir yfirstjórn hinnar máttugu mjólkursölunefndar, sem vissulega var að líta eftir þessu, með aðstoð sjálfs ráðherrans. Þegar samsalan tók við, urðu miklar breytingar á mjólkurviðskiptum hér í bæ. Við vitum öll, hvernig þessu var háttað áður.

Mjólkurfélag Reykjavíkur hafði ætíð á boðstólum hina beztu mjólk og mjólkurvörur. Það

hafði líka góð skilyrði til að flokka mjólkina, vegna þess að því barst aldrei meiri mjólk en svo, að vel var hægt að ráða við hana.

Ennfremur starfaði hér mjólkurbú, sem framleiddi hina ágætustu mjólk, sem hægt er að fá, Korpúlfsstaðabúið. Þá má benda á, að menn keyptu mjólk frá bændunum í kringum Reykjavík og fengu mjólkina beint úr kýrspennum, öldungis ómengaða að öllu leyti. Þessi mjólk var því ágæt. En þegar samsalan kom til skjalanna, breyttist þetta mikið. Þá var mjólkinni allri helld saman og hún gerilsneydd í heild. Við það versnaði mjólkinn til mikilla muna, og kom þá strax fram óánægja, því heimilunum brá mikið við. Fyrir utan þetta allt stöfuðu mikil óþægindi af þeirri óreiðu, sem var á fyrirkomulagi samsölnunnar fyrst í stað, en um það er ekki vert að sakast svo mjög, því á því var nokkurnveginn ráðin bót smátt og smátt.

Þá olli það mikillar óánægju, er Hvanneyrarskyrið hvarf alveg af markaðinum, því það var vara, sem almenningi geðjaðist vel. Ég vil geta þess um leið, að Mjólkurfélag Reykjavíkur bjó einnig til ágætt skyr, en það hvarf einnig, svo ekki var heldur hægt að fá það skyr. Ennfremur var mikil óánægja út af rjómanum og er enn í dag. Ofan á þetta allt bættist svo það, að um tíma fékkst ekki nema gerilsneydd mjólk, mjólkursölunefnd lét að visu gefa út mjólkurvottorðin frægu, upp á Kleppsmjólkina, sem margir muna. En illa og ógreiðlega gekk að ná í þá mjólk, og mætti segja af því margar bæði skringilegar og hörmulegar sögur, þó ég ekki geri það hér. Ég skal að visu játa, að þegar sullað er saman mjólk úr öllum áttum, verður vart hjá því komizt að gerilsneyða hana. En svo mikið er víst, að mönnum þóttu skiptin slæm.

Eins og menn muna, þá hófust húsmæður hér í Reykjavík handa til þess að reyna að fá ráðna bót á þessu. Þær báðu um að fá kaldhreinsaða mjólk, eins og áður, og að mjólkinn fengist í flöskum í brauðbúðunum. Voru það sérstaklega einyrkjahúsmæður, sem óskuðu eftir þessu, því þegar samsalan tók við, var mjólkurbúðunum fækkað mjög mikið, og var því víða langt að sækja mjólk. Og meðan heimsendingarnar gengu ekki betur en fyrst í stað hjá samsölunni, þá leið svo margur dagurinn, að engin kom mjólkinn. Ennfremur báðu húsmæður um, að mjólkinn væri seld á ½ lítra flöskum, til þæginda fyrir þá, sem ekki keyptu nema lítið af mjólk.

Þá var beðið um, að Hvanneyrarskyrið kæmi aftur á markaðinn og að rjóminn yrði bættur. Og ein krafan var það, að mjólkurflöskurnar væru dagsettar, því það kom oft upp úr kafinu, að mjólkinn var orðinn gömul og skemmd.

En engum af þessum kröfum fékkst framgengt. Það voru haldnir fundir og send nefnd til mjólkursamsölnunnar og rætt um þetta í fullu bróðerni, það var farið til dómsmrh. og rætt um þetta við hann. En þrátt fyrir allar þessar tilraunir fékkst engin bót að sinni.

Og þá var gripið til þess, sem kallað hefir verið mjólkurverkfall. Þegar það þótti sýnt, að húsmæðurnar, sem gengu fram fyrir skjöldu í þessu máli, fengju engum umbótum áorkað, hvernig áttu þær þá að fá sig til að kaupa þessa

slæmu vöru? Og var þá um annað að gera en takmarka mjólkurkaupin? Var hægt að knýja húsmæður til að kaupa skemmda mjólk til heimilisnota?

Og þó að vissir menn og blöð hér í bæ létu ekki af því að fara um þetta hinum hörðustu orðum, þá var það ekki annað, sem gerðist, en það, að húsmæðurnar takmörkuðu við sig mjólkina, af því að þeim var engin sanngirni sýnd í þessum málum.

Því hefir verið haldið fram, að þetta hafi verið gert til þess að eyðileggja skipulagið eða samsöluna. Nei, það var ekki gert til þess, heldur til þess að knýja fram kröfur um umbætur í þessum efnum. Vitanlega dró mikið úr mjólkurneyzlunni, enda þótt Alþýðublaðið héldi því fram um þessar mundir, að mjólkurneyzlan hefði aukizt í þænum.

En svo kemur rúsinan í pylsuendanum. Þegar hér er komið, kemur prestvígður maður úr mjólkursölu og stefnir nokkrum konum fyrir afskipti þeirra af þessum málum, afskiptunum, sem ég hefi lýst hér og sagt rétt frá. Það var tekið miklu harðar á þessu verkfalli en nokkru öðru verkfalli, sem hefir gerzt í þessum bæ. Ódæðið, sem húsmæðurnar drýgðu, er, að þær berjast fyrir því að fá góða vöru, og um leið berjast þær líka fyrir því, að samsölunni vegni vel. Ég þori að fullyrða, að ef húsmæðurnar hefðu fengið kröfum sínum framgengt þá þegar, hefðu mjólkurkaupin aukizt til stórra muna, bændum til stórgagns.

Ég vil í þessu sambandi benda á það, að það voru fleiri en húsmæðurnar, sem gerðu mjólkurverkfall. Kommúnistar gerðu líka verkfall. En ekki vegna þess, hvað mjólkinn var vond, heldur af því, hvað hún var dýr. Það var búið að lofa að lækka mjólkina, en það loforð brást. En ekki var þeim stefnt kommúnistunum, og ekki voru þeir leiddir fyrir rétt, a. m. k. hefi ég ekki orðið vör við það. Ég vil leyfa mér að kalla þetta hlutdrægni, að þegar um flokk manna er að ræða, þá er sumum stefnt eins og um ódæðisverk væri að ræða, en við öðrum, sem aðhafzt hafa nákvæmlega hið sama, er ekki hreyft hið minnsta. Hvernig ætli á þessu standi? Því hefir ekki verið svarað til þessa.

Og ekki nóg með það, að húsmæðrunum væri stefnt, heldur var farið í mál við þær út af þessu, og það fór svo, að þær voru dæmdar til að greiða skaðabætur fyrir það eitt, að þær vildu ekki kaupa vöru, sem þær voru óánægðar með. Ég veit ekki, hvort mönnum kann að finnst þetta réttmætt. Ég læt menn alveg um það.

Nú mætti e. t. v. segja, að þetta sé allt liðið og um garð gengið. En hvernig er þá ástandið nú, eftir að hæstv. ráðh. hefir tekið þessa stöð leigunámi, sem var svo svívirðileg í meðferð sinni á mjólkinni? Ég skal ekki dæma um það. En það veit ég, að komið hefir fyrir, að orðið hefir að skila mjólkinni aftur, af því að hún var svo bragðvond. Það má nú segja, að eitt skipti sé ekkert skipti, og að það ætti því ekki að leggjast af mikla áherzlu á það. En þar sem hér hefir verið talað um, að óánægjan út af mjólkinni eigi rót sína að rekja til meðferðarinnar á mjólkinni hjá mjólkurstöðinni, áður

en ráðh. tók hana leigunámi, þá finnst mér ástæða til að taka það fram, að það hefir komið fyrir, eftir að stöðin var tekin, að mjólkinn hefir reynzt illa, verið súr og bragðslæm og því endursend stöðinni af þeim ástæðum. Nei, óánægjan og kvartanirnar yfir mjólkinni eru ekki nýjar. Þær eru jafngamlar samsölunni sjálfri. Og þær kröfur, sem húsmæðurnar báru fram, voru á sterkum rökum reistar.

Ég hefi hér fyrir framan mig fyrirlestur, sem Jón Þorláksson flutti um þetta mál. Ferir hann þar nokkurnvegjan þau sömu rök fyrir máli sínu og ég hefi fært hér. Og er það ekki nema eðlilegt, að mjólk versni eftir þá meðferð, sem hún fær, og er það með öllu ómót-mælanlegt, að svo er. En hér hefir svo við brugðið, að hegning hefir legið við, ef kvartað var, og sízt jök það vinsældir þessara viðskipta, sem lengi munu í minnum höfð.

Eitt þykir mér þó kostulegast við þetta allt saman, og það er það, að um sama leyti og kvartanirnar dynja yfir hæstv. ráðh. og land-lækni vegna sóðaskapar í stöðinni, eru húsmæðurnar leiddar fyrir rétt, til þess að stað-festa vottorð um sama efni. Mér finnst þetta mjög kátbroslegt, og get því ekki stillt mig um að nefna það í þessu sambandi.

*Pétur Magnússon: Þetta mál var svo þraut-rætt við 2. umr., að ég sé ekki ástæðu til þess að fara að teygja úr umr. um það nú.

Það var eitt atriði í ræðu ráðh. síðast, sem ég vildi leiðrétta. Hann sagði, að það hefði verið samið við stöðina um 5 aura hreinsunar- og flöskugjald fyrir árið 1935, samkv. upplýs-ingum, sem forstjórinn hafði gefið um kostnaðinn við að gerilansneyða mjólkina, en þær upplýsingar hefðu verið rangar, og að því er mér skildist, vísitandi rangar. Þetta er röng skýrsla hjá hæstv. ráðh. Árai Eylands og einhver annar gerðu áætlun um það, hver kostnaðurinn mundi verða, og sú áætlun var lögð til grundvallar, þegar samið var fyrir árið 1935. Það er því ekki rétt hjá hæstv. ráðh., að hér hafi verið um villandi skýrslu frá forstjóra mjólkurfél. að ræða. En sannaleikurinn var sá, að það vissi enginn fyrirfram, hver kostnaðurinn mundi verða.

Í öðru lagi vil ég rifja það upp, að hæstv. ráðh. hefir verið að yfirgefa hvert vígið eftir annað. Fyrsta vígið var það, að almenningsþörf hafi krafizt þessa. Hann hefir einnig yfirgefið það vígi, þar sem hann hugðist að sanna, að samningar hafi legið fyrir um að gerilansneyða mjólkina fyrir það verð, sem hann ákvað, og hann hefir gefizt upp við að sanna, að það verð hafi verið sanngjarnt. — Hann hefir einnig yfirgefið 3. vígið, um það, að stöðin hafi verið í því ástandi, að ekki hafi verið við unandi, og sömuleiðis hefir hann yfirgefið 4. vígið, um það, að flokkunin hafi verið svo léleg, að það hafi verið nægileg ástæða til þess að taka stöðina eignarnámi. Hann hefir orðið að játa, að áhöld, sem vantaði, komu ekki fyrr, þó að stöðin hafi verið tekin eignarnámi, heldur en þó að hún hefði verið áfram í vörzlum þeirra, sem hana áttu. — Þá er einungis eitt vígið

eftir, og þaðan verst hæstv. ráðh. eins og ljón. Það er maðkaða skýrið og mygluðu ostarnir. Hann notar skyrsekkina eins og varnarvigi og mygluða ostinn eins og handsprengjur, sem hann kastar á andstæðingana í þessu máli. Ég ætla ekki að fara að endurtaka það, sem áður hefir komið fram, að hve miklu leyti staðhæfingar hans eru á rökum reistar eða ekki. Eins og málið liggur fyrir, er ekki gott að færa fram fullkomnar sannanir í því efni; þar verður að standa staðhæfing á móti staðhæfingu. En það er aðeins eitt atriði, sem mig langar til að spyrja hæstv. ráðh. um: Hvernig gat hann notað þetta sem ástæðu fyrir bráðabirgðalögunum, þegar þess er gætt, að það má heita upplýst í málinu, að ráðh. hafði enga hugmynd um þetta fyrir en eftir að stöðin var tekin af Mjólkursamlagi Kjalarnesþings? Það hefir komið fram í ræðum sjálfs ráðh., að þetta hafi hann ekki vitað fyrir en eftir að skoðun heilbrigðisfulltrúa og héraðslæknis fór fram, en það var eftir að Mjólkursamlag Kjalarnesþings var búið að láta stöðina af hendi. Það liggja órækar sannanir fyrir því, að hæstv. ráðh. gat ekki byggt bráðabirgðalögin á þessum óþrifnaði. Og þar sem sýnt hefir verið fram á með óyggjandi rökum, sem hæstv. ráðh. hefir sumpart orðið að játa og sumpart orðið að víkja sér undan að svara, að aðrar réttmætar ástæður gátu ekki legið til grundvallar fyrir eignarnámslögunum, þá get ég ekki betur séð en að öllum megi ljóst vera, að ráðh. hefir algerlega brostið heimild til þessara ráðstafana sinna.

*Forsrh. (Hermann Jónasson): Ég ætlaði ekki að taka til máls núna, þar sem ekki hefir gefizt neitt sérstakt tilefni til þess. En þar sem hv. 2. þm. Rang. hefir beint til mín fyrirspurn, þá tel ég rétt að svara henni. Það er rétt hjá hv. þm., að vitanlega var ekki hægt að byggja töku stöðvarinnar á því, að þar hafi verið maðkað skyr og mygluðir ostar. En ég ætla ekki að fara að endurtaka neitt af því, sem ég hefi sagt um þetta mál, enda hygg ég, að þeim, sem lesa stjórnartíðindin og þau vottorð, sem ég hefi lesið upp, þyki nægilegar upplýsingar og ástæður hafa legið fyrir hendi til að taka stöðina, þó þetta hafi ekki líka verið sannað fyrirfram. —

Ég ætla sem sagt ekki að fara neitt frekar út í þetta mál, því ég veit, að þeir áheyrendur, sem hér eru, hljóta að vera á minnu máli um það, að mér hafi verið rétt og skylt að taka stöðina eignarnámi. Hv. 2. þm. Rang. getur svo haft sína skoðun, en mér er næst að halda, að hann hefði aldrei lagt út í þennan málflutning, ef hann frá upphafi hefði vitað hið sanna og rétta um þetta mál.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 8:7 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BS, HG, HermJ, JBald, JJ, PHerm, SÁÓ, EÁrna.

nei: PP, GL, JAJ, MG, MJ, PM, ÞBr.

Einn þm. (IngP) fjarstaddur.

Frv. afgr. til Nd.

Á 39. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar. (A. 18).

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Ed. — Afbrigði leyfð og samþ. með 16:3 atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 13:7 atkv.

Till. um að vísa frv. til landbn. felld með 12:9 atkv.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 42. fundi í Nd., s. d., var frv. aftur tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 15:2 atkv.

*Pétur Ottesen: Svo vildi til við 1. umr., að allmikill hraði var á umr., svo að sumir þeirra, sem ætluðu að taka til máls, urðu of seinir. Nú þegar frv. liggur fyrir til 2. umr., vil ég segja f. h. okkar, sem erum umboðsmenn þeirra bænda, sem harðast urðu fyrir barðinu á því, að þessi mjólkurvinnslustöð var tekin leigunámi, að það er ekki einasta vilji okkar, heldur og skylda að láta koma fram hér í Nd. þær óánægjuraddir, sem risið hafa út af þessu atferli, en þar sem ræður okkar munu verða almenns efnis, en samkv. þingsköpum á aðallega að ræða einstakar gr. frv. við 2. umr., viljum við beygja okkur fyrir þingsköpum og fresta því til 3. umr. að láta koma fram umkvartanir þeirra, sem að okkar dómi hafa verið harðast leiknir í þessu máli. Við fulltrúar þessara manna munum því fresta máli okkar til 3. umr., þegar samkv. þingsköpum er leyfilegt að ræða almennt um málið.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 13:4 atkv.

2. gr. samþ. með 14:6 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, HV, JÓL, JG, PZ, PP, SE, StJSt, ÞorbP, JörB.

nei: GTh, JJós, JS, PHall, PO, TT.

13 þm. (ÁÁ, BJ, GP, GG, GSv, GÍ, HannJ, JakM, JónP, MT, ÓTh, SigfJ, SK) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 14:3 atkv.

Á 44. fundi í Nd., 20 apríl, var frv. tekið til 3. umr.

*Ólafur Thors: Ég hefi áður í sambandi við annað mál gert þetta frv. nokkuð að umræðuefni, og þetta mál hefir auk þess sett alveg sérstaklega kröftugri gagnrýni af hendi Sjálfstf. í hv. Ed., svo að ég tel, með hliðsjón af því, að nú er komið fram á síðustu daga þingsins, eftir því sem heyrzt hefir, að ekki sé ástæða fyrir mig að fara langt út í þetta mál.

Þó vil ég ekki, að málið fari svo gegnum hv. d., að ekki sé á það minnst af okkur sjálfstæðismönnum, og ætla ég þess vegna að fara um það örfáum orðum.

Það er öllum kunnugt, hver rök liggja til þessa máls. En þau eru, að þessi mjólkurstöð var hagnýtt af samvinnufélagi bændanna í Gullbringu- og Kjósarsýslu og grennd. Í þeim félagsskap voru nær allir bændur, sem mjólk framleiddu í þessu héraði. Utan við félagskapinn stóðu þó nokkrir menn. Og það var afstaða þessara manna til eigenda stöðvarinnar, sem varð tilefni af hendi ráðh. til að taka stöðina leigunámi. Þessir menn gerðu það að misklíðarefni við stjórn stöðvarinnar, hvaða gjald þeir ættu að greiða fyrir gerilsneyðingu á mjólk, sem þeir framleiddu og fengu hreinsaða í stöð Mjólkursamlags Kjálarnesþings. Framkvæmdarstjórinn gerði þessum bændum tvo kosti. Annar var sá, að þeir gerðust félagsmenn, og þá skyldu þeir njóta sama réttar og aðrir, en ef þeir ekki vildu það, þá skyldi mjólk þeirra verða hreinsuð og gerilsneydd, og þeir greiða fyrir það raunverulegt kostnaðarverð, og þeim skyldi heimilt að hafa eftirlitsmann við stöðina og reikningsfærslu í sambandi við rekstur stöðvarinnar, svo þeir gætu fullvissað sig um, að þeim væri ekki reiknað meira gjald heldur en þetta heimilaði. Að hvorugum þessum kosti vildu þeir ganga, en sneru sér til hæstv. landbrh. og kærðu mál sitt fyrir honum. Nú skyldi maður álita, að samvinnufélagsskapur bændanna gæti verið óhultur fyrir ofsóknunum af hendi þess manns, sem á ráðherradóm sinn því að þakka, að hér á landi eru allmargir menn, sem telja, að samvinnufélagsskapur eigi sérstakan rétt á sér fram yfir aðrar aðferðir í verzlun og viðskiptum. Maður skyldi halda, að þessi samvinnufélagsskapur bændanna gæti verið óhultur fyrir ofsóknunum af hendi ráðh., sem komizt hefir í valdasess af þessari ástæðu. En svo reyndist ekki. Það fór svo, enda þótt þeir menn, sem tilmæli báru fram við hæstv. ráðh., réðu ekki yfir nema 7% af því mjólkurmagni, sem þessi stöð vann úr, að þá lagðist hæstv. ráðh. á sveif með hinum ófélagslyndu mönnum og tók málstað þeirra gegn samvinnubændunum svo rækilega, að hann hikaði ekki við að svipta samvinnubændurnar umráðarétti yfir þeirra lögmætu eign.

Ég hefi áður sagt, að útgáfa þessara bráðabirgðalaga væri fullkomið gerræði, og verð að segja, að það er undur, að einmitt þessi ráðh., sem kennir sig við flokk þann, sem gengur undir nafni samvinnunnar, skyldi láta hafa sig til slíkra verka. Ég held, að í sjálfru sér væru það ekki meiri pólitísk tíðindi, þó að sósíalistar, ef þeir færu með völd, eða sjálfstæðismenn, bönnuðu með lögum samvinnufélagsskapinn í landinu, heldur en þau tíðindi, sem orðið hafa í sambandi við þetta mál, að ráðh. sá, sem styðst við svokallaða samvinnubændur, skyldi ráðast svona heiftúðlega á samvinnubændurnar.

Ég veit, að þessu máli er ætlað að ganga fram á þinginu, því um það eru samningar milli stjórnflokkanna, og við í stjórnarandstöðunni getum ekki hindrað það. Ég álit, að þingið

hefði gert skyldu sína, ef það hefði sýnt þann manndóm að risa gegn þessum l., og var um tíma ástæða til að vona, að svo yrði, þó nú sé annað komið í ljós.

Ég sé svo ekki af þessari ástæðu, og því, sem ég hefi áður sagt um, að málið hefir sætt svo ýtarlegri gagnrýni í hv. Ed., ástæðu til að tefja setu þingsins út af þessu máli, þó ég væri annars reiðubúinn til að tala allan daginn, ef það gæti hindrað, að málið næði fram að ganga. En það er ekki á minu valdi, og get ég þess vegna látið þessi stuttu mótmæli nægja gegn þessu gerræði hæstv. forsrh.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég ætla ekki að lengja þessa umr., því þetta mál verður innan skamms sótt og varið á öðrum vettvangi, og skal ég þess vegna ekki endurtaka neitt af því, sem ég hefi áður sagt í hv. Ed.

Mér þykir leitt, að hv. 1. þm. Rang. skuli ekki vera við til þess að greiða atkv. með frv. núna, eins og hann hefir áður gert. Ég hygg, að það muni sýna sig, þegar sókn og vörn í þessu máli lýkur, að hv. 1. þm. Rang. hafi verið forsjálli í þessu máli en hv. þm. G.-K.

***Ólafur Thors:** Ræða hæstv. forsrh. hefir ekki gefið mér tilefni til langra andsvara. Ég hugsa, að honum verði hálta á því, ef hann ætlar að verja mál sitt með því einu, að einn af þm. Sjálfstfl. — og þá sjálfstf. í ógáti — hafi greitt atkv. með frv. til 3. umr. Hæstv. ráðh. veit, að eins og störfum á þinginu hefir verið hátt að undanfarið, þá hafa menn þurft að spyrja hæstv. forseta eða þá menn, sem sitja við hliðina á þeim, til þess að vita, um hvaða mál væri verið að greiða atkv. Ég veit t. d., að gegn einu máli, sem framsóknarmenn bera fram, töluðu þeir kröftuglega hæstv. atvmrh. og hv. þm. Hafnf., en með því greiddu atkv. í dag allir jafnaðarmenn með tölu. Ég hygg því, að þetta sé veik vörn fyrir hæstv. forsrh., ef hann hefir ekkert sterkara fram að bera en þetta.

***Pétur Ottesen:** Við, sem höfum umboð fyrir þá menn, sem svo grátt og ómaklega hafa verið leiknir af hæstv. ráðh., skulum ekki vera á móti því, að málið sé sótt og varið, eftir þá viðureign, sem um það hefir orðið í þinginu. Við teljum, að þeim, sem orðið hafa fyrir barðinu á valdatöku ríkisstj. á þessari stöð, ætti ekki að vera það ókært, að deilur um þetta mál haldi áfram.

Aðstaða hæstv. ráðh. er orðin vesöl og aum, þegar hann hefir ekkert annað fyrir sig að bera en að einn maður úr stjórnarandstöðunni mun í ógáti hafa rétt upp hendina með málinu.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég ætla ekki heldur að svara þessu mörgum orðum. Það er vitaskuld rétt, að þessi hv. þm. er fulltrúi fyrir menn, sem eru á því svæði, sem mjólkurstöðin tekur til, og af þeirri ástæðu ætti hann ekki að láta til sín heyra á málinu, eftir að hann hefir fengið upplýsingar um, hvernig þessi stöð hefir verið rekin. En það var samskonar fyrirkomulag og hjá Sláturfélagi Suðurlands, en hann á einmitt að hafa gát á því, hvernig það félag er rekið.

Leiga á mjólkurvinnslustöð. — Sala Sanda í Dýrafirði.

Að svo mæltu ætla ég ekki að fara út í frekari umr. um málið. Ég vil aðeins vitna til atkvgr. hv. 1. þm. Rang. Hann greiddi atkv. með málinu, eftir að hann var búinn að fá upplýsingar um, hvernig ástandið var, því þá þorði hann ekki að fara austur í Rangárvallasýslu nema að hafa greitt atkv. með málinu.

*Pétur Ottesen: Ég veit ekki, hvernig átti að skilja ummæli hæstv. ráðh. viðvíkjandi Sláturfélagi Suðurlands. Átti að skilja það svo, að þar væri í einhverju svo áfátt, að líka ráðstöfun þyrfti að gera þar? Það er vist ekki nóg, að hæstv. ráðh. fari í ránsferð á hendur félagsskap þeirra manna, sem stóðu að þessari stöð, þó hann ekki fari með samskonar rangindi og aðdróttanir gagnvart Sláturfélagi Suðurlands. (Forsrh.: Hvernig var með kjötverðið þar?). Hver ræður kjötverðinu í landinu? Er það ekki hæstv. ráðh. gegnum þá nefnd, sem hann hefir skipað? Það er ráðh. sem ber ábyrgðina á því, eða a. m. k. á þeim manni, sem mestu ræður um það í nefndinni, hvernig kjötverðið er ákveðið. Það er þezt fyrir hæstv. ráðh. að snúa sér til hans viðvíkjandi kjötverðinu. En ef hæstv. ráðh. ætlar að fara í svipaða herferð gegn Sláturfélagi Suðurlands og hann hefir farið gegn félagsskap þeirra manna, sem stóðu að mjólkurstöðinni, þá eru þar menn til að taka á móti slíku, þó hann þykist mikill fyrir sér og hafi gengið í skóla hjá sósíalistum í þinginu.

*Forsrh. (Hermann Jónasson): Ég þarf ekki heldur að svara þessu mörgum orðum, að öðru leyti en því, sem snertir Sláturfélag Suðurlands. Hv. þm. veit, að svipað kjötverð er ákveðið fyrir öll félögin, en það er kostnaðurinn við reksturinn, sem dregur úr verðinu hjá Sláturfélagi Suðurlands, og við það getur sá maður, sem settur er til að ákveða verðið, ekki ráðið. Hv. þm. veit vel, af hverju þetta stafar.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17:14 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞorbP, ÁÁ, BÅ, BB, EmJ, EystJ, FJ, GG, HV, JG, MT, PZ, PP, SigJ, SE, StJSt, JörB.

nei: GP, GSv, GÍ, GTh, HannJ, JakM, JJós, JónP, JS, ÓTh, PHalld, PO SK, TT.

Tveir þm. (BJ, JÓI) fjarstaddir.

Frv. afgr. sem lög frá Alþingi (A. 410).

14. Sala Sanda í Dýrafirði.

Á 8. fundi í Nd., 24. febr., var útbýtt:

Frv. til 1. um sölu kirkjujarðarinnar Sanda í Þingeyrarhreppi (þmfrv., A. 37).

Á 11. fundi í Nd., 27. febr., var frv. tekið til 1. umr.

*Flm. (Ásgeir Ásgeirsson): Það eru 4 ár síðan samningar byrjuðu milli ríkisstj. og hreppsnefndar Þingeyrarhrepps um sölu þessarar jarðar.

Málið var rækilega undirbúið, og trúnaðarmaður frá Búnaðarfélagi Íslands hefir gert tillögur um fyrirkomulag á ræktun þessarar jarðar.

Tilgangurinn er sá, að allur almenningur í Þingeyrarhreppi geti fengið þar jarðnaði. Jörðinni er skipt í skákir og allt ræktað, sem ræktanlegt er, og afgangurinn er notaður til þeitar. Samningurinn er nú nokkurnveginn fullgerður, og mun ég leggja eintak af honum fyrir nefndina, því að það er ekki annað eftir en að fá heimild Alþingis til sölnnar. Ég óska svo, að málinu verði að umr. lokinni vísað til allshu.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 23 shlj. atkv. og til allshn. með 23 shlj. atkv.

Á 15. fundi í Nd., 6. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 37, n. 61).

*Frsm. (Héðinn Valdimarsson): Allshn. hefir athugað þetta frv., sem er fram borið af hv. þm. V.-Ísf., og er sammála um að leggja með því, að það nái fram að ganga. Kirkjujörðin Sandar liggur nálægt Þingeyri, og íbúar hreppsins hafa óskað eftir því að fá aukið land til ræktunar. Samkomulag hefir orðið um það milli hreppsnefndar Þingeyrarhrepps og dóms- og kirkjumálaráðuneytisins, að þessi kaup á Sandatorfunni skyldu fara fram til hreppsins, en þó með ákveðnum skilyrðum. Helztu skilyrðin eru þau, að prestssetrið fái að halda nokkrum hluta landsins til umráða fyrir prestinn og að landið geti ekki gengið úr eign hreppsins og safnazt á fárra hendur. Það er gert ráð fyrir að skipta landinu í minni skákir, svo að sem flestir fái tækifæri til að rækta landið og að þetta verði gert í samræmi við áætlun, sem Búnaðarfélag Íslands hefir látið gera. Hreppsnefndin hefir ákveðið að hafa samvinnuræktun þarna. Þykir því vera tryggt með þeim samningum, sem liggja á bak við þessi l., að landið verði notað til hagsbóta fyrir íbúa hreppsins. N. þykir því ekki nema til bóta, að frv. nái fram að ganga, og mælir eindregið með því.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 21 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 16. fundi í Nd., 8. marz, var frv. tekið til 3. umr. Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 19 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 16. fundi í Ed., 8. marz, skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 37).

Á 20. fundi í Ed., 17. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til allshn. með 11 shlj. atkv.

Á 25. fundi í Ed., 22. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 37, n. 108).

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Aðeins örfá orð. N. er sammála um, að frv. þetta verði samþ. með einni lítillfjörlegri breyt. Í frv. stendur í 2. gr., að kaupverðið greiðist eins og venja er til samkv. l. frá 16. nóv. 1907. En nú er húið að nema þessi l. úr gildi og þess vegna ekki hægt að tala um neina venju í þessu sambandi. N. leggur því til, að þetta verði orðað svo: Kaupverðið greiðist eins og fyrir var mælt í l. nr. 50 16. nóv. 1907.

Ég hefði ekki annað um þetta að segja. N. var, eins og ég gat um, einhuga um, að þetta verði leyft.

*Þorsteinn Briem: Ég vil aðeins beina einni fyrirsögn til hv. n. út af þessu máli. Það mun standa svo á um þessa jörð, að henni fylgir nokkurt afrettarland, svonefndur Sandadalur. Ég hygg, að það standi svo á, að a. m. k. næstu jarðir, ein eða fleiri, hafi notað þessa afrétt til upprekstrar og slæгна. Ég ætla því, að þessum jörðum sé fullkomin nauðsyn að halda þeim ítökum, sem þær hafa haft í þessari afrétt, og vildi ég spyrja hv. n., hvort það muni hafa verið samið um þetta atriði.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Ég verð að segja það fyrir hönd n., að ég hygg, að hún hafi ekki rannsakað þetta, en ég vil jafnframt lofa því, að fyrir 3. umr. skuli hið umspurða atriði athugað.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
Brtt. 108 (ný 2. gr.) samþ. með 11 shlj. atkv.
3. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 27. fundi í Ed., 24. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 125).
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9 shlj. atkv. og endursent Nd.

Á 26. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði verið endursent frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar (A. 125).

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, var frv. tekið til einnar umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 164).

15. Alþýðutryggingar (frv. allshn. Ed.).

Á 21. fundi í Ed., 18. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um framlenging á gildi l. nr. 49 7. apríl 1936, um frestun á framkvæmd 2. og 3. málsg. 62. gr. l. nr. 26 1. febr. 1936, um alþýðutryggingar (þmfrv., A. 105).

Á 22. fundi í Ed., 19. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

*Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Allshn. hefir fengið frv. þetta sent frá hæstv. atvmrh., með ósk um, að n. flytti það. Frv. þetta er þannig til komið, að lög þau, sem hér ræðir um, falla úr gildi 1. apríl næstk., og er því nauðsynlegt, að frv. sé flytt í gegnum þingið.

N. fannst rétt að hafa tímann nógu langan, sem lögin yrðu framlengd um, og hefir því lagt til, að það verði til 1. júlí 1938. Annars er það að sjálfsögðu svo, að frv. þetta er ekki nauðsynlegt, ef breyt. verður gerð á tryggingarlögunum yfirleitt, en fyrir því er ekki trygging, og því er frv. flutt. Efni þess er, eins og hv. þm. sjá, að fresta framkvæmd 2. og 3. málsg. 62. gr. laga nr. 26 1. febr. 1936. N. er öll á einu máli um það, að hraða beri frv. gegnum þingið, svo að það geti orðið að lögum fyrir 1. n. m.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 23. fundi í Ed., 20. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 23. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar (A. 105).

Á 24. fundi í Nd., 22. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Sigurður Kristjánsson: Ég sé, að þetta mál hefir farið með einkennilega miklum hraða gegnum efri dæld. Er það ekki fyrir það, að þetta

mál sé einskis virði, heldur mun það vera vegna þess, að lögin, sem farið er fram á, að verði framlengd, falla úr gildi í lok þessa mánaðar, ef framlenging þeirra fæst ekki fyrir þann tíma. Nú er það svo, að þessi lög snerta hagsmuni mjög margra manna hér á landi, og það geysmikið, svo það er óréttlátt að láta þau fara í gegnum þingið með afbrigðum, eða ef svo mætti að orði kveða, að þeim sé laumað í gegnum þingið. Þeir menn, sem þarna eiga mikilla hagsmuna að gæta, eiga rétt á, að frv. sé athugað gaumgæfilega. Þar sem ég sé, að því á ekki að fylgja nein framsaga eða grg., vil ég fara fram á, að á þessu fyrsta stigi málsins sé því vísað til allshn., til þess að þeir, sem eiga hér hlut að máli, fái tækifæri til að birta sín sjónarmið og koma fram þeim rökum, sem þeir hafa að færa fyrir sínum hagsmunum. Ég vona, að hv. deild hafi ekki á móti því, að málið sæti svo vingjarnlegri meðferð, að það sé athugað í nefnd.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég hefi ekki á móti því, að mál þetta fari í nefnd, en ég vildi óska, að hægt væri að komast að samkomulagi um, að málið kæmi aftur til umr. á morgun, því lögin þurfa að staðfestast fyrir 1. apríl. Ég skil ekki í, að frv. valdi neinum ágreiningsi, því samskonar frv. lá fyrir báðum deildum á síðasta þingi og var þá samþ., og síðan hefir ekkert það komið fram, sem bendi til þess, að menn hafi skipt um skoðun. Ég hefi sem sagt ekkert á móti því, að það komi aftur til umr. á morgun, svo hægt sé að ljúka umr. fyrir páska og staðfesta lögin fyrir 1. apríl.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til allshn. með 20 shlj. atkv.

Á 25. fundi í Nd., 23. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 105).

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17:2 atkv.

***Stefán Jóh. Stefánsson:** Eftir ósk hv. 6. þm. Reykv. var talað um að vísa þessu máli til allshn. í gær. Það var að vísu enginn formlegur fundur bókaður um þetta mál í n., en hinsvegar ræddu nm. saman um þetta atriði, og varð niðurstaðan sú, að 4 af nm. voru fylgjandi því að leggja til, að frv. yrði samþ. eins og það liggur fyrir. Einn nm., hv. 8. landsk., gerði aths. og kvaðst ekki reiðubúinn til þess að taka afstöðu í þessu máli, og mér skildist helzt, að hann ætlaði að koma með brtt.

Þó að ekki hafi verið haldinn neinn formlegur fundur um þetta mál, þá hefir samt verið leitað álits nm. um það, og ég vil því leyfa mér að mæla með því f. h. meiri hl. n., að frv. verði samþ. eins og það liggur fyrir á þskj. 86.

Gardar Þorsteinsson: Ég vil fara fram á, að þessu máli verði frestað, úr því búið er að leyfa að taka það hér til 2. umr.

Ég álit það ekki í samræmi við þá venju, sem gildir um afgreiðslu þeirra mála, sem vísað

er til n., að ekki skuli hafa verið haldinn formlegur fundur um þetta mál. Og þó að því væri sleppt, þá má ekki minna vera en það kæmi fram nál. um það frá meiri og minni hl. n.

Ég vil upplýsa hæstv. forseta um það, að ég hefi afhent nál. um þetta mál til prentunar. Vildi ég því óska þess, að þetta mál yrði ekki rætt fyrir en lokið er við að prenta það nál. og því hefir verið útbýtt.

Ég tel það fjarri allri venju, að þvinga málið áfram án þess að sá meiri hl., sem hv. 1. landsk. telur sig formann fyrir — sem ég verð að draga í efa, að sé rétt, þ. e. a. s. að meiri hl. allshn. sé þessu samþykktur — hefir a. m. k. skilað einhverju nál.

Vil ég leyfa mér að æskja þess við hæstv. forseta, að hann lofi þessum tveimur nál. meiri og minni hl. að koma fram fyrir hv. þdm. áður en málið verður rætt.

Forseti (JörB): Samkv. tilmælum hæstv. atvmrh. tók ég málið á dagskrá í dag. Vonaði ég, að allshn. hefði haldið fund og að álit hennar næði þessum deildarfund. Annars þykir mér það vorkunn, þótt hv. 8. landsk. beri þessa ósk fram.

***Stefán Jóh. Stefánsson:** Það var upphaflega ekki meiningin, að þetta mál færi til n., og var það eftir ósk hv. 6. þm. Reykv., að því var vísað þangað. Málið er svo einfalt, að hv. þm. ættu að geta áttað sig á því án þess. Og þó að n. haldi ekki formlegan fund, þá skiptir það engu máli, þar sem það liggur fyrir, að 4 af 5 nm. lýstu yfir, að þeir væru því fylgjandi, að málið gengi áfram óbreytt. Ég sé ekki ástæðu til þess fyrir hv. 8. landsk. að draga í efa, að ég segi satt frá um þetta. Og ég skora á hann að bera það undir hina nm.

Eins og hv. þdm. sjá, liggur á að fá málið afgr. í einhverri mynd fyrir 1. apríl. Og þar sem liðið er á þann tíma, sem er þangað til, vil ég mælast til þess við hv. 8. landsk., að hann dragi þar til við 3. umr. málsins, ef hann vill koma fram með brtt. Annars gæti hann nú þegar lýst skoðun sinni, ef hann vildi láta fella frv., og væri þá hægt að ganga til atkv. um það.

Það hefði ekki orðið langt nál., sem meiri hl. hefði lagt fram. Geri ég ráð fyrir, að það hefði orðið ein eða tvær línur, sem sé, að n. legði með því, að frv. yrði samþ.

Ég sé ekki annað en það sé í alla staði þinglegt að afgr. málið við þessar umr., þótt ekki hafi verið prentað nál. frá meiri og minni hl. allshn.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég vil mælast til þess, að þetta mál geti fengið skjóta afgreiðslu. Ef þarf að fá nál., er hægt að fá það fyrir 3. umr., því eigi þessi lög að komast í framkvæmd, þarf að ljúka afgreiðslu þeirra fyrir 1. apríl. Ég vil því mælast eindregið til þess, að þessum umr. verði lokið á þessum fundi.

Gardar Þorsteinsson: Út af því, sem hv. 1. landsk. sagði, að það hefði upphaflega ekki

verið meiningin, að þetta mál færi til n., þá fæ ég ekki séð, að það skipti neinu máli. Það er d., sem á að ákveða þetta, þó að hæstv. atvmrh. óski þess, að málið gangi áfram, og verður hann vitanlega að taka afleiðingunum af samþykki hennar.

Í öðru lagi sagði hv. 1. landsk., að þetta væri mjög einfalt mál. Það er hreinasti misskilningur. Ég vil benda á það, að með minni nál., sem nú er verið að prenta, eru fjögur fylgiskjöl, sem eru umsóknir og bréf starfsfólksins við símann hér, í Vestmannaeyjum, á Akureyri og Siglufirði, þar sem rök eru færð fyrir því, að það eigi að fella þetta frv. Ég get skýrt hv. 1. landsk. frá því, að það er misskilningur, að ég ætli að koma fram með brtt. Min till. er um að fella þetta mál. Og ég verð að segja það, að ég veit ekki, til hvers nál. eru, ef ekki á að hafa þá venju að biða eftir þeim, þegar búið er að samþ., að málið skuli athugast í n. — Ég veit, að hæstv. forseti gefur mér rétt í því, að ég hefi ekki dregið mikið starf mitt í n., því ég skilaði nál. mínu ásamt fylgiskjöllum til birtingar fyrir klukkan 10 í morgun. — En hvað því viðvikur, sem hv. 1. landsk. sagði um afstöðu hinna nm., þá dreg ég hans orð í efa, því ég veit ekki betur en að hv. þm. Snæf. hafi óbundið atkv. í þessu máli. Hann hefir lýst því yfir, að hann mundi skrifa undir nál. með fyrirvara. — En sem sagt, ég vonast til, að hæstv. forseti fallist á mál mitt, því ég fer ekki fram á annað en að þetta frv. fái þinglega meðferð.

Forseti (JörB): Ég vil vænta þess, að þó menn greini nokkuð á, hvaða meðferð þetta skuli sæta, þá láti menn ekki þann ágreining ganga út yfir afgreiðslu málsins, þannig að töf verði af.

Ég get fullkomlega viðurkennt það hjá hv. 8. landsk., að það sé eðlilegast, úr því að málinu er vísað til n., að þá sé beðið eftir nál. Nú er þetta að visu 2. umr., og fyrst lagt er á móti málinu alveg, en ekki lagt til að gera á því breyt., þá er þetta einfaldara. En til þess að gera báðum aðiljum nokkuð til hæfis, mun ég fresta umr. þangað til seinna á fundinum, í þeirri von, að nál. verði þá komið fram.

Umr. frestað um stund, en fram haldið síðar á fundinum, og var þá komið fram nál. frá minni hl. allshn.

***Jóhann Jósefsson:** Það hefir farið fyrir mér eins og fleirum, að mér finnst mál þetta allundarlega rekið hér í þinginu, og því ætlaði ég í dag, þegar um það var rætt, hvort taka skyldi málið fyrir eða ekki, að taka undir með þeim, sem töldu meðferð allshn. á því óviðfelldna og óþinglega. En til þess kom ekki, að ég tæki til máls þá, því að hæstv. forseti tók þann kostinn að fresta því um fundarsakir, svo nál. minni hl. gæti a. m. k. komið fram. Frá meiri hl. n. hefir ekkert heyrzt annað en skilaboð þau, sem hv. 1. landsk. var með hér í dag. Ég verð nú að segja það, að mér finnst harla undarlegt, ef það á að liðast, að þm. geti sent skilaboð inn í þingið um, að þeir líti svona og svona

á þessi og þessi mál, í stað þess að skila rökstuddum álitum, eins og nefndum ber að gera um mál þau, sem til þeirra er vísað.

Mál það, sem hér er deilt um, lítur þannig út, að nokkrum hluta þeirra manna, sem heyra undir ákvæði 62. gr. laga um alþýðutryggingar frá 1936, sé gerður óréttur. Og eftir því, sem nú er komið, kemur óréttlætið sérstaklega niður á símafólkinu, því að það hefir upplýst undir þessum umr., að nokkur hluti þeirra starfsmanna, sem heyra undir hið umrædda ákvæði alþýðutryggingarlaganna frá 1936, hefir þegar fengið sinn hluta úr lífeyrissjóðnum greiddan út og hætt að greiða iðgjöld sín í lífeyrissjóð embættismanna, og greiðir í þess stað í lífeyrissjóð Íslands. Hér hefir því myndast óvenjulegt ástand, þar sem með frestun á framkvæmd 2. og 3. málgr. 62. gr. laganna frá 1936 er haldið fyrir stórum hluta starfsfólksins, sem lög þessi snerta, miklum fjármunum, sem nokkur hluti þess hefir þó fengið greidda út. Það er því ekki óeðlilegt, þó að komið hafi upp óánægja meðal þess starfsfólks, sem fyrir ranglætinu hefir orðið, en eins og hv. minni hl. bendir á, þá er það sérstaklega starfsfólk landsímans í Reykjavík, Akureyri, Siglufirði og í Vestmannaeyjum, sem sent hefir ákveðin mót-máli gegn frv. þessu og óskar eindregið að hafa frítt val skv. 62. gr. tryggingarlaganna um það, hvort það kaupir sér lífeyri í lífeyrissjóði embættismanna eða lífeyrissjóði Íslands. Ég verð nú að segja það, að mér fannst hæstv. atvmrh. taka nokkuð djúpt í árinna í dag, þegar hann sagði, að það væri „ósvinna“ að fara fram á annað eins og það, að meiri hl. allshn. gengi þinglega frá máli þessu. Já „fullkomna ósvinnu“ kallaði hæstv. ráðh. slíkar kröfur. Mér getur nú ekki annað fundizt en að það sé jafnvel meiri ósvinna að reka svo mjög á þingið með slíkt mál sem þetta, að vera með stórrýði og bægslagang úr ráðherrastóli, aðeins fyrir það eitt, að óskað er eftir, að málið fái þinglega afgreiðslu. Af því, sem ég nú hefi tekið fram, þá tel ég ekki rétt að samþ. frv. þetta eins og það liggur fyrir. A. m. k. þá ekki fyrr en fyrir lægju einhverjar upplýsingar um það frá hæstv. stjórn, að með þessum endurtekna fresti á framkvæmd laganna ætti ekki að stórskafa fólkið. Að það þurfi t. d. ekki að biða lengur en til næsta árs til þess að geta orðið aðnjótandi þeirra hlunninda, sem lögin frá 1936 veita því í þessu efni. Um þetta væri meiri þörf að fá yfirlýsingu úr ráðherrastóli heldur en hitt, að málið mætti ekki fá þinglega afgreiðslu. Fáist því ekki skýr og ákveðin svör um þetta hjá hæstv. ráðh., er ekki annað fyrir hendi en fella frv.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég er sammála hv. þm. Vestm. um það, að fólk það, sem hér kemur til greina, eigi að fá löglega meðferð mála sinna, en ég er ekki viss um, að sú aðferð, sem hann og fylgifyiskar hans beita gagnvart máli þessu, að þæfa það og þæfa með málþófi, sé sú besta, þar sem óumflýjanlegt er, að það fái lagalegt gildi fyrir 1. apríl. Í grein þeirri, sem hér ræðir um, eru þau ákvæði, að embættismenn eða barnakennarar, sem eru

yngrri en 40 ára og greitt hafa í lífeyrissjóð embættismanna, megi halda áfram að tryggja sér lífeyri úr þeim sjóði, eða að öðrum kosti að tryggja sig í lífeyrissjóði Íslands, og fá þá endurgreitt það, sem þeir hafa greitt í lífeyrissjóð embættismanna. Eins og ég hefi tekið fram áður hér á þessu þingi, þá verður lögð fyrir þingið breyting á alþýðutryggingalögnum, en það er óhugsandi með öllu, að þær breyt. geti orðið afgr. fyrir 1. n. m., og getur því ekki verið um annað heppilegra að ræða en að samþ. frv. og framlengja gildistöku hinna umræddu málsg. í 62. gr. alþýðutryggingalaganna. Verði frv. aftur ekki samþ., þá er það óhjákvæmileg afleiðing þess, að starfsfólk það, sem hér á hlut að máli, verður harðara úti en annars. Það yrði að tryggja sig aftur í lífeyrissjóði Íslands og fengi með því minni lífeyri, þar sem tryggingartíminn yrði að miklum mun styttri, a. m. k. hjá öllum þorra þess.

Ég held því, að með skynsemi geti enginn mælt á móti þessu frv., þar sem fólkið fær stórum verri kjör, ef það verður ekki samþ. Ég vil því mjög eindregið skjóta því til andstæðinga frv., að láta niður falla andstöðu sína gegn því nú, því að það er engin skynsamleg ástæða, sem mælir gegn þessari umræddu frestun.

*Frsm. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Mér finnst hún einkennilega áberandi umhyggjan, sem hæstv. ráðh. ber fyrir þessu umtalaða starfsfólki, þegar hann fer að fara bónarveg að okkur andstæðingum málsins, um að skipta um skoðun og leggja ekki á móti frv. Það er eitthvað á bak við þessa framkomu. Það, sem menn verða fyrst og fremst að athuga í þessu sambandi, er það, hver var hinn raunverulegi tilgangur alþýðutryggingalaganna, þegar þau voru sett, a. m. k. hvað þetta umdeilda atriði snertir. Þá þegar var barnakennurum í sjálfsvald sett, hvort þeir tryggðu sig í lífeyrissjóði embættismanna eða í lífeyrissjóði Íslands. Það er þess vegna ljóst, að þegar það frv. var samið, og eins og Alþingi gekk frá þeim lögum, var ætlað til, að þessu fólki yrði veitt frjálst val um það, hvort það greiddi lífeyrisgjald til lífeyrissjóðs Íslands eða tryggingarsjóðs ríkisins. Hins vegar bar hæstv. ráðh. fram frv. á síðasta þingi, er varð að lögum, um að fresta endurgreiðslu úr lífeyrissjóði embættismanna eða barnakennara, samkv. 62. gr. alþýðutryggingalaganna. En þessi l. um frestun endurgreiðslunnar gengu svo seint í gildi, að allmargir starfsmanna, sérstaklega stjórnnarráðs og pósts, munu á tímabilinu frá því alþýðutryggingalögnum gengu í gildi og þangað til þessi lög fengu staðfestingu hafa snúið sér til forstöðumanna þessara sjóða og fengið endurgreitt það, sem þeir höfðu greitt til sjóðanna. En þegar á að meta það, hvort aðrir tilvarandi starfsmenn eiga að fá samskonar endurgreiðslu, verður að taka tillit til þess, að sumir hafa fengið slíka endurgreiðslu, og því mælir allt með því, að sama regla eigi að gilda fyrir alla starfsmenn hins opinbera. Það getur ekki átt sér stað, að þeir starfsmenn, sem ekki hafa verið nógu fljótir í tíðinni með að fá þessa endurgreiðslu, kannske fyrir það,

að þeim hefir ekki verið gert aðvart um það, að von væri á lögum, er sviptu þá þessum rétti, eigi að liða fyrir þessa tilviljun. Það sýnist ekki geta verið meining Alþingis að ætla að orsaka hér mikið misrétti meðal samskonar starfsmanna. En eins og tekið er fram í nál. mínu á þskj. 133, felst einmitt þetta misrétti í frv., og því er rétt að fella það. Samkv. gömlu lögnum áttu þeir embættismenn og starfsmenn ríkisins, sem um er að ræða, að greiða til lífeyrissjóðanna yfir 20 þús. kr. á ári samtals, en samkv. l. um lífeyrissjóð Íslands væri þessi greiðsla 5 til 6 þús. kr. Það sýnist afar óeðlilegt, að þeir, sem ekki hafa meðan það var hægt óskað eftir endurgreiðslu úr gömlu lífeyrissjóðunum, skuli nú eiga að greiða ferfald gjald við hina, sem fengið hafa endurgreiðslu og komnir eru inn í lífeyrissjóð Íslands, eins og upphaflega var ætlað til, að allir færu, shr. 62. gr. alþýðutryggingalaganna. Á það vil ég einnig benda, að sú launaupphæð, sem tillög til lífeyrissjóðs embættismanna byggist á, er í ýmsum tilfellum mjög misjöfn. Hjá þeim, sem taka laun samkv. launalögum, miðast tillögin við þau laun. Þessi laun eru fremur lág, en svo hafa þessir menn auk þess talsverðar aukatekjur fyrir sín störf, sem ekkert tillit er tekið til. Aðrir opinberir starfsmenn hafa haft aftur á móti laun samkv. samningi, hærri föst laun en hinir, en engar aukatekjur. Afleiðingin verður sú, að þeir, sem taka laun eftir launalögum, greiða iðgjöld af lægri upphæð en hinir. Þannig geta tveir menn, sem hafa jöfn heildarlaun, segjum 4800 kr., annar er undir launalögum, hinn tekur laun samkv. samningum, greitt mjög mishátt tillag til lífeyrissjóðs, þar sem annar verður að greiða árlega kr. 300.00 en hinn ekki nema kr. 150.00.

Ég vil benda á það, að í nál. mínu er prentvilla, þar sem fallið hefir niður orðið ekki í byrjun fjórðu málsg. Þar á að standa „sem ekki taka laun sín“ o. s. frv. Þessu fólki skapar frv. sérstaklega mikið misrétti, eins og áður er sagt, með því að meina því að njóta þeirra réttinda um val, sem 62. gr. alþýðutryggingalaganna átti að gefa þeim.

Ég fæ ekki séð, að það skipti svo miklu máli, þó hæstv. ráðh. lýsi því yfir, að hann muni bera fram nýtt frv. viðvikjandi þessu. Það er nú liðið allverulega á þetta þing, og er ekki séð, að það frv. fengist afgr., þó það kæmi fram. Og auk þess er ekki séð, að það feli í sér nokkra bót á því misrétti, sem hér á að framkvæma. En ef þetta frv. á að leiðrétta það misrétti, sem af því skapast, að allir fá ekki að velja samkv. 62. gr., ef það á að vera í sama anda og sú lagagr., þá þarf vitanlega ekki að bíða eftir því frv. Þá er vitanlega fyrirhafnarminnst að láta l. um frestun 62. gr. falla úr gildi; þá er takmarkinu náð. Vitanlega er það hlægilegt af hæstv. ráðh. að halda því fram, að það fólk, sem vill fá endurgreiðslu úr lífeyrissjóði embættismanna og barnakennara og kaupir sér tryggingu í lífeyrissjóði Íslands, geti orðið fyrir tapi við breytinguna. Það er ekki hlutverk hæstv. ráðh. í þessu efni að sjá um, að þetta fólk velji rétt, heldur hitt, að það eigi allt kost á þeirri vól, sem lögin nr. 26 frá 1936 ætla því. Þetta

voru nú heldur léttvæg rök hjá hæstv. ráðh. Hann þykist vera að spara þessu fólki einhverja vexti. En ég vil í þessu sambandi benda á þau fjögur fskj., sem prentuð eru með nál. minu á þskj. 133, þar sem svo að segja allt starfsfólk símans í Reykjavík, bæði bæjarsímans og landssímans, fer fram á það, að frv. þetta verði fellt og að starfsfólkið fái að velja svo sem gert er ráð fyrir í 62. gr. Samskonar yfirlýsingar eru þarna frá starfsfólki símans á Akureyri, Siglufirði og Vestmannaeyjum. Og auk þessa, eftir að þskj. 133 var prentað í morgun, hafa horizt 3 skeyti frá starfsfólki símans til viðbótar við hin. Eitt frá Ísafirði, undirritað af sex starfsmönnum, þar sem farið er fram á hið sama, að fólkið hafi frjálst val um tryggingarstofnanirnar samkv. 62. gr. og skorað er á Alþingi að samþ. ekki það frv., sem hér liggur fyrir. Hin tvö skeytin eru frá Borðeyri og Seyðisfirði, og eru þau shlj. þessu skeyti. Það er því alveg ljóst, að starfsfólk símans er andvigt frv. og óskar þess að eiga fritt val um, hvort það kaupir sér tryggingu í lífeyrissjóði embættismanna eða lífeyrissjóði Íslands. Það vill svo einkennilega til, að starfsfólk símans er sá eini hópur, sem þetta frv. nær raunverulega til.

Ég vil svo að síðustu benda á það, hvað hér er verið að fara fram á. Það er ekki annað en það eitt, að látin verði gilda þau ákvæði alþýðutryggingalaganna um valið, sem allir voru sammála um á sínum tíma. Í öðru lagi er farið fram á það, að þessu fólki sé endurgreitt það fé, sem það hefir greitt í lífeyrissjóðinn gamla, þegar hinna var stofnaður. Og gamli sjóðurinn á meira að segja að hirða vextina; fólkið á að fá þetta vaxtalaust. Í þriðja lagi, að þessi regla um endurgreiðsluna gildi jafnt fyrir alla. Það er vitað, að svo og svo stór hópur starfsmanna hins opinbera, bæði í stjórnnarráðinu og pósthúsinu, hafa fengið endurgreitt fé sitt. Og hér er ekki farið fram á annað en að þessi sjálfsagða regla gildi jafnt fyrir alla. Ég vil því vona, að hv. þdm. athugi vel, hvað hér liggur á bak við, og felli því þetta frv.

***Jóhanna Jósefsson:** Það er eiginlega alveg samboðið öðrum málflutningi hæstv. ráðh. og aðferð í þessu máli, að bera mér það á brýn, að ég hafi notað málþóf um þetta frv., fyrir það, að ég hefi einu sinni talað um málið. Það fer að verða æðivandlifað hér á þingi, þegar maður má eiga það á hættu að vera sakaður um málþóf fyrir að láta skoðanir sínar í ljós með einni ræðu. Ég veit ekki, hvað það kallast hjá hæstv. ráðh., en hjá leikmanni væri það kallaður hroki, en þessi hæstv. ráðh. leyfir sér að tala eins og hann einn eigi málfrelsi hér í hv. d.

Hæstv. ráðh. sagði, að við, sem teldum kröfur þessa fólks réttlátar, værum e. t. v. aðeins að skaða hagsmuni þess, en rök hans fyrir þessu voru ekki svo skýr, að ég skildi þau. Þá var hann í þessu sambandi að tala um, að til stæði af hálfu stj., að borið yrði fram frv. til breyt. á alþýðutryggingalögunum. Ég veit ekki, hvernig þær breyt. líta út, og því er erfitt fyrir mig eða okkar andstæðinga stj. að vita, hver áhrif þær kunna að hafa. Hann sagði þó, að í breyt.

þessum væri till. um að fella niður ákvæði 62. gr. um fritt val, þannig, að þeir starfsmenn, sem goldið hafa til lífeyrissjóðs embættismanna, eigi að halda áfram að gjalda í þann sjóð. Hæstv. ráðh. sagðist ekki vita, hvort þingvilji væri fyrir þessari breytingu. En setjum svo, að sá þingvilji næðist, þá skilst mér, að það fólk, sem gerir kröfu um, að frv. á þskj. 105 verði fellt, verði fyrir tvennskonar ranglæti. Nú er það vitað, að síma- og pósthólf og annað lágt launað starfsfólk ríkisins er á engan hátt færara um að greiða há iðgjöld heldur en þeir, sem eiga að greiða til lífeyrissjóðs Íslands. Þess vegna finnst mér, ef breytt yrði l. þannig, að ákvæði 62. gr. um hið frjálsa val yrðu felld úr gildi, þá væri þessu starfsfólki gert rangt sam-anborið við hina. Mér skilst því, að það ofurkapp, sem hæstv. ráðh. leggur á að lögleiða þennan frest, eigi rót sína að rekja til þess, að hann ætlist til, að þingmeirihlutinn ræni þetta fólk til fullnustu þessum rétti.

En það er líka um annað misrétti að ræða, ef 62. gr. verður felld. Það er vitað, að talsverður hópur starfsmanna ríkisins hefir þegar fengið endurgreiðslu úr lífeyrissjóði embættismanna. Ef þingið tekur þennan rétt af þeim, sem enn hafa ekki átt þess kost að nota sér hann, þá skapast með því misrétti milli sambærilegra starfsmanna. Ég sé því ekki, að um annan kost sé að ræða fyrir þá, sem ekki vilja þetta misrétti, en að fella frv., líka vegna þess, að hæstv. ráðh. varaðist vandlega að gefa nokkra yfirlýsingu um það, að sá réttur, sem felst í 62. gr., er fella á niður, verði á einn eða annan veg gefinn aftur, heldur þvert á móti. Hæstv. ráðh. boðaði frv., er rændi þessum rétti, og það eitt er nóg til þess, að ég tel mér skylt að vera móti frv.

Ég vísa svo til föðuhrúsanna öllum aðdróttunum um málþóf, en vil benda á, að frá hendi hæstv. ráðh. er rekið á eftir þessu frv. á óþinglegan hátt.

***Sigurður Kristjánsson:** Það var ég, sem það um frest í þessu máli, eða réttara sagt, ég það um, að því yrði vísað til allshn., af því ég sá, að þetta var mál, sem snerti hagsmuni margra manna, sem ekkert tækifæri höfðu fengið til að láta vilja sinn í ljós um málið.

Hæstv. atvmrh. hefir talað hér af miklum þóttu um málið, og get ég ekki tekið mikið mark á ræðu hans eða þess manns, sem talað hefir fyrir n. Sá maður, hv. 1. landsk., sagði, að þetta væri ofur einfalt mál, en það var þá ekki einfaldara en það, að hann gat ekki komið með neina ástæðu fyrir þeirri staðhæfingu, að ekki þyrfti að athuga málið í n. Hinsvegar gaf hv. þm. í skyn, að hann hefði þrjá af hv. nm. í vasa sínum, en ég hefi enga sönnun fyrir því, að þessir hv. þm. séu vasagull hans, og leyfi mér að draga það stórlega í efa, að svo sé. Hæstv. ráðh. var að tala um málþóf, en það er hin mesta fjarstæða, því ekki getur heitið, að talað sé um málið fyrr en við þessa umr., og í hv. Ed. var málið knúð fram með afbrigðum, þannig að 2. og 3. umr. var lokið á sama degi. Það er því fullkomin frekja hjá hæstv. ráðh. og situr illa á honum að vera með vonzku yfir

því, að þdm. vilja ræða málið, ekki sízt þegar n. sú, er átti að athuga frv., hefir algerlega brugðist skyldu sinni. En sérstaklega á það illa við af manni, sem hefir gert, því miður með árangri, mjög harðvítugar tilraunir til þess að sjá um, að málið sætti ekki venjulegri meðferð. Það var knúlið fram í Ed. með þeim hraða, að það varð að fá afbrigði frá þingsköpum, og 2. og 3. umr. var lokið á sama degi. Þess vegna er það, að ef um óvenjulega meðferð er að ræða á þessu máli, er hún algerlega og eingöngu frá hendi hæstv. atvnrh. og þeirra, sem eru í hans þjónustu í málinu.

Ég hlýt að ræða þetta mál alveg eins og efni standa til, án tillits til, hvort þeir, sem hlut eiga þar að máli, hæstv. atvnrh. og hv. frsm. allshn., eru við eða ekki. Það skal vera á þeirra ábyrgð, þó að þeir bæti gráu ofan á svart með því að sýna málefnum þá fyrirlitningu, sem birtist í fjarveru þeirra. Það sýnir ekki annað en það, að þeir eru komnir á það stig með málið, að þeim þykir ekki nema eðlilegt að bæta ókurteisi við frekjuu, sem á undan er gengin með að reka á eftir máliu. Ég mun samt ræða málið, en þó biðja einhvern, sem hér er viðstaddur, að skila því, sem ég kann að segja eða kann að verða ársarkennt til hæstv. atvnrh. og hv. frsm. meiri hl. allshn., sem svo kallar sig, en ég hefi enga sönnun fyrir, að sé frsm. neins meiri hl.

Ég vil þá fyrst koma að því, að bæði hæstv. atvnrh. og fram. voru að hælasi um yfir því, að þetta mál hefði gengið fram ágreiningslaust í fyrra. En til þess er því að svara í fyrsta lagi, að þá var ekki búið að ganga frá alþýðutryggingunum, og það virðist svo, og ég held, að óhætt sé að lýsa því yfir, að þeir, sem um málið hugsuðu, og ég vænti, að allir hv. þm. hafi litið svo á, að þetta frv. um frestun á 62. gr. alþýðutryggingalaganna væri borið fram vegna þess, að sjóðsstjórnin þyrfti að fá hæfilegan frest til þess að geta sinnt þeim útborgunum, sem hún þyrfti e. t. v. að inna af hendi, ef einhverjir af þeim starfsmönnum, sem þar greinir, öðluðust rétt til þess að skipta um tryggingar og heimta gjald sitt úr lífeyrissjóði embættismauna. Það var ekki nema sanngjarnt, að sjóðsstjórnin fengi einhvern frest, þrátt fyrir að sjóðurinn mun ekki vera mjög lítill, líklega um 2 millj. kr., og ólíklegt, að hann sé svo fastnegldur annarsstaðar, að ekki sé hægt að svara útborgunum, sem svöruðu 5% úr sjóðnum. Nú horfir þetta öðruvísi við, þannig, að það er verið að reyna að loka þessum sjóði fyrir þeim, sem eiga hann, og eiga nú samkv. gildandi lögum rétt til þess að skipta um tryggingar og taka þá inneignir sínar úr sjóðnum í sínar vörzlur. Það er verið að gera tilraun til þess að loka sjóðnum fyrir þessu fólki þangað til ný lög koma í gildi, er skylda þetta fólk til þess að kaupa tryggingar í þessum sjóði áfram og útiloka það frá því að geta keypt tryggingar, sem meira eru við hæfi launakjara þess. Ég held, að best sé, að hv. þm. geri sér það ljóst og láti ekki blekkjast af því, að þessi frestur er til þess að geta komið hnappeldunni á þá meann, sem fá myndu rétt samkv. 62. gr. alþýðutryg-

ingalaganna. Þess vegna er, ef menn líta svo á, að sanngjarnt sé að leyfa þessu fólki að velja um tryggingar, og ef menn líta svo á, sem ég fullyrði að sé, að þessar tryggingar séu of dýrar fyrir margt af þessu fólki, sem er skyldað til að kaupa þær, þá er ekkert annað en að drepa þetta frv.

Þegar mianzt er á þessi væntanlegu lög, er leiðinlegt að vita ekkert, hver þau eru. Það er leiðinlegt fyrir okkur, sem vitum, að þar vofir eitthvað yfir. En það er líka leiðinlegt fyrir þá, sem hafa þau á þjóðunum, að þeir skuli ekki treysta sér til að segja, hvað í vændum sé. Hvers vegna skýrði ekki hv. frsm., sem svo kallaði sig, frá því, hvaða dýrð það er, sem eftir er beðið. Ég verð að líta svo á, að þeir geri það ekki annaðhvort af þeirri ástæðu, að þeim sé það ekki kunnugt, eða af því, að þeir telji það ekki meðmæli með sínum málstað. Ég vil í þessu sambandi hiklaust segja frá því, þó að það sé þungt til ámælis hæstv. atvnrh., að hann hafi sagt svo frá, að þetta frestunarfremvarp í fyrra sé í fullu samræmi við óskir þess fólks, sem það snertir mest, en það er fólk, sem vinnur við landssimann. Hann fór að skýra mér frá þessu. En nú er skorð úr þeirri deilu, því að nú er komin útfirðing og áskorun frá hverjum manni við landssimann, sem getur notið þessa réttar, um að krefjast þess, eða a. m. k. óska þess eindregið, að þetta frv. verði felld. Ég ætla, að það sé kominn áskorun frá 100 manns, og þó vissi fólkkið ekki um, að þetta var á þjóðunum, fyrr en fyrir einum sólarhring. Þegar það er svona fljótt að athuga og ákvarða, þá má ganga út frá því sem visu, að það telur ekki þetta frv. sér til hagsbóta. Ég held, að þessi áskorun sé svo að segja frá hverjum manni, sem réttindi hefir samkv. 62. gr. alþýðutryggingalaganna. Ég veit það raumar ekki með vissu; ég veit bara, að við simann starfa tæplega 200 manns, en réttindi hafa þeir einir, sem eru innan 40 ára aldurs. Geri ég ráð fyrir, að um helmingur símafólksins sé á því aldurs-skeiði.

Hv. 8. landsk. fór nokkuð nákvæmlega út í að skýra frá, hvert misrétti þetta frestunarfrov. fer fram á gagnvart því fólki, sem venjulega er kallað sýslunarmenn, til ágreiningar frá föst-um embættismönnum. Hann sýndi fram á, að langfjölmennasta starfsmannastéttin — símafólkið — tæki laun sín á mismunandi hátt. Á þetta er aldrei of mikil áherzla lögð, því að þegar ríkisvaldið leyfir sér að leggja þær kvaðir á menn, að kaupa sér tryggingar, þá má ekki minna vera en að ríkisvaldið athugi í fyrsta lagi, að þessar kvaðir séu ekki þyngri en mönnum er fært að inna af hendi. En hér eru meann skyldaðir til þess að kaupa dýrari tryggingar heldur en margt af þessu fólki ris undir, því að launakjör þess eru svo hörmuleg, að það gæti ekki komið til mála að bjóða nokkrum mönnum upp á slíkt, ef ekki væri hægt að benda á, að ástæður ríkisins eru hörmulegar. Í annan stað á ríkisvaldið, þegar það leggur slíkar kvaðir á, að gæta þess, að þær komi nokkurnvegin jafnt niður. En af því, sem hv. 8. landsk. skýrði frá, er það ljóst, að sumt af því fólki, sem tekur

sömu launafólgu alls yfir árið, greiðir 100% hærri tryggingagjöld heldur en annað af þessu fólki. Þetta er svo mikið misrétti, að það er alveg óviðunandi. Þetta misrétti stafar svo aftur af því, að ríkisvaldið, sem ákveður fjöldann af þessum sýslunarmönnum og starfsfólki við þessar ríkisstofnanir, skapar því svo hörmuleg launakjör, að til þess að svelta það ekki í hel, veitir það ýmsum launauppbætur. Það greiðir aðeins af því, sem talin eru föst laun, en aðrir koma inn með samningum, og allar þess árs-tekjur eru kallaðar föst laun, og af því verður fólkið að greiða 7% í þennan lífeyrissjóð.

Ég skal jata það, að það er dálítið einkennilegt í þessu máli frá hendi okkar, sem hreyft höfum andmælum gegn frv., að okkur verður langtíðræddast um það fólk, sem er í þjónustu símans. En það stafar fyrst og fremst af því, að sú starfsmannastétt er langfjölmennust af þeim starfsmannastéttum, sem lögin snerta. Í öðru lagi er þetta næstum eina fólkið, sem hefir aðstöðu til þess svo skyndilega að láta sinn vilja í ljós um þetta frv. Það hefir áður verið bent á, að nokkur hluti af öðru starfsfólki en er við símann hafði fengið tækifæri til þess að breyta um tryggingar þá fáu daga, sem urðu milli gildistöku frestunarlagna og gildistöku alþýðutryggingalagna. Þetta atriði út af fyrir sig, að nokkrir menn fengu vitneskju um þetta og gátu notað tækifærið, það skapar nýtt misrétti.

Ég hefi hér mörg atriði á að benda í þessu máli, sem ég tel miklu máli skipta, en mér þykir óviðkunnanlegt að tala fyrir tömu húsi og vil því fara fram á við hæstv. forseta, fyrst máli þessu er sýnd svo mikil litilsvirðing af þeim mönnum, sem vilja berja það fram, að þeir ganga flestir burt úr d. og loka sig inni, að hann fresti þessari umr. og taki málið út af dagskrá. Mun ég þá ekki lengja mál mitt að sinni.

Forseti (JörB): Þess var óskað af hæstv. atvmrh., að þessari umr. mætti ljúka í kvöld. En það er ekki með mínu samþ. eða leyfi, að hv. dm. eru fjarverandi. Ég ætla, að ég hafi leyft tveimur mönnum að vera fjarverandi um stundarsakir. En ég get gjarnan látið heyra í bjöllunni og vitað, hvort menn eru ekki hér nærri til þess að hlýða á umr. (SK: Ég hefi því aðeins lokið máli mínu, að málinu verði frestað). Ég vil beina því til hv. 6. þm. Reykv. að lengja umr. ekki um skör fram, af því að 3. umr. er eftir um málið.

Sigurður Kristjánsson: Ég ætla að beina nokkrum spurningum til hæstv. atvmrh., en ég sé, að hann er ekki viðstaddur, og vil því spyrja hæstv. forseta, hvort ekki megi fresta umr. þangað til þessi mikilsverði aðili málsins geti verið við, því að annað tveggja mun hann vera svo vant við látinn, að hann geti ekki verið við umr., eða hann hirðir ekki um, að málinu sé flýtt. Ég ætla að biða og heyra úrskurð hæstv. forseta um, hvort ekki sé réttara, að hæstv. ráðh. sé viðstaddur, því að það eru mörg mikilsverð atriði, sem ég þarf að fá upplýst.

Forseti (JörB): Mér er kunnugt um það, að hæstv. atvmrh. er upptekinn og sakir þess fjarverandi í þetta sinn.

Nú vil ég vona, að það geti komið að sömu notum, þó að þessar fyrirspurnir verði bornar fram við 3. umr. Vil ég því í fullri vinsemd við hv. 6. þm. Reykv. spyrja hann, hvort hann geti ekki látið þær biða til 3. umr. (SK: Ég er mótfallinn því, af því að ég þurfti að fá svar fyrir 3. umr.). Þess gerist ekki neinn kostur að fá svör hæstv. atvmrh. að þessu sinni, en ég vil mega vænta þess, að hv. þdm. leyfi málinu að fara til 3. umr.

Sigurður Kristjánsson: Mér þykir ákaflega hart að fá ekki þessu máli frestað þangað til ég fæ tækifæri til þess að fá svarað mikilsverðum spurningum, sem ég þarf að gera ráðstafanir út af fyrir 3. umr.

Ég skal skýra frá því, að ég hafði hugsað mér, eftir því sem svör hæstv. atvmrh. féllu við ýmsum spurningum, að bera kannske fram brtt. við þetta frv. við 3. umr. Það getur verið, að hæstv. ráðh. hafi þær upplýsingar að gefa viðvikjandi þessum sjóði, að það sé nauðsynlegt, að gerðar séu einhverjar breytingar við frv., ef það skyldi fá framgang. Ég held, að það geti ekki verið svo háskalegt, þó að það dragist til morguns þessi umr. og tel því ekki ósanngjarnt að fara fram á það.

Frsm. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Ég styð það, sem hv. 6. þm. Reykv. hefir sagt. Auk þess vil ég benda á, að hv. 1. landsk. hefir boðað nál. í dag. Virtist hann vera frsm. einhvers meiri hl. í einhverri n. og var að tala um, að allir nm. hefðu verið sammála. Ég dró þetta í efa, og óska, að nál. þessara fjöggra manna komi fram og hæstv. forseti fresti málinu þangað til.

Forseti (JörB): Menn hafa heyrt ástæður hæstv. atvmrh. fyrir því, hvers vegna hann vill flýta þessu máli. Það er af því, að það þarf að fá afgreiðslu fyrir páskahegina. Hv. 6. þm. Reykv. hefir vitaskuld rétt til þess að bera fram fyrirspurnir og fá þeim svarað, en nú stendur þannig á, að hæstv. ráðh. er upptekinn. En ég vil vona, að ef hv. þm. hyggst að bera fram brtt. og þær kynnu að verða nokkuð öðruvísi, ef hann gæti fengið skýrslur um einhver atriði hjá hæstv. atvmrh., þá auðnist þeim að ná tali saman, þó utan þingfundar sé. Vona ég, að það geti heppnast, og vantreysti ég hvorugum til, ef góður vilji er til þess að greiða fyrir málinu. Ég vil því mega vona, að hv. dm. lofi málinu til 3. umr.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég vil taka það fram, að ég ætla ekki að fara með neinn gáska í þessu máli. Ég vil taka það fram, að ég vil þetta mál feigt. Ég vil gjarnan, að þetta mál fái umr. að öllum hv. þdm. viðstöddum, svo að þau rök, sem ég hefi fram að bera gegn því, geti orðið til þess að málið verði dregið. Þess vegna er frá mínu sjónarmiði engin nauðsyn að fá þetta mál afgr. í kvöld. Hér eru tvö sjónarmið. E. t. v. er það sjónarmið meiri hl., að þetta mál

ljúkist ekki í kvöld, nema það verði fellt. En það er ekki hægt, og þó að ég skilji vel á hæstv. forseta, að hann óski eftir, að málið verði sem fyrst afgr., þá vænti ég, að hann skilji það, að það er sérstök afgreiðsla, sem ég óska eftir, að málið fái. Þess vegna vil ég ekkert gera til þess, að málið fái aðra afgreiðslu en ég óska eftir.

*Gunnar Thoroddsen: Ég styð þá till., sem hér er komin fram og er réttlætismál, að þessu máli sé frestað, því að það er óforsvaranlegt að afgr. slíkt mál, sem hefir mætt svo miklum andmælum, með afbrigðum frá þingsköpum dag eftir dag, þegar það líka er upplýst, að beint hefir verið fyrirspurnum til hæstv. atvmrh., sem ekki er viðstaddur til þess að svara þeim. Vegna þess að allshn., sem á um málið að fjalla, hefir ekki fengið tækifæri til þess, og hv. 1. landsk. stendur hér upp og þykist vera frsm. n., en hefir ekkert umboð til þess, þá er það réttmæt krafa, að þessu máli verði frestað. Hæstv. forseti sagði, að það væri nauðsynlegt að afgr. það fyrir páskahegina. Það má vera, að það sé nauðsynlegt til þess að lögin falli ekki úr gildi — en ég harmaði það ekki, þó að þau féllu úr gildi. En eftir fortíð hæstv. atvmrh. býst ég ekki við, að honum verði flókur af að fresta þinginu og gefa út bráðabirgðalög, ef með þarf.

*Forseti (JörB): Ég vil nú biðja menn að gera ekki eldhúsdag út af þessu; það er óþarft. Ef andstæðingar málsins eru það liðsterkir, að þeir geti fellt það, þá gefst tækifæri til þess við atkvgr. Viðvikjandi þeim efasemdum, sem hafa komið fram hjá sumum hv. þm. um, að hv. 1. landsk. hefði umboð til að tala f. h. þeirrar n., sem hér um ræðir, vil ég taka það fram, að ég tek það trúanlegt, að hann tali f. h. nefndarinnar, þar sem meiri hl. hv. allshn. var viðstaddur og hreyfði ekki andmælum, enda er það ekki óvenjulegt, að slík yfirlýsing sé flutt fram af hálfu n., þótt ekki hafi verið prentað nál.

Ég sé ekki fært, sakir óska hv. meiri hl. n. og hæstv. atvmrh., að taka málið af dagskrá, og vil mælast til þess, að menn lofi málinu að ganga áfram án frekari umr. til 3. umr. Þá geta menn leitt saman hesta sína eftir eigin geð-þóttu.

Stefán Jóh. Stefánsson: Ég þarf í rauninni ekki að segja neitt, fyrst hæstv. forseti hefir skýrt þetta mál, en ég vil þó mótmæla því sem gersamlega röngu, að ég hafi hér talað nokkuð í umboði meiri hl. allshn. án þess að bak við mig væri samþykki þeirra, sem ég talaði fyrir. Ég átti tal við þessa menn í allshn., og þeir voru allir sammála um að vera með þessu frv., nema hv. 8. landsk. Þetta er því slúður eitt og getsakir, sem haldið er fram.

*Frsm. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Ég veit, að það var sjálfsgagt af hæstv. forseta að orða það svo úr forsetastóli, að hann hefði ekki ástæðu til að vefengja það, sem hv. 1.

landsk. sagði, en hinsvegar vil ég benda hæstv. forseta og hv. 1. landsk. á það, að ég hefi tekið fram, að hv. 1. landsk. mundi ekki segja visvitandi rangt, heldur af misskilningi, og ég get lýst því yfir, að hv. þm. Snæf. skýrði hæstv. atvmrh. frá því í gær, að hann mundi skrifa undir nál. um þetta mál með fyrirvara, og þó að hv. 1. landsk. tali lauslega við mann um málið án þess að kalla saman nefndarfund og skjóti sér svo undan þeirri skyldu sinni að semja nál. og láta skrifa undir það, þá getur hann ekki fullýrt neitt um þetta hér í hv. deild móti því, sem aðrir vita betur, og ég veit, að hv. þm. Snæf. mun staðfesta þetta, og þó að hv. 1. landsk. komist undan „subjektivri“ sök, með því að segja ekki visvitandi rangt, þá kemst hann þó ekki undan því, að hann fer hér ekki með rétt mál.

Forseti (JörB): Ég vil beina því til manna, að fara ekki að karpa um þetta.

*Héðinn Valdimarsson: Viðvikjandi því, sem hv. 8. landsk. gat um, að hv. þm. Snæf. hefði sagt hæstv. ráðh., að hann mundi vera með frv. með fyrirvara, vil ég taka það fram, að ég heyrði hann segja, að hann væri með frv. fyrirvaralaust, svo að ég veit, að hv. 1. landsk. hefir rétt fyrir sér í þessu efni. Hinsvegar veit ég ekki, hvað hv. þm. Snæf. hefir sagt við hæstv. atvmrh. í annað skipti.

*Thor Thors: Ég hefi því miður ekki getað mætt fyrr á þessum fundi, þar sem ég hafði ákveðið að mæta á öðrum fundi kl. 5, en mér er kunnugt um, að hér hafa orðið umr. um það, hver sé afstaða mín til þessa máls. Ég vil þá láta þess getið, að þegar hæstv. atvmrh. kom til mín í gær og spurði mig, hvort ég vildi vera því fylgjandi, að þessu máli yrði hleypt áfram, þá sagði ég já. Þá hafði ég ekki fengið þær upplýsingar, sem síðan hafa komið fram í þessu máli. Ég vissi ekkert um það þá, að rökstudd mótmæli gegn þessu frv. hafa komið frá starfsfólki símans, og hefði ég vitað þetta þegar ég talaði við hæstv. ráðh., þá hefði ég tvímæla- laust orðið andvígur því a. m. k., að frv. yrði flýtt svo mjög, sem raun hefir á orðið. Annars vil ég segja það, að ég tjáði hæstv. ráðh., að ég mundi skrifa undir nál. með fyrirvara og hafa þannig óbundnar hendur um, hvernig ég briggðist við málinu við 3. umr., eftir að ég hafði heyrt um alla málavöxtu. Nál. frá hv. meiri hl. hefir aldrei komið fram, og enginn fundur var haldinn í n. um þetta mál í gær. Hv. 2. þm. Reykv. hefir í öðru þarfara að standa þessa dagana heldur en að gegna þingskyldu sinni um það að halda nefndarfund, sem ákveðið er. Hann þarf að gefa mannvonzku sinni lausan tauminn og undirbúa sig undir árásina, en gefur sér ekki tíma til að sinna alvarlegum þingmálum. Hefði þetta mál komið fyrir í n., þá hefði verið hægt að athuga þessi mótmæli. En það er rétt, að ég tjáði hæstv. atvmrh., að ég mundi vera því samþykkur, að málið færi til 2. umr., en ég sagði honum hinsvegar, að ég hefði fyrirvara um það.

*Héðian Valdimarsson: Mér er ekki kunnugt um, að það hafi verið neinn ágreiningur um þetta mál innan n., og ég álit, að hægt sé að afgr. þetta mál án þess að hafa um það sérstakan fund, eins og oft á sér stað um smámál. Ég ætla ekki að fara í neinn samamburð á því, hvort sé stærra, þetta mál eða skiptameðferð „Kveldúlfss“. Ég álit það meiri þingskyldu mína að athuga það mál heldur en hvort halda beri fund í n. um mál, sem gera má ráð fyrir, að allir séu sammála um að afgreiða.

*Guðnar Thoroddsen: Út af ummælum hv. 1. landsk. vil ég taka það fram, að allshn. hefir ekki tekið þetta mál til umr. á fundi, og það hefir ekkert nál. verið gefið út um þetta efni. Með tilliti til þessa leyfi ég mér að staðhæfa það, sem ég hefi áður sagt, að það er mjög óvenjuleg afgreiðsla, þegar hv. 1. landsk. stendur hér upp og þykist tala fyrir munn meiri hl. n. Það er svipuð afgreiðsla eins og ef einn og einn þm. væri tekinn tali hingað og þangað og látinn samþ., að eitthvert frv. gengi fram. Afgreiðsla allshn. á þessu máli er mjög óvenjuleg, og hv. 1. landsk. hefir eins og ég hefi þegar tekið fram, ekkert leyfi til þess að tala af hálfu meiri hl. n. eins og hann hefir gert.

Umr. lokið.

Forseti (JörB): Þá er umr. lokið, og vil ég nú vænta þess, að menn lofi málinu að ganga til 3. umr.

Frsm. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Mér skildist, að hv. 6. þm. Reykv. hefði ekki lokið sinni ræðu; þess vegna hefi ég ekki beðið um orðið. Ég á eftir að taka dálitið fram.

Forseti (JörB): Mér skildist, að hv. 6. þm. Reykv. mundi ef til vill gera það fyrir mín orð að stuðla að því, að málið gengi áfram, og fjölýrða ekki frekar um það við þessa umr. Ég vil vona, að ég megi skoða það svo.

Frsm. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Er ekki heimilt að fara fram á, að atkvgr. biði til morguns, þar sem vitað er, að menn úr öllum flokkum eru fjarstaddir? Það má segja sósíalistunum til heiðurs, sem standa sem einn maður utan um sinn flokksforingja, hv. 2. þm. Reykv., að það séu hæg heimatökin með að ná í þá, því að þeir sitja í herbergi hér uppi og hafa setið þar í dag, og enginn sósíalisti verið við umr. hér í dag; þeir hafa skotizt hingað inn öðru hverju, rétt rekið inn nefið, en horfið jafnharðan út aftur, svo að hér hafa ekki setið aðrir stjórnmenn en einn eða tveir framsóknarmenn, og hæstv. forseti ætti manna best að skilja, að það er þreytandi að verða að tala um mál, sem væntanlega er ekki ákveðið flokksmál, eins og þetta er, þannig að þau rök, sem fram koma, gætu ef til vill sannfært einhverja. Það er dálitið þreytandi að verða að þola það, að þessir hv. þm., sem eiga þó skyldu sinnar vegna að greiða atkv. eftir sannfæringu sinni, skuli ekki lofa manni að tala til þessarar sann-

færingar, sem sjaldan virðist gera vart við sig. Það er ekki nema sanngjarnt, að það sé tekið tillit til þess, að þessir hv. þm., sérstaklega sósíalistar, hafa ekki komið í þessa hv. deild í dag fyrr en nú, og þeir verði því a. m. k. látnir biða hér þangað til búði er að safna saman andstæðingum frv. Ég leyfi mér þess vegna að mælast til þess, að atkvgr. verði frestað.

Forseti (JörB): Þetta er 2. umr., svo að það er hægt að ráða niðurlögum málsins við 3. umr., eftir því sem menn hafa krafta til, svo að ég get ekki slegið því á frest, að atkvgr. fari fram. Það er sízt með mínu samþykki, að þm. eru fjarverandi, að undanskildum einum og einum þm. Ég get ekki svarað fyrir það, þó að menn vanræki að gegna þingskyldu sinni.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10:7 atkv.

2. gr. samþ. með 15:1 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: PZ, PP, SigfJ, SE, StJSt, TT, ÞorbP, BÅ, EmJ, FJ, GÍ, HV, JG, MT, JörB.

nei: JJós.

PHalld, SK, GTh greiddu ekki atkv.

14 þm. (PO, ÁÁ, BJ, BB, EystJ, GP, GG, GSv, HannJ, JakM, JÓl, JónP, JS, ÓTh) fjarstaddir.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 15:5 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: HV, JG, MT, PZ, PP, SigfJ, SE, StJSt, TT, ÞorbP, BÅ, FJ, GÍ, EmJ, JörB.

nei: JJós, JÓl, PHalld, GP, GTh.

13 þm. (JakM, JónP, JS, ÓTh, PO, SK, ÁÁ, BJ, BB, EystJ, GG, GSv, HannJ) fjarstaddir.

Á 26. fundi í Nd., 24. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 105, 136).

Of skammt var liðið var frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12:10 atkv.

*Frsm. minni hl. (Garðar Þorsteinsson): Á þskj. 133 er nál. minni hl. allshn. um þetta mál, og er þar lagt til, að frv. verði felld. Það fékkst ekki við 2. umr., að frv. væri felld, og þess vegna höfum við hv. þm. Snæf. og ég borið fram brtt. á þskj. 136, þar sem farið er fram á, að ef frv. verður samþ., þá nái sú frestun, sem frv. ætlast til, að gerð verði á framkvæmd 2. og 3. mgr. 62. gr. 1. um alþýðutryggingar, ekki til starfsfólks pósts og síma. Ég hefi áður við umr. um þetta mál sýnt fram á það með sterkum rökum, að það er engin sanngirni í því að banna með 1. starfsfólki símans sérstaklega að endurheimta sínar greiðslur úr lífeyrissjóði embættismanna. Ég hefi sýnt fram á, að 62. gr. alþýðutryggingal. hafi verið þannig sett af Alp. 1935, að svo hafi verið til ætlast, að þeir menn, sem yngri væru en 40 ára og hefðu greitt iðgjöld sín til lífeyrissjóðs barnakennara eða embættismanna, gætu endurheimt þetta fé. Ég sýndi fram á, að það fé, sem þar er um að ræða, er eign þessara manna sjálfrá; þeir hafa lagt það allt fram, og að það, sem þeir tapa við það, væru vextirnir,

sem sjóðurinn mundi auðgast á því að hafa haft framlag þessara manna undir höndum. Ég sýndi líka fram, að eftir að alþýðutryggingal. gengu í gildi, hefðu flestir af starfsmönnum póstsins og nokkrir af starfsmönnum stjórnarráðsins not- að þessa heimild og fengið sitt fé endurgreitt, og að það væri ákaflega einkennilegt og ósann- gjarnt að breyta löggjöfinni þannig, að ekki gengi jafnt yfir alla í þessu efni. Ég sýndi líka fram á það, að þessir starfsmenn símans verði að greiða þessi iðgjöld, um 26 þús. kr. á ári, vegna þess að þeir verða að greiða þau í lí- feyrissjóð embættismanna í staðinn fyrir að greiða þau í lífeyrissjóð Íslands, en ef þeir hefðu greitt í lífeyrissjóð Íslands, hefðu iðgjöldin ver- ið samtals 5000 til 6000 kr. á ári. Loks sýndi ég fram á, að þessar greiðslur koma ákaflega misjafnt niður, vegna þess að til grundvallar við útreikning lífeyrissjóðsiðgjaldsins koma föst laun, og föstu launin þá ýmist miðuð við, hvað menn taka í grunnlaun samkv. launal. eða við það, hvað menn taka í laun samkv. samningum við simastjórnina, þannig að menn, sem hafa raunverulega sömu tekjur, greiða sumir 300 kr. í iðgjöld á ári, en aðrir 150 kr. Til viðbótar við þetta vil ég benda á eitt atriði enn, sem mér virðist, að eigi að verða til þess að sannfæra hv. þdm. um, að ekki sé sanngjarnt annað en að veita starfsfólki símans heimild til að velja í þessu efni. Það er það, að starfsmenn bæjar- símans, sem eru um 40 innan við fertugt og koma þess vegna hér undir, þeir hafa laun sam- kv. samningum við stjórn bæjarsímans. Þeir eru ekki tryggingarskyldir og höfðu þess vegna ekki greitt nein iðgjöld. Á árinu 1934 eru hins- vegar sett l. um sameining pósts og síma, og þau lög gengu í gildi 9. jan. 1935. En starfsfólk bæjarsímans fékk undanþágu frá því að koma undir ákvæði tryggingarl. og greiddi ekki nein iðgjöld fyrir 1935, en byrjaði að greiða iðgjöld 1936, og þá til lífeyrissjóðs embættismanna. Al- þýðutryggingal. gengu hinsvegar í gildi 1. apríl næst á eftir. Þessir starfsmenn bæjarsímans höfðu þannig greitt í lífeyrissjóð embættismanna í 3 mánuði. Og þetta fé var í vörzlum simastjórn- ar og hefir alls ekki komið til tryggingastofn- unar ríkisins. Þessir starfsmenn fóru því fram á, að þeir fengju undanþágu, þannig, að þeir fengju endurgreiddar þær iðgjaldaupphæðir, sem þeir greiddu frá 1. jan. til 31. marz 1936, en yrðu framvegis tryggðir í lífeyrissjóði Íslands samkv. alþýðutryggingal. En þetta fékkst nú ekki.

Það virðist alveg ljóst, að þetta fólk eigi fulla siðferðislega kröfu á að fá að koma undir þá tryggingu, sem það sjálft kys, sem er þessu fólki ódýrara. Og það gerir sér þá sjálft ljóst, hvaða kostir og gallar fylgja því, sem það kys sér í því efni. En það á ekki að vera hlutverk Alþingis eða stjórnarvaldanna að taka fram fyrir hendur á þessu fólki um val í þessu efni.

Við hv. þm. Snæf. höfum komið fram með brtt. um það, að þessi ákvæði um frestun nái ekki til starfsfólks pósts og síma. Það er í raun og veru meira formsatriði, að við tökum starfsfólk pósts með í brtt., vegna þess að það fólk hefir þegar fengið öll sin iðgjöld endur-

greidd. Nú veit ég, að ýmsir hv. þm. hafa borið því við, viðvikjandi því að vera á móti þessari till., að ef heimild verði veitt þessu fólki til að hafa frjálst val í þessu efni, þá muni bæstast við mjög stór hópur manna, sem sé barnakenn- arastéttin, sem mundi krefjast endurgreiðslu ið- gjalda sinna í lífeyrissjóði barnakennara. En þá er því til að svara, að barnakennarar hafa á fundi hjá sér og með bréfi til hins háa Al- þingis einmitt óskað eftir því að fá að halda tryggingunum samkv. 62. gr. alþýðutryggingal., þannig að þeir mættu áfram greiða í lífeyrissjóð barnakennara og fengju að hafa þann sjóð út af fyrir sig. Þeir mundu því ekki, þótt þeim væri opin heimild til þess að velja um, breyta til. Það er þess vegna vítað fyrirfram með þessari yfirlýsingu, að þeir mundu halda áfram að greiða til sama sjóðs, þó að þeir mættu velja um, en ekki hirða um að heimta sin iðgjöld endurgreidd. Og þetta kemur mikið til af því, að þessum lí- feyrissjóði barnakennara er haldið alveg sérstök- um, en hann fellur ekki saman við öðra sjóði. Sá háttur hefir og verið á síðan Ásgeir Ásgeirsson var ráðh., að barnakennarar hafa fengið að hafa íhlutun um stjórn sjóðsins. Þeir hafa því einnig frá því sjónarmiði séð ennþá minni ástæðu til að óska eftir breyt. í þessu efni. Það hefir einnig verið samþ., að þessi sjóður hefir verið notaður sem byggingarsjóður fyrir barnakennar- ana. Og ég veit ekki betur en að barnakennar- ar sjálfir, og þeir einir, noti þennan sjóð til þess að koma upp húsum fyrir sig. Þeir hafa þess vegna haft sömu not af sjóðnum eins og starfs- fólk símans mundi vilja hafa af sínu fé. Og ég get óhikað lýst því yfir, af því að mér er kunnugt um það frá þeim mönnum, sem starfa við símann, að ef starfsfólk símans hefði sömu íhlutun um stjórn lífeyrissjóðs embættismanna, að svo miklu leyti sem þetta fólk greiðir fé í sjóðinn, eins og barnakennarar hafa um stjórn lífeyrissjóðs barnakennara, sem sé að þeir hafa umráð yfir sínum lífeyrissjóði til bygginga fyrir sig, þá mundi starfsfólk símans ekki hafa á móti því, að iðgjaldagreiðslur frá því rynn- u í lífeyrissjóð embættismanna. Þetta starfsfólk hefir myndað með sér félagsskap. Það hefir ósk- að eftir að koma upp byggingarfélagi fyrir sig. En því veitist, eins og öðrum, ákaflega örðugt að fá fé til bygginga. Og það hefir hugsað sér, ef frv. verður fellt, að nota heimild 62. gr. tryggingal. og þannig nota þetta fé sem lánsfé til bygginga. Það er það sama og barnakennarar hafa fengið með undanþágu og sérstakri lög- gjöf fyrir atbeina Ásgeirs Ásgeirssonar, þegar hann var ráðh.

Þetta mál horfði öðruvísi við, ef hæstv. at- vmrh. vildi lýsa yfir, að þessum sjóði yrði haldið sér, sem tilheyrir starfsfólki símans, og að það mundi fá að hafa hans sömu not og kennarar hafa af sínum sjóði.

Af þessu, sem ég hefi sagt, er það bert, að þau mótmæli falla um sjálf sig, sem vissir menn innan þessarar d. hafa komið fram með gegn þeirri till. frá minni hl. allshn. að fella þetta frv., svo að starfsfólk símans geti fengið þá ósk sína uppfyllta að fá að hafa sömu not af fé sínu í lífeyrissjóði embættismanna eins

og barnakennarar hafa af sinu fé í lífeyrissjóði barnakennara. Vænti ég þess vegna, að hv. þdm. sjái sér fært að samþ. þá brtt., sem við hv. þm. Snæf. berum fram á þskj. 136.

Umr. frestað.

Á 27. fundi í Nd., 30 marz, var fram haldið 3. umr. um frv.

*Sigurður Kristjánsson: Það er orðið svo langt síðan þetta mál var til umr. síðast, að það er eiginlega slitið úr samhengi, sem ég ætlaði að segja, og það er ekki ástæða til að bæta miklu við það, en eins og hv. þdm. er kunnugt, er komin fram brtt. við frv., sem rétt er að athuga; að sönnu hefi ég áður lýst yfir því í þessum umr., að ég teldi langbezt að fella þetta frv., en ef það tækist ekki, þá er mikil bót í því að samþ. þessa till. Þessi till. á þskj. 136 fer fram á að undanskilja ákvæðum frv. það fólk, sem er starfandi við póst og síma. Það er ekki hægt að neita því, að þetta fólk hefir nokkra sérstöðu, í fyrsta lagi af því, sem raunar hefir áður verið fram tekið af mér og fleirum, að þessi trygging er svo dýr, að þessu fólki er varla fært að kaupa hana; í öðru lagi sökum þess, að margt af þessu fólki hefir komið undir ákvæði laganna rétt áður en lögin um alþýðutryggingar gengu í gildi. Ég held, að fólki hér á bæjarsímanum hafi verið gert að skyldu á árinu 1935 — og þau ákvæði gengu í gildi 1. júlí þ. á. — að tryggja sig samkv. lögum um lífeyrissjóð embættismanna. Þetta starfsfólk vissi þá, að til stóð að setja lög um almennar alþýðutryggingar, og það áleit sér ofvaxið að tryggja sig samkv. lögum um lífeyrissjóð embættismanna og fór fram á, að ákvörðuninni yrði frestað, og það fekk frest frá 1. júlí til áramóta 1935—'36, og eitthvað þremur mánuðum áður en lögin gengu í gildi um alþýðutryggingar kom þetta fólk, sem ég ætla, að sé þó nokkuð margt, undir tryggingarskyldu í lífeyrissjóði embættismanna. En þegar þau lög síðan voru afgr., var í þeim ákvæði um að heimila þeim sýslunarmönnum, sem það vildu, að velja um tryggingu, og það er nú eins og gerist og gengur, að fólk fylgist ekki alltaf algerlega með, þótt verið sé að gera breyt. á lögum; þær verða stundum nokkuð snögglega, og svo er um þau lög, sem nú á að framlengja, og þetta fólk fekk þess vegna ekki tækifæri til þess að vita um, að verið var að loka þessari leið, fyrr en það var um seinan. Ég ætla nú ekki að endurtaka hér það mikla misrétti, sem þetta fólk verður ósjálfrátt fyrir, vegna þess hvernig þessu er fyrir komið; ég skýrði frá því við fyrri hl. þessara umr., en ég ætla að geta þess, sem mér er kunnugt um, að vegna þeirra ákvæða tryggingarlaganna, að fólk þetta mætti velja um, hvort það heldur vildi halda áfram að tryggja sig í lífeyrissjóði embættismanna eða tryggja sig samkv. alþýðutryggingalögum og taka þá út eign sína í lífeyrissjóði embættismanna, þá gerðu ýmsir af þessum mönnum beinlínis ráðstafanir með tilliti til þess, að þeir fengju þetta fé endurgreitt. Og nú er það t. d. vitað um kenn-

arana, að þeir hafa mikil umráð yfir sínum sjóði og njóta þar lána til þess að koma sér upp íbúðarhúsum, en það er einmitt það, sem a. m. k. fjölskyldumönnum liggur mest á og er jafnframt erfiðast. Og mér er kunnugt um, að þegar þarna var opnuð leið til þess, að síma- og pósthólf og nokkrir fleiri fengju endurgreiðslu úr lífeyrissjóðnum og leyfi til að tryggja sig annarsstaðar, þá gerðu ýmsir af þessum mönnum ráðstafanir til þess að koma sér upp íbúðarhúsum og höfðu beinlínis fengið lán upp á þessa litlu greiðslu. Ég segi þetta ekki fyrir það, að þetta sé almennt, heldur til að sýna fram á, að þegar löggjöfin er að hringla með kjör manna fram og aftur, alveg tilfinningalaus fyrir því, hvernig það kemur niður á mönnum, þá getur það skapað svo mikil vandræði hjá ýmsum mönnum, að það er alls ekki við það unandi, og það er varla forsvaranlegt að leika sér að fátæku fólki eins og köttur að mús, vera ýmist að gefa von um, að mönnum opnast einhver leið til þess að koma upp húsi, og loka henni síðan aftur, þegar menn eru búnir að taka að sér skuldbindingar, sem þeim er engin leið að standa við, þegar búið er að loka þessari leið. Á þessu stigi málsins hygg ég, að ekki þýði að koma fram með spurningar, sem ég ætlaði að bera fram um daginn, en það var vissulega skylt og nauðsynlegt, að fyrr í þessum umr. hefði málið verið skýrt betur frá hendi hæstv. stj., t. d. að hér hefði legið fyrir skýrsla um það, hvað þessi sjóður er stór. Mér er sagt, að hann mundi vera nálægt 2 millj. króna. Einnig væri nauðsynlegt að fá upplýsingar um, hvar sjóðurinn er geymdur, hvað mikið af honum er fast og til hvað langs tíma, og ennfremur, hvort ekki væri hægt að gera einhverja athugun á því, hvað líklegt er, að margt af fólki með mikið „kapítal“ muni kjósa að ganga úr þessum sjóði og yfir í hinn almenna alþýðutryggingasjóð. Þetta eru upplýsingar, sem að sjálfsögðu eru nauðsynlegar fyrir menn til þess að geta tekið skynsamlega ákvörðun um þetta mál, en það er alveg forsómað að gefa þær, og lítur út fyrir, að enda þótt málið sé búið að vera nokkuð lengi á döfinni, þá verði nokkurt flautursverk á afgreiðslunni. Ég mun að sjálfsögðu greiða atkv. með þessari brtt., sem hér liggur fyrir á þskj. 136, en hinsvegar held ég við það, að ég álít réttast að fella frv.

*Thor Thors: Í fyrra, þegar frv. shlj. þessu lá fyrir þinginu, má segja, að um það hafi verið algert samkomulag, en það var þá á þeim grundvelli, að þeir menn, sem hér áttu hlut að máli og voru óánægðir með það skipulag, sem frv. gerði ráð fyrir, skyldu fá fé sitt greitt úr sjóðnum. Þetta var samkomulag við hæstv. atvmrh., og við það var staðið á þann hátt, að 14 mönnum var greidd sín innistæða, sem þeir áttu í lífeyrissjóði embættismanna. Þegar þetta mál kom hér í deildina, var ekkert um það vitað, að fleiri væru óánægðir með þetta skipulag og vildu fá fé sitt greitt. Þetta mál fékk enga afgreiðslu í n.; það var ekkert rætt þar, heldur kom það hér til umr. án nokkurrar þinglegrar meðferðar milli 1. og 2. umr.

Nú hefir það komið í ljós, að mikill hluti símafólksins er mjög óánægður með það að mega ekki ráðstafa því fé, sem það á í lífeyrissjóðnum, og eins að þurfa að greiða áfram hin háu iðgjöld til þessa sjóðs. Lög um alþýðutryggingar veittu mönnum í öndverðu þann rétt, að þeir embættis og sýslunarmenn, sem voru innan við fertugt, skyldu sjálfráðir, hvort þeir vildu heldur halda áfram að greiða til lífeyrissjóðs embættismanna eða að fá féð endurgreitt og greiða svo eins og aðrir til lífeyrissjóðs Íslands. Þessu var fyrst frestað á þinginu í fyrra, en nú stendur til að fresta því á ný. Þegar fram koma til-mæli frá fjölmennri stétt um það, að þeir, sem þeirri stétt tilheyra, fái þann rétt, sem lög-gjafinn í upphafi hafði heitið þeim, þá tel ég sjálfsgætt, að orðið sé við þeim tilmælum. Það er vitað, að fólk það, sem vinnur við simann, er með skylduræknustu starfsmönnum ríkis-ins, en jafnframt mjög lágt launað, a. m. k. allflestir, og ég tel mjög ranglát, ef þeim rétti, sem þessu fólki var upphaflega ætlaður, er á ný frestað, eftir þessar mjög svo ákveðnu óskir um að fá að njóta upphaflega hlunninda alþýðutrygginganna. Þess vegna tel ég rétt að gera þá breyt, sem felst í till. okkar hv. 8. landsk., og ég vænti þess, þar sem hér er um að ræða mjög sanngjarnt mál, sem ekki þarf að verulegu leyti að skerða þennan lífeyris-sjóð, og að engu leyti þarf að hindra starf hans, að þá geti hv. d. fallið á að samþ. hana.

Sigurður Einarsson: Ég hafði hugsað mér að leiða þessar umr. algerlega hjá mér, þangað til brtt. á þskj. 136 var komin fram. Þar er bein-línis gert ráð fyrir því, að tvær tegundir starfs-manna, póst- og símamenn, verði undanþegnir þeim fresti, sem frv. felur í sér, og ég hefi heyrt þessa till. rökstudda með því, að hér væri um að ræða láglaunamenn, sem ekki veitti af, ef þeir gætu breytt svo lífeyrisgreiðslum sínum, að þeim tækist að fá það, sem þeir ættu í lífeyrissjóð-num, og gætu tekið upp annað tryggingarlag. Aftan við þessa till. hefi ég hugsað mér að bera fram skriflega brtt., sem tekur til annarar starfs-mannastéttar, sem ekki er eins fjölmenn að visu. Þessir menn, sem mér er persónulega kunnugt um, að eru enn verr launaðir en starfsmenn pósts og síma, eru prestarnir í landinu. Ég legg til, að aftan við tillgr. á þskj. 136 bætist orðin: „svo og presta“. Ég er ekki viss um, hvað margir af prestunum koma til greina, því að mér hefir ekki gefið tórn, sakir páskahelginnar, til að at-huga það, en þeir eru ekki sérlega margir, og hvert einasta orð, sem sagt hefir verið til rök-stuðnings því, að nauðsynlegt væri að rýmka til um þessi ákvæði fyrir starfsfólk pósts og síma, á einnig við að því er snertir prestana, því að þeirra hagur er sízt betri.

Annars kom mér það kynlega fyrir sjónir, þegar framsóknarmenn í þessari hv. d. virtust vera í vafa um, hvort þeir ættu að ljá frv. stuðning sinn eða ekki, þar sem þeim ætti að vera kunnugt um það öðrum fremur, að fé lífeyris-sjóðsins er að miklu leyti bundið í jarðræktar-bréfum og hefir yfir höfuð verið mjög varið til eflingar og stuðnings málefnum landbún-

aðarins, þannig að embættismenn, sem greiða fé í lífeyrissjóðinn, hafa engan aðgang að því átt til sinna nota, nema barnakennarar, sem fengið hafa fasteignalán til bygginga sinna. Sjóðurinn hefir verið notaður til þrautar á þennan hátt, og ekki hvað sízt í tíð núv. stjórnar.

Mér er það ljóst af athugun þeirri, er ég gerði um það mál í fyrra, að það yrði þröngt fyrir hjá lífeyrissjóðnum, ef hann ætti að svara út jafnstórum fjárhæðum og hér yrði um að ræða, ef frv. yrði samþ.

Þó að ég beri brtt. þessa fram, er síður en svo, að ég telji, að frv. eigi að falla, en verði það úr, að það verði samþ. með brtt. á þskj. 136, þá tel ég rétt, að brtt. mín verði samþ., svo að þeir menn, sem hún ræðir um, fái að-stöðu til að njóta þeirra hlunninda, sem í 62. gr. alþýðutryggingalaganna felast.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 158) leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

***Pétur Ottesen:** Ég ætla, að það hafi verið þegar verið var að ræða um og afgreiða lögin um alþýðutryggingar, að það þótti því aðeins fært að kveða svo á, að hlutaðeigandi starfs-menn skyldu greiða áfram í lífeyrissjóð embættismanna, að þeim væri jafnframt gefinn kost-ur á að velja á milli hans og lífeyrissjóðs Ís-lands. En nú ber svo til, að frv. það, sem hér liggur fyrir til umr., gengur út á það, að loka fyrir þessa leið, að starfsfólkið megi velja á milli sjóðanna. Ég verð því að segja það, að mér finnst ekki undarlegt, þó að þeir aðilar, sem þetta kemur harðast niður á, hafi látið í ljós óánægju sína yfir þessu frv., og það því frem-ur, þegar þess er gætt, að meginþorri allra póstmanna landsins, a. m. k. hér í Reykjavík, hefir þegar fengið greiddar út þær upphæðir, sem þeir áttu í sjóðnum. Það verður því að teljast eðlilegt, þó að fram komi tillögur til þess að reyna að draga úr því misrétti, sem hér hefir skapast. Ég mun því greiða atkv. með hverri þeirri till., sem gengur í þá átt að bæta úr því.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, var enn fram haldið 3. umr. um frv. (A. 105, 136, 158).

ATKVGR.

Brtt. 158 samþ. með 17:9 atkv.

— 136, svo breytt, felld með 17:16 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: SK, TT, GP, GSV, GF, GTH, HannJ, JakM, JJós, JÓl, JónP, JS, ÓTh, PHalld, PO, SE. nei: StJSt, ÞorbP, ÁÁ, BJ, BÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, GG, HV, JG, MT, PZ, PP, SigfJ, JörB.

Fr. samþ. með 18:14 atkv., að viðhöfðu nafna-kalli, og sögðu

já: HV, JG, MT, PZ, PP, SigfJ, SE, StJSt, ÞorbP, ÁÁ, BJ, BÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, GG, JörB.

nei: GTh, HannJ, JakM, JJós, JÓl, JónP, JS, ÓTh, PHalld, PO, SK, TT, GP, GSV.

Einn þm. (Gf) fjarstaddur.

Fr. afgr. sem lög frá Alþingi (A. 167).

16. Loftferðaleyfi o. fl.

Á 7. fundi í Sp., 16. marz, var útbýtt frá Ed.:
Fr. til l. um heimild handa atvrmh. til að veita Pan American Airways Company leyfi til loftferða á Íslandi o. fl. (þmfrv., A. 85).

Á 22. fundi í Ed., 19. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Samgmn. flytur þetta mál eftir beiðni hæstv. atvrmh., og samkv. grg. frv. er það mjög vel skýrt, hvað með frv. er meint, og einnig í stað hvaða laga þetta á að koma.

*Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson): Þetta mál hefir verið undirbúið af fulltrúum flokkanna, þannig að ég held, að allir dm. kannist við frv. og efni þess. Á síðastl. sumri kom landkönnuður dr. Vilhjálmur Stefánsson hingað til landsins sem umboðsmaður Pan American Airways Company. Samdist þá með honum og ríkisstj. að leggja fyrir næsta þing frv. um að framleggja leyfi P. A. A. Co. með nokkuð frekari skilyrðum en áður voru sett.

Nú vill svo til, að fyrir liggur mjög ýtarleg grg. um þetta mál frá Vilhjálm Stefánssyni, sem samgmn. nú hefir til athugunar.

Til viðbótar skal ég geta þess, að rétt hefir verið við Vilhj. Stef. um þátttöku þessa flugfélags í byrjunarflugi hér innanlands. Síðan hann kom vestur hefi ég fengið nokkur bréf, og skýtaskipti hafa farið fram milli ráðuneytisins og hans um þetta mál.

Þar sem endanleg niðurstaða er ekki fengin, lítur stj. svo á, þar sem félagið telur sig ekki hafa fengið fulla reynslu fyrir flugskilyrðum á norðurleiðinni, að það hljóti að vera nauðsynlegt að fá þá reynslu, sem því er samfara að hafa innanlandsflug í 2 ár. Töldum við ráðlegast að sameina það tvennt, að félagið aflaði sér reynslu, og við leggjum til okkar skerf til rannsóknanna með sérstöku fjárframlagi, sem við getum ekki komið hjá hvenær sem innanlandsflug byrjar hér á landi. Ég hefi von um, að af þessum samningaumleitunum geti orðið samileg niðurstaða. En að svo vöxnu máli er ekki hægt að fullyrða, hvort málinu verði komið á verulegan rekspöl fyrr en sést, hvort frv. gengur greiðlega gegnum þingið. — Ég vildi mælast til við hæstv. forseta, að hann láti það ganga greiðlega, með tilliti til annara mála og þingskapa.

Um breytinguna, sem gerð er á lögnum, er nægilegt að vitna í grg. Ég vil aðeins benda á, að leyfistíminn er stytur úr 75 árum í 50 ár. Einkarétturinn var bundinn við, að ekki megi veita sérleyfið öðru félagi, sem er í Bandaríkjunum. En nú er leyfishafa heimilt að framselja rétt sinn samkv. leyfinu félögum, sem stofnsett eru skv. lögum einhvers af fylkjunum í Banda-

rikjunum eða Canada, og leyfishafi sé meðeigandi eða hluttakandi í því félagi. Ég geri ráð fyrir, að frankvæmdir hefjist á næsta sumri, nema því aðeins, að undanþága verði veitt, og fastar flugferðir til Evrópu ættu því að geta hafist ekki seinna en árið 1938. Ég álit okkur mikinn feng að tryggja okkur, að þessar samgöngur hefjist, og ég hefi mikla ástæðu til að ætla, að það muni sýna sig ekki síðar en á næsta sumri, hvort það verður.

Stj. hefir kynnt sér, hvort önnur félög væru líkleg til að hefja flugferðir hingað til lands. Er henni ekki kunnugt um nein félög, sem líkur eru til, að séu tilbúin að hefja fastar flugferðir á næstu árum, og telur ekkert benda til þess, að það leyfi, sem ameríska félaginu er gefið, verði til að hindra, að slík starfsemi verði hafin, því að það mun útilokað, að nokkur félög í Bandaríkjunum geti hugsað um þessar ferðir önnur en þetta félag.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 25. fundi í Ed., 22. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2.—13. gr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 12 shlj. atkv.

Á 26. fundi í Ed., 23. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 25. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar.

Á 26. fundi í Nd., 24. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Ed. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 27. fundi í Nd., 30. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2.—13. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 29. fundi í Nd., 2. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 85, 183).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 183. — Afbrigði leyfð og samþ. með 22 shlj. atkv.

*Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson): Á þskj. 183 ber ég fram brtt. við 2. gr. 3. lið á þskj. 85, þar sem aðeins er um það að ræða að gera orðalagsbreyt., eins og hv. þdm. hafa sjálfsagt tekið eftir. Ég skal geta þess, að ég átti tal um þetta við umboðsmann félagsins hér á landi, Steingrím Jónsson rafmagnsstjóra, og hann var þessu samþykkur.

Ég vil svo mælast til þess, að hv. d. samþ. þetta.

ATKVGR.

Brtt. 183 samþ. með 26 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 24 shlj. atkv. og endursent Ed.

Á 31. fundi í Ed., s. d., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 185).

Á sama fundi var frv. tekið til einnar umr. Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv. Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 199).

17. Útflutningur á kjöti.

Á 13. fundi í Nd., 3. marz, var útbýtt:

Frv. til 1. um framlenging á gildi 1. nr. 90 19. júní 1933, um útflutning á kjöti (þmfrv., A. 59).

Á 15. fundi í Nd., 6. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Ég þarf ekki að hafa langa framsögu fyrir þessu litla frv. Samskonar frv. hefir legið fyrir hv. Alþ. undanfarin ár og alltaf verið samþ. umr.- og ágreiningslaust. Eins og menn vita, hefir útflutningur okkar á kjöti verið takmarkaður á norskum og enskum markaði. Þegar það var gert, litu allir hv. þm. svo á, að nauðsyn bæri til, að sú takmörkun gengi jafnt yfir þá, sem þeirra markaða nytu. Til þess voru 1. sett árið 1933. — Þessar ástæður eru óbreyttar enn; það er því óumflýjanlegt að hlutast til um, að þeim, sem kjöt vilja selja, notist þessir markaðir jafnt. Ég legg svo til, að þessu frv. verði vísað til landbn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til landbn. með 20 shlj. atkv.

Á 21. fundi í Nd., 18. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 59, n. 82).

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Ég geri ekki ráð fyrir að þurfa að hafa langa framsögu í þessu máli. Samskonar frv. hefir legið fyrir þessari d. á tveimur undanförunum þingum og verið samþ. — Ástæður fyrir því að landbn. leggur öll til, að frv. verði samþ., eru sömu og undanfarin ár og því er óþarfi að fara að endurtaka þær frá fyrri þingum, þar sem líka allir hv. þdm. eru hinir sömu.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 16:1 atkv.

2. gr. samþ. með 18:1 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 18:1 atkv.

Á 23. fundi í Nd., 20. marz, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 24. fundi í Nd., 22. marz, var frv. aftur tekið til 3. umr.

*Sigurður Kristjánsson: Það stendur svipað á um þetta mál og 1. málið á dagskránni (frv. um framlenging á gildi 1. um frestun á framkvæmd 2. og 3. málsg. 62. gr. 1. 26/1936, um alþýðutryggingar), að ef það á að ná tilætlunum tilgangi, þarf það að afgreiðast mjög fljótlega, sökum þess, að gildi laganna er víst útrunnið mjög bráðlega. Það er svo um þessi lög, nr. 90 frá 19. júní 1933, að þau snerta nú á allt annan hátt þá menn, sem þurfa að flytja út kjöt úr landinu, en þegar lögin fengu gildi, því það hefir komið sérstakt skipulag á kjötneyzluna innanlands, sem breytir mjög þörf manna fyrir markað erlendis. Ég ætla, að það sé svo eftir lögunum frá 1933, að það sé aðeins eitt fyrirtæki á landinu, sem hefir rétt til að nota enska markaðinn, og að sama fyrirtæki hafi einnig að mestu leyti rétt til norska markaðsins. Þegar svo er komið, að opinber nefnd hefir að mestu leyti ráð á því, hverjir hafa rétt til markaðsins innanlands, eru það miklar breytingar. Það mun vera svo, að Samb. ísl. samvinnufélaga hefir eftir lögunum einkarétt í framkvæmdinni um kjötsöluna á enska markaðinum. Það, sem heilbriggt er, er, að markaðinum bæði utanlands og innan sé skipt milli fyrirtækja eftir þörfum manna fyrir markað, því allt kjöt, sem kemur til sölu, kemur upphaflega frá framleiðendunum, þeim, sem landbúnaðinn stunda, og þeir hafa allir jafnan rétt til markaðsins, hver sem kemur söluinni í verk. Nú hefir þetta mál farið nokkuð fljótlega gegnum 1. og 2. umr., og var komið á dagskrá á síðasta deildarfund, en fékkst þá frestað. En ég bjóst ekki við, að það mundi koma strax á dagskrá næsta virkan dag, því að með því er útilokað, að fresturinn nægi til þess að hægt sé að koma með brtt., nema þá skriflega.

Ég vil á þessu stigi málsins ekki fara langt út í að ræða málið almennt. Skál ég þó taka fram, máli mínu til skýringar, að við skipun á kjötsöluinni innanlands hefir kjötverðlagsh. fengið rétt til þess og sér náttúrliga ástæðu til þess að takmarka, hvað hver og einn megi selja mikið af sínu kjöti á innlendum markaði. En

ef svo er gert, að takmarka við menn, hvað þeir megi selja á innlendum markaði, þá má það ekki gerast, nema jafnframt sé opnuð leið fyrir þessa menn til þess að selja það kjöt á erlendum markaði, sem þeir eru útilokaðir með frá innlenda markaðinum. Nú mun það vera svo — ég veit ekki, hvort það er allsherjar-regla hjá kjötverðslagn., en ég hygg þó, að svo sé —, að kaupmenn, sem hafa fjártöku, megi selja 25% af sínu kjöti innanlands. Hv. formaður kjötverðslagn. er hér viðstaddur, og getur hann leiðrétt það, ef það er ekki rétt. Nú segir í 2. gr. þeirra l., sem hér er um að ræða, að enginn megi flytja út kjöt til Bretlands og Noregs, nema með stjórnarleyfi, og að þessum útflutningi skuli vera skipt á milli manna eftir þeim hlutföllum, sem menn notuðu þessa markaði á árunum 1930 til 1932. Nú getur vel svo farið, að þeir menn, sem útilokaðir eru með 75% af sinni kjötframleiðslu frá innlendum markaði, hafi lítið eða ekkert flutt út af kjöti á þessum tiltekna tíma. Og áreiðanlega hafa þeir ekkert flutt til Englands, því að þá var óbeint flutt til Englands kjöt frá ríkinu, og ekki öðrum. Ég hygg, að S. Í. S. hafi haft þessa tilraunasölu eingöngu. Jafnframt þessu er það að athuga, að mjög margir höfðu þá innlenda markað fyrir allt sitt kjötmagn. Þegar þeir eru svo útilokaðir með 75% af þessu kjöti frá innanlandsmarkaðinum, þá geta þeir ekki selt þann hluta nema á útlendum markaði. En jafnframt er þeim markaði lokað fyrir þeim. Hafi þeir lítið eða ekkert notað af útlenda kjötmarkaðinum þessi tilteknu ár, 1930 til 1932, þá brenna þeir inni með þessi 75% af kjöti sínu. Þetta er það, sem ég tel ranglátt í löggjöfinni og þyrfti að leiðrétta. Ef því ekki verður frestað umr. um málið nú, eins og ég legg til, þá vil ég leyfa mér að bera fram skrifl. brtt. við frv. Ég vil heyra undirktir hv. flm. og hæstv. forseta undir þessi tilmæli mín um að fresta umr. nú, áður en ég ber fram skrifl. brtt.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Mér virtist það koma fram hjá hv. 6. þm. Reykv., að hann teldi, að hér þyrfti að koma fram breyt. á l. í þá átt, skildist mér, að í staðinn fyrir að miðað er við árin 1930 til 1932, þ. e. 3 árin næstu áður en kjótsalan til Noregs varð takmörkuð, um leyfi til handa verzlunum til að flytja út kjöt, beri fremur að taka tillit og jafnvel eingöngu, að mér skilst, til þess, hversu mikið kjöt verzlanir hafa í það og það skiptið, sem þær óska eftir að selja á erlendum markaði. Var þetta ekki rétt skilið? (SK: Jú, það, sem menn eiga af kjöti á hverjum tíma).

Hv. þm. var að tala um, að eins og nú væri, þá hefði eitt félag allan enska kjötmarkaðinn. Það er rétt út af fyrir sig, að það hefir alltaf eitt á honum verið. En að því leyti voru orð hv. þm. fallin til að villa sýn í þessu efni, að markaður fyrir okkar freðkjöt hefir verið víðar en í Englandi, og hann hefir verið öllum opin. Okkar bezt freðkjötsmarkaður, að því er verðið snertir, hefir verið í Svíþjóð, þó að hann sé ekki stór. Einnig í Danmörku höfum við haft góðan markað fyrir freðkjöt, það, sem sá markaður

hefir náð. Haustið 1935 fóru 1100 tonn af freðkjöti frá S. Í. S. til Englands, en 500 tonn fóru annað. Þar að auki flutti einn kaupmaður hér á landi freðkjöt til Danmerkur. Hinsvegar flutti þá S. Í. S. út freðkjöt fyrir 2 kaupmenn, og nú í haust líka fyrir þann eina, sem árið áður flutti út sjálfur, af því að hann taldi sér hagnað af því, að S. Í. S. seldi fyrir hann. Kom þar því ekki til greina annað en hrein viðskiptamál. Þess vegna, þótt þetta sé óbreytt með enska markaðinn, þá breytir það engu að því leyti, að freðkjöt selst víðar en þar og allsstaðar annarsstaðar þarf ekki leyfi til freðkjötssölu. Sama máli gegnir um norska markaðinn. Það er satt, að það kom í haust sem leið nokkuð illa við 4 verzlanir á landinu, hvað þær fengu lítið leyfi til að flytja á norska saltkjötsmarkaðinn. 2 af þessum verzlunum höfðu þá aðstöðu, að áður hafði kjöt af því svæði, sem þær höfðu kjöt af til sölu, verið selt að mestu á innanlandsmarkaðinum, en þær hafa nú, síðan kjötverðslagn. kom til sögu, orðið að flytja nokkuð af sínu kjöti út. Ein af þessum verzlunum hefir vaxið á sama tíma sem norski markaðurinn hefir minnkað. Og ein verzlunin var tiltölulega ný, og þess vegna gat hún ekki fengið rétt til Noregs sölu eftir þeim reglum, sem ráðuneytið hefir orðið að fara eftir. Það, sem hér hefir því skeð, er ekki annað en það, að þessir menn verða að selja sitt kjöt annað en til Noregs. Auðvitað er misjafnt, hvernig sú sala gengur. Haustið 1935 var danski saltkjötsmarkaðurinn heldur betri yfirleitt en sá norski, og þá notuðu menn ekki nærri öll sín leyfi til að flytja á norska markaðinn. Nú aftur á móti í haust var norski saltkjötsmarkaðurinn betri, en þröngt um sölu á Danmörku. Þá vildu allir helst fara með allt sitt saltkjöt á norska markaðinn. Þetta mun hafa valdið óánægjunni. Hinsvegar var ekki saltað meira kjöt í haust til útflutnings en það, að það var 400 tunnum minna heldur en mátti selja til Noregs í haust, að viðbættu því saltkjötsmagni, sem seldist á öðrum mörkuðum en Noregsmarkaðinum í fyrra. Það eiga nokkrir eftir að flytja í sín norsku leyfi enn.

Hvað kjötsöluna snertir, hefir ekkert misræmi myndast milli kaupmanna annarsvegar og kaupfélaga hinsvegar. Miðað við sölu saltkjöts til Noregs 1930 til 1932 voru hlutföllin milli þess, sem kaupmenn annarsvegar og kaupfélög hinsvegar urðu að selja af saltkjöti sínu í heild til annara staða en Noregs í haust, að meðaltali þannig, að kaupmenn urðu að selja á aðra markaði 25%, en kaupfélög 24% af saltkjöti sínu. Þessi verður útkoman, þegar kjötmagn þessara aðilja þannig er tekið sem heild, hvort í sínu lagi, sem kaupfélög annarsvegar þurfa að selja og hinsvegar kaupmenn. Og kjötmagnið sem slíkar heildir er það, sem kemur til greina í þessu tilliti, þegar verið er að bera saman kaupmenn og kaupfélög og kjötsölu þeirra, eins og hv. 6. þm. Reykv. gerir. Hér kemur því ekkert misræmi fram.

Ég hefi víkið að því, að 2 verzlanir eru í landinu, sem verzla með saltað kjöt og virðast hafa slæma möguleika til að selja það annarsstaðar en í Noregi, en eftir l. geta ekki fengið

að selja þar. Ég býst nú ekki við, að ástæða sé til að breyta l. þeirra vegna. Ég sé ekki, að hægt sé að gera annað fyrir þær en að leyfa þeim meiri innanlandssölu. Ég býst við, að ekki sé hægt að koma á móti þeim á annan veg en þann.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég vil ekki efast um það, að ýmislegt verði gert til þess að liðka til fyrir mönnum um kjötsöluna, og að kjötverðlagsn. muni í framtíðinni reyna að sjá svo til, að þeir, sem ekki geta selt á útlendum markaði, geti fengið að selja meira hlutfall á innlendum markaði en l. mæla fyrir um. En það er ekki ástæða til að hafa slíka tilhögun á þessu. Það er ekki skylda fyrir hæstv. Alþ. að samþ. l., sem eru þannig úr garði gerð, að það er látið vera undir kjötverðlagsn. komið, hvort hún vill veita undanþágur frá þeim, svo að með ákvæðum þeirra komi ekki fram stórkostlegt misrétti gagnvart kjötselendum. Þess vegna er það ekki rétt hjá hv. 2. þm. N.-M., að ekki sé ástæða til að breyta þessum l., af því að það muni verða liðkað á annan hátt til, svo að þessir menn, sem ég gat um áðan, bíði ekki tjón af því misrétti, sem l. tvímælalaust skapa. Lögin eiga nefnilega ekki að skapa misrétti. Það er rétt að taka hlutina alveg eins og þeir eru. Og þeir eru þannig, að þetta mun smám saman verða til þess, að þeir menn, sem ekki hafa skilyrði til sölnunnar eftir skýlausum lagafyrirmælum, munu smátt og smátt draga úr sinni fjártöku og draga sig út af þessu verzlunarsviði.

Það er okkur nú öllum vitanlegt, að kjötmarkaðurinn í Svíþjóð og Danmörku er orðinn sáralítil. Líka er það vitanlegt, að sá markaður er jafnopinur fyrir alla, líka fyrir þá, sem hafa einkarétt á enska markaðinum og að nokkru leyti líka á þeim norska. Því að það er ekki hægt að neita því, að S. Í. S. hefir a. m. k. einkarétt á markaðinum í Noregi, sem skapast hefir af því að kaupsyslumenn höfðu unnið innanlandsmarkaðinn fyrir sitt kjöt að mestu leyti áður en kjötl. gengu í gildi, eða á árunum 1930 til 1932, eins og þeir hefðu þó verið, ef þeir þá hefðu verið útilokaðir frá innlenda markaðinum með 75% af sínu kjöti.

Nú er mjög fjarri því, að jafnrétti næðist með því, þó að norska markaðinum væri úthlutað eftir þörfum og þeim mun meira til þeirra manna, sem útilokaðir eru frá innlenda markaðinum, því að vitanlega er saltkjötsmarkaðurinn miklu lakari en annar markaður, meðan sú skipun er á, að saltkjötið er ekki bætt upp með fé úr verðjöfnunarsjóði til jafns við annað kjöt, með sömu upprunalegum gæðum.

Út af því, sem hv. 2. þm. N.-M. sagði um norska markaðinn, sem sé það, að hann hefði verið betri síðastl. ár en næsta ár á undan, að það hefði verið nokkur keppni um hann, vil ég taka þetta fram:

Norski markaðurinn gaf, að ég ætla, fyrir síðustu kjötframleiðslu um 100 kr. fyrir saltkjöts-tunnuna, og það er margsannað, að kostnaðurinn við hverja tunnu er yfir 30 kr., eða líklega 33 kr., nákvæmlega reiknað. Og ég held, að mér sé óhætt að fullyrða, að á þessum markaði í Nor-

egi sé tunnan nú ekki nema á 95 kr. Og talsvert mikið hafa menn orðið að draga að selja, því að ég ætla, að af stjórnarvaldanna hálfu hafi verið lagðar nokkrar hömlur á sölna framman af haustinu, svo að mikið nokkuð verður að fara í þessa sölu á 95 kr. tunnan. Og ef dregnar eru þar 35 kr. frá verði hverrar tunnu, þá verða eftir 60 kr., eða rúml. 50 au. fyrir hvert kg. kjöts.

Í öðru lagi er það greinilegt, að þeir menn, sem dæmdir eru til þess að selja sitt kjöt eingöngu á saltkjötsmarkaðinum, utanlands og innan, verða því harðar úti eftir því sem fleiri af þeim þurfa að fara með sitt kjöt á norska markaðinn. Úr þessu verður ekki hægt að bæta, nema með öðru af tvennu, annaðhvort að allir hafi sama rétt til freðkjötssölu til Englands, sem þó mundi nú tæplega nægja til þess að ná fullkomnu réttlæti í þessu efni, eða þá að kjötið yrði bætt upp alveg jafnt, hvort það er flutt út fryst eða kælt eða saltað, þannig að það kjöt, sem væri jafngott upprunalega og ekkert gallað fyrir tilverknað eigandans, væri greitt jafnhátt verði til framleiðenda. Í raun og veru væri þetta bezta lausnin. Þá þyrfti ekki með eins mikilli nákvæmni að geta þess, að allir nytu hlutfallslega sama réttar um sölu kjöts á vissum mörkuðum, ef kjötið væri þannig bætt upp.

Ég sé ekki ástæðu til þess, að það sé viðhöfð nein keppni eða nein sérstök togstreita í þessu máli, ef það sama vakir fyrir öllum, að allir njóti sama réttar í þessum kjötsölumálum. Því að ég fer hér ekki fram á neitt annað. Og ég vil á engan hátt teyja fyrir því, að lögin frá 1933 um kjötsöluna fái framlengingu á réttum tíma, því að það er nauðsynlegt að framlengja ákvæði þeirra um margt annað en hér hefir verið umræðuefnið. En hinsvegar vil ég líka, að um leið sé sett undir þann leka, að þeir menn geti orðið misjafnlega úti, sem þurfa að nota útlendan markað, einkum af því að l. frá 1935 hafa skapad alveg nýtt viðhorf í þessum kjötsölumálum.

Það er ekki hægt að neita því, að sá réttur, sem eitt félag hefir fengið til enska markaðarins, er þannig til kominn, að ríkið ábyrgðist sölna á enska markaðinum. Ríkið hefir því óbeint haft þann útflutning. Og rétturinn til þessa útflutnings, sem var tilraunaútflutningur, hefir yfirfærzt til eins firma í landinu. En ég sé ekki ástæðu til þess að svo sé, því að til-
tölulega lítið hefir verið flutt á þann markað af freðkjöti, sem S. Í. S. hefir ekki átt. Einnig eiga l. um þetta að vera þannig, að þau skapi ekkert misrétti.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Ég vil leiðrétta tvennt í ræðu hv. 6. þm. Reykv. Ég skal ekki tala hér um verð eða kostnað á hverri tunnu af saltkjöti. Það kemur þessu máli í raun og veru ekki mikið við, en vitanlega fer hv. 6. þm. Reykv. þar með rangt mál, eins og oftar.

Hv. 6. þm. Reykv. var að tala um misrétti á milli manna vegna þessara l. En ég veit bara ekki, hvað hann kallar misrétti. Við skulum taka dæmi úr veruleikanum, eins og hann liggur fyrir. Gamalt, gróíð kaupmannaverzlunarfélag hér á landi, sem hv. þm. V.-Sk. kannast við,

ef hann er hér inni, hefir aukið sitt kjötmagn, síðan þessar takmarkanir voru settar. Á sama tíma og salan til Noregs minnkar ár frá ári hefir kjötmagn þess aukizt. Þess vegna er komið svo fyrir þeim, að þeir hafa of lítið söluleyfi á norska markaðinum. Annað firma er hér á landi, sem fyrst er til eftir að þessar takmarkanir á sölu til Noregs koma. Það hefir minna kjöt en hið fyrrnefnda, en þó talsvert kjöt. Það hefir ekkert leyfi fengið til Noregssölu. Nú skilst mér á hv. 6. þm. Reykv., að það sé að hans dómi það rétta að láta þessa menn fá einhver leyfi til Noregssölu og minnka að sama skapi rétt hinna, sem hafa réttinn til sölnunar eftir lögnum, þeirra, sem alla æfi sína hafa mátt selja á norskum markaði saltkjöt sitt, — láta þessa síðartöldu fá að selja þar enn minna, til þess að nýir menn í þessari verzlunargrein selji í staðinn fyrir þá. Þetta kallar hv. 6. þm. Reykv. réttlæti. Ég kalla það misrétti að taka til greina kröfur þeirra manna, sem segja: „Þessir menn, sem hafa alla sína æfi selt á norska markaðinum, eiga nú að fá að selja þar miklu minna, af því að við viljum fá markaðinn fyrir okkar kjöt, þó að við höfum ekki selt þar fyrr“. Þeir menn, sem hafa komið inn í kjötmarkaðinn undir þessum skilyrðum, þeir verða að sætta sig við það ástand, sem var, þegar þeir komu inn í þessa verzlun. Í þessu tali sínu um misrétti hygg ég, að hv. 6. þm. Reykv. snúi hlutunum alveg öfugt, en misrétti kemur fram, ef á að útiloka alla þá að meira eða minna leyti, sem réttinn höfðu áður en takmarkanirnar komu, þá, sem eiga hann siðferðislega séð.

Hv. 6. þm. Reykv. sagði líka, að S. Í. S. hefði nokkurskonar einkarétt til þess að selja á norska markaðinum, af því að það hefði selt þar mest áður en þessi ákvæði um kjötsölu komu. Það er svo lítið rétt í þessu, að þegar maður, eins og ég áðan tók fram, tekur allt kjöt sér, sem S. Í. S. hefir selt á norska markaðinum árin 1930 til 1932, og hinsvegar allt kjöt sér, sem kaupmenn hafa selt á þeim sama markaði á sama tíma, þá verður útkoman þannig, að á þessum þremur árum er það 24% af sínu saltkjötsmagni, sem S. Í. S. verður að selja á öðrum markaði en þeim norska, en 25%, sem kaupmenn verða að selja af sínu saltkjöti utan norska markaðarins. Hér er því aðeins um 1% mun að ræða. Það er nú allur munurinn. Allur einkarétturinn, sem hv. 6. þm. Reykv. talar um. Þetta eina prósent gefur honum ástæðu til að tala um einkaréttaraðstöður. Það er alveg víst, að hv. 6. þm. hefir ekki aðgætt þær tölur, sem fyrir liggja í þessu máli, áður en hann sagði þessi orð; annars hefði hann aldrei sagt þau.

Eins og ég sagði áðan, eru það aðeins tvær verðanir, sem þessi takmörkun á norska markaðinum gengur út yfir, og það virðist ekki vera hægt að skapa þeim bætta aðstöðu nema að gera öðrum um leið rangt til, nema þá með því að vilna þeim eitthvað í á innlenda markaðinum. Fleiri eru það ekki, sem koma til greina.

Forseti (JörB): Mér hefir horizt skrifl. brtt. frá hv. 6. þm. Reykv., við 1. gr. frv., að gr. orðist þannig: [Sjá þskj. 129.]

Brtt. er of seint fram komin og auk þess skrifleg, og þarf því tvenn afbrigði frá þingsköpum til þess að hún megi koma fyrir.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

***Sigurður Kristjánsson:** Það er aðeins vegna þess, sem hv. 2. þm. N.-M. sagði um norska markaðinn, að ég vil undirstrika það, að það er hann, en ekki ég, sem er hér með misskilning, er hann heldur fram, að hér sé ekki um neitt misrétti að ræða. Því hann bara athugar það ekki, að þeir, sem nú hafa sérstaklega þörf fyrir norska markaðinn, eru þeir, sem útrýmt hefir verið af innanlandsmarkaðinum með sérstökum ráðstöfunum kjötverðlagsnefndar. Það er auðvitað, að eftir því sem aðrir öðlast meiri rétt á innlenda markaðinum, verða þeir, sem höfðu hann áður, að fá meiri rétt á erlenda markaðinum.

Út af enska markaðinum vil ég segja það, að það er full ástæða til að atla, að þessum rétti verði beitt nokkuð harkalega. Ég skal bara nefna sem dæmi, af því mér er það kunnugt, að einn kaupsýslumaður var búinn að vinna upp sérstakan markað fyrir innýfli úr sauðfé, en ég veit ekki betur en þau sérrettindi, sem Sambandið þykist hafa, séu svo rík, að klagað hafi verið yfir þessu og þessi nýi útflutningur stöðvaður. Þetta sýnir, að hér er um einkarétt að ræða, sem ekki er réttmætt að halda svona við út í yztu æsar.

***Pétur Ottesen:** Ég vildi aðeins skjóta því til hæstv. forseta, hvort ekki er rétt, þar sem fram er komin nú á síðustu stundu skrifl. brtt. við frv., að fresta málinu, svo menn geti fengið að athuga till. prentaða og bera hana saman við lögin. Ég held, að það verði heppilegri leið, að gefa mönnum nægilegt tóm til að átta sig á þessu öllu saman.

Forseti (JörB): Ég vil beina því til hv. 2. þm. N.-M., flm. frv., hvort hann er á móti því, að málinu verði frestað að sinni.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Ég sé enga ástæðu til að fresta málinu; það er búið að vera það lengi hér í hv. d., að menn ættu að vera búnir að átta sig á því. Auk þess hefir málið legið fyrir þingi eftir þing áður, m. a. öllum þeim þingum, sem ég hefi setið. Ég sé ekki, hvað aðstaðan hefir breytzt síðan í fyrra, svo að menn ekki geti verið búnir að átta sig á þessu máli, sem hv. 6. þm. eru búnir að hugsa sig um í þrjú eða fjögur ár.

Hvað snertir það, sem hv. 6. þm. Reykv. var að tala um sölu innýfli til Englands, þá held ég honum sé bezt að tala sem minnst um það mál, utan þings og innan. Það er rétt, að einn kaupsýslumaður hér fór að flytja frosin innýfli til Englands. En hann hafði ekki einu sinni sett sig það vel inn í ensk lög, að hann vissi, í hvernig umbúðum og með hvaða merkjum varán átti að vera, svo ráðuneytið varð að skerast í leikinn, til þess að þetta stórskaði ekki markaðinn.

Sá skaði hlaut þó af, að eins árs stanz varð á slíkri sölu. Ég ætlaði ekki að fara út í þetta hér, því það tilheyrir ekki í þingsölum, en af því hv. þm. gat um þetta sérstaklega, gat ég ekki látið vera að segja frá þessu.

*Sigurður Kristjánsson: Ég vil bara lýsa því yfir, að þetta eru tilhæfulaus ósannindi hjá hv. þm. Sannleikurinn er sá, að það voru aðrir, sem blönduðu sér inn í þetta mál og gerðu skandala, en ekki maðurinn, sem vann upp markaðinn. Það er því ekki annað en rógur og ósannindi, sem hv. þm. fer hér með.

*Pétur Ottesen: Ég vil í framhaldi af því, sem ég sagði áðan, beina því til hæstv. forseta, ef hann álitur ekki rétt að ákveða upp á sitt eindæmi að gefa mönnum tóm til að athuga nýframkomna brtt., hvort hann vill þá ekki bera það undir hv. d. Ég tel ástæðulaust af hv. flm. frv. að amast við því, að menn fái að athuga þessa brtt. Á því getur ekki á neinn hátt oltið afgreiðsla málsins. Ég skil ekkert í þessari meinbægni hans, að vilja ekki gefa mönnum tækifæri til að setja sig inn í málið áður en gengið er til atkv.

Forseti (JörB): Ég er búinn að taka þetta mál út af dagskrá áður og fresta umr. um það, svo ég sé mér ekki fært gegn mótmælum hv. flm. og hv. frsm. landbn. að taka málið út af dagskrá nú. Hygg ég rétt að láta skeika að sköpuðu. Það er þá eftir að athuga málið í Ed., ef illa þykir til takast hér. (HV: Má ekki bera þetta undir deildina?). Það er nú ekki venja.

ATKVGR.

Brtt. 129 felld með 12:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu
já: GTh, JakM, JJós, JÓl, ÓTh, PO, SK, TT, Gp, GSv, GÍ.

nei: JónP, MT, PZ, SigfJ, ÞorbP, ÁÁ, BJ, BÅ, BB, EmJ, GG, JörB.

HannJ¹), HV²), JG, PP, SE, FJ greiddu ekki atkv.

4 þm. (JS, PHalld, StJSt, EystJ) fjarstaddir.
Frv. samþ. með 22:1 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: PO, SigfJ, SE, StJSt, TT, ÞorbP, ÁÁ, BJ, BÅ, BB, EmJ, Gp, GG, HannJ, JJós, JÓl, JónP, JG, MT, ÓTh, PZ, JörB.

nei: JakM.

SK, FJ, GSv, GÍ, GTh, HV, PP greiddu ekki atkv.

3 þm. (PHalld, EystJ, JS) fjarstaddir.

Frv. afgr. til Ed.

Á 26. fundi í Ed., 23. marz, skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.

Á 28. fundi í Ed., 30. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

1) HannJ: Ég vil vænta, að það gefist tóm til að athuga þær brtt., sem fyrir liggja, og mun því ekki að svo komnu greiða atkv. um málið.

2) HV: Þar sem ekki fæst tími fyrir landbn. að athuga þessa brtt., greiði ég ekki atkv.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til landbn. með 9 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Ed., 7. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 59, n. 197).

Frsm. (Páll Hermannsson): Það þarf ekki að útskýra mikið þetta frv. Það er framlenging á gildi laga frá 1933 um útflutning á kjöti, sem hafa verið framlengd frá ári til árs. Er full ástæða til að framlengja þessi l. enn, a. m. k. sérstaklega viðvikjandi útflutningi á kjöti til Noregs.

Landbn. hefir orðið sammála um að leggja til, að frv. verði samþ. eins og það liggur fyrir.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 262).

18. Læknishéruð.

Á 5. fundi í Sp., 5. marz, var útbýtt frá Ed.:

Frv. til 1. um breyt. á l. nr. 44 23. júní 1932, um skipun læknishéraða, verkvið landlæknis og störf héraðslækna (þmfrv., A. 69).

Á 18. fundi í Ed., 10. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 19. fundi í Ed., 15. marz, var frv. aftur tekið til 1. umr.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Allshn. flytur frv. þetta f. h. stj., og vil ég því f. h. n. láta fylgja því nokkur orð, sem ég geri ráð fyrir, að hæstv. atvmrh. bæti við, ef honum finnst þess þörf.

Frv. gengur út á það, að næst þegar héraðslæknisembættin á Akureyri og í Reykjavík verða veitt, skuli gerðar aðrar kröfur til þeirra en nú er. Jafnframt er gert ráð fyrir, að laun læknanna hækki allmjög frá því, sem þau eru nú á kveðin í launalögum. Læknar þeir, sem hér er um að ræða, vinna yfirleitt allt önnur störf en venjulegir læknar. Þannig er t. d. héraðslækninum hér í Reykjavík beinlínis bannað nú orðið að gegna almennum læknisstörfum. Störf hans, og sömuleiðis héraðslæknisins á Akureyri, við skýrslusöfnun, sóttvarnareftirlit o. fl. eru orðin svo mikil, að það út af fyrir sig er talið nægi-

legt starf fyrir einn lækni. Af þessum ástæðum hefir stj. því gengið inn á að hækka laun þessara manna, því að það er ekki hægt að búast við, að læknar fái til þess að vinna fyrir 2500 kr., eins og t. d. laun héraðslæknisins á Akureyri eru nú, þegar aðrir stéttarbræður þeirra hafa mörgum sinnum meira. Laun þau, sem frv. gerir ráð fyrir, að mönnum þessum verði greidd, eru 6 þús. kr. Þó að hér sé um allverulega hækkun að ræða frá ákvæðum launalaganna, þá óttast ég samt, að erfitt verði að fá sémilega menn í stöðurnar, nema þá að einhver önnur friðindi komi til greina. Á Akureyri eru nú t. d. 7 eða 8 praktiserandi læknar, en eins og kunnugt er, miklu fleiri hér í Reykjavík. Getur því tæplega orðið um aukatekjur að ræða fyrir þá vegna almennra læknisstarfa, enda þótt þeim yrði heimilað að hafa þau að einhverju leyti með höndum. Annars má vel vera, að útvega megi einhverjar aukatekjur með þessum embættum, svo sémilegir menn fái til þau. En eins og nú standa sakir, þá myndi enginn vel menntaður læknir fást í þessi embætti fyrir þessi ákveðnu laun, og því til sönnunar þarf ekki annað en athuga samninga þá, sem sjúkrasamlögin hafa gert við læknana. Samkv. þeim samningum hefir hver meðallæknir miklu hærri laun en hér er gert ráð fyrir að greiða.

F. h. allshn. mun ég láta þetta nægja, en geri hinsvegar ráð fyrir, að hæstv. atvmrh. bæti hér einhverju við.

*Jón Auðunn Jónsson: Ég vil aðeins skjóta því til hæstv. atvmrh., hvort honum finnst ekki ástæða til að taka Ísafjörð einnig hér með, því að þar hagar mjög líkt til í þessum efnunum og á Akureyri. Læknirinn þar hefir t. d. allstórt sjúkrahús til þess að annast og auk þess tölurverðan praksis, sennilega líkt og Akureyrarlæknirinn hefir nú.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég vil leyfa mér að þakka hv. allshn. fyrir að hafa slutt frv. þetta. Við orð hv. frsm. hefi ég og litlu að bæta, umfram það, sem stendur í grg. landlæknis.

Eins og hv. frsm. gat um, þá er hér farið fram á að gera sérþekkingu á vissu sviði sem skilyrði fyrir veitingu þessara embætta, auk þess sem laun við þau eru hækkuð úr 2500 kr., eins og þau eru á Akureyri, upp í 6 þús. kr.

Ég held, að það orki ekki tvímælis, að störfin við þessi embætti séu orðin svo umfangsmikil, að ofætlun sé einum manni að komast yfir þau, eins og þeim er skipað nú. Má því búast við, ef ekki verður bót á ráðin, að aðalstörfin yrðu látin sitja á hakanum fyrir aukastörfunum.

Ég get tekið undir það með hv. frsm., að eins og kjör fjölda lækna eru nú, myndi verða erfitt að fá vel hafa menn í þessi embætti, ef aðeins er gengið út frá 6 þús. kr. launum, aukatekjur engar látnar fylgja. En eins og hv. þm. geta séð á þskj. 69, þá er í grg. landlæknis bent á ýms störf í sambandi við þessi embætti, sem nokkrar aukagreiðslur myndu fylgja. Með því að láta þau fylgja embættunum mætti bæta þau nokkuð upp. Annars mæli ég það bezta með frv.

og vænti, að það fái greiða göngu í gegnum þingið.

Hv. þm. N.-Ísf. beindi til mín fyrirspurn um það, hvort ekki væri ástæða til að taka Ísafjörð með í frv., þar sem þar hagaði mjög svipað til í þessu efni og á Akureyri. Út af þessari fyrirspurn hv. þm. skal ég taka það fram, að ég átti tal um þetta atriði við landlækni áður en frv. var endanlega samið. Kom okkur þá saman um það, að eins og sakir stæðu nú væri ekki ástæða til þess að taka Ísafjörð með. Fyrst og fremst sökum þess, að engar líkur væru til, að það embætti losnaði fyrst um sinn. Væri því rétt að biðja átektu með það og sjá, hvernig þessi skipun að því er snertir þessi tvö embætti reyndist. Verði sú raunin á, að hún gefist vel, er hugmyndin, að allir stærri kaupstaðirnir verði settir undir sama skipulag í þessum efnunum.

*Magnús Jónsson: Ég get búzt við, að sú stefna, sem mörkuð er í frv. þessu og nú þegar hefir verið tekin upp hér í Reykjavík, verði almennt látin ná út yfir alla kaupstaði landsins, því að það virðist engin ástæða til, þar sem margir læknar eru á sama stað, að tryggja héraðinu einn ákveðinn lækni.

Hvað frv. sjálft snertir, þá virðist mér gæta dálitils ósamræmis milli 1. og 2. gr. þess. Í 1. gr. er gert ráð fyrir, að læknar þeir, sem koma til með að skipa þessi embætti, megi að einhverju leyti stunda almennar lækningar. En í 2. gr. eru launin alveg fastákveðin. Eftir orðalagi 1. gr. hefði mér því fundist ástæða til að hafa launaákvæðin eitthvað hreyfanleg, og það því fremur, þar sem engin trygging er í frv. fyrir því, að aukastörf þau, sem nefnd hafa verið í sambandi við þessi embætti, verði látin fylgja þeim.

Þá er það nýmæli, að í frv. er gert ráð fyrir að færa nokkurn hluta kostnaðarins við þessi embætti af ríkissjóði yfir á kaupstaðina. Á ég þar við ákvæði 2. gr., þar sem svo er til tekið, að kaupstaðirnir eigi að sjá héraðslækni fyrir skrifstofu og láta honum einnig í té aðstoð við skrifstofuhaldið. Þetta finnst mér mjög gæta orkað tvímælis, og vil ég því skjóta því til hv. allshn., að hún athugi vel, hvort ástæða sé til þess að halda þessu ákvæði.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég held, að ákvæði 1. gr., sem hv. 1. þm. Reykv. benti á, sé sett í frv. með tilliti til þess, að það næði til fleiri kaupstaða en Akureyrar og Reykjavíkur. Það er alveg rétt hjá hv. þm., að í frv. eins og það er nú er engin trygging fyrir því, að aukastörf þau, sem nefnd hafa verið í þessu sambandi, verði lögð undir embættin. Þó geri ég fastlega ráð fyrir, að t. d. matvælaeftirlitið geti fallið undir þau samkv. frv. Annars mætti mjög vel ákveða í lögunum, hvað af þessum aukastörfum, sem nefnd eru í grg., skyldi falla undir embættin.

Þá taldi hv. þm., að það væri nýmæli, þar sem frv. gerir ráð fyrir, að hlutaðeigandi bæjarfélögum verði gert að skyldu að greiða nokkurn hluta af skrifstofukostnaði héraðslæknanna. Þetta ákvæði tel ég alveg réttmætt, því að hér eftir má

ganga út frá því, að héraðslæknarnir verði að meira eða minna leyti ráðunautar bæjarstjórnanna í öllum heilbrigðismálum, miklu meira en þeir hafa verið hingað til. Ég er því fylgjandi því, að þessu ákvæði verði ekki breytt.

***Þorsteinn Briem:** Ég vil leyfa mér að gera fyrirspurn til hæstv. ráðh. um það, hvernig hugsað er að sjá fyrir rétti þeirra íbúa í Akureyrar-læknishéraði, sem búa utan kaupstaðarins. Það stendur í 1. gr. frv., að það megí jafnvel með öllu leysa viðkomandi héraðslækni undan skyldu til þess að stunda almennar lækningar. Ef það væri hugsað að því er snertir Akureyrarhérað, þá er a. m. k. hugsanlegur sá möguleiki, að þeim, sem utan kaupstaðarins búa, geti orðið erfitt um að fá lækni á einstökum tilfellum, þar sem hinir praktiserandi læknar, sem að visu eru margir á Akureyri, geta ef til vill litið svo á, að þeir séu ekki skyldugir til að fara hvernig sem á stendur út um byggðirnar í kring til að innna af hendi læknisstörf.

Ég vildi aðeins gera þá fyrirspurn til hæstv. ráðh., hvernig þessu væri háttáð.

***Magnús Jónsson:** Það eru aðeins örfá orð út af ákvæðinu um skrifstofuhaldið. — Mér hefir skilist það, að eins og nú er, þá séu mismunandi taxtar fyrir héraðslækna og praktiserandi lækna, og að héraðslæknar — fyrir utan það, að þeir eru skyldugir til að sinna kalli sjúklinga, — verði að vinna sitt verk fyrir lægra verð. Þar sem þessir embættislæknar koma, skilst mér, að viðkomandi kaupstaðir séu sviptir þessu hvorutveggja, bæði því, að nokkur sé skyldugur til að sinna læknisbeiðni og því að geta fengið lækni fyrir lægra verð. Það má kannske segja, að þetta breytist, þar sem sjúkratryggingarnar eru að komast á, en það er þó a. m. k. á það að líta, að nokkrir eru utan við þær tryggingar, og þeir eru þá sviptir þeim hlunnindum að geta leitað til ódýrari lækna. Það er aðeins í sambandi við þetta, sem mér finnst hart, að um leið og kaupstaðirnir eru sviptir þessum hlunnindum, þá verði þeir að taka á sig kostnað við þessa lækna, sem bæjarbúar hafa ekkert gagn af.

Ég vildi sem sagt aðeins nú við þessa umr. vekja máls á þessu, því ég býst við, að frv., sem er svona nýtt, geti staðið til breyt. og bóta.

***Bernharð Stefánsson:** Ég býst nú við, að það sé nauðsynlegt að setja 1. í þessa átt, en ég vildi aðeins minnst á það sama og hv. 10. landsk. Ég sé ekki betur en að þetta frv. geti orðið til þess að nokkru leyti að svipta héruðin héraðslækni sínum. Ef það á t. d. að leysa héraðslækninn á Akureyri frá skyldu og jafnvel rétti til þess að stunda almenn læknisstörf, þá sé ég ekki annað en að héraðið sé svipt héraðslækninum í þeim skilningi, sem lagður hefir verið í það orð hingað til. Nú mun það verða fært til, að Akureyri hafi nægilega marga lækna, og það er rétt. En það er svo með lækna yfirleitt, að þeir vilja heldur stunda lækningar heima á vinnustofum sínum og vitja sjúklinga í þeim bæ, sem þeir hafa aðsetur sitt í, heldur en að fara í sjúkravítjanir út um sveitir. Ég get óttast það, að ef frv.

yrði að 1. og engum lækni á Akureyri bæri skylda til þess að sinna lækniskalli út um sveitirnar, að af því gætu stafað vandræði. Og hér í Reykjavík mun það vera svo, að síðan bæjarlæknisembættið var stofnað, er einum lækni veittur styrkur til að stunda lækningar í Mosfells-sveit og nágrenninu.

Ég vildi því taka undir þá fyrirspurn, sem hv. 10. landsk. flutti hér, að spyrjast fyrir um það hjá hæstv. ráðh. og eins hv. allshn., sem flytur þetta frv., hvort nokkuð hafi verið hugsað fyrir þessu atriði. Mér finnst það liggja nokkuð nærri — þó það sé nú kannske ekki svo aðgengilegt á þessum tímum að fjölga embættum —, að þetta frv. ætti að breytast þannig, að skipt væri núv. læknisembætti á Akureyri í 2 embætti, bæjarlæknisembætti, og því tilheyrðu þau störf, sem í frv. getur, og venjulegt héraðslæknisembætti.

***Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég hygg, að ekki sé ástæða til að óttast, að þetta frv., ef samþ. verður, hafi í för með sér vandræði fyrir sveitirnar í kringum Akureyri. — Í 1. gr. frv. segir, að það megí leysa héraðslækna að meira eða minna leyti eða með öllu undan skyldu og svipta þá rétti til þess að stunda almennar lækningar. Að sjálfsögðu yrði héraðslæknirinn á Akureyri ekki leystur undan þeirri skyldu að vitja sjúklinga utan Akureyrar, án þess að samtímis yrði tryggt, að þær sveitir, sem hlut eiga að máli, ættu kost á einhverjum öðrum lækni. Annars geri ég ekki ráð fyrir, að ástæða sé til að bera neinn kvíðboga fyrir þessu ákvæði, því það segir sig sjálf, að þar sem svo mikið læknaþörf er eins og á Akureyri, þá eru ekki líkur til, að læknar neiti að fara til sjúklinga utan bæjar eða innan, þegar á þá er kallað. Auk þess mundi það ekki auka vinsældir lækna, ef þeir neituðu að vitja sjúkra, enda mundi þeir ekki gera það, nema alveg sérstaklega stæði á. En eins og ég sagði áðan, þá verður um leið og ákveðið er, að hve miklu leyti læknar verða leystir undan þessari skyldu, ákveðið, ef þörf þykir, hverjar ráðstafanir skuli gerðar til að tryggja þeim mönnum, sem t. d. utan Akureyrar búa, að þeir hafi lækni til að snúa sér til. Það hefir verið gert í Reykjavík, eins og hv. 1. þm. Eyf. minnst á. Og verður þetta atriði að sjálfsögðu athugað í sambandi við það erindisbréf, sem væntanlega verður sett.

Það er að visu rétt, sem hv. 1. þm. Reykv. heldur fram, að bæirnir séu sviptir hlunnindum um leið og héraðslæknirinn er leystur undan skyldu til þess að vitja sjúklinga, að svo miklu leyti sem taxtar héraðslækna kunna að hafa verið lægri heldur en hinna „praktiserandi“ lækna. En ég hygg, að í flestum tilfellum muni þetta ekki vera nema lítið, sem um er að ræða, því t. d. héraðslæknirinn á Akureyri hefir ekki getað sinnt nema svolitlu af sjúkravítjunum í bænum, og þar að auki er allur þorri manna þar kominn í sjúkrasamlag.

Hv. 10. landsk. hefi ég svarað með því, sem ég hefi svarað hv. 1. þm. Eyf.

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Af því að hv. 1. þm. Eyf. gerði mér þann heiður að spyrja mig sem frsm. n., hvað meint væri með þessu

frv., þá vil ég segja það með fáeinum orðum. Það stendur hér í 1. gr. frv., að á þessum 2 stöðum, sem um er að ræða, skuli ráðh. setja héraðslæknium sérstakt erindisbréf, og ég leit svo á, og ég hygg, að n. hafi einnig litið svo á, að í þessu erindisbréfi ætti að vera ákveðið, hvernig færi um læknisstörf þeirra gagnvart þeim mönnum, sem eru búsettir utan kaupstaðanna. Ef hv. þm. þykir þetta ekki nógu skýrt, þá er það hans að koma með brtt., en mér finnst það alveg nægjanlega skýrt, að ráðh. geti séð fyrir læknishjálphanda þessum héraðsbúum samkv. því orðalagi, sem er í 1. gr., og ég veit, að hv. 1. þm. Eyf. mun ekki efast um, að núv. stj. muni sjá fyrir þörfum þessara kjósenda hans.

***Bernharð Stefánsson:** Ég get látið mér vel líka svar hæstv. ráðh., og einnig svar hv. frsm. n. Og skoða ég þá svar hæstv. ráðh. sem loforð um það, að losa ekki héraðslækninn á Akureyri undan skyldu til þess að gegna læknisstörfum í sveitum, nema sú skylda sé lögð á einhvern annan lækni um leið. Í því sambandi vil ég vara hæstv. ráðh. við því að leggja of mikið upp úr því, að engar líkur séu til, að læknar muni neita að gegna störfum út um sveitir. Ég veit mörg dæmi til slíks. Á Akureyri eru a. m. k. 2 læknar, sem algerlega neita að fara út í sveitir. Ég álit því ekki tryggilega um hnútana búið, nema þessi skylda hvíli á einhverjum lækni.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég vil aðeins endurtaka það, til þess að taka af öll tvímæli, að ég álit ekki rétt að undanskilja héraðslækni skyldu til að gegna kalli utan Akureyrar, nema ráðstafanir séu jafnframt gerðar til þess að tryggja íbúunum vissa læknishjálph.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 21. fundi í Ed., 18. marz, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 26. fundi í Ed., 23. marz, var frv. aftur tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 28. fundi í Ed., 30. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 69, 148).

Frsm. (Magnús Guðmundsson): Ég hélt, að það ætti að leita afbrigða fyrir till. á þskj. 148, en fyrst það verður ekki gert, ætla ég að segja fáein orð um hana.

Brtt. gengur út á það, að skipta skrifstofukostnaði héraðslæknanna á Akureyri og í Reykjavík til helminga milli ríkis og bæjanna. Meiri hl. allshn., sem í er ég og hv. 4. þm. Reykv., álitur,

að það sé sanngjarnt að skipta kostnaðinum, en leggja hann ekki eingöngu á bæjarfélögin. Hér er ekki um neitt stórfé að ræða. Við höfum rætt um þetta við landlækni og við hæstv. ráðh., og þeir hafa ekkert sérstakt við þetta að athuga. Þessi till. kom fram fyrir nokkrum árum af hálfu landlæknis, en þá náði málið ekki fram að ganga. En hann er sama sinnis og áður um, að honum finnst þessi skipting vera eðlileg.

Svo er ennfremur 2. brtt. um það, að þetta ákvæði um skrifstofuhaldið komi til framkvæmda í Rvík nú þegar. Ráðh. leiðir af sjálfu sér, að ef nauðsynlegt er að koma þessu á á Akureyri, þá mun það vera miklu nauðsynlegra hér í Rvík.

Hv. 2. þm. S.-M. gat ekki fylgt með meiri hl. og gerir hann væntanlega grein fyrir sinni afstöðu til málsins við þessa umr.

Við 1. umr. voru nokkrar aths. gerðar við frv. af hv. 1. þm. Eyf. og hv. 1. þm. Reykv. Ég verð um það, sem hv. 1. þm. Eyf. sagði, að vísa til þess, sem ég tók fram við 1. umr. Ég sé ekki annað en fyrir því sé séð í frv., að þeir menn í nánd við Akureyri, eða í þeim parti Akureyrarhéraðs, sem er fyrir utan Akureyri, séu ekki afskiptir, heldur sé fyrir þeim séð í frv. sjálfu, þar sem stj. er falið að setja nánari reglur í erindisbréfinu, jafnframt því sem héraðslæknisstörfir eru að meira eða minna leyti tekin af héraðslækninum. Í þessu liggur það, að héraðslæknirinn á Akureyri verði ekki leystur frá héraðslæknisstörfunum að því er snertir þann hluta héraðsins, sem liggur utan Akureyrar.

Við mótbáru hv. 1. þm. Reykv. er það að segja, að ég hygg, að hann muni eftir atvikum geta sett sig við þá miðlun, sem hér er stungið upp á. Hér er ekki um mikið fé að ræða, því þetta skrifstofuhald er ekki mikið.

Ég tel svo ekki, að ég þurfi að segja meira um málið að sinni.

Forseti (Eárna): Til þess að brtt. á þskj. 148 geti komið til meðferðar á fundinum þarf afbrigði.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

***Ingvar Pálmason:** Eins og hv. 1. þm. Skagf. gat um, er ég ekki meðflm. að þessari brtt., og það er af því, að ég sé ekki neina knýjandi nauðsyn, að svo stöddu, að setja þau ákvæði í frv., sem brtt. gerir ráð fyrir. Ég get að sjálfsögðu ekki um það dæmt, hvað skrifstofukostnaðurinn verður mikill. Mér skildist á hv. 1. þm. Skagf., að ekki væri um mikla upphæð að ræða.

Ég tel, að ef það færi svo, að hér væri um mikla upphæð að ræða, og að störf þessara lækna mættu teljast að jafnmiklu leyti í þágu ríkisins og bæjarfélaganna, þá gæti þessi breyt. alltaf komið til greina. Ég sé ekki ástæðu til þess að svo stöddu, að gera þessa breyt. á frv. Timinn mun leiða í ljós, hvort það er sanngjarnt, og þá er alltaf hægt að fá þessa breyt. í gegn.

Að því er snertir síðari málsg., sem hljóðar um það, að ákvæði um skrifstofuhaldið komi til framkvæmda nú þegar, þá finnst mér það óþarfi, því það er á valdi landlæknis, og þar sem hann

hefir samið frv. og ekki séð ástæðu til þess að kveða svo fast á um þetta í því, þá finnst mér ekki heldur ástæða til þess að flytja um það brtt.

Ég vildi aðeins gera grein fyrir afstöðu minni til þessarar brtt.

ATKVGR.

Brtt. 148 samþ. með 9:1 atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 12 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A. 152).

Á 29. fundi í Nd., 2. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til allshn. með 23 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 152, n. 214).

*Frsm. (Thor Thors): Efni frv. þessa er það, að næst þegar héraðslæknisembættin hér í Reykjavík og á Akureyri losna, þá skuli þau veitt sérfræðingi í heilbrigðisfræði. Jafnframt er og ákvæði um það, að árslauð þessara lækna skuli verða 6000 kr., enda ekki ætlað til, að þeir gegni almennum læknisstörfum. Það er líka svo komið, að störf þessara lækna eru orðin svo mikil, að þeir geta ekki annríkis vegna sinnt almennum lækningastörfum.

Laun héraðslæknanna á þessum stöðum eru svo lág, þar sem þeir geta ekki sinnt almennum lækningum, að engin von er til, að hægt verði að fá í embættin samilega lækna. Er því ekki talið fært annað en hækka launin. Frv. er samið af landlækni, og hefir verið borið undir bæði læknafélög landsins, Læknafélag Íslands og Læknafélag Reykjavíkur, og mæla stjórnir beggja félaganna eindregið með því, telja það nauðsynlegt.

Allshn. telur það og nauðsynlegt og leggur því einróma til, að það verði samþykkt.

*Pétur Ottesen: Það koma alltaf betur og betur í ljós vandkvæðin af því, að ekki skuli hafa verið komið í framkvæmd að breyta launalögum. En eins og kunnugt er, hafa breytingar á þeim verið undirbúnar af millipn. og legið hér fyrir á undanförunum þingum. Það er einmitt sakir þessa, að frv. þetta er komið fram, þar sem farið er fram á að breyta launaákvæðum tveggja embættismanna. Þó að inn í frv. séu sett ákvæði um ný skilyrði um þekkingu þessara manna, þá skiptir það ekki máli, því að þess myndi gætt við veitingu embættanna, að veita þau aðeins vel hæfum mönnum. Aðalefni frv. er því launaspurasmál, jafnframt því, sem hér er verið að ganga inn á nýja braut, þar sem á að fara að greiða læknum skrifstofufé, því að það hafa þeir ekki haft áður. Að haldið verði áfram á þessari nýju braut, er enginn efi, því að reynsl-

an er sú, að þar sem hægt er að smeygja inn litla fingrinum í þessu efni, koma menn fljótlega með alla hendina. Þess vegna er hér verið að fara inn á nýja braut, sem vitanlega verður yfirfærð á alla læknastétt landsins, úr því að þessi braut er opnuð. Ég vildi aðeins benda á þetta sem dæmi þess, að það er ekki rétt af hestv. Alþingi að skjóta því svo fram af sér eins og gert hefir verið, að gera breytingar á launalögum, sem hér hafa legið fyrir á undanförunum þingum, en ekki hafa náð fram að ganga. Ég ætla, að í þeim breyt., sem þar er um að ræða, sé ekki nein till., sem opni þá leið, að læknum sé greitt sérstakt skrifstofufé.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 16:1 atkv.

2.—3. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 14:3 atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 273).

19. Samvinnufélög.

Á 25. fundi í Ed., 22. marz, var útbýtt:

Frv. til 1. um breyt. á l. nr. 36 frá 27. júní 1921, um samvinnufélög (þmfrv., A. 123).

Á 27. fundi í Ed., 24. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Frv. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 11 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

Flm. (Einar Árnason): Á þeim hálfum öðrum áratug, sem liðinn er síðan samvinnulögin voru sett, hefir orðið mikil breyt. á viðskiptaháttum einstaklinga þjóðarinnar og jafnvel þjóðfélagsins sjálfs. Er því ekki nema eðlilegt, að nauðsyn sé á breytingum og endurbótum á þeirri löggjöf, sem hefir staðið að mestu leyti óbreytt í svo langan tíma. Það er ekki óeðlilegt, þótt breyting komi, sem gengur í þá átt að færa lögin í samræmi við þær kröfur viðskiptalífsins, sem nú eru og á hverjum tíma. Í grg. er tekið fram, hverjar eru aðalbreytingar, sem frv. gerir á samvinnulögum. Sú breyt., sem mesta athygli mun vekja í þessu frv., er niðurfelling sameiginlegu ábyrgðarinnar í samvinnufélögum og upptekning takmarkaðrar ábyrgðar. Þetta atriði er gamalt deilumál. Ekki svo mjög innan samvinnufélaganna, heldur einstakra manna á milli, og má segja um það, að sitt hæfi hverjum, en því má ekki gleyma, að þegar samvinnufélögin fyrst risu á legg, held ég, að enginn neiti því, að samábyrgð hafi verið eina úrræðið til þess að þau gætu komið fyrir sig því bolmagni, sem

naðsýnlegt var, til að þau gætu lifað og þroskað. Það var svo, að slík fyrirtæki sem kaupfélögin fyrstu höfðu ekki þá tiltrú hjá lánsstofnunum í landinu, að þau gætu fengið lán, nema félagsmenn ábyrgðust einn fyrir alla og allir fyrir einn fjárreiður félagsins. En tímarnir eru breyttir, og það þýðir ekki að loka augunum fyrir því, að þær ástæður, sem voru fyrir hendi, þegar samvinnufélögin voru að rísa, eru allt öðruvísi en á þeim árum. Starfsemi samvinnufélaganna er orðin miklu fjölbreyttari og viðtækari en hún var á fyrstu árum þeirra. Félögin hafa mörg stækkað mjög mikið, og því erfiðara að fá yfirsýn yfir fjárreiður þeirra sem félögin hafa meira og fjölbreyttara starf með höndum og eru stærri. Er erfitt að fylgjast með, hversu mikil ábyrgð hvílir á hverjum félagsmanni. Reynslan er þegar búin að sýna, að trygging sameiginlegrar ábyrgðar er allt önnur og minni en hún var á fyrstu árunum, og reynslan er líka búin að sýna, að það er ákaflega erfitt að framkvæma sameiginlega ábyrgð eins og hugsað var í fyrstu og framkvæmt í byrjun. Og enn fremur er reynslan búin að sýna, að lánsstofnanir landsins telja ekki þessa ábyrgð eins mikils virði nú og var fyrr á tímum. Svo hefir líka sú breyt. orðið á hér hjá okkur hin síðustu ár, að t. d. bændur hafa nú viðast hvar veðsett miklu meira af eignum sínum en áður. Má þar sérstaklega minna á kreppulánasjóð. Þar af leiðandi hlýtur þessi samábyrgð að rýrna mikið um leið. Það var svo hin fyrstu ár samvinnufélaganna, að þau voru aðallega starfrækt af bændum, sem ekki höfðu þau fjárráð, að þeir gætu í raun og veru keypt vörur sínar staðgreiðslu, og varð því að gripa til lánsverzlunar, en til þess þurfti einhverja tryggingu. Þetta er nú breytt að miklu leyti, sérstaklega í kaupstöðum landsins, þar sem eru kaupfélög og samvinnufélög, sem selja gegn staðgreiðslu, og liggur í augum uppi, að þar, sem þeirri reglu er fylgt nógu fast fram, er óþarft að hafa þessa sameiginlegu ábyrgð, enda er það svo um sum hin nýrri félög, að þau telja sig ekki geta unað við að taka á sig hina sameiginlegu ábyrgð, og þar með öðlast þann rétt að vera skrásett sem samvinnufélag. Nú starfa tvennskonar samvinnufélög, með sameiginlegri ábyrgð og takmarkaðri ábyrgð. En aðeins önnur tegund þeirra hefir rétt til að láta skrásetja sig samkvæmt samvinnulögunum. Ég geri ekki ráð fyrir, að þetta, sem er kannske stærsta breyt. frv., muni valda miklum ágreiningi í hv. d., og skal ég ekki fara lengra út í það.

Þetta frv. er flutt eftir ósk Sambands ísl. samvinnufélaga. Vil ég geta þess, að það er ekki búið til í neinu flautri. Það hefir verið undirbúið nú síðustu tvö árin og mikið verið vandað til þess undirbúnings. Það hefir verið til umræðu í flestum eða öllum kaupfélögum, sem nú eru í Sambandi ísl. samvinnufélaga, og á síðasta aðalfundi S. Í. S. var þetta frv. borið fram og samþ., og lagt til, að það yrði flutt á þessu Alþ. Í þessu frv. koma fyrir ýms lögfræðileg spursmál, og skal ég geta þess, að lögfræðingur hefir unnið að þeim. Vonast ég því eftir, að svo sé frá því gengið, að ekki sé mikið við það að athuga. Annars er það svo um önnur atriði frv.

en þau, sem ég hefi nú þegar minnt á, að þau eru flest eða öll sett til að koma á meira öryggi um fjárhagslega starfrækslu innan samvinnufélaganna, eftir því sem reynslan hefir sýnt, að þörf var á. Einnig eru sett þar ný ákvæði, sem nauðsýnlegt þykir, að séu í samvinnulögunum, en vantað hefir fyrirsmáli um.

Út af 12. gr. vil ég geta þess, af því á hana er ekki minnt í grg. frv., að þar er svo fyrir mælt, að þeim félögum einum, sem skrásett eru eftir þessum lögum, sé heimilt að hafa orðin „kaupfélag“, „samvinnufélag“, „þöntunarfélag“ eða önnur orð, sem merkja samvinnufélag, í nafni sínu, eða skammstafanir úr þeim orðum. Þetta ákvæði er sett vegna þess, að oft hefir borið við, að sett hafa verið á stofn ýmiskonar félög, sem kalla sig samvinnufélög, en telja þó ekki raunverulega kallast því nafni, og er langt frá því að fullnægi á nokkurn hátt þeim skilyrðum, sem sett eru í gildandi samvinnulögunum.

Um 13. gr. vil ég taka það fram, þar sem ákveðið er, að fella skuli þær breytingar, sem felast í þessu frv., inn í meginmál samvinnulaganna, að það er nauðsýnlegt vegna þess, að það myndi verða erfitt að skilgreina ýms ákvæði samvinnulaganna að öðrum kosti.

Ég skal svo ekki fjölyrða um þetta mál að svo komnu, en vildi mega mælast til þess, að hv. d. fallist á að vísa frv. til allshn. að þessari umr. lokinni.

***Pétur Magnússon:** Ég hefi ekki kvatt mér hljóðs í því skyni að mótmæla því frv., sem hér liggur fyrir. Þvert á móti er ég þeirrar skoðunar, að sú aðalbreyting á samvinnulögunum, sem hér er farið fram á, sé til mikilla bóta frá því, sem nú er. Ég tel reynsluna þegar hafa sýnt það nægilega, að það, sem upphaflega vakti fyrir mönnum með ákvæðinu um ótakmarkaða samábyrgð í kaupfélögunum, hafi ekki náð tilgangi sínum. Samábyrgðin hefir ekki haft þá þýðingu, hvorki fyrir félögin sjálf eða þá, sem viðskipti hafa við þau, sem atlazt var til. Og ég tel allar líkur til, að sú breyt., sem hér er stungið upp á, að ábyrgð félagsmanna sé bundin við tiltekna fjárhæð, verði til hagsbóta, bæði fyrir félögin, á þann hátt að lánstraust þeirra aukist, og eins fyrir þá, sem skipta við þau, þannig að þeir hafi betri tryggingu fyrir viðskiptum sínum við félögin. Ég mun því verða eindregið fylgjandi því frv., sem hér liggur fyrir.

En það, sem olli því, að ég kvaddi mér hljóðs, var það, að ég vildi vekja athygli hv. flm. og þeirrar n., sem kemur til með að fá málið til meðferðar, á því, hvort ekki er ástæða til að kveða eitthvað skýrar á heldur en nú er í samvinnulögunum um stofnsjóði samvinnufélaganna. Það er sem sé þannig, að mér virðist allmikil óvissa hafa ríkt um afstöðu stofnsjóðanna og þýðingu þeirra fyrir samvinnufélögin, eða sérstaklega um það, hvort stofnsjóðirnir séu raunverulega tryggingarfé, og ef svo er, á hvern hátt sú trygging geti verið gerð gildandi. Það er að mínu áliti óheppilegt, að um þetta þurfi að vera nokkur vafi. Í 25. gr. samvinnulaganna, sem ræðir um stofnsjóðina, er fyrst kveðið á um, eftir hvaða reglum skuli lagt fé í þá. Því næst

segir: „Fé stofnsjóðanna skal notað sem veltufé í þarfir félagsins, og skulu vextir lagðir við höfuðstól um hver áramót.“ Annað er ekki um þetta sagt í samvinnulögunum. Nú er það samt sem áður almenn skoðun, að það fé, sem menn eiga í stofnsjóði, sé réttlægra en aðrar kröfur á samvinnufélögin, þannig að ef til þess kemur, að ganga þurfi að samvinnufélögum, þá tapist stofnféð fyrst, áður en aðrir kröfuhafar tapa nokkru af sínum innstæðum. Hvort sú skoðun fær staðizt lagalega, skal ég ekki segja.

Svo er annað; þó að þetta orkaði ekki tvímalis, þá vantar í samvinnufélögin reglur um, hvernig nota á stofnsjóðina, ef krefja þarf framlags af félagsmönnum. Aðferðir í því efni hafa verið mjög á reiki, og óvissa um, hvað rétt væri. Ég ætla, að svo standi á nú um starfandi samvinnufélög, að ágreiningur sé innan þeirra um þetta efni, hvort félögum er heimilt að afskrifa stofnfjárinnstæður félagsmanna án þess að til gjaldþrotaskipta komi. Þetta er svo mikilvægt atriði, að ótækt er, að um það ríki nokkur óvissa. Eftir þeim reglum, sem fylgt er um framlög til stofnsjóða, liggur í augum uppi, að þeir geta a. m. k. í stærri félögum numið stórum fjárhæðum, jafnvel á skómmum tíma.

Úr því farið er að breyta samvinnulögunum á annað borð, sýnist mér æskilegt, að þetta atriði sé tekið til yfirvegunar um leið, og ef ástæða þætti til, settar skýrari reglur um, hverja aðferð skuli viðhafa, þegar gripa þarf til stofnfjárins sem tryggingar, ef á annað borð er svo litið á, að skoða beri stofnsjóðina sem tryggingarfé, sem náttúrulega gengi þó á eftir varasjóðum og öðrum óskiptanlegum sjóðum félagsanna. Ég vil beina því til þeirrar n., sem þetta frv. fær til athugunar, hvort hún vill ekki athuga þetta atriði einnig áður en málið er afgreitt.

Flm. (Einar Arnason): Ég sé ekki ástæðu til annars en taka vel í það, sem hv. 2. þm. Rang. talar um stofnsjóði samvinnufélaganna í þessu sambandi. Ég sé ekki annað en það sé sjálfsagt að gera þær endurbætur í þessu efni, sem nauðsynlegar kunna að sýnast, ef ekki þykir nógu greinilega frá þessu gengið í samvinnulögunum og þessu frv. Að visu eru hér í 10. gr. frv. allgreinileg ákvæði um þetta atriði, sem hv. þm. talaði um, en það má vel vera, að það þurfi nánari skýringa við heldur en þar eru. Ég býst við, að hv. n. muni vilja taka þetta til athugunar, þegar hún athugar frv., og þá skal ég gjarnan tala við hana um þau atriði, sem hún telur þörf á að taka upp í þetta frv., og þær breytingar, sem hún kann að vilja á því gera. En ég vildi mega mælast til þess við hv. n., að hún gefi sér tíma til þess að taka þetta mál fyrir svo fljótt sem hún getur, því ég tel frv. svo mikilvert, að það væri æskilegt, að það gæti orðið að lögum á þessu þingi.

*Pétur Magnússon: Ég sé nú, þegar hv. 2. þm. Eyf. bendir mér á það, að það er rétt, að í 10. gr. frv. er ákvæði, sem sker í rauninni úr um, að ætlað er til, að stofnsjóðirnir séu tryggingarfé, er komi á eftir öðrum skuldtryggingum fé-

laganna, svo það má segja, að um þetta atriði verði enginn vafi lengur, enda mun almennt hafa verið litið svona á þetta. En það breytir engu um hitt, að það vantar skýrari ákvæði heldur en nú eru í lögum um það, hvernig hægt er að notfæra sér þessa tryggingu, ef ætlað er til, að það sé hægt án þess að skiptameðferð fari fram. Þetta er ákaflega þýðingarmikið atriði fyrir samvinnufélögin, hvort þau hafa heimild til, án þess að allir félagsmenn samþykki, að afskrifa stofnsjóðsinnstæður, ef það þykir nauðsynlegt vegna fjárhags félagsins. Það mun hafa verið gripið til þessa í nokkrum tilfellum, en verið ágreiningur um, hvernig það yrði gert svo löglegt væri, svo þó ákvæði 10. gr. þessa frv. komist inn í samvinnulögin, breytir það engu um það, að full ástæða er til að gefa þessu atriði nánari gætur.

ATKVGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til allshn. með 10 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Ed., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 123, n. 196).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

*Frsm. (Ingvar Pálmason): Aðalefni þeirrar breyt., sem þetta frv. felur í sér á samvinnulöggjöfinni, er tekið fram í grg. frv., sem er í 4 liðum. Fyrsti liðurinn greinir frá þeirri breyt., er frv. fer fram á, að samabyrgð allra félagsmanna í samvinnufélögum er afnumin sem skilyrði fyrir því, að þau geti orðið skrásett samkv. samvinnul. Í öðru lagi eru í frv. sett skýr ákvæði um framlag og varasjóð og um útborgun úr stofnsjóði. Ennfremur eru sett nánari ákvæði um afskriftir af eignum félaga og um ráðstafanir á tekjuafgangi. Þá er einnig sett inn í frv. þetta heimild til þess að sameina 2 eða fleiri samvinnufélög í eitt félag. Og í 4. lagi eru sett nokkru viðtækari ákvæði um valdsvið skilaneftndar við uppgerð á félögum, ef til slíks kemur. Allshn. hefir athugað frv. og borið breyt. þess saman við 1. og komizt að þeirri niðurstöðu, að breyt. séu mikið til bóta. Mælir n. því eindregið með, að frv. gangi fram.

Eins og tekið er fram í nál., hefir hv. flm. frv. óskað eftir, að allshn. bæri fram vatill. við 6. gr. frv., og er þessa brtt. að finna á þskj. 196. N. mælir einnig með þessari breyt.

Fleira hefi ég ekki fram að taka f. h. allshn. í framsögu málsins við 1. umr. var gerð ýtarleg grein fyrir öllum breyt., sem felast í frv., og nauðsyn þeirra breyt. á samvinnul. Vænti ég því, að um þetta mál verði ekki neinn ágreiningur. Og a. m. k. er það með öllu ágreiningslaust af hálfu allshn.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

2.—5. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Brtt. 196 samþ. með 11 shlj. atkv.

6. gr., svo breytt, samþ. með 11 shlj. atkv.

7.—13. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

Samvinnufélag. — Löggilding Örlygshafnar. — Verkfræðingar, húsameistarar og iðnfræðingar.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Ed., 7. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 216).
Enginn tók til máls.

ATKVGR.
Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 32. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar.
Á 34. fundi í Nd., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.
Frv. vísað til 2. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. tekið til 2. umr.
Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.
1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.
2.—13. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 18 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.
Frv. samþ. með 18 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 283).

20. Löggilding Örlygshafnar.

Á 19. fundi í Nd., 15. marz, var útbýtt:
Frv. til 1. um löggilding verzlunarstaðar í Örlygshöfn í Barðastrandarsýslu (þmfrv., A. 83).

Á 21. fundi í Nd., 18. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Flm. (Bergur Jónsson): Það hefir ekki verið venja hér á þingi að neita um löggildingu nýrra verzlunarstaða, og er ekki meiri ástæða til þess hér en endranær, nema siður sé. Á þeim stað, sem hér ræðir um, er þegar til sláturhús, og líklegt, að risi þar upp verzlun, þar sem hægara er fyrir þá, sem nálægt búa, að sækja þangað en á Patreksfjörð eða Hvalsker.

Ég hefi talað hér um Örlygshöfn, enda þótt sláturhúsið standi í Gjögurum. Um stærð verzlunarlóðar má ákveða sem hentast þykir, þótt hún sé ekki tiltekin í frv.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til allshn. með 17 shlj. atkv.

Á 30. fundi í Nd., 3. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 83, n. 168).

Frsm. (Bergur Jónsson): Allshn. leggur til með shlj. atkv., að frv. þetta verði samþykkt.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 18 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var frv. tekið til 3. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 19 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 32. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 83).

Á 34. fundi í Ed., 8. apríl, var frv. tekið til 1. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Ed., 10. apríl, var frv. tekið til 2. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
2. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 37. fundi í Ed., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 284).

21. Verkfræðingar, húsameistarar og iðnfræðingar.

Á 11. fundi í Nd., 27. febr., var útbýtt:
Frv. til 1. um rétt manna til að kalla sig verkfræðinga, húsameistara eða iðnfræðinga (þmfrv., A. 41).

Á 13. fundi í Nd., 3. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Emil Jónsson): Þetta frv. þarf ekki mikilla skýringa við. Það er flutt samkv. ósk Verkfræðingafélags Íslands og Félags akademískra byggingafræðinga, og efni þess er í stuttu máli að tryggja það, að rétt til þess að kalla sig verkfræðinga, húsameistara eða iðnfræðinga hafi þeir einir, sem til þess hafa leyfi ráðh., en til þess þurfa þeir að fullnægja þeim skilyrðum um menntun, sem frv. setur.

Nú er með lögum verndaður réttur ýmissa stétta, svo sem skipstjóra, lækna o. fl., og er þar þó gengið lengra en hér er gert, þar sem öllum almenningi er bannað að innna störf þeirra af hendi. En hér er ekki farið fram á neitt slíkt, heldur aðeins það, að þröflausum verkfræðingum og húsameisturum leyfist ekki að nota þessi nöfn, eins og hefir viljað við brenna. Ennfremur er hér tekið upp, að menu skuli hafa próf frá viðurkenndum tekniskum skóla til þess að mega kalla sig raffræðinga, vélfræðinga o. s. frv.

Fr. er, eins og ég sagði, flutt fyrir atbeina Verkfræðingafélags Íslands, sem er 25 ára gamalt félag, og Félags akademískra byggingafræðinga, sem er nýstofnað. Félag iðnfræðinga mun hinsvegar ekki vera til ennþá.

Við höfum flutt þetta frv. þrír, sinn úr hverjum flokki, til þess að það yrði ekki gert að flokksmáli. Annars gengur frv. skemmra en ætla mátti, þegar miðað er við hliðstæðar stéttir og atvinnuréttindi þeirra.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til iðnn. með 19 shlj. atkv.

Á 22. fundi í Nd., 19. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 41, n. 91, 92, 109).

***Frsm. (Emil Jónsson):** Eins og ég gat um við 1. umr. þessa máls, þá er efni þessa frv. mjög einfalt, svo að ég þarf ekki að hafa um það mörg orð.

Fr. fer fram á það, að þessum atvinnustéttum þjóðfélagsins, verkfræðingum, húsameisturum og iðnfræðingum, verði veittur einkaréttur til þess að nota þessa titla, bæði til þess að tryggja þá sjálfa fyrir því, að aðrir komi inn í atvinnu þeirra heldur en sanngjarnt er, og svo á þetta líka að vera til öryggis fyrir það fólk, sem leitar til þessara manna eftir stuðningi og aðstoð, að það fari ekki til annara en þeirra, sem hafa fullkomið vit á þessum hlutum, og geti haft vissu fyrir að fá nokkurnveginn þá aðstoð, sem það þarf á að halda. Ég gat þess líka við 1. umr., að aðrar stéttir, svo sem lögfræðingar, læknar, skipstjórar o. fl., hafa þennan rétt. Margar stéttir hafa ekki aðeins einkarétt til að nota þessi nöfn, heldur líka einkarétt til að innna þau störf af hendi, sem þær stunda. Það mega ekki aðrir menn fara með skip heldur en skipstjórar, ekki aðrir eiga við lækningar heldur en læknar, og iðnaðarmenn hafa líka samkvæmt lögum einkarétt til að stunda þá iðn, sem þeir hafa lært, o. s. frv. Það, sem hér er farið fram á, er ekki nema beint áframhald að þessu, og fullkomlega sanngjarnt.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Fr. skiptist í þrjá aðalkafla. Fyrsti kaflinn er um verkfræðingana, annar um húsameistarana og þriðji um iðnfræðingana. Þessir kaflar eru allir hliðstæðir, og nægir því að lýsa einum þeirra, t. d. þeim fyrsta, um verkfræðingana. Þar segir, að ekki megi aðrir kalla sig verkfræðinga en þeir, sem fengið hafa til þess leyfi ráðh., og að engum megi veita þetta leyfi, nema hann hafi lokið fullnaðarprófi í verkfræði við fjölistaskóla eða tekniskan háskóla og hafi auk þess fengið meðmæli stéttarfélags verkfræðinga hér á landi til þess, að honum verði veitt þetta leyfi. Mjög svipuð ákvæði eru sett um húsameistarana og iðnfræðingana. Til þess að þeir megi kalla sig þessum heitum, verða þeir fyrst og fremst að fá leyfi ráðh., og ráðh. á, áður en hann veitir þessi leyfi, að leita um þau umsagnar viðkomandi stéttarfélaga.

Til þess að sýna, að þetta er ekki neitt einsdæmi, þá skal ég geta þess, að í afarmörgum löndum álfunnar er það a. m. k. svo, að þessir menn hafa þennan rétt, og enda í sumum löndum miklu fyllri. Iðnn., sem hefir haft þetta mál til athugunar, hefir fengið í hendur skýrslu um, hvernig ástætt er í þessu efni, t. d. að því er snertir húsameistarana í 15 löndum. Þar af er heitið lögverndað í 12 löndum, og í sumum þeirra atvinnurétturinn einnig. Ég ætla ekki, að svo komnu máli, að fara að rekja það nánar, í hvaða löndum þetta er tryggt með lögum, en er reiðubúinn að benda á það, ef á þarf að halda.

Iðnn., sem haft hefir frv. þetta til meðferðar, er á einu máli um það, að ákvæði frv. séu nauðsynleg og sjálfsögð, en n. er þó ekki sammála um eitt atriði, nefnilega þá menn, sem nú þegar hafa tekið sér þessi nöfn. Eins og sést á frv., er í því gert ráð fyrir, að þeir menn, sem fá leyfi til að kalla sig þeim nöfnum, sem frv. fjallar um, hafi lokið ákveðnu prófi í sinni lerdómsgrein, en tveir nm., hv. þm. Ak. og hv. 6. þm. Reykv., sem nú flytja sérstakar brtt. á þskj. 109, vilja, að allir þeir menn, sem kallað hafa sig þessum nöfnum í sex ár eða lengur, áður en l. þessi ganga í gildi, skuli fá að halda þeim heitum með leyfi ráðh., án þess að ganga undir nokkurt próf eða að álits stéttarfélags í viðkomandi fræðigrein sé leitað. Meiri hl. iðnn. taldi rétt, að félag faglærðra manna í viðkomandi grein fengi að láta í ljós álit sitt á því, hverjir þeirra manna, er borið hafa verkfræðings-, húsameistara- eða iðnfræðingsheiti til þessa, ættu að hafa rétt til þess að hafa þau eftirleidis. Í þessu einu er fólgin ágreiningur innan n. í þessu máli. Að hinu leyti er n. sammála um frv. og brtt. á þskj. 91 og 92, í þá átt, að í stað stéttarfélaga komi skólar í viðkomandi greinum, og sömuleiðis er n. sammála um þá brtt., sem minni hl. n. hefir tekið upp, að í stað 10 ára í 2. gr. frv. komi 6 ár. N. er því sammála í þessu máli, að þessu eina atriði undanskildu, og geri ég ekki ráð fyrir, að þörf sé að ræða málið frekar, að öðru leyti en því er snertir þá menn, sem ágreiningurinn er um.

Það hefir verið svo, meðan frjálst var að nota þessa titla, að fleiri hafa tekið sér þá en höfðu til að bera tekniska þekkingu á þeim greinum, er þeir kenndu sig við. Meiri hl. n. fannst sjálf-

sagt, að á því fengist dómur fróðra manna, hverjir þessara manna fengju að halda þeim titlum, er þeir hafa tekið, og taldi meiri hl. ekki öruggt, eins og minni hl. leggur til, að leggja það eingöngu undir dóm ráðh., sem litil eða engin skilyrði kynni að hafa til að fella úrskurð í hinum einstöku tilfellum, þótt allur væri af vilja gerður. Finnst meiri hl. því tryggilegra, að um þetta fjalli þeir menn, sem skyn bera á hlutina. Það má náttúrlega segja, að margir þeir, er tekið hafa þessa titla, hafi starfað þannig. að þeir eigi fyllilega skilið að halda þeim, þótt aldrei hafi þeir tekið háskólapróf, en meiri hl. finnst réttara, að sérfróðir menn fái að segja álit sitt um slík tilfelli, áður en nokkru er slegið föstu.

Um brtt. hv. minni hl. n. á þskj. 109 þarf ég ekki að tala langt mál. Þar segir, eftir að tilgreind eru þau skilyrði, sem menn þurfa að uppfylla, til þess að mega kallast verkfræðingar o. s. frv. eftir þessum lögum: „Sama rétt eiga og þeir menn aðrir, er að undangengnu verkfræðinámi (sömu ákvæði um húsameistara og iðnfræðinga) hafa kallað sig verkfræðinga og starfað sem slíkir a. m. k. 6 ár, áður en lög þessi öðlast gildi, og sanna fyrir ráðh., að þeir hafi leyst verkefni af hendi, er beri vitni um kunnáttu og dugnað.“ Það er náttúrlega ákaflega teygjanlegt, hvað vitnar um kunnáttu og dugnað, og gæti orðið sérstaklega erfitt fyrir ráðh. að greina það, ef hann hefði ekki umsögn kunnáttumanna. Ég held því, að mér sé óhætt að mælast til þess fyrir munn meiri hl. n., að brtt. hv. minni hl. á þskj. 109 verði felldar, en frv. ásamt brtt. á þskj. 91 og 92 samþ.

Guðbrandur Ísberg: Hv. þm. Hafnf., frsm. iðnn., hefir réttilega tekið það fram, að n. er sammála um höfuðtilgang þessa frv., en að um eitt atriði í frv. væri ágreiningur í n., og er það rétt. Hann vildi halda því fram, að það atriði væri mjög smávægilegt, en ég er þar á allt öðru máli. Hér er um að ræða talsvert marga menn, sem á að svipta rétti, er þeir hafa haft undanfarið óátalið, og það e. t. v. fleiri menn en þá, er fá sinn rétt verndaðan með þessum l. T. d. munu vera í arkitektafélaginu 20 menn, en af þeim hafa nú 4 eða 5 klofið sig út úr. Og samkv. frv. eiga nú þessir menn einir að fá rétt til þess að kalla sig húsagerðarmeistara og einnig rétt til að dæma um það, hverjir af hinum skuli fá að halda rétti til að kalla sig húsagerðarmeistara, er þeir hafa haft hingað til óátalið. Hv. þm. vildi bera þetta saman við þann rétt, sem gildir fyrir lækna og lögfræðinga hér á landi. En þetta er ekki sambærilegt, fyrst og fremst af því, að fyrir lækna er ekki til nema einn skóli, er með prófi gefur þeim réttindi, og hið sama gildir um lögfræðinga. Aftur á móti hafa verkfræðingarnir og hinir aðrir, sem hér er um að ræða, fjölmarga skóla, er veita misjafnlega mikla menntun, en veita rétt til sama heitis að námi loknu. Að ýmsu öðru leyti er þessi samanburður ekki réttur að því er lögfræðisstörf snertir. Að visu er það svo um einstök lögfræðisstörf, að aðeins lögfræðingar mega innna þau af höndum, en hinsvegar mega allir, sem vilja, vinna fjölmörg slík störf. Ef á að leita að sambærilegum dæmum um það, hvernig fagrættindi eru ákveðin, þá höfum við

haft þau til meðferðar hér á Alþingi fyrir skömmu, þar sem eru réttindi fyrir skipstjórnarmenn og vélfræðinga. Þingið hefir verið smátt og smátt með lögum að herða á ákvæðunum um réttindi þessara manna, en þar hefir ekki verið tekin sú leið, að gefa örfáum mönnum réttindi, en útiloka alla hina, heldur var sú leið tekin, að samtímis því, sem þessum mönnum voru gefin ákveðin réttindi, þá var hinum, er ekki höfðu hin lögskipuðu próf, gert mögulegt að halda þeim störfum, er þeir höfðu rækt, á svipaðan hátt og lagt er til í brtt. minni hl. n. Þar er ekki gengið lengra en það, að færa starfsaldurstakmarkið niður í 6 ár, en um það má náttúrlega deila, hvort það er ekki of hátt, en við teljum ekki nokkra leið að útiloka þessa menn með öllu. Það er líka langt mál, þar sem eigi að halda sínum réttindum skilyrðislaust, heldur á úrskurður ráðh. að koma til í hvert skipti. Við tókum það ráðh. að vegna þess, að við töldum ekki, að þessum fáu stéttarbundnu mönnum væri alveg treystandi til þess að dæma óvilhálft um rétt hinna, sem útiloka á. Það liggur líka í augum uppi, að það er fjarstæða að leggja það t. d. í hendur 4 manna, sem hafa klofið sig út úr 20 manna stéttarfélagi, að dæma um, hverjir hinna eigi að halda sínum réttindum.

Þetta er nú aðalágreiningurinn í n., og það er „princíp“-ágreiningur. Minni hl. n. telur, að leysa beri málið eins og gert var með skipstjórnarmennina og vélstjórana, en ekki þannig að taka fáa út úr hópnum, en svipta hina alla réttinum.

Ég legg svo þennan ágreining undir dóm hv. þdm. og vona, að þeir líti sanngjarnlega á málið og hrapi ekki að því að samþ. frv. breytingalaust eða eftir till. meiri hl. n.

***Frsm. (Emil Jónsson):** Hv. þm. Ak. hefir nú borið fram rök þau, er hv. minni hl. n. telur sig hafa fyrir sínum brtt., og fannst mér þau satt að segja ekki veigamikil. Hann sagði, að dæmið með lögfræðingana og lækna væri ekki sambærilegt við þá menn, sem frv. fjallar um, fyrir það, að ekki væri til nema einn skóli, er útskrifaði lögfræðinga og lækna, en fjölmargir skólar veittu menntun verkfræðingum, húsameisturum og iðnfræðingum. Þetta sýnir það, að hv. þm. er hér með allt önnur hugtök, sem hann leggur inn í þessa titla, heldur en þau, sem lögfesta á með frv. Það er skiljanlegt, að margir skólar veita ýms mismunandi stig fræðslu í þessum greinum, en í frv. er miðað við þá eina skóla, er veita fullkomna fræðslu í hverri grein. Því eiga þessir menn að vera fullkomlega sambærilegir við lögfræðingana og lækna. Það eru náttúrlega til mismunandi stig í fræðslu skipstjórnarmanna. Það eru farmannspróf og meira og minna skipstjórnarpróf, en þessi próf gefa mismunandi réttindi eftir stigum. Það hefir verið svo, að menn hafa kallað sig verkfræðinga, þótt þeir hafi ekki tekið nema hin lægstu stig í verkfræðisnámi, og n. er sammála um, að svo eigi það ekki að vera eftirleiðis, það eigi að útiloka aðra frá því að kalla sig því nafni en þá, sem tekið hafa fullnaðarpróf í þeirri grein, en n. er ekki sammála um þá menn, sem tekið hafa sér þetta nafn án þess að uppfylla þetta skilyrði.

Hv. þm. sagði, að ég teldi þennan ágreining lítinn, en hann teldi hann mikilvægan. Ég sagði ekki, að ágreiningurinn væri lítill. Ég talaði um, að hann væri aðeins um eitt atriði. Það var að skilja á hv. þm., að hér væri borið fram mál, sem meiri hl. þeirra, sem í hlut eiga, væri mótfallinn. Út af því vil ég geta þess, að af 60 til 70 manns, sem eru í arkitektafélaginu, eru það einir 6 menn, sem hafa mótmælt frv., og ég hygg, að það séu þeir menn, sem hafa kallað sig verkfræðinga án þess að hafa til þess tilskilda menntun. Hér eru aðeins 6 menn af a. m. k. 60, sem mótmæla frv., hinir telja það réttlátt. Húsameistarara hafa kallað sig allir þeir, sem eitthvað hafa lært í þeim efnum, hvort sem nám þeirra hefir verið fullkomið eða ekki. Það er rétt, að nokkrir húsameistarar hafa myndað með sér félag, og að inngöngu í það fá ekki aðrir en þeir, sem lokið hafa fullnaðarnámi í þeirri grein, og það er ekki nema rétt, að þeir einir, sem hafa lokið slíku námi og prófi, hafi rétt til að dæma um hæfileika þeirra manna, sem eiga að fá að teljast húsameistarar án þess að hafa tekið slíkt próf. — Ég vil benda á það, að sama liggur til grundvallar með réttindi í iðngreinunum. Í iðnlöggjöfinni eru ákvæði um iðnráð, er skipuð séu þeim mönnum, er uppfylla hin lögskipuðu prófskilyrði, og þessi iðnráð eiga að dæma um það, hvort aðrir, er ekki hafa tilskilin próf, eigi að fá að kalla sig iðnaðarmenn þrátt fyrir það. Er þetta alveg sama fyrirbrigði og um er að ræða í þessu frv.

Ég tel svo ekki ástæðu til að ræða meira um þetta mál; það er fullkomlega upplýst, að ágreiningurinn er þessi: Á ráðh. að veita leyfin upp á sitt eindæmi, eða á hann að leita umsagnar sérfróðra manna í hverju einstöku tilfelli.

Guðbrandur Ísberg: Það mun vera svo með þetta mál sem önnur, að bezt sé að vefja það í sem minnstar umbúðir. Dæmið liggur ákaflega ljóst fyrir. Ef hér væru til engir verkfræðingar, byggingameistarar eða iðnfræðingar, en þeirra væri von á næstunni, þá væri vitanlega enginn vandi á í þessu efni. Þá fengju þeir einir rétt til að kalla sig verkfræðinga o. s. frv., sem lokið hefðu tilteknum prófum, og aðrir ekki. En nú horfir svo við, að hér á landi eru hópar manna, sem hafa kallað sig þessum nöfnum, og það er því augljós réttarskerðing, ef á að svipta þá menn heimild til þess að kalla sig svo sem þeir hafa gert. Ég vil benda á, að hér eru m. a. verkfræðingar, sem starfað hafa með því nafni í 6 ár og lengur og eru orðnir þekktir sem slíkir. Þessa menn á nú að svipta því nafni. Þeir eiga nú ekki lengur að fá að kalla sig verkfræðinga, heldur verða þeir að kalla sig N. N. eða einhverju nafni, sem enginn þekkir. Hv. þdm. verða að gera sér ljóst, hver áhrif þessi réttarskerðing óhjákvæmilega hlýtur að hafa á atvinnu þeirra. — Ég hefi á það bent, og því hefir ekki verið mótmælt, að hliðstæðir þessum mönnum væru þeir, sem mega kalla sig skipstjórnarmenn og vélfræðinga, þótt þeir hafi til að bera mismunandi menntun, af því þeir voru komnir inn í störfín, þegar lögin um þessi sérfræðilegu störf gengu í gildi. Hér er um menn að ræða, sem

skortir háskólapróf að visu, en hafa minni próf og hafa starfað í sínum fögum af kunnáttu og með góðum árangri í 6 ár eða lengur, og af þessum mönnum á að taka réttindin. Ég vil benda á það, að þótt nokkrar þjóðir hafi sett lög, þar sem réttindi þessi eru eingöngu miðuð við ákveðin próf, þá hafa Norðurlandþjóðirnar, sem okkur eru skyldastar og því eðlilegt, að við tökum öðrum þjóðum fremur okkur til fyrirmyndar, ekki sett svo ströng ákvæði í þessum efnum, þrátt fyrir harðvítugan áróður þeirra manna, sem háskólaprófin hafa, og sem einnig hefir vart orðið hér á landi, og við minni hl. n. höfum nú gengið svo langt til móts við meiri hluta iðnn. til samkomulags, að orkað getur tvímælis, hvort ekki er þar of langt gengið.

*Frsm. (Emil Jónsson): Nokkur orð út af því, sem hv. síðasti ræðumaður sagði, að það væru engin lög um þetta á Norðurlöndum. Það kann að vera, að það sé rétt, en ég vil benda á, að öll löggjöf þeirra landa, sem hafa sett lög um þetta, er svo ný, að hún er frá síðustu árum, eða frá 1930—1934, í flestum löndunum, en ekki nema í einstaka landi frá 1927—1929, og af þeim ástæðum getur verið eðlilegt, að Norðurlönd hafi ekki komið með. Það var samt ekki þetta, sem ég ætlaði að undirstrika hjá hv. þm., heldur hitt, sem ég er honum alveg sammála um, að til mismunandi menntunar ætti líka að svara mismunandi réttindi. Þetta er alveg rétt hjá honum, og það er einmitt það, sem á að ná með þessu frv. Við viljum, að aðeins þeir, sem hafa fengið fyllstu menntun í þessum greinum, sem hér um ræðir, fái leyfi til þess að kalla sig þessum nöfnum, en þeir, sem hafa fengið minni menntun, kalli sig öðrum nöfnum, alveg eins og gert er viðvíkjandi skipstjórum og vélstjórum. Um vélstjórana er það að segja, að þegar lögin um breyt. á vélstjórálögunum gengu í gildi, þá var undanþágumönnum sagt að fara í land, af því að þeir hefðu ekki noga kunnáttu, og annaðhvort urðu þeir að hætta eða læra betur, og það er sama leiðin og hér er farin.

*Sigurður Kristjánsson: Ég vil taka undir það, sem hv. þm. Ak. sagði, að það er ekki rétt að vefja utan um þetta mál miklum umbúðum, þar sem það er svo lítið, sem verið er að deila um. Það er rétt, að við erum sammála um það, að sett verði lög um þetta efni til þess að fyrirbyggja allan glundroða, en það, sem á milli ber, er það, hvernig fara á með þá menn, sem fyrir eru sem starfsmenn í þessum greinum, — hvort annar aðillinn eigi að hafa dómssvald yfir hinum, eða hvort þriðja vald eigi að koma til, sem skeri úr. Ég ætla, að það sé ákaflega fágætt, að ef menn greinir á um hagsmuni, þá sé annar aðillinn seldur skilyrðislaust undir dóm hins. Þegar hv. þm. Hafnf. heldur því fram, að ég og hv. þm. Ak. ætlumst til þess, að hæstv. ráðh. skeri úr þessu algerlega án þess að fá nokkrar till. um málið, þá er þar tæplega rétt skýrt frá. Við gerum auðvitað ráð fyrir, að ráðh. safni að sér öllum gögnum og upplýsingum, og þá náttúrlega ekki sízt frá faglærðum mönnum. En það er ein hætta, sem kynni að geta valdið smá-

slysum, ef till. okkar hv. þm. Ak. yrði samþ., og hún er það, að ráðh. freistaðist í einstaka tilfelli til þess, vegna vináttu eða einhvers annars, að láta óverðuga menn hljóta þessa titla. Þetta er að vísu ekki mikil hætta, því að það má gera ráð fyrir, að þeir, sem teldu gengið á sinn rétt, myndu hreyfa því máli opinberlega, og ef maðurinn væri ekki almenns trausts verður, þá geri ég ráð fyrir, að hann yrði fljótt brennimerktur.

Þó að þetta megi ef til vill kallast smámál, þá finnst mér það vera þess eðlis að því er snertir sérstakan rétt manna og þar af leiðandi að öllum líkindum hagsmuni þeirra, að sjálfsgæfalega. Enda þótt ég hafi varað við að hafa miklar umbúðir utan um þetta mál, ætla ég að minnast á það, sem hv. þm. Hafnf. sagði, að öll löggjöf um þetta hjá nágrannabjóðum vorum væri alveg ný, og það er eftirtektarvert, ef við, sem ekki erum aðeins á gelgjuskeiði, heldur börn í öllum verkvísindum, eigum að fara að setja strangari lög heldur en t. d. Þjóðverjar, sem líklega má telja allra norðurlálfjöðra fremsta í verkvísindum, og hafa ekki séð ástæðu til að setja löggjöf um þetta efni hjá sér fyrr heldur en fyrir 2—3 árum síðan. Því verður ekki neitað, að þeir, sem hafa fengið við visindalega vinnu, eins og verkfræðingar, húsameistarar og iðnfræðingar, hafa meira og minna lagt út á þessa braut með litla von um mikla atvinnu; verkefni hafa verið svo ákaflega lítil hér á landi. Menn hafa verið að þreifa sig áfram á þessu sviði, og af því stafar það, sem hv. þm. Ak. skýrði frá, að hinir „akademisku“ húsameistarar urðu vist ekki nema 4, sem gátu tekið sig út úr félaginu, en hinir eru allmargir, sem eftir eru, og það sýnir náttúrulega, að menn hafa komið inn í þessa grein eftir ýmsum leiðum. Það er ekki hægt að neita því, að til þess að greiða úr þessari flækju er langsanngjarnast, að menn fái að leggja öll sín gögn fyrir alveg óvilhallan dómstól, sem mundi vera ríkisstj., sem jafnframt hefir opna leið til þess að leita sér allra gagna og upplýsinga, áður en úrskurðurinn er felldur. Ég skal ekki fara frekar út það atriði, en ég vil leggja höfuðáherzluna á það, að hér er um það að ræða, hvort taka á almenn réttindi, sem menn hafa unnið sér, af þeim, og ef það verður gert, sem ég er í rauninni samþykkur, að gert verði að vissu takmarki, hvort það sé þá rétt að selja þeim sjálfðæmi, sem heimta, að þessi réttur verði af mönnum tekinn, eða hitt, að fela það óhlutdrægum dómara, sem verður að gera ráð fyrir, að ríkisstj. sé á hverjum tíma.

*Gunnar Thoroddsen: Það er eitt atriði, sem mér virðist ekki hafa komið nógu glögglega fram í umr. og kenndi nokkurs miskilnings um hjá hv. síðasta ræðumanni, og það er, að með þessu frv. sé verið að svipta þá menn, sem kalla sig verkfræðinga og húsameistara, réttindum. Hér er í rauninni tvennu ólíku blandað saman. Með þessu frv. er ekki verið að svipta þessa menn réttindum til þess að stunda atvinnu, sem þeir hafa áður stundað. Að því leyti gengur þetta frv. mikið skemmra heldur en lög, sem samþ. hafa verið í mörgum öðrum starfsgreinum, þann-

ig að þeir, sem beztrar sérmenntunar njóta, hafi ekki aðeins einkarétt til að nefna sig sérnöfum, heldur einkarétt til að stunda þessa atvinnu. Hér er ekki farið fram á að svipta þá, sem ekki hafa háskólamenntun, rétti til þessarar atvinnu, heldur að þeir, sem bezta menntun hafa, fái einkarétt til þess að kalla sig sérstökum sérfræðinöfum: Það blandast engum hugur um, að það er réttlátt krafa af hendi þessara manna, sem hafa stundað langt háskólanám í þessum greinum, að þeir fái einkarétt til þess að nefna sig: slíkum nöfum, ekki aðeins frá sjónarmiði þessara manna, heldur er það einnig nauðsynlegt frá sjónarmiði almennings, svo að hann viti, til hverra hann á að snúa sér með tryggingu fyrir því, að sérmenntun sé fyrir hendi. Út frá sjónarmiði almennings, sem nota þarf starfskrafta þessara manna, er nauðsynlegt að hafa sérstök heiti yfir þá menn, sem beztrar þekkingar hafa aflað sér í þessum greinum. Það, sem hér er farið fram á, er því ekki sambærilegt við það, sem gildir nú um lækna, lögfræðinga og ýmsa iðnaðarmenn, því að þeir hafa beinlínis einkarétt á að stunda viðkomandi atvinnu. Hér er aðeins farið fram á einkarétt til að nefna sig þessum heitum. Að því er snertir þá, sem stunda húsbýggingar, skal ég geta þess, að frv. fer aðeins fram á einkarétt fyrir þá háskólagengnu til að kalla sig húsameistara eða „arkitekta“, en flestir þeirra, sem ekki hafa háskólamenntun, hafa ekki kallað sig „arkitekta“, svo að þeir halda sínum réttindum, þó að þetta frv. verði samþ. Hv. síðasti ræðumaður sagði, að það væri óviðkunnanlegt að veita öðrum aðiljanum, sem hér um ræðir, sjálfðæmi yfir hinum. Hér er nokkuð málum blandað, því að ég veit ekki betur en að í flestum greinum og hjá flestum stofnunum sé það viðurkennd regla, að þegar veita á mönnum réttindi eða störf, þá er leitað till. þeirra stofnana, sem hafa bezta þekkingu í því efni, sem um er að ræða, og þeir háskólagengnu verkfræðingar og „arkitekta“ eru náttúrulega sá aðiliinn, sem bezta hefir aðstöðu til þess að dæma um þetta. Hv. þm. sagði, að bezta væri að fela þetta óhlutdrægum aðilja, og vitnaði í því sambandi til ríkisstj. Ég verð að viðurkenna, að mér finnst einkennilegt að heyra þennan hv. þm. bera svo mikið traust til hæstv. ríkisstj., og ég get ekki skrifað undir, eins og ég hefi þegar tekið fram, að hér sé verið að selja öðrum aðiljanum sjálfðæmi; það er sagt út í hött, og í raun og veru er það bara útúr-snúningur.

Ef till. hv. minni hl. iðnn. verður samþ., þá er mjög mikið dregið úr þýðingu þessa frv., og það er í rauninni gert þýðingarlaus, ef allir þeir menn, sem að vísu eru margir góðir starfsmenn, en vantar háskólamenntun, fá rétt til að kalla sig þessum nöfum, ef þeir hafa starfað í 6 ár. Þá er einkaréttur þessara háskólagengnu manna þýðingarlaus orðinn. Ég vil svo að lokum geta þess, að þó að þessir hv. flm. brtt. hafi gert mikið úr þeim órétti, sem verið væri að baka mönnum með þessu frv., þá er farið fram á meira misrétti í brtt. þeirra heldur en í frv., vegna þess að samkv. frv. er gerður skýr greinarmunur á þeim sérfræðingum, sem notið hafa háskólamenntunar, og hinum. En samkv. brtt. á líka að

veita mönnum rétt til að nefna sig þessum nöfn-um, sem ekki hafa háskólamenntun, ef þeir hafa starfað við þetta 6 undanfarin ár, en ef þeir hafa starfað 4–5 ár í sömu greinum, eiga þeir ekki að fá þennan rétt.

*Sigurður Kristjánsson: Ég held, að það ætli að samaast, sem ég sagði áðan, að það kynni að geta farið svo, að menn greiddu atkv. að litt athuguðu máli, því að það er ekki hægt að neita því, að ræða hv. 11. landsk. ber vitni um, að hann hefir ekki sett sig mikið inn í þetta mál. Hann gleymir því algerlega, að þetta mál á að vera framtíðarmál, og ágreiningurinn, sem hér um ræðir, er alls ekki um neitt annað en bráðabirgðaákvæði. Hv. þm. sagði, að það væri sagt út í hött hjá mér og útúrsmúningur, að „arkitekta“-félagið eða verkfræðingafélagið ætti að fá sjálfðæmi viðvikjandi því, hverjir mættu bera þessi heiti. Ég held, að hv. þm. hafi ekki athugað, að í hans eigin frv. stendur, að þessir menn geti ekki fengið þau réttindi, nema þeir séu háskólagengnir. — Þá sagði hv. þm., að þetta frv. yrði alveg þýðingarlaust, ef till. okkar næði samþykki, því að þar með gæti hver maður, sem eitt-hvað hefði fengið við þessi störf, fengið leyfi til að kalla sig þeim nöfnum, sem hér er ágreiningur um. En þarna gleymdi hv. þm. aftur, að þetta mál á að vera fyrir framtíðina, og hér er aðeins um að ræða ákvæði um stundarsakir, og svo er það algerður misskilningur, að það, að heimila mönnum að sanna fyrir ráðh., að þeir hafi stundað nám og öðlazzt þá kunnáttu, sem nauðsynleg er, til þess að þeir geti kallað sig þessum nöfnum, sé sama og að hleypra öllum inn í þetta. Það er leiðinlegt að þurfa að hafa mörg orð um svo lítinn ágreining, en það stafar af því, að því er mig snertir, að ég ált þáð mjög alvarlegt, ef menn fara að þetta harðræði, sem stofnað er til með þessu frv., gagnvart þeim mönnum, sem hafa talið sig verkfræðinga, húsameistarar eða iðnfræðinga.

Út af því, sem hv. 11. landsk. sagði, að ekki væri verið að taka réttindi af mönnum, vil ég bara segja það, að ég tel það stökustu fjarstæðu, því að það er vitanlegt, að miklir hagsmunir eru bundnir við það, að mega kalla sig því heiti, sem á að vitna fyrir almenningi um hæfileika manna til þess að leysa af hendi störf þau, sem hér um ræðir. Ég tel sjálfsagt, að á eftir þessari lagasetningu verði næsta skrefið, að það opinbera setji það að skilyrði í þessu efni, að menn hafi hlotið heitið verkfræðingur, húsameistari eða iðnfræðingur. Hér er þess vegna um mikinn rétt að ræða, og þar sem þeir, sem hér er um deilt, hafa öðlazzt þessi réttindi óátal- ið og engin lög í landinu hafa bannað þeim það, þá er þetta raunverulega réttindasvipting.

*Gísli Sveinsson: Herra forseti! Það er í raun- inni ekki sérlega eðlilegt, að menn þurfi hér á þingi að deila um rétt manna til eða frá, ef á annað borð eru önnur atvik, sem skýra þennan rétt af sjálfu sér. Ég fyrir mitt leyti, sem ekki hafði búist við, að slíkt frv. sem þetta kæmi fram á þessu þingi, tel ekki, að með frv., eins og það er, sé gengið á neinn rétt, sem menn hafa í

lífinu eða sinni atvinnugrein nú eins og stendur. Ég hefi ekki getað tekið eftir því, að í frv. væri hallað sérstaklega á neinar atvinnugreindir. Að visu verð ég að segja, að almenningur mundi kannske kunna betri skil á þeim mönnum, ef réttur þeirra væri ákveðinn, þeirra sérgreinaheiti, en samt hygg ég, að almenningur muni vita, hverjir stunda þessa atvinnu og hverjir hafa getið sér álit, og ég býst við, að almenningur farið frekar eftir því en hinu, hvað þessir menn kalla sig. Ég get ímyndað mér, að hér væri verið að deila um skerðingu á atvinnuréttindum, sem kynnu að hafa staðið í sambandi við þessi sér- fræðindöfn, helzt að því er snertir bygginga- meistarana, sem ef til vill hafa kallað sig „arki- tekta“, en nú mega það ekki, ef þeir uppfylla ekki lærdómsskilyrðin. Nú hefi ég verið að að- gæta, hvað þessir menn kalla sig, og hefi ekki fundið aðra betri heimild til þess en símaskrána. Hún mun vera gerð eftir því, sem menn vilja sjálfir kalla sig. Hún segir engan kalla sig húsameistarar af þessum mönnum, sem deilt er um. Þeir eru vissulega jafngöðir og í jafnmiklu á- liti fyrir því. Þeir kalla sig byggingameistarar og einnig byggingafræðinga og jafnvel húsagerð- armenn. Ég held, að húsameistaranaefnið hafi ekki orðið fast við neinn mann nema húsameist- ara ríkisins. Sé ég því ekki, að þar verði gengið á rétt nokkurs manns. Nú vil ég ekki heldur láta skilja orð mín svo, að ég vilji ekki láta þá hafa sinn fulla rétt eftir sem áður, sem hafa þessa kunnáttu, en ég sé ekki, að þeir hafi kraf- izt þess sjálfir eða farið fram á það, að þeir séu nefndir þeim nöfnum, sem talað er um í gr. um húsameistarar. Það er eins og hafi orðið eitt- hvert uppbót meðal þessara manna, og þeir hafi borið sig upp við n. Má ráða það af því, að minni hl. kom fram með þessa brtt.

Þótt ég telji það saklaust, að fallast á 6 ára takmörkunina í stað 10 ára, þá sé ég ekki, að það hafi mikið að segja, að breyta henni í 6 ár, ef menn á annað borð óska eftir að kalla sig þessu nafni, en það hafa þeir ekki áður farið fram á að fá leyfi til að gera. Vilji þeir kalla sig þetta, vil ég, að þeir fái að gera það samkv. lögum. En takmörkunin gildir ekki fyrir aðra en þá, sem hafa haft þetta starf með höndum undan- farið, en verður ekkert framtíðarskilyrði fyrir þá, sem koma síðar. En þegar svo er, þá er það rétt, sem mér var bent á af einum hv. þdm., að það er ekki vel eðlilegt í frv. og heldur ekki í brtt., að taka þessar fáu undantekningar, þessa menn, sem fengið hafa við byggingar undan- farið, inn í lögin, því að þau eru til frambúðar. Það ætti því að vera bráðabirgðaákvæði um þetta í lögnum gagnvart þessum mönnum. Svo fellur bráðabirgðaákvæðið burt, þegar því er fullnægt, en eftir standa lögin. Till. hv. minni hl. get ég ekki samþykkt eins og þær eru orðaðar. Þær eru fyrst og fremst strangari en frv. Í frv. segir: „... og hafi auk þess fengið meðmæli stéttar- félags verkfræðinga hér á landi til þess, að hon- um verði veitt leyfi þetta.“ Þar sem frv. segir: „... eigi skemur en 10 ár“, segir brtt. hv. minni hl. „6 ár“. Frv. segir, að menn, sem unnið hafa þessi störf í 10 ár, eigi sama rétt til að kalla sig þetta. Í frv. er þess ekki krafizt, að menn hafi

stundað nám, svo að þeir megi nefna sig húsameistara eða hvaða nöfn það nú eru, sem um er að gera. Nú geta það verið margir menn, sem vilja kalla sig húsameistara eða „arkitekta“, þótt þeir hafi ekki stundað nám það lengi, að þeir geti kallast fullnuma, og uppfylli ekki skilyrðin að því leyti. En margir af þeim mönnum, sem hér fást við byggingar, munu ekki hafa stundað reglulegt nám, heldur kynnt sér eitthvað í teikni-fræði, en ekki beint stundað nám í byggingar-fræði. Það getur verið, að þeir menn, sem hv. minni hl. er að bera fyrir brjóstinu, komist ekki allir að, ef þessir menn fá sömu réttindi, en ég felli mig ekki við orðalag brtt. í þessu tilliti. Vildi ég því mælast til þess við hv. minni hl. og hv. meiri hl., að þeir gerðu tilraun til að umskapa till. sínar svo, að þeir komist að anuari og betri niðurstöðu og geti þar mætt á miðri leið. Vil ég benda hv. nm. á, hvort ekki væri best að sameinast um það, sem stendur í 2. lið 2. og 4. gr. frv. Í nál. er lögð áherzla á það, að úrskurður um réttindi manna tilheyri stéttarfélagunum og að aðrir eigi ekki að komast að en þeir, sem þau samþykkja. Ráðh. mundi að visu vera bundinn við það, að veita þeim réttindi, sem best meðmæli hefir, og að fengnum tillögum sérfræðings. Vil ég beina því til hv. þdm., og þó sérstaklega hv. nm., hvort þeim lízt ekki svo sem það mundi verða eins áreiðanlegur úrskurður, sem ráðherra mundi gefa — en hann er hlutlaus maður og mun ekki vera grunaður um græsku, hver sem hann kann að vera — eins og sá, sem stéttarfélag gefa. Ég vona, að hv. þdm., og þá sérstaklega hv. nm., sjái, að hér er um atriði að ræða, sem þarf að ganga vel frá, en reyndar er það ekki svo mikið, sem um er barizt.

Guðbrandur Ísberg: Út af aths. hv. þm. V.-Sk. um orðalag brtt. okkar minnihlutamanna, þá vil ég fyrst taka fram, að á einum stað mun vera annaðhvort prentvilla eða ritvilla. Í annan stað, þar sem hann var að fetta fingur út í orðalag gr. „að undangengnu námi“, þá miðast það við það, að menn geti ekki gengið beint af götunni inn í fögin. Hitt var það, hve mikið skuli leggja undir úrskurð ráðherra. Fleira var það ekki, sem mér skildist, að væri athugasemjast við orðalag gr. Ég vil benda á það, út af margendurteknun tali um að veita réttindi, að það er ekki rétt. Hér er ekki talað um að veita ný réttindi. Þeir menn, sem hingað til hafa kallað sig verkfræðinga o. s. frv., hafa haft þann rétt, en nú er lagt til, að nokkrir fái að halda honum, en aðrir verði sviptir honum. Ágreiningurinn er um, hve langt eigi að ganga í því að svipta menn réttinum. Allir virðast sammála um að svipta þá réttinum, sem hafa starfað í faginu skemur en 6 ár. Lagt skal undir dóms ráðh. að meta kunnáttu þeirra og dugnað. Er það lagt undir dóm ráðh. sem óvilhalls manns eða a. m. k. óvilhallari en þeir eru, sem segja má, að séu fyrirfram ákveðnir í því að svipta aðra tilteknum réttindum.

Ég hjó eftir því hjá hv. 11. landsk., að hann hélt því fram, að ef till. minni hl. væri samþykkt, þá væri þetta frv. þýðingarlaust. Til hvers er þá allt þetta brólt, þegar 90 af till. fagfélaganna eru

teknar til greina, ef sá litli hluti, sem undan er tekinn, gerir allt hitt þýðingarlaust? Ég vil ekki lengja þessar umr. með því að tala lengur, enda ekki ástæða til, því málið er tiltölulega einfalt og því auðveldara að átta sig á því sem minna er um það vafið.

***Frsm. (Emil Jónsson):** Það er ekki hægt að segja, að margt eða mikið nýtt hafi komið fram um þetta mál við umr., en ég vildi aðeins segja nokkur orð út af því, sem hv. þm. V.-Sk. sagði, hvort ekki væri rétt að taka málið til nýrrar athugunar. Slíkt sé ég ekki, að muni hafa mikið upp á sig. Fyrir mitt leyti virðist mér ágreiningurinn vera þannig, að ekkert útlit sé fyrir, að við munum komast nær hver öðrum, þar sem við höfum alveg sinn hvora skoðun. Eftir því, sem fram er komið, sést ekki, að það sé annað, sem fyrir minni hl. vakir, en það, hvort þessir ágreiningsmenn skuli hlíta úrskurði kunnáttumanna eða ekki. Þeir vilja láta ráðh. dæma um það, en ekki leggja það undir dóm kunnáttumanna. Í Noregi var svipað frv. og þetta lagt fram fyrir nokkrum árum, og þar er talað um, hvornig dæma skuli þá menn, sem ekki hafa próf, en taldir hafa nokkurn rétt til að kalla sig verkfræðinga o. s. frv. Var til þess skipuð 7 manna n., og af þeim voru 5 verkfræðingar. Sé ég ekki annað en það sé nokkuð sama, hvort úrskurðað er, að stofna svipaða n. og þetta, eða hvort málunum verður vísað beint til stéttarfélaganna, en í öllu falli þarf menn, sem vit hafa á þessum efnum til að dæma rétt um þetta. Hæstv. ráðh. hefir ekki kunnáttu til að dæma þar um, nema með aðstoð sérfræðinga, og þarf ég reyndar ekki að vera að taka það fram. Hv. 6. þm. Reykv. sagði, að hliðstæð löggjöf og þessi væri ekki til í öðrum löndum, en það er ekki rétt; hún er til, og meira að segja mjög ströng. (SK: Þetta er ekki rétt; ég sagði, að hún hefði fyrst verið sett fyrir 2 eða 3 árum). Það má rétt vera; ég veit ekki, hvenær lögin voru sett um verkfræðinga, en nú eru áreiðanlega skýr lög í nágrannalöndunum um þessa tegund manna.

***Gunnar Thoroddsen:** Hv. 6. þm. Reykv. byrjaði ræðu sína á því að segja, að ég hefði auðsjáanlega ekki sett mig inn í málið. Raunar láðist honum að færa sönnur á það. Einnig hafði hann eftir mér, að þarna væri ekki verið að taka neinn rétt af mönnum, en þar er nokkuð málum blandað. Það verður að gera skýran greinarmun á rétti til að stunda einhverja atvinnu eða réttinum til að kalla sig vissu nafni, og þeir menn, sem fengið hafa rétt til að nefna sig slíku heiti, eiga að fá að halda honum. Á ég þar fyrst og fremst við sérfræðinga, sem fengið hafa lagavernd til að kalla sig vissum heitum, og þá um leið einkarétt til að stunda vissa atvinnu. Ég segi ekki, að till. minni hl. geri frv. þýðingarlaust, heldur að þar geri það þýðingarlaust í bili, þannig að hinar sjálf-sögðu réttarþætur til handa þessum mönnum komi ekki til framkvæmda á næstu árum.

Hv. þm. Hafnf. lýsti réttilega, að ágreiningurinn er um, hvort þeir, sem eiga að dæma um rétt þessara manna, eiga að vera fagmenn eða ráðh. með aðstoð sérfræðinga. Ég álit, að fyrst svo

oft muni þurfa að leita til sérfræðinga, sé eðli-legra að láta málin ganga beint til þeirra.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 21 shlj. atkv.
- Brtt. 109 (við 2. gr.) felld með 18:5 atkv.
- 91,1 samþ. með 21 shlj. atkv.
- 92 (við 2. gr.) samþ. með 19 shlj. atkv.
2. gr., svo breytt, samþ. með 21 shlj. atkv.
3. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.
- Brtt. 109 (við 4. og 6. gr.) teknar aftur.
- 91,2 samþ. með 21 shlj. atkv.
- 92 (við 4. gr.) samþ. með 23 shlj. atkv.
4. gr., svo breytt, samþ. með 22 shlj. atkv.
5. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.
- Brtt. 91,3 (ný 6. gr.) samþ. með 17 shlj. atkv.
- 7.—9. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Frv. vísað til 3. umr. með 21 shlj. atkv.

Á 24. fundi í Nd., 22. marz, var frv. tekið til 3. umr. (A. 120).
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 25. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.
Á 27. fundi í Ed., 24. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til iðnn. með 9 shlj. atkv.

Á 32., 34. og 35. fundi í Ed., 5., 8. og 9. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 36. fundi í Ed., 10. apríl, var frv. enn tekið til 2. umr. (A. 120, n. 177).

Ingvar Pálmason: Það stendur þannig á, að frsm. n. er ekki viðstaddur, en eins og sést á nál., var málið afgr. ágreiningslaust af n. Það kom ekki neitt fram í n., sem gæfi tilefni til breytinga, og lagði hún til, að málið yrði samþykkt.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
- 2.—9. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Frv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 37. fundi í Ed., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 285).

22. Jarðræktarlög (frv. HermJ).

Á 8. fundi í Sp., 1. apríl, var úthýtt frá Ed.:
Frv. til 1. um. breyt. á I. kafla jarðræktarlaga, nr. 101 23. júní 1936 (þmfrv., A. 165).

Á 31. fundi í Ed., 3. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

*Forsrh. (Hermann Jónasson): Ég þarf ekki að hafa með þessu frv. langa framsögu. — Hv. d. er vist kunnugt um það, að um þetta mál hefir nú náðst samkomulag á þeim grundvelli, sem fyrir liggur í þessu frv. Í grg. frv. er að nokkru leyti gerð grein fyrir þessu og jafnframt efni hinna einstöku gr. frv. Það er og minnst á það í grg., að um ýms önnur ákvæði jarðræktarlaganna hefir verið ágreiningur, en það er mælt til þess hér í frv., og vil ég endurtaka þau ummæli, að ágreiningsatriðin verði látin liggja utan við þetta frv., því það mundi aðeins tefja fyrir málinu og e. t. v. hefta framgang þess. — Ég held, að það sé ekki ástæða til að vísa málinu til n., og ef ekki gefst tilefni til, mun ég ekki ræða þetta mál frekar.

Frv. vísað til 2. umr. með 13 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Ed., 7. apríl, var frv. tekið til 2. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
- 2.—5. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Frv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 34. fundi í Ed., 8. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

*Jón Baldvinsson: Það þýðir náttúrulega ekki mikið að gera aths. við þetta frv., ef svo er, að Framsfl., Sjálfstfl. og Bændafll. hafa komið sér saman um, að það skuli nú ná fram að ganga.

Ég vil þó gera þá aths., að ég tel, að 5. gr. frv. sleppi nokkuð miklu úr valdi þingsins með því að leggja það í vald Búnaðarfél., hvernig kosið sé til búnaðarþings. — Ég óttast sem sé, að með hinni miklu auknu ræktun, sem áfram heldur í kaupstöðum og kaupúnum landsins og í grennd við þau, þá njóti hlutaðeigandi menn ekki fulls réttar til þess að taka þátt í kosningum, miðað við það sem bændur hafa. Mér finnst því, að Alþ. sjálft verði að hafa eitthvað um þetta að segja, vegna þess að Búnaðarfél. eru faldar allmiklar framkvæmdir af því opinbera.

Þá þykir mér það ekki nema eðlilegt, sem verið hefir, að landbrh. ráði því, hver sé búnaðarmálastjóri. Það er eiginlega jafneðlilegt, að landbrh. skipi búnaðarmálastjóra, eins og hann skipar skrifstofustjóra í ráðuneyti þau, sem undir hann liggja, því Búnaðarfél. er í raun og veru

deild í stjórnarráðinu, og aðalstarf þess er að framkvæma fyrir ríkið ýms verk, sem það leggur fé til.

Mér sýnist sem sagt, að Alþ. sleppi fullmiklu valdi í hendur Búnaðarfél., og óeðlilega miklu miðað við hið nána samband, sem verður milli landbúnaðarráðuneytisins og Búnaðarfél., og það samstarf, sem þar þarf að eiga sér stað. Náttúrlega væri réttast að hafa Búnaðarfél. aðeins deild í stjórnarráðinu, eins og Fiskifélagið ætti að vera, og þeir, sem framkvæmdirnar þar hafa, ættu að vera skrifstofustjórar ráðuneytisins.

Þessa aths. vildi ég láta fylgja frv. af hálfu okkar Alþfl. manna, þó það hafi kannske ekkert að þýða að malda í móinn, þegar þessi sterku öfl hafa tekið höndum saman.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég get ekki fallizt á þessar aths. hv. 4. landsk., og er það af ýmsum ástæðum. Hann talaði um það, að með 5. gr. frv. sleppi þingið nokkuð miklu af sínu valdi, og með þessu móti geti Búnaðarfél. skipað sínum kosningalögum á þann hátt, sem því þókuist. Ég get ekki verið á sömu skoðun og hv. þm. um þetta atriði af þeim ástæðum, að með þeim breyt., sem gerðar hafa verið á lögum Búnaðarfél., er bændum fenginn beinn kosningarréttur í staðinn fyrir óbeinan áður, þar sem hlutföllin í tölu kjósenda og hlutföllin á búnaðarþingi þurftu ekki að vera í neinu samræmi hvað við annað. En þegar kosningarrétturinn er rýmkaður á þann hátt, sem gert hefir verið í Búnaðarfél., þá er ég sannfærður um, að það er betur tryggt, að sá kosningarréttur verði ekki tekinn til baka aftur heldur en hægt er að gera með nokkrum l. frá Alþ. Það mun að minnu áliti þykja eins fjarstætt hér eftir að fara að breyta þessum kosningarrétti í óbeinan kosningarrétt eins og það þætti að breyta kosningarréttinum til Alþ. í óbeinan kosningarrétt. Þess vegna er ekki ástæða til að ætla, að þetta verði gert. En svo er auk þess önnur sterk ástæða fyrir því, að þessu verður ekki að líkindum breytt í annað horf en nú er, og það er sú, að það þarf mjög sterkan meiri hl. til þess, að lögum Búnaðarfél. Ísl. verði breytt, svo það má telja útilokað. Í þriðja lagi er það, ef farið væri að breyta lögum Búnaðarfél. Ísl., þá hefir Alþ. þó ekki afsalað sér neinum rétti, því það getur alltaf breytt jarðræktarlögum.

Viðvíkjandi kosningarrétti þeirra manna, sem í kaupstöðum og kaupsýnum búa og lifa af ræktun og búskap sem aukaatvinnu, þá skil ég vel, að hv. 4. landsk. beri hag þessara manna fyrir brjósti. Það er rétt hjá hv. þm., að þetta á að vera reglugerðaratriði, en á þann hátt er þó þessum mönnum heldur tryggður þeirra atkvæðisréttur heldur en áður var, að minnu áliti. Ég álit, að sá sé aðalgalli á ákvæðum jarðræktarlaganna um beinar kosningar til búnaðarþings, að atkvæðisréttur þessara manna hafi verið helzt til þröngur, og ég get upplýst það, að á búnaðarþingi er mjög góður vilji fyrir því að rýmka þennan rétt. Hitt er erfitt, að koma þessu fyrir á heppilegan hátt. Hér er um margskonar tilfelli að ræða. Sumir þessara manna, sem kannske hafa ekki nema 3 ha. af landi, rækta það svo

vel, að þeir hafa af þeirri atvinnu fullkomið framfæri, samtímis og aðrir, sem kannske hafa helmingi stærra land til umráða, hafa minni afnot síns lands. Það er ekki eðlilegt, að þessir menn hafi jafnmikinn atkvæðisrétt í Búnaðarfél. Ísl. og ekki samskonar rétt og bændur landsins. Þess vegna er eðlilegt, að nánari ákvæði um kosningarrétt þessara manna séu sett með reglugerð. Það reyndist erfitt á síðasta þingi að koma þessu fyrir í stuttu lagaákvæði, og það má segja að hafi mistekizt, en ég held, að ekkert sé að óttast fyrir hv. 4. landsk., þó þessu verði breytt til bóta.

Það hefir verið ágreiningur um það, hver ætti að ráða vali búnaðarmálastjóra. Því hefir verið haldið fram, að landbrh. ætti að skipa hann, en út í það mál ætla ég ekki að fara nú; um það hefir náttúrlega hver sína skoðun, en ég vil segja það, að eftir að búið er að breyta kosningarrétti í Búnaðarfél. Ísl., þannig að bændur landsins ráða fullkomlega vali búnaðarþingsfulltrúanna, sé ég enga ástæðu til að láta standa á þessu atriði um val búnaðarmálastjóra.

Hv. 4. landsk. sagði, að eðlilegast væri, að landbrh. veldi búnaðarmálastjóra, þar sem Búnaðarfél. Ísl. færi með svo mikið fé úr ríkissjóði; en ég vil geta þess, að þetta fé er veitt Búnaðarfél. frá ári til árs, svo valdið er alltaf hjá þinginu. Fyrst og fremst veitir þingið Búnaðarfél. féð, og svo hefir Alþingi eða umboðsmaður þess, landbrh., vald til þess að neita að samþ. fjárhagsáætlun félagsins, því sú áætlun er ógild nema samþ. ráðh. komi til. Þannig eru peningaráð Búnaðarfél. Íslands háð samþykki landbrh. á hverjum tíma, og aðalstarf Búnaðarfél. viðvíkjandi peningamálunum er að úthluta því fé, sem félaginu er veitt eftir lögum og reglum, sem þar um hafa verið sett. Ég held því, að samkomulagið sé eðlilegt, og ég er næstum fullviss um, að hefði Alþ. átt fulltrúa á búnaðarþingi, þá hefði hann verið með í þessu samkomulagi. Ég er sannfærður um, að hinn beini kosningarréttur í Búnaðarfél. Ísl. hefir stórkostlega eftir þá stofnun, og að bændur fá með þeim umbótum þá eðlilegu og nauðsynlegu stéttarsamkomu, sem þeir eiga að fá.

Ég er ekki í neinum vafa um það, að hv. 4. landsk. er mér sammála um, að þessi breyt. á Búnaðarfél. Ísl. er til stórra bóta, og að hún er langstærsta afmælisgjöfin, sem félagið fær á 100 ára afmæli sínu á komandi sumri, því það er sannfæring mín, að fyrir þessa breyt. verði Búnaðarfél. Ísl. nýtt félag.

***Jón Baldvinsson:** Hæstv. forsrh. fór mörgum fögrum orðum um þær breytingar til bóta á jarðræktarlögum, en fælust í frv. á þskj. 165. Ég hefi bent á gallana á þessu frv., en hæstv. ráðh. vill ekki viðurkenna, að aths. minar hafi við rök að styðjast. Ég get þó ekki betur séð en það sé hlægilegt réttlæti í því, að stjórn Búnaðarfél. Ísl. skuli eiga að ákveða þau dýr-mætu réttindi einstaklinga í félaginu, sem er atkvæðisréttur þeirra. (MG: Það er búnaðarþing, sem á að ákveða þann rétt). Það er hvergi sagt. Af frv. verður ekki annað séð en að stj. eigi að gera það. Það getur vel verið, að þetta sé rétt

hjá hv. 1. þm. Skagf., en hvernig á þá að fara með þennan atkvæðisrétt til bráðabirgða? Mér skilst, að búnaðarþing eigi að koma saman á næsta sumri, og hver ákveður þá um kosningarétt þeirra, sem í kaupstöðum og kauptúnum búa og hafa atvinnu af landbúnaði? Ég sé ekki betur en farið sé mjög varlega í það að ákveða rétt þessara manna í D-lið 8. gr. í lögum Búnaðarfél. Ísl. Meðferðin á þeim er svo hrakleg sem hugsagt getur, þar sem fáum mönnum er falið að ákveða atkvæðisrétt þessara manna, sem kannske reka mikið stórfelldari búskap heldur en bændur á rytjukotum til fjalla, sem hafa kannske 20 til 30 kindur og eina kú. Þeir, sem í kaupstöðum og kauptúnum stunda búskap, geta aftur á móti verið menn, sem standa fyrir nýjungum í búnaði og ræktun, og oft og tíðum hafa með höndum mikið stórfelldari framleiðslu og framkvæmdir heldur en smábændur inni til aðala, en þeir jafnast ekki á við smábændurnar með atkvæðisrétt. Ég get ekki betur séð en að mjög hraklega sé með þessa menn farið. Hæstv. forsrh. sagði, að mjög mikill góðvilji til þessara manna ríkti á búnaðarþingi. Það er náttúrulega gott og blessað, en það verður ekki út skafið, að nú sem stendur hafa þeir engan rétt. Það kvað eiga að gefa þennan rétt, gefa þeim einskonar stjórnarskrá, eins og konungur gaf ökkur Íslendingum 1874. Það var ekki vilji landsmanna, sem speglaðist í þeirri stjórnarskrá; þeir höfðu þá, alveg eins og í þessu tilfelli, engin áhrif, engan rétt til að krefjast neins, heldur urðu Íslendingar þá að taka því, sem að þeim var rétt, hvernig sem það var.

Það er vitanlega rétt, að Alþingi hefir í hendi sér að ákveða þá fjárhæð, sem fer árlega til Búnaðarfél. Ísl., en mér skilst, að sá fjárstyrkur þyki mjög nauðsynlegur. (Forsrh.: Það má taka umboðið af félaginu). Það er að visu satt, en ég skil ekki í öðru en að þá sé í öfni komið, ef eftirlit og ábyrgð Alþingis með þessari stofnun er svo lítil, að nauðsyn beri til að nota það örþrifarð.

Magnús Guðmundsson: Það er ekki ætlan min að fara að deila um þetta mál, en út af ummælum hv. 1. landsk. um, að jarðræktarmenn í kaupstöðum og kauptúnum væru órétti beittir í lögum Búnaðarfél. Ísl., vil ég upplýsa, að það er misskilningur hjá hv. þm., ef hann heldur, að það sé stjórn Búnaðarfél., sem á að setja reglugerð um kosningarétt þessara manna. Það stendur í 8. gr., að framkvæmd kosningar til búnaðarþings fari eftir reglugerð, „er búnaðarþing setur“. Vegna þess, að á næsta sumri er gert ráð fyrir, að háð verði stutt búnaðarþing, í tilefni af 100 ára afmæli Búnaðarfélags Íslands, var á nýafstöðnu búnaðarþingi kosin n. til þess að gera frv. að reglugerð um kosningarétt þessara manna og fleira, er snertir kosningu til búnaðarþings. Á svo búnaðarþingið að taka þá reglugerð til meðferðar á aukafundi nú í sumar. Ég verð að segja það, að rétti þessara manna hefir sannarlega ekki verið spilt frá því, sem er í gildandi jarðræktarlögum. Þann rétt, sem þau lög veittu þeim, er jarðrækt stunda í kaupstöðum og kauptúnum, var hægt að mis-

nota mjög, og held ég, að allir séu um það sammála nú. Ef hv. 4. landsk. hefir verið með við að búa þær reglur til, þá hefir honum þar mjög mistekizt, og ég er sannfærður um, að búnaðarþingi tekst þar miklu betur. Viðvíkjandi vali búnaðarmálastjórans, þá er um það mál alkunnur ágreiningur. Búnaðarþing vill, að Búnaðarfél. Ísl. sé sjálfstæð stofnun, en hv. 4. landsk. vill, að það verði skrifstofa í stjórnarráðinu. Eins og stendur er það búnaðarþing, sem hefir sigrað í deilunni, og það er það, sem hefir stungið hv. 4. landsk. svo ónotalega sem raun ber vitni, af því hann óskar, að búnaðarþing hafi ekki framvegis sömu völd og það hefir haft.

***Magnús Jónsson:** Ég ætla að fara um þetta frv. örfáum orðum, af því að það er hér til 3. umr., án þess að ég ætli að fara að rekja þær breyt., sem frv. gerir á jarðræktarlögum.

Ég er alveg sammála hv. 4. landsk. að því er snertir réttindi þeirra manna í kaupstöðum, sem að nokkru eða öllu leyti lifa af grasnytt. Ég get ekki séð, að svör hæstv. ráðh. við aths. hv. 4. landsk. um það atriði séu fullgild. Ef ekki er hægt að koma fyrir í lögum réttlátlegum ákvæðum um kosningarétt þessara manna, hvernig er það þá fremur hægt í reglugerð? Það má segja, að skárri sé að setja þessi ákvæði í reglugerð heldur en lög fyrir það, að þá verði auðveldara að breyta ákvæðunum, ef þau reynast illa, en það verður að finna lausn á þessu máli, og ég fæ ekki séð, að hverju það er auðveldara, þó um reglugerð sé að ræða. Ég sannfærðist ekki heldur af skýringum hv. 1. þm. Skagf. um það, að búnaðarþing eigi að setja þá reglugerð, sem um getur í D-lið 8. gr. Það stendur að visu síðar í sömu grein, að búnaðarþing eigi að setja reglugerð um kosningu til búnaðarþings, en ég fæ ekki séð, að það sé sama reglugerðin og um getur í D-lið 8. gr. og á að fjalla um kosningarétt þessara manna. (MG: Gerir nokkuð til, þó það verði tvær reglugerðir?). Ef þær verða tvær, er engin trygging fyrir því, að búnaðarþing setji reglugerðina, sem talað er um í D-lið. Þetta vildi ég láta koma fram, af því ég get ekki fremur en aðrir hv. þm. sýnt við atkvgr. skoðun mína á þessu atriði. Annars er ég á annari skoðun en hv. 4. landsk. um það, að ég tel það tryggingu fyrir mikla meira fjöri og lifi í Búnaðarfélaginu, að stofnunin verði sjálfstæð, heldur en ef félagið yrði gert að deild í stjórnarráðinu. Eitt atriði er í þessum lögum enn, sem ég tel, að orki nokkuð tvímælis, en það er fjölgun fulltrúa á búnaðarþingi. Sú fjölgun hefir í för með sér allmikinn aukakostnað, þegar þetta þing er farið að sitja fleiri vikur, jafnvel mánuð. Fulltrúarnir verða vitanlega að fá þingfararkaup. Allur kostnaður við búnaðarþingið hlýtur að takast af því fé, sem Búnaðarfél. er veitt, og það þarf að athuga, hvort fjölgun fulltrúanna um helming og þar af leiðandi helmingshækkun á kostnaðinum við þingið kemur aftur með aukinni gagnsemi búnaðarþingsins.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég skal ekki fara mörgum orðum um þetta atriði, kosningaréttinn. Ég vil þó benda þeim á, sem álíta rétt

Þessara manna illa tryggðan, að samkv. jarðræktarlögunum er kosningarréttur þeirra fremur lítill. Eftir þeim l. hafa 20 menn, sem hafa jarðarafnot af 2 ha. landi, hver til samans 1 atkv. Nú hefir ekki verið á það bent, á hvern hátt kosningarrétti þessara manna verði bezt fyrir komið, en um það þarf að setja ýtarlegar reglur. Þetta er ákaflega erfitt. T. d. á Akureyri hafa margir menn allmikla ræktun og verður að telja það þröngt, að 20 menn þar hafi ekki nema eitt atkvæði. Aftur á móti næði ekki neinni átt, að þessir menn, sem kannske skipta hundruðum í sumum kaupstöðum, hafi sama atkvæðisrétt og bændur í sveitunum, því með því móti gæti vel svo farið, að kaupstaðabúarnir fengju meiri hl. í heilu sýslufélagi.

Í Hornafirði er t. d. allt önnur aðstaða en víða annarsstaðar. Þar hafa einstakir menn tekið sér land til kartöfluræktunar og hafa kannske af þeirri atvinnu fullkomið lífsframfæri, þó landið sé lítið, sem þeir hafa hver um sig.

Ég átti mikið tal um þetta sérstaklega við einn búnaðarþingsfulltrúann, Kristin Guðlaugsson, sem hafði mikinn áhuga á að leysa þetta mál, og okkur kom saman um, að réttara mundi vera að miða atkvæðisréttinn að mestu eða öllu leyti við verðmæti þeirra afurða, er mennirnir framleiddu, heldur en við landstærð, eins og gert er í jarðræktarl. Ég held nú, að sú regla sé betri, þó ég væri með því á síðasta þingi að miða við landstærðina.

Ég held, að hv. 4. landsk. geti ekki neitað því, að kosningarréttur þessara manna getur ekki orðið þrengri heldur en hann er eftir jarðræktarlögunum frá síðasta þingi. (JBald: Jú, hann er enginn hér). Jú, þessum mönnum er heitið kosningarrétti, sem ákveðinn verði af búnaðarþingi með reglugerð. Það hefir verið á það bent, að slík ákvörðun kosningarréttar jafnist ekki á við ákvæði landslaga, en á það má þá benda, að hér er ekki verið að ræða um almenn borgaraleg réttindi, eins og t. d. um kosningarrétt til Alþingis, heldur um ákveðin félagsréttindi, og það er venjulegt, að félög ákveði sjálf réttindi sinna manna, eins og t. d. í Dagsbrún, þar sem félagið ákveður sjálft félagsleg réttindi sinna manna. Hér er því ekki um neina nýja aðferð að ræða, heldur er farið eftir hinni gömlu venju.

Að því er snertir fjölgun fulltrúanna, þá skal ég ekki deila um það atriði, en ég segi það sem mína skoðun, að ef þetta þjóðfélag hefir ekki efni á því að láta 27 bændur koma saman annað hvert ár í tvo til þrjá vetur til þess að ræða áhugamál þeirrar stéttar, sem er fjölmennust af stéttum landsins, þá veit ég ekki, á hverju það hefir efni, því að annarsstaðar er það þannig, t. d. í nágrannalöndunum, að þar eru mörg slík félög, þar sem varið er stórfé til þess að bændur geti komið saman og rætt áhugamál sín. Það líður að því, að haldið verði búnaðarþing á hverju ári, og ég sé ekkert í þann kostnað, þó að fulltrúarnir yrðu 25 eða 27, og ég er viss um, að þessi hv. þm., sem hreyfði þessu atriði, verður á sömu skoðun við nánari athugun.

Magnús Guðmundsson: Ég vil segja fáein orð við sessunaut minn, hv. 1. þm. Reykv., út af því,

að honum fannst ekki búið vel um kosningarétt manna í kaupstöðum og kaupsþúnum. Ég get fullvissað hann um það, að það er átt við sömu reglugerð í D-lið og í síðari málsg. 8. gr. Mér er kunnugt um það, því að ég var kosinn í þá nefnd, sem á að undirbúa frv. til reglugerðar um kosningar til búnaðarþings, og vona ég, að hann geti tekið trúanlegt, að ég skýri rétt frá. Annars skal ég benda á það, að það er alls ekki nýtt, að ekki sé gefin tæmandi regla um kosningarétt í þeim frumreglum, sem mæla fyrir um kosningarrétt; stjkskr. mælir fyrir um það, hverjir hafi kosningarrétt til Alþingis, en segir, að nánari reglur séu settar í kosningalögunum. Það er sama fyrirkomulagið, sem hér er hugsað. (MJ: Hér er gerður munur á mönnum). Það er ekki gerður neinn munur á mönnum, því að það koma ýmsar reglur líka um bændur, og það vita allir, að í kosningalögunum eru settar fjölmargar reglur og skilyrði fyrir kosningarrétti, sem alls ekki eru nefnd í stjkskr., t. d. það, að menn verði að vera á kjörskrá. Það stendur ekki í stjkskr., en það er samt skilyrði fyrir því, að menn geti kosið, og svo er um ýmislegt fleira, svo að hér er ekki verið að taka upp neina nýja reglu; þetta er hliðstæð regla við þá, sem gildir um kosningar til Alþingis. Hér svara lög Búnaðarfélagsins til stjkskr. og reglugerðin til kosningalaganna. Að því er snertir þingfararkaupið, sem hv. þm. minntist á, þá verður það hærra, ef sama þingfararkaup er tekið og mönnum fjölga um helming, en ég skal upplýsa það, að um það var rætt meðal bændna á búnaðarþinginu síðasta, að hætta að taka þingfararkaup, ef ekki fengist fjárveiting úr ríkissjóði, svo að það verður ekki séð, að það stafi neinn aukinn kostnaður af þessu, og ég er a. m. k. viss um, að ef Alþingi telur rétt að synja um þessa fjárveitingu, þá stendur það ekki fyrir því, að búnaðarþing verði háð.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Mér skilst á hæstv. forsrh. og líka á hv. 1. þm. Skagf., að þeir telji báðir, að það sé allskostar eðlilegt, að Búnaðarfél. setji sjálft í sín lög ákvæði um kosningarrétt manna og annað, sem að slíkum rétti lýtur, að slíkt væri yfirleitt réttur hvers félags, skildist mér hæstv. forsrh. halda fram, og hann tók til dæmis, að Dagsbrún setti sjálf reglur um kosningarrétt sinna manna, og svo væri um svo að segja öll félög. Fyrst er þess að geta í þessu sambandi, að mér er ekki kunnugt um neinn félagssskap, sem gerir mun á félögum sínum að því er snertir rétt til kosninga, en í þessu uppkasti að l. um kosningarrétt fyrir Búnaðarfél. Ísl. er það mjög greinilega gert, eins og sést á flokkun þeirri, sem liggur fyrir í 8. gr., en auk þess er hér alls ekki um venjulegt félag að ræða, því að Búnaðarfél. Ísl. er miklu fremur opinber stofnun en venjulegur félagssskapur áhugamanna, og ég hygg, að næstum 99% af því starfsfé, sem félagið hefir handa á milli, sé beinlínis lagt fram af opinberu fé, auk þess sem ríkisstj. felur Búnaðarfél. framkvæmd afarmikilsverðra mála, þannig að um hendur þess fara mörg hundruð þúsund krónur umfram það fé, sem sjálfu félaginu er lagt til sem starfsfé. Ákvæðin,

sem nú eru í jarðræktarlögunum um það, að vissar reglur skuli gilda um kosningarrétt í Búnaðarfélag, eru bein afleiðing af þessu fyrirkomulagi; það er skilyrði Alþingis fyrir því, að félaginu sé lagt fé, en alls ekki starf þess og meðferð þeirra opinberu mála, sem það nú fer með. Störf Búnaðarfél. eru að langmestu leyti bein framkvæmdarstörf fyrir það opinbera, og þess vegna er eðlilegt, að það opinbera vilji hlutast til um, hvernig félagið skipar málum sínum, m. a. að því er snertir kosningarréttinn, þannig að ekki sé gerður munur á mönnum. Ég er sammála hv. 4. landsk. og hv. 1. þm. Reykv. um það, að eins og uppkastið að lögun Búnaðarfél. er nú, er gert ráð fyrir, að sérstakar reglur gildi um þá menn, sem taldir eru í D-lið 8. gr., og að það sé a. m. k. nú full óvissa um, hver réttur þeirra verður. (MG: Það stendur, að þeir hafi kosningarrétt). Það má vera með þessari reglugerð, ef meiri hluti þess þings, sem hefir samði hana — sé það rétt hjá hv. 1. þm. Skagf., að búnaðarþing eigi að leggja smíðshöggið á það —, er þeirrar skoðunar að telja það heppilegt, en ég sé ekki, að þeir geti haft atkvæðisrétt í sumar til þess búnaðarþings, sem næst verður kvatt saman; a. m. k. er ekki hægt að samþ. reglugerðina áður en búnaðarþingið kemur saman. Ég vil vænta, að þetta liggi í augum uppi, þó að það sé meiningin, að í framtíðinni eigi Búnaðarfél. að samþ. þessa reglugerð, sem skapar þessum mönnum réttinn. Hinsvegar er ég sammála hæstv. forsrh. um það, að eðlilegt sé að miða kosningarrétt þessara manna í þeim reglum, sem settar verða, við það, hve mikinn hluta af lífsframtæri sínu þeir fá af framleiðslu landbúnaðarafurða, frekar en við landstærð, sem þeir nota. Þetta benti ég á í umr. um jarðræktarlögin á síðasta þingi, en þá var farin sú leið, sem gert var ráð fyrir í lögunum, en þó var gefið í skyn, að tillit yrði tekið til þessa í reglugerð, en þar sem svo er áttast um Búnaðarfél., að það er beinlínis í raun og veru opinber stofnun, sem fer með opinber mál fyrir ríkisstj., þá er það eðlilegt og sjálfsagt, að Alþingi setji ákvæði um það, eftir hvaða starfsreglum það skuli fara, m. a. um rétt manna í félaginu, en eigi það ekki undir breytilegum meiri hluta á búnaðarþingi, hvernig reglurnar kunni að verða á hverjum tíma. Ef hæstv. forsrh. sýndist t. d. rétt að rýmka um ákvæði jarðræktarlaganna viðvíkjandi kosningarrétti þeirra manna, sem hafa smábýlabúskap í grennd við kaupstaði, þá væri auðvelt að gera það með einfaldri breyt. á þeirri gr. jarðræktarl., sem um það fjallar.

*Forsrh. (Hermann Jónasson): Þetta atriði er nú orðið nokkurnvegin útrætt. Þó vil ég víkja nokkrum orðum að því, sem hæstv. atvmrh. tók fram. Það má náttúrlega deila um það, hvort Búnaðarfél. sé opinber stofnun eða stéttarstofnun, en þó er ekki hægt að halda því fram með miklum rökum, að þetta félag sé ekki einmitt stéttarfélag, alveg sama eðlis eins og t. d. Alþýðusamband Íslands; félagssamtök bændu út um allt land kjósa þessa menn á búnaðarþing, og það er svipað fyrirkomulag í höfuðatriðum eins og hjá öðrum stéttarfélögum, sérstaklega

eftir að beini kosningarrétturinn er kominn í lög félagsins. Hitt, sem hæstv. atvmrh. sagði, að félagið hefði mikinn fjárstyrk og að því væri falin framkvæmd ýmsra mála fyrir ríkið, breytir í sjálfu sér ekki félagsstarfseminni, því að þótt það yrði allt tekið af félaginu, þá yrði fyrirkomulagið á félagsstarfseminni alveg eins í grundvallaratriðum, að öðru leyti en því, að félagið hefði ekki yfir sama fjármagni að ráða. Búnaðarfél. var til áður en því var falið að hafa með höndum eins miklar framkvæmdir og gert var með jarðræktarlögunum frá 1923, og það hefði líklega verið til, þó að því væri ekki falin framkvæmd mála af Alþingi, og þetta sýnir, að hér er um stéttarfélagsskap að ræða eins og margra annara stétta í þjóðfélaginu, þó að þessu félaginu séu faldar meiri framkvæmdir af hálfu ríkisins en öðrum félögum.

Um hitt atriðið, sem hér hefir verið deilt um og menn virðast ekki hafa fengizt til að taka til greina leiðréttingu á, er það að segja, eins og tekið er fram í lögunum, að það á að kjósa búnaðarþing innan tveggja ára áður en næsta búnaðarþing kemur saman, en svo er aftur gert ráð fyrir, að það komi saman einskonar aukarþing í sumar og gangi frá reglugerðinni, og er það gert af því búnaðarþingi, sem nú situr, því að það leggur ekki niður umboð sitt fyrr en hinir fulltrúarnir verða kosnir, og þá verður að sjálfsögðu gengið frá reglugerðinni viðvíkjandi kosningum, bæði að því er snertir þetta atriði og önnur, áður en kosningar fara fram. Þessu var gert ráð fyrir, þegar gengið var frá þessu máli. og hefir verið upplýst í þessum umr. Það stendur enn óhaggað og hefir ekki verið reynt að hrekja það, og það vil ég undirstrika, að kosningarrétturinn, sem þeir menn höfðu, er búa í nágreanni við kaupstaði, var samkv. lögum, sem Alþingi gekk frá, svo þröngur, að það er óhugsandi, að hann verði þröngri, þar sem 20 menn, sem höfðu sinn hektarann hver, höfðu kosningarrétt á við einn bónda. Þetta var haft svona af því, að ekki var bent á aðra reglu um þetta, og þetta ákvæði verður að hafa í reglugerð, vegna þess að þarna er um svo breytilegt atriði að ræða. Það var t. d. stungið upp á því af búnaðarþingi, að þeir hefðu kosningarrétt, sem hefðu landbúnað að aðalatvinnu, hvað sem landstærð liði, en það útilokaði kosningarrétt þeirra, sem að visu hafa ekki landbúnað að aðalatvinnu, en búa í námunda við kaupstað og hafa eitthvað annað að aðalatvinnu; en það var ekki rétt að útiloka þá. Þess vegna er það langeðlilegast, að þetta atriði sé tekið upp í reglugerð, og það stendur óhaggað, sem ég hefi sagt, að það er ekki hugsanlegt að þröngja þetta ákvæði frá því, sem var í lögunum eins og gengið var frá þeim á síðasta þingi.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Hæstv. forsrh. hélt því fram, að það væri enginn eðlis-munur á Búnaðarfél. og Dagsbrún eða Alþýðusambandi Íslands. Það er reginmunur á afstöðu Alþingis til Búnaðarfél. annarsvegar og þessara félaga hinsvegar. Ég er þess fullviss, að hæstv. ráðh. mundi á það fallast, að ef Búnaðarfél. hefði ekki þann styrk, sem það hefir af opinberu fé,

og væru ekki falin þau störf, sem því eru nú falin í lögum, mundi engum manni á Alþingi detta í hug að setja reglur um félagsstarfsemi þess umfram annan félagsskap í landinu, en ástæðan fyrir því, að verið er að setja nýjar reglur fyrir þetta félag, er sú, að það er miklu frekar, eins og ég gat um áðan, opinber stofnun, sem gegnir opinberum störfum í landinu, heldur en félagsskapur áhugamanna, sem vinnur eingöngu að þeirra málum, og það er ómögulegt að loka augunum fyrir þessari staðreynd.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9:2 atkv. og afgr. til Nd.

Á 33. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar (A. 165).

Á 34. fundi í Nd., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Ed. — Afbrigðið leyfð og samþ. með 20 shl. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 20 shl. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigðið leyfð og samþ. með 17 shl. atkv.

Enginn tók til máls

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shl. atkv.

2.—5. gr. samþ. með 17 shl. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 17 shl. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

*Háðinn Valdimarsson: Ég vil ekki láta þetta frv. fara svo út úr hv. d., að ég láti ekki í ljós óánægju mína yfir því. Hæstv. forsrh. hefir samið við Bændafél. og Sjálfstfl. um lausn þessa máls, eins og þetta frv. ræðir um, og frá sjónarmiði okkar Alþfl.manna er þessum málum miklu verr skipað heldur en áður var.

Ég vil aðeins benda á örfá atriði í þessu máli. Í fyrsta lagi er það, að samþykki ráðh., sem heimitað var til þess að búnaðarmálastjóri yrði skipaður, er felld niður, en í þess stað er stjórn Búnaðarfél. látin ákveða það. Það er því hægt á móti vilja ríkisstj. að setja mann til þess að hafa á hendi „administration“ á því mikla fé, sem veitt er úr ríkissjóði í þessa stofnun. Ég skil ekki í því, að Framsfl. skyldi ganga inn á að láta þetta vald ganga úr greipum stj.

Í öðru lagi er ákvæðum jarðræktarlaganna um það, hvernig skyldi háttáð kosningarréttinum til búnaðarþings, sleppt, og sá beini kosningarréttur, sem settur var sem skilyrði í jarðræktarlögunum og barizt var um á öllu landinu, er nú

eingöngu kominn undir geðþótta búnaðarþings á hverjum tíma, og það er hægt að fella það niður og breyta því í hverskonar annan kosningarrétt, ef einhverju búnaðarþingi býður svo við að horfa. Ég veit ekki, til hvers þessi baráttu hefir verið, ef það á að falla frá þessu þannig.

Loks vil ég taka það fram sem þriðja atriðið í þessu sambandi, að það eru ekki ákvæði í hinum nýju samþykktum Búnaðarfél. um atkvæðisrétt þeirra manna, sem búa í kaupstöðum og kaup-túnunum og hafa landbúnað sem aukastarf, heldur á þar eingöngu að fara eftir reglugerð. Með þessu móti er verr um atkvæðisrétt þessara manna búið en annara manna, sem hafa atkvæðisrétt um þessi mál, því að það á aðeins að fara eftir reglugerð, þar sem aftur á móti er farið eftir lögum Búnaðarfél. að því er atkvæðisrétt hinna snertir.

Ég mun greiða atkv. á móti þessu frv., og ég vil láta í ljós undrun mína á því samkomulagi, sem hér hefir orðið.

Páll Zóphóníasson: Ég vil láta í ljós gleði mína yfir því samkomulagi, sem varð á búnaðarþinginu. Hv. 2. þm. Reykv. álitur, að þær breyt., sem gerðar hafa verið í þessu efni, séu til hins verra; ég hygg, að það sé sumpart af misskilningi og sumpart af því, að hv. þm. hefir ekki kynnt sér málið nógu vel, að hann segir þetta. Fyrst minnst hv. þm. á það, að úr l. hefði verið felld sú gr., sem gerði ráð fyrir, að landbrh. samþ. val búnaðarmálastjóra. Þetta er rétt, en l. mæla svo fyrir, að landbrh. hafi æðstu stjórn allra búnaðarmála á hendi. Og hvað þýðir það, að hafa æðstu stjórn allra búnaðarmála? Ætli það komi ekki þar inn undir að hafa áhrif á, hvaða menn fari með völd í þessum málum? (HV: Hvers vegna á þá að fella þetta ákvæði burt?). Af því að það var óþarft.

Í öðru lagi veit hv. 2. þm. Reykv., að Alþingi getur, ef það kærir sig um, verið aðhald í þessu efni gegnum fjárveitingu sína til Búnaðarfél., því að þá áætlan, sem Búnaðarfél. gerir, verður fjvn. að samþ. áður en búnaðarþing fær það fé frá þinginu, sem því er ætlað á hverjum tíma.

Þá telur hv. þm., að það sé mjög illa farið, að úr jarðræktarlögunum hafi verið felld ákvæðið um heinar kosningar, en í staðinn fært inn í lög Búnaðarfél. Ísl. Ég hygg, að það sé nokkuð sama, og ég held, að þegar það er komið inn í lög Búnaðarfél. Ísl., að hver einasti bóndi á landinu getur með beinum kosningum haft áhrif á val búnaðarþingsfulltrúanna og þar með fengið tryggingu fyrir því, að búnaðarþingið á hverjum tíma sé skipað eftir vilja bændna, þá sé alveg loku skotið fyrir það, að þeir sömu bændur, sem kjósa þessa fulltrúa, fari að gefa þeim umboð til þess að breyta þessu aftur í misjafnan kosningarrétt, eins og áður var, því að hann var svo misjafn, að kjósendur á aðalfundi búnaðarsambandanna fengu einn fulltrúa fyrir hvern hrepp, hvort sem liðlega 100 menn stóðu á bak við fulltrúann, eins og átti sér stað í fjölmennasta hreppnum, eða 6, eins og var í þeim hreppum, þar sem fæst var. Þegar búið er að fá búnaðarþingið til þess að viðurkenna, að bændur

eigi allir að hafa jafnan rétt til þess að kjósa, þá er ekki hætt á því, að bændur sleppi þeim rétti og taki aftur upp hitt fyrirkomulagið.

Loks vildi hv. þm. halda því fram, að með þessum breyt. væri verr búið um rétt þeirra manna, sem hafa lítið land í nánd við kauptún og kaupstaði, en það var ætlað til þess í jarðræktarlögunum, að þeir hefðu atkvæðismagn eftir landstærð, þannig að fyrir 20 ha. land fengju menn $\frac{1}{2}$ úr atkv. Um þetta er ekkert sagt nú; það á að fara eftir reglugerð um það, en það þori ég að fullyrða, að þeir, sem stóðu að þessum breyt. búnaðarþingsins, munu ekki hafa þrengt meir að rétti þessara manna en gert var með sjálfum jarðræktarlögunum, svo að það er undir engum kringumstæðum breytt um til hins verra að því er þetta atriði snertir, svo að hv. þm. hefir enga ástæðu til að kvarta undan þessu. Þess vegna held ég, að þessar breyt., sem hafa verið gerðar, hafi yfirleitt verið til hins betra. Það er víðurkennt af búnaðarþinginu, að það beri að kjósa beinum kosningum, og það var aðalatriði málsins. Að visu hefir verið felld niður gr. um búnaðarmálastjóra, sem fór inn í l. án þess að þurfa að vera þar. Það gerir í sjálfa sér ekkert til, hvort hún stendur þar eða ekki, og er því engu sleppt, þótt hún falli niður.

*Emil Jónsson: Ég ætla bara að undirstrika það, sem hv. 2. þm. Reykv. sagði. Ég er honum að mörgu leyti sammála. Ég er undrandi yfir því, að þetta mál skuli vera komið til 3. umr. án þess að hafa farið til n. Ég vil bera upp þá fyrirsögn, hvort þetta mál eigi ekki leið þangað, eins og önnur þau mál, er fyrir þingið koma. Mér finnst engin ástæða til þess að gera neina undanþágu með þetta, og óska ég, að því verði vísað til n.

*Héðinn Valdimarsson: Ég vil taka undir það, að þessu máli verði ekki skotið í gegnum d. með leynd, og að það fái að ganga til n., eins og önnur mál. — En víðvíkjandi því, sem hv. 2. þm. N.-M. sagði, vil ég taka það fram, að hann hefir ekki getað sannfært mig um, að þessar breyt. sé til bóta. Ég er sömu skoðunar og hann var á síðasta þingi og það eru engar þær ástæður fyrir hendi, sem geri það að verkum, að ég þurfi að taka upp nýja skoðun í þessu máli, eins og hann nú hefir gert. Framsfl. hefir á einhvern hátt verið neyddur til þess að ganga að þessum kostum, víðvíkjandi breyt. á l. kafla jarðræktarl., þvert á móti því, sem sagt hefir verið úti um landið.

Þá vildi hv. þm. afsaka, að það félli burt ákvæðið um beinan kosningarrétt og kosningatilhögun, með því, að nú væri kominn inn í lög Búnaðarfélag. beinn kosningarréttur. Ég get nú ekki neitað því, að l. landsins eru stöðugri en l. Búnaðarfélag, og það er a. m. k. undarlegt með flokk, sem heldur eins fast við núv. kosningarrétt og Framsfl., að hann skuli vilja taka þetta út úr hvað snertir Búnaðarfélag. Framsfl. heimtáði á sínum tíma, að kjördæmaskipunin gamla yrði sett inn í stjkr., til þess að vera viss um, að ekki væri hægt að breyta henni nema með mikilli röskun. En l. Búnaðarfélag. má breyta eftir

því sem meiri hl. kann að vilja, og sá meiri hl. getur verið kosinn með allt annað fyrir augum. Og ef fjárhagsáætlun hans, vegna jarðræktarstyrksins, er ekki fram úr hófi vitlaus, þá er ekki hægt að búast við því, að þingið fari að fetta fingur út í það. Það er ómögulegt að neita því, að það sé verið að veikja kosningarréttinn með þessu. Það er einmitt þetta mikla mál, sem framsóknarmenn lögðu undir bændurna og töldu aðalmál þess bardaga, sem nú er verið að koma svo fyrir, að hægt verði að svikjast aftan að mönnum og koma að öðru kosningafyrirkomulagi, án þess að þeir fái nokkuð um það að segja.

Þá er þriðja atriðið, um kosningarrétt þeirra manna, sem búa nálægt kaupstöðum. Hv. þm. sagði, að kosningarréttur þeirra manna myndi ekki lakari en áður, heldur betri. Ég er ekkert að tala um það, hvort kosningarrétturinn er betri eða lakari, en það er víst, að hann er óviss. Það er ómögulegt að segja, hvernig kosningarréttur þessara manna verður, þegar hann er ekki einu sinni ákveðinn í l. Búnaðarfélag, hvað þá í l. landsins, heldur eftir sérstakri reglugerð, sem hægt er að breyta ekki síður en l. Búnaðarfélagsins. Réttlæysi þessara manna er því tryggt, í stað þess að kosningarréttur þeirra ætti að vera tryggður.

Það er ekkert af þessum atriðum, sem samið var um, þar sem hægt er að segja, að þeir, sem stóðu að samþykkt jarðræktarlögunum í fyrra, hafi unnið á með þessu samkomulagi við íhaldið og Bændafél. í öllum atriðunum er undanhald, og það í stórvægilegum atriðum. Og það er ekki enn búið að koma með neina ástæðu, sem skýri það, hvers vegna hæstv. ráðh. og Framsfl. lét undan búnaðarþinginu í þessu máli.

Forseti (JörB): Út af þeim ummælum, sem fallið hafa um það, að þetta mál hafi gengið í gegnum d. með mestu leynd, vil ég taka það fram, að ég skil ekki, hvaða ástæðu menn hafa til þess að halda slíku fram. Þetta mál hefir verið prentað á dagskrá, en það hefir engin uppástunga komið fram um það, að vísa málinu til n. Og það er ekkert einsdæmi, að mál gangi í gegnum þingið án þess að fara í n.; má t. d. nefna þau tvö mál, sem búið er að afgr. hér í dag.

*Hannes Jónsson: Ég get tekið undir það með hv. 2. þm. N.-M., að ég gleðst yfir því, að samkomulag hefir orðið um þetta mál. Út úr þessari eldraun hefir Búnaðarfélag komið miklu sterkara en áður. Og það er orðið víðurkennt, að félagið á að vera sjálfstætt eins og frekast er hægt. Það hefir þegar fengið fullt vald yfir öllum sínum málum. Þetta er mikið atriði. Og þó að breytt sé um skipulag Búnaðarfélag. sjálfs, þá verður að víðrækna, að sú breyt., sem búnaðarþingið gerði í því efni, hafði mikið fylgi bændanna á bak við sig. Og það út af fyrir sig var okkert atriði, sem barizt var um, hvernig Búnaðarfélagið sjálft skipaði þessum málum sínum. Hitt var barizt um, hvort löggjafarvaldið ætti að setja því ákveðnar reglur til þess að fara eftir. Og það er alveg ástæðulaust nú, eftir að

fullt samkomulag og friður hefir náðst, að reyna að koma af stað óánægju og deilum milli þeirra aðilja, sem þarna hafa samið.

Hv. 2. þm. Reykv. sagði, að nú væri hægt, eins og l. félagsins og jarðræktarlögin væru, að svikjast aftan að bændum með því að breyta kosningafyrirkomulaginu. Hverjir eiga að svikjast aftan að bændum? Þeir sjálfir geta ekki svikið sjálfa sig. Þeir munu fara eftir því, sem þeim þykir á hverjum tíma réttast. Ég hefi ekki ástæðu til að ætla, að þeir á næstunni láti sér detta í hug verulegar breyt. í þessum efnun. Þó er vitanlega ekki fyrir það að synja, að einhverntíma geti orðið breyt. á þessum hlutum. En ég geri þá ráð fyrir, að það verði í fullu samræmi við vilja bændanna sjálfra, og er þá ekkert hægt að hafa á móti því. Við erum ekki svo framsýnir, að við getum á hverjum tíma séð langt fram í hinn ókominna tíma og sett það skipulag, sem ástæðulaust sé að breyta nokkurn tíma. Það getur ekki komið til mála, að það verði svikizt aftan að bændum í þessum efnun. Verði gerð einhver breyt., þá er mikil ástæða til að ætla, að hún verði eftir vilja bændanna. Og ég geri ráð fyrir, að það megi treysta dómgreind þeirra og að þeir muni ekki ráðast í neinar slíkar breyt., nema þær séu til bóta.

Ég vil vænta þess, að það verði ekki hér á þingi reynt að koma af stað ósamlyndi út af þessum málum alveg að ástæðulausu og öllum til skaðsemdar.

*Sigurður Einarsson: Ég vil segja það, að ég er einn af þeim, sem kemur undarlega fyrir sjónir sú gersamlega stefnubreyting, sem hefir orðið á afstöðu Framsóknarfl. til þessa máls síðan jarðræktarlögin voru til umr. í fyrria. Það er vitanlega öllum ljóst af því, að um þetta hefir verið gerður sérstakur pólitískur samningur og að þeir hafa hlaupizt frá sinni fyrri afstöðu í þessu máli. Það mætti spyrja, hvers vegna sjálfstæðismönnum hefði verið það svo mikið kappsmál að losna við þetta ákvæði, að landbrh. skyldi samþ. val búnaðarmálastjóra, ef svo þetta val væri tryggt með ákvæðum sömu laga.

Til þess að þessi snúningur framsóknarmanna verði fullljós, vil ég leyfa mér að rifja upp það, sem sagt var hér á þingi í fyrria. Kem ég þá fyrst að ræðu hæstv. forseta þessarar d., Jör. Brynjólfssonar. Hann sagði í ræðu, sem hann flutti um þetta mál, og ég ætla að leyfa mér að lesa, með leyfi hæstv. forseta: „Ég ætla þá með nokkrum orðum að víkja að þeim atriðum, sem ég hygg, að skipti allmiklu máli, og skal ég þá fyrst víkja að l. kafla, um stj. ræktunarmálanna og verkefni Bf. Ísl. og ákvæði, er þau áhrærir. Þar er gert ráð fyrir, að landbrh. hafi yfirstjórn þessara mála og sé æðsta vald, eins og tíðkæzt hefir og er í gildandi lögum.“

Um val búnaðarmálastjóra farast honum svo orð: „Þá er lagt til, að val búnaðarmálastjóra sé bundið samþykki ráðh. Meðan valdsvið hans er jafnvíðtækt og nú er og félagið hefir með höndum jafnmiklar framkvæmdir fyrir hönd þess opinbera, þá virðist það vera rétt, ekki ótilhlýðilegt og í alla staði sanngjarnt, að val hans sé bundið þessu skilyrði, þar sem milli þessara

manna hlýtur ætíð að vera mjög nán samvinna, og hefir það því eigi litla þýðingu, að reynt sé að búa svo um, að sú samvinna verði sem best.“

Ég hygg, að þessi orð sýni glögglega afstöðu Framsl. til þessa máls í fyrria. Og þetta má rökstyðja með ummælum nokkurra annara framsóknarmanna, sem töluðu um málið á sömu lund og höfðu þá sömu afstöðu til þess og við Alþfl. menn höfum ennþá.

Skal ég ennfremur leyfa mér að minna á það, sem hv. 2. þm. N.-M. sagði um þetta. Hann sagði, með leyfi hæstv. forseta, þegar um l. kafla ræðir: „Mín skoðun er sú, að nú heyri undir Búnaðarfl. fjöldi verkefna, sem á það er dembt, en stjórnarvöldin í landinu ættu í raun og veru að sjá um. Þess vegna lít ég svo á, að búnaðarmálastjóri eigi að standa beint undir ríkisstj., eins og t. d. vegamálastjóri, sem hefir á hendi framkvæmdir fyrir ríkisvaldið.“ Þetta er rétt, því þær framkvæmdir, sem búnaðarmálastjóri hefir, eru í aðalatriðum sama eðlis og þær, sem vegamálastjóri hefir f. h. ríkisvaldsins. Og þessi hv. þm. skýrir þetta betur í fyrria, þegar hann virðist hafa þá afstöðu til þessa máls, sem við höfum nú. Hann segir beinlínis, að Búnaðarfl. eigi ekki að hætta störfum. Það sé misskilningur andstæðinga laganna, að reyna að leggja afstöðu hans út á þann veg. Hann bendir á, að Búnaðarfl. hafi margskonar önnur störf en þau, sem það vinni fyrir löggjafarvaldið. En svo segir þessi þm. það, sem ég vil ekki undirstrika, og sýnir, hvað hann er róttækur: „En framkvæmd jarðræktarl. heyrir ekki að neinu leyti undir umráð ísl. bænda.“ Það sé að öllu leyti sjálfsgagt, að búnaðarmálastjóri standi beint undir stj. Það er hægt að finna ótal önnur atriði frá síðasta þingi, sem sýna, hvað framsóknarmenn hafa snarsnúizt í þessum málum; annaðhvort hafa þeir hlaupizt frá sinni fyrri afstöðu eða þeir hafa af einhverjum ástæðum, sem ekki mega koma í ljós, verið hraktir af sínu máli.

Ég gæti búizt við, að það kæmi sumum mönnum undarlega fyrir sjónir, sem voru hvattir fram til skeleggjaðrar baráttu, til þess að láta í ljós samstöðu sína við flokkinn í þessu máli, þegar þeir fá nú boð frá flokknum um það, að nú sé hann búinn að afneita afstöðu sinni frá í fyrria. Hvað álitur hv. þm. um búnaðarmálastjóra nú? Á hann að standa beint undir stj., eins og vegamálastjóri? Er framkvæmd jarðræktarlaganna nú hlutur, sem heyrir undir yfirráð íslenzkra bænda? Hvernig ætlar hv. þm. að fá menn til þess að trúa því, að það liggi nokkur skynsamleg rök fyrir því, sem hann heldur fram nú, ef það hafa legið einhver rök fyrir því, sem hann hélt fram í fyrria?

Forseti (JörB): Það hefir komið fram uppástunga um, að umr. yrði frestað og málinu vísað til n. Það er ástæðulaust að ræða málið frekar að þessu sinni, ef það á að fara í n., og ætla ég því að bera það undir hv. þdm.

ATKVGR.

Fellt að vísa málinu til landbn. með 15:8 atkv.

Páll Zóphóníasson: Ég þarf ekki að segja mikið við hv. 2. þm. Reykv., sem sýnilega hefir ekki einu sinni lesið nál. eða grg. um málið á þskj. 116. Það þýðir ekki að ræða við þá menn, sem ekkert hafa um málið lesið, hvað þá sett sig meir inn í það. Þessu til sönnunar má benda á, að hv. þm. sagði, að það væri sett inn í l. Búnaðarfél., að einfaldur meiri hl. gæti hringlað með þau eins og hann vildi. Þetta er ekkert nema vitleysa.

Á bls. 3 sér hv. þm., að í stað þess, að áður gátu 9 fulltrúar af 14 samþ. brtt., þá þarf nú ¾ hluta fulltrúa. Svona mikið hefir hann sett sig inn í málið, að þetta telur hann einfaldan meiri hluta. Hann hefir ekki einu sinni lesið nál., sem fyrir liggur, því síður kynnt sér málið að öðru leyti. Og svo talar hann um málið og þykist tala með þekkingu og viti!

Hv. 9. landsk. er orðinn svo vanur að lesa upp það, sem aðrir semja og skrifa, að mér þykir ekkert undarlegt, að hann þurfi að gera það líka í þessari d. Það er ekkert merkilegt, þó hann skilji ekki afstöðu mína í þessu máli; hún var og er sérstök.

Þeim verkefnum, sem Búnaðarfél. Ísl. hefir með höndum, má aðallega skipta í tvennt. Það, sem heyrir beint undir ríkisvaldið, og það, sem heyrir beint undir Búnaðarfél. sjálft. Ég hef talið, að bezt væri að skilja þetta alveg að, en enn hafa fáir þann skilning, en hann kemur síðar. Það þýðir ekkert að tala um það, sem ekki er hægt að fá samþ. Og þegar maður fær ekki það bezta, verður maður að taka það næst-bezta.

Annars vil ég unna hv. þm. þess, ef hann hefir ánægju af að lesa það, sem aðrir semja, sér til skemmtunar, — öðrum skemmtir hann ekki með því, þó efnið sé gott; það gerir meðferðin á því.

***Héðinn Valdimarsson:** Ég sé, að það, sem hv. þm. N.-M. upplýsti, snertir þetta mál ekki að neinu leyti.

Hvað snertir þá breyt., að í stað orðanna 9 fulltrúar af 14 komi nú ¾ hlutar, þá er það vitanlega sama hlutfallið, en munurinn er sá, að nú getur einfaldur meiri hluti breytt lögunum, ef honum býður svo við að horfa. (PZ: Er það einfaldur meiri hl.?.) Og hver sannar, að það verði ekki gert eftir eitt ár eða svo. Maður getur búist við öllu úr þessari átt, eftir þessa breyt.

***Sigurður Einarsson:** Hv. 2. þm. N.-M. er fyndinn, þegar hann skilst. En það er ekki alltaf. Hann var að drótta því að mér, að ég læsi upp það, sem aðrir hefðu samið. Ég vil ekki vantroysta þessum þm. til þess að semja eitt og annað, en svei mér ef ég hefði ekki tilhneigingu til þess að láta annan lesa það.

Ég vil endurtaka það, að það eru ekki sterk rök, sem hv. þm. flytur fyrir sínu máli. Við hv. 2. þm. Reykv. eru svör hans þau, að hann hafi ekki sett sig inn í málið, ekki lesið þau gögn, sem því fylgja, og þegar lesin er upp ræða eftir hann um þetta mál frá síðasta þingi, þá er því ekki svarandi, vegna þess að þm. hefir lesið það, sem fyrir liggur um málið. Þetta eru býsna ein-kennileg rök hjá hv. 2. þm. N.-M.

Hinsvegur er ekki um það að villast, að það hefir orðið gersamleg stefnubreyting hjá Framsfl. í þessum málum. Ég vil vitna í það, sem hæstv. forseti sagði um þessi mál, þegar rætt var um skipun búnaðarmálastjóra. Honum farast svo orð: „En þegar þess er gætt, hve mörg af störfum stofnunarinnar eru unnin í umboði ríkisvaldsins og hve tengslin eru hinsvegur litil á milli hennar og ríkisvaldsins, mun mörgum finnst, að þetta sé ekki óeðlilegt fyrirkomulag.“ — Þ. e. að búnaðarmálastjóri standi beint undir ríkisstj. og sé skipaður af ráðh., og þetta er einmitt almenn skoðun á málinu.

Það hefir ekkert að þýða fyrir hv. 2. þm. N.-M. að þykjast hafa sérstöðu í þessu máli, þegar hann jatar í öðru orðinu, að sín stefna sé óframkvæmanleg. Í fyrra barðist þessi hv. þm. fyrir þeirri stefnu í máli þessu, sem hann nú gerir sitt ýtrasta til að afneita. Honum þótti í fyrra sá málstaður réttur og góður, að búnaðarmálastjóri stæði „beint undir ríkisstj.“, eins og hann orðaði það. Hvað er nú orðið af rökum hans í fyrra? Hvað er nú orðið af þeirri staðhæfingu hans í fyrra, að framkvæmd jarðræktarl. heyrði ekki að neinu leyti undir umráð islenzkra bænda? Hér er svo augljós hringsnúningur í ræðum þessa hv. þm., að hann dylst engum.

***Pétur Ottesen:** Aðeins örfá orð. Ég vildi, af því að ég kom nokkuð við þetta mál við umr. á síðasta þingi, láta í ljós ánægju mína yfir því samkomulagi, sem fengið hefir um breyt. á þessum I. kafla jarðræktarl., að því er Búnaðarfél. Ísl. snertir. Mér virðist þar hafa orðið gott samkomulag um að tryggja sjálfræði og sjálfsákvörðunarrétt þessa aðalfélagsskapa bænda í landinu, Búnaðarfél. Ísl. Og það er vitanlega það, sem deilt var um á síðasta Alþ. að því er snertir þennan I. kafla jarðræktarl. Ég hygg því, að þetta mál hafi fengið mjög heppilega lausn. Og það er sýnt af því, sem fram hefir komið við þessa umr., hvernig hugir sósíalista eru stemmdir í þessu efni, sem sé þannig, að þeir álíta, að með þeirri breyt., sem gerð var á jarðræktarl. í þessu atriði á síðasta þingi, væri hægt að halda niðri sjálfræði og sjálfsákvörðunarrétti bænda í sínum eigin félagsskap. Til þess er nú ekki stofnað með þessari lagabreyt., heldur til hins, að tryggja þessari stofnun sjálfsákvörðunarrétt í sínum eigin málum — og af því er nú öll þessi reiði sósíalista, sem birzt hefir nú með allmiklum þyt hér í hv. d., sprottin.

Ég álít, að þetta mál hafi verið fært mjög til betri vegar og því beri að fagna af þeim mönnum, sem unna islenzkri bændastétt sjálfræðis í hennar eigin málum.

***Bjarni Ásgeirsson:** Ég þarf ekki mörgu að svara aðfinnslum jafnaðarmanna út af þeim breyt., sem hér liggja fyrir. Það hefir hv. 2. þm. N.-M. gert. Ég undirstrika það, sem hann kom inn á. Og það munu allir vita, sem fylgdust með umr. um þetta mál, að aðaláherzla var á það lögð hjá okkur framsóknarmönnum, að Búnaðarfél. Ísl. væri þannig uppbyggð, að vilji og skoðanir bænda í landinu gætu sem bezt notið sín. Og vegna þess að álitið var, að það gæti bezt orðið

með beinum kosningarrétti og hlutfallskosningu innan þingsins, þá voru sett inn í jarðræktarl. ákvæði um það. Þeir, sem fylgt hafa með þessari deilu, verða að kannast við, að þetta er þungamiðjan í því, sem Framsfl. hélt fram. En þegar samþ. var að taka þessi ákvæði inn í frv., þá var þessu marki náð og ekki ástæða til að halda þessu í l. á eftir. En ég fullyrði, eins og hv. 2. þm. N.-M., að þegar þessi skipun er einu sinni komin á í Búnaðarfélag. Ísl., þá verður hún aldrei afnumin aftur. Það er ekki hægt að breyta þessu með einfaldri meirihlutasamþykkt Búnaðarfélag. Ísl., heldur þarf $\frac{3}{4}$ búnaðarþings til þess að breyta því. Og ég þori að fullyrða, að þessu verður ekki breytt í sama horf aftur héðan af.

Um það, sem hv. 2. þm. Reykv. ræddi um og honum fannst galli á frv., sem sé, að ekki væri ákveðinn kosningarréttur þeirra, sem búa í kaupstöðum og í nágrenni þeirra og stunda jarðrækt að einhverju leyti, — um það get ég upplýst ennþá, eins og hv. 2. þm. N.-M., að þetta var ekki sett inn í l. félagsins eins og sett var inn í jarðræktarl., vegna þess að mönnum þótti of þröngur kosningarréttur þeirra manna. Þess vegna er það víst, eins og hér hefir verið haldið fram, að þessi kosningarréttur þeirra verður rýmkaður, en alls ekki þrengdur frá því, sem í jarðræktarl. stóð.

Ég vil segja, út af þeim margendurteknu fullyrðingum hv. 9. landsk. um, að Framsfl. hefði snarsnúzt í þessu máli, að ég neita því með þeim rökum, sem færð hafa verið fram. Og það situr illa á þessum hv. þm. að tala hér um hringsnúning. Ég fullyrði, að hefði sá hv. þm. aldrei tekið á sig snarari snúning á sinni æfi heldur en Framsfl. í þessu máli, þá hefði hann a. m. k. ekki fengið svima af sínum hringsnúningi.

*Emil Jónsson: Ég ætla ekki að hafa um þetta mörg orð. Ég gekk út frá því, að hv. d. mundi vísa málinu til n., sérstaklega með tilliti til þess, að málið hafði hvergi í n. komið, nema í þá n., sem sett var til þess að sætta Framsfl. og íhaldið. Um þetta mál mega bersýnilega ekki aðrir fjalla.

Það er sýnilega tilgangslaut að lemjá höfðinu við steininn um þetta mál, þar sem hv. d. hefir tekið þá ákvörðun að hleypa því ekki í n., hvað þá hrófla nokkuð við því.

Mér þykir það gegna furðu, að nokkur hv. þdm., sem eru fulltrúar fyrir kaupstaðarbúa eða aðra, sem fást við jarðrækt í smáum stíl, skuli sætta sig við, að réttur þessara umbjóðenda sinna skuli verða ákveðinn með reglugerð. Maður veit ekkert, hvort þeir fá að segja nokkuð eða ekki neitt, heldur eingöngu, að þeirra réttur verði ákveðinn með reglugerð. Ég þekki ekkert hlífstætt þessu, og ég hygg, að þetta sé alveg dæmalaust ákvæði um kosningarrétt. Og þessu kingja sjálfstæðismenn, sem eru umbjóðendur manna, sem ræktun hafa í smáum stíl og heyra undir þetta ákvæði. Ég undrast yfir því, að það megi ekki athuga málið í n., til þess að reyna að finna möguleika til að ákveða, hvernig réttur þessara manna skuli vera til kosninganna. Þó ekki væri nema að n. athugaði málið hálf tíma eða klukkutíma.

tíma, mætti sennilega setja skynsamlegri ákvæði í l. um rétt þessara manna en orðið er.

Ég hefi heyrt, að það hafi komið til mála að setja skilyrði fyrir þessum kosningarrétti kaupstaðabúanna þannig, að þeir fengju kosningarrétt eftir því, hve mikil kúaeign þeirra væri. Ég veit, að rétt hefir verið um þetta á búnaðarþingi. Ef þessi leið væri farin, yrði það öruggasta ráðið til þess að útiloka þá alveg frá þessum kosningarrétti, því að margir þeirra rækta í smáum stíl, sem ekki er í sambandi við nautgripaeign.

Þá var hv. þm. Borgf. eitthvað að tala um það, að það væri ljóst, hvernig hugur sósíalista væri stemmdur í þessu máli. Það er rétt, að við förum ekkert leynt með það, að við höfum sömu skoðun enn sem fyrr, að eðlilegast sé og réttast, að ríkisstj. hafi einhverja íhlutun um framkvæmd þeirra mála, sem Búnaðarfélag. Ísl. fer með í umboði ríkisvaldsins. En nú er búið að ganga inn á það sjónarmið, sem Framsfl. var á móti í fyrra, að Búnaðarfélag. Ísl. megi fara með stjórn þessara deilumála án þeirrar íhlutunar frá Alp. eða ríkisstj. Þó það að visu hafi verið sagt af hv. 2. þm. N.-M., að landbrh. færi með stj. þessara mála, þá hefir hann með því að afhenda þessi mál skilyrðislaust í hendur þessa félagsskapar afsalað þessum réttindum úr sínum höndum. Það er líka í beinu samræmi við þá stefnu, sem komið hefir fram hjá Bændafél. og Sjálfstf. í þessu máli. Ég skil vel, að þeir flokkar unni vel þessum málalokum. En ég skil ekki, að Framsfl. skuli geta það.

Ég held, að ef ekki hefði þurft endilega að afgreiða þetta mál í dag, þá hefði ég komið með brtt. við frv. um kosningarrétt fyrir kaupstaðarbúa, sem jarðrækt stunda, þar sem hann væri að einhverju leyti tryggður. En það er sýnilega ekki hægt, þar sem nú að á keyra málið í gegn í fússi. Það er sýnilega þýðingarlaust að berja höfðinu við steininn í þessu efni, þar sem búið er að ákveða þetta atriði málsins.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 18:3 atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 288).

23. Skráning skipa.

Á 22. fundi í Nd., 19. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um breyt. á l. nr. 37 19. maí 1980, um skráning skipa (þmfrv., A. 107).

Á 24. fundi í Nd., 22. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Bergur Jónsson: Eins og sjá má af grg., er frv. þetta flutt fyrir tilmæli Eimskipafélags Íslands. Breytingin fer í þá átt, að veita mönnum einkarétt til vissra skipaheita, en hingað til hefir það ekki verið bannað með lögum, að taka upp nöfn annara skipa. Hinsvegar þótti okkur of langt gengið, er Eimskipafélagið vildi banna, að fleiri félög létu nöfn skipa sinna enda á sama orði,

eins og t. d. „foss“, en eins og kunnugt er, á Eimskipafélagið aðeins skip með fossanöfnum. — Vil ég leggja til, að frv. verði vísað til 2. umr.; það þarf ekki að fara til nefndar.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 26. fundi í Nd., 24. marz, var frv. tekið til 2. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frvgr. samþ. með 22 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 19 shlj. atkv.

Á 27. fundi í Nd., 30. marz, var frv. tekið til 3. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 28. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borið frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar.
Á 30. fundi í Ed., 2. apríl, var frv. tekið til 1. umr.
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til sjútnv. með 11 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 107, n. 228).
Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

*Frsm. (Ingvar Pálmason): Þetta frv. er komið frá Nd. og er efni þess að gefa skipaeigendum kost á því að fá einkarétt á heitum skipa sinna. Undanfarið hefir það mjög tíðkæzt, að skip væru samnefnd, en það er hvítleitt og hefir getað valdið óþægindum. Auk þess stendur svo á, að Eimskipafélag Íslands hefir valið sér sameiginlegt nafn á skipum sínum, með forskeyti, en skipanöfn þess hafa verið tekin upp af öðrum, oft alveg orðrétti. Þetta er óþarft, en getur valdið óþægindum, og því ástæðulaust annað en að gefa mönnum kost á að lögvernda nöfnin. Sjútnv. hefir borið frv. undir skipaskráningarstjóra, og ber fram nokkrar breyt. eftir bendingum hans, sem ekki skerða efni frv., en eru til fyllingar.

Brtt. 1.a. er á þá leið, að í staðinn fyrir „fjármálaráðuneytið“ komi: skipaskráningarstofan. Þetta er í samræmi við framkvæmd gildandi laga, því að maður frá fjármálaráðuneytinu er á skráningarskrifstofunni. — Brtt. 1.b. felur í sér nýtt ákvæði þess efnis, að ef skip er tekið af skrá, af því það er selt eða höggvið upp, haldi skipseigandi ekki rétti á nafninu, nema vissan

Alþt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

tíma, því annars gæti litið svo út, að maðurinn héldi rétti til nafnsins meðan hann lifir.

Brtt. 2.a. felur í sér ákvæði til skýringar á því, hvernig þjóðernisskirtineinu eru gefin út.

Brtt. 2.b. ákveður, að lögin öðlist þegar gildi. N. leit svo á, að það væri rétt.

*Pétur Magnússon: Ég ætla ekki að mótmæla frv., en mér finnst dálítið vafasamt, að það nái til hlítar tilgangi sínum. Það er alveg rétt, að óheppilegt er, að skip séu samnefnd. En fyrst og fremst á að hindra það — og það mun vera tilgangur frv. —, að nöfn skipa séu tekin upp, þegar eigendurnir, eins og t. d. Eimskipafélag Íslands, hafa valið sér einhverja sérstaka tegund nafna. En ég efast um, að frv. nái þeim tilgangi. Ég held, að skip, sem bera heitin Laxfoss, Skógafoss o. s. frv., geti ekki talizt samnefnd við skip Eimskipafélags Íslands samkv. málvenju. Ég held því, að nefndin ætti að athuga, hvort ekki þurfi að setja viðtækari ákvæði til þess að ná þessu takmarki. Hitt er rétt, að samkv. frv. geta tvö skip ekki borið alveg sama nafn.

*Frsm. (Ingvar Pálmason): Það er rétt, að þetta getur orkað tvímælis, en n. leit þó svo á, að í þessu sérstaka tilfelli væru ákvæði frv. nógu skýr, þar sem tekið er fram, að nöfn skipa megi ekki vera svo lík, að það geti valdið misskilningi. Nú er hið sameiginlega heiti „foss“ á skipum Eimskipafélagsins í augum og eyrum útlendinga einkennandi fyrir skip félagsins, og sá hluti skipsnafnsins, sem þeir festa í minni. En við erum ekki svo lögfróðir í n., að við séum vissir um, að þetta standist fyrir dómstólunum. Hinsvegar fannst okkur ófært að binda einkaleyfin við einhverja tegund nafna, fjalla- og fljótanöfn eða þess háttar. Okkur fannst ekki geta komið til greina að veita einstökum skipaeigendum einkarétt á slíkum tegundaheitum. En um Eimskipafélagið stendur alveg sérstaklega á, þar sem seinni partur nafnsins er ávallt sameiginlegur, bæði að efni og formi. Ég vil láta athuga þetta í n., en býst við því, að erfitt verði að finna ótvírætt orðalag. En ég veit, að n. er öll fús til að fallast á breyt., sem miða að því að gera þetta ákvæði skýrara.

*Pétur Magnússon: Mér finnst ekki rétt að segja, að skip Eimskipafél. heiti sameiginlegu nafni. Nöfnin mega ekki vera eins, svo það valdi ekki misskilningi. Nöfnin Gullfoss og Laxfoss valda ekki misskilningi, og því er engin hætt á ruglingi á þeim skipum. Ég er því alveg sammála um það, að Eimskipafélag Íslands ætti að hafa nöfn á sínum skipum, sem minna á foss. Bezta lausnin á þessum málum verður sú, að skipaeigendur, hvort sem það eru félög eða einstaklingar, gætu áskilið sér rétt til ýmsra heita, með því að tilkynna það skráningarstjóra, og skráningarstjórnin gæfi svo úrskurð um það, hvort það teljist skynsamlegt, og hún gæfi svo leyfi til þessarar skráningar, ef hún áltí þá ekki koma í bága við skráningu annara skipa. Eitt félag getur því ekki áskilið sér rétt til allra fossanafna á landinu, en þar á ég við Eimskipa-

félag Íslands. En það gæti komið til mála með nöfn eins og Eimskipafél. Rvíkur hefir sín fjallanöfn, Hekla og Katla, og það félag ætlar að taka upp slík nöfn, ef það fjölgar skipum. Ég vildi beina því til þeirrar hv. n., sem tekur þetta mál til meðferðar, að athuga, hvort hún sæi ekki leið til að nota þessa aðferð, að eigendur skipa geti áskilið sér rétt til ýmsra heita, þó með samþykki skráningarstjórnar.

Ég álit, ef þetta frv. verður samþ. eins og það liggur fyrir, þá verði það í efa dregið, að skráningin á Laxfossi sé með öllu lögmæt. Því legg ég til, að n. athugi, hvort ekki sé unnt að nota þessa aðferð.

ATKVGR.

Brtt. 228,1.a samþ. með 10 shlj. atkv.

— 228,1.b samþ. með 10 shlj. atkv.

Frvg. (verður 1. gr.), svo breytt, samþ. með 12 shlj. atkv.

Brtt. 228,2.a (ný gr., verður 2. gr.) samþ. með 11 shlj. atkv.

— 228,2.b (ný gr., verður 3. gr.) samþ. með 11 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 14 shlj. atkv.

Á 37. fundi í Ed., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 267).
Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 10 shlj. atkv. og endursent Nd.

Á 36. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. eftir 3. umr. í Ed. (A. 267).

Á 38. fundi í Nd., 14. apríl, var frv. tekið til einnar umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 309).

24. Bæjanöfn o. fl.

Á 29. fundi í Ed., 31. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um bæjanöfn o. fl. (þmfrv., A. 150).

Á 31. fundi í Ed., 3. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Þetta frv. er flutt af allshn. að tilmælum hæstv. atvrmh. Það er komið frá hinni svokölluðu „örnefnanefnd“, sem hefir það starf með höndum að skrá örnefni á landinu og gera nákvæma skrá yfir bæjanöfn og nýbýli, sem alltaf eru að rísa upp. — Ég tel ekki þörf á að hafa langa framsögu fyrir þessu máli, því það talar í raun og veru fyrir sér sjálft. Legg ég til, að því verði vísað til 2. umr., en n. bygg ég, að hafi ekkert frekar við það að athuga.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 12 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Ed., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—11. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Ed., 7. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 32. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar.

Á 34. fundi í Nd., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 22 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

2.—11. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 18 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 150, 277).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 277. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Páll Zóphóníasson: Ég þarf ekki að tala langt mál fyrir þessari brtt. Það, sem hún fer fram á, er, að sú breyt. verði gerð, að í stað þess, að það þurfi að borga 25 kr. fyrir nöfn á öllum býlum, þá skuli það eingöngu gilda, þegar um er að ræða nafnbreytingar á eldri býlum, en þegar um nýbýli er að ræða, þá þurfi ekki að greiða nema 10 kr. Það er vitað, að á næstu árum verða væntanlega stofnuð mörg nýbýli á landinu, og þó að suma menn muni ekki mikið um þessa peninga, þá munar þá menn, sem hér eiga hlut að máli, talsvert um þá, því að þeir hafa flestir úr litlu að spila. Ég vil því vænta, að hv. þdm. lofi þessu að ganga fram.

ATKVGR.

Brtt. 277 samþ. með 20 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv. og endursent Ed.

Á 38. fundi í Ed., 13. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 279).

Á 41. fundi í Ed., 15. apríl, var frv. tekið til einnar umr.

Magnús Guðmundsson: Þetta frv. er komið aftur frá hv. Nd., og hefir verið gerð þar á því órlitil breyt., sem ekki getur valdið neinum ágreiningi. Breytingin er sú, að gjaldið fyrir að taka upp nafn á nýbýli hefir verið lækkað úr 25 kr. niður í 10 kr., og sjá allir, að þar er ekki um neitt verulegt atriði að ræða.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 10 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 335).

25. Héraðsskólar.

Á 19. fundi í Ed., 15. marz, var útbýtt:

Frv. til I. um viðauka við I. nr. 37 1929, um héraðsskóla (þmfrv., A. 76).

Á 21. fundi í Ed., 18. marz, var frv. tekið til 1. umr.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Þetta frv. sem ég flyt hér sem þm. í þessari hv. d., er þess efnis, að skólinn á Reykjanesi við Ísafjardjúp fái komizt undir ákvæði héraðsskólalaganna að því er snertir fjárveitingar. — Þetta frv. er flutt vegna þess, að við þennan skóla hefir verið viðhöfð talsvert mikil nýbreytni á síðustu árum. Sú nýbreytni hefir að sjálfsögðu nokkurn kostnað í för með sér umfram það, sem venjulegt unglingaskólalald krefur, og þykir þess verð, að hún sé styrkt nokkru riflegar heldur en unglingaskólar og allt að því til jafns við héraðsskóla.

Héraðsskólarnir eru flestir tiltölulega ungir og ekki full reynsla komin á, hver starfstilhögun þar sé heppilegust. Nokkrir líta svo á, að starfstilhögun í þessum skóla sé svo góð, að vert sé að athuga, hvort hana eigi ekki að taka upp víðar. Skólastjórinn við þennan skóla er ungur og áhugasamur maður og nýtur hins mesta trausts hjá héraðsmönnum bæði í grennd við skólann og jafnvel víðar. Honum hefir tekizt að vekja óvenju mikinn áhuga og einingu meðal þeirra, sem að skólanum standa, fyrir því, að þessari starfsemi sé haldið áfram.

Auk þess, sem gert er ráð fyrir í frv. að veita rekstrarstyrk til skólans, allt að sömu upphæð og héraðsskólum, þá er einnig gert ráð fyrir í frv., að ríkisstj. sé heimilt að veita styrk til nýbyggingar vegna unglingadeildar við skólann. En þess skal getið, að eins og sakir standa eru ekki líkur til, að til nýbyggingar komi fyrr en full reynsla er komin á um, hvernig þessi nýbreytni tekst.

Ég skal svo ekki láta fylgja þessu frv. fleiri orð, en vil mælast til þess, að að lokinni þessari umr. verði þessu frv. vísað til 2. umr. og menntmn.

Jón Auðunn Jónsson: Mér þykir vænt um, að þetta frv. er fram komið. Reyndar höfðum við hv. þm. S.-D. frv. svipað þessu á þrjónunum, en vegna influenzunnar var það ekki komið fram þegar þessu frv. var útbýtt.

Ég vona, að þetta frv. nái fram að ganga, því að það hefir sama tilgang og það frv., sem við ætluðum að flytja. Er því útlit fyrir, að þetta mál geti fengið góða lausn á þessu þingi, þar sem vítað er, að allir flokkar standa að því að leysa vandræði unglingafræðslunnar í Norður-Ísafjarðarsýslu.

Það er rétt, sem hæstv. atvmrh. tók fram, að þessi skóli þykir af unglingaskóla vera mjög góður, og að nemendur fái þar kannske betri fræðslu heldur en í hinum eldri héraðsskólum landsins. En auðvitað getur eitt hérað ekki haldið uppi slíkri fræðslu nema fá styrk til þess samkv. lögum um héraðsskóla. En þann styrk hefir skólinn ekki fengið hingað til, en samkv. frv. verður úr því bætt.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til menntmn. með 9 shlj. atkv.

Á 28. fundi í Ed., 30. marz, var frv. tekið til 2. umr. (A. 76, n. 128).

***Frsm. (Jónas Jónsson):** N. tók eins og við var að búast vel við frv. þessu, sem flutt er af hæstv. kennslumrh. En hún hefir flutt við það nokkrar brtt., sem fara í þá átt að styrkja það, að tilgangurinn með frv. náist. Við höfum enn fremur bætt inn í frv. einu orði, sem er fyrir Skagafjarðarsýslu.

Í þeim brtt., sem við berum fram, erum við að nokkru leyti ekki samdóma hæstv. ráðh., því hann gerir ráð fyrir, að Reykjanessskólinn fái þessa undanþágu, og hún sé sérstaklega miðuð við hann. Hann fær að vissu leyti réttindi héraðsskólanna án þess að hann sé gerður að héraðsskóla. En við leggjum til í n., að hann verði gerður að héraðsskóla, en fái hliðstæða undanþágu eins og gagnfræðaskólinn í Vestmannaeyjum fékk 1930, þar sem tekið er tillit til þess, að Vestmannaeyingar hafa sína vertið, þegar allir unglingar verða að vinna. Þess vegna hafa Vestmannaeyjar leyfi til þess að hafa styttra skólaár en aðrir, en námið stendur þá yfir í fleiri vetur. Þetta hefir gefizt vel í Vestmannaeyjum, og okkur fannst, að hægt væri að nota þetta fordæmi á Reykjanesinu; þó er ekki gert ráð fyrir, að þetta standi til lengdar, heldur á þessi undanþága að gilda fyrstu 5 árin. Það eina, sem stendur á fyrir þeim á Reykjanesinu, eru peningar til þess að auka við húsrúmið, því að aðsóknin er svo mikil, að þar eru núna 50 unglingar. Að þeir geta tekið á móti svo mörgum í 3 mán., eiga þeir að þakka Ísafirðingum, sem hafa byggt þar

hús fyrir sitt skólafólk, sem stundar þar sund. Það, sem við í menntmn. leggjum til, er að Reykjanesskólinn sé strax tekinn í tölu héraðsskóla, en fái að hafa styttri skólatíma næstu 5 árin. Það ákvæði á svo að falla niður, þegar þeir eru búnir að koma sér upp húsrúmi, svo þeir geti staðið jafnfætis öðrum.

Það er mála sannast, enda var það tekið fram af hæstv. kennslumrh. við 1. umr. málsins, að þarna hefir vaxið upp blómlegur barnaskóli, sem var stofnaður fyrir 2 hreppa. Má búast við, að fleiri hreppar vilji bæstast við, því börnunum þykir gott að vera þarna, og er mikið álit á kennurunum. Og foreldrunum þykir ekki nóg að fá að hafa börnin þarna 3 mán. á vetri, heldur vilja þeir fá aðstöðu til þess að mennta þau betur. Það er auðséð, að allir flokkar í sýslunni og á Ísafirði láta sér annat um, að þetta verði einn af þeim myndarlegustu héraðsskólum landsins. Og ég vona, að hæstv. atvmrh. geti fallið á, að því sé betur farið, að við höfum farið djarfara í þetta en hann.

Þá höfum við lagt til að bæta Varmahlíð í Skagafirði inn í héraðsskólal. Verð ég að segja um það nokkur orð, því það mál er skemmra á veg komið en hjá þeim Ísafirðingunum. Varmahlíð heitir öðru nafni Reykhólar. Henni er einkar vel í sveit komið. Er hún rétt við héraðsveginn, sem liggur fram Skagafjörð og svo að segja á gatnamótum Akureyrar- og Sauðárkróksveganna. Þar er mikið heitt vatn, og landið keypti fyrir nokkrum árum 7 eða 8 ha. landsspildu þarna í kring. Þetta hefir svo legið ónotað síðan. En í fyrrasumar var stofnað félag í Skagafirði til þess að vinna upp Reykhólana, sem eiga að verða menningarstöð fyrir Skagafirðinga. Þetta félag bað ríkisstj. að fá mann til þess að skoða staðinn, af því að unga fólkið ætlaði að byggja sér þarna sundlaug. Og þetta félag vildi einmitt fá gerðan uppdrátt að væntanl. unglingaskóla, barnaskóla, garðrækt o. fl., til þess að geta tryggt það, að sundlaugin yrði ekki fyrir seinna meir. Það, sem Skagafirðingar hafa ákveðið, er að fá þarna sundlaug, síðan unglingaskóla, sem notaður verður sem gistihús á sumrin. Þetta mun taka mörg ár, en þeir óska eftir því, að verði héraðsskólal. breytt, þá verði þessi staður tekinn inn í þau. Svo verða framkvæmdirnar vitanl. að biða, þar til þeir hafa peninga og þar til ríkið hefir peninga til þess að hefjast þar handa.

Því er eins háttáð með þetta mál og hjá Ísafirðingum, að um það er ekki nein pólitísk deila. Í þessu fél. í Skagafirði eru menn úr öllum flokkum, og í þeirri deild, sem stofnuð var hér í Rvík til undirbúnings, eiga þeir sæti hv. 1. þm. Skagf. og búnaðarmálastj. Ég get um þetta til þess að sýna, að það er unnið að þessu máli á þann hátt, að það getur ekki verið flokksmál. Það má e. t. v. segja, að það sé of snemmt að taka þennan stað inn í héraðsskólal. En skilyrðin eru þarna svo góð, og get ég vísað til þess, sem ég sagði um Reykjanesið, um það, hvað staðurinn er heppilegur, og má þó segja, að Varmahlíð liggir enn betur en Reykjanesi í Ísafjarðarsýslu. Vona ég, að d. geti séð sér fært að styðja þessa uppástungu nefndarinnar.

Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég vil leyfa mér að mælast til þess, að menntmn. geymi þetta til 3. umr., þar sem það eru allverulegar breyt., sem hafa verið gerðar á frv. Það þyrfti ekki að tefja neitt fyrir málinu, ef n. vildi verða við því.

Jón Auðunn Jónsson: Ég vil þakka menntmn. fyrir till. hennar í þessu máli, og ég fullyrði, að þær eru í samræmi við vilja skólastjóra og skólanefndar. Ég sendi þeim þetta frv. og hefi átt tal við þá um málið, og óskuðu þeir einmitt eftir þessum breyt., sem menntmn. hefir komið með.

Ég vil ekki leggja á móti því, að hæstv. ráðh. fái tíma til að athuga málið til 3. umr. Mér er sama, þó að þetta verði ekki samþ. nú. En ég veit, að þetta er vilji aðstandenda skólans, bæði skólan. og annara þeirra, sem næst skólanum standa og best hafa barizt fyrir honum.

Frsm. (Jónas Jónsson): Ég hefi borið mig saman við samnm. mína, og viljum við verða við ósk hæstv. ráðh. Væntum við þess, að engin töf verði að því, og að hæstv. ráðh. muni styðja málið því kröftuglegar sem hann athugar það betur.

ATKVGR.

Brtt. 128 teknar aftur til 3. umr.

1. gr. samþ. með 13 shlj. atkv

2 gr. samþ. með 12 shlj. atkv

Fyrirsögn samþ án atkvgr.

Frsv. vísað til 3. umr. með 13 shlj. atkv.

Á 30. fundi í Ed., 2. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 76, 128).

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég vil fyrst leyfa mér að benda hæstv. forseta á, að það hlýtur að vera prentvilla í brtt., þar sem stendur „Reykjum í N.-Ísafjarðarsýslu.“ Ég skil það svo, að það eigi að vera „Reykjanesi í N.-Ísafjarðarsýslu.“ (JAJ: Það er búið að athuga það). Um sjálft efni þessara brtt. skal ég segja það, að ég er í vafa um, að það sé nokkuð betri leið í þessum brtt. heldur en farið er fram á í frv. sjálfu, bæði að því er snertir framkvæmdir, ef samþ. verður, og eins að því er snertir líkur til þess, að málið nái fram að ganga í hv. Nd.

En þar sem hv. menntmn. er einróma á því að gera þessar breyt. á frv., þá skal ég ekki mæla gegn því, að svo verði, og get því vel látið mér lynda, að sú breyt. sé á gerð. Hinsvegar get ég ekki neitað því, að það væri eðlilegra, að sú tilhögun, sem ég gat um við 1. umr. málsins, yrði fyrst framkvæmd á einum stað, áður en ákveðið væri, að slíkt skyldi gert á fleiri stöðum. En af því að sá staður, sem hér er átt við, er út af fyrir sig ágætur, þá vil ég ekki setja mig gegn því, að þessi breyt. verði gerð á, ef verða mætti til þess, að frv. gengi greiðara gegnum þingið.

ATKVGR.

Brtt. 128, I samþ. með 11 shlj. atkv.

— 128, II samþ. með 10 shlj. atkv.

Brtt. 128, III samþ. með 10 shlj. atkv.

— 128, IV samþ. með 9 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 30. fundi í Nd., 3. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A.187).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVG.R.

Frv. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til menntmn. með 17 shlj. atkv.

Á 39. fundi í Nd., 15. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 187, n. 304).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

*Frsm. (Gísli Sveinsson): Eins og nál á þskj. 304 ber með sér, hefir menntmn. orðið sammála um að leggja til, að frv. þetta verði samþ. óbreytt. Frv. þetta kom fyrst fram í hv. Ed. og var flutt þar af hæstv. atvrmrh., og hét þá frv. til 1. um breytingu á og viðauka við lög nr. 37 1929, um héraðsskóla. Við meðferð efri deildar tók það nokkrum breytingum. Í fyrsta lagi þannig, að í stað þess að hafa þessi ákvæði um breytingu á héraðsskólalögnum bundin við það, að Reykjanesskóla í Norður-Ísafjarðarsýslu yrði ákveðinn ríkisstyrkur, þ. e. styrkur til unglingafræðslu, þá varð það niðurstaðan, að fella skyldi skólann inn í héraðsskólalögin, og gera hann þar með að héraðsskóla. Þá var og önnur breyt., sem gerð var á frv. í Ed., sú, að taka skyldi annan stað, þar sem að visu er enginn skóli nú, inn í héraðsskólalögin, en það er Varmahlíð í Skagafirði. Frá sjónarmiði n. var ekkert því til fyrirstöðu, eða enginn ágreiningur um það, að taka skyldi Reykjanesskóla upp í héraðsskólalögin. Hitt gat aftur orkað tvímælis, hvort rétt væri að taka Varmahlíð í Skagafirði strax upp í lögin, og mun fyrirvari eins nm. byrgjast á því atriði.

Áður en ég lýk máli mínu vil ég benda á, eins og sjá má á nál. á þskj. 304, að enda þótt n. ætlist til, að Reykjanesskóli verði jafnréttihár öðrum héraðsskólum hvað styrki snertir, þá her ekki að skilja það svo, að það leysi héraðið frá loforðum sínum um stofnfjárframlög gagnvart hinum gamla héraðsskóla á Núpi í Dýrafirði. Að öreyndu er að visu ekki ástæða til þess að óttast um vanefndir í því efni, en þó mun það svo, að eitthvað sé ógreitt ennþá af því, sem lofað var.

*Ásgeir Ásgeirsson: Hv. frsm. menntmn. lýsti yfir því, að n. ætlaðist ekki til, að Núpsskólinn missti nokkur í um lofuð stofnfjárframlög frá héraðinu við þessa breyt. á héraðsskólalögnum. Eftirstöðvar af lofuðu stofnfjárframlagi til skólans munu nú vera sem næst 5700 kr., sem n. beinir til kennslumrh. að sjá um, að verði greitt. Eftir því, sem 3. gr. frv. er orðuð, þá

hefði ég ekki getað fylgt henni, nema það vekti fyrir með henni að gera héraðinu hægara um vik, eins og tekið hefir verið fram. Um þetta ætlaði ég að koma fram með brtt., en hvarf frá því, af því að meðnm. mínir töldu nægilegt, er það kom fram í nál. og umr., að til greiðslu þessarar væri ætlað i þessu skyni.

Ég hefi ekki verið hvatamaður að breyt. þeirri, sem felst í 2. gr. frv., að 3 mán. námskeið við héraðsskólana skuli fullnægjandi fyrir styrkunum til þeirra. Ég hefði talið réttara að gera skilgreiningu á unglingafræðslunni við héraðsskólana, greina á milli barnafræðslunnar og unglingafræðslunnar. Annars hefi ég hvatt ýms kaupún, eins og t. d. Vik, Keflavík, Sauðárkrók o. fl., að reyna að efla kennsluna við unglingaskóla sína svo, að þau geti orðið styrks aðnjótandi.

Ég minntist á það í n., að ég myndi jafnvel bera fram brtt. um það, að Núpsskóli nýti sama réttar og Reykjanesskóla er ætlað að njóta samkv. frv., ef hann hefði 3 mán. námskeið hjá sér, en ég hverf frá því, af því að það var einróma álit allrar n., að það væri svo sanngjarnt, að um það þyrfti enga frekari áréttungu en forðæmið, sem gefið væri í frv.

Hvað snertir skólann í Varmahlíð í Skagafirði, þá virðist mér fullsnemma að taka hann upp í héraðsskólalögin, enda þótt um það verði ekki deilt, að skólastaðurinn sé vel valinn, því að það mun sýna sig, að hann kemur til með að verða hinum gamla fornfræga Hólaskóla hættulegur keppinautur. Að endingu vil ég svo leggja áherzlu á þau tilmæli menntmn., að þess sé vænt, að Núpsskóli missi einskis í hvað stofnfjárframlög eða annað snertir fyrir þessa breyt. á héraðsskólalögnum.

*Sigurður Einarsson: Ég hefi skrifað undir nál. með fyrirvara, og hv. þm. V.-Sk. hefir þegar gert grein fyrir því, í hverju sá fyrirvari liggur, svo ég hefi í raun og veru engu þar við að bæta. Mér var kunnugt um það áður en frv. þetta kom fram í þinginu, að rektur Reykjanesskólans væri svo myndarlegur, að hann væri vel styrks verður eins og aðrir héraðsskólar.

Það er eins og hv. frsm. þessa máls komst svo neyðarlega að orði, að það er verið að taka inn í héraðsskólalögin — ekki skóla — heldur „staði“, til viðbótar þeim skólum, sem fyrir eru. Það er í fyrsta skiptið, sem staðir eru teknir inn í þessi lög. Það er að segja, að það er verið að koma fyrir í þeim hlutum, sem ekki eru skólar, og ég hefi ekki ennþá getað fengið neina skynsamlega ástæðu fyrir þessari ráðstöfun, aðra en þá, að á þessum umrædda stað sé mjög heppilegur skólastaður. Það getur vel verið, að svo sé, ég hefi einu sinni komið þarna, og mér leizt vel á staðinn, en það eru til margir aðrir ákaflega heppilegir skólastaðir á landinu, og verður langur halinn á héraðsskólalögnum, ef á að taka inn í þau alla skillega skólastaði, því að það er sandur af slíkum stöðum til á landinu, jafnvel svo tugum skiptir. En hitt mun sönnu nær, að þar er eigi alstaðar um að ræða þörf á skóla, og möguleikarnir ekki alstaðar til að koma upp svo góðum og svo vel

útbúnum skólum, að geti orðið að verulegum notum og hafi nægilegan nemendafjölda og kennslukrafta til þess að starfa með.

Ég var að minnast á hina góðu „staði“. — Það virðast vissir menn á þessu þingi, sem hafa tekið ástíðni við Varmahlíð. En ég ætla að koma með skrifl. brtt., sem fer fram á, að þessi staður verði felldur niður úr frv. Ef sú brtt. verður felld, mun ég við 3. umr. þessa máls — þegar þessi hv. d. er búin að samþ. þann vilja, að æskilegt sé og skynsamlegt, að skólastaðir eigi að koma inn á héraðsskólalögin — koma fram með brtt., þar sem tekinn er inn í héraðsskólalögin staður, sem að mínum dómi hefir öll skilyrði til jafns við Varmahlíð. Það eru Reykhólar í Barðastrandarsýslu. Ég fór þess á leit á síðasta Alþingi, að hið opinbera tryggði sér þessa stórfenglegu og yndislegu jörð með því að kaupa hana. Ef brtt. mín um að „staðurinn“ Varmahlíð verði felldur burt úr frv., verður felld, þá mun ég bera fram brtt. um, að „staðurinn“ Reykhólar verði tekinn inn á héraðsskólalögin, og þar með sé ákveðið, að þar skuli rísa upp héraðsskóli. Ég álit fullkomlega réttlátt, úr því að tekin er upp sú regla að taka „stað“ inn í héraðsskólalögin, að þeir verði fleiri. Ég er viss um, að mönnum við norðanverðan Breiðafjörð muni þykja fróðlegt að vita, hvers vegna menn hugsa sér, að t. d. „staðurinn“ Varmahlíð í Skagafirði sé sjálfsagður héraðsskólastaður, en „staðurinn“ Reykhólar í Reykhólasveit eigi ekki að sæta sömu örlögum. — En það, sem ræður úrslitum, að ég get ekki gengið inn á þessa braut, er blátt áfram það, að mér þykir kenna mikils mismunar um það, hvernig er húðið að þorpum og bæjum að því er snertir skóla, og hinsvegar hvernig er húðið að sveitunum. Ég verð að segja, að á meðan Reykjaskóli í Hrútafirði er ekki vaxinn úr reifum — en það er fyrst í vetur, að hann hefir viðunalega nemendafjölda — er ekki þörf á að bæta einum héraðsskóla til á Norðurlandi. Ég held, að skórininn kreppi meira að, að því er snertir gagnfræðaskóla í bæjunum. Hvernig er ástandið með ungmennaskólana í bæjunum? — Er kominn upp skóli í Hafnarfirði, myndarlega styrktur af ríkinu? Gagnfræðaskólinn í Reykjavík á ekkert þak yfir sig. Það þarf ekki orðum að því að eyða, hver nauðsyn það væri æskumönnum Reykjavíkurbæjar, að þessi skóli fengi hús yfir sig. Til gagnfræðaskólans á Ísafirði hefir verið lagt 12500 kr. til byggingar skólahúss, og í fjárlagafrv. nú er ekki gert ráð fyrir, að meira verði varið til þessa skóla. Gagnfræðaskólinn á Norðfirði hefir að visu hús, en það þarf mikilla umbóta við. Á Akureyri vantar gagnfræðaskólan hús, a. m. k. er það mjög ófullnægjandi. Í Vestmannaeyjum vantar skólahús. Auk þess hefir hv. þm. V.-Ísf. bent á, að þegar eru til hér á landi skólar, sem eru einskonar millstígg milli gagnfræðis- og héraðsskólanna og barnaskólanna, sem eingöngu hefir verið haldið uppi fyrir ódrepanið dugnað og fórnfýsi þeirra, sem að þeim standa, en hafa algerlega verið vanræktir af ríkinu, eins og t. d. skólinn í Vík og skólinn á Húsavík. Og til eru aðrir staðir, þar sem slíkir skólar eru að vaxa upp, eins og

t. d. skólinn í Keflavík og skólinn á Akranesi. Það verður ekki um það deilt, að í hinum stærri þorpum er mikil þörf á æskulýðsskólum, og það er stórkostlegt menningarspursmál, að æskulýðurinn í þorpunum eigi kost á að njóta skólavistar fram að vertíðinni, í stað þess að ganga íðjulaus.

Ég vil ekki á nokkurn hátt draga úr, að Skagafirðingar eignist sinn héraðsskóla, og ég vil ekki heldur bera brigður á, að Varmahlíð sé hentugur skólastaður, en ég vil bara segja það, að það verður að hafa einhverja yfirsýn yfir það, sem verið er að gera í þessu efni. Það kæmi mér ekki á óvart, ef skólinn á Reykjanesi verður gerður að héraðsskóla og „staðnum“ Varmahlíð bætt inn í héraðsskólalögin, þá komi fjöldi annara „staða“ á næstu árum, sem krafist verður, að verði teknir inn á héraðsskólalögin. Afleiðingin verður svo sú, að ekki verður unnt að leggja þá rækt við þá milliskóla, sem þegar eru til, sem nauðsynleg er til þess að þeir geti aflað sér bæði viðunandi húsnæðis og kennslukrafta.

Það vita allir menn, sem eitthvað hafa sett sig inn í okkar skólamál, að það hefir ekki af Alþfl. verið nokkru sinni talið eftir, að tekið væri myndarlega á því að hrinda fram skólamálum sveitanna. Ég veit ekki til, að af hálfu Alþfl. hafi nokkurn tíma andað köldu í garð þeirrar starfsemi. Þvert á móti hefir hann léð lið sitt þeim málum eftir föngum.

Jafnvel þó einhverjir hafi tilhneigingu til að snúa orðum mínum á þá leið, að ég sé andvígur því, að Skagafirðingar fái á sínum tíma héraðsskóla, þá er það ekki rétt. Ég hefi eingöngu tekið þessa afstöðu vegna þess, að ef inn á þessa leið verður farið og brtt. mín felld, þá vil ég fá úr því skorið, hvort „staðurinn“ Reykhólar eigi ekki að njóta sömu réttinda og þessi umræddi staður.

*Sígfús Jónsson: Ég ætla ekki að leggja út í nein „staðamál“ við hv. 9. landsk. En út af því, hvort einn staður er betri en annar til þess að byggja héraðsskóla á, vil ég upplýsa það, að í Skagafirði er þegar myndaður öflugur félagskapur til þess að vinna að því, að í Varmahlíð verði byggður skóli, því að það er álit manna, að þar sé álitlegur staður fyrir héraðið til þeirra hluta, og ég efast um, að til sé heppilegri staður til þess að reisa héraðsskóla á. Mér finnst því ekkj óeðlilegt, þó að þessi staður verði tekinn inn í héraðsskólalögin, þar sem þegar er myndaður félagskapur um að koma þar upp skóla, og ég tel miklar líkur til, að sá félagskapur verði orðinn svo öflugur innan fárra ára, að hægt verði að reisa þar skóla. Ég skal geta þess, að í Varmahlíð er barnaskóli í vetur, sem ég býst við, að verði haldið áfram með þangað til þar ris upp héraðsskóli. Mér finnst það því meðmæli, að þarna er barnaskóli fyrir, sem geti orðið upphaf að því, að héraðsskóli risi þar upp, enda er mikill áhugi fyrir því í Skagafirði og þegar farið að safna fé til þess. Ég vænti því, að hv. d. verði því ekki andvíg, að „staðurinn“ Varmahlíð fái að standa í héraðsskólalögunum.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. 9. landsk., svo hljóðandi:

Við 1. gr. Orðin „og Varmahlíð í Skagafirði“ falli burt.

Vegna þess að brtt. er skrifleg og borin fram á fundinum þarf tvennskonar afbrigði.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 340) leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Þessu frv. var breytt talsvert í hv. Ed. frá því, sem það var, þegar það var borið fram, og að minni hyggju er það vafasamt, hvort sú breyt. er til bóta. Frv. var upphaflega við það miðað, að Reykjanesskólinn yrði styrktur til jafns við héraðsskóla, til þess að fá úr því skorið, hvort sú nýbreytni, sem þar hefir verið framkvæmd, væri að einhverju leyti hentug í sambandi við starfsemi héraðsskóla. En frv. var ekki, þegar það var lagt fram í Ed., um að bæta neinum nýjum skólum inn á héraðsskólalögin. En í sambandi við það, sem gert er ráð fyrir í 2. og 3. gr. frv. að því snertir skólan á Reykjanesi, er rétt að taka það fram, að ef frv. verður samþ., er alls ekki meiningin, að með þessu sé dregið frá þeim héraðsskóla, sem þarna er fyrir, það, sem hann að réttu lagi á að fá. Annars er sá galli á þessu frv., að það er hætt við, að með því séu héraðsskólalögin opnuð þannig, að fleiri og fleiri skólar bætist við án þess að full reynsla sé fengin á, að starfshættir þeirra séu þeir heppilegustu, sem völ er á.

***Bjarni Bjarnason:** Ég held, að það sé ekki sérlega æskilegt að taka upp það fordæmi, sem frv. hæstv. atvmrh. gefur um það, að greiða einhverjum ákveðnum unglingaskóla styrk í hlutfalli við það, sem veitt er til héraðsskóla. Ég held, að það sé miklu hreinlegra að koma þá slíkum skólum, ef fyrir liggja óskir og viðurkenning um, að þeir séu þess virði, bæði að því er snertir legu og áhuga, sem þeim hefir verið sýndur, inn á héraðsskólalögin. Og breytingu þá, sem hv. Ed. gerði á þessu frv. að því er þetta snertir, tel ég því til bóta og í raun og veru sjálfsagða, svo framarlega sem á að sinna málinu.

Um hina breytinguna, sem gerð var á frv. í Ed., má að visu deila, hvort rétt sé að lögfesta staði, er síðar eigi að vinna að að koma upp skólum á. Hv. 9. landsk. hefir nú talað á móti því, að Varmahlíð í Skagaf. verði lögfest þannig sem væntanlegur héraðsskólastaður, og ber hann það sérstaklega fyrir annarsvegar, að kaupstöðunum sé ekki samhliða sýndur sá áhugi í skólamálum, sem bærir að gera til þess að slíkt ætti rétt á sér í sveitunum, og hinsvegar, að til séu margir aðrir staðir, er vitanlega komi þá til greina sem heppilegir héraðsskólastaðir. Í þessu sambandi benti hv. 9. landsk. á, að hann yrði þá að tengja Reykhóla í Barðastrandarsýslu við Varmahlíð í Skagafirði. Nú vildi ég benda hv. 9. landsk. og öðrum hv. þm. á, að það er ákaflega auðvelt að finna sterk sjónarmið fyrir því að vera með Varmahlíð í Skagafirði sem héraðsskólasetri, en á móti Reykhólum. Skal ég strax benda á, að ef þetta frv., sem hér liggur fyrir, um Reykjanesskólann í Norður-Ísafjarðarsýslu, verður að lögum og fyrir er skóli í Vestur-Ísafjarðarsýslu, þá eru komnir tveir skólar á Vestfjarðakjálkann, þar sem eru 4 sýslur, og þriðji skólinn er rétt á mótunum, þ. e. a. s. í Hrútafirði. Ef við svo lítum á svæðið frá Reykjaskóla í Hrútafirði austur að Laugum í Þingeyjarsýslu, þá er þar enginn héraðsskóli. Þetta eitt út af fyrir sig réttlætir svo margfaldlega, að Varmahlíð í Skagafirði sé tekin fram yfir Reykhóla í Barðastrandarsýslu. Það hefir verið á það minnst, að Skagfirðingar hefðu skóla, þar sem væru Hólar í Hjaltadal, en þá er um það að segja, að á andanförnum árum hefir þessi skóli verið starfræktur að nokkru leyti sem bændaskóli og að nokkru leyti sem unglingaskóli. Nú er farin að aukast aðsókn að bændaskólanum, og ef framþróun hans sem bændaskóla verður eins á næstu árum og hún hefir verið síðustu ár, þá verður ekki hægt að hafa þar nema bændaskóla.

Þá er hægt að taka Borgarfjörð til samanburðar. Þar er bæði bændaskóli og héraðsskóli, og heyrast ekki neinar raddir um, að það sé of mikið fyrir það hérað, enda eru báðir skólarnir fullskipaðir.

Ef við lítum svo á þetta mál frá sjónarmiði alþýðumenntunarinnar, þá er það öllum vitanlegt, að eftir því sem skólarnir eru víðar og fólkið hefir þá meira fyrir sér, á það auðveldara með að sækja þá. Ef skólarnir eru innan héraðs, fjölga þeim ungmennum, sem sækja þá. Þess vegna vildi ég vænta þess, að framhjá því atriði verði ekki gengið.

Um Varmahlíð í Skagafirði er það enn fremur að segja, að um þann stað sem skólasetur hefir þegar verið myndað áhugamannafélag, ekki eingöngu í héraðinu sjálfu, heldur einnig meðal Skagfirðinga og skólavina hér í Reykjavík. Þetta bætist því við aðrar þær ástæður, sem ég hefi fært fyrir því, að meiri ástæða sé til að styðja Varmahlíð í Skagafirði sem skólastað heldur en nokkurn annan stað, sem komið hefir fram í þessu sambandi.

Viðvíkjandi hinu atriðinu, sem hv. 9. landsk. færði fram í þessu máli, að sveitahéruðunum hefði verið gert hærra undir höfði en Reykjavík hvað skóla snertir, þá vil ég vænta þess, að slík rök verði ekki færð fram á Alþingi, að kaupstaðirnir standi að baki sveitahéruðunum að því er snertir fjárframlög til fræðslu. Við getum rakið hvaða skólaflokk sem er og alstaðar séð, að ungmennum bæjanna er miklu auðveldara með inngöngu í skóla en ungmennum sveitanna. Þetta er að visu að lagast, en eingöngu fyrir héraðsskólana. Hv. 9. landsk. minntist sérstaklega á gagnfræðaskólana. Ég skal fúslega viðurkenna, að ég vildi, að við ættum auðveldara með að veita fé til byggingar gagnfræðaskóla. Það er lögfest, að í öllum bæjum á landinu skuli starfræktir gagnfræðaskólar, og í þeirri von, að smátt og smátt lagist með húsakost fyrir þessa skóla, þá er bjargast við þau húsakynni, sem til eru í bæjunum. Nú er þegar lokið við mjög myndarlegt skólahús í

Hafnarfirði, og varið hefir verið til skólabygginga í Reykjavík, Akureyri og Ísafirði allverulegri fjárhæð til skólans í Reykjavík, en byrjunarupphæðum til skólanna á Ísafirði og Akureyri. Ég sé því ekki annað en að með þessu sé sýndur fullkominn þingvilji með að styðja byggingar gagnfræðaskóla í kaupstöðum landsins. Og ég hefi ekki heyrt eina einustu rödd um það, að það væri ekki gott mál og nauðsynlegt að leggja fé til þeirra bygginga, ef við aðeins gætum um það fjárhagsins vegna.

Ég óska ekki eftir að lesa upp tölur um það, hvernig fjármagníð lendir í ýmsum héraðum landsins til fræðslu, en ég get fullvissað hv. 9. landsk. um það, að kaupstúnin verða ekki útundan hvað snertir fjárframlög ríkissjóðs til skóla og fræðslu. Ég vil svo einnig benda á, hvort ekki muni auðveldara fyrir ungmennti bæjanna að komast í þá skóla, sem viss skilyrði þarf til að komast í, heldur en fyrir ungmennti sveitanna.

Ég vil svo taka undir þá ósk með hv. 2. þm. Skagf., að d. fallist á þetta frv. eins og það liggur fyrir og afgreiði það sem skjótast, því að það á ekki eftir nema eina umr., að þessari lokinni, og getur því aðeins náð afgreiðslu, að það verði ekki tafið mikið.

*Frsm. (Gísli Sveinsson): Herra forseti! Ég skal ekki fjölýrða mikið um héraðsskólana yfirleitt. Ég hefi ekki talið mig neinn forsvarsmann þeirra, og er að ýmsu leyti ósamþykkur þeim lögum, sem eru um þær stofnanir. En nú eru þau lög til, og samkv. lögum frá 1929 hafa héraðsskólar risið upp hér og þar á þessum ákveðnu stöðum, sem allir þekkja. En það var engan veginn svo, eins og skilja mátti af máli hv. 9. landsk., að það hefðu verið fullkomnari skólar fyrir á þeim stöðum þegar lögin voru sett, eða það væri yfirleitt sjálfsagt og óhjákvæmilegt, ef ætti að hafa rétt við í þeim efnum, að hleypa ekki inn á þessi lög neinum öðrum skólum en þeim, sem þegar eru komnir, og ekki mætti nefna aðra staði. Ef hv. þm. kynnir sér l., gera þau einmitt ráð fyrir því, að héraðsskólar verði settir á þessum og þessum stöðum, sem ótakmarkað mega takast inn í l.

Ég vildi láta þess getið í framsöguræðu minni, að hér stæði ólíkt á um Reykjanesskólann, sem hefði sýnt ekki aðeins mikinn áhuga, heldur og lofsamlegar athafnir, og ég lét þess getið, að á hinum staðnum væri enginn skóli, aðeins ákjósanlegur staður, að dómi þeirra manna, sem að málinu standa. Út frá því sjónarmiði getur hv. þm. komið með hvaða staði, sem honum sýnist, en það er náttúrlega álitamál, hvort menn vilja taka þá staði upp í l.

Ég sagði, að skólinn á Reykjanesi verðskuldaði það að verða settur hærra en hann er nú vegna þess, sem fram er komið um þann skóla; og að dómi Ed. og menntmn. þessarar hv. d. er það talið réttmætt að upphefja hann nú hreinlega upp í héraðsskólaákvæðin. Á hinum staðnum, Varmahlíð, er ekki stofnaður neinn skóli ennþá, en það er kunnugt, að það er svo mikill áhugi fyrir þessu máli innan þings og utan, að það þótti rétt að láta hann fljóta með. Þar

fyrir er ekki víst, að Reykhólar eða aðrir staðir fyndu sömu náð fyrir augum menntmn. þessarar hv. d.

Meiri hl. menntmn. vildi láta ákvæðin um Reykjanesskólann ná fram að ganga á þessu þingi, en það var ekki útlit fyrir, að svo yrði nema samkomulag yrði um að taka Varmahlíð nú þegar inn í l. Vegna þess áhuga, sem er fyrir þessu máli, má teljast líklegt, að skóli verði reistur þarna í náinni framtíð; þó munu allir héraðsbúar ekki vera á sama máli ennþá, en það gerir engan mun frá okkar sjónarmiði. Þeir geta kosið annan stað, ef þeir vilja, því að héraðsskólalögin ákveða ekkert, sem hindrar það. Þau mæla aðeins svo fyrir, að héraðsskóli skuli vera í þessu og þessu héraði, og ef héraðsbúar vilja heldur halda slíkan skóla að Hólum, eins og komið hefir til mála, þá er það kleift samanborið við það, sem sjálf héraðsskólalögin innihalda. Það er t. d. ákveðið í l., að héraðsskóli skuli vera að Hvítárbakka, en Reykholt er þar ekki nefnt. Nú er enginn skóli að Hvítárbakka, heldur er skólinn kominn að Reykholti með samþykki allra stjórnarvalda, og er ekkert við því að segja; en ef ætti að binda sig við það, sem lögin ákveða, ætti sá skóli að vera á Hvítárbakka, en ekki í Reykholti. Hv. 9. landsk. gat þess um leið og hann bar fram sína brtt. — sem ég bjóst við, að myndi ekki koma fram, úr því að honum hefir ekki unnizt tími til að koma henni á prent —, að hann lofaði engu síður góðu, ef svo skyldi takast til, að Varmahlíð yrði ekki felld út úr frv. Nú má hv. þm. vita það, að engin minnstu líkindi eru til þess í þessari deild, að ég ætla, að frv. verði fellt né heldur að því verði breytt, svo að það liggur ekki annað fyrir eftir orðum hv. þm. en að hann komi með sínar brtt. við 3. umr. — Það má náttúrlega benda þessum áhugasama þm. á það, hvort ekki væri nægilegt fyrir hann að koma með þessar brtt. á næsta þingi. Þá gæti hann verið vel undirbúinn, og ekki vil ég draga það í efa, að hann vilji sigla á móti mér þá, svo að það er ekki nein nauðsyn að gera það nú.

Kunnugir menn telja, að þó að ýmislegt gott sé um Reykhóla að segja, þá sé þar svo háttáð að öðru leyti, að skóli myndi vera þar mjög illa settur, og að þar væri óhæft skólasetur vegna óviðráðanlegra samgönguerfiðleika; ef hið opinbera eignaðist þennan stað, sem ég skal ekkert um segja, þá mætti kannske hafa þarna samkvæmt fortíð staðarins einhverskonar fanga-búðir. Sessunautur minn gat þess, að þarna hefði að sínu áliti átt að vera letigarður, því að þar væri vel til fallið að framkvæma ýmislegt út af fyrir sig, og þar væri engin hætt á of örum samgöngum, eins og komið hafi í ljós þar sem letigarðurinn er nú, því að menn hafa kvartað yfir því, að of nán mök væru milli kaupfélisa og þeirrar stofnunar, sem óbótamenn fylla þar.

Ég vil leyfa mér að ætlast til þess, að þetta frv. nái fram að ganga og að á vegi þess verði ekki neinir hindranir. Mér finnst yfirleitt ekki taka því að gera hin almennu málefni skólanna að umræðuefni út af þessu frv. Ég tók það fram

í frumræðu minni, að ýmsir aðrir unglinga-skólar ættu það skilið að verða herra settir en þeir eru nú, þó að ekki væri tímabært að gera þá að héraðsskólum. Hér kemur margt til greina, t. d. hve margir skólar eigi að vera á hinum ýmsu tilteknu svæðum. Ég býst við, að sumum þyki vera komnir nógu margir skólar í Vestfirðingafjórðungi og á Austfjörðum, þar sem 2 skólar eru fyrir, þó að ekki sé verið að bæta þeim þriðja eða fjórða við, en ég held, að það sé engin nauðsyn að gera gangskör að því að koma fram með till. á Alp. um að taka alla unglingaskólastaðina þegar í stað inn í l.

Páll Zóphóniasson: Herra forseti! Það var ræða hv. 9. landsk., sem gaf mér tilefni til að taka hér til máls. Hann var að bera saman Varmahlíð og Reykhóla. Ég held, að þessi samamburður hans sé ákaflega rangur, og að erfitt sé að bera þessa tvo staði saman sem skólastaði; svo ólíkir eru þeir. Annar liggur í miðju héraði og í næsta umhverfi í kringum hann, í ca. 50 km. hring, búa um 700 bændur og liggur allstórt þorp. Hinn staðurinn liggur úti á nesi og í álíka hring í kringum hann búa eitthvað á annað hundrað bændur. Á öðrum staðnum er hitasvæði og jörðin er eign ríkisins. Hinn staðurinn er eign dánarbús, sem hingað til hefir haldið þeirri jörð í mjög háu verði, að ég ætla, og hefir verið að reyna að semja við ýmsa um kaup á jörðinni. Hvað mannvirki snertir mun eignin vera mjög úr sér gengin. Þarna er því mikill aðstöðumunur. — Enn er sá aðstöðumunur, að stofnaður hefir verið félagsskapur, sem að standa nokkur hundruð manna, til þess að hrinda í framkvæmd skólastofnunar að Varmahlíð. Engu slíku er til að dreifa að því er Reykhóla snertir, ekki einu sinni samþykkt sýslufundar. Svo gerólik er aðstaðan.

Ég trúir ekki öðru, hvað sem hv. 9. landsk. kann að segja, en að hv. þdm. hafi þann kunnugleika til þessara staða, að þeir sjái þennan mismun og láti Varmahlíð vera í frv., þar sem hún er komin, en felli Reykhóla niður, því að það mál er ekki tímabært ennþá.

***Sigurður Einarsson:** Ég ætla fyrst að víkja nokkrum orðum að því, sem hv. 2. þm. Árn. sagði, en áður vil ég gjarnan taka það fram, sem ég hefi lýst í fyrri ræðu minni, að afstaða mín til þessa máls hefir ekki að neinu leyti markazt af óvilja til þess, að Skagfirðingar fengju á sínum tíma sinn héraðsskóla, heldur hefir hún markazt af því, að ég tel, að það verði að gæta réttlætis í framkvæmd þessara mála.

Það dugir ekki að einblína á einstök héruð; það verður að hafa yfirlit yfir heildina alla, þegar verið er að ráðstafa því fé, sem við teljum okkur fært að leggja fram til bygginga og rekstrar skóla. Átök síðari ára hafa hnigið að því, að greiða tiltölulega betur úr þörfum sveita-héraðanna heldur en þörfum bæja og kaupúnanna. Þetta fullyrði ég óhikað; og þó að ég sé engan veginn að telja það eftir, þýðir þetta það að minna dómi, að nú beri að snúa geiri sínum þangað, sem þörfin er meiri fyrir.

Ég vil í þessu sambandi benda á nokkur atriði.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Hvað er að segja um húsmæðraskólann á Laugalandi? Er hann kominn eða er hann ekki kominn? Hann er kominn fyrir ríkuleg framlög af hálfu hins opinbera. — Hvað er að segja um húsmæðraskólann í Reykjavík? Er hann kominn eða er hann ekki kominn? Hann er ókominn. Það er ekkert búið að leggja til hans af hálfu hins opinbera.

Eru Austfirðingar búnir að fá sinn húsmæðraskóla? Hafa uppsveitir Austurlands fengið sinn héraðs- og unglingaskóla? Já, þeir hafa fengið hvoratveggja skólana með miklum framlögum frá því opinbera. — Er Norðfjörður búinn að fá sinn skóla jafnvel útbúinn? Nei. Hvorir hafa meiri ástæðu til að kvarta? Hinir síðarnefndu. — Er Laugarvatnsskólinn kominn upp? Er hann nothæfur fyrir fólkið? Það vita allir, að til hans hefir verið lagt fé í ríkulegum mæli. Er Vestmannaeyjaskólinn kominn upp? Það hefir ekki einn eyrir verið lagður til hans. Vestmannaeyjar eru þó enganvegin fámennit hérað, og þörfin fyrir að hafa æskumannaskóla þar er ekki minni en í sveitahéruðum Árnassýslu.

Hvað er svo að segja um Reykholtsskóla, Núpsskóla, Reykjanesskóla og Staðarfellsskóla? Og hvað er að segja um Ísafjarðarskólann? Hann er ókominn. Það er búið að leggja stórfé til fjöggra héraðs- og ungmenntaskóla í Vestfirðingafjórðungi, en höfuðstaður Vesturlands er ekki búinn að fá sinn skóla. Hvað er svo að segja, ef við förum til Norðurlands? Ég ætla að hafa sama lagið þar. Mér heyrðist hv. 2. þm. N.-M. vera ákaflega kunnugur á Norðurlandi, og efa ég það ekki, því að í fyrravor voru auglýstar hrútasýningar þar, og það var tekið fram, að þessi hv. þm. yrði á öllum sýningunum. Hann hlýtur því að vera nokkuð kunnugur á Norðurlandi. Hefir hann rekið sig á Reykjaskóla? Hefir hann rekið sig á Hólaskóla? Hefir hann rekið sig á húsmæðraskólann á Laugalandi? Og hefir hann rekið sig á héraðs- og húsmæðraskólann á Laugum? — Það eru því ekki færri en fimm skólar, sem hann hefði átt að slangra utan í, ef hann hefir verið ferðalagi um Norðurland. — Hvernig er með gagnfræðaskólann á Akureyri? Hvað er búið að leggja til hans? Ekki nokkurn hlut. Akureyringar mega finna sig í sama hlutskiptinu eins og aðrir: að bíða.

Þetta er ekki sagt af því, að ég sé að hafa á móti því, að þetta átak hefir verið gert í skólamálum sveitanna, en það er barnaskapur að berja sér á brjóst og láta eins og ekkert hafi verið gert fyrir þær. — Menn geta nú af þessari litlu hringferð, sem ég er búinn að fara í kringum landið, gert sér nokkra hugmynd um, hvernig háttað er í þessum efnum og hve óréttmætt það sé, að frá fulltrúa hér á Alp. komi fram krafa um það, að ekki sé verið að bæta inn í l. bara eftir geðþóttu einstakra manna nýjum héraðsskólum í landsfjórðungi, þar sem fimm ungmenntaskólar sveitanna eru fyrir, áður en samskonar vilji til þess að leysa skólamála bæja og kaupúnanna hefir komið í ljós í framkvæmdinni.

Ef litið er á þessi mál, þá verð ég að segja eins og er, að ef það er meiningin hjá hv. Alp. að halda áfram á sömu braut, þ. e. a. s. að láta

skeika nokkuð að sköpuðu um það, hvað fært þykir að gera til þess að hrinda áfram málum gagnfræðaskóla kaupstaðanna, en halda áfram að byggja héraðsskóla, þá er sjálfsagður hlutur að láta Reykhóla koma næst á eftir Varmahlíð.

Ég skal síðar í ræðu minni víkja nokkuð að því, á hve miklum rökum það er byggt, þegar hv. framsóknarmenn eru að niða þennan stað niður og segja, að hann geti ekki komið til mála í þessu sambandi. Það eru t. d. engin rök í því máli, eins og ég hygg, að hv. 2. þm. N.-M. hafi verið að segja, að það væru tveir skólar fyrir á Vestfjarðakjálkanum; en honum blóskrar það ekki í minnsta máta að mæla með því að byggður verði nýr skóli í landsfjórðungi, þar sem fimm eru fyrir.

Ég held, að það hafi verið hv. 2. þm. Árn., sem sagði, að ef litið væri á svæðið frá Reykjum að Laugum, þá væri langmest þörf á að setja upp skóla í Skagafirði. — Á þessu svæði eru þó, eins og ég áður nefndi, Reykjaskóli, Hólaskóli, Laugalandsskóli og að Laugum bæði héraðs- og húsmæðraskóli. Þegar á þetta er litið, get ég ekki sagt með sammanburði við önnur héruð, að æskumenn og unglingar í Norðlendingafjórðungi séu í meira sveltum um skóla.

Hvað er þá að segja um staði, sem engan skóla hafa fengið, fjölmenna staði, þar sem verið er að basla við að reka skóla, en alla aðstöðu vantar? Hvað segir ekki einn gagnfræðaskólalastjóri við mig á dögnum, maður, sem hefir rekið gagnfræðaskóla með miklum myndarbrag og hefir tekið upp nýbreytni í skólalastörfum, þ. á m. ýmiskonar nýbreytni í vinnubrögðum, smíði og þessháttar? Hann segir: Ég hefi orðið að pakka niður áhöldum, sem búið var að kaupa, og láta kunnáttumann fara vegna þess, að það var ekkert pláss fyrir hann. — Það má vel vera, að hv. 2. þm. Árn. hafi nokkuð til síns máls, er hann segir, að kaupstaðirnir og kaupþúnin hafi ekki orðið útundan um framfærslu til menntamála; en þetta kemur í raun og veru mínu máli ekkert við. Ef hann telur saman þær krónur, sem fara til skólalálds í bæjum og kaupþúnum annarsvegar, og hinsvegar þær krónur, sem fara til skólalálds í sveitum, þá dylst mér ekki, að hann færi hærri tölu út fyrir þá skóla, sem eru í bæjum, ef hann byrjar á háskólanum og fer svo allt niður í iðnskóla; en ef hann miðar framlög ríkisins til þess að byggja skóla og ganga frá þeim hlutfallslega við mannfjölda, þá hygg ég, að síðustu ár sýni, að sveitahéruðin hafi ekki yfir neinu að kvarta; og stofnfjárframlag Laugarvatnsskóla sýni, að það er enginn smápeningur, sem búið er að leggja til hans, það, sem mestu máli skiptir, er það, hvað gert sé til þess að gera skólana starfhæfa.

Ræðu hv. þm. V.-Sk. þarf ég litlu að svara. Hann taldi mig ekki hafa skilið héraðsskólalögin til hlítar. Ég kann að hafa komið miður heppilega orðum að því, sem ég ætlaði að segja. Ég veit vel, að þau voru sett sem l. um, að á þessum og þessum stöðum skyldi stofna skóla; en nú fyrst er gerð tilraun til að auka við það plan, sem lá fyrir í öndverðu, og þá finnst mér, að það megji ekki minna vera en að menn geri

sér grein fyrir því, hver eigi að vera stefnan í þessum málum, þegar búið er að koma upp þeim skólum, sem héraðsskólalögin ákváðu.

Bæði þessi hv. þm. og einkum hv. 2. þm. N.-M. vildu færa það fram sem sérstaka ástæðu með Varmahlíð, en móti Reykhólum, að þarna væri stofnaður fjölmennur félagsskapur, en engu slíku væri til að dreifa að því er Reykhóla snerti.

Ég er ekki meðlimur í þessum félagsskap og veit því ekki mikið um hann, en einn af þeim mönnum, sem framarlega hefir staðið í þessum félagsskap og þykir gaman að trúá mér fyrir sínu pólitíska leynibralli, hefir sagt mér, að félagið væri meðfram stofnað til þess að angra pólitískum andstæðing. Ég ber enga ábyrgð á, að þetta sé satt, og ég vildi vona, að félagsskapurinn væri allt annars eðlis; en það er þessum félagsmanni að kenna, hafi mér orðið það á að skoða þetta mál í aðra röndina sem pólitíska brellu, en ég vildi vona, að þetta mál væri ekki þannig vaxið.

Um Reykhóla er það í skemmstu máli að segja, að um þann stað sem skólastað er ekki til neinn félagsskapur í augnablikinu, en ein-kennilegt er það, ef menn hafa aldrei heyrt um Reykhóla talað sem vænlegan stað til þess að hafa þar skóla eða reka þar einhverja opinbera starfsemi. Hv. þm. V.-Sk. taldi, að Reykhólar væru e. t. v. hæfur staður fyrir letigarð. Ég vona, að í þessum orðum felist ekki nein niður- um staðinn, og ég vona, að í þessu felist ekki nein aðdróttun til þeirra bænda, sem búið hafa á Reykhólum, en orðið að láta af búskap sínum eftir mikið fjártjón af því, hve jörðin er erfið.

Hv. 2. þm. N.-M. segir, að Reykhólar séu ákaflega einangraður staður. Það er nú svo. Ég veit ekki betur en nú í sumar verði byggð brú yfir Brúará í Reykhólasveit, og þegar búið er að brúa Brúará, er svo að segja sjálfræður vegur, harðar malaröldur, langan veg inn eftir Barmahlíðinni, og úr því er svo akfær vegur heim að Reykhólum. Svo að það er tímaspursmál, hvenær Reykhólar liggja í þjóðbraut, og ég vil vona, að Barðastrandarsýsla hafi borið það oft á góma undanfarin ár, að það verði ekki lengur talið sjálfsagt að gera ráð fyrir því, að hún verði alltaf afskipt um allar framfarir í samgöngum og öðrum hlutum. Það er áreiðanlegt, að menn þurfa ekki að kviða því, að ekki verði hægt að komast að Reykhólum vegna samgönguleysis. Annars fannst mér undarlegt að hlusta á hv. 2. þm. N.-M. Það var eitthvað hálfkyndugt — ekki í merkingunni kind. Hann er að tala um þessa einangruðu Reykhóla, en svo fer hann að tala um krossgötur. Ég vil spyrja hv. þm., hvort hann haldi, að fólk gangi í skóla af því, að það sé að slangra eftir ákaflega fjölförnum leiðum, reki sig á skólana og komi þar við án þess að vita, að þeir eru þar. Ég get fullvissað hv. þm. um, að fólk fer ekki í skólana af því, að það sé að flakka á þjóðvegum, og reki sig þar á skólana.

Hv. þm. vildi halda því fram, að það væru mannvirki í Varmahlíð. Ég veit ekki um þau mannvirki, og ég held, að það fari ekki miklar

sögur af þeim. Það kann að vera þar eitthvert hús, en ég hygg, að skóli í Varmahlíð mundi ekki hafa mikil not af þeim mannvirkjum. Þó að Reykhólar búi ekki að miklum mannvirkjum, þá er því til að svara, að það er síður, þegar efna á til skóla, að ráðast í að byggja vandað og stórt hús. Þó að Varmahlíð sé góður staður, geri ég ekki ráð fyrir, að hv. 2. þm. N.-M. ætlist til þess, að nemendurnir legðust í útgang, svo að í þessu sambandi er ekki vit í því að tala um, að mannvirki á slíkum stöðum beri af mannvirkjum á öðrum stöðum, þegar það er vitað, að það verður að byggja stórhýsi fyrir tugi þúsunda króna til þess að hægt sé að koma skólanum upp. Svo heyrðist mér hv. þm. vera að tala um, að þetta ætti að verða alþjóða eða alþjóðar menntastofnun. Ég hefði haldið, að þetta yrði bara venjulegur héraðsskóli. Það, sem ég vildi leggja áherzlu á í þessu sambandi, er það, að það er ekki með neinni sanngirni hægt að færa fram nein rök fyrir því, að Varmahlíð skuli gerð að héraðsskóla, en Reykhólar ekki. Það er ekki hægt að færa rök fyrir því, að landsfjórðungur, með almennum menntaskóla og gagnfræðaskóla í kaupstað, landsfjórðungur, þar sem búið er að byggja fimm æskumanna- og æskukvennaskóla, hafi meiri þörf fyrir nýjan héraðsskóla en landsfjórðungur, sem á ekki nema tvo. Að öðru leyti er engin ástæða til þess að vera að gera bandorm úr héraðsskólal. á þessu stigi málsins. Það er meiri þörf á því frá sjónarmiði allra, sem vilja líta á þetta með sanngirni, að jafna þann aðstöðumun, sem er um aðbúnað að því er skólana snertir, milli margra bæja og kaupþúna annarsveg og sveitanna hinsveg. Og til þess að fyrirbyggja miskilning og til þess að þessi afstaða kæmi fram, hefi ég borið fram brtt. um að fella Varmahlíð burt úr bandorminum, en ef það á að gera bandorm úr héraðsskólalögunum, þá heimta ég fyrir hönd Breiðfirðinga, sem að þeirra dómi hafa alveg eins rétt á því að fá héraðsskóla og aðrir, að Reykhólar verði næsti liðurinn í bandorminum, svo geta hv. þdm. gert hvað sem þeim sýnist, því að ég hefi ekki vald til að skipa þeim fyrir verkum. Þetta er hið eina sanngjarna, sem um er að ræða í þessu sambandi.

*Ásgeir Ásgeirsson: Ég þakka hæstv. kennslumrh. fyrir yfirlýsingu hans um nál. og þá ósk hv. frsm. og mína, að séð verði um, að eldri stofnfjárframlög N.-Ísafjarðarsýslu verði efnd við Núpsskólann. Yfirlýsing á þessu stigi málsins fullnægir og verður gildandi fyrir hvaða kennslumrh. sem er.

*Bjarni Bjarnason: Ég þarf ekki að vera langorður, þar sem ég hefi áður fært fram þau rök á móti hv. 9. landsk., sem ég kæri mig um að koma með, því að ég lét hvorki hann né aðra hafa mig til þess að endurtaka ræðu mína. Annars verð ég að segja, að ég kannaðist tæplega við þennan hv. ræðumann, því að hann er að öllum jafnaði hógværi í ræðum sínum, en ég hygg, að þegar hann fer að líta yfir þessa ræðu sína, þá finnist honum, að margt megji falla

burt úr hinum væntanlegu þingtíðindum af því, sem hann hefir talað hér í þessu máli, því að hann ber höfðinu við stein, þegar hann segir, að það séu engin rök fyrir því, að ekki sé fullgild ástæða til þess að fara fram á, að Reykhólar verði gerðir að skólasettri; en þetta stafar auðvitað ekki af öðru en því, að hv. þm. er þræll þeirrar hugsunar að sjá aðeins þann landshluta, sem hann helst getur tengt framboð sitt við. Annars bera orð hv. 9. landsk. það með sér, að hv. þm. eigi fyrst og fremst að líta á hag heildarinnar, en hann hefir aldrei sýnt það hér í þinginu eins vel og nú, hver þræll hann er Barðastrandarsýslukjördæmis.

Það, sem sérstaklega kom fram í ræðu hv. 9. landsk., var það, hversu gersamlega þröngsýnn eða fjandsamlegur hann er að verða allri viðleitni, sem verið er að sýna sveitunum að því er snertir þetta aðstöðu þeirra til upplýsingar, og skyldum við þó ætla, að maður, sem er að reyna að vinna sér kjörfylgi í dreifbýlu sveitakjördæmi, hefði ánægju af að renna augunum til svipaðra staða annarsstaðar á landinu. Hv. þm. leyfir sér að halda því fram, að kaupstaðirnir séu settir til hliðar að því er snertir skólastarfsemi. Ég vil benda hv. þm. á það, að fram á okkar fullorðinsár, sem nú erum miðaldra menn, var ekki til nokkur skóli í sveit nema farskólar. Það er nú fyrst á síðustu árum, að tekizt hefir fyrir margra ára baráttu viðsýnna hugsjónarmanna að koma því í framkvæmd, að sveitirnar yrðu ekki settar hjá, þegar um það var að ræða að byggja skóla í landinu og dreifa menntuninni um það. Ef við litum aðeins á fyrsta skólakerfið, barnaskólana, þá sjáum við, að í hverjum einasta kaupstað er skólahús, og víðast hvar eru þau mjög góð og að öllu leyti mjög vel við þau unandi. Hér í Reykjavík er fyrst og fremst stór skólabygging í miðjum bænum og önnur enn stærri og fullkomnari í útjaðri bæjarins, samtímis því, sem fjölmargar sveitir landsins verða að búa við farskóla fyrirkomulagið, þar sem börnin verða að ganga kvölds og morgna langa leið til þess að sækja nokkra klst. fræðslu á dag. Og meðan þetta ástand ríkir í sveitunum ætla hv. 9. landsk. að leyfa sér að halda því fram, að það sé verið að byggja skóla í sveitunum á kostnað bæjanna. Það verður sama uppi á teningnum, ef við höldum lengra áfram með skólakerfið; það er að visu rétt, að gagnfræðaskólarnir eru ekki enn búnir að fá það húsnæði, sem þeir eiga skilið. En hvernig dettur hv. þm. í hug, þar sem gagnfræðaskólalögin eru aðeins fárra ára gömul, að það sé eðlilegt, að komin séu fullkomin skólahús fyrir gagnfræðaskóla í öllum bæjum landsins? Hv. þm. sagði það ósatt, að Akureyrar-kaupstaður væri ekki búinn að fá fjárveitingu til byggingar gagnfræðaskóla, og ætti hann þó að vita það, sem rétti þó upp hönd sína með því. Það er ekki furða, þó að hv. 9. landsk. sjái ofsjónum yfir húsmæðraskólunum í landinu, sem eru 3, með 12 stúlkur hver. Það er ekki litil ástæða til þess að eyða tíma hér á Alþingi til þess að telja þetta eftir! Ég veit ekki betur en að það sé hægt að koma upp námskeiðum fyrir húsmæðraefni í bæjum eins og í sveitum,

enda hefir bæði Reykjavík og flestir aðrir bæir landsins gert töluvert að því að halda uppi námskeiðum til þess að undirbúa húsmæðraefni undir lífsstarf sitt, og hér í Reykjavík hefir verið til kvennaskóli, auk þess sem hér eru, sem kunnugt er, gagnfræðaskólar og barnaskólar, verzlunarskóli, iðnskóli, kennaraskóli og svo háskóli, og vitanlega enn fleiri skólar, svo að það er ekki eins og Reykjavík hafi verið sett hjá á neinn hátt að því er skólasterfsemi snertir. Skólarnir hafa yfirleitt undantekningarlítið safnast saman í bæjunum, og sérstaklega í Reykjavík. Það hafa komið upp raddir um það nú, að Reykjavík sé að verða ofvaxin þjóðfélaginu, og væri þá ekki einmitt full ástæða til að dreifa skólunum meira en gert hefir verið út um sveitir landsins? Með tilliti til þessa sjónarmiðs hefi ég gengið fyrir því, að Framsfl. fyrir sitt leyti samþ., að hinn væntanlegi kennaraskóli verði reistur í sveit, þegar búið er að auka hann og stækka og gera háskólamenntun að skilyrði fyrir kennarastarfi. Í fjárl. undanfariðna ára hafa verið veittar 30 þús. kr. til þess að bæta úr þörf sveita að því er snertir barnakennslu, en til gagnfræðaskóla í Reykjavík hafa verið veittar 30 þús. kr. Þarna hefi ég nefnt eitt dæmi til þess að sýna þeim, sem á mál mitt hlýða, hver firra það er að halda því fram, að Reykjavík og bæirnir séu settir til hliðar í þessu efni. En eins og gefur að skilja, er það eftirsótt bæði af sveitum og bæjum, að fá fé til þess að bæta úr skólakostinum, en það er erfiðleikum bundið að fá fjárveitingu til þess eins og annars, hvort sem beiðnin kemur frá hv. 9. landsk., mér eða einhverjum öðrum, vegna þess að það er ekki alltaf hægt að útvega það fé, sem æskilegt væri til þess að byggja skóla, sem við verðum að fá í framtíðinni og fáum, ef við eigum líf fyrir höndum.

Ég skal nú ekki hafa þessi orð miklu fleiri, með því að ég veit, að þegar hv. 9. landsk. athugar þau rök, sem ég hefi fært fram gegn því, að það væri nokkur minnsta ástæða til þess að samþ., að Reykhólar verði gerðir að skólasetri, þá sér hann, að þessi rök eru góð og gild. Á öllu svæðinu frá Reykjum við Hrótafjörð og austur að Laugum í S.-Þingeyjarsýslu er aðeins einn skóli í sveit, og það er 12 kvenna húsmæðraskóli að Laugalandi í Eyjafirði, sem ekki er einu sinni byrjaður að starfa, en gerir það vonandi innan skamms.

Forseti (JörB): Ég bjóst ekki við svo miklum umr. um þetta mál, og vil ég nú vænta þess, að þeim fari að verða lokið.

Páll Zóphóniasson: Herra forseti! Ég heyrði því miður ekki alla ræðu hv. 9. landsk., sem mér er sagt, að hafi verið að svara mér. Ég heyrði, að hv. þm. hefir ekki nema að einhverju litlu leyti heyrt þann samanburð, sem ég gerði milli Varmahlíðar og Reykhóla, og ég heyrði, að þessi samanburður hefði gengið honum yfir höfuð, svo að hann varð hálfbruglaður og vissi ekki, hvað hann átti að segja við honum. Hann fór að útskýra, að bráðum væru Reykhólar í þjóðbraut og hægt yrði að komast þangað í bil.

Ætli ferðamannaskýlið við Hvítárvatn liggi ekki í þjóðbraut, af því að það er hægt að komast þangað í bil? Og hvar ætli sú þjóðbraut endi, þegar komið er við á Reykhólum? Hún endar kannske úti á Stað. Lengra kemst þjóðbrautin sú ekki. Nú er það svo mikils virði fyrir hann að koma Reykhólum í þjóðbraut, til þess að geta sýnt, að þeim sé vel í sveit komið, en rétt þegar hann er að enda við að reyna að færa sönnur á, að Reykhólar verði í þjóðbraut og mögulegt verði að komast í bil þangað, þá fer hann að reyna að gera grín að því, að Varmahlíð liggi á krossgötum, sem ég tel mikils virði, og gerir lítið úr því, að það hafi nokkra þýðingu, að staðnum sé vel í sveit komið, þó að hann rétt áður væri búinn að eyða tíma í að útskýra, að það hefði mikla þýðingu, að Reykhólar kæmu bráðum í þjóðbraut, af því að það yrði á næstu árum hægt að komast þangað í bil. Þetta er samræmið hjá hv. þm. — Þá fór hv. þm. að tala um, að ég hefði verið að halda fram mannvirkjum í Varmahlíð. Ég minntist ekki á nein mannvirki í Varmahlíð. Ég benti á, að það væri misjafnt háttað eignaumráðum yfir þessum tveimur stöðum; ríkið ætti annan, en hinn ætti dánarbú, og þar væri allt í niðurníðslu. Ég minntist ekki á mannvirki í Varmahlíð, því að ríkið á ekki þau mannvirki, sem þar eru, heldur eru þau eign einstakra manna og standa ekki á því landi, sem ríkið á.

Þá talaði hv. þm. um, að það ætti að bæta nýjum skóla við þar, sem fimm skólar væru fyrir, en aftur á móti væru ekki nema tveir í Vestfirðingafjórðungi. Sannleikurinn er sá, að í Norðlendingafjórðungi eru ekki nema tveir héraðsskólar, svo að þessir skólar eru jafnmargir í báðum þessum landsfjórðungum. En hvernig hagar nú til í þessum landsfjórðungum. Það eru meira en helmingi fleiri íbúar í Norðlendingafjórðungi heldur en í Vestfirðingafjórðungi. Hvort er þá réttara að láta þann landsfjórðunginn, sem nú hefir tvo skóla og helmingi meiri þörf, miðað við bændafjölda, fá þann þriðja, eða hinn, sem hefir tvo skóla, en helmingi færri bændur? Þetta vil ég biðja hv. 9. landsk. að athuga. Ef hann setur upp gleraugu, sem gefa honum dálitið meiri fjarsýni, svo að hann sjái út fyrir Barðastrandarsýslu, þá mun hann sjá, að samanburður minn á þessum tveimur stöðum er í alla staði hárréttur, svo að það er þýðingarlaust að deila um það, að Varmahlíð stendur miklu framar sem skólasetur en Reykhólar, enda hygg ég, að hver maður með meðalgreind geti skilið þetta, svo framarlega sem hann er ekki starblindur af þróngsýni.

***Jón Sigurðsson:** Ég skal verða við tilmælum hestv. forseta og verða stuttur. — Ég var ekki viðstaddur, þegar þessar umr. byrjuðu, og hefi því ekki heyrt allt, sem sagt hefir verið, en ég vil ekki láta þessari umr. ljúka svo, að ég segi ekki örfá orð um málið. Mér skilst á því, sem farið hefir fram, og hv. 2. þm. Skagf. m. a. hefir gert grein fyrir, að stofnað hafi verið til félagsskaps í Skagafirði til þess að koma þessu máli áfram. Ég ætla ekki að endurtaka það, en ég skal að visu játa, að það er ekki full-

komið samkomulag um það, hvar þessi skóli sé bezt settur; en það er ekki í minum augum neitt aðalatriði. Það er aðalatriðið að fá viðurkenningu Alþingis fyrir því, að Skagfirðingar hafi rétt á þeim stuðningi frá ríkisstj., sem héraðsskólar yfirleitt eiga kröfu á til bygginga. Hitt álit ég, að sé frekar innanhéraðsmál, að koma sér saman um, hvar bezt sé að hafa skólann, t. d. hvort hann ætti heldur að vera í Varmahlíð eða kannske í sambandi við bændaskólann á Hólum, til þess að vernda þann gamla fornfræga stað okkar Skagfirðinga. Þetta vildi ég taka fram áður en ég greiði atkv. um þetta mál. Ég er eindregið á móti því, að þessi liður verði felldur niður, og vænti ég þess, að þingið samþ. frv. eins og það liggur fyrir.

*Sigurður Einarsson: Ég ætla litlu að svara hv. 2. þm. N.-M. Hann sagði, hv. þm., að hver maður hefði átt að geta áttað sig á þessu atriði, jafnvel þó að greind hans væri nokkuð fyrir neðan meðallag. Við þessu vil ég aðeins segja það eitt, að mér finnst hv. þm. nokkuð takmarkaður, að miða yfirleitt allt við sína eigin greind. Hv. 2. þm. Árn. sagði, að ég væri þræll Barðastrandarsýslu. Þessi ummæli hv. þm. tek ég mér til inntekta. Það var einmitt það, sem ég lofaði, þegar ég varð við þeim tilmælum að bjóða mig fram í Barðastrandarsýslu við síðustu kosningar, að vinna fyrir sýsluna. Annars er það misjafnt, hvað menn hafa gaman að. Ég vil heldur vinna fyrir málstað þess héraðs, sem hefir falið mér umboð sitt, en standa í ýmsu því, sem þessi hv. þm. hefir gert nú á síðari tímum, hvort sem hann hefir gert það af eigin hvötum eða fyrir tilstilli annara.

ATKVGR.

Brtt. 340 felld með 15:5 atkv.

1. gr. samþ. með 18 slj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 21 slj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 20 slj. atkv.

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 187, 341).

Of skammt var liðið frá 2. umr. og frá úbýtingu brtt. 341. — Afbrigði leyfð og samþ. með 19 slj. atkv.

*Sigurður Einarsson: Ég gerði grein fyrir því við 2. umr. í gær, að ef brtt. mín yrði felld, þá mundi ég bera fram brtt. um, að bætt verði við Reykhólum í Reykhólasveit, og lýtur brtt. mín að því, að ég hefi á þskj. 341 orðað 1. gr. frv. þannig, að þessi staður kemur einnig með í gr. Og ég verð að álita, að það mæli alveg sama sanngirni með því, að þessi staður verði ákvarðaður sem héraðsskólastaður framtíðarinnar fyrir sveitirnar austan og norðan við Breiðafjörð og nærliggjandi sveitir, eins og gert hefir verið að því er snertir Varmahlíð í Skagafirði, að ákvarða þann stað sem skólasetur fyrir Skagafjörð.

Ætla ég svo ekki að eyða tíma hv. þd. til að reifa þetta, því að það var gert greinilega í

gær. En ég þykist mega eiga þess vísa von, að þeir, sem stóðu að því að samþ. Varmahlíð sem skólasetur og líta þannig á nauðsyn Skagafjarðar, muni ekki reynast Breiðfirðingum og Barðstrendingum verr í þessu máli heldur en þeir reyndust Skagfirðingum í gær.

*Bjarni Bjarnason: Ég ætla ekki að heita mér á móti þessari brtt. beinlínis, því ég efa ekki, að Reykhólar séu ágætur skólastaður. En mér finnst, eins og ég gat um í gær, allmiklu óheppilegra að setja skólana, sem í sveitirnar koma, of þétt, og á þeim grundvelli gerði ég grein fyrir því í gær, að ég taldi vel fært að fella Varmahlíð inn í héraðsskólal., en vera á móti Reykhólum sem skólasetri að svo komnu. Ef skóli kæmi á Reykhólum, þá yrði það 4. héraðsskólinn fyrir Vestfirði, ef Reykjaskóli í Hrútafirði er talinn með, sem að visu er ekki beinlínis á Vestfjörðum, en er þó byggður a. n. l. fyrir Vestfirði. En á Suðurlandi öllu austanfjalls er t. d. ekki nema einn einasti héraðsskóli, þó að hann sé að visu nokkuð stór. Þá mundi sanngirni nær að ákveða skólasetur við einhvern jarðhitastað á Suðurlandi heldur en að ákveða að svo komnu skólastað á Reykhólum í Reykhólasveit. Það mundi áreiðanlega vera haganlegra fyrir þjóðina í heild sinni. Á þessum grundvelli eipgöngu finnst mér brtt. hv. 9. landsk. ekki vera fullkomlega sanngjörn.

*Sigurður Einarsson: Það kemur fram í þessum mótmælum hv. 2. þm. Árn. gegn brtt. minni nákvæmlega það sama og fram kom í gær við 2. umr. málsins, að það er ekki hægt, og því síður, sem málið er lengur rætt, að færa fram nein fullgild rök fyrir því, að það eigi að útiloka þennan stað, Reykhóla, frá því að geta orðið héraðsskólasetur, um leið og ákveðið er, að Varmahlíð í Skagafirði skuli koma til greina sem skólasetur og samþykkt er lögfest um það.

Þessi hv. þm., sem síðast talaði og sagðist ekki vilja heita sér á móti þessari till. minni um Reykhóla sem skólasetur, en gerir það þó í anda sinnar ræðu, fullyrti ekki annað en það, að hér væri með till. minni verið að fara í manngreinaraálit um héruð og staði. Það er ekki til neins að telja skólana í Vestfirðingafjórðungi fleiri en svo, að hægt sé með fullri sanngirni að gera ráð fyrir skóla á þessum stað. Ég geri ráð fyrir, að bæði hv. 2. þm. Árn. og aðrir, sem stóðu að því að samþ. það, að Varmahlíð í Skagafirði yrði gerð að héraðsskólasetri, muni, þegar þeir skoða huga sinn um þetta mál, ekki láta neinar hugsanlegar ýfingar, sem orðið hafa við mig persónulega, bitna á íbúum þeirra héraða, sem heyja sína lífs- og menningarbaráttu þarna umhverfis þennan stað, þegar þeir ganga til atkv. um þetta mál.

*Páll Zóphóníasson: Ég ætla ekki að endurtaka það hér, sem ég sagði í gær um þetta mál. Ég benti þá á, hver munur væri á aðstöðu þessara tveggja staða sem skólasetra. En ég skal til viðbótar benda á það nú og biðja menn að athuga það, að þessi staður, sem nú er till. um, að Alp. ákveði sem skólastað, þarna vestur í

Reykhólasveit, nefnilega Reykhólar, þeir eru eign dánarbús. Það væri því náttúrulega sköpuð góð aðstaða að ýmsu leyti fyrir erfingja þessa dánarbús, ef ákveðið væri nú á þessu þingi, að þarna skyldi hafa skóla, svoleiðis að aðrir gætu ekki komið til greina en ríkið til þess að gerast kaupendur jarðarinnar. En það er a. m. k. miður viðkunnanlegt að ákveða, að þarna verði skóli, áður en nokkur undirbúningur hefir farið fram heima fyrir og áður en ríkið hefir nokkur umráð yfir jörðinni. Þetta dánarbú hefir reynt að selja jörðina, bæði innlendum og erlendum mönnum, fyrir hátt verð, en ekki tekizt, enda allt í niðurniðslu. Það myndi því verða mjög góð hjálp til erfingja þessa dánarbús, ef hv. Alþingi ákveði nú, að þarna skyldi koma skóli, svo ríkið yrði að kaupa, og seljendur gætu skammtað söluverðið. Ég ætla, að hv. þm. hugsi sig tvisvar um áður þeir gera það, því það má öllum ljóst vera, að staðurinn er ekki heppilegur sem skóla- staður og ekki vitanlegt um neinn undirbúning né áhuga heima fyrir til að hrinda skólafundun þar áfram.

***Sigurður Einarsson:** Hv. 2. þm. N.-M. þreystist ekki á því að hafa í frammi lítinn vinarhug til þessa máls. Það kemur hið sama fram hjá honum í dag eins og í gær. Og hann hefir ekki fremur nú í dag heldur en í gær fært fram nein afgerandi rök fyrir þeirri hlutdrægni, sem hann telur rétt að hafa í frammi með því að taka Varmahlíð sem skólasetur á svo áberandi hátt fram yfir staðinn Reykhóla í Reykhólasveit sem væntanlegt héraðsskólasetur.

Í sambandi við eignarhald á staðnum (Reykhólum) vil ég minna á það, að ég flutti í fyrria till. á Alp. um, að ríkið tryggði sér kaup á þessum stað. Ég held, að ég megi fullyrða, að hv. 2. þm. N.-M. hafi verið einn í flokki þeirra manna, sem þá lögðu sig í framkróka til þess að koma þeirri till. fyrir kattarnef, og var þó vitað, að þá var hægt að fá þessa jörð keypta e. t. v. með betri kjörum en nokkru sinni verður síðar. En þar með vil ég ekki segja, að hennar sé ekki kostur með mjög samilegum kjörum ennþá.

Það bæði hryggir mig og kemur mér á óvart, að framsóknarmenn skuli ganga fram fyrir skjöldu til þess að reyna að kveða niður í fæðingunni þá möguleika og þær vonir, sem menn á þessu svæði kynnu að hafa um það að geta komið upp sínum eigin skóla og menningarsetri hjá sér.

***Bergur Jónsson:** Ég er sammála hv. 9. landsk. um, að mjög væri æskilegt, ef hægt væri að koma upp einhverskonar skóla þarna á Reykhólum í Reykhólasveit, af þeim ástæðum sérstaklega, að þessi staður er mjög hentugur til að nota hann til opinberrar starfsemi á einn eða annan hátt. Hitt er annað mál, að það er náttúrulega búið að reisa það mikið af héraðsskólum hér á landi, að ég býst við, að hv. þm. verði tregir til þess að samþ. þennan stað nú sem héraðsskólasetur. Þess vegna er það, að ég, þrátt fyrir óskir frá ungmennafélögum þarna vestra um að stuðla að því að koma þessu í framkvæmd, hefi þó ekki flutt frv. um þetta. Ég býst

við, að þetta sé líka ástæðan til þess, að hv. 9. landsk. hefir ekki heldur flutt frv. um þetta. Hann flutti frv. í fyrria um það á Alp., að ríkið tæki þessa jörð eignarnámi, án þess að geta um ástæðurnar til þess, að hann gerði það. Ég lagði þá til, að fram færi rannsókn á því, til hverra opinberra nota Reykhólar væru best hæfir. Ég gerði ráð fyrir, að þar væri hentugt að koma upp fyrirmyndarbúi. T. d. mætti koma þar upp mikilli garðrækt og nota við hana jarðhita, sem þar er. Það er ekki vafi á því, að sá fátæki hreppur, sem þessi jörð er í, hefir alls ekki þau not þessarar jarðar sem skyldi. Og æskilegast væri fyrir alla, sem þar búa nálægt, að betur væri búið að þessum stað. Ég er þeirrar skoðunar og ég veit, að hv. 9. landsk. er einnig þeirrar skoðunar, að það sé ekki heppilegt eins og nú hagar til, að það sé aðeins einn búandi á þessari stóru jörð, nema þá að það sé það opinbera, ef á að nota þessa jörð til fulls. Þessari jörð fylgja mikil hlunnindi, svo að segja ótæmandi graslendi til ræktunar. Jarðhiti er þar mikill. Og ef réttum tókum væri beitt, þá mundi jafnvel líka vera hægt að fá þar nokkuð mikið vatnsafl. En ég hefi ekki þorað að bera fram till. um, að þarna yrði reistur héraðsskóli, af þeirri ástæðu, að ég hefi eftir viðtölum við ýmsa hv. þm. af öllum flokkum komizt að þeirri niðurstöðu, að nú liggur það ekki í loftinu, að menn vilji stofna til að byggja fleiri héraðsskóla. Það er enginn vafi á því, að Reykhólar eru á margan hátt fullt eins vel lagaðir til héraðsskólaseturs og t. d. Laugarvatn. En á þessum tveim stöðum er þó einn munur sérstaklega, sá, að Laugarvatn er í mannfleira héraði og á þann hátt betur í sveit komið, þannig að hægt er að nota skólahúsið fyrir gistihús á sumrum. En ég býst við, að ef vel væri gengið frá skóla á Reykhólum, þá mundi líka vera hægt að afla þar tekna með einhverju í þá átt. En það, sem sérstaklega er rétt að vinna að í framtíðinni fyrir okkur báða (hv. 9. landsk.), hvort sem það á fyrir okkur að liggja að vera báðir saman á þingi eða bara annar okkar — þá getum við tekið höndum saman um að stuðla að því, að þessari jörð verði meiri sómi sýndur heldur en verið hefir hingað til.

Ég mun greiða atkv. með brtt. hv. 9. landsk. um þetta mál, því að ég álit, að hún stefni í rétta átt, þó að ég hinsvegar hafi ekki fulla von um, að hún nái samþykki hv. þingdeildar.

***Sigurður Einarsson:** Það gleður mig, hvernig hv. þm. Barð. hefir tekið í þetta mál. En hann hefði ekki þurft að lesa fyrir mér landafræði viðvíkjandi þessum stað. Ungmennafélagasambandið skrifaði mér snemma í vetur og tilkynnti mér, að það hefði falið hv. þm. Barð. á hendur að beita sér fyrir því, að héraðsskóli yrði reistur þarna. Bréfið var ekki annað en vitneskja til mín um þetta. Og ég áleit því ekki, að það væri mitt að bera fram frv. um þetta sérstaklega. En þegar svo var komið, að staður var samþ. sem héraðsskólasetur, sem ekki hafði neitt meira til brunns að bera en þessi staður, þá taldi ég mér skylt að taka þetta mál upp fyrir Barðstrendinga.

Mér dettur ekki í hug að hafa á móti því að mega eiga von á stuðningi hv. núv. þm. Barð. til þess að vinna fyrir þetta mál, þó að hann eigi ekki lengri setu hér á þingi. Ég heyrði ekki betur en að hann væri að flytja hér skilnaðarræðu, sem ég tek þannig, að hann búist ekki við að eiga eftir að starfa meira hér á Alp.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég skal ekki svona seint í umr. fara að lengja þær, enda yrði það kannske til þess að verða málinu að fótakefli að halda langar óþarfar ræður um það enn. Ég vil aðeins benda á þá hættu, sem í því liggur að fara að samþ. brtt. um málið á þessu stigi þess. Ef málið er tafið með því, eru allmiklar líkur til þess, að það komist ekki í gegn á þessu þingi. Ég vil því ekki, að afstaða mín til þessarar brtt. hv. 9. landsk. eða þessa Reykhólaskólamáls nú eins og á stendur, þó að ég greiði atkv. á móti brtt. hv. 9. landsk., sé skoðuð sem skilyrðislaus afstaða mín til þess, hvort hafa eigi héraðsskóla í Barðastrandarsýslu. Og ég vil benda hv. 9. landsk. á, að það getur oft verið litill greiði við mál að taka það upp á vitlausum tíma, á meðan það er lítið undirbúið eða alls ekkert undirbúið. Það er visast, að það er alls ekki komið fram, hverjir hugsað er, að ættu að standa að skólanum, hvort það er hreppurinn eða sýslan eða hvort sýslunefnd í Barðastrandarsýslu mundi verða því samþ. að velja þennan stað, og málið er að því leyti ótímabært nú. En þó ekki sé tekið tillit til þessarar síðastnefndu ástæðu, þá vil ég vekja athygli sérstaklega á því, að ef hv. þm. eru því hlynntir, að frv. þetta um breyt. á l. um héraðsskóla nái fram að ganga á þessu þingi, þá er einasta ráðið til þess að fella allar brtt. við það og samþ. það óbreytt. Síðar er nógur tími til að taka upp slík mál aftur sem þetta Reykhólamál.

***Bergur Jónsson:** Mér þykir leiðinlegt, að hv. 9. landsk. skuli ekki vera við. Ég vildi geta þess, út af bréfi, sem hann taldi, að hefði komið til mín, að sannleikurinn er sá, að ég fékk bréf frá ungmenntasambandi Barðastrandarsýslu, og í því bréfi var þess getið, að Sig. Einarssyni væri sent samskonar bréf, og í því bréfi stóð, að mér hefði verið sent bréf sama efnis.

Mig langar til að upplýsa það, að hann þurfi ekki að vera hræddur um það, að ég muni ekki koma inn í þessa hv. d. meira. En það er hann, sem er hræddur, að einmitt sú ólukkan hendi hann sjálfan. Hann hefir aldrei verið kosinn á þing, alstaðar fallið nema þegar hann sótti um prests-embætti vestur á Breiðafirði, og það var bara af því, að enginn annar en hann gaf kost á sér til að taka það embætti. Hann hefir boðið sig víða fram, en hefir hvergi verið beginn.

***Sigurður Einarsson:** Viðvíkjandi því, sem hv. þm. Barð. sagði í síðustu ræðu sinni, vildi ég ráðleggja honum að lesa upp og læra betur lexíurnar í þessu efni. Og réttara væri fyrir hann að rifja upp sína eigin sögu, þar sem hann er alltaf að hrapa. Og það sýna enda atkvæðatölur hans, að atkvæðin eru alltaf að reyntast af honum.

***Bergur Jónsson:** Það væri eðlilegt, að hv. 9. landsk. væri ekki að segja visvitandi ósatt hér í þingsalnum. En hinsvegar geta menn gert það, þegar þeir tala einslega saman. En það vita allir, að hann hefir alltaf fallið, þegar hann hefir boðið sig einhversstaðar fram, og mun alltaf gera það.

ATKVGR.

Brtt. 341 felld með 14:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: JÓL, ÞB, PO, SE, StJSt, BJ, EmJ, EystJ, FJ,¹⁾ GG, GÍ.

nei: JónP, JS, MT, PZ, SigfJ, SK, TT, ÞorbP, ÁÁ, BÁ, BB, GP, GSV, JörB.

ÓTH, GTH greiddu ekki atkv.

6 þm. (HV, JakM, JJós, JG, PHalld, HannJ) fjarstaddir.

Frv. samþ. með 21 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 351).

26. Dragnótaveiði í landhelgi.

Á 3. fundi í Nd., 17. febr., var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á l. nr. 55 7. maí 1928, um bann gegn dragnótaveiði í landhelgi (þmfrv., A. 24).

Á 7. fundi í Nd., 22. febr., var frv. tekið til l. umr.

***Flm. (Jón Ólafsson):** Ég þarf ekki að fara mörgum orðum um mál þetta nú, því að flest það, sem máli skiptir því til réttlætningar, er tekið fram í grg., enda mun nú svo, að þeir eru alltaf að verða fleiri og fleiri, sem eru að verða sam-mála um, að greiða beri fyrir smábátautveginum, eftir því sem föng eru til. Hver, sem lítur á mál þetta með skynsemi, hlýtur að sjá, að hér er um mikið hagsmunamál að ræða fyrir fjölda manna, sem best má sjá á því, að það munu ekki hafa færri en 100 bátar stundað dragnótaveiði kring-um landið síðastliðið ár, og það með góðum árangri, svo góðum, að ég býst ekki við, að það hafi verið margt, sem fært hafi landsmönnum öllu meiri hjörg í búið en þessi veiði, því að tilkostnaðurinn er svo litill.

Ég þykist nú mega vænta þess, að andstæðingar þessa máls séu nú farnir að átta sig á því, að nú horfir allt öðruvísi við um mál þetta en t. d. 1928, þegar lögin voru sett. Nú er þegar búið að koma upp hraðfrystihúsum víðsvegar um land, sem geta tekið á móti veiði þessari og gert hana að peningum. Ég geri t. d. ráð fyrir, að það hefði þótt gott áður að geta fengið 40 aura fyrir hvert kg. upp úr sjónum, eins og átt hefir sér stað síðastl. ár.

Þá hefir og verið gerð tilraun með að flokka þennan fisk og selja hann beinlausan. Við það hefir svo skapast nokkur atvinna, en jafnframt fengist herra verð fyrir hann. Þannig hefi ég

1) FJ: Í því trausti, að samþykkt brtt. tefji ekki fram-gang málsins, segi ég já.

fyrir satt, að fiskimálanefnd, sem byrjaði á þessu, hafi fullkomlega haft upp þá 40 aura, sem hún greiddi fyrir hvert kg. af fiskinum upp úr sjónum.

Það, sem ég benti á snertandi þetta mál á þinginu 1928, hefir allt komið á daginn. Ég taldi þá og tel ennþá þein landráð að hindra menn í því að afla sér þessarar bjargar úr sjónum. Þjóðin hefir og sannfærzt um, að það er hið mesta glapræði að hanna Íslendingum þessa veiði samtímis og þeir verða að horfa á aðrar þjóðir, svo sem Dani, Þjóðverja o. fl. hirða hana. Það sýnist ekki mikil verndun í því fyrir þessar fisktegundir, þótt Íslendingum, sem ekki hafa nema 7% af þessari veiði hér við land, væri meinað að nota hana. Það mundi bersýnilega aðeins verða til þess, að útlendingar sætu einir að veiðinni.

Eins og ég tók fram í upphafi ræðu minnar, ætla ég ekki að fara langt út í þetta mál. Ég vona, að sjútvn. taki til greina upplýsingar þær frá Fiskifélaginu, sem fyrir liggja í málinu og byggðar eru á skýrslum frá bátum, er stundað hafa þessa veiði, og sýna, að veiðarfæri, sem notuð eru til dragnótaveiðanna, eru margfalt ódýrari í hlutfalli við verðmæti aflans, miðað við þau veiðarfæri, sem notuð eru við þorskveiðar.

Ég ætla svo ekki meira að segja um málið á þessu stigi, en óska, að því verði vísað til sjútvn. að lokinni þessari umr.

*Pétur Ottesen: Ég verð að segja það, að mér finnst það bera vott um ekki svo litla dirfsku hjá flm. þessa frv., að leggja til, að gersamlega sé úr gildi numið það bann gegn dragnótaveiði í landhelgi, sem felst í lögnum frá 1928, því að það felst raunverulega í þessu frv. Ef þetta frv. næði fram að ganga, gildi aðeins bann gegn skar-kolaveiði í landhelgi á þeim tíma, sem sú fisk-tegund fer út af grunnmiðunum, eftir því sem fiskifræðingarnir segja. Það, að flm. þykjast vilja halda í þetta bann, er því ekkert annað en tóm blekking, svo framarlega sem þeir hafa einhverja nasasjón af því, hvar þessi fisktegund elur aldur sinn hinar ýmsu árstíðir. Þess vegna ber að líta á þetta frv. sem fullkomna útstríkun á þeim lögum um bann gegn dragnótaveiði, sem gilt hafa allengi.

Ég sagði, að þetta frv. væri flutt af allmikilli dirfsku nú, þegar á það er litið, að á síðasta þingi var í þessari hv. d. flutt frv., sem að visu rýrði bannið við dragnótaveiðinni, en gekk þó engan veginn eins langt í því að rýra verndun landhelginnar sem þetta frv. gerir, og að afdrif þess frv. urðu þau, að þetta var felld með nafnakalli með 18:7 atkv. Það voru aðeins 7 hv. þm., sem þá sögðu já við því, að rýra verndun landhelginnar eins og þar var farið fram á. Það hefir vitanlega ekkert komið fram síðan í fyrri, er réttlæti það, að l. væri breytt eins og þá var farið fram á, hvað þá að nema þau alveg úr gildi, eins og raunverulega er farið fram á í þessu frv. Mikið fremur hefir það gerzt í þessum efnum, er styrkir þá stefnu, að ástæða væri til að herða á þessum varnarráðstöfunum gegn þeirri afskaplegu rányrkju á fiskimiðunum, sem rekin hefir verið í hundruð ára bæði hér við land og annarsstaðar. Það er nú orðin almennt viður-

kennd nauðsyn, að hafa nokkurt svæði friðað fyrir ungvíði við hvert fiskveiðaland gegn þeim veiðiaðferðum, sem sannað er, að eru ungvíðinu hættulegar, og það hafa aldrei verið uppi jafnháværar kröfur á Norðurlöndum og nú, síðan í fyrri, um að vernda ungvíði fyrir botnvörpu- og dragnótaveiði. Á fundi, sem haldinn var af fulltrúum frá öllum ríkjum Norðurlanda, nema Íslandi, því miður, var ákveðið, að halda áfram samningum um stækkun landhelginnar til verndunar fiskstofninnar. Og þessa samninga á að taka fyrir á sumri komanda.

Nú verður Ísland allra ríkja mest fyrir átroðningi á sinni landhelgi af botnvörpuveiðum, en þá á einmitt að gripa til öflugra ráðstafana hér, sem verða einmitt til þess að auka þennan ágang, samtímis og nágrannaríkin færa út sína landhelgi. Með því að opna landhelgina hér á sama tíma og nágrannahjóðir vorar þrengja sína landhelgi, er verið að bjóða samveldisþjóðunum Dönum og Færeyingum að nota sér þessi gæði, sem þeir, eins og stendur, og næstu ár, hafa jafnframt rétt til við okkur. Það er harla raunalegt að vita til þess, að hér skuli heyrast slíkar raddir, — að hér skuli vera til menn, sem vilja opna fyrir útlendingum okkar landhelgi, á sama tíma og þessir sömu útlendingar eru að færa út sína eigin landhelgi. Í stað þess að taka undir þá sömu stefnu hér heima, verður ekki annað séð á frv. þessu en að hér sé engin þörf á slíku. En sú samþykkt, er síðasta Alþingi gerði í þessu efni, tók nú alveg af skarið um það, hvernig þingið lítur á þetta mál; það er því fullvíst, að þingið fellir frv., og væri ástæða til að gera það þegar í stað, ekki sízt þar sem í grg. frv. er gengið lengra en í sjálfu frv. um að afnema bannið gegn dragnótaveiði í landhelgi. Í grg. segir, með leyfi hæstv. forseta: „Það virðist óforsvaranlegt, að löggjöfin standi lengur í vegi fyrir því, að landsmenn geti notfært sér hverskyns gæði sjávarins, sem geta orðið þjóðinni til hagsældar.“

Ég býst ekki við, að nokkur maður sé í efa um það, að nokkur stundarhagnaður væri að því að leyfa togurum að skafa landhelgina; það mundi nokkur skip fá betri sölu í Englandi, ef þau fengju að veiða innan landhelginnar, heldur en þau hafa nú með því að veiða utan hennar. En það yrði skammgöður vermir. Slíkt mundi áreiðanlega flýta stórkostlega fyrir eyðingu fiskstofnsins, sem nú vofir yfir og viðurkennd er af öllum fiskiveiðarþjóðum Norðurlálfunnar með háværarari og háværarari kröfum um frekari vernd fiskstofnsins. Frv. þetta er því átakanlega varhugavert, og sú hugsun, sem fram kemur í grg., ennþá varhugaverðari og ætti allra sízt að reka höfuðið upp nú á þessum tímum, þegar mest ríður á, að allir landsmenn séu samhentir um frekari verndun fiskimiðanna.

Ég hefi svo ekki mikið meira um frv. að segja. Það væri langsamlega réttast að fella það þegar við 1. umr. Ég veit, að það fer aldrei út úr d., en það gæti haft sína þýðingu að fella það strax. Þó getur verið, að einhverjum þyki það kurteisisskylda að vísa því til n., og verður náttúrulega að sæta því, ef meiri hl. vill það, en ég veit, að mönnum er fullkomlega ljóst, að hinnar fyllstu varúðar er þörf í þessu efni.

Það er ekki nóg, að hér á að afnema alveg veiðibannið, heldur á einnig að gera lögbrjótunum hægara fyrir en áður með því að lækka sektir. Nú þykir ekki hæfa lengur, að hinir brotlegu menn fái ekki keypt hin upptæku veiðarfæri strax sama dag og þau eru af þeim tekin. Það þótti þó á sínum tíma ekki rétt að gefa lögbrjótunum kost á slíku. Þessi breyt. yrði til stórra hagsbóta fyrir lögbrjótana, sérstaklega fyrir Dani og Færeyinga, sem geta átt óhagstæðari aðstöðu en landsmenn til þess að útvega sér ný veiðarfæri, ekki síst ef þeir væru staddir á afskekktum stöðum, eins og norður í Óxarfirði eða Skjálfaða eða austur á Héraðsflóa, þar sem slíkar vörur eru ekki fyrirliggjandi. Þessum mönnum væri það því sérstaklega hagkvæmt, að geta fengið veiðarfærin aftur við hamarshögg, hjá því sem að þurfa að sigla langar leiðir til þess að fá sér ný veiðarfæri.

Með þessu frv. er því bæði Dönnum og Færeyingum tryggð aðstoð til þess að geta komið hingað með farfuglunum á vorin og farið með þeim á haustin og skafið landhelgina allt sumarið. Fyrir þá er slík löggjöf sérstaklega hagkvæm.

Ég ætla svo ekki að fara fleiri orðum um frv. Ég veit, að flestum muni vera fullkomlega ljóst, hve hættulegt það er, eins og nú stendur á, og hvílik ábyrgð fylgir því að veita frv. lið.

***Jónas Guðmundsson:** Ég ætla strax að lýsa á nægju minni yfir því, að frv. þetta er fram komið. Síðan ég kom á þing, hefi ég ýmist verið flm. eða stuðningsmaður þeirra frv., er komið hafa fram í þessa átt, og þar sem frv. er nú flutt af hv. þm. Sjálfstfl., mætti ætla, að það hefði nú meira fylgi í þeim flokki en verið hefir undanfarið. Ég vil því vona, að frv. sigli nú hraðbyri gegnum þingið, þrátt fyrir hrakspár hv. þm. Borgf. Þessi hv. þm. var að vitna í það, að frv. líks efnis hefði á síðasta þingi verið fellt með 18:7 atkv., en hann sagði ekki frá því, að frv., sem fyrri partinn í vetur sem leið var fellt með miklum atkvæðum í þinginu, var aftur ca. 3 mánuðum síðar samþ. með miklum meiri hl. atkv. Það er enginn efi á því, að síðan þetta frv. var fyrir síðasta þingi, hafa ákaflega mörg og sterk, ný rök komið fram með málinu. Það hefir fyrst og fremst sýnt sig, að erfiðleikarnir á því að selja saltfisk hafa ákaflega mikið aukizt síðan í fyrri, og saltfiskmarkaðurinn sem undirstaða smáutgerðarinnar er að hverfa. Það virðist því ekki vera um annað ráð að gera til bjargar smáutveginum en að auka ísfiskveiðina fyrir erlendan markað. Og það vita allir, að því meira sem hægt er að selja á ísfiskmarkaðinn af flatfiski, því meiri von er um herra verð.

Ég ætla ekki að fara ýtarlega út í frv. Það er svipað því frv., sem ég flutti í fyrri. En ég get sagt það, að allra mikilsverðast tel ég að afnema héraðabönnin, svo að mikilsverð veiðisvæði séu ekki lokað lengstan tíma ársins. Það er að sjálfsgöðu nauðsynlegt og rétt að lengja veiðitímann, hvort sem rétt er að ganga eins langt í því og gert er með frv. Ég tel, ef lögunum verður breytt í það horf, að héraðabönnin verði afnumin og fastákvæðinn veiðitími leyfður, þá eigi blátt áfram ekki að létta af sektarákvæðunum

og ekki heimila, að eigendur veiðarfæranna fái þau keypt aftur með vægum kjörum, því að það verður að hegna fyrir þau brot, sem framkvæmd eru á þeim tíma, sem veiðarnar eru skaðlegar að áliti þjóðarinnar. Hitt væri annað mál, ef engu yrði breytt, að létta þá þessar sektir, því að þær eru í raun og veru ekkert annað en pappírssektir, sem undir fæstum kringumstæðum er beitt.

Ég skal svo ekki fjölyrða um þetta, en vænti, að sjútn., sem fær málið til meðferðar, taki bæði þetta, sem ég hefi sagt, og annað, sem fram kann að koma, til athugunar, þegar hún afgreiðir málið.

***Flm. (Jón Ólafsson):** Ég nenni ekki að fara að munnhöggvast við hv. þm. Borgf. út af þessu máli. Við höfum gert það áður, og ég verð að álita, að ég hafi haft á réttu að standa.

Hv. þm. Borgf. álitur það höfuðsök, að bera fram á þingi mál, sem hefir verið fellt á næsta þingi á undan. Ég held, að hv. þm. þurfi ekki að fara langt til baka í sögu Alþingis til þess að sjá, að einmitt beztu málin hafa orðið að sæta þeirri meðferð, að vera borin fram þing eftir þing, með þeim rökum, sem þeim hafa fylgt á hverjum tíma. Og ég er viss um, enda mun það sýna sig, að þetta mál verður samþ. Það verður mál, þegar mönnum er orðið ljóst, hver nauðsyn þetta er fyrir þjóðina.

Hv. þm. Borgf. hefir gengið manna bezt fram í skuldaskilamálunum og kreppuráðstöfununum. En hvað eru betri kreppuráðstafanir en að benda á og koma með nýja bjargræðisvegi, eins og t. d. þetta, sem ég álit til stórra hagsbóta fyrir smábátautveginn, sérstaklega þar sem nú er kominn meiri þekking og tækni til þess að hagnýta þessa veiði heldur en áður var. Ég veit, að hv. þm. Borgf. hlýtur að sjá, hvílik bjargráð þetta er, þó að hann berji höfðinu við steininn.

Hv. þm. Borgf. var að tala um, að nú væri hreyfing uppi í heiminum um að spara nytjafiskinn til þess að ganga ekki eins að stofninum eins og gert hefir verið. Það getur vel verið, að okkur hafi verið boðin þátttaka um það, sem hann líklega meinar. En ef samkomulag verður um þetta, þó er það engin minnkun fyrir okkur að nema úr gildi þau ákvæði, sem koma í bága við það samkomulag, sem kann að verða. Ég hefi aldrei verið svo trúgjarn, að ég tryði því, að við gætum komið því í gegn að friða Faxaflóa. Og ég er algerlega á móti því, því að ég álit, að þjóðin eigi að nota sér þá veiði, sem býðst, hvar sem er í sjónum.

Hv. þm. virðist ekki vita það, að leggur botnvörpumöskvans er ekki nema 30 mm., en leggurinn í möskva dragnótarinnar er 50 mm.

Þannig getur komizt í gegnum dragnótina hálfvaxinn fiskur. Það er sá mikli munur, sem hv. þm. Borgf. virðist ekki hafa gert sér grein fyrir.

Þá talaði hv. þm. um, að það væri reginvilleysa af mér, að gera ráð fyrir 2500 gullkr. lágmarkssekt fyrir að fara í landhelgina. En þegar hv. þm. gætir að því, að það eru aðallega litlir bátar, sem stunda þessar veiðar, og því ekki um mikið verðmæti að ræða hjá hverjum og einum

— á síðasta ári voru 15 bátar kærðir, og þeir voru allir svo aumir, að þeir áttu ekki fyrir skuldum —, hvað er þá hægt að gera annað en að gefa eftir og láta sektina niður falla? Þar með eru þessi sektarákvæði alltof há í samanburði við þau verðmæti, sem til staðar eru, svo að ekki nær nokkurri átt að láta slíkt sjást í lögum.

Lögin voru upphaflega sett 1928 af hræðslu við Dani, eins og hv. þm. Borgf. hefir tekið fram. En hvernig var það með Dani fyrir 1928? Þá höfðu þeir sitt frelsi í þessum eignum. Hvað gerðu þeir þá? Og hvað hafa þeir gert síðan? Það hafa ekki komið til landsins frá Danmörku, að ég held, fleiri en 5—8 bátar á sumri. Síðastl. sumar munu hafa verið 8 bátar hér við land, og voru flestir af þeim fyrir norðan. Hér fyrir sunnan voru á annað hundrað isl. bátar. Ættum við því að fara að kippa að okkur hendinni í þessum eignum til þess að varna Dönnum að koma hingað, þar sem þeir nota þetta hverfandi lítið? Það er tekið fram af þeim, sem settu lögin 1928, að þau séu beinlínis sett til þess að varna Dönnum að nota sér landhelgina, en eftir 31. ág. er leyflegt fyrir þá að koma hingað.

Þá var hv. þm. Borgf. að tala um, að ég vissi lítið um lífnaðarhætti kolans í sjónum. Ég verð nú að viðurkenna, að það er rétt, en ég hefi þó lesið það, sem skrifað hefir verið um þetta, en það virðist hv. þm. Borgf. ekki hafa gert. Eftir því sem skrifað hefir verið um þessi mál, þá er talið, að hrygningartíminn sé frá áramótum og fram í apríl, og jafnvel ekki út mánuðinn. — Það er einmitt gert ráð fyrir, að dragnótaveiðarnar byrji ekki fyrr en um 20. apríl, og þá er álit fiskifræðinganna, að hrygningartíminn sé liðinn hjá. Þetta ætti því hv. þm. Borgf. að kynna sér, áður en hann talar um, að ég viti ekkert um ferðalag kolans í sjónum.

Það er ekki ástæða til að tala um þetta aftur og fram á þessu stigi. En ég vil taka það fram, að það lýsir sér engin ósvifni hjá okkur flm. í því, að þora að bera fram á næsta þingi á eftir mál, sem hefir verið fellt á þinginu á undan. Allir vissu, hvernig var um bannmálið, þetta mikla hitamál, sem lá fyrir þinginu þing eftir þing. Bannmennirnir töpuðu þrátt fyrir sinn barning. Eins mun verða um þetta mál; það verður ekkert nema barningurinn, svo fellur allt í ljúfa löð fyrir þeim, sem vilja koma góðu til leiðar. — Þó að hv. þm. Borgf. vilji segja eitthvað meira við þessa umr., þá ætla ég að geyma að svara því, þangað til við 2. umr.

*Pétur Ottesen: Ég skal ekki auka á e. t. v. erfitt sálarástand hv. 1. þm. Rang. út af þessu máli, þangað til við fáum aftur tækifæri til þess að tala um það hér í hv. d., þ. e. a. s. ef það fer til 2. umr., og lofa honum að búa að því, hvað hann hefir rétt hlut sinn gagnvart mér í þessari umr.

Hv. þm. vildi vefengja það, sem ég sagði, að kolinn væri á öðrum svæðum heldur en innan landhelginnar þann tíma, sem hann vill banna dragnótaveiðar, og sagðist hann byggja það á sínum lesningum, nefnilega að hrygningartíminn sé um þetta leyti. Það getur verið, að við

höfum báðir lesið um þetta, en í þeirri lesningu, sem ég hefi fyrir mér um þetta eftir Árna Friðriksson fiskifræðing er því haldið fram, að kolinn hrygni á 50 metra dýpi. En ég ætla, að þá sé fengin nokkurnveginn vissu fyrir því, að það sé rétt, sem ég hefi haldið fram, að kolinn sé ekki á þessum tíma inni á vikum og vogum, þar sem menn munu aðallega vera með dragnætur. Ef því hv. 1. þm. Rang. ætlar að finna sínum orðum stað gegnum sínar lesningar, þá held ég, að hann ætti að fara heim og lesa betur, því að ég býst við, að hann myndi þá komast að sömu niðurstöðu og ég og sjá, að hann fer nú villur vegar, að því er þetta atriði snertir.

Hv. þm. var ákaflega drjúgur yfir því, að ég hefði alltaf tapað í okkar viðskiptum út af þessu dragnótamáli. Það er rétt, að ég hefi stundum borið lægra hlut. En við, sem höfum staðið á móti, höfum líka getað unnið allmikið á, því að í stað þess að opna landhelgina upp á gátt, eins og alltaf hefir verið vilji hv. 1. þm. Rang. og þeirra, sem standa með honum í þessu máli, þá höfum við þó getað haldið aftur af þessari fjarstaðu. Það, sem m. a. hefir unnizt fyrir okkar baráttu, er, að dragnótaveiðar í landhelgi eru ekki leyfðar fyrr en eftir lok ágústmánaðar. Það útilokar gersamlega að heita má, að Danir og Færeyingar geti komið við neinum slíkum veiði-aðferðum í landhelgi. Með því móti hefir vitanlega mikið áunnizt, því að eins og hv. þm. var að tala um, eru ekki nema fáir bátar, sem hafa talið sér fært að leita hingað innan þeirra þröngu takmarkana, sem nú gilda um dragnótaveiðar.

En með þeirri opnu landhelginnar, sem hv. þm. hefir verið að berjast fyrir og nú gerir till. um, mundi hafa verið öll sumurin fullt af Dönnum og Færeyingum. Nei, — við, sem höfum staðið á móti þessu, höfum ekki tapað gersamlega, heldur höfum við bjargað dýrmætum hlut fyrir okkur Íslendinga, að Danir skuli ekki hafa átt þess kost að nota ákvæði sambandslaganna, að því er þetta atriði snertir. Það er mikilsvert fyrir okkur, þar sem í hlut á þjóð, sem er 30 sinnum fólksfleiri heldur en við og í stóru hlutfalli rikari. Okkar barátta hefir sannarlega ekki verið unnin fyrir gýg, að bjarga því eina ákvæði í sambandslögunum, sem gat verið hættulegt fyrir okkur Íslendinga. Það er því ástæðulaust fyrir hv. þm., að vera með sigurbros á vörum út af því, að við höfum farið halloka í þessu máli. — Ég skal svo ekki fara fleiri orðum um þetta að öðru leyti heldur en því, að mér fannst koma fram leiðinleg hugsun, sem ég þekki ekki áður hjá hv. 1. þm. Rang., að það mundi ekki verða til hagsbóta fyrir okkur að fá Faxaflóa friðaðan; þetta stingur svo mjög í stúf við skilning hv. þm. á okkar þjóðarhagsmunum á ýmsum öðrum sviðum. Ég vona, að þetta sé því fremur mismæli hjá honum heldur en að hann meini þetta. Hann er nefnilega allt of gamall maður og með allt of mikla reynslu að baki fyrir því, hve mikil gullkista Faxafló er, til þess að geta haldið slíku fram. Hér við Faxaflóa býr um 1/3 allrar þjóðarinnar, og það er ekki einasta, að Faxafló sé viðurkennd gullkista að því leyti, hvað mikil mergð er þar af nytjafiski, heldur líka fyrir hvað mikil uppeldisstöð fyrir ung-

viði fiskjarins Faxaflói er, þar sem hann liggur á næstu grösum við höfuðklakstöðvarnar, sem er Selvogsbankinn og grunnin utan við Faxaflóa, sem ekki einasta miðlar audi til afnota fyrir þá, sem stunda fiskveiðar kringum Ísland, heldur elur líka upp fisk, sem elur aldur sinn við aðrar heimsálfur, sem sé við strendur Grænlands.

Faxaflói er því í tvennum skilningi gullkista — bæði sem klakstöð og svo sem sá staður, sem einna mest mergð nytjafiska elur aldur sinn árið um kring. Þess vegna er ekki hægt fyrir okkur að reikna með tölum, til hve mikilla hagshóta, ekki einasta fyrir þennan 1/4 hluta þjóðarinnar, sem býr við Faxaflóa, heldur líka fyrir alla þá, sem stunda fiskveiðar við strendur Íslands, það er, að þessi höfuðklakstöð fiskjarins hefir verið friðuð fyrir botnvörpuveiðum. Það er út frá þessari nauðsyn, sem baráttu okkar er hafin fyrir því að færa út landhelgina. Það er sorglegt, að hv. 1. þm. Rang. skuli hafa yfir sézt svo mjög sem raun ber vitni um þessa höfuðnauðsyn. Hann festir hugann eingöngu við þá stundarhagsmuni, sem af því geta orðið að opna landhelgina. Það er þetta, sem hefir borið á milli hér á hv. Alþingi, og ég skal viðurkenna, að það er sorglegt, að þeir, sem barizt hafa fyrir þessari nauðsyn, skuli ekki hafa haldið velli, en þess er að vænta, að í því efni verði menn sterkari á svellinu hér eftir en hingað til. En það leiðir aftur á móti af sér, hverjum tókum á að taka slíku till. um opnun landhelginnar sem felast í þessu frv.

Hv. 6. landsk. var 2. flm. að frv. sama efnis í fyrra, sem féll þá, og þykist því eiga um sárt að binda út af því. Hann var að tala um, að saltfisksalan væri að hverfa. Þetta er rétt, en við þurfum að taka upp nýjar aðferðir um verkun á þeim fiski. Þær framfarir, sem hafa orðið í þessu efni, byggjast ekki síður — og þó frekar — á því, að hagnýta þá tegund nytjafiskjar með því að frysta fiskinn, í stað þess að selja hann í söltuðu ástandi, og þannig að mæta því breytta viðhorfi á sviði viðskiptanna, sem orðið hefir.

Hv. þm. komst þó ekki hjá því að viðurkenna, að það mætti þó ekki ganga lengra en góðu hófi gegndi til þess að ganga ekki of nærri ungvíðinu. Það kemur berlega í ljós hjá hv. þm., þó að hann reyni að halda aftur af þeirri sannfæringu sinni, að hann telur, að af þessari veiðiaðferð geti stafað mikil hættu fyrir ungvíðið. Þó að hér sé verið að tala um 20 mm. mismun á stærð botnvörpu- og dragnótamöskva, þá hefir það ekkert að segja í þessu tilfalli. Það sýnir reynslan, að hvor veiðiaðferðin sem notuð er, dregst ungvíðið upp með nytjafiskunum og deyr á þilfari báta og skipa. Það þarf vitanlega ekki orðum að því að eyða, að það ungvíði, sem þannig deyr, verður ekki neinum til nytja, sem nytjafiskur síðar meir. Það er þessi hættu, sem botnvörpu- og dragnótaveiðar hafa í för með sér. Og það hefir orðið til þess að vekja upp sterka öldu fyrir því, að friða meira fyrir þessum veiðiaðferðum heldur en gert hefir verið. Reynslan er farin að sýna, að þessar veiðiaðferðir eru svo stórvirkar, að það er farið að sjá stórlega á

fiskstofninum á fiskimiðunum hér í Norðurálfu, og þó lengra væri leitað. Fyrst kom þetta vitanlega í ljós á þeim fiskitegundum, sem nær eingöngu á unga aldri og þegar þær eru fullvaxnar halda sér við botninn. Þessar fisktegundir eru skarkoli, lúða og ýsa. Það er einnig að verða augljóst mál, að þetta er líka að hafa meira og minna sömu afleiðingar gagnvart þeim fisktegundum, sem halda sig minna við botninn.

Ég skal svo ekki eyða fleiri orðum um þetta. Það eru fáir menn til þess að greiða atkv. um þetta í hv. d., og ef menn vildu taka þessu máli eins og vera her, þá væri náttúrulega æskilegast að geta gert út um það strax, auk þess sem frá sjónarmiði vinnusparnaðarinnar væri það líka stórum heppilegra, að það gæti fengið strax þá afgreiðslu, sem það vitanlega fær.

*Finnur Jónsson: Efalaust rekur marga hv. þm. minni til þess, að það átti að halda fiskifræðingahæing í London á síðastl. ári, og það var gert að árársarefni á ríkisstj., að það mætti ekki fulltrúi fyrir Ísland. Nú upplýstist það að visu, að ekki hafði verið boðið neinum frá Íslandi með þeim fyrirvara, að unnt hefði verið að senda mann þangað. En blöð sjálfstæðismanna gerðu út af þessu veður mikið og settu það í samband við þá till. um að friða Faxaflóa, sem sjálfstæðismenn fluttu á síðasta þingi, og töldu, að þar hefðu e. t. v. verið möguleikar á að koma þessu mikilsverða máli fram. Nú kemur hv. 1. þm. Rang., sem her höfuð og herðar yfir sína flokksmenn í sjávarútvegsmálum, og lýsir yfir, að sér hafi aldrei dottið í hug, að unnt yrði að fá Faxaflóa friðaðan, og hann sé í efa um, að hve miklu gagni það mundi verða, þó að slíku fengist framgengt. Hv. 1. þm. Rang. hefir verið svo hreinskilinn að svipta rækilega grimunni af þeim skripaleik, sem hans flokkur hefir leikið í þessu efni.

Hv. 1. þm. Rang. upplýsti það mjög réttilega, að það væri engin sönnun fyrir réttmæti nokkurs máls, hversu snemma það gengi fram hér á Alþingi, enda hefir það verið svo, að þau réttlætismál, sem Alþfl. hefir komið fram með hér á þingi, hafa verið flutt hér mála oftast, eins og t. d. réttlátar og sanngjarnar breyt. á framfærslulöggjöfinni, réttmætar breyt. á kosningal. og réttlátari breyt. á kjördæmaskipuninni en áður áttu sér stað. Ég geri ráð fyrir, að það fari eins um þetta mál og ýms mannréttindamál, sem Alþfl. hefir borið fram hér á þingi, að það taki langan tíma fyrir hv. þm. að átta sig á því, að þetta er nauðsynjamál, sem að lokum verður afgr. með miklum meiri hl. þingheims, eins og ýms þau mál, sem Alþfl. hefir flutt hér undanfarin ár og mætt hafa mjög mikilli mótspyrnu þingheims fyrst í stað, en að lokum verið samþ. með yfirgnæfandi meiri hl. atkvæða.

Það, sem m. a. bendir til þess, að þetta mál muni nú ná fram að ganga, er það, að tveir mikilsráðandi hv. þm. Sjálfstfl. bera það fram nú í þingbyrjun, og ennfremur það, að á nýafstöðnu flokksþingi framsóknarmanna var samþ., að nauðsynlegt væri að taka lög in um bann gegn dragnótaveiði í landhelgi til nýrrar athugunar og endurskoðunar. Þetta bendir til þess, að þetta

mál muni loksins fá sæmilega afgreiðslu á þessu þingi.

Hv. þm. Borgf. heldur því fram, að hann og þeir hv. þm., sem hingað til hafa greitt atkv. á móti því, að þessum lögum yrði breytt, hafi bjargað dýrmætum hlut fyrir landsmenn, en sá dýrmæti hlutur er ekki neitt annað en það, að komið hefir verið í veg fyrir, að mikilsverðir atvinnuguleikar kæmu að notum fyrir landsmenn á þeim vandræðatímum, sem við eigum nú við að búa.

Ég hafði nú hugsað mér að koma fram með frv. svipað þessu, og hafði ég undirbúið það á þann hátt, að ég það Fiskifélagið seint á síðasta sumri að safna skýrslum um dragnótaveiði, hvar sem var á öllu landinu, svo að hægt væri að hafa það til afnota fyrir þetta þing. Fyrir tveimur dögum fékk ég þessar skýrslur, og þær sýna ótvírætt, að með því að hafa dragnótaveiðina eins og nú, er mjög dýrmætum atvinnuguleikum lokað fyrir landsmönnum, — atvinnuguleikum, sem óforsvaranlegt væri af þingheimi að halda lokuðum áfram. Við 2. umr. mun ég gera mjög rækilega grein fyrir niðurstöðu þessara skýrslna. Ef ekki hefði verið opnað fyrir bátum við suðurströndina og bátum við Faxaflóa lengri tíma ársins en gert hefir verið, þá væri enn ekki fengin reynsla fyrir því, hvernig dragnótaveiðin borgaði sig fyrir landsmenn, en sem betur fer hefir verið opnað á þessum svæðum, sem ég gat um, og sú reynsla, sem fengist hefir af þeim veiðum, sýnir alveg ótvírætt, að þarna er um mjög stóra atvinnuguleika að ræða.

Eins og nú standa sakir, ber þorskútgerðin sig hvergi á landinu, og þyrfti í rauninni að fá stóran styrk úr ríkissjóði árlega til þess að geta haldið áfram, en þær skýrslur, sem Fiskifélagið hefir safnað, sýna ótvírætt, að dragnótaveiðin ber sig ágætlega, svo að fyrir utan sildveiðautgerðina, er dragnótaveiðin sú eina útgerð, sem ber sig ennþá í landinu, og þess vegna er hart, að það skuli vera fulltrúi frá sjávarútvegskjördæmi, sem kemur hér fram á þingi og hælir sér af því að hafa lokað þessum stóra atvinnuguleika fyrir landsmönnum. Í rauninni þarf engan að undra, þótt þessu sé svo farið með þennan hv. fulltrúa, því að af öllu steinrunnu íhaldi hér á landi er hann steinrunnastur, svo að ég er viss um, að ef ekki hefði verið farin að tíðkast lóðaveiði í hans ungðæmi, þá mundi hann nú berjast gegn þeim veiðum eins og hann berst gegn dragnótaveiðinni; hann mundi vafalaust vilja láta veiða þorskinn eingöngu á handfæri, ef ekki hefði verið búið að taka upp lóðaveiði, áður en hann kom á þing.

Viðvíkjandi þessu frv. verð ég að segja, að ég tel kannske nokkuð langt gengið í því að leyfa dragnótaveiði strax 20. apríl, því að það gengur sennilega nokkuð fram á hrygningartíma kolans, a. m. k. við vestur- og norðurströndina, og það er vafalaust að opna landhelgina mikið fyrr en gert er á þeim svæðum, sem nú eru opin, sem sé 1. júní. Eins geri ég ráð fyrir, að í frv. þurfi nauðsynlega að vera ákvæði um möskvastærð, eða a. m. k. ákvæði um heimild til þess að setja möskvastærð með reglugerð, og enn-

fremur álit ég, að í þessu frv. ætti að vera ákvæði til þess að setja með reglugerð minnstu þyngd þess kola, sem selja mátti, þannig, að full trygging fengist fyrir því, að þeir, sem stunda dragnótaveiðar, gæfu sig ekki við því að drepa ungið, sem nauðsynlegt er að hlífa, en ef þetta yrði gert, þá hefði kolinn þau hlunnindi fram yfir annan fisk, sem veiddur er hér við land, að hann yrði alveg friðaður um hrygningartímann, og ennfremur mundi sú lágmarksþyngd, sem væntanlega yrði ákveðin í reglugerð, leiða til þess, að það yrði ekki frjálst fyrir menn að drepa kolann ungan, m. ö. o. yrði búið betur að vexti og viðgangi kolans heldur en annara nytjafiska hér við land, að laxinum einum undanskildum.

Nú er það vitanlegt, að fiskimiðin versna vegna þess hve mikið er veitt af fiskinum, en þó að tekin yrði t. d. upp sú regla, að Íslendingar hættu að veiða fisk í botnvörpu hér við land, er þá líklegt, að það yrði til þess að auka fiskstofninn? Tímælalaust ekki; það yrði til þess eins, að Íslendingar lokuðu atvinnuguleikum fyrir sjálfum sér, til þess að aðrar þjóðir, sem veiðar stunda hér við land, gætu notað þá betur. Sama máli gegnir um kolann. Sú lokun, sem átt hefir sér stað, að því er snertir dragnótaveiðina, hefir orðið til þess eins, að útlendingar gætu betur notað þessa atvinnuguleika hér við land og einmitt það, að kolinn hefir verið friðaður í landhelgi, hefir gert landhelgisveiðina enn eftirsóttari en áður.

Skal ég svo ekki hafa þessi orð fleiri, en við næstu umr. mun ég leggja fram þær skýrslur, sem Fiskifélagið safnaði eftir minni beiðni, en þær sýna, að hér er um að ræða svo mikla atvinnuguleika, að það væri algerlega óverjandi fyrir þingið að halda áfram þessari lokunarstefnu.

***Pétur Ottesen:** Hv. þm. Ísaf. þótti hv. 1. þm. Rang. nógu góður til þess að reyna að nota hann til þess að þvo af stj. það ámæli, sem hún hefir fengið af sinnuleysi á því að kynna sér í tæka tíð þær hreyfingar í nágrannalöndum vorum, sem fram hafa komið um friðun fiskveiða eða útfærslu landhelginnar, til þessa er hv. þm. Rang. nógu góður, enda þótt hv. þm. Ísaf. í öðrum tilfellum vilji reyna að troða skóinn niður af honum, eins og litilmennska hans getur á orkað. Fyrst hv. þm. Ísaf. fór að vekja máls á þessu að fyrra bragði, þá má geta þess, að eftir að Alp. hafði afgr. till. um líkt mál, og jafnvel þótt slikt hefði ekki komið til, þá var það vitanlega óforsvaranlegt sinnuleysi af hálfu ríkisstj. að láta ekki sendiherra sinn í Danmörku vaka yfir hverri hreyfingu í þessa átt. Þess er vitanlega ekki að vænta, að hv. þm. Ísaf. hafi haft manndóm til þess að hafa opið auga fyrir slíku þjóðþrifamáli sem þessu.

Mér finnst engin ástæða til að fara frekar út í ræðu hv. þm. Hann var að tryggja hér upp það, sem hv. 1. þm. Rang. hafði reynt að færa þessu tiltæki til málsbóta; það, sem frá hv. þm. Ísaf. kom, var ekki annað en mjólkurbland, sem var útálát á það, sem hv. 1. þm. Rang. hafði borið á borð fyrir okkur, en ég vil bara segja það í sambandi við alla þá drýldni og gort, sem alltaf

er á vörum hv. þm. Ísaf. í hverju máli, að mér dettur í hug saga, sem að vísu er nokkuð gömul, en hún heldur gildi sínu samt; hún er ef til vill „steinrunnin“ eins og ég, en hún er frá sjómannsárum sankti Péturs nafna mins. Á þeim miðum, þar sem hann reri, var ógurlegt illhveli, sem fiskimönnum stóð mikill stuggur af; en sankti Pétur átti, sem kunnugt er, mikið undir sér, og hann lagði það á þetta illhveli, að það skyldi ekkert komast nema það, sem aðrir fiskar bæru það á sporðinum. Þannig kemst hv. þm. Ísaf. ekkert nema það, sem aðrir bera hann á sporðinum, og þó þannig, að þeim, sem það gera, hefir daprazt sunðið mjög mikið.

ATKVGR.

Fr. vísad til 2. umr. með 15:2 atkv. og til sjútv. með 20 shlj. atkv.

Á 8. fundi í Nd., 24. febr., utan dagskrár, mælti

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Vegna ummæla, sem féllu á síðasta fundi hér í hv. d. í sambandi við umr. um frv. um breyt. á l. um bann gegn dragnótaveiði í landhelgi, og vegna fréttar, sem eru í blöðunum í dag eftir útvarpsfrétt í gærkvöldi um það, að friðun Faxaflóa verði tekin fyrir á Lundúnafundi 17. marz næst-k., vildi ég, með leyfi hæstv. forseta, gera grein fyrir því, hvernig þetta mál stendur.

Eins og dregið mun hafa verið á í umr. hér á síðasta deildarfundum, var haldinn fundur í London 23. nóv. síðastl. haust, til þess að ræða um lágmarksstærð möskva í botnvörpum og nokkrum fleiri veiðarfærum, svo og um lágmarksstærð nytjafiska, sem veiða mætti til sölu.

Upphaflega var svo til ætlað, að þessi fundur fjallaði eingöngu um veiðar í Norðursjónum og á þar næst liggjandi svæðum. En á fyrsta eða öðrum degi fundarins var samþ. með yfirgnæfandi meiri hl. fundarins, að ákvæðin um þetta efni næðu norður á 64. breiddargráðu. Og þá var á fundinum samþ. um leið að þjóða Íslendingum þátttöku í þessum fundi. Þessi höfð fengum við á þriðja degi fundarins. Við tilkynntum sendiherra okkar í Kaupmannahöfn, að við óskuðum, að hann færi á fundinn, þótt sýnt væri, að ekki fengist talað á fundinum um friðun Faxaflóa. En vegna þess, hvernig á ferðum stóð, var ekki unnt fyrir sendiherrann að koma á fundinn fyrr en seinni partinn á föstudag, en fundinum átti að ljúka á laugardag, eða daginn eftir. Sýndist því þýðingarlitíð, að hann færi á þennan fund.

Ég vil geta þess, að ástæðan til, að okkur var ekki boðið á þennan fund, var sú, að upphaflega var ætlað til þess af brezku stjórninni, sem boðaði til fundarins, að á honum yrði einungis fjallað um fiskveiðar í Norðursjónum og í grennd við hann. En eins og tekið hefir verið fram, var það fyrst á fundinum sjálfum, sem það var samþ. að láta ákvæði þau, sem fundurinn svo samþ., ná norður á 64. gráðu norðurbreiddar.

Þó að svona færi um þátttöku Íslendinga í Lundúnafundinum í haust, gerðum við samt ráðstafanir til þess, að ef slíkur fundur sem þessi

yrði haldinn síðar, þá yrði okkur tilkynnt um það svo snemma, að við gætum sent mann á þann fund, og það verður gert framvegis.

Nú sé ég í blöðunum í dag, eftir útvarpsfrétt, að sagt er, að friðun Faxaflóa verði tekin fyrir á fundinum, sem halda á í London 17. marz. En þetta hlýtur að vera á misskilningi byggt, því að fyrir liggur alger synjun á því, að það mál fáið tekið fyrir á fundinum, sem halda á þar 17. marz. Sá fundur á aðeins að fjalla um tillögur og uppástungur, sem gengið var frá á fundinum 23. nóvember í haust og getið hefir verið, um möskvastærð og lágmarksstærð nytjafiska, sem veiða mætti til sölu. Hinsvegar telur stjórnin leið til þess að taka málið upp á fundi alþjóða-hafranssóknarnefndar, sem haldinn verður nú innan skamms.

En jafnframt telur ríkisstj., að sjálfsagt sé að nota tækifærið á fundinum 17. marz til þess að ræða við þá menn, sem á þeim fundi mæta, um friðun Faxaflóa og þýðingu þeirrar friðunar fyrir fiskistofninn hér við land, enda þótt ekki fáið að taka þetta mál fyrir sem sérstakt fundarmál.

Herra fiskifræðingur Árni Friðriksson, Bjarni Sæmundsson og Kristján Bergsson hafa samið ýtarlega greinargerð um þetta mál, til þess að senda til sendiherra okkar í Kaupmannahöfn, sem mæta á á fundinum í London 17. marz í vetur. Fyrir hann verður lagt að leita eftir að ná viðræðum við þá fundarmenn, sem þar mæta, um friðun Faxaflóa á þeim grundvelli, sem lagður er í greinargerðinni.

Ég mun afhenda greinargerð þessa hv. sjútv. þessarar d. til athugunar.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 24, n. 184).

*Frsm. (Jóhann Jósefsson): Eins og kemur fram á þskj. 184, þá hefir sjútv. afgr. þetta mál með þeim breyt., sem þar er sagt, þó þannig, að 2 nm. skrifuðu undir nál. með fyrirvara. Ég skal stuttlega vikja að þessum breytingum.

Í fyrsta lagi þótti meiri hl. n. of snemmt að leyfa veiðar með dragnótum, eins og í frv. er gert ráð fyrir, en þar er farið fram á, að þær verði leyfðar frá 20. apríl, og var því breytt eins og sagt er í brtt. En með því að n. var kunnugt um, og hún búin að fá staðfestingu á því í viðræðum við fiskifræðinga, að kolinn, og þó einkum rauðsprettan, hrygna fyrr sunnan við land en fyrir vestan það og norðan, þá þótti rétt að leyfa ekki veiðar eins fljótt fyrir vestan og norðan land og fyrir sunnan. En n. þótti sérstök nauðsyn að tryggja eins og hægt er, þegar annars er leyfð veiði, að kolanum væri hlíft á aðal hrygningartímanum. Sama viðleitnin til þess að tryggja hlífð á ungvíðinu, og þar af leiðandi á fiskstofninum, kemur fram í 2. gr. brtt. n., þar sem sagt er, að ráðh. semji reglugerð um möskvastærð dragnóta, svo og um lágmarksþyngd þess fiskjar, sem veiddur er í dragnót og hafður til sölu.

En hrygningarsvæðin vill n. eftir föngum verja með því að banna veiðar með dragnótum innan

landhelgi á svæðinu frá Eystra-Horni sunnan um land að Straumnesi frá 1. jan. til 15. maí og frá 1. til 31. des., og á svæðinu frá Straumnesi austur um land að Eystra-Horni frá 1. jan. til 15. júní og 1. til 31. des. Einnig eru dragnótaveiðar á skipum, sem eru að stærð 35 smálestir brúttó eða meira, hannaðar frá 15. maí til 30. sept. ár hvert. Ég skal taka það fram, að þar sem minnst er á Straumnes í nál., er átt við Straumnes við Ísafjarðardjúp, og hefir fallið niður að geta þess. Mýndi þetta verða lagfært við endurprentun, ef brtt. yrði samþ. En n. áleit ekki þörf á því að koma með sérstaka brtt. til þess að skýra, við hvað er átt. Með þessu ákvæði er landhelgissvæðinu skipt í tvo hluta, annan fyrir sunnan land, en hinn norðan- og vestanlands. Í suðurhlutanum vill n. leggja til, að leyft verði að byrja dragnótaveiðar mánuði fyrir á vorin en á hinu síðara svæðinu, sem gildir fyrir norðan land og austan.

Það hefir komið í ljós við reynsluna, að dragnótaveiðin er allmikil trygging, þegar mikið hleðst af bátum á sömu miðin. Og þess vegna er ekki nauðsynlegt, ef einhver hluti skipanna á annars úrkosti, að stefna til þess, að allur bátaflotinn snúi sér einmitt að þessum veiðum, með því að það er líka vitað, að allir stærstu vélbátarnir eru farnir að stunda sildveiðar á sumrin. og er líklegt, að þeir geri það einnig framvegis. Ennfremur ber að benda á það, eins og tekið er fram í nál., að rýmkun dragnótaveiða. er ekki hvað sízt gerð fyrir smærri hluta vélbátanna eða jafnvel fyrir þá smæstu. Og einkum eru þær tilslakanir, sem n. leggur til, að verði gerðar, þannig vaxnar, að þær koma jafnvel hinum minnstu bátum að gagni, ef ekki að tiltölulega mestu gagni. Á ég þar við, að n. leggur til, að ákvæði 8. gr. falli niður, en hún hefir í sér fölginn hin svokölluðu héraðabönn, þar sem hvert hérað getur hannað veiði fyrir sinu landi og fengið síðan staðfestingun ráðh. á því. Afleiðingin af þessu er sú, að á ýmsum fjörðum, þar sem heimamenn gætu veitt í dragnót á minnstu fleytur sínar, þar er þeim meinað það með þessum ákvæðum 8. gr. Út af þessu leggur n. til, til þess að stefna ekki öllum vélbátaflotanum einmitt á þessar veiðar, að dragnótaveiði á skipum, sem eru 35 smálestir brúttó eða meira, verði hannaðar frá 15. maí til 30. sept. M. ö. o., þær tilslakanir, sem samkv. till. n. er lagt til, að gerðar verði, ná ekki til báta, sem eru 35 smálestir brúttó eða meira. Þar hafði n. sérstaklega í huga, eins og ég tók fram áðan, að bátum af þeirri stærð og stærri væri fært að stunda sæmilega arðsamrar veiðar á öðrum miðum á þessum tíma, enda gera þeir það reyndar eins og nú er ástatt.

Ég hefi svo ekki fleiri brtt. við þetta mál að mæla hér fyrir. Þar með er á þær allar minnst. En almennt vildi ég aðeins segja það, að n. í heild sinni leizt svo á, að ekki væri unnt að standa lengur á móti því, að opnaður væri aðgangur fyrir vélbáta landsmanna að þessum veiðum að einhverju leyti, sem kæmi að gagni.

Bæði er það, að eins og vitað er, þá hafa menn smátt og smátt þessi ár verið að halla sér meir og meir að því, að veiða í dragnót, og annað

það, að eftir því sem þorskeiðar reynast óarðvænlegri fyrir vélbátana, þá er nauðsynlegt, að þeim sé gefinn kostur á því, að snúa sér að öðrum veiðibrógðum, — þeim, sem meiri arð gefa en þorskeiðarnar, og yfir höfuð þeim veiðibrogðum, sem geta komið til greina um sumarið, fyrir þá vélbáta, sem eru undir 30 smálestir eða jafnvel 35. Þessir bátar, og allt niður í trillubáta, hafa orðið í engan annan stað að venda en kolaveiðarnar. Og þessar veiðar eru yfirleitt svo arðsamrar fyrir báta á þeim stöðum, þar sem tók er á að koma þessum fiski á markað, að það er a. m. k. mjög mikil og brýn nauðsyn, að ekki sé að ófyrirsynju gengið framhjá þeim bjargráðamöguleikum, sem hér eru fyrir hendi fyrir bátaflotann.

Ég veit vel, að fyrir ýmsum þeim mönnum, sem eru á móti dragnótaveiðum, vakir það, að þeim finnst, að með þessu sé gengið á stofninn, sé eytt kolanum og jafnvel spilt öðrum fiskimiðum. Það atriði út af fyrir sig, hvort gengið sé á stofninn, með því að leyfa dragnótaveiðar í stærri stíl, vil ég á engan hátt vefengja, að muni geta átt sér stað. En með þeim till., sem n. flytur, eru gerðar ráðstafanir til þess að forðast það eins og unnt er, með því ákvæði, sem hún vill lögleiða um möskvastærð og lágmarksstærð þess fiskjar, sem veiddur er í dragnót og hafður til sölu. Með því er gert það, sem unnt er að gera, til þess að vernda stofninn, nema þá með hreinu veiðibanni. En jafnvel þó að það væri að einhverju leyti gengið á stofninn með opnun landhelginnar í þessu skyni, þá er að líta við þessum atvinnumöguleikum fyrir mörg hundruð sjómenn yfir þann tíma, sem þeir hafa einskis annars úrkosti með arðsamrar fiskiveiðar. Og þess er líka að gæta, að þessum stofni kolaforðans við stendur landsins er engan veginn tryggður friður í framtíðinni, jafnvel þó að landsmönnum sé meinað að hafa not af honum á þennan veg, vegna þess að það hefir nú viljað vera svo hingað til, að bæði utan og innan landhelginnar hefir þessi fiskur verið drepinn, sumpart af landsmönnum sjálfum, og þó, að því er ég hygg, langmest af útlendum botnvörpungum. Útlendir botnvörpuskipstjórar, sem stunda hér veiðar, þekkja kolamiðin við landið utan landhelgi a. m. k. eins vel og hinir kunnugustu Íslendingar, ef ekki miklu betur. Því verður þess vegna engan veginn að öllu leyti forðað, að þessi fiskur verði veiddur meira eða minna. Og þegar svo er ástatt, þá virðist vera hart að gengið að meina landsmönnum sjálfum að færa sér þetta í nyt, og það þegar ástæðurnar eru þannig, að þeir hafa mjög rýra afkomu við aðrar veiðar, og þeir hinsvegar hafa orðið tæki og aðstöðu til þess að notfæra sér þessar veiðar.

Hér má bæta því við, að með byggingu frystihúsa viðsvegar á landinu eru miklu betri og tryggari söluskilyrði fengin fyrir þennan fisk en áður voru. Og síðan sænska frystihúsið byrjaði að kaupa flatfisk og fiskimálan. fór að feta í þess fótspor og tók að koma þessum fiski á markað, hafa opnast ennþá meiri möguleikar fyrir sölu á þessari vöru. Annarsstaðar á landinu er það svo, sumstaðar a. m. k., að þó að fiskurinn sé ekki hraðfrystur, þá er hann ísaður og

honum þannig komið á markaðinn. Hvað mitt kjördæmi snertir, veit ég, að það er mikil eftirspurn af útlendinga hálfu einmitt eftir þessari fisktegund, sem veiðist í dragnót.

Ég býst við því, að eins og nú horfir við með afkomu bátaútvegsins hér við Ísland yfir vetrarvertiðina, þá muni hv. þdm. sjá, að það er meira en lítið hjargræði, sem getur legið í því fyrir þennan bátaflota, að mega hefja dragnótaveiði í lok vetrarvertiðarinnar með öruggri vissu fyrir því, að allt, sem þeir geta veitt af flatfiski, er seljanlegt með góðu verði og strax.

Því miður er útlit fyrir, að afkoman á vetrarvertiðinni verði slæm, og það er líka sérstök ástæða fyrir því, að ekki séu vanræktir þeir möguleikar fyrir bátana, að bjarga sér við aðrar veiðar, ef kostur er.

Ég skal svo ekki hafa þessi orð fleiri, en ég vil að lokum benda á það, sem við flm. þessa frv., hv. 1. þm. Rang. og ég, tókum fram í grg., að það virðist óforsvaranlegt, að löggjöfin standi þannig í vegi fyrir því, að landsmenn geti notað sér öll þau gæði sjávarins, sem geta orðið þjóðinni til hagsbóta.

Á það er bent í nál., sem hér liggur fyrir, að samkv. skýrslum, sem Fiskifélagið safnaði fyrir síðasta ár, þá stunduðu þessa veiði 96 bátar; 430 manns tóku þátt í þeim og aflinn nam $\frac{3}{4}$ millj. kr. Þessar skýrslur Fiskifélagsins liggja hér fyrir og umsagnir fiskimanna úr hinum ýmsu veiðisvæðum um dragnótina og notasemi hennar, og geta hv. þm. sannfært sig um, að þær eru mjög á einn veg, sem sé að veiðin sé arðsöm og tilkostnaðurinn litill og afkoma báta við þær tiltölulega betri og í mörgum tilfellum mikið betri heldur en við þorsveiðar.

Ég vona svo, að hv. þdm. geti fallizt á að leyfa málinu fram að ganga með þeim breyt., sem sjútn. leggur til, að gerð verði á því. — Þeir nm., sem skrifuðu undir nál. með fyrirvara, gerðu ekki grein fyrir honum í n., en ég vænti þess, að þeir geri það nú við þessa umr., og að sú grg. verði ekki á þann veg, að þeir hyggist að leggjast á móti málinu.

***Pétur Ottesen:** Mér virðist, að hæstv. forseti hafi nokkuð hlaupið fram fyrir skjöldu — ef svo má að orði kveða — með því að taka þetta mál, sem er 19. og síðasta dagskrármálið, nú þegar fyrir, en ekki er komið lengra áleiðis með dagskrána en að 6. málinu. Og hvað snertir hv. flm. og frsm. þessa máls, hv. þm. Vestm., þá er hann ekki svo við því búinn, að þetta mál sé tekið fyrir, að það þarf að fella niður störf í d., meðan hann er að leita að þeim skjöldum, sem hann byggir mál sitt á, í öllum herbergjum og másko utan dyra þessa húss. Og þeir 2 hv. þm., sem hafa skrifað undir nál. með fyrirvara, eru ekki við því búnir að gera grein fyrir honum, að því er virðist, því að hvorugur þeirra er hér viðstaddur. Nú er það svo fyrir mér, sem ætla að segja nokkur orð um þetta mál, að ég vildi gjarnan heyra afstöðu þessara hv. þm., áður en ég tek til máls, og vildi ég þess vegna mælast til þess við hæstv. forseta, þar sem nm. eru svo vanbúnir við því, að málið sé tekið fyrir, að hann fresti nú frekari afgreiðslu þess heldur en

orðið er. Vona ég, að hæstv. forseti taki þetta til greina og sjái, að þessi ósk er ekki að ófyrirsynju fram borin.

Forseti (JörB): Það er rétt hjá hv. þm. Borgf., að þetta mál er neðarlega á dagskránni, en það stafar af því, hve seint kom fram ósk um að taka það á dagskrána. Nú er þetta með fyrstu málum hér í d., svo þar sem svo stóð á, gat ég ekki annað en orðið við tilmælum hv. frsm. um að taka málið á dagskrá. Ég tók svo eftir, þegar umr. hófust, að nm. væru hér allir viðstaddir, og vona ég því, að ef þeir ætla að gera grein fyrir afstöðu sinni til málsins, þá geri þeir það nú, enda hefir nú hv. þm. Barð. þegar kvatt sér hljóðs.

***Bergur Jónsson:** Ég ætla aðeins með fáum orðum að gera grein fyrir fyrirvara mínum.

Ég er sammála meðnm. mínum um það, að nauðsyn beri til að lengja þann tíma, sem veiða megir með dragnót. N. hefir haft fyrir sér ýms plögg, sem bera með sér, að þessi veiðiskapur hafi lánast vel hér við land, og á slíkum erfiðleikatímum sem nú er nauðsynlegt, að sem flestar verstöðvar geti notið þessarar veiði. En fyrirvari minn liggur eiginlega bara í nokkrum smáatriðum. Ég óska þess heldur, að í 1. brtt., þar sem talað er um svæðið frá Eystra-Horni að Straumnesi, kæmi 15. júní í staðinn fyrir 15. maí. Ég hygg, að of langt sé gengið með því að leyfa dragnótaveiðar svo snemma, a. m. k. hvað Vestfirði snertir, og þess vegna geri ég ráð fyrir að koma fram með brtt. viðvikjandi þessu. Að öðru leyti tel ég alveg sjálfsagt að ganga inn á þessa rýmkun á dragnótaveiðinni vegna þess erfiða ástands, sem sjávarútvegurinn á við að stríða, ekki sízt smáútvegurinn víðsvegar um landið.

Með þessu hefi ég gert grein fyrir fyrirvara mínum, og er því engin ástæða fyrir hv. þm. Borgf. að amast við því, að málið sé tekið fyrir, enda er nú hv. 6. þm. Reykv. hér kominn og mun því sennilega geta gert grein fyrir sínum fyrirvara.

***Sigurður Kristjánsson:** Ég taldi ekki rétt að kljúfa n. út af þessu máli, enda þótt ég hafi ekki getað verið henni samþykkur í mikilsverðum atriðum. Að ég ekki vildi koma fram með sérstakt nál., stafar af því, að ég neita því alls ekki, að ástæður okkar eru svo bágbornar, að það er ekki nema eðlilegt, að þeir, sem sjóinn stunda, fari fastlega fram á að geta notið allra þeirra gæða, sem þeir hyggja, að fyrir hendi séu. En þetta mál er, eins og hv. þm. er kunnugt, afarmikið ágreiningsmál, og það svo mikið, að þeir, sem á móti dragnótaveiðum í landhelgi eru, telja, að þær séu til stórtjóns fyrir smáútvegin og muni gereyða sumum grunnmiðum landsins. Þeir, sem aftur á móti hafa komizt að raun um, að þessi veiði geti gefið mjög góðan arð, eru að vonum mjög ákafir í að geta notið hennar. Nú er með öllu ómögulegt að gera báðum þessum aðiljum til hæfis, og verður þá fyrst og fremst að reyna að brjóta málið til mergjar og sjá, hverjir hafa rétt fyrir sér, og ef hvorir-

tveggja hafa eitthvað til sins máls, þá er að reyna að finna einhverja millileið, sem gæti sætt báða. Ég er ekki í neinum vafa um það, að ef veiðiskapur með dragnót yrði heimilaður almennt, þá mundi hann verða rekinn fyrst í stað í svo stórum stíl, að það mundi í fyrsta lagi verða afar-mikil botnröskun á þeim miðum, sem bátaflo-
tinn sækti, og í öðru lagi mundi arðurinn af þessari veiði ekki verða svo mikill sem margir álíta, því að það er alls ekki rétt ályktað, að miða eingöngu við þann árangur, sem tiltölulega fáir bátar hafa fengið. — Ég vil fúslega viðurkenna það, að hik mitt í þessu máli stafar aðallega af tvennu; í fyrsta lagi því, hve mjög skoðanir manna eru skiptar um það, hvort rétt sé að leyfa þessar veiðar með svona litlum takmörkunum, og í öðru lagi því, að mig skortir náttúrulega alla þekkingu á þessum hlutum, og verð þess vegna að reyna að gera mér grein fyrir málinu eftir umsögnum og reynslu annara. En það þykist ég vera alveg viss um, að ef svo mikil rýmkun verður gerð á þessum veiðum sem hér er gert ráð fyrir, þá verði kolinn alveg uppurinn eftir fá ár, því að gera má ráð fyrir, að geysilegur fjöldi báta muni verða gerðir út til kolaveiða, þegar tíminn er orðinn svona langur, sem dragnótaveiðar eru heimilaðar. — Ég hefi líka verið ákaflega hikandi í því að ganga inn á þá braut, að heimila mætti sumum bátum þessar veiðar, en öðrum ekki. Það er náttúrulega ekki hægt að neita því, að réttur manna til veiða, bæði þessara og annara, með sama veiðarfærinu, á að vera jafn. En hinsvegar eru þau rök n. alveg rétt, að stærri bátar geta vel stundað síldveiðar og þoli því frekar, að þeim sé bönnuð þessi veiði, heldur en hinir minni bátarnir, sem annars eiga einskis úrkostar. Eigi að síður er það ákaflega leiðinlegt að koma til manna, sem eru borgarar í sama þjóðfélaginu, og segja við þá, að þessi megi nota kolamið landsins, en hinir ekki, jafnvel þó að báðir séu sér að viðhafa nákvæmlega sömu veiðiaðferðina.

Af þessum ástæðum, sem ég nú hefi tekið fram, hefi ég ekki séð mér fært að heita þessu máli fylgi mínu, þrátt fyrir það, að ég viðurkenni fullkomlega þörf manna til þess að nota sér hvaða veiðar sem hugsanlegt væri, að gæfu góðan árangur í bili. — Ég skal ekkert um það segja, hvort ég greiði atkv. í þessu máli, en ég hefi sem sagt ekki heitið því fylgi mínu.

***Páll Þorbjörnsson:** Það var nú svo sem vænta mátti, að hv. þm. Borgf. tæki fljótt til máls, en ræða hans virtist eingöngu miða að því að tefja fyrir þessu máli. (PO: Þetta var engin ræða; ég á allt eftir!). Virðist margt benda til þess, að trú hans sé farin að minnka svo á mátt sinn hér í d. til þess að skaða þetta mál, að hann sjái ekki annað fram undan en að fara þessa leið.

Hv. þm. Borgf. undraðist yfir því, að hv. frsm. hefði ekki við hendina þau plögg, sem hann vildi vitna í. Ég sé nú, að hv. frsm. er að blaða í þeim núna, en hv. þm. Borgf. skal ég segja það, að þessi plögg eru afarveigamikil og sýna, að það er mikill áhugi fyrir þessu máli meðal fiskimanna. Þeir láta miklar og glöggar skýrslur frá sér fara, en hitt er léttara á metum, sem komið

hefir frá þeim, sem hafa andmælt þessu máli.

Ég býst ekki við, að rök hafi mikið að segja við hv. þm. Borgf. Hann er — sem kunnugt er — búinn að fá þetta mál á heilann, og það virðist vera erfitt að koma nokkru tauti við hann. En nú þegar fyrir liggja skýrslur frá allt að 100 bátaeigendum, sem allir lofa mjög þennan atvinnurekstur, og þegar vitað er, að þrátt fyrir miklar takmarkanir á þessari veiði og ýmsa erfiðleika, sem þyrfti að yfirstiga, munu aflabrögð hafa verið á síðastl. sumri rúmar 700 þús. kr., þá þætti mér ekki ótrúlegt, að hv. þm. Borgf. vildi eitthvert tillit til þessa taka. Enda hlýtur honum að vera kunnugt um það, að á síðastl. ári hefir enginn atvinnurekstur við sjávarsíðuna fært mönnum eins miklar tekjur í búið eins og dragnótaveiðarnar, nema ef vera skyldu síldarveiðarnar. Allir þessir menn, sem sent hafa skýrslur um reynslu sína af dragnótaveiðunum, ljúka upp einum munni um gagnsemi þeirra og draga mjög í efa, að yfirvofandi hætta sé á, að fiskimiðin eyðileggist, þó að þessar veiðar séu stundaðar.

Í sjútvn. hefir þessu frv. verið að nokkru breytt, frá því sem það var upphaflega borið fram, eins og hv. frsm. gat um. Og þessar breyt. hygg ég, að séu gerðar með fullu samkomulagi 3 nm., en hinir 2, sem skrifað hafa undir nál. með fyrirvara, hafa ekki komið með neinar sérstakar breyt. við frv. — Hv. þm. Barð. gat þess hér áðan, að fyrirvari sinn byggðist á því, að hann teldi mjög hæpið, að rétt væri að leyfa það, að veiðarnar byrjuðu 15. maí á svæðinu milli Eystra-Horns að Straumnesi, og vildi hann, að þessu yrði breytt hvað Vestfirði snerti. Það, að okkur í n. taldist svo til, að rétt væri að hafa tvö tímatakmörk um það, hvenær stunda megi þessar veiðar, stafaði af því, að hrygningartíminn er ekki talinn vera sá sami í kalda og hlýja sjónum. Nú er það kunnugt, að straumamótin eru hér fyrir Austurlandi við Eystra-Horn. Um það eru engar deilur. Hinsvegar telja menn, að ekki séu nein glögg merki um það, hvar skipti um fyrir Vesturlandi, en fiskifræðingar telja, að heppilegasti staðurinn til þess að láta skipta um sé við Straumnes. Og ég hygg, að ef hv. þm. Barð. athugar þetta nánar, þá komist hann að þeirri niðurstöðu, að það hafi geysilega mikla þýðingu einmitt fyrir Vestfirðinga, að tímatakmarkið hjá þeim sé 15. maí, en ekki 15. júní, því að nú er, eins og kunnugt er, búið að koma upp á 2—3 stöðum hraðfrystihúsum, sem byggð eru með það fyrir augum að frysta afla frá dragnótabátum, og þessi byggðarlög byggja því afkomumöguleika sína á komandi árum einmitt á því, að geta hagnýtt þessi frystihús í sambandi við dragnótaveiðar. — Ég vildi aðeins benda á þetta, af því að hv. þm. Barð. var að tala um, að hann kæmi sennilega með brtt. út af þessu, og vildi ég mælast til þess, að hann kynnti sér fyrst, hvort ótti hans um það, að tímatakmarkið væri of snemmt, væri ekki á-
stæðulaus.

Hv. 6. þm. Reykv. hefir nú lýst sínum fyrirvara við frv., og var það sérstaklega eitt í sambandi við brtt. okkar í sjútvn., sem hann taldi

síga eiga erfitt með að sætta sig við, sem sé það, að nokkuð væri gert upp á milli skipa um rétt til dragnótaveiða. Það, sem fyrir mér vakti, og ég geri ráð fyrir, að það sama hafi vakað fyrir hv. samnm. minum, var einungis það, að það getur á ýmsan hátt haft óheppilegar afleiðingar, ef allt of stór floti stundar þessar veiðar á næsta sumri. Það er ekki svo að skilja, að ég álit, að það hafi slæmar afleiðingar fyrir fiskimiðin sjálf, en þar sem við erum ekki enn búin að afla okkur stórra markaða fyrir hraðfrystan fisk og víða við landið eru óheppilegar ferðir til þess að flytja fiskinn á markaðinn, þá er ekki æskilegt að fara takmarkalaust út í þetta. Nú er það kunnugt, að bátar yfir þessa smál. hafa undanfarin sumur stundað sildveiðar með góðum árangri, og er engin ástæða til að ætla, að þeir muni ekki stunda þessar veiðar hér eftir eins og hingað til. Hinsvegar er það svo með báta undir 35 smál., að þeir eiga þess lítinn kost að stunda sildveiðar með þeim árangri, að það færi sjómönnum nokkra verulega björg. Ég held því, að ástæðulaust sé að halda, að þarna sé gengið sérstaklega á rétt þeirra, sem stærri báta eiga.

***Sigurður Einarsson:** Ég hefi, síðan fundur hófst í dag, verið að gera tilraunir til þess að ná sambandi við menn, sem höfðu búið sig undir að láta í ljós álit sitt um þetta mál, sem hér liggur fyrir, en mér hefir ekki tekið að ná því sambandi ennþá. Þess vegna verður það, sem ég segi, ekki mikið, með því að þessar upplýsingar skortir.

Ég verð að lýsa yfir því, að ég er fylgjandi í aðaldráttunum því frv., sem hér liggur fyrir, með þeim breytingum, sem sjútn. leggur til, að gerðar verði á frv. — Þetta mál er búið að liggja fyrir svo mörgum þingum og búið að ræða það svo mjög, að mönnum er orðið það ljóst, að ýmsilegt það, sem fært hefir verið fram gegn því að nota dragnætur, virðist ekki vera á eins traustum rökum byggt, eins og áður hefir verið látið í veðri vaka. Í öðru lagi eru frá þeim stöðum, sem bátaútvegur er mikill, og einkum frá þeim stöðum, þar sem búið er að koma upp hraðfrystihúsum, ákaflega háværar kröfur um það, að mönnum verði gert fært að hagnýta þessa veiði sér til bjargræðis.

Eins og þegar er tekið fram í þeim umr., sem um þetta mál hafa orðið, er það víst, að þótt verði látið sitja við þá löggjöf, sem verið hefir, er það engan veginn tryggt, að ekki sé nokkuð mikið veitt af kola og öðrum flatfiskum, sem veiddir eru í dragnætur. A. m. k. er það kunnugt frá Vestfjörðum, þar sem bönnuð eru mið og jafnvel heilir firðir, að þar veit almenningur, að læðzt er inn á bönnuðu svæðin, þegar vel þykir henta, og veitt þar af aðkomubátum og útlendum skipum. Ég er viss um, að sá hugur, sem í verstöðvunum hefir ríkt fyrir því að loka landhelginni fyrir dragnótaveiði, hefir byggt á því, að hlutaðeigandi svæði hafa ekki aðstöðu til að hagnýta sér þennan afla. Að því er snertir það hér, að, sem ég ber fyrir brjósti, sem er Bildudalur og nærliggjandi kaupún, þá er með byggingu hraðfrystihússins þar þegar fyrir því séð, að hægt verði að hagnýta þennan afla.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Þó að ég hafi ekki nein gögn frá þeim stöðum, sem ég ætlaði að afla mér þeirra frá, þá er mér, af viðræðum við menn vestra og öðrum gögnum, þegar kunnugt um það, að almenning fýsir, að þetta frv. nái fram að ganga. Ég hefi ekki af ræðu hv. þm. Barð. getað sannfærzt um það, að rétt sé að láta veiðitímamann fyrir Vestfjörðum byrja seinna en fyrir Suðurlandi. Mér er ekki kunnugt um, að síðan þetta frv. var borið fram, hafi komið nokkuð fram frá hlutaðeigendum eða því opinbera, sem færi sönnur á það, að þeim, sem að þessu máli standa, sé neinn hugur á þessu ákvæði, sem ég hér nefndi. Hitt er augljóst, að þegar komin eru upp frystihús og bátar til þess að hagnýta aflann, þá skiptir það miklu máli, að hægt sé að stunda þessar veiðar sem lengstan tíma af árinu. Að svo stöddu sé ég ekki frá minni sjónarmiði annað nær hendi en að samþ. þetta frv. eins og það liggur fyrir með þeim breytingum, sem fyrir liggja, sem ég tel, að horfi til stórra bóta.

***Pétur Ottesen:** Ég sé það á nál. hv. sjútn., að hún þykist standa allföstum fótum að því er snertir sínar till. í þessu máli, meðal annars af því, að Fiskifélag Íslands hefir safnað skýrslum um veiðar á síðastl. ári og auk þess leitað álits manna um dragnótina, kosti hennar og galla. Þessu álit, sem kemur fram í gegnum þessa skýrslusöfnun Fiskifélagsins, byggir svo n. á sem staðreyndum, að álit fiskimannanna við strendur þessa lands sé það á dragnótunum, að þær geri yfir höfuð ekki usla svo teljandi sé né skaði aðrar fiskveiðar. Nú vil ég spyrja hv. frsm. sjútn. að því, að hvers tilhlutun Fiskifélag Íslands hefir safnað þessum skýrslum og að hvers tilhlutun leitað er álits fiskimanna með þeim hætti, sem hér hefir verið gert. Ég meina með þeim hætti, að það er eingöngu leitað til þeirra, sem stundað hafa dragnótaveiðar og spurt um álit þeirra á dragnótinni, en gengið framhjá öllum öðrum fiskimönnum í þessu máli, þótt þeir hafi vitanlega mikla reynslu í þessu efni og hafi stundað dragnótaveiðir í sambandi við aðrar veiðar. Hvernig stendur á því, að Fiskifélag Íslands gerir þetta, ef ætlazt er til, að af því verði dregin ályktun um almenna skoðun fiskimanna í landinu á dragnótaveiðum? Er þetta blekkingartilraun hjá þessari opinberu stofnun, sem Fiskifélag Íslands er og byggt er upp með fjárframlögum úr hinum opinbera sjóði landsmanna, ríkissjóðnum? Eða misnotar sjútn. þessar upplýsingar til þess að reyna að blekkja menn með því, að út úr þessum till. megi draga ályktun um almenna skoðun fiskimanna á landinu á dragnótaveiðum? Hvort er heldur? Eða er þetta hvorttveggja gert í blekkingarskyni?

Ef svo er, að opinber stofnun eins og Fiskifélag Íslands hefir gert þetta, og ætlazt er til að fá með þessu grundvöll undir almenna skoðun á dragnótinni, þá er ekki hægt að líta á þetta öðruvísi en það sé af hálfu Fiskifélagsins gert í blekkingarskyni. Það er bezt að krefja þá góðu menn, sem staðið hafa fyrir þessu, sagna um það, hvort þeir hafi aflað till. í því skyni, að dregnar verði af þeim ályktanir, sem ekkert annað fela í sér en blekkingar. Hitt er kannske ekki

eins undravert, þótt sjútvn., sem á undanförn-um árum hefir leitað flestra klækja til þess að fá stoð undir þetta mál sitt, gerist djarftæk til heimilda í þessu efni. Það er ekki neitt nýtt. Hún hefir farið á þær fjörur fyrr. Málið fer fyrst að verða alvarlegt, ef opinber stofnun, sem studd er af ríkinu og byggð upp af fiskimönnum þessa lands, fer að nota sína aðstöðu til slíkra hluta.

Það er best að skiljast ekki svo við þetta mál, að þeir góðu menn, sem að þessari stofnun standa, standi ekki reikningsskap af gerðum sínum og því hendur sínar af þessu og færi það yfir á sjútvn. eða þann hluta hennar, sem kann að standa að þessu.

Annad atriði í þessu máli er að athuga það, hvernig n. að öðru leyti notar þessar skýrslur. Þessar skýrslur hafa verið undir hespu og lás hjá sjávarútvegsnefnd frá því þær komu inn fyrir þetta þinghús, svo að mönnum utan nefndarinnar hefir ekki gefizt kostur á að kynna sér þessar skýrslur. Ég hefi því aðeins getað rennt augunum yfir þessar skýrslur. Það er vitanlega ekki hægt á svo stuttum tíma að kanna skýrslurnar þannig, að maður geti áttað sig á þeim til fulls. Ég hefi þó séð á þeim órskamma tíma, sem ég hefi athugað skýrslurnar, að n. hefir verið nokkuð djarftæk í því að draga af þeim ályktanir. Ég sé af þessum skýrslum, að það er alls ekki skýlaus skoðun þessara manna, sem skýrslurnar hafa gefið, að þessar veiðar geri engan usla og af þeim stafi engin hætta fyrir ungviðið, sem mjög verður fyrir dragnótinni. Ég ætla í þessu sambandi að benda á 2 eða 3 dæmi, sem ég hefi rekið augin í á þessum fáu mínútum, sem ég hefi haft til þess að fara yfir skýrslurnar. Ég sé hér í bunka, sem kallaður er „skýrslur um dragnótaveiðar við Faxaflóa og Stokks-eyri“, í bréfi, sem fylgir skýrslum, þar sem talið er um kost og löst á þessu veiðarfæri, en um það var spurt af Fiskifélaginu, að þar stendur: „Um kost og löst þessa veiðarfæris er það að taka fram, að ég er ekki í nokkrum vafa um, að það eyðileggur botngróður og ungviði“. — Það er gott að bera þetta saman við þá ályktun, sem n. hefir dregið út úr þessum skýrslum í nál., að þetta veiðarfæri sé alveg skaðlaust að því er fiskinn snertir og þar á meðal ungviðið. Það stendur enn fremur í þessum skýrslum frá Faxaflóa, þar sem talað er um þetta í töluvert löngu máli: „Hitt er rétt, að hún (þ. e. dragnótin) verði ekki notuð samtímis öðrum veiðarfærum á sama stað“. — M. ö. o. þá byggir dragnótin út öðrum veiðarfærum á þeim miðum, sem hún er notuð á, og það má líka draga út af þessum ummælum, að það sé tilgangslaust að vera þar með aðrar veiðar, því að það sé ekki hægt að afla neins fiskjar með þeim hætti. Það er gott að bera þetta saman við sífelldar fullyrðingar hv. þm. Vestm. og annara, sem eru á sama máli um, að þetta spilli ekki veiðum á önnur veiðarfæri.

Ég veit, að sá maður, sem hefir gefið þessa skýrslu, er þrautreyndur við dragnótaveiðar við Faxaflóa. Ég álit þess vegna, að það megi töluvert leggja upp úr þessum ummælum hans.

Mér hefir ekki gefizt tími til að athuga meira í þessum bunka, því að ég vildi nota þessar fáu mínútur, sem ég hafði, til þess að fara yfir alla

bunkana, svo að maður fengi dálítið yfirlit kringum landið, hvernig fiskimenn líta á þetta, og bera það svo saman við ályktun þá, sem n. hefir dregið út úr skýrslunum í nál., sem ég las upp áðan.

Ég kem þá að Norðurlandi. Þar hefi ég ekki getað komizt yfir að lesa neitt af því, sem er þar neðanmáls á þeim prentuðu skjölum, sem Fiskifélagið sendi út. En ég hefi séð á þeim sérstöku bréfum, sem fylgja frá dragnótaveiðimönnum, að það, sem þar er sagt, kemur ekki vel heim við það, sem í nál. stendur. Í bréfi frá tveimur mönnum í Hrísey segir m. a.: „Það er réttmætt og sjálfsagt, að landhelgin sé lokuð yfir hrygningartímann og fram á haust, eins og nú er, en síðan opin 2 til 3 mánuði minnst.“ — Þeir menn, sem skrifa þetta bréf, eru með öðrum orðum í andstöðu við flm. þessa frv. og sjútvn. Þó leyfir n. sér að ganga alveg framhjá þessu og taka þetta bréf sem meðmæli með því að opna landhelgina alveg upp á gátt. Þetta er nú aðferð n. og heiðarleiki hennar og varfærni í því að nota þessar heimildir svo sem hún gerir í sínu nál.

Þá er það dragnótaveiðin á Vestfjörðum. Þar er ekki um auðugan garð að gresja í þessum upplýsingum. Þar er einn einasti maður, sem orðið hefir til þess að skrifa á þessi prentuðu eyðublöð frá Fiskifélaginu. Hann segir hér í svari sínu út af síðustu spurningunni, um kost og löst þessa veiðarfæris: „En gæta verður þess að hanna veiðina hæfilega langan tíma á hverju ári til þess að koma í veg fyrir, að hún eyðileggist alveg.“ — Þegar maður ber þetta saman við það frv., sem hér liggur fyrir, þar sem á að leyfa þessar veiðar allan þann tíma, sem nokkur koli er á grunnmiðum — því að bannið tekur nálega yfir þann tíma, sem kolinn fer út af grunninum til þess að hrygna, og þá er sama, hvort veiðarnar eru bannaðar eða ekki, því að þá veiðist ekkert — þá er það augljóst mál, að n. getur ekki sótt mikinn stuðning í þetta álit frá Vestfjörðum.

Ég var ekki kominn lengra en þetta, þegar að mér kom að tala í málinu, svo að ég hefi ekki haft tíma til að athuga bunkann frá Austfjörðum og ekki nema að litlu ummæli, sem fyrir liggja í sérstökum bréfum, og eru þau í mótsetningu við það, sem n. hefir dregið út úr þessu, og það ástand, sem hún berst fyrir í þessu máli. Ég ætla, að það verði best séð af þessu, að það er með mjög ótilhlýðilegum hætti gengið að því að afla þessara upplýsinga af hálfu Fiskifélags Íslands og svo af hálfu n. að nota þar sem almenna ályktun fiskimannanna í landinu. Þarna er um blekkinga- og folsunartilraun að ræða, og það er skákað í því skjólinu, að menn hafi ekki getað kynnt sér málið.

Í raun og veru er það svo, eftir að n. hefir dregið þessa ályktun út úr skýrslunum, sem þarna eru, um álit fiskimannanna, eins og það er nú til komið, að hún hefir komið hreint og beint upp um sig. Það er ekki þörf fyrir mig né aðra að gera það, því að hún hefir sjálf gert það. Ef þessi veiðiaðferð væri alveg óskaðleg fyrir fiskveiðarnar, eins og n. vill álita, — hvaða ástæða er þá til að gera sérstakar ráðstafanir til þess að vernda ungviðið, eins og gert er í brtt. n. og eins og segir í nál.? Það væri vitanlega, ef n. tryði því, sem segir í nál., og þyrði að standa á þeim

grundvelli, sem lagður er með frv., ástæðulaust að gera slíkar ráðstafanir. En n. gerir það samt sem áður og leggur þetta til í sínum till., og vil ég með leyfi hæstv. forseta lesa upp það, sem stendur í nál. um þetta:

„Þá telur n., að setja verði skorður við því svo sem hægt er, að ungvíði sé drepíð og þannig gengið á fiskstofninn, og leggur því til, að ráðh. setji með reglugerð ákvæði um möskvastærð á dragnótum í þessu skyni og enn fremur ákvæði um lágmarksþyngd þess fiskjar, sem veiddur er í dragnót og hafður til sölu.“

Það er náttúrlega ákaflega gott að trúa á lög-gjafann og allt þess háttar, því að á því byggist okkar þjóðskipulag, að löggjöf sé sett og henni framfylgt. Ég þer auðvitað fyllstu virðingu fyrir skynsamlegum l., en mér virðist það stappa nærri ofstrú á löggjafanum, þegar gert er ráð fyrir að setja l. um stærð þess fiskjar, sem veiða megi í dragnót og hafa til sölu. Ég veit ekki, hvernig á að framkvæma þessa löggjöf niðri á sjávarbotni. Ég veit ekki, hvernig framkvæmdarvaldið ætla- r að seilast niður á miðin, þar sem dragnótin er á ferð, og sjá um, að ekki slæðist í dragnótina nema fiskur af vissri stærð. Það kemur út á eitt, þótt þessar ráðstafanir séu gerðar, því að ef þessi fiskur kemur í vörpuna, þá drepst hann, hvort hann er söluhæfur eða ekki, hefir enga þýðingu í þessu efni. Aðalhattan er sú, eins og n. viður- kennir þarna, að ungvíðið er dregið upp í vörp- una og drepst þar. Þegar svo er komið, þá er þessi stuðningur lítills virði. Þegar litið er á þetta frá framkvæmdanna sjónarmiði, þá er þetta brosl- legt, ég vil ekki segja hlægilegt, að setja ákvæði eins og þetta. En þetta er þó vottur þess, að n. álitur, að þarna sé hætt á ferðum. Ég held það sé núna í fyrsta skipti, sem hún gerir það, svo að það er þó búið að koma þessu inn í þau höf- uð, sem þar fjalla um málið. Hún sýnir þó þarna lit á skynsemd, þótt till. sé óraunhæf og geti ekki orðið að gagni. En n. kemur þarna upp um sjálfa sig. Hún hefir dregið ályktun um almennt álit fiskimannanna út af skýrslunum, en þetta er nú ekki eins og hún hefir haldið fram, auk þess sem ekkert er á þessu byggjandi.

Það kom líka hér fram, — ég man ekki hjá hverjum, því að það er svo erfitt að greina á milli, þegar margir tala um sama efni og éta hver upp eftir öðrum — að það gerði ekkert til, þótt gengið væri á stofninn, því að margir nytu góðs af, á meðan væri verið að éta upp stofninn. En hvað tekur svo við, þegar búið er að éta upp stofninn? Það þarf líka að renna augunum til þess, þótt þessum höfðum í n. hafi alveg yfir- sézt það. Annars er um brtt. n. það að segja, að þar er þrengdur veiðitíminn frá því, sem hann er í frv., en það kemur að litlu gagni af þeirri ástæðu, að þann tíma er svo lítið af þeim fiski inni á miðunum. Af þessu leiðir, að þetta dregur ekki svo neinu nemi úr þeirri hættu, sem af dragnótaveiðum stafar.

Ég sé af ákvæðum frv., að þá á ekki að gera hin- um brotlega mönnum erfitt fyrir, þar sem þeim er gefinn kostur á að kaupa hin uppteknu veið- arfæri, þegar búið er að gera út um brot þeirra, svo að þeir verði ekki fyrir tófum af þeim sökum. Þetta er náttúrlega haganlegt fyrir alla,

og þá líka Dani og Færeyinga, sem hrúgast hing- að til veiða. Það er náttúrlega nærgætnislegt gagnvart þessum kunningjum okkar, að nema úr l. ákvæðið um, að þeir gætu ekki fengið keypt strax þau hin sömu veiðarfæri, sem tekin hafa verið af þeim fyrir brot á löggjöfinni. Það var einhver, sem talaði um það við l. umr. þessa máls, hvort ekki væri verið að ýta undir það, að menn brytu ákvæði l., með því að gera þess- ar ráðstafanir, en n. sýnist annað. Að visu skrifa tveir undir nál. með fyrirvara, svo að þeir hafa eitthvað við þetta að athuga. En það er miklu hreinlegra og betra, ef um ágreining er að ræða, að menn sýni hann með ákveðnum till., en séu ekki með þessa fyrirvara, sem reynast haldlitrir, þegar til á að taka. Það má segja, að slík að- staða sé frekar í orði heldur en á borði. Það er náttúrlega alveg víst, ef veiða má allt sumarið, eins og hér er lagt til, eða frá 15. maí til 1. des., að Danir og Færeyingar, sem njóta sama réttar til atvinnurekstrar hér á landi og Íslendingar samkv. sambandslagasamningunum, láta ekki á sér standa til veiðanna. Og þó að það eigi að gera að einhverju leyti torveldara með því að segja, að ekki megi stærri bátar en 35 tonn stunda veiðarnar, þá ætla ég, að Danir og Fær- eyingar hafi einhver ráð með að fara í kringum þau ákvæði. Þeir gætu t. d. veitt á smábátum, en sent svo stærri skip til að sækja aflann og flytja hann til útlanda. Það er ákaflega hugulsamt af þeim, sem að þessu frv. standa, að vilja hleypa Dönnum og öðrum útlendingum inn í landhelgi okkar á bezta tíma ársins og leyfa þeim að sópa þar upp því verðmæti, sem við höfum sjálfir rétt á, en láta svo íslenskum fiskimönnum eftir að brjóstast út á hafið í misjöfnum veðrum til þess að afla sér lífsframfæriss. Það er ekki ein- asta nytjafiskurinn, sem verið er að tortíma með þessu frv., heldur er ungvíðinu með þessu líka eytt, því að það hefir reynslan sannað, að hann heldur sig á vissu tímabili inni við strendurnar og í vogum í skjóli. Þetta mál er þá allt svo- leiðis í pottinn búið, að það er ekki minnsti vafi á því, að með þessu er með mjög stórvirkum hætti gerð tilraun til þess að setja hömlur við því að tryggja áframhaldandi nytjafiskveiðar við strendur þessa lands. Á því er ekki hinn minnsti vafi, og það mun verða svo, að við sjáum ekki út yfir þá örðugleika í framtíðinni, sem af þessu getur leitt. Það má í þessu sambandi minna á annað atriði, sem allir virðast vera sammála um hér á landi, og ég vil undirstrika, að sú almenna skoðun er á fullum rökum reist, að það sé full ástæða, eins og nú horfir um fiskveiðar okkar, til að vernda þær frekar en orðið er, og þá eink- um og sér í lagi að friða einstök svæði fyrir botnvörpu- og dragnótaveiðum.

Hér hafa af hálfu Alþ. verið gerðar tilraunir ár eftir ár til þess að reyna að opna augu Norð- urlandþjóðanna, þeirra, sem fiskveiðar stunda hér við land, fyrir þeirri staðreynd, að með sama áframhaldi með botnvörpuveiðar þá mundi það leiða til algerðrar þurrðar nytjafisks við strendur þessa lands. Þessari staðreynd hafa þessar þjóð- ir algerlega lokað augunum fyrir og ekki fengið til þess að taka fyrir á fundum sínum erindi um þetta, sem borizt hafa frá Alþ., um að athuga

þá hættu, sem hér er á ferðinni. En nú í haust fengust þessar þjóðir loks til að taka þetta mál til meðferðar og var gerð ályktun á fundi um þessi mál, að þau skyldu athugað og síðan tekin fyrir á næsta alþjóðafundi um þessi efni. Með öðrum orðum, að sú barátta, sem við höfum háð árum saman, til að opna augu nágrannaþjóða okkar fyrir þeim háska, sem hér er á ferðinni, virðist setla að fara að bera árangur. Staðreyndirnar hafa talað, og það hefir orðið til þess, að þjóðirnar hafa um leið farið að hlusta á það, hvað visindinn segja um þessa hluti. Þær hafa skotið málum sínum til vísindamanna, það er að segja þeirra, sem hafa á vísindalegan hátt rannsakað fiskmergðina, ekki einasta nytjafiskanna, heldur og ungviðisins, innan landhelginnar sem utan. Það er vert að athuga það, að á sama tíma sem við í krafti reynslu og vísinda höfum unnið þetta á gagnvart Norðurlandþjóðunum, þá erum við að slá þetta vopn úr hendi okkar með því að vera að auka þessa rányrkju, sem hefir orðið þess valdandi, að leiða þessa auðsæilegu hættu yfir þá menn, sem byggja framtíð sína á fiskveiðum. Það er ómögulegt að búast við öðru en að þessar þjóðir vantroysti alvöru okkar í þessum málum, ef við förum þannig að ráði okkar. Þetta er þess vegna fullkomlega athugavert, og þó að við sjáum fram á einhverja stundarhagsmuni, þá megum við ekki láta það blekkja okkur í þessu efni. Ég viðurkenni fullkomlega þá nauðsyn, sem er á því að nota alla möguleika til þess að afla brauðs, en hinsvegar verður að lita á það, að okkar framtíð byggist alltaf á fiskveiðum, og við megum ekki sleppa augunum af þeirri staðreynd. — Ég þarf svo ekki að fara fleiri orðum um þetta mál. Ég hefi gert mína skyldu, að benda á þá hættu, sem við hér erum í.

Umr. frestað.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

*Jón Ólafsson: Ég sé ekki ástæðu til að fara mörgum orðum um þetta mál í heild, þar sem það hefir nú og eins á undanförnum þingum verið svo þrautrætt, og yfirleitt eru hv. þm. svo vel heima í málinu, að það hlýtur að vera komið á það stig, að mönnum leiðist mikil ræðuhöld um það ár eftir ár. Ég þakka sjútnv. fyrir þann hluta af málinu, sem ég á, og sérstaklega þakka ég n. fyrir hið greinargóða og skýra nál., sem ég geri ráð fyrir, að sannfæri jafnvel þá, sem forhertastir eru, enda er fyllsta ástæða til að ætla, að svo ýtarlegt nál. geri það að verkum, að þeir, sem hafa verið andvígir málinu, séu nú að nokkru leyti með því. Þó er það skuggi á nál., að tveir ágætir og mætir menn úr n., hv. 6. þm. Reykv. og hv. þm. Barð., hafa skrifað undir nál. með fyrirvara, en ég geri ráð fyrir, að þeir mætu menn láti það ekki standa fyrir frangangi málsins né horfi í það smáatriði, sem þeir gera að ágreiningssefni, svo mikið, að það valdi neinu um, hvort þeir eru með málinu eða ekki. Ég hefði nú viljað, að sjútnv. hefði tekið frv. eins og það

lá fyrir frá upphafi. En það er svo með þetta mál eins og mörg önnur góð mál, sem hafa ýmsa hjátrú og móttöðu, að það verður að mjaka þeim áfram skref fyrir skref, og þegar tekizt hefir að koma þeim þannig áfram, þá verður mönnum ljóst, að þau hefðu átt að vera komin í l. fyrir löngu.

Sjútnv. hefir nú tekið það sérstaklega til ihugunar, að það væri ekki gott að veiða kolann um hrygningartimann. Ég skal nú ekkert um það segja, hvort þessu er hægt að bjarga nokkuð eða ekki, eða hvort þetta verður til að halda fiskinum við eða ekki. Ég held annars, að það hafi litla þýðingu. Þetta er líka eini nytjafiskurinn, sem þannig á að vera ástätt með, að ekki sé á hann ráðizt, meðan hrygningartíminn stendur yfir. Það hefir engum dottið í hug að hlifa þorskinum. Ég geri ráð fyrir, að á sínum tíma verði þessu hindurviti líka aflétt, svo að menn geti stundað þessar veiðar, þegar þeim sýnist. Það gengur æfinlega gegnum þessar umr. sú hugmynd, að stofninn hljóti að ganga til þurrðar, ef leyft er að fá fiska með dragnót í landhelgi. En þeir, sem kunnugastir eru þessu máli og fylgt hafa með því, vita, að skarkolinn hefir ekki gengið til þurrðar, af því að við höfum veitt hann, heldur af því að útlendingar hafa setið að þessari veiði nær eingöngu. Við veiðum aðeins 3% til 5% af þeim skarkola, sem veiddur er kringum landið. Þegar litið er á þetta, þá hlýtur manni að blöskra, að ekki skuli meira hafa komið í hlut landsmanna. Nú er þó kominn sá skriður á þetta mál, að Íslendingar kunna með þetta veiðarfæri að fara, og þeir hafa, eins og vottorðin sýna, á síðustu árum gert meira áhlaup í því að vinna sér til hagnaðar þennan fisk en nokkru sinni áður. Þó sjá allir, að hér má ekki láta staðar numið. Hlutfallið milli þess, sem Íslendingar og útlendingar veiða, verður að breytast. Við verðum að fá meiri hlutann af kolaveiðunum kringum landið, enda er slælega sótt, ef það verður ekki hægt innan fárra ára, þegar menn eru búnir að læra að fara með veiðarfærið. Það er aðalskilyrðið fyrir þeim veiðum, sem nákvæmni þarf við, að menn þekki blettina og kunni að hagnýta sér þá. Útlendingar hafa hingað til setið að þessu, og er það til litillar sámdar fyrir okkur.

Nú er það svo, að þeim er alltaf að fækka, sem vilja hafa fordóma í þessum veiðiskap. Við munum eftir hinum hræðilega fordóm við Faxaflóa, þar sem samþykkt á samþykkt ofan hannaði mönnum að taka björgina, sem barst upp í landsteinana, aðeins af þrjózku og þröngsýni. Þá vildi svo til, að þegar leyfið var veitt, þá var fiskurinn farinn. En þá var ekki um það að ræða, að það mætti sleppa neinu af því, sem hægt var að hagnýta til lífsfærðar.

Mér virðist, að hv. þm. Borgf., sem ber manna bezt skyn á ýms mál, og þá ekki síður þetta mál, sem tilheyrir mjög hans kjördæmi, hafi núna farið vægar í sakirnar en að undanförunu, og hlýtur það að stafa af því, að það er ómögulegt annað en hann sannfærist um hvað hér græðist og hvað er í húfi. Hefðum við sett

frjálslyndari löggjöf 1928, álika og nú er borin fram af hv. sjútn., er ekki nokkur vafi á því, að fiskimenn og landsmenn væru nokkru auðugri en þeir eru nú, vegna þess að ekki hefir verið leyft að hagnýta þessa fiskitegund.

Hv. þm. þótti Fiskifélag Íslands ganga nokkuð langt í þessum efnum; það hefði ýtt undir þessa veiði og fylgt þeim mönnum, sem vildu hagnýta þennan nytjafisk, og talaði hann um að krefja félagið reikningsskapar fyrir það, sem það hefði gert í þessu máli. Hér er engin breyt. Á Fiskifélagið, og sérstaklega forseti þess, hefir alla tíð verið þeirrar skoðunar, sem nú er fjölda manna, að sjómenn ættu ekki að láta þennan nytjafisk ónotaðan, sem er langsamlega nýjamestur að verðmæti allra þeirra fiska, sem við höfum veitt úr sjónum. Ég held, að það séu ekki margir, sem vilji draga forseta Fiskifélagsins til reikningsskapar fyrir þetta frjálslyndi. Ég er sannfærður um, að allir þeir, sem dragnótaveiðar stunda og koma til með að stunda, munu muna eftir þeim mönnum, sem hafa haft viðsýni til þess að sjá, hvað það er, sem hér er að gerast.

Þá þótti hv. þm. það nokkuð hart, að vera að færa niður sektir fyrir landhelgisbrot þessara manna, en ef hv. þm. kynnir sér, hvernig ástandið er nú í þessum efnum, og spyr viðkomandi lögreglustjóra, hvernig það er, mun hann fá það svar, sem í raun og veru er alveg skýlaust, að þessi sektarákvæði séu svo langt fram yfir það, sem nokkur von sé að fá hjá þessum mönnum. Það hefir nú reynzt svo, að enginn þeirra 15 báta, sem brotlegir hafa orðið, hefir borgað eyrisvirði. Bátar og veiðarfæri hafa verið svo veðsett, að ekkert hefir verið af eigendum þeirra að hafa. Það sjá allir, hvað það þýðir, að hafa sektarákvæði, sem ómögulegt er að framfylgja; það er aðeins til þess, að menn gera gys að því, að verið sé að setja slíka löggjöf.

Þá fann hv. þm. að því, að gert er ráð fyrir, að þeir, sem verði fyrir sektum, gætu eins og aðrir menn átt kost á því að kaupa sín veiðarfæri, ef þau koma til uppboðs. Þetta er gert vegna þess, að það er margreynt, að það þýðir ekkert að hafa slíkt ákvæði, af því að jafnan er einhver á staðnum, sem býður í veiðarfærin og lætur þau aftur til þeirra, sem hafa misst þau. Mér er sem ég sjái fiskimenn fara að bjóða í þessi veiðarfæri til þess að hafa þau sjálfir, en láti ekki þessa menn fá þau aftur að afloknu uppboði. Það er algerlega þýðingarlaust að hugsa sér, að þetta bann nái tilætludum árangri.

Ég er ekki ánægður með það að útiloka 35 smálesta báta og stærri frá veiðunum, þó að það sé ekki gert nema vissan tíma ársins; það eru rangindi, að þeir megj ekki veiða nema vissan tíma ársins með þessu veiðarfæri.

N. hefir yfirleitt farið vel með málið; þó gat ég ekki fallitz á þær ástæður, sem á bak við þessar brtt. liggja, hvorki að því er snertir 35 smálesta stærð bátanna né heldur hrygningartímann, sem þeir eru að bera fyrir brjósti.

Ég vil nú ekki hafa þetta miklu lengra, en það féllu einhver orð um það hjá hv. þm. Borgf..

að ef við gengjum mjög á fiskstofninn, þá myndi það enda með því, að landið yrði óbyggilegt. Hann veit vel, um leið og hann setur þessa skoðun fram, að við erum allra mestu peð í fiskveiðum samanborið við allan þann útveg, sem útlendingar, sérstaklega Englendingar, hafa hér við land, svo að ef við ættum að fara að ýfast við því, að við sjálfir fiskuðum þá nytjafiska, sem okkur riður mest á, þá er það í flestum tilfellum aðeins til þess að treina útlendingum þessa veiði. Þar fyrir er ég ekki mjög trúður á það, að með þessum veiðum sé svo mjög gengið á nytjastofninn hér við land, en skyldi það koma á daginn, þá væri gremjulegt fyrir okkur að hafa ekki tekið þátt í því, á meðan aðrar þjóðir voru að ganga á okkar nytjafiskastofn. Ég óska þess, að menn skoði þetta mál alveg án nokkurs fordóms, og tel, að það verði nú þegar að gefa mönnum sem mest frjálsræði með þennan veiðiskap, sem sé skarkolaveiðina.

***Frsm. (Jóhann Jósefsson):** Það er í raun og veru slæmt að þurfa að tefja fyrir þessu máli með löngum ræðum, af því að málið er nauðsynlegt og þarf að ganga fram á þessu þingi. Hinsvegar verður ekki gengið fram hjá öllu, sem hv. þm. Borgf. sagði, og verð ég þess vegna að fara stuttlega yfir það helsta í hans ræðu. Ég vil samt aðeins minnst á aths. þeirra 2 manna í sjútn., sem skrifað hafa undir nál. með fyrirvara. Þeir eru nú reyndar ekki viðstaddir, en ég verð að segja, að ég held, að hvorugur þeirra sé í hjarta sínu á móti aðaltilgangi málsins, þó að þeir hafi haft þennan fyrirvara, og ég vænti þess, að þeir láti ekki þær meira og minna léttvægu ástæður, sem komu þeim til þess að skrifa undir nál. með fyrirvara, standa málinu fyrir þrifum.

Hv. þm. Borgf. minntist á þann grundvöll, sem nú væri aðallega undir flutningi þessa máls, sem sé skýrslusöfnun Fiskifélags Íslands, og innti eftir, hver hefði fyrir því staðið, að Fiskifélagið hóf þessa skýrslusöfnun. Ég skal upplýsa það, að þessi skýrslusöfnun fór fram eftir tilmælum formanns sjávarútvegsnefndar, og ég veit ekki, hvað saknæmt er í því, eða til hvaða aðilja hefði verið réttara að snúa sér til þess að fá sjómenn til að segja álit sitt frá eigin brjósti, óháð áróðri annara manna um það, hvernig þeim líkaði við þetta veiðarfæri. Ég held, að formaður sjútn. hafi í þessu máli ekki gert annað en það, sem rétt var, og ég fæ ekki skilið, að Fiskifélag Íslands sé ámælisvert, þó að það yrði við þessum tilmælum. Því er skylt að fylgjast með fiskveiðum landsmanna og ekki síður nýmælum í þeirri grein og benda á það, sem betur má fara í því efni, ef unnt er. — Þá fyrstist hv. þm. Borgf. út af því, að Fiskifélagið hefði eingöngu leitað álits dragnótaveiðimannanna sjálfra í þessum efnum. Það er augljóst, að álit dragnótaveiðimannanna sjálfra er það mikilsverðasta um gagnsemi sjálfrar dragnótarinnar; það þarf ekki að lýsa eftir áliti annarra manna, sem eru andvígir þessari rýmkun á l. vegna þess að það álit kemur aðallega fram í mismunandi formi,

þó að það álit sé ekki alltaf á sama hátt rökstutt, alveg eins og mótmæli hv. þm. Borgf. gegn þessu máli eru rökstudd á ýmsan veg, eftir því sem honum hefir þótt bezt við horfa á hverju þingi.

Hv. þm. Borgf. talaði í þessu sambandi um blekkingar af hálfu Fiskifélagsins eða n. Ég vil mótmæla því alveg afdráttarlaust, að hér sé um nokkra blekkingartilraun að ræða, hvorki af hálfu Fiskifélagsins eða n. Fiskifélagið sendi prentuð spurningaform í hinar ýmsu veiðistöðvar og það menn að segja álit sitt. Þeir eru þarna óháðir óróðri annarra manna og geta skrifað niður sínar aths., án þess að Fiskifélagið eða aðrir beiti sér fyrir því að fá nokkurn sérstakan blá á þessar umsagnir fiskimannanna. Þá greip hv. þm. Borgf. í bunkann, sem hér liggur fyrir og í eru umsagnir fiskimanna viðsvegar af landinu um dragnótaveiðina. Um þessar umsagnir höfðum við leyft okkur að segja í nál., að þær væru mjög á einn veg. Hv. þm. Borgf. kallaði þetta falsað af hálfu n. og vitnaði í því efni til 2 umsagna, sem hann las upp, af þeim ca. 50, sem hér liggja fyrir. (PO: Miklu fleiri). Ég tók ekki eftir, að hann læsi nema 2, kannske 3. Það er nú svo í raun og veru, að í 2 af þeim 50 umsögnum, sem hér liggja fyrir, koma fram andmæli gegn dragnótaveiðunum beinlínis, og 2 álitin eru það óskýr, að það má finna út úr þeim bæði mótmæli og meðmæli. Öll hin álitin eru eindregið því í vil, að rýmkað sé um ákvæði dragnótalaganna. Til þess að rökstyðja þessi ummæli mín, vil ég benda á það, að hv. þm. Borgf. tók hér eitt dæmi, bréf Jörundar Jóhannessonar og Brynjólfs Jóhannessonar frá Hrisey, og taldi það mjög sínum málstað í vil. Þetta bréf er þannig, að það getur verið bæði með og móti. Hv. þm. Borgf. las það upp úr því, sem honum fannst styðja sinn málstað. Þar segir svo, með leyfi hæstv. forseta: „Það er réttmætt og sjálf-sagt, að landhelgin sé lokað fram á haust, eins og nú er, en síðan opin 2–3 mánuði minnst.“ — Í þessu sama bréfi segir líka, fyrr í bréfinu: „Að minnu álit getur naumast verið um að ræða nema tvær ástæður, til að leggja þurfi hömlur á þetta veiðarfæri innan landhelgi. Önnur ástæðan er sú, að dragnótin „róti“ upp sjávarbotninum og eyðileggi þar með æti, sem fiskur kann að „liggja í“. Þessu er til að svara, að dragnót verður ekki komið við nema á hreinum sandbotni, þar sem aðeins kynni að vera skel, sem nótin setur á yfirborð botnsins, með því að draga sandinn ofan af henni og ef til vill brjóta hana, og gerir fiskinum á þann hátt auðveldara að ná sér í æti, og má því fremur telja kost en ókost“.

Þetta segir hann um fyrri ástæðuna.

„Hin ástæðan fyrir því, að hanna eigi dragnótaveiði, er sú að sumra áliti, að hún eyðileggi ungviði fiskjarins, sem kynnu að halda sig á þeim stöðum, sem dragnótin er notuð. Þessi ástæða fellur einnig um sjálfa sig að minnu álit. Möskvi dragnotarinnar er það stór, að öll smáseiði smjúga auðveldlega í gegnum hana, og auk þess verður dragnótin aldrei dregin svo hart, að sú strauðið myndist í nóttinni, sem

skaðleg gæti verið fyrir ungviði fiskjarins, en botnvarpan hlýtur aftur á móti að vera mjög eyðileggjandi fyrir ungviði, því að hún er venjulega dregin með 4–5 sm. hraða á klst.“

Þetta segir nú höfuðvitni hv. þm. Borgf. í upphafi síns bréfs, þó að hann komi með hina setninguna, sem hv. þm. hafði upp eftir honum, í niðurlagi bréfsins. En svo eru 45 vitnisburðir, sem hér liggja fyrir öllum hv. þm. til sýnis, sem aftur á móti eru algerlega meðmæltir dragnótaveiðum í landhelgi. Ég skal ekki lengja þetta mjög með því að lesa upp alla þá vitnisburði, en vil aðeins benda á ummæli nokkurra manna. Hér eru ummæli eins manns úr Vestmannaeyjum: „Tel dragnótina hagkvæmasta og áhættuminnsta veiðarfærið, sem notað er hér. Þetta er 13 ára reynsla mín. Það hefir oft gefið mér góðan arð, en sjaldan tap“. Annar maður í Vestmannaeyjum, sem hefir ritað mjög ýtarlegt bréf, kemst svo að orði m. a.: „Samkvæmt minni reynslu hér á vertíðinni er ekki hægt að álita, að dragnót skemmi neitt fyrir þorsfiskirni, því að maður fær fyllilega eins góða istöðu í net og lóð á dragnótasvæðunum eins og þar, sem dragnót er ekki notuð“. Og á hinum staðnum, hér við Faxaflóa, þar sem dragnótin hefir verið mest notuð að undanteknum Vestmannaeyjum, eru umsagnirnar allar á einn veg. Ég skal aðeins benda á eina þeirra því til sönnunar. Þar segir svo: „Álitum þetta veiðarfæri mjög gott og teljum enga ókosti á því, ef menn stunda það með gætni og kunna til þess vel. Óskum, að lögð sé niður öll hreppapólitik og allar hreppasamþykktir, sem hafa orðið öllum til stór-skaða“.

Þessum upplestri skal nú vera lokið af minni hálfu, því að umsagnir þessar liggja hér fyrir hverjum manni í þessari hv. d. til sýnis. — En þetta sýnir ákaflega flauturslegan málflutning af hálfu hv. þm. Borgf., að halda því fram, að n. fari með falsanir, þegar hún réttilega segir, að álit fiskimannanna séu yfirleitt mjög á einn veg í þessum málum.

Þá minntist hv. þm. á það, að einn maður á Vestfjörðum héldi því fram, að bannið þyrfti að standa hæfilegan tíma. Þetta fer ekkert í bága við skoðun n. Skv. till. n. er banninu ætlað að standa 5½ mánuð sunnanlands og 6½ mánuð norðanlands.

Hv. þm. hefir á undanförunum árum haldið mörgu og margvislegu fram í sambandi við þetta mál til þess að hnekkja því. Ein höfuðröksemdin á þingunum 1932 og 1934 var sú, að veiðarnar gæfu engan arð; þær væru öllum til tjóns, en engum til ábata. Þetta má finna í ræðum hv. þm. frá þeim tíma. Hér er skjalleg sönnun fyrir því, að síðastl. sumar hafi veiðarnar yfirleitt gefið góðan arð. Ég skal benda á það, að hjá einum bát, sem hér hefir gefið skýrslu, hefir hásetahlutur orðið 1360 kr. yfir sumarið. Sá bátur er frá Vestmannaeyjum; en bátur héðan frá Reykjavík, sem ég hefi nýlega frétt um, hefir sennilega skilað ennþá betri hásetahlut, og þar af leiðandi betri afkomu. Tíminn hefir leitt það greinilega í ljós, að sú mótbára hv. þm. Borgf., að veiðarnar

verði engum til ágóða, hefir verið langt frá því að vera rétt, enda er hv. þm. að mestu horfinn frá því að halda þeirri firru fram.

Þá minntist hv. þm. Borgf. á reglugerðar-ákvæðið og taldi, að möskvastærðin hefði ekkert að þýða, og gerði gys að till. n. um lágmarksþyngd þess fiskjar, sem veiddur væri í dragnót og hafður til sölu. Í sömu andránni var hv. þm. að dást að þeim fundi vísindamanna, sem haldinn var í Lundúnaborg fyrir skemmstu, og álitu þeirra, sérstaklega með tilliti til friðunar Faxaflóa. Þó að hv. þm. Borgf. álitu, að ákvæði um möskvastærð sé algerlega þýðingarlaust að því er snertir dragnótaveiðar við Ísland, og þó að hann með hnittilegum orðum geri gys að því, að ákvæði séu hér lögleidd um lágmarksþyngd á fiski, þá þykir mér rétt að benda honum og hv. dm. á það, að þeir ágætu vísindamenn, sem komu saman í London, höfðu einvörðungu þau verkefni með höndum að ræða um nauðsyn á samþykkt um möskvastærð á veiðarfærum og lágmarksþyngd á fiski til þess að vernda fiskstofninn. Þetta ætti að nægja, jafnvel líka hv. þm. Borgf., til þess að sýna honum og sanna, að álit n., sem kemur fram í till. hennar, fer ekkert í bága við álit þeirra alþjóðlegu sérfræðinga, sem sátu fundinn í London. Jafnframt því sem hv. þm. Borgf. söng þeim verðugt lof, sem sátu Lundúnafundinn, hefir hann jafnan talið álit okkar íslensku sérfræðinga harla léttvægt í þessum efnum. Það er sem sé kunnugt, að bæði Bjarni Sæmundsson og magister Árni Friðriksson hafa mælt með því, að Íslendingum yrði leyft að nota öll veiðisvæðin þann tímann a. m. k., sem ekki er hrygningartími. En hv. þm. Borgf. hefir alla jafnan litið niður á till. þessara sérfræðinga, af því að þær fóru í bága við þær skoðanir, sem hann vildi berjast fyrir. Ég álit, að við, sem ekki erum sérfræðingar, heldur leikmenn í þessu máli, en berjumst hinsvegar fyrir — ég vil segja — þeirri stefnu í málinu, sem er viturlagri, — fyrir því að íslenskir fiskimenn fái að njóta þeirrar aðstöðu, sem þeir hafa, til þess að veiða þennan fisk, — því að það er vitanlegt, að þó að þeim sé bægt frá því, þá er fiskurinn að meira eða minna leyti gripiinn úr höndum þeirra af útlendum veiðiskipum — ættum að taka hæfilegt tillit til álits sérfræðinganna, jafnvel þó að það fari í bága við okkar álit. En nú vill svo til, að álit þeirra sérfræðinga, sem við þekkjum best, fer saman við skoðun sjútvn. og okkar annara, sem viljum rýmka veiðirétt landsmanna.

Hv. þm. Borgf. er allra manna rökvissastur og allra manna fastheldnastur á sínum málstað. Það er mér vel kunnugt um. Hann beindi því, að því er mér helst skildist, til mín, að ég hefði stundum verið nokkuð djarftækur á röksemdir í þessu máli, eins og öðrum. Ég kannast ekki við, að ég hafi verið djarftækari á röksemdir í þessu máli en lög stóðu til. Ég hefi greinilega afsannað þau ummæli hv. þm., sem hann viðhafði um nál., sem ég er ábyrgur fyrir ásamt öðrum nm. Ég hefi afsannað, að við hefðum þar farið með ógætileg orð, að ég ekki tali um falsanir í sambandi við skýrslur Fiskifélagsins,

sem hér liggja fyrir. Ég get fúslega játað, að ég er ekki eins mikill bardagamaður til þess að bera fram þann málstað, sem ég tala fyrir, eins og hv. þm. Borgf. og sjálfsgat ekki eins fimur að aka seglum eftir vindi hvað röksemdir snertir eins og hann. Hann hefir á undanförunum árum haldið ýmsu fram í sambandi við þetta, sem reynslan hefir hnekk. En hið síðasta vígi, sem hann hefir tekið sér, er, eins og seinni partur ræðu hans leiddi í ljós, friðun Faxaflóa.

Þá minntist hann á Londonarfundinn og að þar hefði hugmyndin um friðun Faxaflóa verið tekið til athugunar. Þetta mun vera rétt. Það fékkst fyrir harðfyllgi sendimanna Íslands að taka þessa ákvörðun, en þar með er ekki sannað. að þetta nái staðfestingu, án þess að ég vilji nokkru um það spá. En þó að við rýmkuðum fyrir dragnótaveiði okkar Íslendinga, jafnvel líka við Faxaflóa, þá stendur það öfugt í höfðinu á hv. þm. Borgf., að það þyrfti að vera þröskuldur í vegi fyrir því, að Faxaflói fáiast friðaður seinna meir. Hvað það snertir, að menn hafi mikið álit á Faxaflóa sem klakstöð fyrir ungviði, þá skal ég ekki neita því. En ef til þess kemur, að Faxaflói fáiast friðaður, þá geri ég ráð fyrir því, að útlendingar muni ekki gleyma að setja fram gagnkröfu. Og stöndum við þá ekki betur að vígi, ef við erum áður búnir að þrengja svo aðstöðu okkar fiskimanna, að hvergi er hægt á að slaka? Það er síður en svo, að það mundi gefa friðun Faxaflóa neinn byr í seglin, þó að við meinuðum bátunum við Ísland að fiska í dragnót á þessu svæði. Og það er síður en svo, að það mundi spilla fyrir því, að þessi hugmynd um friðun Faxaflóa verði að veruleika, því að ef við fáum samþykki útlendinga til þess, þá krefjast þeir áreiðanlega, að við förnum einhverju verulegu í staðinn af veiðirétti. Nei, hér er ekki um annað að ræða en eina tilraun til þess að koma í veg fyrir, að þingið geri þær tilslakanir á l. sem þarf, til þess að landsmenn geti hagnýtt sér þessar veiðar.

Ástandið er hinsvegar þannig, að fiskimenn, bæði hér við flóann og annarsstaðar, eiga allra erfiðast með sína afkomu. Og þó að mikið sé rétt um viðreisn sjávarútvegsins og hjálp honum til handa, þá er minna í það varið, á meðan það er ekki nema aðeins skrifað niður sem hugmyndir manna í frv. og blöðum, heldur en þær lagfæringar, sem hægt er að gera þegar í stað til þess að opna mönnum aðgang að meiri veiðum og bættum atvinnuskilyrðum, en það fullyrði ég, að megi gera með því að samþ. brtt. þær, sem hér liggja fyrir frá flm. þessa frv. og hv. sjútvn. Hreppapólitíkin, sem forðæmir þessa veiðiaðferð, á að hverfa. Og forðómar manna, sem ekkert hafa fyrir sér annað en lausar umr. og örökstutt álit andstaðinga veiðanna, eiga líka að vikja fyrir þeirri nauðsyn, sem er á því, að bæta úr atvinnu fiskimannanna.

Hv. þm. Borgf. hefir undanfarin ár þrífaldlega vitnað í reynslu sjómanna á þessum sviðum. En sú reynsla sjómanna við dragnótaveiðarnar, sem frambærileg er hér á Alþingi, liggur fyrir í þeim skýrslum, sem ég hefi áður minnst á og skrifaðar eru með eigin hendi þeirra sjómanna. sem hér eiga hlut að máli. Sú reynsla bendir í

þá átt, að það sé rangt að standa í vegi fyrir því, að bátarnir geti hagnýtt sér dragnótaveiðar.

Ég skal viðurkenna, að tilslakanir á þessum 1. og barátta mín og annara fyrir því að fá þeim framgengt átti minni rétt á sér fyrir 3 eða 4 árum síðan, meðan möguleikar ýmsra veiðistöðva voru mjög takmarkaðir, hvað snerti hagnýtingu aflans, og þá var miklu minni arður að þessum veiðum. En nú er, fyrir framtak einstakra manna og hjálp opinberra stofnana og fyrir atbeina löggjafarvaldsins, stefnt að því að gera þessa möguleika sem bezta með byggingu frystihúsa. Þess vegna horfir málið nú skýrar og ljósar við, hvað snerti hina fjárhagslegu afkomu, en nokkru sinni fyrr.

Ég skal svo ekki lengja þessar umr. meira. Ég hefi ávallt barizt fyrir þessu máli, og að visu teft fram þeim rökum, sem mér hafa virzt sterkust, án þess þó að ég vilji viðurkenna, að ég hafi verið of djarftækur á þau. Mér virðist, að reynslan hafi leitt í ljós, að það hafi verið vel þess vert fyrir mig og aðra, sem hafa tekið á sig þung ámæli andstæðinga þessarar rýmkunar á l., þegar lítið er á árangurinn af dragnótaveiðunum og þann arð, sem þær hafa gefið. Ég er því jafnfús til þess enn, að taka á mig ámæli í þessum efnum og berjast fyrir framgangi þessa máls, og nokkru sinni fyrr. Ég vona, að þeir, sem veitt hafa þessu andstöðu — andstöðu, sem ég vil leyfa mér að fullyrða, að sé að miklu leyti byggð á hreppapólitik og misskilningi — fari að sjá að sér, einkum með tilliti til þess, að ástæður ýmissa manna í veiðistöðvunum eru nú á þann veg, að bráð-aðkallandi þörf er á því að bæta úr því eins og unnt er.

Páll Zóphóníasson: Ég skal ekki lengja þessar umr. mikið. Ég er litill sjómaður og hefi lítið vit á öllu, er að sjónum lýtur. Þó hefi ég alltaf skilið, að ef tryggð ætti að vera framtíð góðrar veiði úr sjó, þá myndi eitt frumskilyrðið til þess vera það, að ungviðið fengi frið til þess að vaxa. Hv. þm. Vestm. sagði, að reynsla sjómanna ætti að ráða á þessu sviði. Í því tilefni vil ég segja það, að þeir menn, sem ég er umboðsmaður fyrir hér á Alþingi, Norðmýlingar, sem byggja strönd þessa lands frá Gunnólfsvíkurfjalli suður að Dalatanga, hafa úr öllum sjóþorpum hringt til mín og beðið mig að vera á móti þessu máli, því að það er þeirra reynsla af dragnótaveiðunum, að það væri til ills eins, ef frv. næði fram að ganga. Þegar ég hefi lítið vit á þessum málum og enga aðstöðu til þess að rekja þessa reynslu nýrðra, þá geri ég skyldu mína með því að láta þessa hv. d. vita, hver reynsla þessara manna er og vilji, og framfylgi svo þessu með því að vera á móti þessu frv.

Hv. þm. Vestm. sagðist vonast til þess, að þeir, sem verið hefðu á móti þessu máli, myndu fara að sjá að sér. Hann býst við, að þeir sömu þm., sem í 3 þing í röð eru búnir að vera á móti þessu máli, muni nú vera búnir að sjá að sér og skipta um skoðun. Hvaða þm. eru það, sem hann þekkir að því að vera þá hringlanda, veit ég ekki. Og ég vil vænta þess, að það finnist enginn sá þm. innan þessara veggja, sem er þannig vaxinn, að hann láti hafa sig að þeim

leiksoppi, að skipta um skoðun fyrir vilja þessara manna þvert á móti vilja sinna kjósenda.

***Páll Þorbjörnsson:** Hv. þm. Vestm. hefir svar að í sinni ræðu hv. þm. Borgf. flestu því, sem mér fannst, að gæfi tilefni til andsvara.

Hv. þm. Borgf. hélt því fast fram, að það hefði verið farið mjög óhöndulega á allan hátt bæði með skýrslusöfnunina og eins með það að vinna úr efni hennar. Kallaði hann þetta hina herfilegustu misbeitingu og sérstaklega vitavert, að Fiskifélagið skyldi hafa snúið sér eingöngu til þeirra manna, sem dragnótaveiðar hefðu stundað, til þess að fá upplýsingar. Mátti skilja hv. þm. Borgf. svo, að pöntuð hefðu verið á kvæðin ummæli um dragnótaveiðarnar frá þessum mönnum. Ég hygg, að hv. þm. hafi ekki ætlað til þess, að menn álitu, að það væri sérstaklega óheppilegt að snúa sér til þeirra manna, sem stunda dragnótaveiðar, um upplýsingar, því að það stendur svo á, að það munu ekki vera neinir þeir menn, sem leitað var til, sem ekki stunda aðrar fiskveiðar jafnhliða. Og ég ætla, að þeir stundi aðrar veiðar lengri tíma árs en þessar. Var því ekki hægt að leita til manna, sem fremur höfðu alhliða þekkingu á gagnsemi og ógagni þessarar veiðiaðferðar en þeir, sem jafnframt öðrum veiðum höfðu stundað dragnótaveiðar.

Í þessu skýrsluformi, sem sent var út til sjómanna, er spurt margra spurninga. Og það er gefið nægjanlegt rúm til að svara þeim. Það eru lagðar fram ákveðnar spurningar um ýmislegt, sem gæti gefið mönnum ástæðu til þess að segja frá ógagni, sem af veiðunum væri. Seinasta spurningin er t. d. svo hljóðandi: „Hvert er álit yðar á þessu veiðarfæri? Teljið kost og löst á því.“ Það er beinlinis lagt fyrir menn að geta bæði um kost og löst. Þá er einnig spurt ýtarlega um veiðarfærakostnað, afla, andvirði aflahlutar og annað, sem mætti verða til upplýsingar.

Ég vil segja hv. þm. Borgf., að þar sem ég þekki bezt til, í stærstu veiðistöð landsins, þar sem nær 80 vélbátar ganga til fiskveiða, munu vera um 20, sem hafa stundað dragnótaveiðar síðasta ár, og færri árin á undan. Nú er mér kunnugt, að það er langt því frá, að þessi skýrslueyðublöð hafi eingöngu borizt í hendur þeim fáu mönnum, sem stundað hafa þessar veiðar. Ég hefi orðið var við allmikið umtal um þessar skýrslur meðal sjómanna, af því að margir hafa fengið þær í hendur, bæði þeir, sem stundað hafa dragnótaveiðar, og ekki hafa gert það. En það vill svo einkennilega til, að í þessari verstöð kemur engin rödd fram til þess að andmæla notkun þessara veiðarfæra, hvorki frá þeim 20, sem stundað hafa dragnótaveiðar, eða frá hinum bátunum 60, sem ekki komu nálægt þeim. Það er alveg sérstakt, ef þessi mikli fjöldi fiskimanna, sem ennþá hafa ekki kynnt þessum veiðarfærum, hefir látið undir höfuð leggja að lýsa ókostunum, sem á þeim væru.

Hv. þm. Borgf. sagði í sinni ræðu, að dragnótaveiðarnar byggðu alveg út öðrum veiðarfærum. Þannig væri það gagnslaust að ætla að stunda veiðar með öðrum veiðarfærum á sömu

slóðum. Nú skyldu menn ætla, að þetta væri eitthvert einsdæmi, að ekki væri heppilegt að stunda veiðar með fjaraskyldum veiðarfærum á sömu slóðum. En ég skal benda hv. þm. Borgf. á það, að á vissum tíma vetrarvertíðarinnar eru feiknir öll af þorskanetum í sjó í Vestmannaeyjum. Og þeir, sem þessar veiðar stunda, telja sig varla fá meiri vágast en þegar veiðiskúturnar koma með handfæri sín. Nú hefir engum dottið í hug að banna handfæraveiðar, þó að þær spilli fyrir netaveiðunum. Þannig mætti lengi telja.

Hv. þm. Borgf. las upp 2 eða 3 skýrslur (PO: Þær voru fleiri.), sem hann þóttist hafa fundið og væru til andmála þessum veiðum. Ég hefi haft tækifæri til þess að skoða þessar skýrslur, eftir að hann talaði. Og hv. þm. Vestm. hefir í sinni ræðu teygð í sundur þennan vef, sem hv. þm. Borgf. var að reyna að spinna úr þessum skýrslum. Ég hygg, að í 2 af þessum skýrslum séu miklu meiri meðmæli með dragnótaveiðunum heldur en hitt. Fyrsta skýrslan, sem hann las upp, mun vera frá Vestfjörðum. Hygg ég, að byrjað sé á því að telja þetta einhver beztu veiðarfæri, sem hægt er að fara með á sjó. Hinsvegar kemur það fram, að menn telja ástæðu til þess, og enda sjálfsgætt, að banna þessar veiðar, meðan hrygningartíminn stendur yfir. Og það er einmitt það, sem sjútvn. hefir lagt til. Hún hefir ekki getað leitað upplýsinga hjá fróðari mönnum en fiskifræðingunum, og till. hefnar um friðunartímann byggjast á því, sem þeir hafa sagt um hrygningartímann.

Þá var hv. þm. Borgf. að tala um Dani og sagði, að þó að takmörk væru sett fyrir stærð skipanna, sem dragnótaveiðar stunduðu, þá væri ekkert í vegi fyrir því, að þeir gætu komið hingað til lands með stærri skip til þess að flytja aflann út. En hvers vegna hafa þeir ekki gert þetta? Hvers vegna hafa þeir ekki komið á undanförnum árum, þegar fór að hausta, með stærri skip til þess að flytja aflann út?

Hv. þm. Borgf. minntist á Londonarfundinn, þar sem rætt var um friðun og nauðsynina á því að vernda stofninn o. fl. Ég verð að segja það, að mér finnst það einkennilegt, að hann skuli halda því fram, að það geti ekki verið nein önnur ástæða til þess, að auka þurfi eða vernda fiskistofninn, en að hann sé að ganga til þurrðar eða eyðileggjast af veiðarfærum, sérstaklega dragnót. Ég veit ekki betur en til séu félög upp um sveitir, sem eru kölluð fiskræktarfélög. Þar er þó ekki hægt að koma við dragnótaveiði. Og til hvers er þá verið að setja á stofn fiskræktarfélög og koma upp laxaklökum? Ekki er það þó af því, að dragnót hafi eyðilaggt stofninn. Nei, það geta legið margar ástæður til þess, að höfð séu með höndum fiskiklök, aðrar en að stofninn sé að ganga til þurrðar, af því að sérstök veiðarfæri hafi verið notuð.

Hv. 2. þm. N.-M. hóf hér mál sitt á því að segja, að hann hefði litið vit á sjávarútvegsmálum og öðru því, sem að sjónum lyti. Hann sagðist, skildist mér, fara eingöngu eftir vilja sjómanna í sínu kjördæmi í þessum efnum. Það væri búið að hringja til sín úr öllum sjávarþorpunum og biðja sig að vera á móti frv. Það

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

væri fróðlegt að spyrja þennan hv. þm., hvort hann þekki svo mikið til í sínu kjördæmi, að hann viti, hvort þeir, sem þar búa, hafi nokkurntíma séð dragnót öðruvísi en þá aftan í bát, og öfundist því yfir að sjá, hvernig aðrir bjarga sér? Reynslan hefir sýnt það bæði nú og áður, að einmitt úr þeim byggðarlögum, þar sem menn þekkja ekki dragnótina, hafa komið mótmæli gegn þessu veiðarfæri, en óðar en búið er að skapa þeim aðstöðu til þess að eignast þetta veiðarfæri og hagnýta sér aflann, þá fara þessir sömu menn að óska eftir því að mega fiska og fá upphafin þau bönd, sem þeir sjálfir hafa komið á.

Þá vilja margir ekki opna þessar veiðar nema fyrir heimamönnum. Og hvers vegna? Er þetta ekki beztu sönnunin fyrir því, að það er ekki annað en skilningsleysi og þröngsýni, sem gengur til þess, að menn eru á móti dragnótaveiðunum. Hvers vegna ættu þessar fiskveiðar að vera hættulegri, ef þær eru stundaðar af aðkomumönnum en heimamönnum? Eru líkur til þess, að þeir, sem byrjaðir eru á þessum veiðum, séu verr hæfir til þess að stunda þær en hinir?

Þá var þessi sami hv. þm. að tala um þann hringlandaskap, sem lýsti sér í því, ef þeir menn, sem áður hefðu greitt atkv. á móti þessu máli, færu nú að greiða atkv. með því. Ég verð að segja það, að mér finnst það koma úr hörðustu átt, ef þessi hv. þm. er að tala um hringlandahátt í málum; síðan ég kom á þingið, og mín þingseta er nokkuð jöfn hans, hefi ég orðið þess var, að hann hefir skipt um skoðun, og ég ætla, að það hafi ekki verið af öðru en því, að svo mikið af rökum hefir horizt í hendur hans, að hann hefir verið knúinn til þess að breyta skoðun sinni, og yfirleitt má segja, að svo mikið af rökum hafi komið í ljós í þessu máli undanfarin ár, og einkum þá nú með skýrslum Fiskifélagsins, að það er engin furða, þótt allmargir hafi skipt um skoðun.

Umr. frestað.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var enn fram haldið 2. umr. um frv.

*Gísli Guðmundsson: Ég kann ekki við það, að láta þetta mál fara svo gegnum umr., að ég segi ekki um það nokkur orð, enda þótt ég telji, að það hafi verið rætt rækilega af sumum öðrum hv. þm., einkanlega hv. þm. Borgf., út frá því sjónarmiði, sem ég tel heppilegast. Ég verð að segja, að mér finnst það vera mikil þrautseigja, sem þeir hv. þm., sem vilja opna landhelgina, sýna í þessu máli, því að þetta mun vera í 4. eða 5. skipti, sem af þeirra hálfu er flutt slíkt frv. á Alþ., og þau hafa öll verið felld, flest með miklum atkvæðamun. Það er sérstaklega eitt dæmi um það, sem ég vil benda á. Árið 1932 voru gefin út bráðabirgðalög af þáv. atvmrh. um það að opna landhelgina að þessu leyti, og þessi bráðabirgðalög voru í gildi þá um sumarið, en það reis svo mikil andúð gegn málinu hjá fiskimönnum, að þegar þing kom saman, þá voru þau felld; þingið sá sér ekki annað fært en að taka tillit til hinna sterku radda frá sjó-

mönnum. Í þessu frv., sem hér liggur fyrir, er aðallega farið fram á 4 breyt. á núv. löggjöf. Í fyrsta lagi lenging veiðitímans, í öðru lagi afnám á hinum svokölluðu héraðsbönnum. Í þriðja lagi er farið fram á, að sektir verði lákk- aðar fyrir brot á l., og í fjórða lagi vilja þeir koma því inn í l., að það sé leyfilegt að selja þeim aftur veiðarfæri, sem hafa orðið brotlegir við l. og veiðarfærin gerð upptæk hjá. Ég verð að segja, að mér finnst þessar breyt. afaróvið- kunnanlegar; það litur ekki út fyrir, að þeir. sem að frv. standa, ætlist til, að þessi l. séu haldin eða vilji draga úr aðhaldinu um að halda þau. Það getur verið, að það megi til sanns vegar færa, að sektirnar í nügildandi l. séu of háar. vegna þess að það er hæpið, að þær fáiast greiddar. Ég vil segja það, að frá mínu sjónarmiði miða þessar breyt. sem sagt alls ekki til bóta, og ég mun hiklaust greiða atkv. á móti frv. eins og það liggur fyrir, og eins þó að samþ. verði þær brtt., sem sjútvn. hefir borið fram. Sérstak- lega er mér kunnugt um það, að gagnvart því ákvæði, að afnema héraðssamþykktirnar, er all- mikil og hörð andstaða. Yfirleitt er mér ekki kunnugt um, að sú andstaða, sem hefir verið gagnvart því, að rýmka til í landhelginni fyrir dragnótaveiðar, hafi rénað á nokkurn hátt, a. m. k. ekki þá nema í þeim tilfellum, þar sem kann að vera, að einhverjir menn hafi sjálfir hags- muna að geta, að landhelgin sé opnuð að þessu leyti. Og ég vil segja, að ef á að fara að bera þeim mönnum á brýn, sem hafa verið á móti opnun landhelginnar, eins og hv. 3. landsk. gerði, og enda hv. þm. Vestm. líka, að þeim gengi það til, að þeir bæru ekki fullkomlega skyn á þetta mál, eins og hv. þm. Vestm. sagði, eða að þeir öfunduðust yfir annara bjargræði, eins og hv. 3. landsk. vildi halda fram, þá álit ég, að sé full- komlega réttmætt að láta sér detta í hug, að þessi ákafi sumra manna fyrir því, að land- helgin verði opnuð, geti staðið í sambandi við einhverja eiginhagsmuni, en mér finnst, að aðrar eins ásakanir og þær, sem hv. 3. landsk. kom með, séu algerlega óforsvaranlegar, þar sem hann var með þær getsakir, að andstaða manna gegn frv. væri af því spröttin, að menn öfund- uðust yfir því, að aðrir skyldu geta bjargað sér. Ég vil mótmæla þessu sem algerlega óviðeigandi á þessum stað og óréttmætu þar að auki.

Það er svo, að það er margt, sem athuga þarf í þessu máli og mælir á móti, að frv. verði samþ., og hefir það verið ýtarlega rakið af öðr- um hv. þm. Mér dettur í hug eitt atriði, sem ég hefi ekki tekið eftir, að bent hafi verið á áður. Það er svo um þann fjörð, sem ég er kunnug- astur, þar sem þessi dragnótaveiði hefir verið stunduð, sem sé Þistilfjörðinn, að þar hagar svo til, að í fjörðinn renna allmar gar laxár, sem eru allmiklar veiðiár, og sérstaklega má búast við, að verði miklar veiðiár í framtíðinni. Ég hefi sjálfur séð og líka verið tjáð af kunnugum mönnum, að þarna hafi verið stundaðar veiðar með dragnót rétt úti fyrir þessum árósum, og ég vil sérstaklega beina því til þeirra, sem sérstak- lega eiga að fjalla um þetta mál, sem sé sjútvn., hvort ekki sé ástæða til sérstakrar athugunar, því að ég álit, að hér sé ekki um svo lítið

atriði að ræða. Það hefir verið talað um, að þyrfti að banna laxveiðar í sjó. Hér er um all- mikla hættu að ræða fyrir laxveiði og laxafjöl- g-un, þar sem svo hagar til, að dragnótaveiðar eru stundaðar rétt fyrir framan ósana á ám, þar sem laxinn liggur fyrir utan og hægt er að taka hann í stórum stíl með slíkri veiðiaðferð.

Ég sé, að einn af sjútvnm., sem einnig átti sæti í sjútvn. í fyrra og ásamt mér gaf þá út minni- hlutanál., hv. 6. þm. Reykv., skrifar nú undir þetta nál., en með fyrirvara. Ég hefi ekki heyrt hann gera grein fyrir honum við þessa umr., en verið getur, að hann hafi gert það, þegar ég hefi verið fjarstaddur. (SK: Ég hefi gert það). Ég vona þá, að fyrirvarinn sé í því fölginn, að hann sé á móti frv. og ætli að greiða atkv. gegn því, því að samkv. þeim rökum, sem við vorum sam- mála um í fyrra og settum í okkar nál., sé ég ekki annað en hann hljóti að vera það. Ég vil með leyfi hæstv. forseta lesa upp nokkur orð úr þessu nál. okkar, sem við hv. 6. þm. Reykv. skrifuðum undir, og ég vona, að hann sé fylli- lega samdóma. Þar stendur svo:

„Minni hl. telur, að fara verði sérstaklega getilega í öllu því, er teljast mætti til þess fall- ið að draga úr verndun landhelginnar frá því, sem nú er, og telur ekki, að slíkt geti réttlætzt sem kreppuráðstöfun.“

Ennfremur stendur í nál:

„Fiskimenn víðsvegar um land eru því mjög mótfallnir, að rýmkað verði um leyfi til drag- nótaveiðanna, og afnám héraðabannanna sætir sérstaklega harðri mótspyrnu frá þeim, sem að þessum bönnum hafa staðið. Og meðan ágrein- ingur um áhrif þessarar veiðiaðferðar er svo mikill sem nú, virðist með öllu ófært að taka þennan sjálfsákvörðunarrétt af héruðunum, enda mundi rýmkunin sumstaðar aðallega verða til hagsbóta fyrir útlendinga.“

Mér virðist, að nú sem fyrr sé aðalröksemd hv. flm. sú, að þetta sé einskonar kreppuráð- stöfun fyrir útgerðina. Og þeir, sem á síðasta þingi hafa slegið föstu með yfirlýsingum og at- kvgr., að slík ráðstöfun gæti ekki réttlætzt sem kreppuráðstöfun, hljóta einnig að vera nú á móti þessu frv., og þeir, sem hafa slegið því föstu, að með öllu sé ófært að taka þennan sjálfs- ákvörðunarrétt af hérunum, hljóta einnig að vera á móti þessu frv., því að í því er það aðal- atriðið, að taka þennan sjálfsákvörðunarrétt af héruðunum, og þeir, sem hafa verið með því í fyrra, að meðan svo mikill ágreiningur væri um málið, væri ekki hægt að breyta þessari löggjöf, hljóta að vera á móti þessu frv., því að ég sé ekki betur en að nú sé alveg sami ágreiningur- inn til staðar og var í fyrra, þegar þetta mál var hér til meðferðar.

*Pétur Ottesen: Ég held, að ég verði að byrja á að vekja athygli hæstv. forseta á því, að að- aldragnótamennirnir hafa nú horfið úr d., og vil ég skjóta því til hæstv. forseta, hvort hann vildi ekki grennslast eftir, hvernig ástatt er um þessa menn. (Forseti hringir).

Hv. þm. N.-Þ., sem síðast talaði, benti alveg réttilega á það, sem ekki hafði áður komið fram við þessa umr., hver stefnubreyt. hér er á ferð-

inni, þar sem Alþingi hefir talið ekki einu sinni rétt, heldur einnig sjálfsagt að viðurkenna sjálfs-ákvörðunarrétt héraðanna í landinu til að nota slíkt veiðarfæri sem dragnótin er, og hversu gersamlega þetta, sem nú kemur hér fram, brýtur í bága við þessa stefnu Alþingis, og jafnframt, hve varhugavert það er í raun og veru að stíga slík spor sem þessi án þess að leita í nokkru álits þessara aðilja, og án þess að nokkuð hafi komið fram um það, að þeir vilji slaka til á þessum rétti sínum. Þetta virðist því vera nokkuð mikil einræðiskennd og nokkur harðleikni, sem fram kemur af hálfu þessara manna, sem telja sig vera ákaflega mikla lýðræðissinna, sem vilji taka tillit til kjósendanna og fjöldans. Alstaðar þykjast þeir vilja láta almenning ráða, allar reglur og öll l. skuli færast í það horf. að vilji fjöldans komi fram. En hvernig kemur svo þetta lýðræði þeirra fram í þessu máli? Jú, það kemur þannig fram, að hér á að takmarka svo geipilega sem unnt er einmitt þennan sjálfs-ákvörðunarrétt fjöldans, sem þeir eru að tala um, að eigi að vernda og verja og fara eftir í einu og öllu. Það er stundum svo, að orð og verk eru sitt hvað og rekast stundum allþýrmilega á, og mér virðist það koma kannske einna átakanlegast fram í þessu frv. Þetta sýnir jafnframt það, hvað mikil alvara er á bak við allt þetta tal um, að einstaklingarnir í þjóðfél. eigi að ráða og þeirra álit og vilji að vera ráðandi í framkvæmd hlutanna. Og eins og hv. þm. N.-Þ. sagði, þá er þetta mál fullkomlega þess vert að athuga það atriði þessa frv., að felldur skuli niður þessi viðurkenndi sjálfsákvörðunarréttur héraðanna, í sambandi við þetta sifellða tal um, að það sé fjöldinn, sem eigi að fá að ráða.

Háttv. dragnótamenn vörðu hér miklum tíma í gærðag til þess að reyna að hnekkja því, sem ég hafði sagt, að ég kynni ekki við þessa aðferð, sem Fiskifélag Íslands sem opinber stofnun hefði beitt við þessa skýrslusöfnun, eða hvernig grundvöllurinn hefði verið lagður að þessari skýrslusöfnun. Þessir dragnótamenn og rányrkjumenn á sjónum og forstandsmenn að rányrkjunni í landhelgi þessa lands hafa reynt að hnekkja þessum orðum mínum. Ég benti á það allrækilega, að tilgangurinn með þessari skýrslusöfnun hefði átt að vera sá, að fá sem gleggsta hugmynd um, hvernig fiskimenn úti um allt land litu á dragnótaveiðina, og skapa þannig grundvöll í málinu, sem byggja mætti á. Þetta var fyrst og fremst tilgangurinn. Má því öllum vera ljóst, þar sem þetta var framkvæmt þannig, að eingöngu var snúið sér til þeirra manna, sem dragnótaveiðar stunda, en algerlega gengið framhjá hinum, hvernig með slíkum hætti er hægt að afla skýrslna, sem gefi til kynna almennan vilja sjómanna í landinu. Í þessu kemur líka fram, ekki síður en því atriði, sem hv. þm. N.-Þ. minntist á, hvernig þessir menn, sem alltaf eru með það á vörum, að fjöldinn eigi að ráða, vinna að því að láta vilja fjöldans koma sem bezt fram, að þarna taka þeir einungis til greina álit þeirra fáu manna, sem dragnótaveiðar stunda, en ganga alveg framhjá hinum, sem eru miklu fleiri. Út frá þessu vilja þeir svo draga almenna skoðun og álit fiskimanna í

þessu efni. Hér hefir því Fiskifélag Íslands lagt algerlega rangan grundvöll og hlutdrægan, að því er snertir almennan vilja fiskimanna, og svo misnotar sjútvn. Þetta í samræmi við þennan tilgang og dregur af þessu aðra ályktun, að þarna komi fram hinn almenni vilji fiskimanna landsins, sem er vitanlega algerlega rangt. Þessar skýrslur eru líka til komnar að tilhlutun sjútvn., og þeir hafa sjálfsagt stýrt þennanum, þegar þessum skýrslum var safnað, og þeir hafa haldið áfram að stýra þennanum eingöngu til þess að geta notað þetta sem blekkingaratriði gagnvart þinginu. Svona er nú undirstaðan undir þessari skýrslusöfnun, og svona eru þær notaðar hér á þingi. Þarna er þeim hlutum alveg rétt lýst. Það er því alveg tilgangslaust fyrir þessa háttv. dragnótamenn og rányrkjumenn á sjónum að reyna að hnekkja nokkru af því, sem hér hefir verið sagt um tilganginn með og meðferðina á þessum skýrslum.

Þá benti ég ennfremur á hitt, tilhneigingu n. til þess að fara ekki einu sinni rétt með það, sem í skýrslunum stendur, því að þau andmæli, sem þarna standa gegn dragnótinni, og lýsingar á skaðsemi þessa veiðarfæris fyrir allar fiskveiðar, sem fram koma í þessum skjölum og mér tókst að reka augun í á þeim örfáu mínútum. sem ég hafði þessi skjöl í höndum, því að þegar ég hafði lokið ræðu minni, voru þessar skýrslur á augabragði teknar af mér, svo að mér hefir enginn kostur gefizt á að gagnrýna þær og athuga sem vert væri. (Þm. Vestm. leggur mikinn skjalabunka á borðið fyrir framan þm. Borgf.). Já, nú eru mér afhentar skýrslurnar. Þegar ég er með mína síðari ræðu og get ekki lesið þær fyrr en ég er dauður og má ekki tala oftar. Þarna kom nú alveg rétt og glögg lýsing á aðferðum og vinnubrögðum þessara hv. dragnótamanna. Þar með legg ég þessa göfugu speki við hliðina á mér, og ætla ég þá að ljúka við það, sem ég var að segja, þegar hv. þm. Vestm. rétti þetta dýrmæti að mér. Þeir reyna að verja þetta atriði með því að segja, að ég hafi ekki lesið nema tvö bréf, en þeir voru 6 staðirnir. sem ég vitnaði í. Hv. 3. landsk. sagði líka, að ég hefði lesið það fyrst, sem ég las síðast. Einnig þetta atriði, þótt smátt sé, sýnir, hvernig þessir hv. dragnótamenn og rányrkjumenn á sjónum hafa hausavíxl á öllu.

Til þess að reyna að hnekkja þessu var lesið upp úr bréfi frá Jörundi í Hrísey, þar sem átti að vera farið lofsamlegum orðum um dragnótaveiðina, og þótti forsvarsmönnum þessa máls þetta ekki koma vel heim við það, sem ég las, en gátu þó ekki hnekkst neinu, því að þetta stóð í bréfinu. En ég vil spyrja: Hvernig stendur á því, að Jörundur í Hrísey svo að segja endar sitt bréf á að segja, að hann sjái sér ekki fært að stunda þessa veiði, nema sem svarar 3 mánuðum á ári, og einmitt þann tíma, sem heimilt er að nota þessa vörpu. Ef ekki má byggja eitt-hvað á því, sem verður niðurstaðan hjá þessum hv. bréfitara, þá veit ég ekki, hvað það er, sem á að byggja á, því að þetta er ályktun, sem hann dregur af sinni reynslu sem dragnótamaður, að hann telur, að ekki sé rétt að leyfa neina rýmkun. Og svo taka þessir hv. dragnótamenn

og rányrkjumenn á sjónum þetta sér til inn-tekta, sem eru hin kröftugustu mótmæli gegn þeirri dragnótaveiði, sem þeir fara fram á í sínu frv. En jafnvel þó að ég hefði lesið skakkt, þá væri það ekki nema vorkunnarmál, þar sem ég hefi ekki fengið að hafa skýrslurnar nema óstuttan tíma, en þeir hafa legið á þessum skjölum eins og ormar á gulli og sögið úr þeim allan merg og kraft, sem þeir hafa getað, og lagt í þetta nál. sitt og ræður um þetta mál.

Viðvikjandi því, að þetta veiðarfæri sé ekki skaðlegt gagnvart öðrum fiskveiðum, þá liggur hér ekkert fyrir um það. Hér liggja engar skýrslur fyrir nema frá dragnótamönnum. Ef menn eiga að fá réttar ályktanir um þetta mál, hversu mikil raunveruleg gagnsemi sé af þessum dragnótaveiðum, sem þeir telja, að gefi útflutningsvöru fyrir 70 þús. kr., þá verða að liggja fyrir upplýsingar frá öllum, sem stunda fiskiveiðar hér við land og hvað mikið þær veiðar, sem stundaðar eru með öðrum veiðarfærum en dragnóttinni, rýrna fyrir dragnótaveiðina. Og þegar sú rýrnun er dregin frá þeim tekjum, sem dragnótaveiðin gefur, þá fyrst er hægt að sjá, hvað miklar tekjur raunverulega fást af þessari veiði, og ég er sannfærður um, að hagnaðurinn verður enginn, heldur það gagnstæða. En framhjá þessu er algerlega gengið, og það er gert vitandi vits og að yfirlögðu ráði til þess að geta komið með fullkomlega hlutdrægan samanburð í þessu máli, og svo er það notað til að draga af því almenna ályktun.

Ég ætla ekki að fara laugt út í það, er hv. forsvarsmenn þessa máls voru að tala um það fangaráð, sem þeir þóttust hafa fundið upp á, að stækka möskvana á dragnótunum, sem þeir nefna „ákvæði um lágmarkshyngd fiskjar, sem veiddur er í dragnót og hafður til sölu.“ Ég hefi áður bent á, að þetta er fánýtt, nema ætti að setja eftirlit á sjávarbotni til að ekki færi í þetta veiðarfæri fiskar nema af vissri stærð. En það, sem þýðingu hefir í þessu efni, er það, að allt, sem í þessa vörpu fer, verður fyrir sömu tortimingunni, hvort sem það er nytjafiskur eða ungviði. Vitanlega tortímist þetta, og það er niðurskurður á þeim stofni, sem nytjafiskurinn vex upp af. Svo fingert veiðarfæri sem dragnótin er, hefir þetta ákvæði því enga praktiska þýðingu, svo framarlega sem nótin er ekki þannig, að hún sleppi svo og svo miklu af nytjafiski í gegnum sig líka. Það getur verið, að gagnvart botnvörpunni hafi þetta meiri þýðingu, því að það veiðarfæri er allt miklu stórfelldara; það er ekki eins næmt og gengur ekki eins nærri. Þó held ég, að reynslan hafi sýnt, að það eina, sem verulega þýðingu hefir, til þess að sporna á móti eyðingu fiskstofnsins, þar sem botnvörpur og dragnætur eru notaðar, sé að koma á meiri friðun, þannig að landhelgin sé ekki fullnægjandi til þess að vernda ungviðið fyrir tortimingu þessara veiðarfæra, heldur þurfi að færa mikið út kvíarnar í þessu efni, ef ekki á að stefna út í beinan voða. Þetta ákvæði um möskvastærðina er því ekki í þessu sambandi til annars en að slá ryki í augu manna og til þess að friða vonda samvizku, sem virðist dálítið farið að bóla á hjá dragnótamönnum þessarar

hv. deildar, þessum rányrkjumönnum sjávarbotnsins.

Forsvarsmenn þessa frv. hafa allmikið haft á oddinum fiskifræðinga þessa lands, bæði fyrr og síðar, og þó einkum og sérstaklega Árna Friðriksson. Hann hefir verið þeirra sverð og skjöldur, sem þeir hafa borið fyrir sig í tíma og ótíma, er þeir hafa verið að telja mönnum trú um, að fiskstofninum hér við strendur landsins stafaði ekki svo mikill háski af botnvörpu- og dragnótaveiðum eins og sjómenn og fleiri vildu láta í veðri vaka. Ég hefi áður bent á, að í skjali því, sem Árni Friðriksson sendi Alþingi um þetta efni, skaut því upp hjá honum, að hann byggist við, að afleiðingin af því að leyfa dragnótaveiðar, eins og lagt er til í þessu frv., miklu lengri tíma að sumrinu og afnema héraðabönnin, gæti orðið sú, að gera þyrfti sérstakar friðunarráðstafanir gagnvart kolanum, til þess að hann yrði ekki alveg uppurinn hér við strendur landsins. Svo að þessu leyti er álit Árna Friðrikssonar ekki ótvíræð heimild, eða öllu leyti innlegg fyrir málstað þessara manna, eins og þeir vilja vera láta. Það má öllum vera ljóst, hvaða þýðingu það hefið fyrir þjóðina, ef svo nærri væri gengið fiskstofninum við strendur landsins, að við gereyðingu lægi, jafnvel þó að hægt væri að hjarga honum við aftur með friðunarráðstöfunum. Það mundi koma tímabil, meðan fiskurinn fengi ráðrúm til að vaxa upp aftur, sem erfitt gæti orðið fyrir þjóðina að komast yfir. Ég skal í þessu sambandi, úr því að alltaf er verið að tala um Árna Friðriksson og nota álit hans sem meginröksemd í þessu máli, benda á nýleg ummæli eftir honum, sem dragnótamönnum hefir ekki þótt ástæða til að láta koma fram við þessa umr. Þau ummæli komu fram á nýafstöðnu fiskiþingi og snerta nokkuð þetta mál. Á þessu fiskiþingi var meðal annars tekin til meðferðar þáttill, sem samþ. var á síðasta Alþingi og við hv. þm. G.-K. vorum flm. að. Í því sambandi var því hreyft, að einhver mistök mundu hafa orðið á því að koma þessu mikla nauðsynjamáli á framfæri á fundi, sem stóð til að halda í London. Þessum umræðum um það, hver nauðsyn væri fyrir okkur Íslendinga að fá frekari friðun á fiskimiðum vorum heldur en nú er, tók Árni Friðriksson m. a. þátt í, og upplýsti hann, að verið væri að draga saman gögn fyrir því, hver höfuðnauðsyn væri á því fyrir alla, sem fiskveiðar stunda við strendur Íslands, að fá meiri friðun á komið. Hann segist játa það, að fiskstofninn sé að ganga til þurrðar, og að því sé tímabært að taka til athugunar friðun á einstökum fiskisvæðum. Þetta segir Árni Friðriksson þarna á fiskiþinginu, að nú sé svo komið hjá okkur, að fullkomlega sé tímabært að fara að taka til athugunar friðun á ýmsum fiskisvæðum til þess að viðhalda fiskstofninum við strendur Íslands, og það er einmitt hann, sem fenginn er til að skrifa álitsskjal um viðhorfið í þessum efnunum hér heima. sem átti að leggja fyrir þennan fund, sem haldinn var í London og hafði hliðstæð málefni til meðferðar. Ég hefi séð eftirrit af þessu álitsskjali Árna Friðrikssonar, þar sem hann færir góð og gild rök fyrir því, að ef haldið verður

áfram í sama horfi og verið hefir með botnvörpuveiðar hér við land — og á hann þá vitanlega við dragnótaveiðar ekki síður — þá stefni til þess, að stórkostleg fiskfækkun eigi sér stað, og því sé það hagsmunamál allra þeirra, sem fiskveiðar stunda við strendur Íslands, að fá landhelgina færða út. Er þá sérstaklega bent á Faxaflóa til friðunar, því að af fiskiveiðum hér við land innfjarða sé sá staður langsamlega bezt til þess fallinn að vera klakstöð. (JJós: Hann er að tala um botnvörpuveiðar). En það er nákvæmlega sama máli að gegna um dragnótaveiðarnar, nema hvað þær eru að því leyti hættulegri, að botnvarpan er notuð utan landhelgi, en með dragnótinni er hægt að sópa allar vikur og voga, þar sem ungvíðið leitar skjóls við strendur landsins. (JJós: Segir Árni Friðriksson það?). Nei, en rannsóknirnar sýna það, sem gerðar hafa verið með Þór og fleiri skipum, að geysilegur munur er á því, hvað fiskmargdöin er meiri innan landhelginnar en utan. Af hverju stafar það? Af því að afleiðingar botnvörpuveiðanna eru farnar að koma fram utan landhelginnar, en áhrif hinna hliðstæðu veiða með dragnótum inni á fjörðum og flóum hafa að undanförunu ekki verið farin að segja til sín nema í litlum mæli. Hitt er vitanlegt, að þegar þetta frv. er orðið að l., verða dragnótaveiðarnar ekki aðeins jafnskæðar, heldur miklu skæðari heldur en botnvörpuveiðarnar utan landhelgi.

Það væri vitanlega enginn grundvöllur undir okkar kröfum um aukningu á landhelginni, ef svo ætti ekki að verja landhelgina algerlega fyrir allri botnvörpu og dragnótaveiði. Því hvað ætli útlendingar fari að gefa eftir rétt sinn til fiskveiða hér, ef við svo eyðileggjum þann árangur, sem af því gæti fengist, með auknum dragnótaveiðum innan landhelgi? Slíkt nær vitanlega ekki nokkurri átt. Ef við nú, samtímis því að við leitum til Englendinga og annara stórhjóða, sem hér eiga hagsmuna að gæta, um rýmkun landhelginnar, ætlum að opna landhelgina upp á gátt fyrir dragnótaveiðum, ekki aðeins okkar, heldur einnig Dana og Færeyinga. Þá er algerlega hrúinn grundvöllurinn undan því, að við séum af friðunarástæðum að fara fram á þetta. Í augum hinna erlendu þjóða er þá ekki eftir önnur ástæða en sú, að okkur Íslendingum þyki gott að sitja einir að veiðunum inni á vissum svæðum og viljum þannig ganga á rétt þeirra, án þess að þær fái nokkurt öryggi á móti. Á alvarlegi hlutur liggur því fyrir, að ef þetta spor er stigið, sem hér er farið fram á, þá er ekki aðeins frestað um ófyrirsjáanlega framtíð væntanlegum árangri af því, að við höfum nú fengið Englendinga til þess að líta á nauðsyn okkar og taka þetta mál fyrir til athugunar, heldur líklega loku skotið fyrir alla möguleika í því efni. Það er þetta, sem menn verða að gera hér upp við sig, hvort þeir vilja taka þá stundarhagsmunum, sem menn kunna að geta haft af dragnótaveiðum hér við land, fram yfir þá hagsmunum, sem í því felast að fá rétt til þess að færa út takmörk hins friðaða svæðis. Um þetta greiða menn atkv., svo framarlega sem menn líta á málið frá réttu sjónarmiði.

Ég býst alveg við því, að ef leitað væri álits

sjómanna almennt um gagnsemi og skaðsemi dragnótaveiðanna, þá mundi útkoman verða sú. að það væri síður en svo ávinningur að dragnótaveiðunum, þegar á allt er litið, miðað við veiðileyfi núgildandi löggjafar, hvað þá ef opnað væri upp á gátt, eins og hér er farið fram á, og skapaðir möguleikar fyrir Dani og Færeyinga til þess að stunda þessar veiðar við hlið okkar sjálfra.

Það var einhver að tala um það hér í gær, því Danir hefðu ekki komið hingað upp undanfarin ár með sína minni báta og móðurskip. Þeim hefir bara ekki þótt taka því síðari hluta sumars, þegar allra veðra er von. Hinar þröngu takmarkanir laganna hafa þannig valdið því, að Danir hafa ekki enn komið hingað nema í smáum stíl til dragnótaveiða. En þegar þeir eiga að hafa fyrir sér alla sumarmánuðina, þá horfir málið öðruvísi við frá þeirra sjónarmiði. Það mun reynslan sýna, ef svo ógiftulega tekst til, að landhelgin verður opnuð svo upp á gátt sem ætlað er til með þessu frv.

Hv. 1. þm. Rang. hefir ekki viljað viðurkenna mikið um það hér á Alþingi, að fiskstofninum væri hætta búin af hinum miklu veiðum. Það er því bezt að láta hann koma hér fram við hliðina á Árna Friðrikssyni með ummæli sín á fiskiþinginu. Það er hér birtur útdráttur úr ræðu hans, og segir þar m. a., með leyfi hæstv. forseta:

„Ræðumaður kvaðst játa það, að sumar fiskitegundir væru að þverra hér við land, enda væri það eðlileg afleiðing af hinum stórfelldu botnvörpuveiðum, sem reknar væru hér við land.“

Hv. 1. þm. Rang. viðurkennir hér háskann, sem af botnvörpuveiðunum stafar, og ég ætla, að það verði haldlítið, þótt hv. þm. Vestm. vilji hér e. t. v. gripa í það hálmstrá að heimfæra þetta einungis yfir á þær botnvörpu, sem togararnir nota. Hv. þm. á hér vitanlega við hverskonar botnvörpuveiðar sem er, og dragnótin er ekki síður botnvarpa heldur en sú varpa, sem togararnir hafa í eftirdragi.

Það er sorgleg tilhugsun fyrir alla landsmenn, ef svo á hér til að ganga í þessum málum og að er stefnt með þessu frv. Á síðasta þingi er samþ. till. um að reyna að fá landhelgina færða út og friða þannig tiltekin fiskisvæði. Svo er fiskifræðingur fenginn til að skrifa langa ritgerð um nauðsyn þessarar kröfu okkar, sem er byggð á því, að fiskstofninum stafar mikil hætta af öllum botnvörpuveiðum. Þetta verður til þess, að það opnast augu ráðandi manna í þeim löndum, sem rétt telja sig hafa til fiskveiða hér við land utan hinnar viðurkenndu landhelgi, svo að þeir taka í fyrsta sinni vel í málið, þótt þeir vilji að visu fá lagðar fram þær rannsóknir, sem vísindamenn okkar hafa gert á þessu sviði og allar staðfesta, að kröfur okkar eru á rökum reistar. En svo á næsta þingi eftir að þessi stóri sigur er unninn, á að opna landhelgina upp á gátt til botnvörpuveiða fyrir alla þegna hins gamla danska ríkis og kippa þar með grundvellinum undan kröfum okkar, einmitt þegar við erum að nálgast hið langþráða takmark. Ég vænti þess fullkomlega, að þetta verði fyrirbyggð. Það verður nógu erfitt fyrir okkur að

verja það út á við, að slíkar till. hafa komið fram á Alþingi, þótt þær nái ekki samþykki. Það er þung ábyrgð, sem hvílir á hv. þm., sem hér eiga að leggja niður umboð sitt eftir nokkra daga, ef þeir láta það verða sitt síðasta verk að samþ. þetta frv. og eyðileggja þar með þá möguleika, sem virðast blasa við okkur, ef við högum okkur eins og skynsamir menn, til þess að fá viðurkenningu stórhjóðanna á rétti okkar til þess að friða stærra svæði en áður og tryggja þannig framtíð fiskveiðanna hér við land til hagsbóta fyrir alla, sem þær stunda.

Ég skal svo ekki fara fleiri orðum um þetta mál. Það hafa náttúrlega komið fram fjöldamörg minniháttar atriði í þessum umr., sem ástæða væri til að svara, en það, sem ég hefi gert að umtalsefni nú, virðist aðalatriðið eins og sakir standa, og því verður að leggja á það aðalþungann.

Forseti (StJSt): 2. umr. um þetta mál hefir nú staðið allengi, og hafa verið fluttar 11 eða 12 ræður. Þykir því hlýða að draga úr umr., og verður fyrst um sinn aðeins leyfður 5 mínútna ræðutími.

***Þorbergur Þorleifsson:** Ég vil ekki láta þetta mál fara svo út úr d., að ég geri ekki grein fyrir atkv. mínu með örfáum orðum.

Þetta mál hefir nú legið fyrir þing eftir þing, og hafa að sjálfsögðu komið fram öll þau rök, sem færa má bæði með því og móti. En mér blandast ekki hugur um, að það hníga öll rök meir og meir í þá átt, að það beri að leyfa dragnótaveiðar frekar en nú er. Jafnvel þótt menn geti verið í dálitlum vafa um, hvort rétt sé að leyfa dragnótaveiðar að jafnaði, þá er það ekki vafa undirorpið, að eins og nú er hátt að afkomu sjávarútvegsins og atvinnulífi í landinu, er full ástæða til að reyna þá rýmkun, sem hér er farið fram á, sem einskonar kreppuráðstöfun, bæði til þess að auka atvinnu í landinu og styðja smáútveginn. Auk þess má líta á það, þegar svo ákaflega mikil gjaldeyrisvandráði eru eins og á yfirstandandi tíma, að þær fisktegundir, sem með dragnótinni eru veiddar, eru mjög verðmætar og gefa því mikinn erlendan gjaldeyri.

Eins og áður er sagt, tel ég tvímælalaust ástæðu til, undir þeim kringumstæðum, sem nú ríkjja, að leyfa dragnótaveiðar. En af því að ég hefi á undanförnum þingum verið frekar andstaður því, að þessi rýmkun á banni gegn dragnótaveiðum væri veitt, þá vildi ég gera grein fyrir, af hverju það stafaði, að ég hefi skipt um skoðun í þessu máli og tel réttmætt, að sú rýmkun, sem nú er farið fram á, sé veitt.

Hv. þm. Borgf. er einn af þeim mönnum, sem skeleggastir hafa verið á undanförnum þingum í baráttunni gegn því, að dragnótaveiðar væru leyfðar. En það blandast engum hugur um það, sem hlustað hefir á ræður hans á undanförnum þingum og aftur nú, að jafnvel hann er farinn að linast í þessu máli. Við vitum, að þessi hv. þm. er bæði skeleggur og nokkuð rókfastur í sínum ræðum, en það mun engum blandast hugur um, sem heyrði síðustu ræðu hans hér í hv. d., að hann er kominn í algert rökþrot við að

verja skoðun sína í þessu máli. Ég hygg, að svo muni fara, að augun opnast á fleirum og fleirum fyrir því, að ekki sé rétt að bægja sjómönnunum lengur frá þessari dýrmætu veiði.

Ég vildi með þessum fáu orðum aðeins gera grein fyrir atkv. mínu.

***Finnur Jónsson:** Ég sé, að umr. eru að fjara út, en vil þó nota þær fáu mínútur, sem mér eru heimilar. Ég vil fyrst og fremst gera aths. við þá staðhæfingu hv. þm. N.-Þ., að andstaðan gegn þessu máli hefði ekki rénað síðan í fyrra. Ég vil hinsvegar álíta, að andstaðan gegn þessu máli sé nú svo brotin á bak aftur, að því sé fullur sigur vis að þessu sinni. Þetta sést meðal annars á samþykkt frá flokksþingi framsóknarmanna í vetur, þar sem flokkurinn telur endurskoðun á dragnótalöggjöfinni mjög nauðsynlega. Ég ætla, að hér hafi verið átt við það, að ríkka ætti um leyfi til þessarar veiða, vegna þess að ráðh. flokksins hefir lýst yfir því hér, að hann væri hlynntur styrkjum til hraðfrystihúsa í verstöðvum, en bygging slíkra húsa er alveg þýðingarlaus, ef ekki er rýmkað um leyfi til dragnótaveiða. Það er fullkomin fjarstæða, að það svari kostnaði að fara að byggja slík hús til þess að frysta þorsk og aðrar ódýrar fisktegundir. Við þetta bætist, að sjálfstæðismenn flytja nú frv. um styrk til hraðfrystihúsa, og við alþýðuflokksmenn annað, sem er enn yfirgrípsmeira. Allt þetta bendir eindregið í þá átt, að leyfi til dragnótaveiða í landhelgi eigi meira fylgi að fagna á þingi en nokkru sinni fyrr. Það má því telja fullvíst nú, að þetta mikla velferðarmál nái fram að ganga að þessu sinni með þeim brtt., er sjútvn. flytur við það. En þær ganga í þá átt, að koli sé ekki veiddur um hrygningartímann, að ákveðin sé möskvastærð og ráðh. ákveði þunga þess kola, er megi selja. Með þessum ákvæðum er viðgangur kolans betur tryggður en nokkurs annars fisks hér.

***Gísli Guðmundsson:** Út af því, sem hv. þm. Ísaf. sagði um samþykkt á flokksþingi Framsóknar í vetur í þessu máli, vil ég taka það fram, að það er mesti misskilningur, að þar væri gerð nokkur samþykkt um að opna landhelgina fyrir dragnótaveiði; heldur var þar aðeins farið fram á endurskoðun á gildandi löggjöf. Ég veit að visu, að til eru í Framsfl. menn, sem fylgja hv. þm. Ísaf. í þessu máli, en ég vil mótmæla því, að flokksþing framsóknarmanna hafi tekið afstöðu með því. Ég lýsti líka yfir því á flokksþinginu, að ég liti svo á þessa samþykkt, að flokkurinn tæki ekki með henni neina afstöðu til málsins.

Hv. þm. Ísaf. sagði, að andstaðan gegn þessu máli hefði minnkað síðan í fyrra, en mér virðist ljóst af gögnum, sem hér hafa verið lesin upp, og öðrum, sem ekki hafa komið hér fram, að þetta sé með öllu ósannað mál. Sumir vilja telja, að hraðfrysting geti ekki átt sér stað nema á kola, en mér virðist, að sú aðferð geti ekki átt mikla framtíð fyrir sér, ef þetta er rétt. — Ég mun greiða atkv. með brtt. sjútvn. en á móti frv. sjálfu.

***Pétur Ottesen:** Það er vitanlega ekki annað en fjarstæða hjá hv. þm. Ísaf., að ekki sé kleift eða nauðsynlegt að byggja hraðfrystihús í verstöðvum, ef landhelgin verður ekki opnuð fyrir dragnótinni. En auðvitað verður að gæta þess, að sá fiskur, sem þar er frystur, eyðileggist ekki í höndum þeirra, sem eiga að selja hann, eins og fiskurinn, sem sendur var til Ameríku og Póllands. Þessar staðhæfingar hv. þm. Ísaf. eru engin rök í málinu.

Hv. þm. A.-Sk. hafði verið að tala um, að ég væri farinn að linast í þessu máli. Það geta þeir dæmt um, sem á mig hafa hlýtt, en hitt er víst, að hann er nú sjálfur orðinn úrvatnaður í dragnótinni og gersamlega bragðlaus.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 34. fundi í Nd., 9. apríl, var enn fram haldið 2. umr. um frv.

ATKVGR.

Brtt. 184,1 (ný 1. gr.) samþ. með 19:1 atkv.

2.—3. gr. samþ. með 15:3 atkv.

Brtt. 184,2 (ný 4. gr.) samþ. með 19 shlj. atkv. 5.—7. gr. samþ. með 16:1 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 20:7 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞB, PHald, SigfJ, SE, StJSt, TT,¹⁾ ÞorbÞ, BJ, BÅ, BB, FJ, GB, GSv, Gf, GTh, HV, JJós, JÓL, JónP, JG.

nei: PZ, PO, GG, JakM, JS, MT, JörB.

6 þm. (SK, ÁÁ, EmJ, EyStJ, HannJ, ÓTh) fjarstaddir.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 266, 275, 278).

Of skammt var liðið frá úthýtingu brtt. 275 og 278. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

***Thor Thors:** Ég ber hér fram brtt. á þskj. 275 þess efnis, að á Breiðafirði og Faxaflóa skuli dragnótaveiðar aðeins heimilaðar skipum, sem skrásett eru innan þeirra lögsagnarumdæma, sem að þessum flóum liggja. Þetta ákvæði er í núgildandi lögum, og verður að teljast nauðsynlegt, að það haldist í gildi áfram, því að annars má búast við svo miklum ágangi í landhelginni, sérstaklega í grennd við Ólafsvík, að það yrði mjög til skemmda fyrir alla aðilja. Ennfremur verður að telja nauðsynlegt, að þetta ákvæði haldist, til þess að fyrir það sé girt, að sambandsþjóð okkar geti komið með stóran flota til að láta greipar sópa um landhelgina á þessum slóðum. Þar sem hér er um ákvæði að ræða, sem áður hefir náð samþykki Alþingis og hefir sýnt sig að vera mjög nauðsynlegt, leyfi ég mér að vænta þess, að hv. þd. taki þessari brtt. vel.

***Páll Þorbjörnsson:** Ég sé, að hv. þm. Borgf. hafa bætzt tveir liðsmenn við þessa umr., hv.

1) TT: Eg tel ekki rétt að setja þessa breytingu í l., nema samhlutis sé tryggt, að hraðfrystihús verði reist sem viðast í verstöðvum landsins, eins og við sjálfstæðismenn leggjum til með sérstoku frv. Greiði ég því ekki atkv. með frv. nema til 3. umr., en að þessu sinni segi ég já.

þm. Snæf. og hv. þm. V.-Ísf. Ég get ekki betur séð en verið sé að reka þann hnifil í þetta mál með brtt hv. þm., að ég geri ráð fyrir, að ég mundi ekki geta greitt frv. atkv., eftir að þær væru samþ. Hv. þm. Snæf. talaði fyrir sinni till. og gat þess, að hann bæri mjög fyrir brjósti Ólafsvíkinga í þessu efni, en hinsvegar vildi hann bægja Dönun frá landhelginni með þessu ákvæði. Ég verð að segja, að það fer að verða nokkuð dýru verði keypt þessi varasemi gagnvart Dönun, ef hennar vegna á að ganga gersamlega á rétt vissra landsmanna, eins og gert er ráð fyrir með þessum brtt. Hv. þm. Snæf. leggur til, að á Breiðafirði og Faxaflóa megi aðeins veiða skip, sem þar eiga heima, og svo kemur hv. þm. V.-Ísf. og tekur svæðið frá Gilsfirði inn í Hrútafjarðarbotn, eða Vestfjarðakjálkann allan. Hvorugum þessara þm. dettur í hug að amast við því, að allir megi koma og veiða t. d. við Vestmannaeyjar, norður á Eyjafirði eða hvar sem er annarsstaðar. Ég veit ekki um afstöðu annara hv. þm. til þessara brtt., en ég segi fyrir mig, að ég mundi ekki treysta mér til að greiða frv. atkv., eftir að þær væru samþ.

***Ásgeir Ásgeirsson:** Ég flyt hér brtt. áþekka þeirri, er hv. þm. Snæf. flytur, og er hún um það, að Vestfirðingar fái að vera sér um dragnótaveiði undan Vestfjarðakjálkanum. Ég hefi ekki trú á, að algerð opnun fyrir alla alstaðar komi að gagni. Við höfum reynslu fyrir því, að hafi verið opnað þannig á einhverjum stöðum, hafa menn komið eftir eitt eða tvö ár og beðið um lokun aftur. Hitt er að mestu óreynt að hafa það fyrirkomulag, sem nú er á Faxaflóa og Breiðafirði, að skipta landinu niður í veiðisvæði. Inn á þá braut fer ég í minni till., og mundi ég vitanlega styðja samskonar till. frá öðrum hv. þm., ef menn teldu heppilegt að vera út af fyrir sig með veiðisvæði víðar á landinu.

Það má segja, að mín brtt. sé ekki í samræmi við fyrri till., sem hún er stíluð sem brtt. við, þar sem bæði það svæði, sem ég tiltek, og það svæði, sem hv. þm. Snæf. tiltekur, tekur yfir Breiðafjörð norðanverðan. Því vil ég leyfa mér að bera fram skrifl. brtt. við brtt. á þskj. 275, um að í stað orðanna „á Breiðafirði“ komi: á Breiðafirði sunnanverðum. Þá er Breiðafjörður norðanverður látinn fylgja Vestfjörðum, og er það eðlilegra heldur en að fara að skipta Barðastrandarsýslu, þannig, að t. d. Patreksfirðingum sé bannað að fara suður fyrir Látrabjarg, en aftur Snæfellingum leyft að veiða norðanvert við Breiðafjörð.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. frá þm. V.-Ísf. (sjá þskj. 289,1) leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Frsm. (Jóhann Jósefsson):** Ég tel mér skylt sem frsm. sjútnv. að taka til máls út af þeim brtt., sem hér eru fram komnar. Við afgreiðslu málsins til 3. umr. virtist það koma greinilega fram í þessari hv. d., að meiri hl. þm. væri nú loks farinn að fá nokkurn skilning á þeirri nauðsyn, sem á því er, ekki sízt á þeim erfiðleikatímum, sem nú eru fyrir smáútveginn, að

veita honum aðgang að því bjargræði, sem dragnótaveiðarnar geta verið og hafa verið yfir sumarmánuðina fyrir þá, sem smáútveginn stunda. En hér hafa nú gerzt til þess tveir hv. þm., að koma hreppapólitik inn í málið og fleyga það þannig, að ég tel þessu nauðsynjamáli stofnað í mikla hættu, og geta þeir þá haft það á samvirkunni, ef þeir verða til þess með till. sínum að eyðileggja þá bjargræðismöguleika, sem hér standa opnir fleiri hundruð sjómönnum og aðstandendum þeirra. Ef þeir Vestfirðingar, sem hv. þm. V.-Ísf. ber fyrir brjósti, og þeir Snæfellingar, sem hv. þm. Snæf. ber fyrir brjósti, geta ekki þolað, að neinir aðrir landsmenn veiði í þeim sjó, sem að þeirra lögsagnarumdæmum liggur, þá er engin ástæða að þola þeim, að þeir sæki mið undan landi annara lögsagnarumdæma. Ég hélt satt að segja, að það mundi sitzt koma fyrir, að það yrði vakin hér upp aftur sú hreppapólitik, sem felst í 8. gr. 1. um bann gegn dragnótaveiðum í landhelgi og samþ. var við 2. umr. að fella niður. Hvernig ætlast menn til, að þetta komi verulega til framkvæmda? Hvernig eiga varðbátarnir að geta greint það í misjöfnu skyggni, hvort bátarnir, sem sjást að veiðum, eru merktir frá Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu, Vestur-Ísafjarðarsýslu eða einhverjum öðrum lögsagnarumdæmum? Ég held, að eftirlitið yrði nokkuð gloppótt í þessu efni. Það mundi sennilega haldast það ófremdarástand, sem með dragnótaveiðunum hefir verið innleitt, að bátarnir veiða jöfnum höndum innan landhelginnar og utan, eru svo dregnir fyrir lög og dóm, veiðarfærin tekin af þeim og þeir dæmdir í sektir, er nema tugum þúsunda og vitanlegt er, að þeir geta ekki borgað. Þessar sektir nema oft hærri upphæð heldur en skipin eru metin. Það er orðinn bluttur á íslenzku réttarfari og löggjöfinni til háðungar, að láta þetta ástand haldast. Þetta vilja þeir hv. þm. halda í, sem koma hér og vilja fleyga þetta mál. Ég held, að þeir hv. þm., sem vilja koma málinu fyrir kattarnef með þessu móti — því annar er tilgangurinn sýnilega ekki — ættu að athuga betur en þeir virðast hafa gert, til hvers þeir eru að stofna með sínum brtt. Þeir stofna beinlínis til þess, að engar rýmkanir á 1. um bann gegn dragnótaveiðum verði lögfestar, og þar sem þær rýmkanir, sem nú eru í lögum, ganga úr gildi á þessu ári, er þar með loku fyrir það skotið, að landsmenn geti hagnýtt sér þessar veiðar nokkursstaðar innan landhelgi nema á ólöglegan hátt. Til þessa stofna hv. þm., þótt þeir viti bæði það, að árangurinn af dragnótaveiðum síðasta árs var yfirhöfuð ágætur, og eins hitt, að fjöldi bátaúteigsmanna, sem eru aðþrengdir eftir aflaleyfi fyrri vertíða og vertíðarinnar í vetur, telja það sína einu bjargarvon, að geta haft gagn af dragnótaveiðum í sumar. Þetta telja víst flm. þeirra fleyga, sem hér eru fram bornir, litils virði samanborið við þá hreppapólitik, sem þeir bera fyrir brjósti. — Ég vil mælast til þess, að hv. d. felli þessar brtt., því að samþ. þeirra mundi sennilega leiða til þess, að þessi lög nái ekki fram að ganga, eða til þess óréttlætis ella, sem ósamboðið er Alþingi að stofna til.

Hv. þm. Snæf. minntist á, að þetta ákvæði hefði verið í lögum áður, að bátar, sem gerðir eru út við Faxaflóa og Breiðafjörð, skyldu vera einir um dragnótaveiðar á þessum flóum, og aðrir landsmenn mættu þar ekki nærri koma. Það er rétt, að þetta komst inn í frv. um breyt. á 1. um bann gegn dragnótaveiðum við síðustu umr. þess í Ed., ég held á þinginu 1933, og var það gert til þess að snoppunga þm. Vestm. fyrir það, að hann hafði leyft sér að fara fram á breyt. á þessum 1. Mér var vel ljóst, hvað til grundvallar lá hjá þeim hv. þm. Ed., sem komu þessu ákvæði inn í frv. En þetta gerðist á næstsíðasta degi þingsins, og var því á engan hátt hægt að nema þetta burtu úr frv. aftur, þegar það var þangað komið, nema það yrði málinu að fjórtjóni. Ég varð því að láta mér lynda, að minir sveitingar, Vestmannaeyingar, væru ofurlíði bornir í þessu máli og látnir sæta misrétti, þannig að öllum landsmönnum var opin leið til að fiska við Vestmannaeyjar, en Vestmannaeyingar máttu hinsvegar hvergi nærri landhelginni koma á Faxaflóa og Breiðafirði með sín veiðarfæri. Ég held, að hv. þm. Snæf. ætti að athuga það betur, ef hann metur nokkurs jafnrétti þegnanna í þessu landi, að þótt þessu ólukkans ákvæði væri smeygt inn í löggjöfina á þann hátt, sem ég hefi lýst, þá er það sitzt til eftirbreytni fyrir nokkurn hv. þm. að viðhalda eða koma fram með á ný slík ákvæði, sem mismuna þegnumum svo gífurlega eins og till. hans -og hv. þm. V.-Ísf. stefna að.

Ég vil svo að lokum endurtaka tilmáli mín til hv. dm., að þeir athugi vel, hvað þeir gera í þessu alvöru- og nauðsynjamáli bátaúteigsins, sem aldrei hefir verið eins þýðingarmikið og nú fyrir afkomu manna.

***Thor Thors:** Þessar brtt. virðast koma nokkuð illa við hv. þm. Vestm. Það er tvennt einkennilegt við þessar umr. Annað er það, þegar hv. þm. Vestm. er að tala um hreppapólitik. Það liggur við, að manni flökri við því að heyra þennan hv. þm. tala um hreppapólitik hjá öðrum, því að ef nokkur þm. miðar sitt starf við einstakt kjördæmi, þá er það hv. þm. Vestm. Það má segja honum það að nokkru leyti til hróss, en það er þó ekki eingöngu hrós, sem í því felst. Hitt er það, að hv. þm. Vestm. og hv. 3. landsk., sem annars standa alltaf upp í hárinu hvor á öðrum, falla nú í hin innlegustu faðmlög í þessu máli. Það hlýtur eitthvað einkennilegt að liggja þar á bak við, enda er það líka svo.

Hv. þm. var að segja, að ég væri að reyna að fleyga málið og koma því fyrir kattarnef, og ég vildi þannig eyðileggja bjargræðismöguleika margra sjómanna. Ég ber brtt. mína fram til þess að vernda hagsmuni kjósenda minna, og það var skylda mín að gera það. Ólafsvíkingar eru mjög aðþrengdir vegna undangengins aflaleyfis, og þeirra eina von til bjargar er það, ef þeir geta náð sér í dragnætur og komið upp hraðfrystihúsi til þess að hagnýta kolamiðin, sem eru rétt við vikina. Nú vill hv. þm. Vestm. stofna til þess að eyðileggja þetta eina úrræði þessa bláfátaka fólks. Ég býst við, að sjómönnum

unum þarna vestra þætti fara að þrengjast á þessum litlu miðum, þegar Danir væru komnir þangað með stóran flota, auk annara aðkomandi sjóvíkinga, hvort sem þeir nú væru frá Vestmannaeyjum eða annarsstaðar að. Ég hugsa, að það kæmi nægilegur floti til þess að ausa upp af þessum miðum, þótt ekki sé farið lengra en að leyfa öllum bátum frá Faxaflóa og Breiðafirði að komast þar að.

Það er rangt hjá hv. þm. Vestm., að mér gangi nokkuð illt til að flytja þessa brtt. Ég er aðeins að reyna að vernda þann rétt, sem sjómenn á þessum stöðum hafa samkvæmt nügildandi lögum, einkum vegna þess að á honum byggist þeirra eina bjargarvön.

Ég verð að leggja á móti hinni skrifl. brtt. hv. þm. V.-Ísf., þar sem hann vill skipta Breiðafirði niður í 2 svæði, sunnanverðan og norðanverðan Breiðafjörð. Ég held það verði erfitt að draga markalinu milli þess, hvað er á sunnanverðum Breiðafirði og hvað á norðanverðum Breiðafirði og hafa eftirlit með því, að skipin veiði aðeins þeim megin við þau takmörk, sem þau eiga heima. — Ég vil mjög eindregið mælalast til þess við hv. þm., að þeir fallist á brtt. mína, því að það er mikill fjöldi sjómanna og verkamanna, sem beinlínis eiga framtíð sína undir því, að hún verði samþ.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. 2. þm. N.-M., hv. 7. landsk., hv. þm. A.-Húnv. og hv. þm. V.-Húnv. við brtt. á þskj. 275. — [Sjá þskj. 289,III]. — Þessi brtt. er of seint fram komin og auk þess skrifl., og þarf því tvennskonar afbrigði.

ATKVGR.

Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

*Gísli Guðmundsson: Ég get ekki annað sagt en mér sé ánægja að því, að það virðist vera að koma upp sundrunn í líði þeirra manna, sem léðu þessu illa máli fylgi sitt hér í hv. d. við 2. umr. Að visu minnir mig, að hv. þm. Snæf. tæki það fram, að hann greiddi frv. atkv. „til 3. umr.“, enda heyri ég, að honum er nú að verða allljóst, hvílik skaðsemi getur af þessu máli leitt.

Hv. þm. Snæf. ber hér fram brtt. á þskj. 275. Þess efnis, að á Breiðafirði og Faxaflóa séu dragnótaveiðar aðeins heimilar skipum, sem skrásett eru í þeim lögsagnarumdæmum, sem að þessum fjörðum liggja. Ég get skilið þessa brtt. út frá sjónarmiði þessa hv. þm., en hinsvegar get ég ekki fellt mig við, að slík undantekning ein, sem þarna er um að ræða, verði samþ. Ég verð að segja það, að yfirleitt finnst mér, að hreppapólitik eigi ekki að koma til greina í þessu máli eða öðrum. Það verður að miða þetta mál nokkuð við almenna hagsmuni landsmanna. Þess vegna hefi ég hugsað mér að bera fram skrifl. brtt. við brtt. á þskj. 275. Ég tel, að af öllu óréttlátu, sem er í þessu frv., þá sé það ákvæði óréttlátast, sem afnemur héraðabönnin, er í gildi hafa verið og sett hafa verið eftir til-mælum hlutaðeigandi héraða. Min brtt. í þessu efni er sú, að undantekning sú, er hv. þm.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Snæf. leggur til, að gerð verði frá frv., gildi um alla þá staði, þar sem héraðabönnin eru í gildi við gildistöku þessara laga, ef þau einhvern-tíma taka gildi. Þessa brtt. við brtt. á þskj. 275 vil ég leyfa mér að leggja fram skrifl. og afhenda hæstv. forseta.

Forseti (JörB): Hv. þm. N.-þ. hefir lagt fram svofellda skrifl. brtt. við brtt. á þskj. 275: [sjá þskj. 289,II]. — Þar sem þessi brtt. er bæði skrifleg og fram borin á fundinum, þarf tvennskonar afbrigði til þess að till. megí koma fyrir.

ATKVGR.

Afbrigði leyfð og samþ. með 19:1 atkv.

*Garðar Þorsteinsson: Ég skal strax taka það fram, að ég er með frv. eins og það liggur fyrir og mun greiða því atkv. eins og það er og móti slíkri hreppapólitik, er kemur fram í ýmsum till. hv. þm. En hinsvegar vil ég játa það, ef á að fara að skipta þessum veiðisvæðum kringum land í nánar tilgreind minni veiðisvæði eingöngu til að veiða þar á skipum, sem skrásett eru í hlutaðeigandi lögsagnarumdæmi, þá get ég ekki annað en komið fram með eina till. í þá átt, að skipum, sem eru skrásett á svæðinu frá Hrutafjarðarbotni til Langaness, skuli einum heimilt að veiða á því svæði. Ég orða þetta þó ekki sem brtt. við þær brtt., sem hafa komið fram, heldur orða þetta sem varatill. er ekki verði borin upp sem brtt., en komi því aðeins til atkvæða, að þær till., sem fram eru komnar á þskj. 278 og 275 verði samþ. Ef þær falla, þá sé þessi þar með sjálffallin. Ég mun greiða atkv. móti þeim till., en með minni till., verði þær samþ.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. 8. landsk., sem stíluð er sem varaviðauka-till. við till. á þskj. 278 og 275, að þeim samþykktum, eins og hv. þm. hefir lýst. Till. er á þessa leið: [sjá þskj. 291]. — Þar sem þessi till. er bæði skrifl. og fram borin á fundinum, þarf tvennskonar afbrigði til þess að hún megí koma fyrir.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Magnús Torfason: Ég skal strax taka það fram, að ég er á móti þessum brtt. öllum saman, því að þær eru bara kák eitt. Aðalatriðið er, hvað á að gera til þess að friða landhelgina. Og þegar talað er um að friða landhelgina, er aðalspursmálið að friða Faxaflóa. Faxaflói er mesta og bezta klakstöðin fyrir fiskstofninn. Ég vil ekki lá mönnum, þó að þeir sækist hart eftir þessu. Dragnótaveiðar eiga vítanlega að vera einskonar bjargráð í svipinn, meðan verð á þorski er lágt. En ég tel kenna hér nokkurs óhófs. Þó er það eitt, er sérstaklega vakir fyrir mér, þegar ég greiði atkv. á móti þessu frv., og það er, að nú fyrst er farið að bóla á því, að erlendar þjóðir hafi fengið skyn á því, að ekki sé þýðingarlaust, að fiskimiðum okkar sé haldið við. Það er í

fyrsta sinni, sem farið er að bóla á því, að erlendar þjóðir hafi tekið í mál að friða Faxaflóa. Og þá segi ég fyrir mitt leyti, að ég er ekki í vafa um, að ef slík lög eins og þessi verða samþ., þá kippa þeir að sér hendinni með þetta, því að það þýðir vitanlega það, að landsmenn ætla sér að taka fiskinn í landhelginni sjálfir og sjá um, að þeir. er fiska utan landhelginnar, fái ekki neitt. Hér á Alþingi hefir þetta atriði ekki verið rætt neitt sem heitir. Það er eins og því sé ekki gefinn verulegur gaumur. Vitaskuld er það eins og nú horfir, að það verður að hafa hraðann á til þess að koma þessu máli fram. En ég hygg, að það sé ekki rétt að hraða slíku máli sem þessu, er getur haft miklar afleiðingar fyrir okkur. Hvað sem öðru liður, er ekkert vit að láta það ganga fram nú, heldur hugsa það betur til næsta hausts og taka það aftur upp. Þá er líka hægt að vita betur, hver alvara hefir fylgt þeirri samþykkt, sem gerð var á Lundúnabínginu. Mér þykir það koma úr hörðustu átt, að við Íslendingar virðum þær till. að vettugi, og ekki aðeins það, heldur gerum hrein og bein lagafyrirmæli gegn þeim till., sem ég fyrir mitt leyti er viss um, að bólar aldrei á aftur, ef við stigum það spor, sem nú virðist eiga að stiga í þessu máli.

*Jón Ólafsson: Ég er hissa á þeim umræðum og þeim tiltektum, sem ýmsir hafa tekið til í þessu máli með sínum tillöguflutningi. Ég hélt, að menn hefðu fengið nóg að vita um sektarákvæðin út af landhelgisbrotum til þess að upphefja öll þau höft, sem á þessum veiðum eru. Ég veit ekki betur en að nú sem stendur séu 15 eða 16 bátar undir dómi út af landhelgisbrotum. Ég veit um einn bát, sem hefir verið sektaður tvisvar, og í seinna skiptið um 2000 kr., svo að ég hugsa, að ekkert annað sé eftir hjá formanni þessa báts en að missa réttindin. Vitanlega hefir ekki náðst ein króna af öllum þessum sektum, og því er fleygt meðal sjómanna, að þeim dætti ekki í hug að virða héraðabönnin, heldur láta sekta sig og dæma. Það er vitað, að þeir eiga engin þau verðmæti. er komið geta upp í sektirnar, og þegar slíkt ástand er skapað, er það þjóðarskömm.

Mér skildist á hv. þm. Snæf., að eiginlega vekti fyrir honum að geyma kolann á Breiðafirði. Þangað til komin væru frystihús á Sandi og í Ólafsvík. Það er ekki nema einn bátur í Ólafsvík, og yfirleitt svo fáir við Breiðafjörð, að ég get ekki sagt annað en að hv. þm. Snæf. leggi til með sinni till. að geyma kolann, þangað til komin eru frystihús á Sandi og í Ólafsvík. Aftur á móti eru 3 frystihús á Vestfjörðum, en ég veit, að Vestfirðingar hafa ekki nærri nógan flota til þess að fullnægja eftirspurn þeirra, svo að ef banna á Sunnlendingum að fara vestur, þá fá þessi frystihús ekki það, sem þau þurfa. Fyrir Norðurlandi er sama ástandið. Siglfirðingar hafa ekki flota til þess að stunda þessar veiðar. Þeirra bátar fara flestir á sildveiðar, sem hafa stærðina til þess; hinir munu ekki ennþá vera komnir á lag með að hagnýta sér þennan fisk. Verða þeir því að fara

eins að og hv. þm. Snæf. leggur til, að geyma þennan fisk, þangað til þeir eru tilbúnir að afla hans. En þetta er mjög bágur hugsunarháttur og alls ekki samleggt vitrum mönnum að bera slíkar till. fram.

Hv. 2. landsk. kom með friðun Faxaflóa. En hann má vita það, að við sættum okkur ekki við það og munum fagna því, að Faxaflói verði friðaður. En það er út af fyrir sig tilgangslaust, að vera að geyma að létta þessu banni af við aðra landshluta, því að þeir verða aldrei friðaðir, þó að Faxaflói verði friðaður. En ég vil leggja áherzlu á, hver þjóðarskömm landhelgissektirnar eru, þegar komnir eru milli 10 og 20 bátar, sem ekki geta innt af hendi nokkra greiðslu. Sektirnar eru víða orðnar tvöfaldar eða þrefaldar við verðmæti bátanna. Þetta er svo viðþjóðslegt ástand, að það ætti að vera nóg til þess, að hver einasti rétthugsandi maður vildi afnema þessi lög.

Ég vona, að menn liti á, þegar þeir greiða atkv. um þetta mál, þröng og fátækt sjómanna annarsvegar og nauðsyn þess, að afla þeim betri afkomumöguleika, og hinsvegar nauðsyn þess, að afla nægra verðmæta úr sjónum til þess að standa straum af þjóðarþúskapnum betur en verið hefir og betur en útlit er fyrir, að þessi vetrarvertið muni gera. Ég vona því, að menn láti það ekki á sig fa, þó að ýmsir hv. þm. beri fram slíkar brtt. sem þessar, meðfram til þess að gera þá vissari í sínum kjördæmum, af því að þeir halda, að bráðum komi kosningar. En það þýðir ekkert að bera fram till. um að veita þeim einkarétt á þessum veiðum, sem ekki hafa fullnægjandi tök á að hagnýta sér þær. Þess vegna má ekki ætla Breiðfirðingum einum Breiðafjörð og Vestfirðingum að afla nægilegs fiskjar í þau 3 frystihús, sem þar eru, með þeim bátum, er þeir hafa.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. viðaukatill við brtt. á þskj. 275 frá hv. 6. landsk. og hv. 1. þm. S.-M. Till. er á þessa leið: [sjá þskj. 289, IV]. Þar sem till. er bæði skrifl. og fram borin á fundinum, þarf tvennskonar afbrigði til þess að hún megi koma fyrir.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

*Frsm. (Jóhann Jósefsson): Það þýðir ekki að flytja langa raðu um þetta mál. Ég vildi þó aðeins víkja nokkrum orðum að raðu hv. þm. Snæf. Hann gerði ráð fyrir, að Danir kæmu hingað með stóran flota, ef þetta frv. yrði samþ. Það er ekki í fyrsta sinn, sem þessi danska grýla er dregin upp í þessu máli. Sannleikurinn er sá, að þar sem Danir hafa óhindraðan aðgang að landinu, hafa þeir hvorki komið með stóran eða lítinn flota. Það hefir varla sézt skip frá Danmörku. (PO: Þeir hafa ekki frjálsan nema lítinn tíma ársins). Hv. þm. Borgf. veit vel, hvaða ákvæði gilda um dragnótaveiðar. Hann veit, að Danir hafa á vissum svæðum við Suðurland óhindraðan aðgang. Hann ætti því ekki að vera að koma með neinara fullyrðingar í þessu efni. Hvað ætli

það séu margar till., sem liggja fyrir þinginu um byggingu hraðfrystihúsa? Ég held, að það séu 3 frv. og ein þáltill. Áhugi manna fyrir byggingu hraðfrystihúsa virðist vera svo mikill, að nú er svo að sjá, að hraðfrystihús komi upp í hverri verstöð. Ég skal ekki lasta það, að þau verði sett upp svo víða sem þörf er á. En hvað ætla menn sér með því að reisa hraðfrystihús, en sjá ekki fyrir því, að þessi hús fái nægan afla? Hv. þm. verða að gera sér ljóst, að kolaveiðarnar eru ekki jafnar á sama tíma alstaðar við land. Það eru til vertíðir eftir landshlutum. Hugmynd okkar, sem fluttum þetta frv. í sambandi við fjölgun hraðfrystihúsanna víðsvegar um land, var sú, að rýmka svo fyrir dragnótaveiðunum, að bátaflotinn gæti flutt sig til, eftir því sem vertíðir væru. En það er útilokað með þeim brtt., sem fram eru fluttar til þess að skemma þetta frv. Það verður ekki stórvægilegur skaði, sem við, er flytjum þetta frv., getum gert þeim í Ólafsfirði og Sandi, eftir því, sem hv. 1. þm. Rang. upplýsti, þar sem þeir hafa ekki nema einn bát til þess að stunda þessar veiðar. (TT: Það er hægt að fjölga bátunum). Já, en það kemur ekki nema smátt og smátt, og reynslan hefir sýnt þar, sem dragnótaveiðar eru stundaðar, að sjómenn þurfa langan tíma. meira en eitt sumar, til þess að læra að hagnýta sér þetta veiðarfæri. Ég geri því ráð fyrir, að hraðfrystihúsin megi biða nokkuð lengi eftir verkefni, ef einungis á að leyfa innanhéraðsmönnum að stunda þessar veiðar, og engir aðrir mega koma þar nærri.

Hér var einn hv. þm. að tala um friðun Faxaflóa. Ég var við 2. umr. þessa máls búinn að láta uppi álit mitt um það mál í sambandi við dragnótaveiðarnar. Það er ekki nema gott eitt um friðun Faxaflóa að segja. Og þegar að þeim tíma kemur, mun ekki standa á mér eða öðrum, sem bera hagsmuni bátaútvegsins fyrir brjósti, að ganga inn á það, að friða Faxaflóa fyrir dragnótaveiðum. En meðan svo er ekki, er ekkert unnið við að meina einhverjum hluta landsmanna að stunda þar dragnótaveiðar. Ég geri ráð fyrir, að Englendingar liti heldur stærra en svo á þessi mál, að það hafi nokkuð að segja í þeirra augum, hvort dragnótaveiðar á Faxaflóa eru eingöngu leyfðar sjómönnum, sem eiga búsetu við flóann. eða Íslendingum yfirléitt.

Verði þessar mörgu brtt. samþ., sem mér er ekki ljóst, hvað langt ganga, því að þær eru flestar skrifl., er sjáanlegt, að þetta mál er einskis virði fyrir bátaútveginn, þar sem engin tæki eru til né möguleikar til þess að hagnýta sér þessa veiði. En þar sem veiðiskipin, tækni og kunnáttumenn eru fyrir hendi, er hægt að fiska dragnótaveiðilagalaust eftir sem áður. Sannleikurinn er sá, að dragnótaveiðiskipin fara inn í landhelgina hvar sem er, það er orðin hefð. Og þó að verið sé að stofna til réttarhalds og dæma menn í sektir, þá er ekkert meint með því í framkvæmdinni frá hendi dómstólanna. Dómararnir og ráðh. vita það vel, að það þýðir ekkert að framlengja þessum dómum. Afleiðingin af þessu verður svo lögleysuástand, þar sem hver reynir að hjarga sér eins

og bezt gengur. Við, sem fluttum þetta frv., vildum gera lögin þannig úr garði, að menn gætu stundað þessar veiðar sem heiðarlegir menn, en með þessum till. er stefnt til þess, að svo geti ekki orðið. Á því berum við ekki ábyrgð, heldur þeir, sem standa að því að skemma frv.

*Jónas Guðmundsson: Mér þykir miður, að 2 hv. þm. skuli hafa gerzt til þess að koma hreppapólitik inn í þetta mál. Það virðist svo með þeim till., sem samþ. voru við 2. umr., að þá væri loks búið að ganga svo frá málinu, að allri hreppapólitik væri komið fyrir kattarnef. Það er því leitt til þess að vita, að hv. þm. Snæf. og hv. þm. V.-Ísf. skuli hafa gerzt til þess að vekja hreppapólitikina upp aftur, enda má nú sjá, hvert stefnir, þar sem rígt hefir inn a. m. k. 10 brtt., sem allar stefna í sömu átt, að tryggja, að hver landshluti hafi til afnota sitt afmarkaða svæði. (TT: Þar með ein frá hv. ræðumanni). Það er rétt.

Ég vil segja það, að ef á að gera slíka undanþágu, sem hv. þm. Snæf. vill, þá er ekki minni ástæða til að gera slíka undanþágu fyrir Austfjörðu, því að einmitt þar eru dönsku skipin mest að þessum veiðum. Einmitt þar hafa útlendingar haft bezta aðstöðu til þess að söpa firði og vikur undanfarin ár, því að þar eru varðskipin minna á ferðum heldur en annarsstaðar. Ég skal svo segja það strax, að ég mun greiða brtt. atkv., meðan verið er að koma þeim í samhangandi heild, en síðan á móti þeim að lokum, til þess að frv. geti farið út úr d. eins og það var við 2. umr.

*Pétur Ottesen: Þessar mörgu brtt., sem hér eru fram komnar, sýna hugarástand hv. dm. í málinu, því að þær eru aðeins fram komnar til að friða vonda samvizku, vegna þess að hafa léð málinu fylgi, — til að klóra í bakkann gagnvart þeirri hættu, að Danir og Færeyingar fari nú að hópast inn í landhelgina, ef hún er opnuð upp á gátt. Það, sem heldur þeim frá þessu, er það, að þeir hafa ekki samkvæmt nügildandi l. leyfi til að koma fyrr en síðari hluta sumars. Ef þeir mega aftur á móti koma strax í mai, er aðstaðan orðin breytt, svo að þeir geta notað sér hana til fulls. Ég vorkenni ekki hv. þm. Vestm., þó að hann fái að sjá framan í þessa útlendu notendur landhelginna, en ég vorkenni sjómönnum í Vestmannaeyjum, sem verða þá að hafa Danina hjá sér. (Jóns: Þeir eru ekki hræddir við Dani). Nei, en hvað hefir haldið þeirri hræðslu frá þeim? Það, að bannað er með l., að Danir geti komið þannig til landsins. Hv. þm. brosir, en það er líklegt, að af honum fari brosið, þegar menn fara að koma í land í Vestmannaeyjum með tóma vörpuna og hafa ekki annað fyrir en skellina úr dönskum mótorbátum. Það er að vonum, að hv. þm. gangi illa að verja þetta ógeðslega fóstur sitt.

Ef þessar brtt., sem hér liggja fyrir, verða samþ., eru Danir að visu útilokaðir frá að nota íslenska landhelgi á nokkuð stóru svæði, en samt væri frv. alveg óforsvaranlegt. Við vor-

um farnir að vona, að hægt myndi að fá því framgengt, að Faxaflói yrði friðaður, en nú er gersamlega settur fóturinn fyrir, að hægt sé að fá þá viðurkenningu, ef við sýnum þá léttúð, að fara að opna landhelgina upp á gátt, og auglýsum þar með, að við meinum ekkert með kröfum okkar um friðun Faxaflóa. Þetta athæfi brýtur svo mjög í bága við öll rök, er við höfum látið fiskifræðinga okkar flytja fram fyrir nauðsyn þessa máls, að öll sund virðast lokuð fyrir því í bili, að okkur takist að fá því framgengt, ef þetta frv. verður að l.

Hv. þm. Vestm. sagði á dögnum, að ég hefði seilzt nokkuð langt til raka í þessu máli og að ég væri ekki alltaf við eina fjölinna felldur um rökfærsluna. Ég svaraði þessu þá, en ég vil nú til viðbótar benda á það, hvornig hans málaflutningur er, þar sem hann segir í ræðu sinni, að með brtt. hv. þm. Snæf. sé verið að stofna til þess að taka veiðarferin af mönnum. Og nú segir hann aftur: Hvað þýðir að vera með þetta eftirlit? Er það ekki brotið af öllum? Hvaða samræmi er í þessu? Þetta er argasti víxlgangur og ekkert annað, þar sem eitt er sagt eina stundina og annað sama daginn, jafnvel sama klukkutímann. Segjum, að hann hefði nú skreiflað á þessu sköturoði við fyrri umr.; þá hefði það getað verið afsakanlegt.

Ég vænti þess, að þegar menn fara að átta sig á þessu, sannfærist þeir um, að þetta er mál, sem taka þeri afstöðu til frá strangasta alvörusjónarmiði. Við eigum svo mikið á hættu, ef við fáum ekki uppfylltar óskir okkar um friðun við stendur landsins, að öll léttúð í þessu efni væri óafsakanleg.

Forseti (JörB): Mér hefir borizt skrifl. brtt. frá hv. þm. A.-Sk., svo hljóðandi: [sjá þskj. 290]. — Till. er of seint fram komin og auk þess skrifl., svo að tvöfaldrá afbrigða þarf við, til þess að hún megi koma til meðferðar.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

***Páll Þorbjörnsson:** Hv. þm. Borgf. var í síðustu ræðu sinni aðallega að reyna að skemmta hv. þm. og áheyrendum, og sýnir það ábyrgðarleysi hans. Það er nú sýnilegt, hvornig þessi vetrarvertið ætlar að fara hér við Faxaflóa og Vestmannaeyjar, og væri ekki vanþörf að bæta það upp með því að gefa mönnum sémilegri skilyrði til sumaravinnu. Hér hefir drifið að mesti fjöldi brtt. Er barnaskapurinn svo mikill í sambandi við þessar tillögur, að ég get ekki stillt mig um að nefna eitt dæmi. Hv. 2. þm. N.-M. ber fram till., ásamt fleirum, sem bannar dragnótaveiðar á vissu svæði öðrum skipum en þeim, sem eiga heima í Norður-Múlasýslu, Vestur-Húnavatnssýslu og Skagafjarðarsýslu. Þessar sýslur eru svo að segja skipalaugar. Í Skagafjarðarsýslu munu vera 4 skip skrásett, og þar af eitt svo stórt, að það getur ekki stundað dragnótaveiðar. Í Vestur-Húnavatnssýslu er eitt skip, smákoppur, og í Norður-Múlasýslu er vist ekkert skip til. Það er með þessar fiskveiðar sem aðrar, að skip-

unum er nauðsyn að geta flutt sig til kringum landið. Bátum, sem stunda dragnótaveiðar við Vestmannaeyjar að vori til, er nauðsynlegt að geta með sumrinu flutt sig vestur á Faxaflóa og Breiðafjörð og síðan til Vestfjarða og Norðurlands. Það er svo með allar veiðar hér við land, að það henta ekki sömu miðin allt árið. Hv. þm. Snæf. ætti t. d. að vera því kunnugur, að það hentar ekki, að togararnir séu á Selvogsbanka allt árið. Þessi hreppapólitik, sem hér er verið að halda á lofti, er ekkert einsdæmi. Það liggur t. d. fyrir beiðni frá Vestfjörðum um að banna að veiða flyðru á línu á Breiðafirði öðrum skipum en þeim, sem þar eiga heima. Og ég heyrði það lesið í útvarpinu, að tilætlunin væri að fá því framgengt, að bönnuð yrði reknetaveiði inni á Húnaflóa. Það er í fullu samræmi við skoðanir þessara tillögunna hér. Ég verð að segja, að ég efast um, að þeir hv. þm., sem flytja þessar till., geri það í umboði sinna kjósenda, því að þó menn séu víða í þessum kjördæmum fáfróðir um þessi mál, sjá þeir þó væntanlega, að hér er verið að skemma fyrir þeim afkomumöguleika.

Á laugardaginn hitti mig maður hérna fyrir utan og spurði, hvornig þessu máli liði. Ég hélt, að málið myndi fara í gegn, af því að það var samþ. við 2. umr. með 20:4 atkv. Hann spurði þá, hvort óhætt myndi að fara að fá sér veiðarferi, án þess að þurfa að óttast, að síðar yrði komið að baki honum í þessu máli. Hér hafa sumir hv. þm. gert sér leik að því að koma að baki slíkum mönnum. Það væri ekki óþokkaleg gjöf, sem þessum mönnum væri færð, eða hitt þó heldur, ef útvegur þeirra yrði þannig eyðilagður næsta sumar.

***Gísli Sveinsson:** Ég hefi ekki á nýliðnum þingum tekið þátt í umr. um þetta mál, hvorki utan þings né innan, og ég hefði ekki gert það nú, ef ekki hefði gefizt sérstakt tilefni. Málið er alvarlegt á báðar hliðar, og það svo mjög, að maður hefði ekki búizt við því, og sízt við, sem greiddum atkv. með því til 3. umr., að það kæmist inn á þessar brautir. Það hefir alltaf virzt ríkja full alvara í þessu máli, og ekki sízt af hálfu þeirra, sem bentu á nauðsyn þess að rýmka heimildina til dragnótaveiða og lögðu fram rök sérfróðra manna fyrir því, að þetta væri óhætt. Þetta mál hefir stundum verið talið æsingamál, en það hefir í rauninni aðeins verið einn maður, hv. þm. Borgf., sem hefir flutt æsingar inn í það og gert það að nokkurskonar fíflskaparmáli. Það verður að teljast óhæfilegt að taka svo einstrengingslega á málinu, að fólk, sem á hlýðir, verði á hlátur og sköll. En nú eru hv. þm. orðnir svo smitaðir af áheyrendum, að nú tekur helmingur þingheims þátt í sköllunum. Þegar málið fór til 3. umr., greiddu 20 þm. atkv. með því og ekki nema einstaka maður með fyrirvara. Ég tók eftir því, að sá maður, sem leitt hefir hér asann inn í herbúðirnar, hv. þm. Snæf., greiddi atkv. með málinu til 3. umr. með þeim fyrirvara, að séð yrði fyrir styrkveitingu til að koma upp frystihúsum á Snæfellsnesi. Ég skil ekki, hvaða áhuga hann getur haft á því að koma upp frystihúsum, ef

hann vill ekki leyfa, að veitt sé það, sem á að koma í frystihúsin.

Það vita allir, að ógerningur er að koma á tryggu eftirliti með því, að ekki sé veitt í landhelgi. Ef varðskip eru höfð, er hægt að taka einn og einn bát, svo að þessar hömlur eru aðeins til að útvíkka það svið, sem hefir verið lögbrotasvið. En auk þess, sem þetta eftirlit er óframkvæmanlegt, er það í sjálfu sér óforsvaranlegt að hanna að veiða með dragnót við strendur landsins. Það hefir komið í ljós, að ekki er ástæða til að hindra rýmkun landhelginnar, heldur öfugt. Hér koma til greina hagsmunaaðstæður, sem ekki má traðka niður. Þetta sjónarmið á sér rót í áliti fiskifræðinga, hvað svo sem hv. þm. Borgf. kann að segja.

Á það hefir verið minnzt, að rýmkun þessi á landhelginni, sem hér er um að ræða, myndi aftaka það, að hægt yrði að fá framgengt hagsmunakröfum okkar um alþjóðafriðun ákveðinna svæða hér við land. Ég sé ekki, að þetta geti haft nokkra þýðingu í því máli, því að það er ekki enn komið á neinn rekspól, svo að ekki getur verið um það að ræða, að hindra það. Ef litillegar breytingar á löggjöf okkar geta haft áhrif á alþjóðasamþykktir um friðun ákveðinna svæða, þá eru okkar áhrif farin að verða nokkuð mikil og meiri en áður hefir verið vitað um, enda mun því fara alls fjarri. Við verðum að setta okkur við það og lúta því. Ég sé ekki annað en að málið sé komið í óefni, og ég vildi því beina því til hæstv. forseta, hvort ekki væri heppilegt að visa málinu til sjútn., og frv. komi svo í einni heild frá n., en ekki í smápörtum, eins og það liggur nú fyrir. Það er alls ekki hægt að hafa svo margar till. um málið, ef það á að fást nokkurt samræmi í það, og ég vil leggja til, að d. greiði atkv. á móti öllum þessum tillögum.

Forseti (JörB): Ég tel hyggilegt, að sjútn. fái frv. til nánari athugunar, en tel sjálfsagt, að þær till., sem nú liggja fyrir, verði athugaðar að lokinni umr., ef nokkur tími verður til þess.

***Finnur Jónsson:** Ég vil segja það um þetta frv., að ég vil, að því verði vísað til sjútn. Það hefir ekki neina þýðingu að vera að bera fram svo margar till., eins og nú hafa komið fram í þessu máli, og ég vil leggja til, að þær verði allar felldar. Ég vil taka undir það með hv. þm. V.-Sk., að það getur ekki orðið nóg vitt það ábyrgðarleysi, sem hefir sýnt sig hjá hv. þm. Borgf., þar sem hann hefir ekki getað bent á nokkurt réttmæti í málinu, og það má segja, að það sé einsdæmi. Þessi hv. þm. veit það vel, að Vestmannaeyingar vilja, að þessi svæði, sem hér er um að ræða, verði opnuð fyrir Dönum, svo þeir geti sjálfir komizt þangað, og ef þessi till. verður samþ., þá eru það Vestmannaeyingar, sem hafa orðið fyrir búsfjum af hendi Dana í dragnótaveiðum. — Ég ætla ekki að fara út í ræðu hv. þm. Borgf. Ég tel hana vera eins og allar þær ræður, sem þessi hv. þm. flytur, byggða á fjarstæðum einum. og brekur því hver aðra.

Ég vil segja það, að þær vonir, sem ýmsir

sjómenn hafa gert sér um þetta mál, eru að það yrði sem fyrst afgr. sem lög frá Alþingi og þar væri um ákvæði að ræða, sem gætu komið þeim að einhverju gagni. En það verður alls ekki, ef það á að fara að samþ. hinar vitlausu till., sem hér hafa komið fram. Það getur ekki komið til mála að skipta landhelginni niður í smáhluta milli þeirra, sem þessa veiði stunda. Fyrir utan allt ranglæti hljóta þessar till. að leiða til þess, að það verður ekki hægt að halda uppi landhelgisgæzlu. Það er hv. þm. Snæf., sem hefir leitt asnann inn í herbúðir þessa máls. Honum mátti vera það ljóst, að þessi brtt. hans hlyti að leiða af sér fleiri brtt., og þær hafa líka verið bornar fram af sjálfstæðismönnum. Ég veit, að honum er ljós sú staðreynd, að afskipti hans af þessu máli geti orðið til að eyðileggja það. Afstaða Alþfl. er óbreytt eins og áður um þetta mál. Af hálfu hinna flokkanna er um tvennt að ræða, ókunnugleika og ábyrgðarleysi fram-sóknarmanna, og á hinn bóginn eindregin með-mæli af hálfu sjálfstæðismanna, með margra ára reynslu að baki sér í þessu efni. Í þriðja lagi má nefna menn, sem hafa farið loðnum ummælum um málið, eins og t. d. hv. þm. Snæf. Það er nú kunnugt, að það er alls ekki viðurkennt, að þessi brtt. hv. þm. Snæf. sé nauðsynleg. En þessi mikla kjósendahræðsla, sem hefir gripið þennan hv. þm., hefir komið honum til að koma með þessa till., og það getur orðið til að drepa þetta mál.

Umr. frestað.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv. (A. 266, 275, 278, 289, 290, 291).

***Sigurður Einarsson:** Það hefir nú verið talað margt og mikið um þetta mál, en þó get ég ekki neitað mér um að leggja nokkur orð í belg, enda þótt hv. þm. V.-Sk. hafi þegar tekið margt fram af því, sem ég vildi sagt hafa, og ég álit þyngra á metunum en það, sem and-stæðingarnir hafa borið fram.

Hv. þm. Borgf. sagði, eins og hans var von og visa, margt til að angra meðhaldsmenn frv. Hann talaði um það, að álits kjósendanna hefði ekki verið leitað, og sagði, að hér ætti að svipta fjöldann sjálfsákvörðunarrétti sínum. En það, sem verið er að gera með þessu frv., er einmitt það, að hjálpa sjálfsbjargarviðleitni fjöldans. Þetta mál stendur og í nánu sambandi við byggingu frystihúsa í verstöðvunum, sem menn virðast sammála um að styrkja hér í þinginu. Þeir, sem vilja láta banna dragnótaveiðar í landhelgi, kunna að hafa eitthvað til síns máls, en hinir þó miklu meira. Mér er líka kunnugt um það, að stórfelld stefnubreyting hefir orðið í þessu máli hjá sjómannastéttinni. Svo er það a. m. k. þar, sem ég er kunnugur, í Barðastrandarsýslu. Einn menntaður sjómaður þar vestra, sem er skólastjóri á sínum stað, sagði mér, að hann teldi það ekki verjandi lengur, að meina sjómönnum þessar veiðar. Hann kvaðst þess nú fullvís, að miklu minni háski stafaði af þeim en látið er. Ég tel það óverjandi, eins

og ástandið er nú hjá sjómannastéttinni, að banna þessar veiðar, sagði hann. Ég talaði við hann um tímaákvæðanir þær, sem eru í frv., og taldi hann þær réttar. Ég átti einnig tal við annan mann úr þeim hreppi, sem staðið hefir að því að loka Arnarfirði. Hann sagði, að menn hefðu nú alveg skipt um skoðun í þessu efni. Og þar sem ég hefi orðið þess hvarvetna var, að skoðanir þeirra, sem falið hafa mér umboð sitt, hafa breytzt í þá átt, að opna beri landhelgina fyrir dragnótaveiði, tel ég mér einnig skylt að breyta nú afstöðu minni.

Hv. þm. Borgf. hefir hér talað um rányrkjumennt og friðunarmenn. Hann telur sjálfan sig friðunarmann, og hann er það. En það, sem hann er að friða hér, er lífsbjörgin fyrir þeim, sem þurfa að njóta hennar. Á slíkum tímum sem nú eru, er annað óafsakanlegt en að nota alla möguleika sjávarútvegsins til hins ýtrasta.

Ég skal segja það hreinskilnislega, að ég treysti mér alls ekki til þess að segja um það, hver áhrif opnun landhelginnar fyrir dragnótaveiðar kann að hafa á fiskstofninn til langframa, þar verða sérfræðingarnir og sjómennirnir sjálfir að haga sér eftir reynslunni, og þeim er vel treystandi til að gera það. Það er jafnfráleitt að segja, að fiskstofninum geti enginn háski stafað af þessum veiðum, og að rjúka upp eins og hv. þm. Borgf. og segja, að með þessu sé verið að eyðileggja fiskveiðarnar fyrir fullt og allt. Sérfræðingarnir og sjómennirnir sjálfir munu fljótt sjá, hvert stefnir í þessum efnunum, sbr. hvalveiðarnar, þar sem lokað var fyrir, þó ef til vill heldur seint. En með nútímaþekkingu ætti að vera hægt að girða fyrir, að nokkurt varanlegt tjón hlýst af þessum veiðum.

Ég vil að lokum alveg mótmæla þeirri staðhæfingu hv. þm. Borgf., að það verði til þess að hindra friðun Faxaflóa fyrir botnvörpum, að samþ. þetta frv. En hér er tvennu alveg ólíku saman að jafna, enda er ávallt skýr greinarmunur gerður á dragnót og botnvörpu. Togarinn fer á gifurlegri ferð og sópar botninn með geysihraða og krafti. En litlu dragnótabátarnir fara svo hægt yfir, að nótin aðeins sniglast áfram. Ef Faxaflói verður friðaður fyrir okkar tilmæli, verður lítið svo á, að við séum aðeins að biðja fyrir okkar eigin hagsmunum. En verði Faxaflói gerður að alþjóðlegri klakstöð, yrðu auðvitað þessar veiðar bannaðar þar líka. En þá hefðum við líka einhverju fórnad, svo að mér virðist, að samþykkt þessa máls ætti fremur að styrkja en veikja aðstöðu okkar. Annars er það álit mitt, að friðun Faxaflóa eigi því miður langt í land; þótt vel hafi verið tekið í þetta á einhverjum fundum, vita allir, að meginátakið er þó eftir.

Það er augljóst, ef því fylgir nokkur alvara, að koma upp hraðfyrstihúsum í verstöðvum, hvílik fjarstæða það er, að banna þá veiðiaðferð, sem hlýtur að afla þeim mestra hráefna.

Ég vil að lokum mælast til þess, að allir þeir, sem komið hafa með brtt. þess efnis, að gera miðin út af kjördæmum sínum að einskonar einokunarsvæðum, vildu taka þær aftur, því að ef þær næðu samþykki, væri málið komið

í verra horf en áður. Annars eiga þær að falla hver um aðra þvera og munu vonandi gera það.

ATKVGR.

Afbrigði um skrifl. brtt. (sjá þskj. 298) leyfð og samþ. með 23 shlj. atkv.

Páll Zóphóniasson: Herra forseti! Ég skal ekki vera langorður. Það voru nokkur orð, sem féllu hjá 3. landsk., og ég vil gera aths. við. Hann sagði, að þær till., sem fram hefðu komið í þessu máli, væru hjákátlegar. Þegar hann talaði um fiskibátana, þá sagði hann, að það væri ekki nema um örfáa báta að ræða á svæðinu milli Hrútafjarðarbotns og Almenningsnafar. Hér má segja, að hann sjái gagnstætt sannleikanum. Veit þessi hv. þm. það ekki, að fólkið, sem býr í sjávarplássunum á þessu svæði, á marga báta og stundar sjó, og vill fá að gera það í friði, án þess að aðkomumenn með dragnatur spilli veiðiskap þeirra? Það þarf þessa til þess að geta framfleytt lífinu; þetta er þeirra atvinnuvegur, en þarna eru nú ekki notaðar dragnatur við veiðina. Það er algerlega rangt hjá honum, að það séu ekki nema 3 bátar á þessu svæði, og það var það, sem gaf mér til efni til að gera aths. við ræðu þessa hv. þm.

Ég get ekki látið hjá líða að þreyta hv. 9. landsk. svoltið. Hann sagðist hafa talað við fjölda barnakennara þar vestur í Barðastrandar-sýslu, og þeir hefðu sagt þetta og þetta, og það, sem þeir fræddu hann um, er orðinn nokkurskonar biblíuátrúnaður hjá honum. Þessi hv. þm. sagði, að þeirra skoðun væri breytt í þessu efni, og þeir álitu, að ef dragnótaveiðarnar væru leyfðar, þá væri það eins og ef Barðstrendingar drápu allt fé sitt til þess að koma í veg fyrir, að það dræpist á fjalli. Hann sagði enn fremur, að dragnótaveiði væri mjög hættuleg, og að það væri í raun og veru ekki hægt að friða Faxaflóa. Hvernig hann ætlar að samrýma það tvennt, skil ég ekki. Mér finnst þetta stangast, þegar þess er gætt, að hv. þm. vill opna upp á gátt. Ég efast ekki um það, að rétt sé að friða Faxaflóa, þar sem ungvíðið vex upp. Ef öllum væri leyft að vaða þar uppi með allskonar veiðarfæri, gæti það orðið hættulegt fiskistofninum, og þess vegna er það mjög varhugavert að opna alla flóa og firði upp á gátt, eins og þessi þm. vill vera láta.

***Pétur Ottesen:** Það má nokkuð marka af því, að hv. 9. landsk. hefir mikið til brunns að bera í þessu máli, er hann finnur ástæðu til að þakka hv. þm. V.-Sk. fyrir ræðu hans. Þessi hv. þm. hefir algerlega staðið utan við þessar umræður og hefir ekki látið til sín heyra í þessu máli. En hv. 9. landsk. hefir hleypt æsingi í þetta mál, og hv. þm. V.-Sk. er vis með að þakka honum fyrir þá ræðu, sem hann hefir flutt. Það er einkennandi við hv. 9. landsk., að hann hefir fram til þessa fylgt mér að þessum málum, en hefir nú snúizt hugur, er hann talaði við þessa menn þar vestra. Og það fór fyrir honum eins og þeim mönnum, sem skyndilegum trúskiptum taka, því að slíkir menn eru jafnan

mjög ofstækisfullir. er þeir fara að prédika hinn nýja átrúnað sinn. Hv. þm. talaði um það, að dragnætturnar væru ekki mjög skaðlegar, og bar þá veiðiaðferð saman við botnvörpuveiðarnar. Hann sagði, að togararnir færu mikið hraðara, þegar þeir væru að toga. Ég vil nú upplýsa þennan hv. þm. um það, að þegar búið er að kasta botnvörpu togaranna út, þá fara þeir mjög hægt, ekki hraðara en vélbátarnir með dragnótina. Hv. þm. er þar að því, að hann hefir ekkert vit á þessum málum, enda hefir hann vist aldrei séð þessar veiðiaðferðir eða hraða skipanna, aðeins séð þau dragast út úr höfninni.

Það er alveg vist, að dragnótin er mjög hættuleg smærri ungviðunum, sem eru að þroskast. Líggur það í því, að möskvar dragnótarinnar eru smærri en möskvar botnvörpunnar, og því verður dragnótin miklu hættulegri en botnvarpan. Á þessu sést, hversu mikið skyn hv. 9. landsk. ber á þessi mál. Ég vil í þessu sambandi endurtaka ummæli Árna Friðrikssonar á nýafstöðnu fiskiþingi. Hann sagði jata, að það væri nauðsynlegt að friða flestöll mið fyrir dragnóttinni, ekki aðeins fyrir Íslendingum, heldur og líka fyrir Dönum og Færeyingum.

Það er nú ekki ástæða til að vera að deila um þetta meira. Það hefir komið fram, að þeir sem eru á móti dragnótaveiðinni, hafa snúið og vilja nú sýna yfirbót. Eins og 9. landsk. talaði um, á friðun Faxaflóa harla langt í land. En ef Alþingi ber gæfu til að fella þetta frv. þá gætum við vonað, að þess yrði ekki langt að biða, að við ættum friðað veiðisvæði hér við land. Og það veltur allt á Alþingi, hversu langt við verðum að biða til að ná þessu takmarki.

*Jakob Möller: Það hefir mikið verið talað um þetta málið, og það hefir verið borið hér á andstæðinga þessa máls, að þeir fari með æsingar og blekkingar í þeirri von að fá því grandað. Það er bezt að láta allan sannleikann koma í ljós í þessu máli. Þá er fyrst að athuga, af hverju það er komið fram og af hvaða hvötum því hefir verið fylgt svo úr garði sem raun er á.

Höfuðbaráttan stendur nú um, hvaða svæði landhelginna eigi að friða samfara þeim ráðstöfunum, sem nú er verið að gera, og þá sérstaklega byggingu hraðfrystihúsa. En ef við litum aftur í tímann, þá verðum við fljótt varir við, að þetta er mikið eldra heldur en núverandi vandræði og hugmyndin um að byggja hraðfrystihús víðsvegar um landið, og því verður þessu tvennu ekki jafnað saman. Sósíalistar báru einu sinni fram frv. um, að Danir skyldu hafa fullan rétt á þessu sviði sem öðrum eins og Íslendingar, og þetta fékkst, og Danir hafa því fullan rétt, meðan samningurinn er í gildi. Danir þurfa að leita víða og eru mjög þurfandi fyrir slík fiskimið, en eftir því sem meir þrengir að þeim, því harðari verður baráttan. Þetta eru aðaltildrögin að þeim deilum, sem standa um þessi mál, og að blanda hraðfrystihúsunum inn í þessi mál er algerlega nýtt og virðist vera byggt á skammsýni. Það hefir komið fram hér við þessar umræður, að það borgi sig alls ekki að flytja sig langt við dragnótaveiðar vegna

þess, hve ferðakostnaður verður óeðlilega mikill, og það hygg ég að sé rétt. Þá hafa og verið bornar hér fram till. um, að héraðsbúum í hverjum flóa sé heimilt að nota sér landhelgina í sínu héraði, og það hygg ég, að verði bezt lausnin á þessu máli, til þess að gera landsmönnum kleift að nota þessa veiði. Hv. þm. V.-Sk. benti réttilega á, að bezt væri að skipta landinu niður í geisla, þannig að hver hafi rétt til veiða í landhelgi, þar sem hans land eða geisli næði að sjó. Hv. 9. landsk. var þessu sammála, en vildi, að hver einstaklingur ætti tilkall til þeirra fiskimiða, sem næst væru. Þetta er eina leiðin út úr þessum örðugleikum. Ef það á að fara t. d. að ákveða eitthvert viss svæði til fiskveiða fyrir allan skipaflotann, þá hljóta þau mið að tæmast á skömmum tíma, og þau kæmu aldrei að neinu gagni, því að þau myndu skiptast milli allt of margra manna. Með því verður aldrei réttum tilgangi náð, en það verður aðeins til að gera fiskimiðin ónýtt fyrir alla. Ég hygg, að þær tillögur, sem komið hafa fram í þessu máli, sanni það, að það verður bezt úrlausnin, að hver maður hafi rétt til að veiða í sinni landhelgi, og það virðist vera í fullu samræmi við það, sem hv. 9. landsk. sagði, er hann gerði grein fyrir samtali sínu við þessa menn vestur í Barðastrandarsýslu. — Um rétt Dana vildi ég segja það, að mér þykir það fullforsvaranlegt, að þeir fái að hafa sama rétt til þessara veiða eins og Íslendingar, og það er sjálfsgagt að takmarka þetta hjá þeim eins og það er takmarkað hjá Íslendingum. Og ástæðan fyrir því, að takmarkanirnar voru settar, voru ekki fyrst og fremst þær, að útiloka danska ríkisborgara frá að geta stundað þessar veiðar, heldur til þess að friða landhelgina. Hún er friðuð, ekki aðeins gegn dönskum ríkisborgurum, heldur líka gegn Íslendingum. Og nauðsynin er augljós. Hún er sú, að talið er, að þetta veiðarfæri sé skaðlegt fyrir annan veiðiskap og geti spilt annari fiskveiði landsmanna, og í öðru lagi vegna þess, að ótakmörkuð heimild allra til þess að veiða á öllum fjörðum og flóum myndi verða til þess að eyðileggja möguleikana til þessa atvinnurekstrar í framtíðinni. (MT: Eins og dæmin sanna). Já, eins og dæmin sanna. Það er vissulega mjög öflugur stuðningur í þessu máli, að Danir hafa tekið upp samskonar friðun eins og hér ræðir um, nefnilega héraðabönnin. Það er búið að hleypa svo miklum æsingi í þetta mál, ekki af hv. þm. Borgf. og þeim, sem eru honum sammála, heldur af hinum, sem með æsingi og gauragangi róa að því öllum árum að opna landhelgina fyrir öllum, sem í hana vilja sækja. Það eru þeir, sem fyrst og fremst hafa stofnað til æsinga í sambandi við þetta mál. Sannleikurinn er sá, að eftir þá málfærslu, sem þeir hafa haft í þessu máli, sem telja sig sjálfkjörna málsvara litilmagnans á Alþ., þá þarf meiri kjark og karlmennsku til að standa á móti þessum kröfum heldur en að fylgjast með þeim. Ég býst við, að það sé of seint að koma vitinu fyrir hv. þm. í þessu máli, en því miður mun sá tími koma síðar, að þeir sjái, að þeir gera rangt með því að hleypa þessu máli í gegn núna.

ATKVG.

Brtt. 289,I felld með 17:5 atkv.

— 298 felld með 15:9 atkv.

— 289,II tekin aftur.

— 291 felld með 15:14 atkv.

— 278 felld með 16:8 atkv.

— 289,III felld með 17:9 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BB, HannJ, JakM, JónP, JS, PZ, PO, SigfJ, JörB.

nei: TT, ÞorbP, ÁÁ, BÁ, EmJ, FJ, GP, GSv, GTh, HV, JJós, JÓI, JG, PP, PHalld, SE, StJSt.

GG, GÍ, MT greiddu ekki atkv.

4 þm. (BJ, EystJ, ÓTh, SK) fjarstaddir.

Brtt. 290 tekin aftur af flm., en tekin upp af þm. Borgf. og 2. þm. N.-M. og felld með 16:7 atkv.

Brtt. 289,IV tekin aftur af flm., en tekin upp af 2. þm. N.-M. og felld með 17:11 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BB, HannJ, JakM, JónJ, JS, JG, MT, PZ, PO, SigfJ, JörB.

nei: ÞorbP, ÁÁ, BÁ, EmJ, FJ, GP, GSv, GÍ, GTh, HV, JJós, JÓI, PP, PHalld, SE, StJSt, TT.

GG greiddi ekki atkv.

4 þm. (BJ, EystJ, ÓTh, SK) fjarstaddir.

Brtt. 275 felld með 16:7 atkv.

Frv. samþ. með 18:11 atkv. að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞorbP, BÁ,¹⁾ EmJ, FJ, GP, GSv, GÍ, GTh, HV, JJós, JÓI, JónP, JG, PP, PHalld, SE, StJSt, TT.

nei: ÁÁ, BB, GG, HannJ, JakM, JS, MT, PZ, PO, SigfJ, JörB.

4 þm. (BJ, EystJ, ÓTh, SK) fjarstaddir.

Frv. afgr. til Ed.

Á 38. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horízt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 266).

Á 39. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVG.

Frv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til sjútvn. með 10 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Ed., 15. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 266, n. 305).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10:1 atkv.

1. BÁ: Þótt ég viðurkenni fyllilega margar af þeim ástæðum, sem fram hafa verið færðar gegn málinu, og ég áltí engangveginn hættulaust að opna landhelgina fyrir dragnótaveiðum til frambúðar, þá verð ég að taka afstöðu til málsins með tilliti til þess ástands, sem nú ríkir í sjávarútvegnum, og með tilliti til þess, að síðasta vertíð brást svo að segja algerlega og það lítur út fyrir, að vertíð þessa árs ætli að bregðast líka, vil ég ekki með atkv. mínu taka á mig ábyrgðina af því að standa á móti þeim möguleikum til atvinnurekstrar, sem eru fyrir sjómannaáttíttina í landinu, og ég skoða það frekar sem hallærisráðstöfun að leyfa þetta heldur en sem frambúðarakvörðun, og segi því já.

*Frsm. (Jón Auðunn Jónsson): Um þetta mál urðu allmiklar deilur í Nd., og komu fram margar brtt., sem miðuðu að því, að hvert hérað byggji að sinni veiði, en þessar till. voru allar felldar, og var frv. samþ. eins og það kom frá 2. umr.

Menn hafa deilt um það, hvort dragnótaveiðarnar spilltu uppeldi fiska, en Árni Friðriksson fiskifræðingur telur litil brögð að þessu. N. álitur, að eins og nú er komið fyrir smábátavégnum, beri að rýmka leyfin til dragnótaveiða í landhelgi, og fellst hún því á þetta frv. Hafa smábátar, er stunda kolaveiðar, haft af þessu mikinn ágóða. Hafa 50 bátar á landinu stundað þessar veiðar, eftir nokkuð ófullkominni skýrslu Fiskifélagsins, og hefir meðalhluatur numið 300 kr. á mann. Þetta er betri útkoma en eftir þorskveiðarnar frá því í sumar og fram á haust. Hafa þær gefið hörmulega afkomu undanfarin ár, mest af því að afli hefir brugðist við Norður-, Vestur- og Austurland, þar sem þessar veiðar hafa verið stundaðar áratugum saman eða lengur.

Hvort sem þessar veiðar kunna að spilla uppeldi ungviðis eða ekki, þá virðist það vera vísindalega sannað, að ekki eru mikil brögð að þessu. Og það má draga úr þessari hættu með því að setja reglur, er takmarka, hvaða fisk megi veiða smæstan, eins og gert hefir verið í Eystrasalti og Norðursjónum. Hafa England, Þýskaland, Noregur og Svíþjóð sett ákvæði um það, að ekki megi veiða kola undir vissri stærð. Við hyggjum, að slíkar takmarkanir geti komið í veg fyrir, að ungviði verði spilt til muna. Raunar má alltaf búast við því, að nokkuð af smáfiski drepist við það að koma í botnvörpuna, þó að honum sé fleygt aftur. En það á ekki við um kolann. Hann er allra fiska lifseigastur og getur lifað 15—20 mínútur á þurru og verið jafngóður, þegar honum er fleygt aftur. Hafa menn oft, er menn koma í land, fleygt smæsta kolanum í sjóinn, og hefir hann lifað góðu lifi á eftir og ekki orðið meint af.

Árni Friðriksson sagði mér frá fundinum í London, þar sem 10 þjóðir lögðu til, að ekki mætti veiða smærri kola en 24 cm. Samkvæmt samningi Þýskalands og Danmerkur hefir ekki mátt veiða smærri kola en 25,7 cm. Sumstaðar hefir lágmarkið verið sett 22 cm. Hjá okkur stendur nokkuð öðruvísi á en hjá þessum þjóðum. Við notum fremur aðrar fiskitegundir til manneldis, en kóli þessarar stærðar og allt upp í 28 cm. selst varla á erlendum markaði, nema hann komi ísaður alveg nýr, en á því eru vandkvæði. Samkvæmt upplýsingum frá mönnum, er flutt hafa út slíkan kola undanfarin ár, hefir alltaf verið tap á honum, og telja þeir fjarstæðu að hirða hann. Og ætti að hraðfrysta hann, þá er enginn markaður fyrir þá vöru. Eina leiðin væri að ísa hann og senda hann út. Ég ætla ekki hér að stinga upp á neinni lágmarksstærð kolans fyrir n. hönd, en eftir upplýsingum, sem ég hefi frá sænska frystihúsinu, fiskimálan. og Árna Friðrikssyni, mun varla vera um að ræða að selja með hagnaði til útlanda minni kola en 28 cm. Hinsvegar mætti nota smærri kola hér heima. Árni Friðriksson leggur til, að ekki

verði hirtur smærri koli en 27 cm., en smærri koli er ekki orðinn kynþroska og er lítils virði.

Það virðist svo, sem hér við Faxaflóa veiðist í dragnót ýmsir aðrir fiskar en koli, mest steinbitur og svo smáþorskur. En við Norðurland og norðausturland veiðist varla annað en koli með þessari aðferð, nema nokkuð af ýsu. — Ég get ekki gefið upplýsingar um það, hvaða möskvastærð væri hæfilegust að hafa við dragnótaveiðar, en ég legg áherzlu á, að nauðsynlegt er að setja slík ákvæði eða reglugerð um leið og l. yrðu staðfest.

Það er sérstök ástæða til þess nú að rýmka landhelgina, eins og í frv. er gert ráð fyrir. Við nokkrir nm. hefðum kosið sumt öðruvísi en í frv. er, en leggjum þó til, að það verði samþ., því að ef breyt. verður gerð á því, er hætt við, að það dagi uppi í Nd. Yfir smábátavæginum við Norður- og Austurland vofir nú slíkt hörmungarástand, að ekki er von um þessa útgerð, nema hún fái að veiða kola til sölu á erlendum markaði.

Magnús Guðmundsson: Mér finnst Alþingi vera undarlega reikandi í þessu máli. Undanfarið hefir það í sífellu verið að breyta ákvæðum um dragnótaveiði í landhelgi, ýmist að rýmka þau eða þrengja. Fyrir fáum árum þótti nauðsynlegt í þinglokin að fá bráðabirgðal. um þetta. Þá lét meiri hl. þm. í báðum deildum sem nauðsyn væri að rýmka þessi ákvæði, en á næsta þingi á eftir höfðu ýmsir þeirra snúizt svo, að þá voru bráðabirgðal. felld.

Það verður að teljast talsvert hart aðgöngu, að með frv. eru tekin ráðin af ýmsum héruðum, sem vilja fá að fríða sín veiðisvæði. Ég skil ekki nauðsyn þessa. Það á að vera bjargráð vegna þess, hve illa fiskast, en um leið eru fiskimiðin opnuð fyrir 30 sinnum stærri þjóð, og mun hún eflaust nota sér það. Hefir verið eftir því beðið af stórum útgerðarfyrirtækjum í Danmörku, að landhelgin yrði þannig opnuð. Ég spái því þess vegna, að ekki muni líða langur tími, þar til þessu verður aftur breytt. Á það ber að visu að líta, að takmörkuð er stærð þeirra báta, er veiðarnar mega stunda, og er ætlað til þess, að það dragi nokkuð úr veiðum útlendinga. Getur verið, að þetta hafi nokkur áhrif í þá átt. En ég held, að réttara væri að híða enn um stund, því að það kemur sennilega í ljós, að okkar mið eru ekki svo auðug, að þau þoli það sarg, sem þessar fyrirhuguðu breyt. hefðu í för með sér. Ég hefi fengið kvartanir um það úr mínu kjördæmi, að útlent skip hafi verið að veiða inni í fjarðarbotni, og segja sjómenn, sem hafa veitt þar undanfarið þyrskling á færi, að það hafi alveg eyðilagt þá veiði fyrir þeim. Af þessum veiðum myndi auk þess hljótast það, að veitt yrði í vörpu og eyðilagt ungvíðið, sem engum væri gagn að. Ég mun því greiða atkv. gegn þessu frv., samkvæmt tilmælum sjómanna á Sauðárkróki, sem þykjast hafa slæma reynslu af þessu eilífa skaki útlendinga á Skagafirði og alveg inn í fjarðarbotn.

***Bernharð Stefánsson:** Ég er ekki sérfræðingur í þessu máli og ætla því ekki að fara langt út í Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Það. Það hefir mikið verið um það deilt í Nd., hvort rétt væri að setja þessi lög eða ekki, og skal ég ekki fara út í það. Ég vil aðeins taka það fram, að hvað sem má um þetta segja, þá finnst mér rétt, þegar eins er ástátt um atvinnuhætti og nú, að leyfa þennan bjargræðisveg, sem hér um ræðir. Það mætti þá alltaf, ef betur árar og svo virðist sem þetta myndi valda skaða í framtíðinni, afnema þetta aftur. En það er eitt atriði, sem ég óska eftir, að n. athugi fyrir 3. umr., og það er, að mér virðist samkv. l. gr. frv., að gagnað af þessu verði ekki mikið fyrir nokkuð stóran part af landinu, sem sé Norðurland og mikinn hluta Austurlands. Dragnotaveiði er leyfð frá 15. maí á Suðurlandi og Vesturlandi. en ekki fyrr en 15. júní á Norðurlandi. Nú er það svo víða á Norðurlandi, að það myndi verða eitt helzta ráðgjð til þess að bátavægurinn gæti borið sig, að bátarnir gætu stundað kolaveiðar að vorinu, áður en þeir fara á síldveiðar. En einmitt um 15. júní eða rétt þar á eftir munu þeir flestir fara á síldveiðar, og þá er tækifærið úti. Þetta kann að vera byggt á visindalegri rannsókn, og kolinn hrygni seinna fyrir norðan en hér fyrir sunnan, en ég vil samt, að þetta atriði verði athugað betur. Ég veit ekki, hvort það er svo óyggjandi rannsókn, sem liggur til grundvallar fyrir því, að það megi ekki byrja kolaveiðar fyrr en 15. júní norðanlands, ef það má byrja þær 15. maí sunnanlands. En ég vil sérstaklega vekja athygli á því, að ég tel, að einmitt með þessu ákvæði séu stórlega skertir þeir hagsmunir, sem annars getu af þessu orðið fyrir norðan, með sérstöku tilliti til þeirra báta, sem eiga að fara á síldveiðar. Ef fróðir menn gefa mér upplýsingar um, að ekki sé hægt að breyta þessu, þá mun ég falla frá því að héra fram brtt. En ég óska eftir upplýsingum um þetta, og eins óska ég eftir því, ef n. sér sér fært að slaka eitthvað til í þessu efni, að þá geri hún það.

***Frsm. (Jón Auðunn Jónsson):** Ég var sömu skoðunar og hv. l. þm. Skagf., að dragnótin gæti spillt fyrir annari veiði. Ég get sagt það, að á Vesturlandi var þessi skoðun almennt ríkjandi, og maður varð varla var við nokkurn sjómann, sem ekki hélt því fast fram, að dragnótin spillti fyrir annari veiði. Nú hefir 3 síðustu árin verið dálítið stunduð kolaveiði þar, sérstaklega af Sunnlendingum. Af Suðurlandi og sérstaklega frá Vestmannaeyjum hafa margir bátar stundað kolaveiðar á Vestfjörðum 3 undanfarin ár. Og eftir að sú reynsla er fengin, þá álita sjómenn þar vestra, að þessi veiði spilli ekki fyrir annari veiði. Það má vera, að það fiskist meira af smáfiski á Skagafirði í dragnótina. En á Vesturlandi er þetta svo hverfandi lítið, sem veiðist af smáfiski í dragnótina. En ég hygg, að það sé alveg víst, að það er ekki nema þar, sem sléttur sandbotn er, sem hægt er að veiða með þessu áhaldi, og það er mjög lítil partur af landhelginni, sem hægt er að stunda þessa veiði á. Á Vestfjörðum er yfirleitt nokkuð djúpt, og það er ekki nema við löndin, sem hægt er að nota þetta áhald. En á Skagafirði er mikill sandbotn, og þess vegna verður dragnótin notuð meira þar

en víða annarsstaðar. En ég held, að menn séu yfirleitt að komast á þá skoðun, að þetta veiðihald spilli ekki, svo framarlega sem þess er gætt, að hafa möskvastærðina hæfilega, svo að smákoli og smærri fiskur geti smogið nótna, enda er nótin dregin ákaflega hægt, svo að fiskurinn hefir goð tækilæri til að komast undan.

Um héraðabönnin verð ég að segja, að þau hafa sýnt í mörgum tilfellum, að það er aðeins vegna misskilnings, að menn hafa sett þessar héraðssamþykktir, eins og t. d. með herpinótaveiðina á fjörðum, sem víða var bönnuð hér áður, en allir eru nú sammála um, að ekki spilli neitt fyrir annari veiði, enda sjálfsagt, að hún verði leyfð öllum landsmönnum.

Eins og nú er áttatt, þá hafa Sunnlendingar leyfi til að veiða frá 15. júní og til 1. des. á svæðinu frá Hjörleifshöfða og til Látrahjargs. En það er aðeins fyrir þá, sem eru búsettir á þessu svæði eða hafa skip sin skrásett frá Faxaflóa og Vestmannaeyjum og hér suður með sjó og svo í Borgarfirði. En það er beitt mesta misrétti, ef slík undanþága ætti að haldast fyrir Sunnlendinga, en Austfirðingum, Vestfirðingum og Norðlendingum væri meinuð slík veiði í sínum fjörðungum, þegar svo er áttatt, að einmitt á Austur- og Vesturlandi eru vandræði sjómanna og útgerðarmanna í smábátaútgerðinni langmest vegna undanfarins aflaleysis og meðfram vegna þess, hvað lágt verð hefir verið á aflanum. Ég þori ekki að fullyrða neitt um það, hvers vegna tíminn er settur misjafn fyrir Norðurland og Suðurland. En í nál. sjútn. Nd. er um þetta talað, og ætla ég að lesa það upp, með leyfi hæstv. forseta:

„Brtt. n. um lengri friðun að vori til en sumri fyrir Vestur- og Norðurlandi heldur en fyrir Suðurlandi styðst við það álit fiskifræðinganna, að hrygningu kolans sé lokið í hlýja sjónum um miðjan maí, en hinsvegar ekki í kalda sjónum um fyrr en um miðjan júní eða seinna.“

Þarna er að leita ástæðunnar fyrir því, að þetta er haft misjafnt.

Ég vænti þess, að hv. d. samþ. þetta frv., þótt ekki væri vegna annars en þess, að það er óforsvaranlegt að samþ. ekki slíka neyðarráðstöfun fyrir útgerðina á þessum tímum, sem nú eru.

Magnús Guðmundsson: Ég hefi ekki getað sannfærzt af orðum hæstv. frsm. Hann leggur mikla áherzlu á, að ekki sé hægt að neita um þetta nú, þegar svo mikil vandræði stöðja að sjávarútveginum. En leiðin til þess að bæta úr vandræðum hans er ekki sú, að taka ráðin af þeim héruðum, sem vilja láta banna sér og öðrum að veiða á þessum stöðum. Það er ómögulegt að líta svo á, að þessir menn, sem það vilja, telji það hjargráð fyrir sig að fá landhelgina opnaða, ekki aðeins fyrir sjálfa sig, heldur fyrir alla. Það þýðir ekkert að ætla sér að segja þeim sjómönnum, sem þykjast hafa reynslu fyrir sér í því, að þetta veiðarfæri spilli smáfiskeiðum, að þetta sé gert af umhyggju fyrir þeim. Þeir trúa því ekki. Reynslan hefir sagt þeim annað. Ef á að reyna að bjarga þeim,

sem í vandræðum eru, þá ætti einmitt að fara að eins og nú hefir verið gert, að heimila einstökum héruðum að ráða því sjálf, hvort veiðin er leyfð eða ekki. Hitt nær engri átt, að ætla sér að bjarga þeim héruðum, sem eru á móti þessari veiðiaðferð, með því að fyrirskipa, að það skuli vera opin hjá þeim þau svæði, sem þeir vilja hafa lokuð.

Því er haldið mjög fram, að það geri ekkert til fyrir fiskveiðarnar, þótt þessi veiði sé leyfð. Ég vil vitna til þess, sem ég sagði áðan um það, en ég vil bæta því við, að ég get ósköp vel skilið, að þar sem er grunnt vatn, sandbotn og töluverð fiskmergð, þar geri þetta veiðarfæri mikinn usla. Og því þá ekki að leyfa þeim, sem þannig eru settir, að setja hjá sér héraðabönn. En n. vill taka réttinn af sjómönnum á þessum stöðum, þar sem svona stendur á. En fyrir vestan er, eins og hv. frsm. tók fram, djúpt út frá landinu, og þar er því vont að nota þetta veiðarfæri. Ef til vill er það af því, að ómögulegt er að nota þetta veiðarfæri þar, að þeir vilja láta leyfa að nota það. Ég skil vel, að það spilli ekki þar, sem ekki er hægt að nota það. En mér finnst, að ég geti ákaflega vel skilið, að þar, sem grunnt vatn er, sléttur sandbotn og töluverð fiskmergð, þar geti slíkt veiðarfæri gert stórkostlegan usla.

***Frsm. (Jón Auðunn Jónsson):** Það er að taka upp gamlar deilur að fara nú að ræða um héraðabönnin. Það hefir sýnt sig, að síðan héraðabönnin á Skagaströnd og víðar féllu úr gildi, þá hefir enginn maður þar né annarsstaðar haldið því fram, að herpinótaveiðin gerði sildveiðunum tjón. Þannig mun líka fara um þetta veiðarfæri. Menn hafa fyrirfram andúð á veiðitækinu og vilja ekki sjálfir nota það, en mikla sér í augum, hvílikan usla það geti gert, og eru svo á móti því. Þannig var þetta á Vestfjörðum, þangað til reynslan sýndi mönnum, að þetta veiðitæki hafði ekki skaðleg áhrif á aðrar veiðar.

Héraðabönnin eru ákaflega viðsjárverð, og eins og ég hefi bent á, þá hafa þau verið ákaflega misnotuð, til stórskaða fyrir sjávarútveginn. Ég verð að segja, að þó að einhver í n. hefði haft tilhneigingu til þess að koma með till. um, að veiði skyldi leyfð á sumum stöðum, en öðrum ekki, og að héraðsbúar einir mættu veiða innan síns héraðs, þá er það sýnt, að slíkar till. mættu ekki samúð meiri hl. þingsins, því að allar slíkar brtt. í Nd. voru felldar með 18—20 atkv. á móti 8—11 atkv. Að koma með slíkar brtt. hér væri því aðeins til að stuðla að því, að málið dagaði uppi eða það yrði fellt. En nauðsynin fyrir sjávarútveginn og gagnsemin, sem af þessu getur orðið, er svo mikil, að það er ekki forsvaranlegt á þessum tímum að meina sjómönnum, sem engar aðrar tekjur geta haft á þessum tíma árs, að stunda þessar veiðar.

N. leggur því eindregið til, að frv. verði samþ. óbreytt, og þótt sumir nm. hafi tilhneigingu til að fara í þá átt, sem hv. 1. þm. Skagf. benti á, þá yrði það einungis til að hindra framgang málsins.

Forseti (Eárna): Fundartíminn er mjög takmarkaður, og það þarf að taka fleiri mál fyrir, svo að ég vil biðja hv. þm. að vera stuttforða, því að annars verður að fresta umr.

***Sigurjón Á. Ólafsson:** Ég ætlaði ekki að blanda mér í þessar umræður sérstaklega. En út af þeim andmælum, sem hér hafa komið fram, þá taldi ég rétt, að ég lýsti minni afstöðu til þessa máls.

Eins og kemur fram í nál., þá er ég þessu máli eindregið fylgjandi. Þau rök hafa verið færð fyrir málinu, m. a. af hv. frsm. n., að ástandið í sjávarútveginum væri nú þannig, að nauðsynlegt væri að opna þá möguleika, sem unnt væri, fyrir smábátaútveginn, enda er nokkur reynsla fengin fyrir því, að sá þáttur fiskveiðanna, sem hér um ræðir, er líklegastur til að gefa einna beztan arð. — Hér er líka reynt samkv. frv. að skipta verkefnum milli hinna stærri og minni skipa, eða með öðrum orðum milli þeirra, sem stunda sildveiðar, og hinna, sem stunda dragnótaveiðar. Þess vegna er skipastærðin bundin við 35 smálestir, og það haft í huga, að minni skipin, sem eru verr fallin til að stunda herpinótaveiðar, geti stundað yfir sama tíma dragnótaveiðar. Ég ætla ekki að fara frekar út í það, hve mikil nauðsyn er á því, að þessi tegund skipa geti stundað veiðar með samilegum árangri yfir sumarmánuðina, enda liggja fyrir því nokkurnveginn fullgild rök.

En rök þau, sem hv. 1. þm. Skagf. færði hér fram, voru á þá leið, að ég held, að réttast sé að gefa hv. dm. fari á að kynnast því, sem sagt hefir verið um þetta mál af manni, sem sérstaklega hefir lagt sig eftir því að athuga, hvernig þetta mál horfir við fyrir okkur Íslendinga frá hagfræðilegu sjónarmiði, en sá maður er Árni Friðriksson fiskifræðingur. Hann gerði mjög nákvæma athugun á þessu máli 1928. Meðal annars benti hann á, að það liti svo út sem við Íslendingar værum að friða kolann fyrir útlendinga, sem stunduðu hér veiðar með botnvörpu, sérstaklega Englendinga og Þjóðverja og aðrar þjóðir, sem senda botnvörpiskip hingað á miðin. Hann segir í álitu, sem prentað er í þingtíðindum 1931, að það liti svo út sem við séum að friða skarkolann fyrir útlendinga, sérstaklega Bretana, því að við veiðum ekki sjálfir nema 1/10 hluta móti útlendingum, eða varla það. Og þó að kolaveiði Íslendinga hafi eitthvað aukist síðan, þá er hún mjög lítil í hlutfalli við veiði annara þjóða, og þó er hér að ræða um einhvern verðmesta fiskinn, sem við getum veitt og selt á erlendamarkað.

Um annað atriði, sem hv. 1. þm. Skagf. talaði hér um, sem sé hættuna af dragnótinni, segir Árni Friðriksson:

„Það er óþarfi að lýsa dragnótinni hér og nægilegt að taka það fram, að hún er handhægt og ódýrt veiðarfæri, sem getur gert fátækum fiskimönnum það fært að nota björgina, sem oft er við bæjardýrnar, án mikils mannafla og kostnaðar. Dragnót er einungis hægt að nota á sand- eða leirbotni, því hún er veikgerð og þolir hvorki grýttan botn né þaragróður. Hún getur því ekkert mein unnið þaragróðrinum, sem reyndar er litils virði fyrir útgerðina, og

það mjög óbeinlínis. Ungviði þorsksins og annara bolfiska getur hún ekki grandað svo neinu nemi. af þeim ástæðum, sem nú skal greina.“

Svo segir hann, að þessi nót hafi engin áhrif á ungvíðið, og það sé byggt á misskilningi manna, að dragnótin geti spilt fyrir gangi annara nytjafiska á svæðum, þar sem hún er notuð. Ég hygg, að þetta sé nokkurnveginn í samræmi við skoðun athugulla fiskimanna, sem hafa notað dragnótina, enda er hitt meira trúaratriði manna heldur en það hafi við rök að styðjast. — Ég held, að það sé nægilegt að hafa þessi orð um hættu þá, sem af dragnótinni á að stafa.

Í þriðja lagi vildi hv. þm. halda því fram, að það væri nokkuð hart að gengið að meina héruðum að loka hjá sér. En fyrir hverju eru þessi héruð að loka? Flestir þeir, sem fara fram á að loka hjá sér, nota þetta ekki sjálfir, og ég verð að segja, að það er helzt til mikil öfund hjá þeim, að meina sínum eigin landsmönnum, sem kunna að hafa tæki til að veiða, að veiða á þessum stöðum, þótt þeir taki ekki sjálfir þátt í veiðinni. Þetta er ekki gert með aðrar veiðar, eins og t. d. sildveiðar. Mönnum er heimilt að taka sild í landhelgi hvar sem er, og þar eru engin héraðabönn, þótt sum héruð geti að litlu eða engu leyti notað sér veiðina sjálf. Ég get ekki gert greinarmun á dragnótaveiðum og herpinótaveiðum í þessu efni.

Ég ætla að fresta að tala um fjórða atriðið, sem er stærsta atriðið í hugum margra manna, en það er ótti sá, sem stafar af Dönnum, sem líklegir væru til að stunda hér veiðar. Ég mun tala um það atriði við 3 umr.

Af þessum ástæðum og mörgum fleirum er ég eindregið með því, að ekki sé annað fyrir okkur að gera en notfæra okkur kolann eins og við bezt getum.

Magnús Guðmundsson: Ég er lítið þakklátur hv. 4. þm. Reykv. fyrir það, að hann hefir lesið hér upp álit Árna Friðrikssonar, því að ég hefi oft heyrt það áður, svo að þetta er ekkert nýtt fyrir mig. En það er eitt, sem ég skal segja sjómönnum fyrir norðan eftir hv. þm., og það er, að það sé ekkert annað en trúaratriði fyrir þeim, að þetta veiðarfæri spilli, og vita, hvort þeir trúa því, að hann segi þeim réttara en það, sem þeir hafa sjálfir rekið sig á af reynslunni.

Hann talaði um, að Árni Friðriksson segði, að við værum að friða kolann fyrir útlendinga. Ég held, að réttast sé að snúa þessu við og segja, að við séum nú að leyfa útlendingum að taka hann hér hjá okkur. Við erum að leyfa 30 sinnum stærri þjóð að veiða í okkar eigin landhelgi. (JAJ: Það er takmarkað við stærð skipanna.) Já, en ef það er lítið svo á, að þetta sé gert til að útiloka Dani, þá stappar nærri, að hér sé um bein samningsrof að ræða. En ég vil ekki álita það, heldur taka hitt fyrir satt, sem tekið hefir verið fram, að þetta sé gert vegna sildveiðanna, því að þessi minni skip geta ekki stundað sildveiðar.

Ég vil endurtaka að síðustu, að ég er viss

Dragnótaveiði í landhelgi. — Útrýming sels úr Húnaósi.

um. að það verður erfitt að telja þeim sjómönnum, sem álita, að með þessu sé spillt fyrir sér afla, trú um, að verið sé að hjarga þeim úr vandræðum með því að samþ. þetta frv. Og ég er alveg viss um, að það er sama, hvað oft hv. 4. þm. Reykv. og aðrir prédika fyrir þeim mönnum, sem hafa reynsluna fyrir sér, því að þeir trúa þeim ekki.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9:1 atkv.

2.—7. gr. samþ. með 9:1 atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9:2 atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 379).

27. Útrýming sels úr Húnaósi.

Á 7. fundi í Sp., 16. marz, var útbýtt frá Nd.: Frv. til 1. um útrýming sels í Húnaósi (þmfrv., A. 94).

Á 22. fundi í Nd., 19. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Frv. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 24 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

*Flm. (Jón Pálmason): Ég þarf ekki að láta mörg orð fylgja þessu frv. fram yfir það, sem stendur í grg. Eins og þar stendur, er frv. flutt samkv. tilmælum Veiðifélags Vatnsdalsár. Það fer fram á að fá leyfi til að útrýma sel á því svæði, sem um ræðir í frv. Ég hafði nokkra tilhneigingu til að ganga víðar út í þetta mál, þannig, að þar, sem fiskræktarfélög eru stofnuð, væri lögheimild til að útrýma vargnum, en ég sá, að það var svo flókið mál, að það gat verið athugavert á einstaka stöðum að fara út á þá braut, og bind því frv. eingöngu við það vatnasvæði, sem þar um ræðir. Eins og kunnugt er, er selur í hverjum vatnsós mestri vargur í laxveiði.

Viðvíkjandi fjárhagshlið á þessum hlutum vil ég taka fram til frekari skýringar, að samkv. mati, sem fram hefir farið, eru heimatekjur prestsins í Steinnesi fyrir selveiðina um 40 kr. á ári.

Vil ég svo ekki fara nánar út í þetta að sinni, en óska þess, að frv. verði, að umr. lokinni, látist fara til hv. landbn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 22 shlj. atkv. og til landbn. með 22 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 94. n. 171).

*Frsm. (Jón Pálmason): Eins og nál. landbn. á þskj. 171 ber með sér, hefir n. orðið á einu máli um að mæla með því, að þetta frv. nái fram að ganga með litiðsháttar breytingu, sem sé að þær bætur, sem um er að ræða í þessu sambandi, verði greiddar eins og þær eru metnar til tekna Steinnesprestakalli.

Ég sé ekki ástæðu til að ræða þetta mál frekar en gert var við 1. umr., en vil mega vanta, að frv. fái greiðan gang áfram gegnum þingið.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 171 samþ. með 20 shlj. atkv.

2. gr., svo breytt, samþ. með 19 shlj. atkv.

3. gr. samþ. með 21 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 21 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 324).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 19 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 33. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 324).

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til landbn. með 9 shlj. atkv.

Á 42. fundi í Ed., 16. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 324, n. 325).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

*Frsm. (Pétur Magnússon): Það er ekki sérlega margt um þetta mál að segja.

Á síðasta ári var stofnað veiðifélag við Vatnsdalsá, þannig að sameiginlegt veiðifélag var fyrir hana utan frá ósum og fram til dala. Þetta félag hefir, í því skyni að reyna að auka laxgengd í hana og gera hana á þann hátt arðbærari, hugsað sér að hefjast handa að útrýma sel úr Húnaósi, en þar hefir lengi verið mikið af sel. Í þessu frv. er atlazt til þess, að þetta veiðifélag fái einkarétt á útrýmingu selsins úr Húnaósi. En vegna þess að presturinn í Steinnesi hefir þarna einhverjar selveiðitekjur, þá var álitð, að ekki yrði komið hjá því að bæta honum þennan tekjumissi. Er því tekið fram í 2. gr., að ríkissjóður skuli greiða honum þessar bætur eins og þær eru metnar. Ég ætla, að það sé átt við eins og honum eru metnar þær til heimatekna, og ég held, að það sé ekki nema 40 kr. á ári.

Það orkar ekki tvímælis, að það er til mikilla hagsbóta fyrir þá, sem veiðina eiga, að selnum sé útrýmt, og má gera ráð fyrir, að laxveiðin verði með timanum miklu arðbærari en hún er nú. Þessi á hefir að visu verið leigð fyrir langt tímabil gegn lágu gjaldi, en það er af því, að laxgengdin er þar miklu minni en hún gæti verið.

Vil ég að lokum mælast til, að frv. nái fram að ganga.

***Jón Baldvinsson:** Það er sjálfsagt nauðsyn á þessu frv., að útrýma sel til að halda við laxveiðinni. En það er eitt, sem kemur fram í sambandi við þetta frv., og það er sú stefna, að ríkissjóður greiði þessar bætur fyrir að ýmsar jarðir hafa hlunnindi af selveiði. Þetta mál kemur sjálfsagt til greina víðar en þarna. T. d. hefir verið reynt að útrýma sel í Ölfusá. Ég man ekki, hvernig því er hagað, hvort ríkissjóður eða laxveiðieigendur greiða þær bætur.

Ég hefi ekkert við það að athuga, að ríkið greiði þetta, en mér finnst þá, að það ætti að slá því föstu, sem er meiningin með 2. gr. frv., að ríkið greiði bæturnar eins og þær eru metnar til heimatekna, og ætti þá eiginlega að bæta því inn í frv., til þess að enginn vafi leiki á því, enda er það ætlun hv. þm., en yrði til að gera frv. skýrara. Ég vil skjóta því til hans, hvort hann vill ekki koma með brtt. um það. Annars gæti skeð, að maður, sem yrði til þess að meta þetta fyrir blessaðan prestinn, áliti sem svo, að það gerði ekki mikið til, þótt ríkissjóður greiddi honum meira en sem svaraði tekjunum af þessari veiði, og kannske eru tekjurnar meiri en þær eru metnar til tekna. Ef þetta eru ekki nema 40 kr. á ári, þá er það ekki mikil fjárhæð fyrir ríkissjóð, og kæmi sjálfsagt margfaldlega aftur. Það er ekki að efa, að allur þessi sægur af sel, sem er við ármynninn, lifir á þessum verðmæta fiski, laxinum, sem sækir upp í árnar.

Ég vil svo beina þessu til frsm. n., hvort hann sjái ekki ástæðu til að bera fram þessa brtt.

***Frsm. (Pétur Magnússon):** Ég skal játa það, að sama sló mig og hv. þm. nú, að ekki væri nægilega skýrt kveðið á um það í 2. gr., að bæturnar skyldu miðaðar við mat til heimatekna prestakallsins. En þegar ég fór að athuga þetta betur, sýndist mér samt sem áður, að þetta væri nógu skýrt tekið fram, því að í gr. stendur „eins og þær eru metnar“. Sýnist því vera gengið út frá því mati, sem þegar er farið fram, og jafnvel eftir orðalagi gr. sýnist erfitt að halda því fram, að sérstakt mat verði fram að fara. Og þegar þar að auki hefir komið skýrt fram í umr., að það er þetta mat, sem átt er við, þá sýnist mér tæplega ástæða til að fara að flækja þessu litla máli milli deilda til þess að fá þetta inn. Það hefir m. a. komið skýrt fram í ræðum mínum og hv. 4. landsk., við hvað er átt með þessu, og ef einhver vafi gæti legið á með skýringar á þessu atriði, þá er það nægilegt til að skýra, við hvað er átt.

En út af því, sem hv. þm. minnst á ófriðun sels í Ölfusá, þá vil ég benda á, að hér er ekki farið fram á styrk til útrýmingarinnar, en þar

hefir verið greidd þó nokkur fjárhæð úr ríkissjóði, ég ætla, að það hafi verið 1000 kr. í síðustu fjárlögum. Það er því ekki ósanngjarnt, að þessar bætur verði í þessu tilfelli greiddar af ríkissjóði, en ekki veiðifélaginu, sem á að bera kostnaðinn af útrýmingu selsins. Þar að auki hlýti að verða umsvifameira að fá þetta greitt af eigendunum en úr ríkissjóði.

***Jón Baldvinsson:** Það er alveg rétt, að því mundu fylgja meiri umsvif, ef einstakir menn ættu að greiða þetta, og gæti verið, að á því strandaði, að þeir vildu ekki borga þetta fé.

Ég hefi ekkert á móti því, að þetta sé greitt úr ríkissjóði, en vil aðeins slá föstum þeim skilningi, sem hér hefir komið fram við umr., hvað það er, sem á að greiða, svo að ég get þá fallið frá breyt. á þessu, því að mér skilst, að við séum sammála um þennan skilning, og ef enginn nýr skilningur kemur fram, þá er enginn vafi, við hvað er átt í frv.

***Páll Hermannsson:** Ég er fylgjandi þessu frv., og ég er því sérstaklega fylgjandi vegna þess, að mér finnst, að það muni verða í mörgum tilfellum rétt í framtíðinni, að ríkissjóður taki þátt í því að útrýma sel úr veiðiam. Hér er nú um svo lítið að ræða, að um það geta menn varla orðið ósammála, en það hagar sumstaðar svo til, að um meiri selveiði er að ræða, og þá líklega um leið meiri laxvonir. Ég er sérstaklega meðmæltur þessu frv. vegna þess, að ég þykist sjá fram á, að það verði víðar að leitað til ríkissjóðs um stuðning til útrýmingar sels og aukningar laxveiði, sem meira gagn mun að fyrir fólkið. Þó selveiði geti verið góð hlunnindi, þá eru oftast miklu fleiri, sem geta notið hlunninda af laxveiðinni.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 12 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 13 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frsv. vísað til 3. umr. með 12 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frsv. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 380).

28. Hafnargerð á Þórshöfn.

Á 3. fundi í Sp., 23. febr., var útbýtt frá Nd.: Frv. til 1. um hafnargerð á Þórshöfn (þmfrv., A. 32).

Á 10. fundi í Nd., 26. febr., var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Gísli Guðmundsson): Þetta frv. til 1. um hafnargerð á Þórshöfn, sem hér liggur fyrir,

hefi ég leyft mér að flytja eftir beiðni hreppsnefndarinnar í Sauðaneshreppi. Á þessum stað, Þórshöfn á Langanesi, hafa nýskeð verið framkvæmdar mælingar með tilliti til væntanlegra hafnarmannvirkja, sem áætlanir hafa verið gerðar um, og hreppsnefndin óskar nú eftir, að sett verði um þennan stað sérstök hafnarlög, sem svo verður farið eftir við þær framkvæmdir, sem hún mun svo beita sér fyrir, eftir því, sem fé kann að vera fyrir hendi. Ég sé ekki ástæðu til þess að fjölyrða um þetta mál og get að mestu látið nægja að vísa til grg., sem frv. fylgir, um þær athuganir, sem farið hafa fram, þau skilyrði, sem þessi staður hefir, hverjar framkvæmdir fyrirhugaðar eru og kostnaðinn við þær. Ég skal taka það fram, að þetta frv. er sniðið eftir þeim öðrum lögum um hliðstæð efni, sem samín hafa verið hér á Alþingi. Ég vil svo leyfa mér að leggja til, að frv. verði vísað til 2. umr. og hv. sjútvn.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til sjútvn. með 17 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 32, n. 248).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Frsm. (Bergur Jónsson):** N. hefir orðið sam-mála um frv. þetta, en einstakir nm. hafa þó áskilið sér rétt til að koma með brtt. Einn nm. hefir skrifað undir nál. með fyrirvara, og veit ég ekki, í hverju hann liggur.

***Finnur Jónsson:** Ég hefi skrifað undir nál. með fyrirvara, því að ég tel hæpið að heimila hvaða stað á landinu, sem kann að hafa löggilta höfn, að taka lestagjald af skipum, sem hafa kastað þar akkerum, án þess að tryggja sé, að þau geti notið þar hlunninda á nokkurn hátt. Ef þetta yrði almennt, geti ríkissjóður t. d. ekki haldið uppi samgöngum innanlands, og gæti þetta yfirleitt orðið til þess, að samgöngur við þessar hafnir yrðu torveldaðar. Því hefi ég sett þennan fyrirvara, en greiði þó atkv. með frv. til 3. umr.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2.—18. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 37. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 32).

Á 38. fundi í Ed., 13. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Á 42. fundi í Ed., 16. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 32, n. 322).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

***Frsm. (Ingvar Pálmason):** Eins og þetta frv. ber með sér, er það um hafnargerð á Þórshöfn. Það er sniðið nákvæmlega eftir þeim hafnarlögum, sem samþ. hafa verið hin seinni ár. Framlag ríkissjóðs er 2% kostnaðar og viðkomandi hafnarsjóðs 3%. Eins er sömu reglum fylgt um tekjuöflun til hafnarsjóðs eins og í eldri hafnarlögum. Í grg. frv. er skýrt frá því, að þarna hafa farið fram mælingar og rannsóknir, og liggja fyrir áætlanir um þá hafnargerð, sem fyrirhuguð er eftir þeim mælingum. Samkv. þeim verður kostnaðurinn alls 160 þús. krónur.

Þessi staður, Þórshöfn á Langanesi, er talinn einhver bezti staður fyrir skip að flýja inn á norðanlands. Þegar veður koma upp á, alla leið frá Akureyri til Seyðisfjarðar. Þó er svo ástætt, að vogurinn er of litill, ef um virkilega vont veður er að ræða. Mundi sú hafnarbót, sem þarna er fyrirhuguð, til mikilla bóta fyrir smærri skip, sem stunda veiðar kringum Langanes. Það er oft svo, þegar veður koma upp á, að langt er til viðunandi hafna fyrir skip á þessum slóðum. Byggð er líka að aukast á þessum stað, og kominn dálitill útvegur.

Fr. er flutt í hv. Nd. af hv. þm. N.-D., og gekk þar í gegn andmælalaust. Fjhn. þessarar d. hefir athugað frv. ásamt uppdráttum af fyrirhuguðum mannvirkjum, og hefir komizt að þeirri niðurstöðu, að rétt sé að gera frv. að lögum, því hvað sem um fjárframlög er að segja til að byrja með, þá er hafnargerð þessi þannig löguð, að taka má hana í fleiri áföngum, og þetta mun verða með ódýrustu hafnargerðum, a. m. k. á þessum slóðum. N. leggur því til, að frv. verði samþ. eins og það liggur fyrir.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—18. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 381).

29. Vitabyggingar.

Á 4. fundi í Sp., 1. marz, var útbýtt frá Ed:
Frv. til l. um breyt. á l. nr. 43 19. júní 1933,
um stjórn vitamála og um vitabyggingar (þmfrv.,
A. 48).

Á 14. fundi í Ed., 4. marz, var frv. tekið til
1. umr.

*Flm. (Ingvar Pálmason): Með þessu frv. er
farið fram á það, að vitinn á Hafnarnesi verði
tekinn inn í vitakerfi landsins. Eins og bent er
á í grg. fyrir frv., hefir þessi viti verið starf-
ræktur frá byrjun af Búðahreppi í Fáskrúðs-
firði. Vitinn er orðinn nokkuð gamall og úr sér
genginn og þarf því allmikilla endurbóta við,
en það er útilokað, að Búðahreppur geti innt það
af hendi. Má því búast við, að starfræksla þessa
vita falli niður, en það væri mjög óheppilegt
fyrir allar siglingar við Austfirði, því að þessi
viti er á hættulegasta siglingasvæðinu fyrir
Austfjörðum. Ég hygg, að óhætt sé að fullræða
það, að vitamálastjóri sé því meðmæltur, að þessi
viti verði tekinn upp í vitakerfi landsins; en
til þess að endurbótin geti farið fram á vitan-
um af landsfé, verður hann að vera í vitakerfi
landsins.

Ég tel óþarft að rökstyðja það frekar en gert
er í frv., að það sé með öllu óviðeigandi, að vit-
anum sé viðhaldið af einu fátæku hreppsfélagi,
þar sem vitinn er ómissandi liður í vitakerfi
landsins; hann lýsir yfir leiðina milli Skrúðs
og lands, og ef starfræksla vitans félli niður, er
ekki hægt að nota annan vita en þann, sem er
langt frá, og óvist, að hans njóti við. Ég vænti
því, að þetta mál fái góðar undirtektir í þessari
hv. d., og ég geri ráð fyrir, að sú n., sem fær
málið til meðferðar og ég legg til, að verði sjút-
vn., leiti umsagnar vitamálastjóra. Verður þá
hægt síðar undir meðferð málsins að gefa betri
upplýsingar um það, hversu mikið mundu kosta
þær endurbætur, sem nauðsynlegt er að gera á
þessum vita. og um annað, sem þetta mál varðar.
— Ég legg svo til, að frv. verði vísað til sjútnv.
að þessari umr. lokinni.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Eftir
lauslegum upplýsingum frá vitamálastjóra er
gert ráð fyrir því, að endurbygging Hafnarnes-
vitans muni kosta eitthvað innan við 10 þús. kr.
— Ég vil mæla með því, að þetta frv. gangi til
n. og fái athugun þar, en jafnframt vil ég biðja
þá hv. n. að athuga, hvort ekki væri ástæða til
að bæta öðrum vita á Austfjörðum inn í vita-
kerfið, Brimnesvitann við Seyðisfjörð. — Ég
vænti að hv. n. taki þetta til athugunar, því að
eftir því, sem ég bezt veit, stendur nærri eins á
um þessa tvo vita.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og
til sjútnv. með 10 shlj. atkv.

Á 25. fundi í Ed., 22. marz, var frv. tekið til
2. umr. (A. 48, n. 122).

*Frsm. (Ingvar Pálmason): Ég hefi litlu við
það að bæta, sem í nál. sjútnv. segir. N. er sam-
mála um að mæla með því, að þessi umræddi
viti verði tekinn upp í vitalögin. En við 1. umr.
komu fram tilmæli um að taka vitann á Brim-
nesi með. N. athugaði þetta og komst að þeirri
niðurstöðu, að svipað stæði á um Brimnesvit-
ann og Hafnarnesvitann, og leggur hún því til, að
hann verði einnig tekinn upp í vitalögin. Eins og
tekið er fram í nál., þá er vitamálastjóri sam-
þykkur Hafnarnesvitann, og hann hefir ekk-
ert á móti því, að Brimnesvitinn verði tekinn
með. — Ég hefi ekki fleira um þetta að segja
f. h. n., en vænti þess, að hv. d. samþ. þetta.

ATKVGR.

Brtt. 122 samþ. með 9 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 9 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 27. fundi í Ed., 24. marz, var frv. tekið til
3. umr. (A. 126).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 26. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að
sér hefði borizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar
(A. 126).

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, var frv. tekið
til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til
sjútnv. með 21 shlj. atkv.

Á 39. fundi í Nd., 15. apríl, var frv. tekið til
2. umr. (A. 126, n. 315).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Af-
brigði leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv.

*Frsm. (Finnur Jónsson): Það eru tveir vitar,
sem frv. þetta ræðir um, og báðir á nauðsyn-
legum stöðum. Sjútnv. hefir athugað málið eins
og það kom frá hv. Ed. og leggur til, að það nái
fram að ganga.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 21 shlj. atkv.

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var frv. tekið til
3. umr. (A. 126, 337).

Of skammt var liðið frá 2. umr., svo og frá
útbýtingu brtt. 337. — Afbrigði leyfð og samþ.
með 19 shlj. atkv.

*Thor Thors: Ég á hér smábrtt. á þskj. 337,
þess efnis, að bætt verði við einum nýjum vita

inn í vítalögin, sem sé víta við Grundarfjörð, að þar komi ljósviti. Þessi till. er flutt samkv. tilmælum hreppsnefndar Eyrarsveitar. Hreppsn. þar hefir tjáð mér, að mikil nauðsyn sé á því, að þar komi nýr og góður viti, því að vitinn, sem þar er fyrir, Krossanesvitinn, er hvergi nærri fullnægjandi. Það hefir komið áttakanlega í ljós, hversu brýn þörf er á góðum víta þarna. Í því sambandi þarf ekki annað en að minna á strand Súðarinnar á síðasta vetri þarna í Grundarfirðinum, og lá við sjálft, að yrði stórslys af því strandi. Má telja líklegt, ef góður viti hefði þá verið við Grundarfjörðinn, að hægt hefði verið að komast hjá þessu strandi.

Þar sem hér er um brýna þörf að ræða, vil ég leyfa mér að vænta þess, að hv. d. taki þessari till. minni vingjarnlega.

ATKVGR.

Brtt. 337 samþ. með 18 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv. og endursent Ed.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 348).

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. tekið til einnar umr.

*Frsm. (Ingvar Pálmason): Þetta frv. er komið frá Nd. Þar hefir það tekið þeirri einu breyt., að við er bætt einum víta í Grundarfjörð vestra. — Sjútvn. leggur til, að frv. verði samþ. eins og það nú liggur fyrir.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 388).

30. Hvalveiðar.

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, var útbýtt:

Frv. til l. um breyt. á l. nr. 103 3. maí 1935, um breyt. á lögum nr. 72 7. maí 1928, um hvalveiðar (þmfrv., A. 160).

Á 30., 31. og 32. fundi í Nd., 3., 5. og 7. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. enn tekið til 1. umr.

Frv. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 19 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

*Flm. (Bergur Jónsson): Hér er aðeins um framlenging á l. frá 1935 að ræða. Þá var h/f Kóp, þó ekki sé getið nafns félagsins í l., veitt leyfi til að gera út skip til hvalveiða. Sömuleiðis var gefin heimild til, að félagið mætti hafa erlent skip til veiðanna fyrst um sinn. Frv. er ekkert breytt að öðru leyti en því, að leyfið til að hafa erlent skip er framlengt til 1940.

Ég þarf ekki að fara um frv. fleiri orðum, en vænti þess, að því verði vísað til hv. sjútvn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til sjútvn. með 18 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 160, n. 259).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 38. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði verið sent frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar. (A. 160).

Á 40. fundi í Ed., 14. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

*Sigurjón Á. Ólafsson: Það er út af starfrækslu þess fyrirtækis, sem þetta frv. hljóðar um — hvalveiðastöðvarinnar á Tálknafirði — að ég vildi beina fyrirspurn til hæstv. atvmrh. Ég vildi sem sé fá upplýsingar um það, hvernig leyfishafa hefir tekið að uppfylla þau skilyrði, er honum voru sett með leyfi því, er Alþ. veitti honum til hvalveiða. — Það hafa gengið mjög fátjánlegar sögur um það, að ekki sé fylgt fyrirælum l. um meðferð þess, sem ekki er hagnýtt af hvalnum. Menn þarna vestra álita, að þeir biði tjón af vanrækslu í þessum sökum, sérstaklega hvað snertir þær hvalleifar, sem ætlað er til, að fluttar séu á haf út og sökkt þar niður, til þess að þær geti ekki orðið skepnum að grand. Hefi ég orðið var við miklar kvartanir yfir því, að ekki sé fylgt þeim ákvæðum, sem felast í l., er sett voru þegar þessu fyrirtæki var veitt leyfi til hvalveiða, og vildi ég því gjarnan fá upplýsingar um þetta áður en málið fer í nefnd.

*Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson): Út af fyrirspurn hv. 4. þm. Reykv. skal ég geta þess, að ég hefi nú fyrir skömmu heyrt sögusagnir — að vísu ekki frá mönnum búsettum þar vestra — um, að ekki væri fylgt fyrirælum l. um eyðileggingu hvalleifa, svo að þær kæmu ekki að grand. Ég hefi látið oddvita eða hreppstjóra í hlutaðeigandi hrepp víta um þetta, og vænti því að fá fljótlega upplýsingar um, hvernig þessu er varið. Ef þessi l. verða framlengd, er sjálf-sagt, að ekki verði einungis sett ströng skilyrði um meðferð hvalleifanna, heldur verði einnig maður á staðnum látinn líta eftir þessu.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til sjútn. með 11 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 160, n. 327).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

*Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Sjútn. hefir athugað frv. það, sem hér liggur fyrir. Það er flutt í hv. Nd. af hv. þm. Barð., og efni þess er að framlengja til ársloka 1940 lög um hvalveiðar frá 1928, sem ekki gilda nema til ársloka í ár.

N. sér ekkert því til fyrirstöðu, að leyfi þetta sé framlengt, því að hér er um töluvert arðvænlega atvinnu að ræða. En eins og sjá má í nál., þá leggur n. áherzlu á, og beinir því til atvinnrh., að hann hlutist til um við félag það, sem leyfi hefir til þessa atvinnurekstrar vestur þar, að svo sé gengið frá úrgöngum, sem ekki eru hagnýttir, að ekki stafi stórhætta af, hvorki fyrir menn eða skepnur, en á því eru taldar miklar líkur, ef ekki er betur gengið um þarna en verið hefir.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 389).

31. Sildveiði með botnvörpu.

Á 28. fundi í Nd., 31. marz, var útbýtt:

Frv. til 1. um heimild fyrir ríkisstjórnina til sildveiða með botnvörpu á fjörðum inni (þmfrv., A. 159).

Á 30., 31. og 32. fundi í Nd., 3., 5. og 7. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. enn tekið til 1. umr.

Frv. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 19 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

*Flm. (Jón Ólafsson): Það er í rauninni ekki mikið um þetta litla frv. að segja, sem við höfum leyft okkur að bera hér fram. Þetta er algert nýmæli hér við Ísland, og var gerð tilraun með það í fyrrahaust hér í Faxaflóa, en sú tilraun varð vitanlega alveg árangurslaus. Það er hins vegar víða farið að taka þessa aðferð upp erlend-

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

is, að veiða sild í botnvörpu, og virðist mér því ekki vera ástæða til að gefast upp við svo búið, heldur þvert á móti að reyna áframhaldandi. Það er kunnugt, að vissa tíma árs fyllast hér ýmsir firðir af sild, en hún hagar sér þannig, að ekki er hægt að veiða hana í nótt. Er því hér um að ræða sild, sem liggur við botninn. Það geta verið hér mikil auðæfi á ferðinni, sem ekki hefir ennþá tekizt að hagnýta. Það virðist því full ástæða til, að þetta sé rannsakað og ekki lengur vaðið í villu um þessa hluti.

Ég sé ekki ástæðu til að fara um þetta fleiri orðum, en vænti þess, að frv. verði vísað til sjútn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til sjútn. með 19 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 159, n. 258).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 18 shlj. atkv.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 38. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 159).

Á 40. fundi í Ed., 14. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 10 shlj. atkv. og til sjútn. með 12 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 159, n. 328).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

*Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Frv. þetta er komið hingað frá Nd. Þar var það flutt af þeim hv. þm. Ísaf. og hv. 1. þm. Rang. Um það var enginn ágreiningur í sjútn. Nd. eða í deildinni. Hið sama má og segja um undirtektirnar í sjútn. þessarar deildar.

Það, sem farið er fram á í frv. þessu, er, að

Sildveiði með botnvörpu. — Veitingasala, -gistihúshald o. fl.

leyft sé að veiða sild á fjörðum inni með þar til gerðri botnvörpu. Það vill nfl. oft koma fyrir, að sild liggja á fjörðum inni, sem erfitt er að ná í reknet. Hitt þykir nokkurnveginn sannað, að þar, sem þessi veiðitæki eru til, er hægt að ná sildinni, þó að hún liggja í botni og ómögulegt sé að ná henni með öðrum tækjum. Þetta fer frv. fram á. Þegar svo reynsla er fengin fyrir því, að slíkt veiðitæki komi að gagni, og líkur benda til, að hér sé um verulega veiði að ræða, þá er hægt að veita sérstökum félögum leyfi til að hagnýta sér þetta. Eins og nú er ástætt um hag sjávarútvegsins, þá litum við svo á, að sjálfsagt sé að styðja að þessari nýbreytni, er getur fyrr eða síðar orðið arðvænleg og aukið okkar framleiðslu.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frsv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frsv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frsv. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 390).

32. Veitingasala, gistihúshald o. fl.

Á 30. fundi í Nd., 3. apríl, var útbýtt:

Frsv. til 1. um breyt. á l. nr. 21 15. júní 1926, um veitingasölu, gistihúshald o. fl. (þmfrv., A. 191).

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frsv. tekið til 1. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frsv. aftur tekið til 1. umr.

*Frsm. (Thor Thors): Þetta frsv. er flutt af hv. allshn. óskiptri. Það felur í sér breytingar á 1. um veitingasölu og gistihúshald o. fl., nr. 21 15. júní 1926.

Það er svo ákveðið í fyrri málsg. 2. gr. þessara laga, að enginn megi að staðaldri reka veitingasölu nema með leyfi lögreglustjóra, en við viljum bæta því inn í, að enginn megi án slíks leyfis selja fæði eða láta í té gistingu á skipum í höfn til farþega, sem komnir eru á ákvörðunarstað, eða annara óviðkomandi. Það hefir komið fyrir á undanförunum árum, að erlend skip hafa flutt farþega hingað til lands — til Reykjavíkur — og haft þá í fæði og gistingu um borð á meðan skipið hefir staðið við hér. Þetta mun ekki tíðkast erl., þar sem það þykir hvarvetna rétt að gefa innlendum gistih. vernd gegn slíkum fljóttandi gistihúsum. Og hér á landi, þar sem gistihúshald er mun erfiðara heldur en ann-

arsstaðar, er óhjákvæmilegt, að innlend gistihús njóti þessarar verndar. En ég skal taka það fram, að í ferðum innlendu skipanna kringum land, þar sem nokkur viðstaða verður á endahöfn norðanlands — Akureyri —, þá ætlumst við flm. frv. til þess, að farþegum yrði leyft að vera á skipsfjöli í fæði og gistingu þann stutta tíma, sem skipin dvelja í höfn.

Við teljum rétt að gera ráð fyrir, að ákvörðunarstaður sé það, þegar skip kemur aftur til þeirrar hafnar, sem það lagði út frá. Væri hinsvegar einhver vafi á því í einstökum tilfellum, þá er náttúrlega kleift fyrir viðkomandi lögreglustjóra að veita þetta leyfi hverju sinni. Ég vil að lokum mælast til þess, að þetta frv. fái greiðan gang, svo að það geti orðið að l. áður en til þingrofs kemur.

*Jóhann Jósefsson: Það er aðeins lítil fyrirspurn til frsm. n. Í þessu frv. stendur, að eigi megi án leyfis selja fæði eða láta í té gistingu á skipum í höfn til farþega, sem komnir eru á ákvörðunarstað, eða annara óviðkomandi. Ég veit, að þetta ákvæði mun ekki eiga að ná til hinna svokölluðu skemmtiferðaskipa, sem koma hingað á sumrin. Ennfremur tók frsm. n. það fram, að það ætti ekki að ná til islenzku skipanna, sem færu norður um land til Akureyrar og stæðu þar við sólarhring eða svo. Mér skilst, að frv. þetta sé fram borið vegna þeirra skipa, sem hafa farið hððan og sótt farþega á útlendar hafnir og komið svo og dvalið hér í Reykjavík í nokkra daga. Er þetta fólk, sem er að ferðast sér til skemmtunar og til að sjá sig um. Það hefir verið venja, að þetta fólk hefir búið og borðað um borð í skipunum á meðan það stóð við hér. Mér virðist sem sagt, að tilgangur frv. sé að útiloka þetta, og er ég því á allan hátt samþykkur, en mér skilst, að orðalag frv. muni ekki vera nægilega skýrt. Ég vil aðeins benda n. á að athuga, hvort svo muni vera.

*Frsm. (Thor Thors): Ég vil taka það fram vegna ummæla hv. þm. Vestm., að það er ekki tilgangur n. að láta þetta ná til hinna svokölluðu skemmtiferðaskipa, sem koma hér með fleiri hundruð farþega, sem við höfum vitanlega ekki gistihús til að taka á móti. Og það verður vitanlega ekki talið, að þau séu komin hér á ákvörðunarstað. En það er hinsvegar tilætlun okkar, að frv. nái til þeirra skipa, sem hv. þm. talaði um, það er skipa, sem koma hér með farþega frá erlendum höfnum, liggja hér nokkra daga og fara síðan aftur. Við teljum rétt, að slíkir farþegar þurfi að leita gistingar og fæðis í landi meðan þeir dvelja hér.

ATKVGR.

Frsv. vísað til 2. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frsv. tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 37. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borið frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 191).

Á 38. fundi í Ed., 13. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til allshn. með 9 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 191, n. 329).

Of skammt var liðið frá úthýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

*Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Á nál. á þskj. 329 er það sjáanlegt, að allshn. er því meðmælt, að þetta frv. verði samþ. í þessari hv. d. En í stuttu máli er frv. um það, að það þurfi sérstakt leyfi til að mega selja fæði um borð í farþegaskipum, þar sem þau liggja á endahöfn. En á því hefir borið, að ýms útlend skipafélög hafa haft skipin í höfn sem nokkurskonar gistiúsh, jafnvel á þeim tímum, er nægilegt rúm hefir verið fyrir farþega í landi. Það er yfirleitt samkomulag um það milli allra manna, sem hlut eiga að máli, að þessi ákvæði nái einnig til skipa eins og gistiúsa í landi.

Að svo mæltu hefi ég ekki fleira að segja af n. hálfu og legg til, að frv. verði samþ.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Nd., 19. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 391).

33. Klaksjóður og klakstöðvar.

Á 14. fundi í Ed., 4. marz, var útbýtt:

Frv. til 1. um klaksjóð, heimild fyrir ríkisstjórnina til að reisa klakstöðvar og til leigunáms í því skyni (þmfrv., A. 64).

Á 16. fundi í Ed., 8. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Flm. (Jón Baldvinsson): Þetta frv. er hér í þriðja sinn fyrir þessari hv. d., og komst það lengst í fyrra, að því var komið út úr d. til hv. Nd. og þar eitthvað áleiðis. Það hefir tekið talsverðum breyt. frá því að það kom fyrst inn í þingið, og það getur verið, að ennþá þyki ástæða til að gera á því breyt. En ég ætla, að tíminn, sem liðinn er frá því að frv. kom fyrst fram — en þá sætti það andmælum —, hafi sannfært menn um, að það sé mikil nauðsyn og fjárhagslegur ávinningur, ef hægt væri að koma upp myndarlegum klakstöðvum, sem yrðu til þess að auka veiðina í ýmsum laxám landsins.

Það er vitað, að í allmörgum ám er hægt að koma á fót laxveiði, ef flutt eru þangað seiði og ekki sopin með netum hver branda, sem í árnar kemur. Ég hefi oft látið í ljós þá skoðun mína, að það ættu ekki að vera nema fáar ár í landinu, þar sem væri veitt með netum, og spurning er, hvort ekki ætti að hanna með öllu netaveiði í öllum bergvatnsám landsins, en aðeins leyfa hana í jökulám. Með því móti myndu bændur og þeir, sem veiðiréttindi hafa í ánum, fá af þeim miklu meiri tekjur heldur en þó þeir gætu einhvern stuttan tíma hrifað upp þá veiði, sem í þær kæmi, því að það er yfirleitt í hinum smærri ám hægt að leppa upp hverja bröndu, svo það myndi ekki taka langan tíma að uppræta stofninn til fulls. En menn eru að smáþroskast í þessum efnum og sjá nú, að slíkar aðfarir borga sig ekki. Má t. d. taka veiðiárnar í Borgarfirðinum. Þar hefir svo að segja ekki brugðið laxveiði um langt skeið og laxinn gengið í allar þverár. Í öllum þeim ám, sem renna í Hvítá, er venjulega talsvert mikil laxgengd, og helzt hún við. Þakka menn það því, að í hrygningaránum — bergvatnsánnum — er eingöngu stunduð stangarveiði, svo að það er drepð miklu minna af laxi en með öðrum veiðiaðferðum, en bændur og landeigendur fá miklu meiri tekjur af þeim heldur en ella mundi verða.

Það getur verið, að bæta þyrfti í frv. einni á austanfjalls — eða í Árnassýslu —, þar sem hægt er að hafa klakstöð. Það vill svo til, að við Sogið er klakstöð, sem einstakur bóndi hefir starfrækt í mörg ár með góðum árangri. Það gæti því verið spurning, hvort ekki mætti veita honum einhvern styrk, til þess að hann gæti aukið klakið og selt síðan seiðin eftir ákveðnum reglum, sem ríkisstj. setur.

Það, sem þarf að athuga áður en kemur til verulegra framkvæmda í þessu efni, er að velja þar ár til þess að byggja klakhús við, þar sem er góður laxastofn, stór og feitur. Það hefir talsverða þýðingu, hvort það er smálax eins og í Elliðaánum, sem ekki vegur nema 2 til 3 kg. að meðaltali, eða hvort það er lax, sem vegur 6 til 7

kg. að meðaltali. Þetta þarf allt að athuga, bæði að árnar séu útgengilegar til stangarveiði og eins að borgað er herra fyrir þær ár, þar sem er stórlax, heldur en þar, sem er eingöngu smálax. Það er ekki ætíð svo, að í smáárnar gangi smálax, því að í mörgum ám, þó litlar séu, er stórlax, og er það kannske af því, að það er annað kyn.

Ég ætla svo ekki að orðlengja frekar um þetta frv., en ég vil óska, að málið fari eins og fyrr til landbn. að lokinni þessari umr. Verður sennilega létt verk fyrir landbn. að afgr. málið, því að hún er því kunnug.

ATKVGR.

Fr. visað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til landbn. með 9 shlj. atkv.

Á 33. fundi í Ed., 7. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

*Jónas Jónsson: Þetta mál var næstum búið að ná samþykki þingsins í fyrra og hefir nú verið tekið upp aftur af okkur flm. eins og skilið var við það. Þetta mál hefir verið í landbn., en þar sem búið er að athuga það mjög rækilega, sé ég ekki ástæðu til, að n. fari að gera frekari athuganir á því núna, þótt ef til vill mætti einhverju breyta.

Ég vil svo aðeins geta þess, að eins og nú er komið, nær þetta frv. eingöngu til laxaklaks í S.-Þingeyjarsýslu og Norðausturlandi, þar með talinn Eyjafjörður. Það er ekki hægt að vinna upp laxaklak í Eyjafirði, Eyjafjarðará og svo hinum tveim ánum, sem þar er um að ræða í þessu sambandi, af því að það er ekki hægt að flytja hrogn þangað. Það er því ekki hægt að gera Eyjafjarðará að mikilli laxá, nema því aðeins, að þetta „plan“, sem hér um ræðir, komist í framkvæmd, sem sé að Laxá í Þingeyjarsýslu verði friðuð um nokkur ár og þaðan verði flutt seiði til Eyjafjarðar og N.-Þingeyjarsýslu, og svo í aðrar ár í Suður-Þingeyjarsýslu.

Hér fyrir sunnan verður tæplega hugsað mikið um þetta mál, því að það er nú búið að gera stórt klakhús í Borgarfirði, svo að þetta frv. verður aðallega að dæmast eftir því, hvort menn vilja gera tilraunir með Laxá, og ég hygg, eftir því sem þessu máli var tekið í fyrra, að því muni verða vel tekið núna, því að í rauninni var það aðeins timaleysi, sem olli því, að málið náði ekki samþykki í fyrravetur.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—12. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. visað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 64, 249).

Of skammt var liðið frá úthýtingu brtt. 249. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

*Jón Baldvinsson: Hv. þm. S.-Þ. gerði við siðustu umr. grein fyrir því, hvað er aðalefni þessa

frv. og hve nauðsyn er mikil á að fá klakstöð í á á Norðurlandi til að dreifa laxaseiðum um árnar þar. Undanfarið hefir verið mótsstaða mikil gegn því að taka Laxá og Bugðu til þessarar laxaræktar, og höfum við því fellt það úr, en aðeins haldið eftir réttinum til veiðiréttar.

Vona ég, að hv. d. geti fallið á þessar till. og frv. í heild, svo að það komist í gegn á þessu þingi.

*Magnús Jónsson: Ég vil gera fyrirspurn um það, hvort það muni ekki koma í veg fyrir að nota Laxá í Þingeyjarsýslu, ef hún verður virkjuð. Ég veit, að í Elliðaánnum þótti það hafa mikil áhrif á laxagöngu. Er mér sagt, að seiðin hafi lent í túrbínuna og saxast í sundur.

*Atvrmrh. (Haraldur Guðmundsson): Ég skal ekki fullyrða það, en ég held, að virkjunin í Laxá verði það ofarlega, að laxarnir muni ekki fara upp fyrir þá, og þar af leiðandi mun hún ekki hafa áhrif á göngu þeirra.

*Magnús Jónsson: Ég er ekki svo mikill fagmaður í þessu, að ég geti sagt um það, en mér finnst rétt, að hvar sem klakstöðin verður reist, gæti hugsast, að seiðum yrði sleppt fyrir ofan fossana. Hér í Elliðaánnum var sett þéttriðað net til að varna því, að seiðin færu upp í virkjunina, en þrátt fyrir það er mér sagt, að oft væri eins og grautur í túrbínunni af sundursöxuðum seiðum. En ég vildi aðeins benda á þetta áður en frv. gengi í gegn, svo að menn hefðu það í huga, ef nokkuð verður af virkjun Laxár.

*Jón Baldvinsson: Eftir því sem mér hefir verið skýrt frá, eru þessir fossar ekki laxgengir, enda eru þeir um 20 km. frá ósum. Laxinn fær uppeldi sitt fyrir neðan fossana, og kemur því ekki til mála, að laxaseiði verði sleppt fyrir ofan þá, og því kemur ekki til greina, að það fari í túrbínuna, en í Elliðaánnum eru aðeins fáir metrar frá ósum, þar sem þær falla í sjó, og upp að virkjuninni. En ætlunin er að flytja seiði frá klakstöðinni í Laxá í ár í Eyjafirði og jafnvel Skagafirði, en auðveldara mun vera að flytja seiði frá klakstöðvum í Borgarfirði til Húnavatnssýslunnar en frá Þingeyjarsýslu. Mikil nauðsyn er á að reyna að auka laxveiði í ám á Norðurlandi, þar sem hún hefir verið upprætt að miklu leyti vegna óvægilegrar veiði, en búast má við, að mikil búbót verði að laxveiði fyrir þær jarðir, sem rétt hafa til hennar. Held ég, að veiðinnar vegna muni það ekkert gera til, þó Laxá verði virkjuð, en það er aðeins ráðagerð ennþá.

ATKVGR.

Brtt. 249 samþ. með 10 shlj. atkv.

Fr., svo breytt, samþ. með 9:3 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BSt, HG, HermJ, IngP, JBald, PHerm, PM, SÁÓ, EÁrna.

nei: JAJ, MG, MJ.

ÞÞ greiddi ekki atkv.

3 þm. (GL, JJ, ÞBr) fjarstaddir.

Fr. afgr. til Nd.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A. 263).

Á 36. fundi í Nd., 12. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til landbn. með 20 shlj. atkv.

Á 39. fundi í Nd., 15. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti (JörB): Það er svo ástatt um þetta mál, að það var húzt við nál. um það, en því hefir ekki verið útbýtt. En það mun eins og er vera samkomulag um málið.

Emil Jónsson: Það er eins og er samkomulag um málið, og það er ósk n., að það megi koma fyrir.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

2.—12. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 42. fundi í Nd., s. d., var frv. aftur tekið til 3. umr.

***Pétur Ottesen:** Með þessu frv. á að láta ríkissjóð reisa klakstöðvar við laxárnar Grímsá í Borgarfirði og Laxá og Reykjadalssá í Þingeyjarsýslu, en þær tvær ár falla víst saman á nokkuð löngu svæði. Ástæðan til þess, að þetta er lagt til, er vafalaust sú, að með þessu ætti að hrinda áfram klakmálinu að því er snertir laxaklakið, sem gert hefir verið af einstökum mönnum og með þeim félagskap, sem einstakir menn hafa myndað utan um þessa starfsemi. Ég skal ekkert um það segja, hvort nauðsynlegt er, að ríkisvaldið fari að blanda sér yfirleitt í þessar sakir. En hitt vil ég segja, að að því leyti sem þetta frv. tekur til þessara manna í Mýra- og Borgarfjarðarsýslum, er þetta gersamlega óþarft af þeirri ástæðu, að allir veiðeigendur á þessu svæði hafa myndað með sér fiskiræktarfélag, sem stofnað hefir verið utan um það að koma upp stórrí klakstöð, þar sem á að klekja út laxaseiðum, sem svo á að sleppa í allar laxár á þessu svæði. Það er þegar húið að koma þessari klakstöð upp, og allur undirbúningur þessa máls hefir verið gerður í samráði við og eftir till. þeirra manna, sem samkv. laxveiðal. hafa verið skipaðir til þess að hafa eftirlit með þessum málum. Stærð þessarar klakstöðvar er miðuð við það, sem þurfa þykir til að klekja út í þær veiðiár, sem þarna eru, og er þar farið eftir till. sérfræðinga í þessu efni. Svo að ákvæði frv. að því er þetta snertir eru gersamlega óþörf að því er viðkemur Grímsá. Þar sem gert er ráð fyrir að taka þessa á leigunámi til ákveðins tíma, ef

ekki fæst samkomulag um þetta, hefir þetta vakið óánægju hjá þeim mönnum, sem eiga veiðirétt í þessari á, auk þess sem þetta yrði vitanlega til þess að skerða þann fjárhagsgrundvöll, sem samtökin um klakið eru reist á á þessum slóðum, með því að kippa út úr þeim samtökum öllum stuðningi við þau, sem kæmi frá þeim mönnum, sem eiga veiðirétt í þessari á. Það var af þessum ástæðum, sem eigendur Grímsár héldu fund með sér nýlega, nálega allir, — ég held, að það hafi verið tveir menn, sem gátu ekki sótt fundinn, — og þeir hafa sent mér símskeyti um það, að ég flytti brtt. við þetta frv. um það, að þessum framkvæmdum að því er snertir Grímsá verði kippt út úr frv. Ég ætla, að hv. Alþingi geti verið þeim Borgfirðingum sam-mála um, að ástæðulaust sé að gera slíkar ráðstafanir, þar sem þeir hafa svo vel og myndarlega farið á stað í þessu máli, eins og raun ber vitni um að því er snertir það klakhús, sem þeir hafa þegar komið upp, og þess vegna sé ekki ástæða til að vera að seilast inn á þetta svið í Borgarfirðinum, þar sem forsvaranlega á að vera séð fyrir þessu máli þarna, ekki aðeins að dómi héraðsbúa, heldur einnig þeirra ráðunauta, sem Alþingi og ríkisstj. hefir falið að hafa eftirlit með þessum málum. Ég hefi þess vegna leyft mér að héra fram skrifl. brtt., sem felur í sér þá breyt. á 4. gr., að Grímsá í Borgarfirði verði kippt út úr frv., og auk þess þá breyt á gr., sem ég ætla, að sé nægileg til þess að þessi breyt. valdi ekki neinum árekstri í frv. að öðru leyti. Ég vil enn fremur geta þess, að það er í fullu samkomulagi við þá 3 hv. flm. þessa frv. í hv. Ed., að þessi brtt. er flutt, og þeir eru fyrir sitt leyti alveg sammála um, að þessi breyt. verði gerð á 4. gr. Ég vildi aðeins skýra frá þessu til þess að láta hv. þdm. vita um það, að þeir áhugamenn hér í þinginu á þessu sviði, sem hafa þétt sér fyrir þessu, hafa ekkert við þessa brtt. að athuga.

Forseti (JörB): Mér hefir horizt skrifl. brtt. frá hv. þm. Borgf., við 4. gr. frv. [Sjá þskj. 373]. — Svo að till. þessi geti komið til meðferðar á fundinum, þarf að veita tvennskonar afbrigði frá þingsköpum.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

***Bjarni Ásgeirsson:** Þetta frv. er komið frá hv. Ed., og var fullt samkomulag um það af öllum flokkum. Landbn. hefir tvisvar eða þrisvar haft málið til meðferðar, þó að hún hafi ekki skilað álit. Það var samkomulag um það í n., að hv. þm. Borgf. leitaðist fyrir um það meðal sinna kjósenda, hvernig hugur þeirra stæði til þessa máls, og samkv. símskeyti, sem hann gerði hér grein fyrir, er það svo, að töluverð óánægja er á meðal þeirra um ákvæðin viðvikjandi Grímsá, og hafa mér horizt samskonar tíðindi úr öðrum áttum um nokkra óánægju þarna út af þessu, og ég held, að ég tali fyrir munn allra landbnn., þegar ég segi, að ég leggi til, að þessi brtt. hv. þm. Borgf. verði samþ. og frv. þannig breytt látið ganga áfram.

ATKVGR.

Brtt. 373 samþ. með 20 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 19 shlj. atkv. og endursent Ed.

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 374).

Á sama fundi var frv. tekið til einnar umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Jónas Jónsson:** Ég ætla aðeins að gera grein fyrir þeirri breytt, sem orðið hefir á frv. í Nd. Hér í d. var sett inn Grímsá við hliðina á Laxá í Þingeyjarsýslu, eftir ósk hv. 2. þm. Rang. En þegar til Nd. kom, athugaði hv. þm. Borgf. sérstaklega þetta mál, og þá kom í ljós, að bændur, sem land eiga að Grímsá, voru á móti þessu, og í öðru lagi hafa þeir sjálfir komið upp klakhúsi. Hv. 2. þm. Rang. hefir því fallið frá ósk sinni, og er að því leyti samkomulag hjá þeim, sem standa að frv., að óska eftir því, að frv. verði samþ. eins og það nú liggur fyrir.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 393).

34. Loðdýrarækt.

Á 19. fundi í Nd., 15. marz, var útbýtt:

Frv. til I. um loðdýrarækt og loðdýralánadeild (þmfrv., A. 75).

Á 21. fundi í Nd., 18. marz, var frv. tekið til 1. umr.

Flm. (Bjarni Ásgeirsson): Frv. þetta er flutt af okkur hv. 2. þm. N.-M. að tilhlutun landbrh. En hann hefir látið nokkra áhugasama og kunnuga menn þessum málum semja frv. Skál ég ekki fara langt út í efni þess. Þess gerist ekki þörf, meðfram vegna þess, að frv. svipaðs efnis og þetta lá fyrir þessari hv. d. á síðasta þingi og var þá rakilega útskýrt af hv. þm. A.-Sk. Auk þess fylgir frv. allýtarleg grg.

Aðalefni frv. er fyrst og fremst að koma á fastri skipun um loðdýrarækt og loðdýraeldi, föstu eftirliti og leiðbeiningastarfsemi af hálfu ríkisins um þessa nýju atvinnugrein. M. a. er hér reynt að tryggja eftirlit með refabúunum, til þess að koma í veg fyrir það, eftir því sem unnt er, að dýr sleppi úr eldi og valdi tjóni á sauðfé landsmanna. Og í síðasta lagi er frv. miðað til þess að tryggja það, að fyrir hendi verði á næstu árum fé, sem sérstaklega sé til þess ætlað, að lána til þess að koma upp loðdýragörðum.

Ég skal strax láta þess getið, að þó að við hv. 2. þm. N.-M. höfum flutt frv. eins og það liggur fyrir, þá eru þó nokkur ákvæði í því, sem ég geri ráð fyrir, að við mundum vilja athuga nánar í þeirri n., sem gera má ráð fyrir, að fái frv. til athugunar og við eignum sæti í.

Ég skal geta þess, að inn í 22. gr. hefir kom-

izt prentvilla, sem stafar af því, að við breyttum þeirri gr. ofurlítið. Það 4 þús. kr. hámark, sem þar er til tekið, á að falla burt.

Í 22. gr. er talað um, að lána megi mönnum út á loðdýr nokkrum saman, og er það gert til þess, að mönnum verði unnt að fá lán til þessarar starfsemi, enda þótt þeir hafi ekki aðrar tryggingar. Það er lítið þannig á, að ef ekki er lánað út á nema 40% af verðmæti loðdýrabúanna, þá geti þau verið nokkurn veginn tryggt veð.

Nú er ætlað til, að stefnt sé að því, að lánað sé til margra og smærri búna, til þess fyrst og fremst að dreifa þessu fé sem mest meðal bændna í landinu, og í öðru lagi til þess, að á meðan menn eru að kynna sér þessa atvinnugrein og læra meðferð á dýrunum, þá sé ekki lánað mikið til hvers eins, til þess að áhætta verði sem minnst í sambandi við lánin. Þó er heimild í frv. til þess að lána nokkru meira, ef í hlut á félag, sem menn mynda um loðdýrarækt. Því að mönnum gæti þótt hagkvæmara að mynda kannske allstór félög um þessa alidýrarækt og fá færan mann frá útlöndum á meðan þekking á þessum hlutum er ekki fullkomin hjá okkur. Og í þeim tilfellum er ætlað til, að lána megi allt að 60% af andvirði loðdýra og loðdýragarða og allt að 500 kr. á félagsmann, ef þeir hafa fullkomna samábyrgð um fyrirtækið. En í frv., sem fyrir okkur var lagt, voru þau takmörk sett, að þessi upphæð, sem lána mætti til loðdýrabús, sem væri eign félags, mætti ekki vera meiri en 4 þús. kr. Þetta 4 þús. kr. hámark hefir láðst að nema burt þegar gamla frv. var breytt, því að þó að þetta hámarksákvæði sé í þessari 22. gr., þá var það ekki meining okkar flm., að það stæði þar.

Ég ætla ekki að fara út í einstakar gr. frv. Ég geri ráð fyrir, að allir, sem áhuga hafa fyrir þessu máli, hafi lesið frv. og skýringarnar í grg. Vil ég aðeins að endingu segja það, að loðdýraræktarmálið er mjög mikilsvert mál og nauðsynlegt fyrir þjóðina, að hafizt sé handa um að auka þá atvinnugrein í landinu. Fyrst og fremst má geta þess, að aðstaða okkar Íslendinga er mjög góð til þess að stunda þessa atvinnugrein, eftir því sem gerist og gengur í löndum, og sennilega óviða betri. Ég hygg, að reynslan sé búin að sýna, að loðdýraeldi sé engu síður hagkvæmt og arðsamt hér en í Norgei. En þar er það orðið svo stór atvinnugrein, að útflutningur af henni mun hafa undanfarið numið um 30 millj. kr. á ári. Það eru miklar líkur til þess, að ef allrar varfærni er gætt og öll þekking hagnýtt, sem unnt er að fá í loðdýrarækt, utanlands og innan, til loðdýraræktar hér á landi. Þá geti áður en langt liður þessi atvinnugrein orðið ein höfuðatvinnugrein landbúnaðar okkar og útflutningur fyrir þessa starfsemi orðið hluti, sem um munar, af okkar útflutningsvörum. Og sérstaklega er nú ástæða til að gefa þessum málum gaum og leggja áherzlu á þau, þegar sá vágstur, sem borgfirzka sauðfjárpestin er, er vel á vegi með að leggja í auðn suma hluta landsins hvað sauðfjárrækt snertir. Það er því eðlilegt, að menn gripi eins og sökkvandi maður hálmsrá hvern nýjan möguleika

til atvinnu. til þess að framfleyta fjölskyldum sínum. Og loðdýraræktin er eitt af þeim ráðum, sem verður að gripa til.

Af þessu, sem ég hefi upp talið, er það sýnt, að við Íslendingar verðum að leggja verulega áherzlu á þessa nýju atvinnugrein. Og ég lit svo á, að þó að ýmislegt megi finna að frv. þessu, þá sé það samt stórt og þýðingarmikið spor í þessa átt.

***Hannes Jónsson:** Það er ekki vafi á því, að þessi atvinnugrein er mjög líkleg til þess að geta haft mikla þýðingu fyrir afkomu sveitamanna, og reyndar fleiri hér á landi. Og sú þróun, sem hjá þessari starfsemi hefir átt sér stað, hefir ekki verið svo lítil á undanföllum árum. Hygg ég, að við séum búnir að fá viðurkenningu fyrir það, að hafa beint þessari starfsemi inn á réttar brautir með stofnun og starfsemi Loðdýraræktarfélags Íslands.

Vil ég víkja nokkrum orðum að einstökum greinum frv. og vil vænta þess, að hæstv. forseti virði mér það til vorkunnar, þó að ég geri það við þessa umr., af því að ég hefi ekki tækifæri til að fylgjast með meðferð málsins í n. Vil ég þá sérstaklega benda þeirri hv. n., sem fær málið til meðferðar, á nokkur atriði í frv. og byrja á 13. gr. Þar er gert ráð fyrir, að landbrh. skipi ráðunaut með sérþekkingu í loðdýrarækt og gefi út erindisbréf handa honum. Nú sýnist mér ástæða til að athuga, hvort ekki væri rétt, þar sem Loðdýraræktarfélag Íslands hefir farið svo myndarlega af stað sem það hefir gert og hefir með störfum sínum áunnið sér réttmætt traust til þess að fara með yfirstjórn þessara mála — hvort það mundi því ekki rétt að breyta þessu ákvæði á þann hátt, að Loðdýraræktarfélagið sjálft skuli ráða sér þennan ráðunaut, en ríkissjóður greiði laun hans.

Þá vil ég ennfreur benda á það atriði í 14. gr., að gert er þar ráð fyrir loðdýrasýningum, sem stofnað sé til að tilhlutun landbúnaðarráðuneytisins. Nú hefi ég ekkert á móti því, að landbúnaðarráðuneytið taki þetta mál upp á sína arma. En ég vil hinsvegar líta svo á, að þar sem félagsskapur er til í landinu af virkilegum áhugamönnum á þessu sviði, sem hafa í þessum efnum talsverðra hagsmuna að gæta og hafa sýnt með áhuga sínum í þessum efnum, að þeir hafa full tök á þessu máli, að það þurfi mjög vandlega að athugast, hvort ekki er rétt að fela þeim mönnum framkvæmdir í þessu máli. Loðdýraræktarfélagið hefir fyllstu löngun til þess, að slíkar sýningar geti verið haldnar á hverju ári. En í þessu frv. er gert ráð fyrir, að slíkar sýningar verði haldnar á hverju sýningarsvæði a. m. k. 5. hvert ár. Þetta er orðað svona, „eigi sjaldnar en fimmta hvert ár“, sem gefur til kynna, að álitid sé, að það megi komast af með það. En slíkt er mesti misskilningur, sem ekki má festa rætur hér á hæstv. Alþ.

Í 17. gr. er það tekið fram um þessi sýningar-svæði, sem á að skipta landinu í, að það megi, ef henta þykir og sérstakar ástæður mæla með því, láta dýr keppa á þessum sýningum utan síns sýningar-svæðis. Það er algerlega ástæðulaust að setja þá hindrun, sem hér er gert, í veg fyrir

það, að loðdýr megi sýna á hverjum sýningarstað sem er. Þar sem loðdýrasýning er haldin í viðkomandi grein þeirrar ræktunar. Það er með öllu ástæðulaust að binda slíkt nokkru sérleyfi, og það getur jafnvel verið skaðlegt. Eftir því sem góð dýr eru sýnd víðar á landinu, eftir því fá fleiri að sjá, hvað til er af góðum dýrum í landinu. Þá fá menn einnig meiri ástæðu til þess að gera samanburð á lélegum dýrum og verulega góðum. Ég álit því, að frekar ætti að stuðla að því, að góð dýr yrðu sýnd sem víðast, en ekki að hindra það, eins og gert er með ákvæðum 17. gr. frv.

Um aðalstefnuna, sem felst í 18. gr., er nú ekki nema gott að segja, nefnilega þá till., að ríkissjóður skuli bera að hálfu leyti á móti loðdýraeigendum allan sýningarkostnað. Meðan loðdýrarækt er ekki útbreiddari en hún er, þá mundi það valda nokkrum örðugleikum, ef loðdýraeigendur einir ættu að standa að öllu leyti undir kostnaðinum við undirbúning og framkvæmd loðdýrasýninga. Og það væri vel að verið, ef hæstv. Alþ. vildi styðja þessa starfsemi á þann hátt að veita Loðdýraræktarfélaginu einhvern styrk, sem miðaður væri við þann kostnað, sem sýningarnar hefðu í för með sér. En ég tel æskilegast, að allar framkvæmdir í þessu efni verði fengnar Loðdýraræktarfélaginu í hendur, til þess að dreifa ekki þeim starfskröftum, sem til eru þegar á þessu sviði, og til þess að betri útkoma fáiast af starfsemi. Ég veit, að nokkrir líta svo á þetta mál, að þeir óttast, að ef ríkisvaldið hefir ekki meira eða minna áhrifavald í þessum efnum um alla framkvæmd, þá verði örðugra að fá styrk úr ríkissjóði til þessarar starfsemi. En ég vil ekki trúá því, ef það þykir á annað borð rétt að styðja þessa atvinnugrein í landinu, að þá verði þróingssíni Alþ. svo mikil og skilningsskortur þess svo rótgróinn, að ekki þyki rétt að fela Loðdýraræktarfélaginu framkvæmdir á þessum hlutum og trúá því fyrir því fé, sem ríkið kann að geta lagt til þessarar starfsemi.

Um 11. kafla frv. hefi ég svo nokkrar aths. að gera. Í þeim kafla felst að visu talsverður stuðningur til stofnunar refabúa í landinu. En hinsvegar, ef maður lítur svo á, að hér sé um verulega atvinnugrein að ræða, þá er hér um að ræða svo smávægilegar lánveitingar, að ég geri ráð fyrir, að ekki geti nokkur, sem fylgt hefir með útfærslunni á þessu sviði, ímyndað sér, að þessar lánveitingar nægi til þeirrar útfærslu, sem sjáanlega verður í þessari atvinnugrein á næstu árum. Með 21. og 22. gr. er gert ráð fyrir, að 110 þús. kr. verði varið til þessarar ráðstöfunar á næstu 5 árum, og þá er sennilega gert ráð fyrir áframhaldandi endurgreiðslu lánanna, svo að svipuð útlánastarfsemi geti haldið áfram. Nú vil ég benda á það, að hvert trió mun kosta ekki minna en um 1800 kr. að búinu meðtöldu, og getur þetta verið í sumum tilfellum dýrara, sem fer eftir því, af hve góðum stofni dýrin eru fengin í hvert bú. En minni verður stofnkostnaðurinn ekki en 1800 kr. að meðaltali við hvert bú. Með því nú að veita lán, sem namu 60% af stofnkostnaði, yrðu það um 1100 kr. fyrir hvert trió. Það samsvarar því, að þessi fjárveiting mundi nægja til þess, að auka mætti við dýra-

stofn landsmanna alls um 300 dýrum á ári. Eftir þeim stofni, sem til er í landinu, og eftir þeirri útfærslu á þessari atvinnugrein, sem átt hefir sér stað á undanförmum árum í Noregi og gera má ráð fyrir hér, þá er ekki nokkur vafi á því, að útfærslan verður a. m. k. tvöfalt meiri á næstu árum en þetta, og fer svo sjálfsagt vaxandi úr því. Ég geri ráð fyrir, að ef ekki verður meira fjármagn fyrir hendi til lánveitinga í þessu skyni en hér er til tekið, þá muni verða að fara aðra af tveimur leiðum, annaðhvort að veita ekki öllum aðiljum lán, sem á þeim þyrftu að halda, veita sumum hámarkslánveitingu, en öðrum ekkert, eða þá að skipta fénu þannig á milli umsækjenda, að hver einn fái lítið eitt. En verði hið síðara ráð tekið, á ég von á, að lánveitingarnar verði ekki nema um helmingur af því, sem til er tekið í frv. sem hámark, sem er 60%.

Ég á afarbágt með að sætta mig við þann mismun, sem gerður er á lánveitingum til einstakra manna annarsvegar og félaga hinsvegar, sem mynduð eru til loðdýraræktar. Ef einstaklingur ófélagsbundinn vill stofna slíkan atvinnurekstur, þá á hann að hafa jafnan rétt til þess að fá lán til þessarar starfsemi sinnar eins og þótt fleiri myndi félagsskap um það. Sú ástæða, sem hv. frsm. færði fram til að afsaka þetta misrétti, nfl. að rétt væri að stuðla að félagamyndunum um þessa starfsemi, fellur í raun og veru um sjálfa sig, ef vel er að gáð. Hv. frsm. heldur því fram, að þetta ójafnaðarákvæði muni stuðla til þess, að stofnuð muni verða stór refabú og fengnir til þeirra erlendir kunnáttumenn í þessari grein. En ég hygg, að í þeim héruðum, þar sem þessi starfsemi kemst nokkuð á fót, muni þetta verða á annan veg, nfl. þann, að einstaklingar muni á sinn kostnað og í félagskap ráða til sín mann með sérþekkingu í þessari grein, sem ferðaðist á milli búanna til þess að kenna mönnum alla hirðingu og meðferð dýranna. Þetta fyrirkomulag er eðlilegra og æskilegra, þegar þess er gætt, að loðdýraræktin á að vera einn háttur í búskap hvers einasta bónda, sem gengur inn á þá braut að stunda loðdýrarækt. Með þessari grein búskapar síns skapast bóndanum möguleiki til þess að fá borgaðan vinnukraft. Og nú er víða svo ástatt, þar sem sauðfjárpestin hefir gengið, að bændur eru í vandræðum með að fá starfsefni fyrir vinnuorku sína.

Það getur náttúrulega verið rétt leið í þeim héruðum, þar sem lítið eða ekkert er byrjað á þessari atvinnugrein, að hafa þar félagskap um loðdýraræktina til að byrja með. Í Noregi var að visu byrjað með félagskap í þessari grein, en sá félagskapur hefir smátt og smátt leyst upp, þannig að einstaklingar hafa tekið þetta til sín og rekið þessa ræktun á eigin spýtur. Við eigum að læra af reynslu Norðmanna í þessum efnum og reyna að sneiða framhjá þeim skerjum, sem þeir hafa rekizt á í þessu efni. Ég er sannfærður um, að þessi atvinnugrein getur komið að fullu liði sem einn háttur í búskap hvers einasta bónda, sem hana stundar.

Það, sem ég vil benda hv. n. sérstaklega á, sem fær þetta mál til meðferðar, er í fyrsta lagi, hvort hún vill frekar stýðja einstaklingsrekstur á þessu sviði eða stuðla til þess, að loðdýrarækt-

in verði nokkurskonar spekulaton. Í öðru lagi vildi ég eindregið mælast til þess, að hv. n. athugaði, hvort ekki væri hægt að finna leið til þess að auka það starfsfé, sem þessari atvinnugrein er ætlað að geta fengið að láni. Og í þriðja lagi vildi ég, að hv. n. athugaði gaumgæfilega, hvort ekki væri rétt að efla meira en gert er ráð fyrir í frv. þann félagskap, sem risið hefir hér upp um þetta mál, Loðdýraræktarfélag Íslands. Í þeim félagskap eru menn, sem hafa sýnt það, að þeim er óhætt að fela ýmsar þær framkvæmdir, sem um ræðir í frv. Væri síðt ástæða til að launa þeim með því að sneiða framhjá þeim í þessu máli.

***Þorbergur Þorleifsson:** Ég get í öllum höfuðatriðum vísað til framsöguræðu minnar í fyrra um þetta mál. Ég kvaddi mér að þessu sinni hljóðs aðeins til þess að taka undir tvö atriði í ræðu hv. þm. V.-Húnv. Fyrra atriðið er það, að ég tel eins og hann sjálfsagt, að loðdýr megi keppa á sýningu hvar sem er á landinu. Þetta var svo í frv. upphaflega, en var breytt síðar. Það er alveg gagnstætt tilgangi frv., að loðdýr megi ekki keppa hvar á landinu sem er.

Þá er það alveg rétt hjá hv. þm. V.-Húnv., að lánastarfsemin er samkv. frv. alls ekki fullnægjandi. Hér er aðeins vísur að henni, en ef til vill er eðlilegt, að ekki sé farið hraðar af stað í fyrstu. En í frv. felst þó virðingarverð viðleitni. Markmiðið á að vera að koma hér upp miklum loðdýrastofni, einkum af silfurrefum, og þetta á að geta hjálpað þeim, sem erfiðast eiga, þótt í litlum mæli sé. En þess er líka full þörf, því að hér er um svo arðvænlega atvinnugrein að ræða, að hún hlýtur að draga að sér athygli þeirra, sem ráða yfir fjármagni. Hinir myndu því alveg verða útundan, ef þeim kæmi ekkert opinbert liðsinni.

Ég álit, að á næstu fimm árum eigum við að koma upp silfurrefastofni, sem gefur af sér 5 millj. króna árlega. Norðmenn flytja nú út silfurrefaskinn fyrir um 30 millj. árlega og komu sér upp þessum stofni á fáum árum. En til þess, að þessu marki verði náð, þarf að auka stofninn um miklu meira en 300 þör á ári. Mér telst svo til, að til þess þurfi aukningin að nema 2000 þörum á ári, svo að stofninn verði 10000 þör alls. Ef hvert par eignast þrjá hvolpa og meðalverðið á skinni verður 170 kr., ætti þetta að nema 5 millj.

Ég myndi telja það mjög æskilegt, að Alþingi sæi sér fært að auka framlag ríkissjóðs eitt-hvað frá því, sem er í frv., þótt ég telji það hinsvegar stórt spor í rétta átt.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv. og til landbn. með 21 shlj. atkv.

Á 31. fundi í Nd., 5. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 75, n. 172).

***Frsm. (Jón Pálmason):** Á undanförmum árum hafa verið gerðar tilraunir með ýmskonar nýbreytni í atvinnuháttum, bæði til sjávar og

sveita. Að því er sveitunum viðkemur hafa margar þessar tilraunir misheppnast, og má þar teljast undantekning þær tilraunir, sem snerta loðdýrarækt, því sú nýbreytni, sem stofnað hefir verið til á því sviði, hefir gefið góðar vonir um arðsama atvinnu. Af því landbn. er þetta vel ljóst, er hún á einu máli um að mæla með því, að það frv., sem hér liggur fyrir, fái afgreiðslu á þessu þingi, en leggur til, að gerðar verði á því nokkrar breyt., sem er að finna á þskj. 172. Flestar eru þær þó smávægilegar að efni til, og skal ég nú fara lauslega í gegnum þær, hv. þm. til skýringar.

1. brtt., við 1. gr., fer fram á það, að í stað orðsins „landbúnaðarráðuneyti“ komi orðið: landbúnaðarráðherra, og við gr. bætist: Enda skal hann hafa yfirumsjón með loðdýraræktinni í landinu. Þarna er tekið upp efni 12. gr. frv., og er hún því felld niður.

2. brtt. er við 3. gr. og felur það í sér, að það skuli vera hreppsnefndir og bæjarstjórnir, sem veita leyfi til loðdýraræktar og loðdýraeldis í sínum umdæmum, og hafi þá um leið umsjón með því, að fyrirmælum þessara laga sé hlýtt að því er snertir skilyrðin fyrir því, að leyfi eigi að veita.

3. brtt. er orðabreyt. á 4. gr., og er þar að nokkru leyti tekið upp efni 5. gr. Samkvæmt því er 4. brtt. um að fella 5. gr. frv. niður.

5. brtt., við 7. gr., er einungis orðabreyting.

6. brtt., við 8. gr., fjallar um tryggingar við því, að loðdýr geti sloppið úr vörzlu, og er ætlunin að koma í veg fyrir, að loðdýr, sem skaðleg eru öðrum búpeningi, geti orðið til tjóns á þennan hátt.

7. brtt., við 9. gr., er einungis lítils háttar tilfærsla frá því, sem í frv. er.

Þá er 8. brtt., við 12. gr., að gr. falli niður, í samræmi við brtt. þá, er ég gat um áðan.

9. brtt., við 13. gr., fer fram á, að heimilt sé ráðh. að fela Búnaðarfélagi Íslands eða Loðdýraræktarfélagi Íslands umsjón með starfi ráðunautarins. Getur verið vafamál, hvorum þessum aðilja eigi að fela þetta, en n. vildi halda þessu opnu, enda á það í rauninni að vera reglugerðaratriði.

10., 11. og 12. brtt. eru allar um það, að taka út úr frv. nánari ákvæði um loðdýrasýningar, því að n. fannst ekki ástæða til að hafa slík ákvæði í l. Þau eiga að vera reglugerðaratriði.

Um 13. brtt., að 18. gr. falli niður, er að nokkru leyti sama að segja, því að það, sem í þeirri gr. stendur, álitur n., að eigi að vera í reglugerð. En í brtt. við 17. gr. er það tekið fram, að heimilt sé að leggja gjöld á loðdýraeigendur vegna sýninga.

Þá er 14. brtt., við 19. gr., að tvær síðustu málsgreinar hennar falli niður. Fannst n. ekki nauðsyn á að hafa þær í þessum l., þar sem efni þeirra ætti að vera reglugerðaratriði. En að því er það snertir, að sama eigi að gilda í þessu efni um útlutning sem innflutning loðdýra, þá getur leikið vafi á því, hvort setja beri jafnstrangar skorður við útlutningi þeirra sem innflutningi. Annars eru ekki líkur til þess, að svo stöddu, að þetta hafi praktiska þýðingu.

Þá er 15. brtt., við 21. gr., að síðari málsg.

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

orðist svo: „Ríkisstjórninni er heimilt að ábyrgjast lán, sem deildin tekur, eða verðbréf, sem hún gefur út til sölu, þó ekki yfir 100 þúsund krónur á næstu 5 árum.“ Þar hefir slæðzt inn nokkur villa. Má skilja brtt. svo, að lánið megi ekki nema meiru en 100 þús. kr. alls á næstu 5 árum, en það, sem við er átt, er, að það megi nema allt að 100 þús. kr. á ári næstu 5 ár. Að öðru leyti þarf þessi brtt. ekki skýringar við, og heldur ekki sú 16., því að orðin „eða 4 þús. kr.“, sem þar standa, fundust n. óþörf í þessu sambandi.

17. brtt., við 24. gr., er hugsuð sem trygging fyrir lánsstofnanirnar, og er þar þeim, sem lán hafa hlotið, gert að skyldu að viðhalda loðdýrastofni sínum.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara fleiri orðum um brtt. þessar. Vænti ég, að menn sjái þörfina á að hraða málinu, svo að það geti hlotið afgreiðslu á þessu þingi. Loðdýrarækt er nú í hröðum vexti hér á landi, og er sjálfsagt, að Alþingi styðji þá starfsemi eftir því sem tók eru á.

*Hannes Jónsson: Ég vildi ekki láta þessa umr. liða hjá án þess að láta í ljós, hvernig málið horfir við mér á þeim grundvelli, sem hv. landbn. hefir lagt með till. sínum. Ég geri ráð fyrir, að þessar brtt. séu til bóta, og finn ég ekki ástæðu til að mæla móti neinu sérstaklega. Hins vegar er á það að líta, að málið fær ekki fyrir till. n. þá afgreiðslu, sem æskileg væri. Getur engum dulizt, að hér er mál, sem hefir mikla þýðingu fyrir alla landsmenn, og þó sérstaklega sveitirnar, eins og nú háttar til, þar sem aðalstofn búskapar bænda er nú að falla frá vegna Deildartunguveikinnar. En þó að ekki væri þessi brýna nauðsyn, þá er hér samt um svo mikilsverðan atvinnurekstur að ræða, að full ástæða er til að efla hann sem mest. Eins og sést af skýrslu Rauðkunefndarinnar, þar sem saman er dreginn ýms fróðleikur um þessi efni, hafa Norðmenn stundað loðdýrarækt með góðum árangri. Ef gert er ráð fyrir hlutfallslegri framleiðslu hér, ætti að vera hægt að flytja út 8000 feldi árlega, og er það ekki lítið fé, ef gert er ráð fyrir 170 kr. meðalverði á hvern feld. Auk þess ber á það að líta, að allt, sem fer til þessarar ræktar, er innlend vinna og innlent efni, fódurvörur og slíkt. En til þess að geta flutt út svo mikið, þyrfti verðmæti stofnsins að nema 1 millj. og 800 þús. kr. Þarf því talsvert átak til að koma upp slíkum stofni, þó að ekki væri lengra farið. Tel ég þó, að tvímælaust mætti tvöfalda þetta útlutningsmagn. En þá væri stofnkostnaðurinn líka meiri. Og hændur hafa ekki efni á að koma þessum atvinnuvegi í slíkt horf.

Þegar sá voði vofir yfir, að atvinnuvegir vorir beri sig ekki, er ekki ástæða til að kippa að sér hendi um fjárveitingar til þessara hluta. Hér er um atvinnuveg að ræða, sem hefir skilyrði til að gefa góðan arð og myndi taka ekki svo fáa menn í þjónustu sína. Mér sýnist því sem aðstoð sú, sem frv. ætlar þessum atvinnuvegi, sé skorin mjög við nögl. Væri til dæmis sjálfsagt að gera frekari till. um veitingu lánsfjár. Sérstaklega ber þess að geta, að ekki er hægt að gera ráð fyrir sömu lánsfjárhæð ár eftir ár,

því að þörfin vex. Eftir reynslu Norðmanna mun hún því sem næst tvöfaldast árlega. Ég vil vænta þess, að hv. n. athugi til 3. umr., hvort ekki er hægt að auka þessa lánsmöguleika frá því, sem er í till. hennar, þó að þær séu nokkur bót frá því, sem nú er. En ég tek það fram, að þetta er örðugleikum bundið. Gegnum bankana er tæplega hugsanlegt, að hægt verði að auka þessa lánastarfsemi. og sparisjóðirnir hafa, eins og kunnugt er, lítið fé til umráða og geta engan veginn uppfyllt þörfina. Meðal einstaklinga er getan engin. og sízt í þeim hérudum, þar sem þörfin er mest. En með annari löggjöf, sem sett kynni að verða, er hugsanlegt, að veitt yrði sérstakt fé til útlána í þessu skyni. Hv. landbn., sem mun fá málið til meðferðar, ætti að athuga þetta, því að sú löggjöf, sem stofnað er til með frv. því, sem hér liggur fyrir, getur engan veginn fullnægt þörfinni.

Mér sýnist sem till. n. húi ekki eins vel að þessari starfsemi og þurft hefði. Þar er að mestu gengið framhjá félagsskap þeim, sem hér hefir verið stofnaður til loðdýraræktar, og er það ekki hyggleigt, þar sem félagið er stofnað til þess að afla og dreifa reynslu um þessi efni. Reynslan fæst bezt með samstarfi, og störf félagsins undanfarin ár hafa mjög aukið þekkingu manna hér á þessum málum. T. d. eru menn engan veginn bundnir þessum félagsskap, þótt menn njóti tillagna ráðunautarins og hjálpar til þáttöku í sýningum. Gæti þetta dregið úr áhuga manna að ganga í félagið, og þar með úr starfsemi þess.

Þrátt fyrir þessar misfellur, mun ég ekki að þessu sinni leggja fram brtt. Ég legg aðaláherzluna á þá viðurkenningu Alþingis á þessari starfsemi, sem fram kemur í frv. og nál. og vænti þess, að síðar sé hægt að bæta úr ágöllum.

Þá tel ég rétt, að 11. gr. sé felld niður. Hún fer fram á sektarákvæði gagnvart þeim mönnum, sem missa loðdýr úr vörzlu, en áður á að vera búð að framkvæma einskonar löggildingu á umbúnaði þeirra á loðdýragirðingum. Er ekki hægt að áfella þessa menn, þó að til dæmis óveður spilli girðingum og valdi því, að dýrin sleppi. Menn gera það ekki að gamni sínu að sleppa dýrunum; það er þeirra tjón. Í Noregi sleppa menn ekki aðeins við sektir, þegar svona stendur á. heldur geta þeir jafnvel krafizt skaðabóta, ef drepin eru fyrir þeim loðdýr, er sloppið hafa úr haldi, meira að segja þótt það hafi aðeins blotizt af slysi. Ég man eitt dæmi um þetta. Refur hafði sloppið úr girðingu og var að spássera á vegi. Þar sem umferð var mikil. Varð hann fyrir bil og drapst, og varð bílstjórnin að greiða eigandanum skaðabætur. En hér á að sekta menn, ef þeir verða fyrir tjóni, og er það hliðstætt því, að bændur væru sektaðir, ef pest kæmi upp í fjárstofni þeirra og féð dræpist, eða ef þeir missu fé á fjölli. Ég hygg, að sá ótti, sem komið hefir þessu ákvæði inn í frv., að dýr þessi séu hættuleg fjárstofni manna, sé á litlum rökum byggður. Ég veit ekki til, að slíkt hafi komið fyrir hér eða annarsstaðar.

Læt ég svo þessi orð nægja. Ég hefði viljað bera fram nokkrar till. til umbóta á frv., en óttast, að það gæti orðið til að hefja málið. Tel ég það þó til bóta, ef tekst að fá þessa löggjöf fram

á þessu þingi. Mun ég a. m. k. láta brtt. mínar bíða til 3. umr., ef mér skyldi takast þangað til að komast að samkomulagi við hv. n.

***Þorbergur Þorleifsson:** Það má segja, að brtt. hv. n. séu yfirleitt góðar. Þær eru raunar mestmegnis tilfærslur og orðabreyt., en ekki efnisbreyt. Get ég að miklu leyti felld mig við þær, enda þótt ég telji þær ekki allar nauðsynlegar. Þó er ein brtt., sem ég get ekki greitt atkv. Er það 1. brtt., við 1. gr., b-liðurinn: „Aftan við greinina bætist: Enda skal hann hafa yfirumsjón með loðdýraræktinni í landinu.“ Þar er verið að gera það að aukaatriði, sem er aðalatriði, að landbrh. sé yfirmaður loðdýraræktarinnar í landinu. Fer betur á því, að þetta sé eins og í frv. sjálfu, og tekið sé fram í sérstakri gr. (8. gr. frv.), að landbrh. skuli hafa yfirumsjón með loðdýraræktinni í landinu.

Að því er 11. gr. snertir get ég tekið í sama streng og hv. þm. V.-Húnv. Greinin ætti að falla niður. Er ástæðulaust að óttast, að loðdýr, sem búð er að rækta lið fram af lið í fangelsi, geri skaða á bústofni manna, þótt þau sleppi úr haldi. Er mönnum það næg sekt að verða fyrir þeim skaða að missa dýrin. Og þar sem ákveðið er, að vera skuli strangt eftirlit með því, að vel sé búð um dýragirðingar, ætti ekki að þurfa frekari ákvæða við. En ef menn óttast til dæmis, að silfurrefir kynnu að verða dýrbítir, ef þeir slyppu, mætti sjálfsagt setja um það reglugerðarákvæði, að vígtennur skuli klipptar úr öllum loðdýrum, sem höfð eru í fangelsi. Er þá útilokað, að þau geti gert tjón.

Sé ég svo ekki ástæðu til að lengja umr. um þetta mál, þar sem ég get í raun og veru fallizt á aðrar brtt. hv. n.

***Frsm. (Jón Pálmason):** Ég ætla með fáum orðum að svara þeim aths., sem fram hafa komið frá þeim hv. þm., sem hér hafa tekið til máls.

Að því er snertir aths. hv. þm. V.-Húnv., þá er í fyrsta lagi það að segja, að n. var það ljóst, að þörf væri á meiri stuðningi við þennan atvinnurekstur heldur en þarna er farið fram á. Það er svo í flestum greinum okkar atvinnulífs, að maður mundi kjósa, að hægt væri að veita þangað meira lánsfé og veita þeim meiri stuðning heldur en kostur er á. En n. sá ekki ástæðu til að byrja að gera meira heldur en frv. fór fram á. Ég skal jata, að ef árferði verður svo á næstunni, sem líkur eru til, þá getur orðið á því þörf að gera ýtarlegar ráðstafanir til að veita meira lánsfé í þessu skyni heldur en farið er fram á í frv. Það er út af fyrir sig rétt, sem hv. þm. tók fram, að eins og árferði er nú, þá eru líkur til, að það sé full ástæða til að snúa sér að þessum atvinnuvegi, ekki aðeins á þeim svæðum, þar sem þörfin er mest og fjárveikin hefir gert mestan usla, heldur líka víðar á landinu.

Víðvíkjandi því, sem hv. þm. sagði, að það kynni að veikja félagsstarfsemina í þessu sambandi, að það væri ekki tekið nákvæmlega fram í l. um merkingu dýranna, þá er því til að svara, að n. ætlast til, að það sé frá því gengið í þeirri reglugerð, sem gert er ráð fyrir, að ráðh. setji um þetta efni, og það sé greinilega tekið

þar fram í sambandi við sýningar, sem ætlazt er til, að haldnar séu á þessum dýrum. En það hefir á þessu sviði meiri þýðingu en við nokkra aðra dýrarækt, að stofninn sé valinn, því að framleiðslan eða afurðirnar eru „luxusvara“, og þá hefir það mesta þýðingu, að það sé á boðstólum, sem best er hægt að fá.

Viðvíkjandi því, sem hv. þm. V.-Húnv. og hv. þm. A.-Sk. hafa tekið fram um það, að þeir vildu fella niður 11. gr. frv., þá er það að segja, að ég get fyrir mitt leyti ekki fallið á, að það sé eðlilegt að fella hana niður með öllu. Hínu skal ég lofa fyrir n. hönd, að hún taki til athugunar, hvort ekki sé rétt fyrir 3. umr. að gera á henni nokkra breytingu, og þá helzt, að því er mér finnst, í þá átt, að sektir komi því aðeins til greina, að það sé um vanrækslu að ræða af hálfu þeirra manna, sem hlut eiga að máli, þegar dýr sleppa. Þó ætlazt sé til, að svo fullkomlega sé frá vörzlunum gengið í upphafi, að ekki eigi að vera hætta á, að dýr sleppi, þá getur það viljað til hér eins og annarsstaðar, að vanræksla af hálfu þeirra manna, sem dýranna eiga að gæta, valdi því, að þau sleppa. Hitt er annað mál, að ofviðri getur valdið því, að dýr sleppa, og þá er ástæða til undir slíkum kringumstæðum að sleppa sektarákvæðinu, sem gert er ráð fyrir í 11. gr. Ég vil því mælazt til, að þessi gr., eins og frv. allt, verði samþ. við þessa umr., en n. mun taka til athugunar fyrir 3. umr., hvort ekki muni rétt að gera á henni nokkra breytingu.

Að því er snertir það atriði, sem hv. síðasti ræðumaður var að tala um, að sér virtist óviðkunnalega að orði komið í brtt. n. að því er snertir yfirumsjón loðdýraræktarinnar, þá skal ég aðeins geta þess, að n. þótti betur við eiga, að það væri tekið fram í 1. gr. þessara l., hver hefði yfirumsjón með þessu, heldur en að því væri slengt inn í 12. gr. Að sjálfsöðgu á að taka það fram í hverjum l., undir hvaða yfirmann þau störf heyra, sem þar um ræðir.

Að öðru leyti skal ég ekki fara fleiri orðum um þetta. Ég hefi ekki orðið annars var af ummælum þessara manna en að þeir sætti sig sæmilega vel við brtt. n., enda hygg ég, að ef menn athuga þær vel, þá sé miklu aðgengilegra orðalag á frv. samkv. því, sem n. hefir frá því gengið, heldur en eins og það var lagt hér fram.

***Jón Sigurðsson:** Ég vildi beina fáeinum aths. til n., sem mun fá málið til meðferðar milli 2. og 3. umr. Þetta mál, sem hér liggur fyrir, er nokkuð undirbúið, en mér finnst, að það sé mikill spurning, hvort ekki hefði verið rétt að bera það fram í nokkuð öðru formi, svo að minni áherzla hefði verið á það lögð, að ríkið taki að sér ýmislegt, sem þarna er ætlazt til, að gert verði, en í stað þess væri félagsskapur loðdýraeigenda styrktur og honum falið að inná þessi störf af hendi. Loðdýraeigendur hafa myndað með sér félagsskap, og þessi félagsskapur hefir beitt sér fyrir nýjungum á þessu sviði og tekið á sig kvaðir, eins og t. d. sýningarnar í haust. Þeir hafa hér mestra hagsmuna að gæta og bezta þekkingu á því, að hvaða verkefnum beri að snúa sér á þessu sviði. Ég tel þess vegna, að það

beri að styrkja þennan félagsskap, og í frv. því, sem borið var fram í fyrra, var beinlinis gert ráð fyrir, að þessi félagsskapur væri óbeint styrktur þannig, að þeir eigendur loðdýra, sem á annað borð vildu eitthvað hugsa um umbætur á stofninum, yrðu að vera meðlimir í slíkum félagsskap. Ég álit þess vegna, að það sé fyllilega réttmætt að setja loðdýraeigendum einhver skilyrði, eins og t. d. á þá leið, að þeir fengju ekki merkt dýr nema þeir séu í slíkum félagsskap. Í löggjöfinni þekkjum við slík ákvæði, þar sem menn t. d. fá ekki jarðræktarstyrk nema þeir séu í búnaðarfélagi. Ég hygg því, að það hefði verið betra, sérstaklega fyrir ríkissjóðinn, því að með því að styrkja þennan félagsskap, þá er það sýnilegt, að hann mundi innan fárra ára geta staðið undir þeim útgjöldum, sem hljóta að verða vegna starfseminnar. Ríkissjóður hefði því losnað við þau útgjöld, sem verið er að binda honum með þessari löggjöf. Ég held því, að það sé ástæða til, þó að þetta frv. verði nú að l., sem ég fyrir mitt leyti mun styðja að, úr því sem komið er, að það sé tekið til athugunar að treysta þann félagsskap, sem fyrir er, þannig, að hann verði þess betur megandi að taka að sér þau störf, sem ríkissjóði er atlað að inná af hendi, eða eiga að komast í framkvæmd fyrir atbeina ríkissjóðs, svo hann losni við útgjöld á þessu sviði. Ég geri ráð fyrir, að hann hafi nóg samt.

Ég vil aðeins beina því til n., að hún athugi þetta, og sýnist mér, að vel geti komið til mála breyt. á þessu í sambandi við 16. gr.

***Hannes Jónsson:** Ég get að nokkru leyti vís- að til þess, sem hv. 7. landsk. sagði um þetta efni. Ég vildi aðeins bæta því við, að ég teldi mjög æskilega bráðabirgðalausn á þessu máli, sem í raun og veru felst í frv., þó það sé þar, eins og ég hefi áður tekið fram, tekið óheppilega mikið úr höndum þessa félagsskapa. Ég teldi það æskilegt, að Loðdýraræktarfélaginu væri veittur styrkur til að ráða sér ráðunaut, sem það hefði svo allan veg og vanda af og réði störfum hans að öllu leyti, og enn fremur að varið væri úr ríkissjóði einhverjum hluta, t. d. helmingi, kostnaðar við sýningar og merkingu dýranna.

Það mætti gjarnan setja þau ákvæði, að sýnendur dýranna eða þeir, sem létu merkja, borguðu tillag á móti, en það væri létt undir með loðdýraeigendum með þessum helmingsstyrk úr ríkissjóði.

Ég skal aðeins segja það um 11. gr., að það væri mjög æskilegt að fá þá breyt. á henni, sem hv. frsm. minntist á. Það getur ekki komið til mála að sekta menn fyrir þau óhöpp, sem þeir verða fyrir og eru þeim ósjálfráð. Þó að allar öryggisráðstafanir séu gerðar, sem l. heimta, þá geta komið fyrir óhöpp, sem ekki er hægt að ráða við, og það nær engri átt að sekta menn fyrir það. Það getur ekki komið til mála að hafa gr. eins og hún er orðuð þar, því það stendur „ef sannanlegt tjón hlýzt af“. Það er a. m. k. vafasamt, hvort það er í raun og veru ekki alltaf sannað fyrirfram, að tjón hljóti af, ef dýr sleppa. Það er ekki tekið fram, að það hljóti tjón af dýrunum sjálfum, heldur að það hljóti

tjón af, ef dýr sleppa. (BÁ: Þetta er nú nokkuð langt sótt). Alþ. mundi hljóta tjón af því, ef hv. þm. Mýr. hyrfi úr tölu þm. En það er ekki þar með sagt, að hann mundi valda öðrum miklu tjóni með því. (BÁ: Ég verð að beygja mig fyrir þessum rökum).

ATKVGR.

Brtt. 172,1.a—b samþ. með 17:1 atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 18 shlj. atkv.

2. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

Brtt. 172,2 (ný 3. gr.) samþ. með 20 shlj. atkv.

— 172,3 (ný 4. gr.) samþ. með 23 shlj. atkv.

— 172,4 (5. gr. falli niður) samþ. með 18 shlj. atkv.

6. gr. (verður 5. gr.) samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 172,5 samþ. án atkvgr.

7. gr. (verður 6. gr.), svo breytt, samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 172,6 (ný 8. gr., verður 7. gr.) samþ. með 21 shlj. atkv.

— 172,7 samþ. með 16:1 atkv.

9. gr. (verður 8. gr.), svo breytt, samþ. með 19 shlj. atkv.

10. gr. (verður 9. gr.) samþ. með 17 shlj. atkv.

11. gr. (verður 10. gr.) samþ. með 17:4 atkv.

Brtt. 172,8 (12. gr. falli niður) samþ. með 18 shlj. atkv.

— 172,9 samþ. með 17 shlj. atkv.

13. gr. (verður 11. gr.), svo breytt, samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 172,10.a—b samþ. með 18 shlj. atkv.

14. gr. (verður 12. gr.), svo breytt, samþ. með 21 shlj. atkv.

Brtt. 172,11 (15. gr. falli niður) samþ. með 20 shlj. atkv.

16. gr. (verður 13. gr.) samþ. með 17 shlj. atkv.

Brtt. 172,12 (ný 17. gr., verður 14. gr.) samþ. með 17 shlj. atkv.

— 172,13 (18. gr. falli niður) samþ. með 17 shlj. atkv.

— 172,14 samþ. með 17 shlj. atkv.

19. gr. (verður 15. gr.), svo breytt, samþ. með 20 shlj. atkv.

20. gr. (verður 16. gr.) samþ. með 18 shlj. atkv.

Brtt. 172,15 samþ. með 17 shlj. atkv.

21. gr. (verður 17. gr.) samþ. með 18 shlj. atkv.

Brtt. 172,16 samþ. með 21 shlj. atkv.

22. gr. (verður 18. gr.), svo breytt, samþ. með 23 shlj. atkv.

23. gr. (verður 19. gr.) samþ. með 20 shlj. atkv.

Brtt. 172,17 samþ. með 19 shlj. atkv.

24. gr. (verður 20. gr.), svo breytt, samþ. með 22 shlj. atkv.

25. gr. (verður 21. gr.) samþ. með 18 shlj. atkv.

26.—28. gr. (verða 22.—24. gr.) samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn frv. og fyrirsagnir kafla þess samþ. án atkvgr.

Fr. v. vísað til 3. umr. með 18 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 212, 232).

*Frsm. (Jón Pálmason): Það er eins og hv. 2. þm. N.-M. sagði, að frv. var ekki útbýtt hér í d., og skildist mér, að það mætti laga sérstaklega,

ef samkomulag fengist um afgreiðslu þess. Við 2. umr. kom í ljós, að ýmsir óskuðu eftir nokkrum breyt. við 3. umr. málsins. Landbn. hefir tekið málið fyrir á fundi, og álitni hennar hefir nú verið býtt hér út.

Hér er um þrjár breyt. að ræða. Í fyrsta lagi er lagt til að breyta 10. gr. þannig, að þeim mönnum, sem missa loðdýr út af ófyrirsjáanlegum eða óviðráðanlegum orsökum, skuli ekki vera hegnt eftir þessari grein laganna, svo framarlega sem nægar sannanir liggja fyrir um það, að eiganda hafi ekki verið það sjálfrátt.

Þá eru og ákvæði um merkingu loðdýra og aukinn rétt Loðdýraræktarfélags Íslands, og það spillir ekki, að slík ákvæði séu tekin upp í lög. Í þriðja lagi eru nokkur ákvæði um loðdýralánadeild, sem veiti lán til að stofna loðdýrabú, og mega lánin nema allt að 60% af stofnkostnaði og eru veitt gegn 1. veðrétti í loðdýrabúi lántakanda.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara frekar út í þessar breytingar. Hér eru teknar inn þær umbætur, sem lagðar voru til við 2. umr. málsins, og ég tel því líklegt, að deildin geti fallið á þær.

ATKVGR.

Brtt. 232,1 samþ. með 19 shlj. atkv.

— 232,2 samþ. með 18 shlj. atkv.

— 232,3 samþ. með 18 shlj. atkv.

— 232,4 samþ. með 19 shlj. atkv.

Fr. v. svo breytt, samþ. með 18 shlj. atkv. og afrg. til Ed.

Á 34. fundi í Ed., 8. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Nd. (A. 242).

Á 35. fundi í Ed., 9. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Enginn tók til máls..

ATKVGR.

Fr. v. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv. og til landbn. með 10 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Ed., 15. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 242, 295).

*Páll Hermannsson: Mér þykir rétt að geta þess, að frv. hefir legið nokkuð lengi hjá landbn., og skilar hún því án nál. Hefir verið annarsamt í n. og afgreiðsla gengið seint. Ég vil geta þess, að tveir nm. komu saman á fund í dag og athuguðu frv., og ætla ég, að n. muni vera sam-mála um að láta það hljóta afgreiðslu óbreytt eða með litlum breytingum. Frv. hefir verið athugað allvandlega í Nd., og ætla ég, að landbn. þeirrar deildar hafi lagt talsverða vinnu í það. Um tilgang frv. vita menn, að hann er sá, að setja reglur fyrir nýrri atvinnugrein, loðdýraræktinni, og veita henni aðgang að heppilegu lánsfé. Býst ég við, að menn telji ekki vanhörf á þessu.

ATKVGR.

Brtt. 295 tekin aftur til 3. umr.

1. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.

2.—15. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
16. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
17. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
18.—21. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
22.—24. gr. samþ. með 9 shlj. atkv.
Fyrirsögn frv. og fyrirsagnir kafla þess samþ.
án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 242, 295, 353).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 353. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Páll Hermannsson:** Eins og ég gat um við 2. umr. þessa máls hér í d., þá hafði í meðferð Nd. fallið niður síðari hluti 13. gr. frv., sem landbn. þeirrar d. ætlaðist til, að stæði þar. Um þetta ber ég fram brtt. á þskj. 295, eftir beiðni Nd.-nefndarinnar.

Þegar við svo fórum að athuga þetta í landbn. þessarar d., þá fannst okkur fara betur á því að hafa þetta dæltið á annan veg.

Í frv. er gengið út frá því, að loðdýr skuli merkja og ættbókfæra, samkv. reglugerð þar um. Jafnframt er og ætlazt til, að menn geti fengið loðdýr sín merkt löggiltu merki, en það hafi þeir einir, sem eru í Loðdýraræktarfélagi Íslands. Okkur í landbn. þessarar d. finnst réttara að hafa þessi ákvæði, sem nú eru í 13. gr. frv., sundurliðuð og nokkuð fyllri, sérstaklega að því er snertir eignarmerkingu dýranna. Þessu hefi ég viljað ná með brtt. á þskj. 353. Hitt getur verið, að sumum finnst ósanngjarnt skilyrðið fyrir því, að geta fengið loðdýr sín merkt löggiltu sérmerki eiganda, að þeir einir geti fengið þetta leyfi, sem eru í Loðdýraræktarfélagi Íslands. En þetta ákvæði er sett til þess að fá sem flesta inn í félagið, sem á að vera þeim sjálfum fyrir beztu. Vitanlega má vera, að ekki sé bráðnaðsýnlegt að sérmerkja loðdýr, sem eru í girðingu og eiga ekki að sleppa úr henni. Gagnir þar nokkuð öðru máli en um sauðfé, sem gengur sjálfala í ógirtum högum, en eigi að síður má vel vera, að öruggara sé að hafa dýrin merkt, enda þótt í girðingu sé; það er möguleiki fyrir því, að þær bili og dýrin sleppi út.

Till. á þskj. 295 tek ég hér með aftur.

ATKVGR.

Brtt. 295 tekin aftur.

— 353,1 samþ. án atkvgr.

— 353,2 samþ. með 9 shlj. atkv.

— 353,3 samþ. með 9 shlj. atkv.

Fr., svo breytt, samþ. með 9 shlj. atkv. og endursent Nd.

Á 42. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. í Ed. (A. 372).

Á 43. fundi í Nd., 19. apríl, var frv. tekið til einnar umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 20 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 395).

35. Fasteignaveðslán.

Á 26. fundi í Nd., 24. marz, var útbýtt:

Fr. til l. um skipting fasteignaveðslána (þm-frv., A. 135).

Á 29. fundi í Nd., 2. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Fr. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 18 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

Flm. (Páll Zóphóníasson): Ég skal vera stutt-orður, enda er orðið áliðið dags.

Þetta litla frv., sem hér liggur fyrir, er flutt af okkur hv. þm. Mýr., og er tilgangurinn með því sá, að greiða fyrir því, að menn geti fengið skipt fasteignaveðslánum, sem á jörð hvíla, þegar þarf að skipta henni milli fleiri eigenda. Það getur verið mjög bagalegt og orðið þröskuldur í vegi fyrir því að koma upp nýbýlum, þegar ekki er hægt að ná samkomulagi um það, hvernig gömlu lánum skuli skipt á milli þeirra, sem við taka. Í frv. er gert ráð fyrir því, að þegar jörð er skipt milli fleiri eigenda af einhverjum ástæðum, hvort sem það er af því, að nýbýli hefir verið reist eða fleiri en eitt barn hafa tekið hana að erfðum, þá fari fram mat á hverjum jarðarpartinum fyrir sig, svo það liggja ljóst fyrir, hvað mikið verðmati af gömlu jörðinni hefir farið í hvern hlutann. Þegar þetta mat væri fengið, þá væri ekkert því til fyrirstöðu, að þær lánsstofnanir, sem hefðu fyrsta veðrétt, skiptu þessum veðrétti í hluta, eftir matinu á býlunum. Og þeir, sem hefðu annan veðrétt, gerðu þetta á sama hátt.

Ég hefi átt í töluverðu stríði við sumar lánsstofnanir á landinu út af því að fá lánun skipt, bæði þar, sem stofnuð hafa verið nýbýli, og eins þar, sem tveir bræður hafa skipt jörð á milli sín, og ekki tekizt. Það hefir ekki legið fyrir, hvernig fasteignamatíð skiptist, og því ekki verið hægt að ganga lagalega frá lánunum. Ég hefi líka komizt í að reyna að fá skipt fasteignaveðslánum, þar sem þrír menn fóru að búa á sömu jörðinni. En þó að jörðin væri orðin miklu verðmeiri og byggð hefðu verið tvö ný hús á henni, þá hefi ég ekki heldur þar getað fengið lánunum skipt, þar sem ekki hefir legið fyrir lagalega, hvers virði hver parturinn var.

Vona ég, að mönnum sé það ljóst, að þó að frv. sé lítið, þá nær það til margra. Og hvort sem þetta þing stendur lengur eða skemur, þá vona ég, að frv. verði samþ. á þessu þingi.

Legg ég svo til, að málinu verði vísað til fjhn. að þessari umr. lokinni.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 17 shlj. atkv. og til fjhn. með 18 shlj. atkv.

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 135, n. 320).

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Frsm. (Sigfús Jónsson):** Um þetta mál var enginn ágreiningur í fjhn. Öll n. var sammála

um, að frv. yrði samþ., þó með smábreyt., sem sumpart eru orðabreyt. — Fyrsta breyt. er að eins orðabreyt. Önnur breyt. er mjög lítil efnisbreyt., og þriðja breyt., við 4. gr. frv., er viðauki við það, sem í frv. felst.

Þessar breyt. hafa verið bornar undir flm. frv., og eftir því sem ég bezt veit, eru þeir þeim samþ. Sömu leiðis var málið sent stj. Landsbankans til umsagnar, og hún hefir látið uppi, að hún sé frv. samþ. með þeim breyt., sem hér er farið fram á. Ég geri því ráð fyrir, að enginn ágreiningur verði um frv. í hv. d. og að það fái fljóta og góða afgreiðslu.

Páll Zóphóníasson: Ég vil þakka hv. n. fyrir afgreiðslu þessa máls og vil vænta þess, að allir geti verið sammála um þessar breyt. á frv., sem n. leggur til að gerðar verði, að frv. gangi fljótt og greiðlega gegnum þingið, þannig að málið verði samþ. á þessu þingi.

ATKVGR.

Brtt. 320,1 samþ. án atkvgr.

1. gr., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv.

Brtt. 320,2 samþ. með 17 shlj. atkv.

2. gr., svo breytt, samþ. með 18 shlj. atkv.

3. gr. samþ. með 18 shlj. atkv.

Brtt. 320,3 samþ. með 18 shlj. atkv.

4. gr., svo breytt, samþ. með 17 shlj. atkv.

5.—7. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 349).

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 43. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 349).

Á 44. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr. Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2.—7. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 48. fundi í Ed., 20. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 405).

36. Friðun hreindýra (frv. EystJ).

Á 9. fundi í Sp., 6. apríl, var útbýtt frá Nd.: Frv. til 1. um friðun hreindýra (þmfrv., A. 213).

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Fr. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 17 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

***Fjmrh. (Eysteinn Jónsson):** Eins og segir í grg. fyrir þessu frv., féllu lögin um friðun hreindýra úr gildi 1. jan. 1935, og hafa hreindýr ekki verið friðuð frá þeim tíma. Ég veit, að samkomulag er um það, að mikil nauðsyn sé á að friða hreindýr áfram. Það væri mjög leiðinlegt og skaðlegt, ef hreindýrastofninn liði undir lok.

Það veit enginn um nákvæma tölu hreindýra hér á landi, en stofninn er litill, svo að fullkomin ástæða er til að ætla, að honum verði eytt með öllu, ef hann nýtur ekki friðunar.

Ég vil svo vænta þess, að hv. þm. veiti þessu máli öll þau afbrigði, sem það kann að þurfa til þess að meðferð þess geti orðið lokið á þessu þingi. Ég legg til, að málinu verði vísað til landb. að lokinni þessari umr., og vil því beina til þeirrar n. að skila sem fyrst álitum um það.

***Hannes Jónsson:** Ég hefi borið fram frv. svipað að efni og það, sem hér er á ferðinni, og hefði því vænt þess, að hæstv. forseti hefði látið þau fylgjast að, en af einhverjum ástæðum hefir það ekki orðið. Ég vil því vænta þess, að frv. mitt komi ekki á dagskrá síðar en á morgun, svo það geti orðið samferða þessu frv. til n.

Ég get tekið undir það, sem hæstv. fjmrh. sagði, að æskilegt væri, að hv. þd. vildi veita máli þessu, í öðruhvorum formi eða sameinuðu formi, öll þau afbrigði, sem nauðsynleg eru til þess að lög geti orðið afgr. frá þinginu um friðun hreindýra. En ég ætla ekki frekar að ræða þetta mál fyrr en frv. mitt verður tekið á dagskrá.

Forseti (JörB): Ég skal lofa hv. þm. V.-Húnv. því, að hans frv. skal koma á dagskrá á morgun.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 21 shlj. atkv. og til landb. með 21 shlj. atkv.

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 213, n. 323).

Fríðun hreindýra (frv. EystJ). — Endurbygging á sveitabýlum.

Of skammt var liðið frá útbýtingu nál. — Afbrigði leyfð og samþ. með 19 shlj. atkv.

*Frsm. (Pétur Ottesen): Eins og nál. ber með sér, leggur n. til, að frv. verði samþ. óbreytt.

Það eru nú liðin 2 ár síðan l. um fríðun hreindýra féllu úr gildi, og hafa hreindýrin því nú verið ófríðuð í 2 ár. Að kunnugra manna dómi þykir ekki fært að treysta á það, að stofninn liði ekki undir lok, ef fríðnu hreindýranna verður ekki á ný upp tekin. Þetta frv., sem hér liggur fyrir, er að ég ætla nærri shlj. þeirri löggjöf, sem gildi síðast um þetta efni. Samtímis því, sem þessu frv. var vísað til n., var einnig vísað til hennar öðru frv. um fríðun hreindýra, þar sem ákvæði um fríðun þeirra voru ekki eins viðtæk og í þessu frv. N. þótti varhugavert að fara inn á þá braut, sem þar er lagt til að fara, þó að þær ástæður, sem færðar eru þar fram, hafi við einhver rök að styðjast.

Tillögur um þetta efni hafa áður legið fyrir Alþ., en ekki náð samþykki þingsins. En þar sem nú er, að dómi þeirra manna, sem bezt þekka til á þeim svæðum, þar sem hreindýrin haldast við, nauðsynlegt að friða þau að nýju, og þar sem breyt. á þessu frv. mundu að sjálf-sögðu valda töfum á framgangi málsins í þinginu, en tími þingsins hér eftir að þessu sinni takmarkaður, eftir því sem sagt er, þá er það álit n., að líklegast sé, til þess að koma þessu nauðsynlega máli fram nú á Alþ., að frv., sem hér liggur fyrir, verði samþ. óbreytt.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.

2.—4. gr. samþ. með 19 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 17 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 43. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 213).

Á 44. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 12 shlj. atkv.

2.—4. gr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 12 shlj. atkv.

Á 48. fundi í Ed., 20. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 406).

37. Endurbygging á sveitabýlum.

Á 5. fundi í Sp., 5. marz, var útbýtt frá Nd.:

Frv. til l. um framlög ríkisins til endurbyggingar á sveitabýlum (þmfrv., A. 72).

Á 17. fundi í Nd., 9. marz, var frv. tekið til 1. umr.

*Flm. (Bjarni Ásgeirsson): Ég skal fara um þetta frv. nokkrum orðum til viðbótar því, sem stendur í grg. fyrir frv. og tekur nú fram meginhluta þess, sem þarf að skýra þetta mál. Eins og kunnugt er og hefir verið rætt hér á Alþingi í sambandi við nýbýlafrv., þá er nú svo ástatt um margar jarðir, að það er undarlega litill munur á aðstöðu manna til þess að byggja jarðir upp af nýju eða hinna, sem þurfa að reisa nýbýli frá grunni. Þegar það er athugað, hvað það er mikill fjöldi jarða á landinu, sem húsaverð er innan við 1000 kr., þá er það skiljanlegt, að á þeim jörðum muni ekki vera mikill munur á kostnaði við endurbyggingu og kostnaði við byggingu nýbýlis frá grunni. Það var rætt nokkuð í landbn. Nd. í fyrra, hvort ekki væri rétt að setja ákvæði í nýbýlalögin um að veita einhvern beinan styrk til þeirra manna, sem svo væri ástatt fyrir, en við nánari athugun töldum við réttara, að þetta kæmi fram í sérstakri löggjöf. Nú er þetta gert í þessu frv., og höfum við í því gert það að till. okkar, að nokkrum hluta þess fjár, sem ríkið veitir árlega til byggingar- og landnámsmjóðs, verði varið til að veita beinan styrk, óafturkræfan, til þeirra manna, sem svo er ástatt um sem segir í 2. gr., og skal nýbýlastjórn ákveða, hverjir styrksins verða aðnjótandi. Aðalbankastjóri Búnaðarh. mæltist undan því, að bankinn hefði þetta með höndum, af því að hann áleit þetta að ýmsu leyti óskýlt starfsemi hans, en starfsemi bankans væri eingöngu lánsstarfsemi og því óeðlilegt að fara að blanda styrktarstarfsemi inn í þau mál. Hann áleit réttara, að þessi mál væru í höndum nýbýlastjórna, og féllumst við á það, meðfram af því, að reynslan hefir sýnt, að það er oft erfitt að greina á milli, hvort um nýbýli er að ræða eða endurbyggingu, og því réttast, að þessar styrkveitingar séu í höndum sömu manna.

Þetta frv. er borið fram til þess að reyna að bæta úr hinum miklu húsavandræðum í sveitun-

um. Þó að sá styrkur, sem hér er gert ráð fyrir, verði ekki hár, þá getur hann samt orðið til þess að gera bændum kleift að koma sér upp viðunandi húsum á jörðum sínum, og sú er hugmyndin með þessu frv. Ég vil leyfa mér að vænta þess, að hv. þm. taki þessu máli með skilningi og velvilja, og legg til, að því verði að lokinni þessari umr. vísað til landbn.

***Jón Sigurðsson:** Ég skal ekki teygja þessar umr., enda er fátt manna hér í d. En ég kunni ekki við að láta málið fara svo frá þessari umr., að segja ekki um það nokkur orð.

Ég get tekið undir það með hv. frsm., að þörfin er mikil á umbótum hvað snertir byggingamál okkar. Það, sem sérstaklega liggur hér fyrir hendi, er í fyrsta lagi það, að það hefir verið tilfinnanlegur skortur á fé til bygginga í sveitum. Það er alkunnugt, að það liggja fyrir byggingar- og landnáms sjóði og ræktunarsjóði lánbeiðnir frá ári til árs. Og það er líka fullkunnugt, að mjög margir sækja ekki um lán af því, að þeir vita fyrirfram, að það þýðir ekki neitt. Loks er stór hópur manna, sem ekki leita til lánsstofnananna af þeirri einföldu ástæðu, að þeir sjá ekki nokkra minnstu möguleika á því, að geta staðið undir þeim lánum, sem útheimtað til þess að koma upp samilegum byggingum. Þannig er ástandið í raun og veru í sveitunum. Þetta er það, sem við verðum að horfast í augu við, og ég vil fullyrða, að þetta ástand er því verra fyrir það, að það hefir stöðugt farið versnandi, eftir því sem lengra hefir liðið, að því er ég þekki bezt til.

Hv. síðasti þæðumaður komst ofurlítið inn á það, að það mundi verða örðugt að setja veð og að það m. a. væri tilefnið til þess, að þetta frv. kom fram. Þetta er vitanlega alkunnugt, og það er augljóst mál, að sá maður, sem hefir veðsett fyrirfram bæði jörð sína og allt sitt í kreppulánasjóði, hann hefir ekki mikla möguleika. Hann hefir ekkert veð til að setja, þegar húsinn á jörðinni eru komin að falli, því reynslan hefir sýnt, að jarðirnar hækka sáralítið í verði, þótt búið sé að byggja á þeim. Þannig er ástandið, og það þýðir ekki að ganga framhjá því. Það þýðir ekki fyrir byggingar- og landnáms sjóð að lána út á veð, sem skapast fyrir byggingu íbúðarhúss eða annara húsa. Sú stofnun hlýtur jafnframt að ganga út frá því að tapa svo eða svo miklu. Þegar menn líta á þessar ástæður, þá hlýtur hverjum einum að vera það ljóst, að þau vandræði, sem hér um ræðir, séu ekki leyst með þessu frv. Það er reynt að sletta á þetta bót, og mér skilst ástæðan vera það öngþveiti eða þau vandræði, sem nýbýlanefnd er komin í vegna þessara örðugleika í sveitunum.

Hv. frsm. gat þess, eins og flestir vita, að mikil eftirspurn væri eftir þessum lánum, nýbýlalanum. Þar er gefinn kostur á, ekki einungis byggingalánun, heldur líka allverulegum styrk, er ég ætla, að sé um 1500 kr., og er edlilegt, að menn líti á það. Nú eins og hann gat um, þá eru hús víða komin að falli, og það er nokkuð erfitt stundum að greina á milli, eða stappar a. m. k. nærri, að megi heita nýbýli, þegar byggt er upp á slíkum jörðum, og þó er

það náttúrlega alls ekki. En ef ekkert verður gert til þess að veita mönnum stuðning til að koma upp samilegum íbúðarhúsum á þessum jörðum, þá leiðir það ekki til annars en þess, að margar þeirra verða bókstaflega lagðar niður. Menn leggja þær niður til þess að komast undir ákvæði nýbýlalaganna. Mér er ekki grunlaust, að sumstaðar, þar sem farið er að skipta jörðum og látið er í veðri vaka, að byggja eigi nýbýli, þá verði reyndin sú, að engin nýbýli séu byggð. Það er að visu byggt upp á jörðinni, en hvað er hægt að átelja það, þótt flutt sé úr gömlu húsræflunum, sem eru að hrynja? Og hver vill svo taka við jarðarpartinum, sem er fallinn að húsum? Þessi jarðarpartur fer í eyði, og eftir nokkur ár fær nýbýlasjóður tækifæri til þess að byggja upp á þessum jarðarpartinum líka. Þetta er staðreynd, sem verður að horfast í augu við, og þýðir ekki annað en taka þessi mál talsvert föstum og ákveðnum tókum, til þess að komast hjá þessu braski, sem fullar horfur eru á, að nýbýlalögin ætli að koma á í sveitunum, vegna vandræða almennings.

Þá er í 2. gr. talað um ýms skilyrði, og m. a. skilst mér, að ætlað sé til þess, að þeir einir komi undir þessi ákvæði og fái styrk, sem hafi bæjarhús, sem eru þannig, að heilsu manna stafi tjón af. Annars sýnast mér þetta sömu ákvæðin og í lögum um byggingar- og landnáms sjóð.

Eitt af því, sem ég felli mig illa við í þessu, er, að það skuli lagt undir dóm nýbýlanefndar, hvort mönnum skuli veittur slíkur styrkur. Ég álit, að þegar um slíkan styrk er að ræða og þennan, þá verði að vera þannig frá gengið, að allir, sem falla undir ákvæðin skilyrði, eigi heimtingu á að fá hann. Það er ótækt, að nefndin, sem er einlituð í pólitík, eigi að vega og meta, hvort þessi maður eigi að fá styrk eða hinn o. s. frv. Það er mjög óheppileg leið, og ég veit ýms dæmi til þess, að talsverð tilhneigning sé til þess að misnota þetta. Þar með er ekki sagt, að n. hafi beitt valdi sínu á þann hátt. Hvað því viðvíkur, að binda sig við það, að bæjarhúsin séu undir 1000 kr. virði, er enginn mælikvarði, vegna þess, að það fer ekki eftir mati á verðgildi húsanna, þegar fasteignamatið fór fram, heldur eftir allt öðru. Hús, sem metin eru á 1500—2000 kr., geta verið óhæfari til íbúðar en hús, sem eru undir þús. kr. Þetta þekki ég vel, og gæti ég nefnt dæmi því til sönnunar. Stór hús, sem eru meira eða minna fúin og farin eru að hripleka, geta verið miklu óhæfari til íbúðar en litill bær, sem hefir góða og staðilega baðstofu, þótt hann sé metinn undir þús. krónum.

Um ákvæði 4. gr. skal ég ekki ræða. Það er eitt af því, sem koma á í heilann á þeim mönnum, sem að stj. standa, að leggi ríkið eitthvað til sveitanna, þá sé það óendurkræft. Þetta er sama áframhaldið og jarðræktarlögin, og ætla ég ekki að hefja umr. um það að þessu sinni. En það, sem ég finn þá að þessu frv. í heild, er það, að það leysir í raun og veru alls ekki þau vandræði, sem eru í sveitunum. Til þess þarf miklu ákveðnar tók og mikið á annan veg. Eins og ég sagði í upphafi máls míns, þá þarf hvorttveggja í senn, að auka fé til bygginga og í öðru

lagi þarf að veita styrk, þannig, að menn geti komið sómasamlegum skýlum yfir sig. Ef þetta verður ekki gert, má búast við, að mjög margar jarðir leggist í eyði á næstu árum og fólkið flýi. Og ég get ekki séð, að kaupstaðirnir séu viðbúinir að taka á móti þeirri viðbót, sem af því mundi leiða.

***Flm. (Bjarni Ásgeirsson):** Ég skal ekki svara þessu mörgum orðum, sem hv. þm. sagði, enda mæltu öll rök hans með frv., að nauðsynlegt sé að gera eitthvað í þá átt, sem frv. ætlast til, og um það mál erum við allir sammála. Hinsvegar dettur mér ekki í hug að halda því fram, að með þessu frv. séu leyst öll vandkvæði. Það er langt frá því. Ég veit vel, að um leið og styrkurinn er veittur þarf að sjá fyrir nægilegu fé til viðbótar. En það lá ekki fyrir að taka það inn í þetta frv., því grundvöllurinn undir því er þar, sem eru þær deildir Búnaðarbankans, sem eiga sérstaklega að veita fé til þessa, byggingar- og landnámsjóður og ræktunarsjóður, og er aðeins framkvæmdaratriði að útvega þeim deildum það starfsfé, sem þeim er nauðsynlegt að hafa.

Ég skal viðurkenna það, að nú, í sambandi við uppgjöf í kreppulánasjóði, hefir festst talsvert af fé í Búnaðarbankanum, sem ella mætti verja til þessa, og er það eitt af verkefnum stjórnar bankanna að leysa þetta fé, svo við hv. þm. erum nokkurn veginn sammála. Hinsvegar kom ekki fram, hvað það er sérstaklega, sem hann vill endurbæta. Mér virtist hann einmitt sammála þeirri stefnu, sem fram kemur í frv. Getur verið, að honum finnst of skammt gengið og e. t. v. of lítið fé veitt hverjum einstökum. Það er alltaf hægt að ræða í n., sem málið fer til. En ég gat ekki fengið það út úr ræðu hv. þm., að hann væri ekki sammála um frv. í meginatriðum.

Það er líka atriði, sem verður að ræða, hvort þau takmörk, sem þarna eru sett, séu þau einu réttu. Má vera, að það sé of lágt takmark, sem sett er í c-lið 2. gr. um það, hvað fasteignamat bæjarins megi vera til þess að viðkomandi verði styrks aðnjótandi.

Ég get ekki fallið á þær aths. hv. þm., að óeðlilegt sé að fela þetta mál nýbýlanefnd til meðferðar, af þeim ástæðum, sem ég tók fram í frumræðu minni, að þetta er svo náskýlt ýmsu, sem undir hana heyrir.

Hvað það snertir, að nýbýlanefnd sé ekki treystandi til þess að fara með þessi mál, af því að hún sé pólitísk, þá vil ég taka það fram, að n. er eiginlega ekki pólitísk, þótt þeir, sem þar sitja nú, fylgi allir sama flokki. Ég held líka, að hún hafi gert sér far um að sýna enga pólitíska hlutdrægni í störfum sínum, og ég vona, að henni hafi tekizt það, enda þar hv. þm. það ekki beint á hana, en taldi hinsvegar óeðlilegt, að þetta væri fengið í hendur n., sem væri pólitískt einlit. Mér finnst ekki ástæða til að koma fram með þessa hræðslu fyrr en n. er farin að sýna sig hlutdræga.

Um það, sem hv. þm. hefir að setja út á 4. gr., skal ég ekki fara mörgum orðum. En ég minnst þess ekki, að komið hafi fram í þinginu neinarn aðfinnslur á þeim hliðstæðu ákvæðum,

sem sett eru í nýbýlalögunum, og er þar þó gengið miklu lengra en hér er gert. Sem sagt, ég er fús til þess að taka upp samstarf við hvaða þm. sem er, utan n. eða innan, um það, sem vanger er eða ofgert í þessu frv. En ég get ekki séð annað en þetta sé sjálfsögð og nauðsynleg stefna í byggingarmálum sveitanna, ef ekki á að lenda í enn meira öngþveiti, og virtist hv. þm. ekki færa nein rök gegn því.

***Jón Sigurðsson:** Það, sem ég sagði um þetta, var það, að ég skoðaði þetta kák, en ekki, að ég gæti ekki í meginatriðum verið sammála, sem sé um það, að veita styrk til bygginga. En að taka þetta fé af byggingar- og landnámsjóði er vitanlega ekki til að leysa þetta mál. Ég býst við, að við getum verið sammála um, að það, sem þarna liggur fyrir, er fyrst og fremst það, að bændum verði gefinn kostur á fé, til þess að þeir geti byggt. Í fyrsta lagi, að þeir eigi aðgang að lánsfé með góðum kjörum, og í öðru lagi verði þeim séð fyrir beinum styrkjum.

En það, sem ég hefi út á þetta að setja, er það, að ekkert er snúð sér að því, sem þó að mínu áliti er fyrsta atriðið, og það er að sjá bændum um fyrir lánsfé með góðum kjörum. Það er verið að káka við að veita styrk, sem er þó tekinn af þessu lánsfé, sem bændur eiga kost á. Ég vil benda hv. frsm. á það, að verði málið leyst á þeim grundvelli að veita styrk þeim, sem uppfylla viss skilyrði til endurbýgginga, þá sýnist mér, að nýbýlanefnd sé ekki í neinum vanda. Það er yfir höfuð enginn vandi að greina á milli, hvað er endurbýgging og hvað nýbýli. Vandinn er sá, að þannig er ástatt á ýmsum stöðum, að þessar byggingar, sem eru, eru að meira eða minna leyti í rústum, og getur þá verið samvizkusök hjá n. að neita þessum mönnum um styrk, af því það stappar svo nærri að vera nýbýli. En þegar svo er komið, að þessir sömu menn eiga rétt á að fá styrk að öllu leyti, þá er vandinn leystur fyrir nýbýlanefnd. Þá geta menn sagt, að þetta sé ekki nýbýli, sem það ekki er. En þá heyrir þetta ekki frekar undir nýbýlan. heldur en stjórn þess banka, sem lánið veitir, og það er vitanlega eðlilegra.

Þá var hann að tala um það, að nýbýlanefnd starfaði ekki pólitískt. Ég sagði, að mér væri ekki kunnugt um það og vildi engan dóm á það leggja út af fyrir sig. Ég sagði, að n. væri pólitískt skipuð, hún væri skipuð af ákveðnum pólitískum flokki. Ég skal upplýsa hv. frsm. um það, að ég varð fyllilega var við það í haust, ekki sízt í sambandi við atkvgr. um jarðræktarlögin, að ýmsir menn, sem taldir eru helztu „agitatorar“ Framsóknarflokksins, hvisluðu því óspart að þeim, sem ætluðu að sækja um nýbýlalán, að hyggilegast væri að sitja heima eða greiða atkv. eins og þessir menn mundu helzt kjósa, því nafnakallið yrði sent suður, og sæist af því, hvernig menn greiddu atkv. Þetta veit ég um með vissu, og það fleiri en eitt tilfelli. Og ef fara á inn á þá braut, að ofurselja menn undir slíkt pólitískt mat, eða a. m. k. að halda mönnum í hæfilegum ótta, þá er ekki nema eðlilegt, að á það verði litið. Ég skal ekki segja, hvort n. hefir gert þetta. Það er a. m. k. ástand, sem

ég óska ekki eftir, og ég held, að ekki sé ástæða fyrir neinn stjórnarálflokk að óska eftir því. Bæði af þessari ástæðu og af því, að ég álit þetta óeðlilegt, þá tel ég að öllu leyti réttara, að slík styrkveiting verði lögð undir bankana. Á hinn bóginn þarf að setja það ákveðnar skörður í þessum efnum, að það fari ekki eftir neinu geðþóttamati bankastjóranna, heldur liggi nokkurn veginn skýrt á borðinu eftir skjölum, hvort þessi maður eigi yfirleitt að koma til mála hvað styrkveitingu snertir eða ekki.

***Flm. (Bjarni Ásgeirsson):** Ég skal benda hv. þm. á það, að það er útilokað að setja svo skýr ákvæði um þetta, að ekki þurfi í hverju einasta tilfelli að meta það, hvort viðkomandi maður uppfylli ákveðin skilyrði. (JS: Það er metið með vottorðum, sem gefin eru). Já, en það þarf einhver að skera úr því, hvort maðurinn falli undir ákvæðin, sem sett eru. Og eins og ég hefi haldið fram, er eðlilegast, að þetta falli undir nýbýlan., þar sem það er svo náskýlt þeim málum, sem hún hefir með höndum.

Hv. þm. má ekki halda því fram, að þótt ég eigi sæti í n. þá sé ég þess vegna að sækjast eftir, að þetta verði lagt undir hana. Ég geri það af því, að aðalbankastjóri Búnaðarbankans, sem hefir athugað málið með okkur, sem frv. sömdum, sannfærði okkur um það, að eðlilegast væri, að þessi styrkjastarfsemi væri lögð undir þessa sömu n. og fer með nýbýlamálin, og hv. þm. hefir ekki getað sannfært mig um það, að þetta sé ekki rétt.

Um það, hvernig við, sem í n. erum, notum þetta, þegar verið er að „agitera“ í pólitískum málum, skal ég ekkert segja. Það eru yfirleitt svo mörg ráð, sem notuð eru, þegar svo stendur á. að aldrei er hægt að synda fyrir, að ein n. eða einn maður, eða hvað sem vera skal, noti sér slíkt sér til framtíðar í ýmsum kringumstæðum, og býst ég við, að það þekkest ekki síður í flokki hv. þm. en í Framsfl. Og ég segi ennþá, að á meðan það er ekki með rökum borið á n., að hún hafi starfað pólitískt í úthlutun lána og styrkja, þá álit ég ekki ástæðu til þess, þeirra hluta vegna, að neita að fela henni þessi mál. Og ég viðurkenni ekki, að n. hafi á neinn hátt unnið til þess.

Um það, að nauðsyn sé að auka lánsfé í þeim deildum, sem fyrir eru, er ég hv. þm. sammála. Og ég álit, að byggingar- og landnámsjóður, með þeim tekjum, sem hann hefir árlega og fær frá ríkinu, standi verr að vígi með að taka lán til sinnar starfsemi með þeim kjörum, sem hann á að lána með, þótt þau séu dýrari. Og það mál væri hægt að leysa með formsákvæðisleið, sem ekki þyrfti að verða þessu frv. fótakefli. Og það er það, sem ég veit, að Búnaðarbankinn leggur langmesta áherzlu á, að honum verði veitt fé til að leysa það fé, sem hann hefir bundið í kreppulánasjóði. Þá hefir hann nægilegt fjármagn til að lána byggingar- og landnámsjóði og öðrum deildum, sem fé þurfa til þessarar starfsemi.

***Jón Pálmason:** Þegar við vorum að starfa að afgreiðslu nýbýlamálanna á síðasta þingi, kom það fram í starfsemi okkar, að athuga þyrfti

hlutfallið, sem yrði á milli þeirra manna, sem eru að byggja býli á óræktuðu landi, og hinna, sem eru á kotum, sem öll hús eru næstum fallin á. Og í sambandi við það bar ég fram, fyrst í landbn. og síðar hér í deildinni, tillögu um að taka undir nýbýlalögin þá menn, sem um er að ræða í þessu frumv. En þessi till. mín var felld, eins og hv. þm. er kunnugt. Í þessu sambandi gaf hv. þm. Mýr. loforð um, að þetta mál skyldi verða leyst á næsta þingi. Og ég tók það svo, að hann gæfi það loforð fyrir hönd Framsfl., og út af því virðist mér þetta frumvarp vera fram komið.

Hv. þm. reyndi ekki neina samvinnu við mig um það, í hvaða formi það kæmi fram, og út af fyrir sig er ekkert við það að athuga. En ég álit, að þarna eigi annaðhvort að hafa þetta beinlínis í nýbýlalögunum, eins og ég ætlaðist til, þ. e. a. s., að þessar jarðir, sem þarna er um að ræða, verði teknar undir svipuð skilyrði og nýbýlalögin gera ráð fyrir, eða það verði tekið sem breyting á lögum um byggingar- og landnámsjóð, og ganga þá inn á miklu viðtækari svið.

Mér er það ljóst, að það er rétt, sem hv. frsm. tók fram, að þeir menn, sem eru þannig settir, að þeir eru á kotum, sem öll hús eru nærri fallin á, eru undarlega lítið betur staðir en þeir, sem ráðast í að byggja á óræktuðu landi. Og eins þegar þess er gætt, að ekki aðeins þeirra jarðir, heldur einnig þeirra lausafé er veðsett í kreppulánasjóði eða bundið á annan hátt. Þegar farið er að gera þarna upp á milli, þá er bilið milli þessara manna gert óeðlilega mikið með því að skera þetta úr nýbýlalögunum og veita þessum mönnum ekki nema 500—1500 kr., en sjá þeim ekki að öðru leyti fyrir lánsfé, eins og nýbýlamönnum er ætlað. Ég tel þessa ráðstöfun ekki fullnægjandi fyrir þessa menn, eins og hún kemur fram, eða byggingarmálin yfirleitt, því að nú standa svo sakir, eins og báðir þeir, sem hér hafa talað, hafa drepíð á, að það liggur við borð, að farið sé að bóla á því í ýmsum sveitum, að jarðir fari í eyði beinlínis sökum þess, að ábúandi eða eigandi hafa ekki efni til að byggja upp fallin hús. Þess vegna er það víst, að um leið og þetta er tekið inn sem sérstök lög, sem ég álit, að ekki sé þörf, þá verður að ganga með það út á viðari brautir og reyna að tryggja byggingarmálum betri lausn heldur en með þessu er gert. Sannleikurinn er sá, að búnaðarþing hefir haft þetta mál nokkuð til meðferðar, og ég býst við, að báðum flm. þessa frv. sé kunnugt um þær till., sem þar eru á döfinni.

Ég geri ráð fyrir, að það komi einhver tiliaga fram á þinginu um að koma byggingarmálunum inn á viðari svið en hér um ræðir. Þá gefst færi á því í landbn. að taka þetta kerfi allt til athugunar, og hvort taka eigi þá leið, að fella þetta inn í nýbýlalögin og breyta að einhverju leyti lögunum um byggingar- og landnámsjóð. Ég vil taka það fram, að eins og frv. er formað, þá tel ég það ekki vera fullnægjandi til að ráða bót á því, sem því er ætlað.

Það er alveg rétt hjá hv. 1. flm., að það verður annaðhvort að vera undir dómi nýbýlanefndar eða Búnaðarbankans, hvaða menn komi til greina, sem styrk fá. En ég tel það vera undir

dómi nýbýlanefndar, hvort þetta verður felld inn í löginn sem sérstakur kafli.

Ég sé svo ekki ástæðu til að fara nánar út í þetta mál. Það fer að líkindum til þeirrar n., sem ég á sæti í, og ég vænti þess, að góð samvinna náist til að leysa það á sem heppilegastan hátt, en sú lausn verði ekki aðeins fyrir þá, sem ætlað er að ná til, heldur fyrir alla, sem þörfin er brýn og aðkallandi hjá.

***Hannes Jónsson:** Mér þykir það einkennilegt fyrirbrigði, þegar það er almennt viðurkennt, að lánsfjármöguleikar eru allt of litlir til þeirra endurbyggingaþarfa, sem nú eru í sveitunum, að þá sé einmitt stigið það spor, að minnka það lánsfé, sem nú er veitt til slíkra endurbygginga. Klipið af því fé þær 50 þús., sem á að verja sem sérstökum styrk. Nú fyndist mér fyrst og fremst þörf á að auka lánsfjárramlagið, og ég hygg, að það sé þegar fram komið, að byggingar- og landnámssjóður hafi ekki getað fullnægt öllum þeim eftirspurnum, sem fyrir hafa legið; a. m. k. er mér kunnugt um það, að undanfarin ár hefir alltaf verið búið að lofa fyrirfram öllu því fé, sem veitt hefir verið í þessu skyni. Ef svo er ástætt, að ekki er hægt að styrkja endurbyggingar í sveitum með þeimnum framlögum á annan hátt en þann, að taka af því framlagi, sem ætlað er til endurbygginga sem lán, þá er nokkur ástæða til að gripa til þessara ráða. En það hlýtur öllum að vera ljóst, að þetta verður á engan hátt til að auka byggingarmöguleika í sveitum, — aðeins um lítilsháttar tilfærslu að ræða. Á þessu vildi ég sérstaklega vekja athygli við þessar umr.

Ég hefði haft tilhneigingu til að gera aths. við 4. gr., og langar til að spyrja hv. flm., hvað þeir eiga við með þessari grein. Ég tek t. d. jörð, sem búið er að byggja á eftir þessum lögum. Jörðin er metin á 10 þús. kr. Við skulum segja, að hinn óafturkræfi hluti væri 1000 kr. að fasteignamati. Þá ætti bóndinn ekki nema 9/10 í jörðinni. Nú segjum við, að bóndinn seldi þessa jörð fyrir 10 þús. kr. Hver er þá munurinn á því, að jörðin er öll seld á 10 þús. kr. eða 9/10 hlutar hennar eru seldir á 10 þús. kr.? Ég sé á engan hátt, að með þessum framkvæmdum verði þeim tilgangi náð, að jörðin stigi ekki í verði, og ég sé hvergi í frumv. nokkur ákvæði, sem hindri það, að þessir 9/10 hlutar verði seldir sama verði og jörðin öll.

Ég vil biðja þá n., sem fær málið til meðferðar, að athuga, hvort ekki sé hægt, ef þessi grein á að standa, að láta fella inn í löginn ákvæði um það, að ef jarðeigandi vill endurgreiða styrkinn, þá sé honum það heimilt, til þess að hann fái þá fullan eignarrétt á jörðinni. Ég get ekki betur séð, þó að hann vilji nú taka við þessu fé vegna augnabliksörðugleika, og binda sig með því þessari kvöð um stundarsakir, með það fyrir augum að losa sig undan henni með því að endurgreiða styrkinn, þá sé það eftir frumv. ekki hægt.

Mér þætti gott, ef hv. flm. lýstu yfir fylgi sínu við þessa stefnu: Að bóndanum standi alltaf til boða að losna undan þessum ákvæðum með því að endurgreiða styrkinn, og nefndin vildi breyta

frumv. í það horf, að þetta þurfi ekki að vera avarandi kvöð á fasteigninni.

***Flm. (Bjarni Ásgeirsson):** Dálitill miskilningur hefir komið fram hjá þeim hv. þm., sem gert hafa aths. við frumv., að það sé verið að minnka það fé, sem nú er fyrir höndum til bygginga í sveitum. (**HannJ:** Lánsfé). Já, lánsfé, — en þessar 50 þús. kr. fari ekki til bygginganna. Og þessar 50 þús. kr. séu bara fé, sem eigi að lána fram sem styrk. En hitt er margtekið fram, að það er hlutur, sem liggur fyrir til yfirvegunar hjá þeim, sem stjórna Búnaðarbankanum, hvernig hægt er að auka veitingu fjár í þessu skyni, svo byggingar þurfi ekki að hætta af þessum sökum. Það kemur þessu frv. ekki við. Það er hægt að auka byggingar með því að úttega sérstök lán, sem ég veit, að er hugsað um af þeim, sem stjórna bankanum.

Ég ætla ekki að útskýra 4. gr. fyrir hv. þm. Það er búið að ræða allmikið um málið, og ég býst við, að það vaki alveg það sama fyrir okkur, sem ákvæðum 4. gr., og vakað hefir fyrir þessum hv. þm., sem hefir verið fram alveg samskonar ákvæði þing eftir þing. Annars er það hlutur, sem getur komið til mála, að haga lög-gjöfinni þannig, að hægt sé fyrir menn að losna við þessa kvöð með því að endurgreiða styrkinn.

Ég lofa því, að þetta verði rétt í n., þó að ég geti engu lofað fyrir n. hönd.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 18 shlj. atkv. og til landbn. með 18 shlj. atkv.

Á 32. fundi í Nd., 7. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 72, n. 186 og 201).

***Frsm. meiri hl. (Bjarni Ásgeirsson):** Þetta frv. er önnur hlið sama máls, sem verið var að ræða hér næst á undan. N. hefir klofnað, og leggur meiri hl. til, að frv. verði samþ. með einni breyt., sem aðeins er smálagfæring á 1. gr. Minni hl. leggur aftur á móti til, að frv. verði vísað frá með rökst. dagskrá, þar sem skirskotað er til frv. til l. um byggingarsjóð sveitanna, sem hér var til umr. næst á undan. Ég var ekki viðstaddur, þegar sú umr. hófst, og taldi rétt að fresta því, sem ég hafði að segja um málið í heild, því umr. um þessi tvö frv. hljóta að gripa mjög hver inn í aðra.

Ég sé enga ástæðu til að biðja með þetta mál eftir frv. um byggingarsjóð sveitanna, fyrst og fremst af því, að enginn munur er á þessum tveimur frv. að því er aðaltilgang þeirra snertir, sem er að úttega fé til bygginga í sveitum. Það, sem aðallega skilur á milli, virðist mér það, að meiri umbúðir eru utan um frv. hv. sjálfstæðismanna, og mundi það hefja það mál, sem fyrir öllum vakir að leysa, ef samþ. væri. Það fyrsta, sem maður rekur augun í í þessu frv., er það, að þar eru orðuð um l. um byggingar- og landnáms-sjóð og skipt um nafn á sjóðnum. Efni laganna er held ég í öllum aðalatriðum óbreytt að öðru leyti en því, að upp eru tekin svipuð ákvæði um óafturkræfan styrk til bygginga í sveitum eins

og við flytjum í frv. til l. um framlög ríkisins til endurbygginga á sveitabýlum. Þó e. t. v. mætti ýmsu breyta í l. um byggingar- og landnáms sjóð í samræmi við rás viðburðanna, sé ég enga ástæðu til að fara að steypa þau algerlega upp að nýju og breyta nafni sjóðsins. Því það gefur út af fyrir sig vitanlega ekkert aukið fé til bygginga í sveitum, þó byggingar- og landnáms sjóður sé látinn heita byggingarsjóður sveitanna.

Hinsvegar er munur á því, hvernig ætlast er til, að aflað sé fjár til hinna óafturkræfu framlaga. Hv. sjálfstæðismenn ætlast til, að ríkissjóður leggi sérstaklega fram 100 þús. kr. á ári í þessu skyni, en við gerum ráð fyrir, að þetta fé sé tekið af því framlagi, sem byggingar- og landnáms sjóður fær nú frá ríkissjóði. Ég hefði vitanlega síst á móti því, ef hægt væri að veita 100 þús. kr. beint úr ríkissjóði árlega til þessara hluta. En eins og sakir standa nú, tel ég enga tryggingu fyrir, að þeir, sem vilja afgr. fjárlög með fullri ábyrgðartilfinningu, sæju sér fært að taka þar upp þetta framlag, þó hér sé um mjög þarft mál að ræða. Og það er víst, að engin heimild er fyrir þessari greiðslu í fjárlögum þessa árs, svo útilokað er, að lögin kæmu til framkvæmda fyrr en á næsta ári. Væri það nú samt álit meiri hl. Alþingis, að hægt sé að bæta á útgjöld ríkissjóðs 100 þús. kr. framlagi til óafturkræfs framlags til bygginga í sveitum, þá hefði alveg eins mátt koma ákvæði um það inn í okkar frv. eins og fara að búa til um það sérstakt frv.

Nú hefir því verið haldið fram í umr. hér á undan, að útilokað mundi vera, að hægt væri að styrkja bændur til bygginga á þessu ári samkv. okkar frv., þó að l. yrði á þessu þingi, vegna þess að því fé, sem byggingar- og landnáms sjóður hefði yfir að ráða á þessu ári, væri öllu þegar ráðstafað, þannig að ekki væri hægt að taka það til þessara hluta, nema kippa því út úr starfsemi annarsstaðar. Því er þar til að svara, að með tilliti til þessa máls og til þess að gera byggingar- og landnáms sjóð starfhæfari heldur en hann er nú, hefir meiri hl. landbn. borið fram till. til þál. um að skora á ríkisstj. að nota heimild þá, sem er í lögum til þess að útvega sjóðnum lán til sinnar starfsemi. Ef sú till. er samþ., ætti að vera hægt að afla sjóðnum þegar á þessu ári meira fjár heldur en þeirra 50 þús. kr., sem frv. gerir ráð fyrir að varið sé til óafturkræfs styrks, þannig að framkvæmd þessara ákvæða ætti á engan hátt að skerða getu sjóðsins til að uppfylla þau loford, sem hann hefir nú gefið. Það var sannarlega tilgangurinn í upphafi, að byggingar- og landnáms sjóður tæki lán til starfsemi sinnar. Framlag ríkissjóðs átti fyrst og fremst að ganga upp í vaxtamismun á lánnum þeim, sem sjóðurinn fengi, og lánnum hans til bændanna, þannig að hægt væri að færa starfsemi sjóðsins út, langt fram yfir það, sem hin árlegu framlög hrökkva til. Nú hefir heimildin til lántöku fyrir sjóðinn ekki verið notuð enn, nema að litlu leyti; eftir munu vera 2 til 3 millj. af lánsheimildinni. Í framkvæmdinni hefir því starfsemi sjóðsins að mestu leyti verið bundin við hið árlega framlag ríkissjóðs. En það er alveg sýnilegt, að ef fullnægja á byggingaþörf

sveitanna, verður ekki hægt að binda sig við þau takmörk, heldur verður fyrr eða síðar að nota lánsheimildina. Ég álit líka, að af þeim framlögum, sem sjóðurinn hefir fengið, og þeim eignum, sem þau hafa skapað, sé hann nú orðinn það vel staður, að hann geti sér að meinalausu tekið talsvert lán og staðið undir vaxtamismuninum, miðað við þau kjör, sem hann lánar með nú.

Með till. meiri hl. landbn. um aukna starfsemi byggingar- og landnáms sjóðs og því frv., sem hér liggur fyrir, álit ég, að ráðið sé fram úr þeim tveimur viðfangsefnum, sem ráða á fram úr með frv. til l. um byggingarsjóð sveitanna, á engu ótryggari hátt heldur en þar er gert.

Ég skal ekki mikið blanda mér inn í þá deilu, sem hér var í sambandi við frv. til l. um byggingarsjóð sveitanna, um þá leið, að undanþiggja það fé tekju- og eignarskatti, sem varið væri til kaupa á sérstökum vaxtabréfum, sem gefin væru út til þess að afla byggingarsjóðnum fjár. Vitanlega þætti mér það út af fyrir sig gott, ef hægt væri að fá mikið og ódýrt fé til bygginga í sveitum á þennan hátt. En ég óttast aðeins fordæmið. Ég er hræddur um, að ef farið væri út á þessa braut, þá mundu fleiri stofnanir, sem maklega eru styrktar af ríkinu og lánsfjár þarfnast, fara fram á það sama, og að erfitt mundi vera að standa gegn slíkum kröfum. Ég býst t. d. við, að þeir menn, sem mest bera hag sjávarútvegsins fyrir brjósti og afla vilja fjár handa fiskveiðasjóði, mundu vilja gripa til þessa ráðs fyrir hann líka, því sennilega mundu nægir kaupendur bjóðast að þessum bréfum, a. m. k. fyrst um sinn. Eins þykir mér líklegt, að þeir, sem berjast fyrir að útvega ódýr lán handa iðnaðinum, mundu vilja fá einhverja hlutdeild í þessu. Þannig gæti orðið haldið áfram þangað til mikill hluti af sparifé landsmanna, því sem er á lausum kili, væri orðið skattfrjálst á þennan hátt. Því hika ég mjög við að samþ. ákvæði sem þetta, í hvoru frv. sem væri.

Það er gamalt málteki, að hver hefir sinn djöful að draga. Á síðasta ári hefir verið allmikill gustur um 17. gr. jarðræktariaganna frá síðasta þingi. Því hefir verið haldið fram, að farið væri út á hála braut með þeim takmörkunum, sem þar eru settar gegn því, að það fé, sem lagt er til ræktunar í sveitum, geti orðið til þess að gera jarðirnar of dýrar fyrir þá, sem seinna kunna að eignast þær. Ég sé nú, að hv. flm. frv. til l. um byggingarsjóð sveitanna eiga einnig sína 17. gr., þar sem tilgangurinn virðist vera sá sami, en að sumu leyti er farið lengra í þessari nýju 17. gr., þar sem þeim, sem lán fá úr sjóðnum, er algerlega bannað að selja jörð sína hærra verði en fasteignamat hennar er. Í 17. gr. jarðræktarlaganna er þetta ekki bannað, heldur ákveðið, að brot af því, sem jarðarverðið fer fram úr fasteignamati, renni til viðkomandi hreppsfélaga. Ég skal ekkert fullyrða um það, að það form, sem við höfum hallazt að bæði í 17. gr. jarðræktarlaganna og 4. gr. frv. til laga um framlag ríkisins til endurbygginga á sveitabýlum, sé endilega það bezt og tryggasta ákvæði, sem hægt er að finna til að koma í veg fyrir þá verðhækkun á jörðum, sem bæði þessi ákvæði eru stíluð gegn. Ég býst við, að það muni þurfa

á næstunni að endurskoða öll ákvæði, sem tekin hafa verið upp í löggjöf síðari ára um þetta efni, til þess að forma þau þannig, að menn geti yfirleitt verið ánægðir með þau og trygging sé fyrir, að þau nái tilgangi sínum. Má vel vera, að þessi 17. gr. í frv. um byggingarsjóð sveitanna geti verið grundvöllur undir slíku samkomulagi milli flokkanna. Tel ég rétt, að 4. gr. okkar frv. haldist óbreytt þangað til slík heildarathugun á þessum ákvæðum fer fram. Ég verð að segja, að í fljótu bragði finnst mér, að ég gæti sætt mig við, að þetta ákvæði væri svipað því, sem er í 17. gr. áðurnefnds frv., en það mál þarf meiri athugunar við áður en slíku er slegið föstu.

Ég held, að ég sé þá í aðalatriðum búinn að gera samanburð á þessum tveimur frv., og ég sé enga ástæðu til að vísa þessu máli frá vegna þess, að hitt frv. sé að nokkru leyti fullkomnara en okkar. Umbúðirnar eru meiri, en á innihaldinu er lítil munur. Nú mun nokkurnveginn víst, að mjög skammt er til þingslita, og eru þá meiri líkur til, að okkar frv. geti orðið að lögum, þar sem það er lengra komið áleiðis, og ætti þá, ef þáttill, okkar er samb. líka, að geta fengið grundvöllur fyrir því, að þessi aukna starfsemi byggingar- og landnámssjóðs geti hafizt þegar á þessu ári. En þó hitt frv. næði samþykki, gæti það fyrst og fremst alls ekki komið til framkvæmda á þessu ári, sökum þess, að ekkert fé er ætlað í þessa árs fjárl. til þeirra hluta, sem þar er farið fram á, og þar að auki held ég, að það sé ákaflega hæpið að treysta því, að ríkissjóður geti á hverjum tíma lagt fram það árlega framlag, sem frv. gerir ráð fyrir, hvernig sem sakir standa. Ég vil því leggja til, að hin rökst. dagskrá hv. minni hl. verði felld og frv. látið ganga til 3. umr. og áfram, svo sem tími vinnst til.

*Frsm. minni hl. (Jón Pálmason): Það er að því leyti lík aðstaða mín og hv. síðasta ræðumanns, að ég sé ekki ástæðu til að taka til máls við þá umr., sem hér var verið að ljúka, þar sem þessi tvö mál eru svo vafin saman, að það er ekki hægt að sneiða hjá öðru, þegar talað er um hitt.

Það hefir nú komið fram í umr., að enginn ágreiningur er um það, að brýn þörf er á að gera einhverjar frekari ráðstafanir til tryggingar því, að jarðir fari ekki í eyði í sveitum landsins vegna vöntunar á viðunandi byggingum. Um þetta held ég, að allir þeir, sem hér eiga hlut að máli í sambandi við þau frv., sem fyrir liggja, séu sammála, enda er hluturinn sá, að undir öllum kringumstæðum er það til stórtjóns, ekki aðeins einstaklingunum og sveitunum, heldur einnig landinu í heild, ef jarðir fara í eyði vegna fátæktar og skulda þeirra, sem á þeim hafa búið. En þetta er yfirvofandi, og sú hættu er ekki einasta sprottin af því, hvað byggingarnar hafa hrörnað á undanförunum árum, heldur sérstaklega af hinu, hvað fjárhagur bænda hefir yfirleitt farið versnandi og skuldir þeirra aukizt, svo að þar af leiðandi er ekki um neitt veð að ræða hjá mörgum til þess að setja fyrir þeim lánum, sem þeim eru nauðsynleg. Ég tel, að þó frv. það, sem hér er flutt á þskj. 72, gangi að mínu áliti

of skammt, þá sé það spor í rétta átt, og þetta en ekki neitt að það nái fram að ganga. En þegar um það er að ræða að taka mál eins og þetta til afgreiðslu, þá finnst mér sjálfsagt að taka sporid það fullt strax, að ekki sé þörf á að breyta til aftur með nýjum lagaákvæðum á næsta ári. Þess vegna finnst mér það bera of mikinn keim af viðkvæmni í sambandi við flokksafstöðu, ef hv. flm. þessa frv. geta ekki gengið inn á frv. okkar á þskj. 144.

Um röksemdir hv. þm. Mýr. þarf ég að fara nokkrum orðum. Hann vildi í fyrsta lagi vefengja það, að nokkurt gagn væri í að ákveða með lögum, að ríkissjóður skuli leggja fram sérstaklega 100 þús. kr. á ári í 10 ár sem óafturkræfan styrk til bygginga í sveitum, í stað þess að flm. frv. á þskj. 72 ætlast til, að í þessu skyni sé aðeins varið 50 þús. kr. af fé byggingar- og landnáms-sjóðs. Um þetta er það að segja, að ef réttmætar ástæður eru til þess að nota lánsheimild byggingar- og landnáms-sjóðs, eins og þessir hv. þm. fara fram á, þá eru ekki síður fyrir hendi skilyrði til þess, að ríkissjóður geti útvegað fé til þessara framlaga með lántöku, vilji menn á annað borð ganga frá þessu máli á þann hátt, sem við leggjum til. Þær röksemdir, sem hv. þm. þar fram í sambandi við þetta, eru því í mínum augum harla lítills virði. En að því er lánsheimildina snertir að öðru leyti, þá er mjög hæpið frá sjónarmiði okkar í minni hl. að fara fram á miklar lántökur í þessu skyni eins og nú standa sakir, þar sem að sjálfsögðu yrði aðeins um erlend lán að ræða. Og það er af þeim ástæðum, að ef útvegað væri fé með þeim hætti, sem mundi verða milu dýrara heldur en með þeirri aðferð, sem við gerum ráð fyrir í okkar frv., þá mundi sjóðurinn tapa að miklu eða öllu leyti sínum eðlilegu vaxtarmöguleikum, því þá þyrfti hann að leggja fram svo mikið af sínu fé upp í vaxtamis-mun. Þetta er þýðingarmikið atriði, sem verður að athuga nákvæmlega í þessu sambandi.

Þá er sá ágreiningur, sem risið hefir út af vaxtabréfasölu þeirri, sem við gerum ráð fyrir. Ég get ekki komizt hjá, úr því hv. þm. Mýr. fór út í það atriði, að víkja nokkuð að því líka, þó tveir af mínum flokksbræðrum hafi nýlega gert því skil. Hv. þm. Mýr. vefengdi ekki, að það mundi vera miklar líkur fyrir því, að svona verðbréf seldust, og þær líkur byggjast vitanlega á því, að skattþunginn er orðinn svo gifurlegur, að það borgar sig jafnvel betur fyrir þá, sem geta safnað peningum, að liggja með þá heima hjá sér og telja þá ekki fram til skatts, heldur en að ávaxta þá og greiða þá skatta og útsvör, sem á þá er lagt. Þegar málið er komið á þetta stíg, álitum við hættu á, að menn fari að geyma fé sitt heima vaxtalaust, til þess að koma því undan skatti, og þá er þetta að opna mönnum leið til þess að selja vaxtalág verðbréf sveitunum til bjargar heldur en láta féð liggja ónotað hjá einstaklingum.

Hvað hitt snertir, sem hv. þm. Mýr. og fleiri hafa víkið að, að hér mundi fleiri koma á eftir, sem vildu afla sér lánsfjár á sama hátt, t. d. fiskveiðasjóður, iðnlánasjóður o. fl., þá er því til að svara, að Alþingi hefir í hendi sinni á hverjum tíma að takmarka, hvað leyfilegt er að

selja mikið af vaxtabréfum með þessum skilmálum, sem hér er farið fram á.

Viðvíkjandi því, að fullkomlega sé ráðið fram úr þessu máli með því að samþ. frv. á þskj. 72 ásamt till. til þál. um að nota lánsheimild byggingar- og landnáms sjóðs, þá er frá okkar sjónarmiði fjarri því, að svo sé. Og ég verð að segja, að það ætti, a. m. k. í augum hv. þm. Mýr., að vera í því nokkur styrkur, að við höfum búnaðarþingið óskipt á bak við okkar frv. Þar sem búnaðarþing er óskipt með þessari till., ættu menn að verða sammála um að afgreiða málið og láta ekki óeðlilega flokkakeppni og þrætur verða því til tálmunar. En höfuðgrundvöllur þessa máls er sá, að það er mikill eðlismunur á því að leggja fé til bygginga í sveitum, þar sem fólk hefir góð skilyrði til að framleiða þarfir sínar úr skauti náttúrunnar, og að leggja það til bygginga í hinum stærri kaupstöðum, eins og verið hefir um mest af þessu fé hingað til, þar sem það, sem þannig er lagt fram, verður til þess að auka atvinnuleysið hjá öðrum. Þetta taka menn ekki nægilega til greina og eru því of einsýnir á þá nauðsyn, sem hér er fyrir hendi.

Þá er eitt atriði, sem vert er að taka með og veldur því, að við viljum vísa þessu frv. frá með rökst. dagskrá, en það er, að með þessu myndi skapast óeðlilegur glundroði. Hv. flm. ætlast til, að l. um byggingar- og landnáms sjóð standi óbreytt, en það er auðvitað ekki unnt, þegar búið er að setja önnur l. um ýms atriðin. Þá skora þeir á ríkisstj. að nota lánsheimild, sem er í l. um byggingar- og landnáms sjóð. Nú veit ég ekki, hvort þeir hafa borið það undir hæstv. fjmrh., hvort hann sé samþykktur því, að þessi lánsheimild sé notuð, en það þýðir milljónalán.

Ég held, að betra sé að snúa inn á þá braut, sem búnaðarþing er á, og vona ég, að flokkarigur verði ekki til að koma í veg fyrir það, að þetta mál fái heppilega afgreiðslu, en það getur ekki orðið nema með því að samþ. frv. það, sem hér liggur fyrir um byggingarsjóð sveitanna.

***Frsm. meiri hl. (Bjarni Ásgeirsson):** Ég vil leiðrétta það ranghermi, sem hér hefir komið fram, að ekki sé hægt að nota þessa 50 þús. kr. lánsheimild, af því að þegar sé búið að ráðstafa öllu lánsfé. Jafnframt hefir því verið haldið fram, að varhugavert sé að taka erlent lán. En í þáttill. er ekkert um það sagt, hvort lánið skuli vera erlent eða innlent. Má gera ráð fyrir, að ef peningar eru lausir í bili innanlands, þá verði lánið tekið hér á landi. Hv. þm. A.-Húnv. sagði, að hægara myndi að fá þetta fé gegnum verðbréf, sem væru tekju- og eignarskattlaus. Það getur verið. En ef lánsfé innanlands er takmarkað og fé rífið út úr bankanum til kaupa á þessum verðbréfum, getur það orðið til þess, að fara verði út fyrir landsteinana til þess að afla bankanum starfsfjár. Það er rétt hjá hv. þm., að gera má ráð fyrir, að lán, sem tekin yrðu samkv. heimildum landnáms sjóðs, yrðu dýrari en þau lán, sem frv. gerir ráð fyrir. En spurningin er, hvort það yrði ekki of dýru verði keypt af öðrum ástæðum að fá þetta ódýrara lánsfé. Ég vísa til þeirra umr., er hér hafa orðið um það, hvað skattfrelsi á peningum gæti haft í för með sér.

Það hefir alltaf verið tilætlunin, að byggingar- og landnáms sjóður tæki lán til starfsemi sinnar, en að ríkisstyrkurinn væri einskonar vaxtastyrkur til þeirra, er lánið fá.

Ég get ekki séð, að þetta myndi skapa neinn glundroða, þó að styrkurinn yrði veittur á tvennan hátt, annarsvegar gegnum Búnaðarbankann, en hinsvegar gegnum nýbýlalöggjöfina.

Annars er hér verið að deila um keisarans skegg. Í frv. okkar felast öll efnisákvæði þeirra frv., og í frv. þremminganna er ekkert, sem ekki er hægt að fá út úr okkar frv. En það eru líkur til, að hægt sé að koma okkar frv. gegnum þingið, en til þess eru engar líkur um hitt, sem nú fyrst er að koma til n.

***Frsm. minni hl. (Jón Pálmason):** Það var fátt í ræðu hv. síðasta ræðumanns, sem gefur mér tilefni til andsvara. Hann sagði í fyrsta lagi, að öll efnisákvæði frv. okkar fælust í frv. þeirra. Þetta er ekki rétt. Í frv. um byggingarsjóð sveitanna er gert ráð fyrir hálfu hærri styrk en í hinu, í öðru lagi eru farnar aðrar leiðir til að afla fjárins, og í þriðja lagi er það ekki þýðingarlaust, að tekið sé skipulega á málunum, eins og gert er með frv. okkar, og láta ekki allt lenda í tómum glundroða. Hv. þm. sagði, að ekki myndi vonlaust, að hægt væri að fá innanlands lán til þessarar starfsemi. En það má nú heita útilokað að fá lán út á fyrsta veðrétt í fasteignum, nema þá í veðdeild, víst með 20% afföllum.

Þá er annað atriði, sem hv. þm. gat um, á miskilningi byggt. Hann gerði ráð fyrir, að ef samþykkt yrði heimild til að selja skattfrjáls vaxtabréf, þá myndi féð verða rífið út úr bönkunum. En ég held, að þetta myndi aðeins verða til þess, að út yrði tekið fé, sem annars er látið liggja vaxtalaust af hræðslu við, að allt yrði tekið upp í skatta. Þetta fé viljum við einmitt fá í umferð.

Þá er það þýðingarmikla atriði, hvort hægt er að koma þessari starfsemi í gang á þessu ári, en á því er mesta þörf. Röksemdir meiri hl. n. fyrir því, að ekki sé hægt að koma frv. okkar í gegnum þingið, geta ekki byggt á öðru en því, að það sé ætluð þessa meiri hl. að leggjast gegn málinu. Ef samkomulag næðist milli Framsfl. og Sjálfstfl. um að leysa málið á þessu þingi, þá hafa flokkarnir þetta í hendi sér.

***Frsm. meiri hl. (Bjarni Ásgeirsson):** Ég vil benda hv. þm. A.-Húnv. á, að svo áliðið er orðið þings, að um frv., sem ætti að ganga í gegn og nú fyrst er að koma í n., mætti enginn ágreiningur vera. Og þó að ágreiningurinn sé ekki nema um eitt atriði, um það, hvort veita skuli skattfrelsi af verðbréfum, þá er sá ágreiningur mikill og líkur til, að hann myndi verða málinu að fótakefli.

***Jón Sigurðsson:** Ég þarf aðeins fáu að bæta við það, sem hér hefir verið sagt. Í fyrsta lagi undrar mig, að nú fyrst skuli vera komið fram með þá uppástungu, að byggingar- og landnáms sjóður taki lán til starfsemi sinnar. Heimild til þess hefir verið í l. frá því 1928. Þegar sjóðurinn tók 600 þús. kr. lánið, var það álitin svo þung

byrði, að forráðamenn hans sáu sér ekki fært að ganga lengra. En ef þetta er rangt, hvi hefir þá ekki hv. þm. Mýr. lagt til á undanförunum árum, að þessi leið yrði farið?

Í öðru lagi undrar mig, að hv. þm. skuli leggjast svo mjög á móti því, að sjóðnum sé aflað tekna með útgáfu vaxtabréfa, er hafi þau réttindi að vera skattfrjáls, því að ég hefi fyrir satt, að hann hafi sjálfur, ásamt meðstarfsmönnum sínum úr stj. sjóðsins, sótt það fast að fá þessi réttindi fyrir sjóðinn, en að það hafi strandað á andstöðu hæstv. fjmrh. Þó að svona hafi nú farið, fannst okkur rétt að bera þetta undir atkv. þingsins, og vænti ég stuðnings hv. þm. Mýr. í málinu, fyrst hann taldi þetta gerlegt áður.

***Frsm. meiri hl. (Bjarni Ásgeirsson):** Út af því, sem hv. síðasti ræðumaður sagði um möguleika til lántöku, þar sem hann undraðist, að ég skyldi ekki að undanförunu hafa beitt mér fyrir slíkum lántökum, vil ég taka það fram, að fyrstu árin hafði sjóðurinn nægilegt fé undir höndum. Búnaðarbankinn var fram undir síðustu ár svo vel stæður, að hann gat lánað sjóðnum frá sjálfum sér. En síðan hefir verið álitíð rétt að auka ekki lánteitingarnar, fyrr en kreppuráðstöfunum handa bændum væri lokið. Þótt skuldir bændanna hafi lækkað með kreppulánasjóðsuppgærdinni, þá verða þeir að biðja um lán á ný, og kreppulánasjóður er verr stæður en svo, að hann geti hjálpað bændum um fé til endurbygginga. Það er ljóst, að það þarf að losa það fé, sem Búnaðarbankinn hefir bundið í kreppulánasjóði, svo hann geti lánað það fé byggingar- og landnámsjóði. Og þá tel ég byggingar- og landnámsjóð það vel stæðan, með þeim styrk, sem hann fær frá ríkinu, að hann geti rækt þá starfsemi, sem honum er ætlað. A. m. k. má ætla, að hann eigi hægara með það heldur en ríkissjóður, sem alls ekki er fær um það með þeim ástæðum, sem hann á við að búa.

***Jón Sigurðsson:** Það er rétt, sem síðasti ræðumaður sagði, að bankastjórnin hafi látið nægja það fé, sem fyrir hendi var, og þess vegna hefir orðið að synja mörgum lánbeiðnum, af því að fé til þess var ekki fyrir hendi, því eftirspurnin er ákaflega mikil. En til að bæta úr brýnni þörf hafa einstakir menn fengið að byggja, með því loforði, að fá lán á næsta ári af því fé, sem sjóðurinn ræður yfir. Þegar farið er að athuga þetta, þá er ekki hægt að lækka framlagið, því það tillag, sem ríkið leggur fram, fer til þess að jafna vaxtamismun, og byggingar- og landnámsjóður hefir ekki fé til að bæta úr allri þeirri þörf, sem nú er fyrir.

Þá má benda á það, að á sjóðnum hvila nú um 500—600 þús. krónur, og ef afskriftirnar verða um og yfir 100 þús. kr., þá er ég hræddur um, að það fari að sneiðast um. Hvað koma til að verða miklar afskriftir smátt og smátt? Ég er hræddur um, að ef ekki breytist þessi verzlunarherferð, þá geti afskriftirnar orðið miklar. Og ég álit það ekki rétt að ráðast í stórar lántökur til sjóðsins, því það leiðir aðeins til þess, að ríkissjóður borgar.

***Frsm. meiri hl. (Bjarni Ásgeirsson):** Það er rétt, sem síðasti ræðumaður tók fram, að það er allt of lítið það fé, sem byggingar- og landnámsjóður hefir haft undir höndum, og það er mikil þörf á því að afhenda honum meira fé til sinnar starfsemi. Sérstaklega hefir borið á því, að sjóðurinn hafði ekki nægilegt fé síðan sumarið 1935. Byggingar eru alltaf að aukast, og eftirspurnin vex ár frá ári, og það er nauðsynlegt að auka fjármagn sjóðsins, til þess að hægt sé að koma byggingarmálunum á viðunandi stig. Þessar 200 þús. kr. hafa verið ætlaðar í greiðslu á vaxtamismun. Okkur var heimilað að gefa út skattfrjáls vaxtabréf, og það var tekið rækilega til ihugunar, þegar átti að fara að lána fé út til bygginga. Við rákum okkur fljótlega á það, að ýmsir annmarkar voru á þessu, og þess vegna féll nefndin frá því. Það byggist á því, að það verði ótal fleiri stofnanir, sem þurfa fjár með, t. d. iðnlánasjóður og fiskveiðisjóður, og fleiri hliðstæðar stofnanir, fari fram á það sama, því þær vildu líka gefa út hin skattfrjálsu vaxtabréf. En það er alls ekki hægt að neita hliðstæðum stofnunum um slík bréf með neinum rökum. Þá er það líka athugasamt í því sambandi, að þetta er alveg gagnslaust hvað snertir tekju- og eignarskatt.

Að lokum vildi ég mega vona það, að hægt væri að ganga frá þessu frv. á þeim fáu dögum, sem eftir eru af þinginu.

Umr. (atkvgr.) frestað.

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var fram haldið 2. umr. um frv.

ATKVGR.

Rökst. dagskráin á þskj. 201, frá minni hl. landbn., felld með 16:10 atkv.

Brtt. 186 samþ. með 17 shlj. atkv.

1. gr., svo breytt, samþ. með 18 shlj. atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: ÞB, SigfJ, SE, StJSt, ÞorBÞ, ÁÁ, BJ, BÁ, BB, EmJ, EystJ, FJ, HannJ, HV, JÓI, MT, PZ, JörB.

PO, TT, GÍ, GTh, JakM, JJós, JónP greiddu ekki atkv.

8 þm. (GP, GG, GSv, JS, JG, ÓTh, PHalld, SK) fjarstaddir.

2.—3. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

4. gr. samþ. með 17:10 atkv., að viðhöfðu nafnakalli, og sögðu

já: BB, EmJ, EystJ, FJ, HV, JG, MT, PZ, ÞB, SigfJ, SE, StJSt, ÞorBÞ, ÁÁ, BJ, BÁ, JörB. nei: GSv, GÍ, GTh, HannJ, JJós, JÓI, JónP, ÓTh, PO, TT.

6 þm. (GP, GG, JakM, JS, PHalld, SK) fjarstaddir.

5.—6. gr. samþ. með 17 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 17:1 atkv.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, var frv. tekið til 3. umr. (A. 253).

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 17 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 38. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði borizt frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar (A. 253.).

Á 40. fundi í Ed., 14. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Afbrigði leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv. og til landbn. með 10 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Forseti (EÁrna): Ég skal geta þess viðvikjandi þessu frv., að því var fyrir skömmu vísað til landbn. og því tæplega von, að nál. sé komið. Ég tók það þó á dagskrá, en ef landbn. óskar, að það sé tekið út af dagskrá og ætla að skila nál., þá mun ég gera það.

***Páll Hermannsson:** Ég get getið þess um þetta frv., að þótt landbn. hafi ekki skilað nál. um það, hafa samt tveir af nm. sérstaklega rætt þetta frv., og má segja, að það hafi komið til orða á milli allra nm., þó að það hafi ekki verið á formlegum fundi.

Ég get sagt það fyrir mig, að ég er því meðmæltur, að þetta frv. nái fram að ganga. Hinsvegar leikur mér grunur á því, að hv. 2. þm. Rang. muni ekki vera þessu frv. neitt sérstaklega meðmæltur, ekki af því, að hann beri á móti þeirri þörf, sem er á því að gera fátækum mönnum kleift að halda við lífvælegum híbýlum á jörðum sínum. Ég hygg, að hann sjái þá þörf, en hann telur þetta frv. ná of skammt og það bæti ekki úr þeirri fjárþröng, sem er fyrir hendi, þegar byggja á í sveitum. Það er með þetta frv., að að það gerir ráð fyrir því, að tekinn sé ákveðinn hluti af fé byggingar- og landnáms sjóðs og varið að visu til bygginga, en eftir öðrum reglum heldur en byggingar- og landnáms sjóður fer eftir. Ég ætla, að hv. 2. þm. Rang. setji þetta aðallega út á frv., en ekki það, að honum þyki ekki þörf aðgerða í þessa átt.

Um þriðja nm. get ég sagt það, að ég færði þetta mál einu sinni í tal við hann, en veit þó ekki, hvort hann er því meðmæltur; geri ég þó ráð fyrir því. Ég óska ekki eftir, að það sé tekið út af dagskrá, heldur að það sé tekið til meðferðar.

Þó að þetta frv. gangi ekki langt, er það samt töluverð bót í bili, og hægt að bæta við, ef næsta þing sér sér fært að auka við þau fjárframlög, sem varið er til bygginga í sveitum. Ég legg þess vegna áherzlu á, að málið sé tekið fyrir og fái afgreiðslu á þessu þingi.

***Jón Baldvinsson:** Ég vildi aðeins benda á það, að það er farið inn á nýja stefnu í þessu frv., sem ekki hefir gætt áður í löggjöf, þar sem höfuðáherzlan hefir verið lögð á, að því er snertir byggingamál sveitanna, að leggja fé til nýbygginga, bæði með því að koma upp lánsstofnun og

eins með því að veita ódýr lán með framlagi ríkissjóðs til þess að reisa nýbýli í sveitum. Hér er farið inn á þá braut að taka af því framlagi, sem lagt er til byggingar nýbýla, og veita mönnum óafturkræft framlag til endurbyggingar á sveitabýlum, þ. e. að leggja fé til viðhalds býlum í sveitum, áður en búið er að koma upp nægilegum býlum á ræktanlegum svæðum, þar sem eðlilegt er, að fólkið flytjist á. Mér finnst þessi stefna varhugaverð meðan fjárframlög til þess að reisa nýbýli eru ekki meiri og ekki er lengra komið í því að taka hin stærri ræktanlegu svæði hér á landi og byggja upp. Á það þarf að leggja meiri áherzlu.

***Þorsteinn Briem:** Það er rétt hjá hv. 4. landsk., að hér er nokkuð gengið inn á nýja stefnu, þar sem það hefir ekki verið áður í lögum, að neitt framlag væri lagt til byggingar á jörðum, öðrum en nýbýlum. Hann orðaði það svo, að þetta væri aðeins til viðhalds. En á það verður að líta, að fjöldi jarða er ennþá í því ásigkomulagi bæði að húsum og öðru, að það er ekki næsta mikill munur á þeim og ónumdu landi. Þess vegna verð ég að telja, að sú stefna, sem hér er gengið inn á, sé fullkomlega réttmæt. Það mun líka hafa komið í ljós við framkvæmd nýbýlaganna, að ýmsir hafi jafnvel freistast til þess að fara í kringum upphaflegan tilgang nýbýlалöggjafarinnar, með því að byggja að visu nýjan bæ undir nýbýlanafni, en þó þannig, að grunur leikur á, að svo fari, hvort sem svo er til ætlat í upphafi, að gamli bærinn verði yfirgefinn og leggist í eyði, en á jörðinni verði aðeins búið frá nýbýlinu. Það er öllum ljóst, að þá er ekki tilganginum náð með nýbýlалöggjöfinni, ef nýbýli eru ekki stofnuð nema að nafninu. Einmitt af þessum ástæðum er það knýjandi nauðsyn, að þessi hugmynd um framlag til bygginga á sveitabæjum nái fram að ganga. Ég verð því að vera þeirri hugmynd, sem á bak við þetta frv. liggur, fyllilega meðmæltur og tel, að hún hafi við gild rök að styðjast. En hitt er annað mál, að það má segja, að eins og frv. er úr garði gert, þá sé næsta lítil stöð í því, þó að ég efist ekki um, að það sé vel meint.

Eins og öllum er kunnugt, hefir það verið helzta úrræðið fyrir þá, sem þurfa að byggja upp á jörðum sínum, að fá til þess lán úr byggingar- og landnáms sjóði. Um annað hefir vart verið að ræða, því að þótt menn hafi stundum freistast til þess að leita fyrir sér um önnur lán, svo sem í ræktunarsjóði, þá hafa jafnvel þau lán verið of dýr til þess að hægt væri fyrir fátæka bændur með góðu móti að standa undir þeim.

Umsóknir um lán úr byggingar- og landnáms sjóði hafa þess vegna orðið miklu meiri heldur en sjóðurinn hefir getað fullnægt, svo að jafnvel svo árum skipti hafa bændur orðið að vera á biðlista. Það hefði því verið nauðsynlegra, ef fjárhagur ríkisins leyfði það, að auka framlag til byggingar- og landnáms sjóðs heldur en að takmarka það. En frv. þetta, sem hér liggur fyrir, gerir einmitt ráð fyrir því, að fé það, sem ríkið leggur árlega til byggingar- og landnáms sjóðs, sé takmarkað að $\frac{1}{2}$ hluta. Er þá ljóst, að að-

Endurbygging á sveitabýlum. — Virkjun Laxár í Suður-Pingeyjarsýslu.

staða þeirra bænda, er þurfa nauðsynlega á lán-töku úr byggingar- og landnámsjóði að halda, versnar og torveldast í sama hlutfalli. Ég fyrir mitt leyti hefði því talið, að það væri nauðsyn á því að ganga svo frá löggjöf um þetta efni, að framlag til byggingar- og landnámsjóðs væri ekkert skert, þó að lagður væri fram styrkur og óafturkræft framlag til endurbyggingar á íbúðarhúsum á sveitabýlum.

Þetta mál var tekið til ræðilegrar athugunar á síðasta búnaðarþingi, og samþ. búnaðarþingið till. þessa efnis, sem ég tel, að stefni miklu nær takmarkinu heldur en þetta frv., og hefði ég því, ef ekki væri í vændum þingrof, gert tilraun til þess með brtt. að fá þessu frv. breytt eitt-hvað í líkt horf. En nú mun þess ekki kostur, og þó að ég telji, að þetta frv. eins og það er bæti að mjög óverulegu leyti úr þeirri þörf, sem það á að bæta úr, þá verð ég þrátt fyrir það að virða viljann fyrir verkið og vera frv. fylgjandi. En ég vildi með tilliti til þess, sem ég nú sagði, sérstaklega skora á landbn. að athuga, að svo miklu leyti sem unnt er héðan af, hvort henni þætti ekki fært að leggja til, að frv. yrði breytt, þó ekki væri að öðru leyti en því, að þetta framlag til endurbyggingar og endurbóta á íbúðarhúsum á jörðum verði lagt fram sem sjálfstætt framlag úr ríkissjóði, en ekki tekið af því fé, sem árlega er lagt til byggingar- og landnámsjóðs.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
 - 2.—3. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
 4. gr. samþ. með 9:5 atkv.
 - 5.—6. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
Frv. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 48. fundi í Ed., 20. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 408).

38. Virkjun Laxár í Suður-Pingeyjarsýslu.

Á 9. fundi í Sp., 6. apríl, var útbýtt frá Nd.:
Frv. til 1. um virkjun Laxár í Suður-Pingeyjarsýslu (þmfrv., A. 169).

Á 33. fundi í Nd., 8. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Frv. of seint fram komið. — Deildin leyfði með 17 shlj. atkv., að það yrði tekið til meðferðar.

Flm. (Guðbrandur Ísberg): Til þess að flýta fyrir þessu máli til 2. umr. og n. hefi ég samið svo um við hæstv. forseta að stytta mjög mál mitt við þessa umr., til þess að tefja ekki fyrir öðrum eldri málum, sem eru á dagskrá. Ég mun því í höfuðatriðunum vísa til grg. fyrir frv.,

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

sem er allýtarleg. En ég vil jafnframt benda á, að hér er um að ræða eitt hið mesta hagsmunamál fyrir Akureyri, sem borið hefir verið fram á Alþingi, og ég hygg, að svipað megi segja um þau héruð, sem þar eiga mestra hagsmuna að gæta, Suður-Pingeyjarsýslu og Eyjafjarðarsýslu.

Að því er virkjun Laxár snertir, er þar um virkjun að ræða fyrst og fremst fyrir Akureyri og í öðru lagi fyrir nærliggjandi héruð, og er hún hliðstæð Sogsvirkjuninni fyrir Reykjavík og Suðurlandsundirlendið, og mætti segja, að það sé einþá ríkari nauðsyn orðin fyrir Akureyri að koma sér upp raforkustöð við Laxá, því að úr raforkuþörf Akureyrar verður ekki bætt nema með miklu stærri virkjun en unnt er að framkvæma í nágrenni hennar.

Ég vil benda á, að þegar rafstöð Akureyrar var byggð 1922, kostaði hvert hestafl í þeirri stöð yfir 2000 kr., en gert er ráð fyrir, að í væntanlegri orkustöð við Laxá kosti hestaflíð ekki nema 400 kr. Svo miklu er aflið ódýrara þar.

Ég skal ekki hafa fleiri orð um þetta mál við þessa umr., en legg til, að málinu verði, að lokinni þessari umr., vísað til 2. umr. og fjhn.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 23 shlj. atkv. og til fjhn. með 22 shlj. atkv.

Á 43. fundi í Nd., 19. apríl, var frv. tekið til 2. umr. (A. 169, n. 330, 336, 383).

Of skammt var liðið frá útbýtingu brtt. 383. — Afbrigðið leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

***Guðbrandur Ísberg:** Hv. fjhn. hefir afgr. þetta mál þannig, að hún mælir öll með því, að frv. verði samþ., en 3 nm. hafa áskilið sér rétt til að koma fram með brtt. Brtt. eru nú komnar fram, frá 2 þm. á þskj. 336, og eru á þá leið, að í stað þess að skylda ríkisstj. til að veita ábyrgð fyrir láni til virkjunar Laxár, er henni heimilað að veita hana. Við þessa brtt. hefi ég ekki mikið að athuga; það skiptir ekki miklu máli, þó að skyldunni sé breytt í heimild, enda samskonar till. komin fram sem till. til þál. í Sp. Svo ber hv. 2. þm. Skagf. fram brtt. á þskj. 383. Sú brtt. gengur út á að fella niður 3. gr. frv. og breyta 6. gr. í samræmi við það. Þessi brtt. tekur að visu mikið atriði úr frv., og í sjálfu sér er ég á móti því. En þessi ábyrgðarheimild er borin fram af mér á þskj., sem nú liggur hjá fjvn. og varla fær afgreiðslu þaðan, og full vissa er fyrir því, að frv. muni daga uppi í því formi, sem það er nú í, af því að þingi er senn lokið. Verður því að teljast vonlaust, að frv. nái fram að ganga á þessu þingi með ábyrgðarheimildinni, en ég hefi hinsvegar fengið nokkra tryggingu fyrir framgangi þess, ef ábyrgðarheimildin verður felld úr. Mun ég fallast á till. hv. 2. þm. Skagf. á þskj. 383 og jafnvel neyðast til að greiða henni atkv., til þess þannig að greiða fyrir gangi málsins.

Ég tel ekki nauðsynlegt að fara mörgum orðum um frv. almennt, þetta eru fáar gr. og ég geri ráð fyrir, að menn hafi athugað þær svo sem þarf.

***Stefán Jóh. Stefánsson:** Við umr. á laugar-
daginn í Sp. um till. til þál. um virkjun Laxár í
Píngeyjarsýslu gat ég um, að ég og hv. þm.
V.-Ísf. myndum flytja brtt. við þetta frv. Þessi
brtt. er fram komin á þskj. 336, og þarf ég ekki
að skýra hana mikið. Þar er lagt til, að ríkis-
stj. sé heimilað að ábyrgjast þetta lán fyrir Ak-
ureyrarkaupstað, en ekki skylduð til þess, eins
og stendur í frv. En flm. þessa máls hefir lýst
því yfir, að hann muni frekar kjósa, að samþ.
verði brtt. hv. 2. þm. Skagf., þar sem lagt er til
að fella niður úr frv. gr., sem fjallar um ábyrgð
ríkisins fyrir væntanlegu láni. Virðist frv. verða
lítills virði fyrir Akureyri, ef aðalatriðið er tekið
úr því. Ég vil fyrir mitt leyti mæla með því, að
brtt. okkar hv. þm. V.-Ísf. verði samþ., þó að
ég viti, að það er þá á valdi ríkisstj., hvort hún
vill veita ábyrgðina eða ekki, en ef hún hefði
heimild Alþ. fyrir því, gæti hún að afstöðnum
kosningum leitað til þingfl. á ný um stuðning til
þess, að ábyrgðin verði veitt. Tel ég því eðlileg-
ast, að ef frv. fær afgreiðslu á annað borð, verði
það afgr. með þeirri brtt., sem er á þskj. 336. Með-
an ekki liggja fyrir aðrar upplýsingar, mun ég
greiða atkv. á móti till. hv. 2. þm. Skagf., en með
þeirri till., sem við höfum borið fram. Ef hægt
er að fá málinu framgengt, fyndist mér eðlilegt,
að það yrði afgr. á þann hátt, sem við leggjum
til. Ef þessi heimild yrði notuð, væri að visu
tryggara fyrir Akureyri að hafa lög um hana en
þál. þá. sem nú liggur fyrir Sp., því sumstaðar
mundi slík heimild fyrir ríkissjóð til að taka á
sig ábyrgðina ekki vera fullnægjandi, heldur
mundu verða heimtuð lög um hana.

***Guðbrandur Ísberg:** Ég vil taka það fram,
að ég hefi ekkert að athuga við brtt. þeirra hv.
1. landsk. og þm. V.-Ísf., en ég gat um það áð-
an, að hún till. gengur lengra og að ég í sjálfu
sér væri þeirri brtt. mótfallinn og óskaði helzt
að fá frv. í gegn óbreytt, en af því að ég hefi
fulla vissu fyrir því, að það kemst ekki í gegn-
um þingið óbreytt, og af öðrum ástæðum, sem
ég taldi, tel ég rétt að ganga inn á að samþ. þá
till., sem lengra gengur og tryggir frv. betur
greiðan gang gegnum þingið.

Jafnframt vil ég benda á, að ég hefi borið fram
till. í Sp., sem rædd hefir verið einu sinni og er
nú í fjn. Gefst hv. 1. landsk. og öðrum flokks-
mönnum hans tækifæri til að sýna hug sinn til
ábyrgðarheimildarinnar, ef sú till. fæst aftur
inn á þingið.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 24 shlj. atkv.
 2. gr. samþ. með 21 shlj. atkv.
- Brtt. 383,1 (3. gr. falli niður) samþ. með 13:4
atkv.
- 336 kom ekki til atkv.
- 4.—5. gr. (verða 3.—4. gr.) samþ. með 20 shlj. atkv.
- Brtt. 383,2 samþ. án atkvgr.
6. gr. (verður 5. gr.), svo breytt, samþ. með 18
shlj. atkv.
 7. gr. (verður 6. gr.) samþ. með 21 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Fr. v. visað til 3. umr. með 20 shlj. atkv.

Á 44. fundi í Nd., 20. apríl, var frv. tekið til
3. umr. (A. 398).

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði
leyfð og samþ. með 18 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. v. samþ. með 18 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 48. fundi í Ed., s. d., skýrði forseti frá, að
sér hefði borið frv. frá Nd., eftir 3. umr. þar
(A. 398).

Á 49. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.
Of skammt var liðið frá 3. umr. í Nd. — Af-
brigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. v. visað til 2. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 50. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 2. umr.
Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði
leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Jónas Jónsson:** Ég ætla að segja nokkur orð
um þetta frv., sem ég vil beina til stjórnar þeir-
rar, sem nú situr, eða til þeirrar, sem á eftir að
koma. Ég geri það vegna míns kjördæmis. Það er
enginn vafi á því, að Akureyri og Eyjafjörður
eru mjög heppin með að geta notað sér þá að-
stöðu, sem er við Laxá. Það mun vera bezta að-
staða á landinu næst Sögunu. Þessi framkvæmd
hefir mikið að segja fyrir Þíngeyjarsýslurnar, að
visu ekki svo mjög í bili, því kostnaður við raf-
leiðslur virðist lítt viðráðanlegur þar, sem um
dreifð sveitabýli er að ræða. En bæði er þess að
gæta, að úr þessu getur rætt með tímanum, og
svo þess, að rafstöð þessari verður svo heppilega
í sveit komið í miðjum Þíngeyjarsýslum, að leiða
má rafmagn um allar sýslurnar, og til Húsaví-
kur er fremur skammt. Það hefir ýtt undir bæjar-
stjórn og rafmagnsnefnd á Akureyri að reyna að
fá þetta frv. samþ. nú, að þar með er skapaður
grundvöllur undir samstarfi milli Akureyrarbæjar,
Eyjafjarðar- og Þíngeyjarsýslu, því allur Eyja-
fjörður mun koma inn í þetta, þegar rafleiðslur
eru ekki orðnar eins dýrar og þær nú eru. Það
er mikið unnið fyrir Akureyri, ef heppilegur
grundvöllur finnst fyrir samstarfi við Þíngey-
arsýslu, og þess vegna væri æskilegt, að frv. næði
fram að ganga, því treysta má því, að rafvirkj-
unarmálið sjálft verði leyst mjög fljótt fyrir Ak-
ureyri, og að meira eða minna leyti fyrir bæði
Þíngeyjarsýslu og Eyjafjörð.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
 - 2.—6. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Fr. v. visað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 51. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 3. umr.
Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði
leyfð og samþ. með 11 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVR.

Fr. samþ. með 11 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 420).

39. Borgfirzka sauðfjárveikin (frv. landbn. Nd.).

Á 40. fundi í Nd., 16. apríl, var útbýtt:

Fr. til l. um varnir gegn útbreiðslu borgfirzku sauðfjárveikinnar (þmfrv., A. 338).

Á sama fundi var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 17 shlj. atkv.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Herra forseti! Þetta er eitt af þeim stærstu málum, sem fyrir þessu þingi liggja, og um leið hið vandamesta. Það er stórmál af því, að það verður ekki leyst nema með stóru fjárframlagi frá hinu opinbera, og öll sveitarfélög landsins eiga framtíð sína mikið undir því, hvernig það verður leyst. Þessi veiki gerði fyrst vart við sig í Deildartungu í Borgarfirði veturinn 1934—35. Menn héldu almennt, að hér væri um lungnabólguþilfelli að ræða. Sýnishorn voru tekin og send rannsóknarstofu háskólans, sem taldi þetta lungnabólgu. Prof. Niels Dungal, sem 1929 fann lungnabólgu-gerilinn og útbjó bóluþilfelli til að bóluþilfelli féð með, sendi bóluþilfelli, og féð var margbóluþilfelli. En eins og menn vita, kom það ekki að neinu haldi, og vorið 1935 drapst margt fé, þegar fór að hitna í veðri. Haustið 1935 fannst margt fé dautt á fjalli, og þá fyrst fór mönnum að finnast þetta alvarlegt mál, er menn sáu féð falla fyrir veikinni um hásumarið. Ég snéri mér því til forsrh., og hann fékk 2 menn, þá Júl. Sigurjónsson og Guðmund Gíslason, sem unnu við rannsóknarstofu háskólans, til að fara upp að Deildartungu, sunnudaginn milli rétta, og síðar fór Niels Dungal sjálfur. Og þeir komust að þeirri niðurstöðu, að hér væri um ormaveiki að ræða. Ormaveikin er um land allt, og því var ekkert aðhafzt til að hefta útbreiðslu veikinnar, og engum bar sérstaklega skylda til að gera neinar ráðstafanir í þessu efni.

Sumarið eftir drapst fé líka, og veikin fór að breiðast út um Borgarfjörð og Húnavatnssýslu. En haustið 1936 er veikin komin meira eða minna um 6 sýslur. Þá voru gerðar ýmsar ráðstafanir og fé veitt til að komast að einhverri niðurstöðu um þessa veiki.

Menn geta gert sér í hugarlund, hversu þessi veiki er hættuleg. T. d. í Deildartungu var fjárstofninn 750 fjár, en nú eru aðeins eftir 90 kindur. Á Kletti voru 210 kindur haustið 1934, en nú 26. Þetta fé drapst auðvitað ekki allt, en það var mikið skorið niður, af því fyrirsjáanlegt var, að því varð ekki hjargað. Menn ættu því ekki að undrast yfir því, þó bændur óski eftir einhverjum aðgerðum, sem gætu orðið til þess að hefta þessa hættulegu veiki. Forsrh. skipaði svo nefnd, sem ég átti sæti í, til að gera till. um varnir gegn útbreiðslu veikinnar. Nefnd-

inni bærust fjöldamargar áskoranir frá öllum sýslum landsins, allt frá Eyjafirði, vestur um og austur að V.-Skafatfelssýslu. Einnig fékk n. áskoranir frá öllum búnaðarsamböndum og búnaðarfélagum, og jafnvel frá sveitafundum og einstaklingum á þessu sama svæði. Allar þessar áskoranir gengu í sömu átt, að hafizt yrði handa til að hefta veikina. N. lagði til, að það yrðu sendir menn til Rvíkur til að kynna sér einkenni veikinnar, og dýralæknar væru látnir koma saman til að ræða um þetta. Þá lagði n. til, að gerðar yrðu girðingar og hafizt yrði handa um að ná í girðingarefni sem fyrst. Og það hefir nú fengizt á síðustu stundu.

Það var gert ráð fyrir, að skoðun yrði lokið í apríl, en það varð þó ekki, en þó varð n. að ganga frá þessum till., sem eru grundvöllurinn undir það frv., sem hér liggur fyrir.

Ég skal reyna að fara svo rækilega út í hin- ar ýmsu greinar frv., að þm. verði þær ljósar, þar sem frv. er nýfrankomið, og menn hafa því ekki kynnt sér það.

1. gr. gerir ráð fyrir, að einn maður hafi yfir- stjórn á þessu, og hafi hann einn varamann. Þá á að tilnefna einn mann úr hverri sýslu, sem hafi yfirumsjón í sínu umdæmi. — Í 2.—3. gr. og enda 15.—16. líka ræðir um, hvernig þessir menn geti vitað um, hvort veikt fé sé á ein- hverjum stað, og ber öllum skylda til að láta skoða féð, hver hjá sér.

Í 4.—5. og 6. gr. ræðir um, hvernig vörzlu verð- ur bezt komið í framkvæmd. Vil ég þá fyrst benda á það, að austurhelmingur landsins, frá Þjórsá að Héraðsvötnum, er einþá ósýktur. Ýms- ir halda, að hér sé ekki um nema eina veiki að ræða, er sé um allt land; þess vegna vildi ég geta þess, að lungu hafa verið rannsókuð víðsvegar af þessu svæði, þar sem lungnaveiki er í fé, en það hefir sýnt sig, að hér er alls ekki um sömu veiki að ræða og borgfirzku fjárveikina. Á þessu svæði eru 310000 fjár, og frv. gerir ráð fyrir, að reynt verði að verja þetta fé, með því að vörður verði settur um Þjórsá og Héraðsvötn. Við Héraðsvötn verður líka að setja girðingu á parti, sem kemur til að kosta 7000 kr. Verðir mundu kosta um 10000 kr. við hverja á um sig. — Næsta svæði er milli Blöndu og Héraðsvatna. Á því svæði eru um 41000 fjár, og er það fé heilbriggt, nema á fjórum bæjum, sem veikin hefir gert vart við sig á, en þeir bæir eru í nyrztu hreppum Húna- vatnssýslu, austan Blöndu. Skoðun er þó ekki lokið í tveim nyrztu hreppunum, og má því vera, að veikin sé komin víðar.

Fr. gerir ráð fyrir, að ríkið styrki girðingar um 40 aura á metra, til að geyma hið sjúka fé í, og að vörður verði settur við Blöndu, til að varna því, að fé fari yfir ána. Áætlaður kostnað- ur við verði er um 10 þús. kr.

Næsta svæði er Húnavatnssýsla. Þar liggja af- réttirnar saman við afretti Sunnlendinga, Dala- manna og Strandamanna. Veikin er mjög misút- breidd í Húnavatnssýslum. Í austursýslunni eru sýktir 8 bæir, en í vestursýslunni er hún mjög útbreidd, nema í hreppunum tveim, er liggja á Vatnsnesinu. Það hefir verið horfið að því að skylda alla hreppa í Húnavatnssýslum til að ein- angra það fé, sem sýkt er, með því að girða fyr-

ir það; en það er ekki víst, að það verði mögulegt. Þær girðingar yrðu einnig styrktar af hálfu hins opinbera með 40 aur. á metra. Samhliða því yrðu settar girðingar milli afrétta Norðlendinga og Sunnlendinga, svo fjársamgöngur milli sunnannamannafjár verði engar. Sú girðing verður um 60 km. minnst og 80 mest, en hinsvegar er hægt að girða svo, að hún verði ekki nema 50 km., með því að taka sneið af afrétti Borgarfjarðar. Það er því löng og dýr girðing, og tvisýni á, hvort hún er réttmæl, en það byggist á því, hvort mögulegt reynist að einangra sjúka féð.

Næsta girðing er milli Gilsfjarðar og Bitrufjarðar. Vestan þeirrar girðingar, á Vestfjörðum, er féð heilbriggt, og eru þar 64000 fjár. Girðingin er stutt, 12 km., og kostar ca. 11000 kr., og verðir með henni væntanlega um 2000 kr. Þá er næsta girðing milli Hvammsfjarðar og Hrútafjarðar. Hún er yfir 40 km. á lengd. Milli hennar og Gilsfjarðar—Bitrugirðingar er heilbriggt fé um 22000 alns, og má vænta, að girðingin kosti um 40000 krónur.

Það er lagt til í 4. gr., að settar verði girðingar á mörkum milli Mýra- og Dalasýslu annarsvegar og Snæfellsnes- og Hnappadalssýslu hinsvegar, þó þannig, að Hörðudalur verði, eftir því sem við verður komið, Snæfellsnessýslumegin við girðinguna. Utan girðingarinnar eru 30000 fjár. Girðingin er 41 km. á lengd og kostar um 40000 kr. Milli þessarar girðingar að Norðurár-, svo Hvammsfjarðar—Hrútafjardargirðingar, myndast hólf, sem í eru 23 þús. fjár. Á þessu svæði er skoðun ekki lokið, og líklegt, að veikin komi þar upp á mörgum bæjum enn. Því er óvíst, hvort hægt verður að skilja sjúkt og grunað fé frá, en verði það hægt, þá þarf girðingu úr Norðurárdal í Hrútafjörð, til að fyrirbyggja fjársamgang af aðal sýkta svæðinu. Sú girðing er löng og dýr, og því til ég óvíst, hvort rétt er eins og nú er gert að skylda hreppana til að koma upp sjúkragirðingum, og ríkissjóð að girða hina.

Milli Norðurár og Andakilsár er aðal sýkta svæðið, og þar er ekki sjáanlegt, að hægt sé að gera neitt verulegt. Þá er lagt til, að girt verði úr Andakilsárósum um Skorradalsvatn og Reyðarvatn í Geitlandsjökul. Með því lokast sýkta féð frá samgöngum fjár úr suðurhluta Borgarfjarðar og þar fyrir sunnan. Álma úr þeirri girðingu er ráðgerð í Þingvallagirðingu, og hólfast þá Gullbringu- og Kjósarsýslufé við fé úr sveitum Árnessýslu vestan Sogs og Ölfusár frá hinu. Með vörðum við Sog, Hvítá, Brúará og Ölfusá er svo ætlunin að hólfa svæðið sundur, til frekara öryggis.

Í 6. gr. eru nokkrar aðrar sýslur, þar sem veikinnar hefir að litlu eða engu leyti orðið vart enn sem komið er, skyldaðar til að koma upp a. m. k. einni eða fleiri girðingum fyrir hverja sýslu, til að geyma sjúkt eða grunað fé í. Er sýslunefndum og bæjarstjórnunum ætlað, í samráði við framkvæmdarstjóra, að velja land undir girðingarnar. Einnig þessar girðingar er gert ráð fyrir í frv., að ríkið styrki, eftir þeim ákvæðum, sem eru í 5. gr.

Ég tel ekki nauðsyn að fara að öðru leyti út í einstakar greinar frv., enda á það ekki við þessa umr. málsins. En ég skal taka það fram, að

það getur náttúrlega við verið svo ástatt, að hagkvæmara þyki að hafa girðingarnar á öðrum stað heldur en hér er lagt til, og þess vegna höfum við sett ákvæði í 7. gr. um það, að framkvæmdarstjóra sé heimilt að breyta til um legu girðinganna. Ennfremur er gert ráð fyrir í þessu frv., að heimilt sé að taka land eignarnámi undir girðingar, ef þurfa þykir.

Það er full nauðsyn á, að þetta mál verði tekið föstum tökum, til þess að fyrirbyggja það, að önnur héruð fari eins illa út úr því eins og Borgarfjarðarhérað, þar sem svo er komið, að bændur hafa misst nær allan sinn fjárstofn og sjá sjálfir ekki fram á, af hverju þeir eiga að hafa sitt lífsviðurværi á næstunni. Menn verða bara að skilja það, að það er nauðsyn að taka málið föstum tökum, og menn mega ekki horfa í það, þó að menn verði að gera eitthvað annað við fé sitt heldur en þeir hefðu kosið. Það er skilningur á þessu máli, sem verður að koma inn hjá mönnum, en það verður vitanlega ekki gert með lagafyrirmælum. En á þennan skilning hefir því miður hingað til talsvert skort. Eins og ég áðan tók fram, þá er þetta mál undirbúið fyrst af landsnefnd, sem ég minntist á, og svo af landbn. síðan hún fékk málið til meðferðar. Ég held, að mér sé óhætt að segja, að málið sé nú orðið nokkurnvegin ágreiningslaust, og ætti það því að geta fengið tiltölulega fljóta afgreiðslu á Alþingi. En það þarf líka að vera, þar sem ýmsar af þeim aðgerðum, sem gert er ráð fyrir í frv., eru orðnar mjög aðkallandi og áriðandi, að á þeim sé byrjað sem allra fyrst. Ég vil þess vegna vænta þess, að hæstv. forseti stuðli að því, að málið verði afgr. sem allra fyrst út úr þessari hv. deild.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 19 shlj. atkv.

Á 41. fundi í Nd., 17. apríl, var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 20 shlj. atkv.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Ég benti á í fram-söguræðu minni í gær, að það gæti verið erfitt fyrir Húnavetninga og Mýramenn vestan Norðurár að framkvæma ákvæðin í 5. gr. frv. Ég vil nú mælast til þess við þá hv. þm., sem hér eiga hlut að máli, að þeir athugi þetta frv. vel og láti landbn. í té upplýsingar um það, sem þeir kunna að vilja hafa öðruvísi heldur en er í frv. eins og það er nú. Ég hefi sjálfur tilhneigingu til þess að láta þetta vera meira óbundið heldur en er í frv., sérstaklega hvað Húnavatnssýslur og Mýrasýslu seurtir, þar sem veikin er minna útbreidd, og hafa ákvæði 7. gr. þannig, að framkvæmdarstjóri hafi meira óbundnar hendur um allt það, sem kemur í ljós, að gera þurfi, þegar til framkvæmdanna kemur, utan við aðal-sýkingarsvæðið.

Ég vil benda á, hvernig ástandið er alltaf að breytast. Nú í dag er vítað um 2 ný sýkt heimili austan Blöndu, sem ekki var vítað um í gær, og eitt nýtt heimili austur í Grimsnesi, svo að þetta þarf að vera dálítið rúmt.

Ég ætla svo ekki að orðlengja um þetta, en ég vil mjög ákveðið mælast til, að þeir menn, sem telja sig umboðsmenn fyrir þau hérað, sem þetta snertir sérstaklega, láti okkur landbnum. í té það, sem þeim finnst mega betur fara, svo ekki verði við 3. umr. um brtt. að ræða sitt úr hverri áttinni, sem mundu tefja mjög fyrir framgangi málsins, ef þær kæmu fram. Þetta mál er þannig vaxið, að það má til að leysast á þessu þingi, og eins fljótt og hægt er.

***Jörundur Brynjólfsson:** Ég sé á þessu frv., sem hér liggur fyrir, að hv. landbn. hefir reynt að vanda frágang þess og gera það svo úr garði, að það gæti komið að tilkætlunum notum. Sú n., sem hafði málið áður til meðferðar, hefir vafalaust líka gert sitt besta til þess, að þessar ráðstafanir mættu koma að notum.

Ég þarf ekki að fjölyrða um það, hvílikur vágustur þessi sýki er. Það er orðið svo þjóðkunnugt, að ég sleppi alveg að fara út í þá sálma. Hins vegar er af hálfu löggjafarvaldsins brýn nauðsyn til, að ráðstafanir séu gerðar, sem menn frekast koma auga á til að koma í veg fyrir frekari útbreiðslu veikinnar. Og þó það hljóti að vera ærið tilfinnanlegt og kostnaðarsamt fyrir ríkið og einstaklinga, þá dugir ekki að horfa í það, ef aðeins er hægt að koma í veg fyrir frekari útbreiðslu veikinnar. Það er höfuðatriði þessa máls, og mín skoðun er sú á þessu máli, að það verði að reyna að taka það þeim tókum, að fyrst og fremst sé algerlega komið í veg fyrir frekari útbreiðslu veikinnar, og það þýðir ekki annað en hafa það markmið í þessu máli, að skipta alveg um fjárstofn á þeim svæðum, sem veikin er útbreidd á eða hefir gert vart við sig. Með minum leikmannsaugum get ég ekki betur séð en að veikinni sé þannig háttað, að hún verði alls ekki læknuð og það verði um þrotlausa baráttu að ræða með öðru móti en því, að koma í veg fyrir útbreiðslu hennar og skipta svo um fjárstofn á sýktu svæðunum. Þess vegna er það, sem fyrir mönnum vakir með þessum ráðstöfunum, að reyna að koma í veg fyrir frekari útbreiðslu eftir ýrstrustu getu.

Ég er sammála þessum till., eftir þeirri þekkingu, sem ég hefi á staðhættum, í höfuðatriðum. En þó hygg ég, að ekki hafi verið nógu vel athugað um einstök atriði í þessu máli, og ætla ég að vikja lítið eitt að því, eftir þeim kunnleikum, sem ég hefi, og þá fyrst og fremst þeim atriðum, sem snerta mitt hérað.

Ég sé, að gert er ráð fyrir í þessum till. að girða milli afrétta Borgfirðinga og Húnavetninga. Eftir því, sem mér hefir verið tjáð, er þessi veiki mjög útbreidd í Vestur-Húnavatnssýslu og um Borgarfjörð á stórum svæðum. Mér er því ekki alveg ljóst, hvað girðingu milli þeirra héraða er ætlað að vinna. Beggja megin við girðinguna eru sýkt svæði og veikin það mikið útbreidd, að ég hygg, eftir því, sem ég hefi haft spurnir af, að það verði mjög torvelt að geta þess, að nokkrar sveitir eða jafnvel nokkrir bæir verði verndaðir á þessum svæðum beggja megin við girðinguna. Þessi girðing hlýtur að kosta ákaflega mikla fjármuni, og mér virðist sem það muni vera nokkuð hæpið, hvort hún kemur að nokkrum notum til

varnar útbreiðslu veikinnar. Hv. landbn. hefir kannske eitthvað sérstakt í huga frekar en maður getur séð á frv., svo ég ætla ekki að fara frekar út í þetta atriði. Það má vera, að hún hafi það góðar ástæður, að þetta sé vel réttlætanlegt. Og eins og ég sagði áður, þá álit ég allt réttlætanlegt, sem miðar að því að hefta útbreiðslu veikinnar, svo framfarlega sem þær varnir svara tilkostnaði, miðað við það verðmæti, sem vernda á. Ég álit þetta fullkomlega réttlætanlegt, ef þessi skilyrði eru til staðar.

Í till. er gert ráð fyrir að hafa aðeins verði milli Langjökuls og Hofsjökuls. Nú er veikin komin í Austur-Húnavatnssýslu, svo það er meira en lítið hæpið, hvort heppnast megi að vernda það hérað fyrir frekari útbreiðslu, enda kann veikin að vera komin víður en kunnugt er enn. Ég ætla, að austan Brúarár í Árnessýslu sé fé alveg heilbrigt. Nú hagar svo til, að Biskupstungnamenn innan Hvítár og þeirra fé og einnig fé úr Hreppum gengur norður á afrétti Húnavetninga. Um Grímsnes og Laugardal er það að segja, að þar eru sýkt svæði, og maður gengur út frá því sem gefnu, eins og þessar till. benda til, að setja girðingu milli Biskupstungna og Grímsness. Vötn verða látn ráða þar, sem þau nægja, en annars sett girðing. Ég er sannfærður um, að þetta ráð verður tekið upp, og í þessum till. er að því vikið, að horfið sé að þessu ráði, og það er líka rétt.

Um gæzluna milli jökla er það að segja, að verðir geta ekki nægt. Það er ekki aðeins, að það sé langt svæði milli jöklanna, heldur hagar þannig til, að á því svæði milli jöklanna, sem heppilegast væri að koma vörðum við á, er haglaust fyrir hesta, nema vestur í Tjarnardölum og austur undir Hofsjökli, í Blágnýpuveri. Og ef gæzlun ætti að fara fram um Kjöl, þá er útilokað að mestu leyti, að þessir menn gætu haft not af hestum, því þeir gætu ekki haft þá nema í Tjarnardölum og Blágnýpuveri. Það er útilokað, að mennirnir geti haldið sig þar. Þeir yrðu að vera á ýmsum svæðum á Kjalhrauni og fótgangandi, og það er erfitt starf fram eftir sumri, því fé að sunnan streymir norður um Kjöl svo þúsundum skiptir. Í réttirnar austur við Seyðisá fá Biskupstungnamenn upp undir þúsund fjár, og þó er meginíð af því fé, sem fer norður fyrir Kjöl, komið suður fyrir og kemur ekki í réttirnar við Seyðisá. Af þessu sést, að fjárstraumurinn norður um Kjöl er mjög mikill. En þó þessir agnúar væru á gæzlunni, þá vil ég þó ekki segja, að með duglegum vörðum væri þetta alveg ófyrstiganlegt. En þá kemur annað atriði til greina, en það er, að á þessu svæði er afarþökusamt, sérstaklega að vorlagi, og svo að haustlagi, sem náttúrliga reynir minna á. En að vorlagi og fram eftir öllu sumri er þarna mjög mikil þoka, og ekki einn sólarhring í einu, heldur er þarna niðaboka sólarhring eftir sólarhring, ef veðrátta er þannig, að úrkomusamt er og skýjað loft. Allir, sem komið hafa að fjárgæzlu, vita, hve ströng gæzlan þarf að vera, ef hefta á för fénaðar til stöðva, sem hann er vanur að fara á að sumarlagi. Það er þess vegna útilokað, að varzlan á þessum svæðum með vörðum einum komi að tilkætlunum notum. Þá er ekki öðru til að dreifa en

færa vörzluna norður um Kjöl, þar sem haglendi er og minni þoka og því auðveldara að hafa gæzluna. Fyrir utan Kjöl kemur ekki til greina að hafa hana nema við Hvítá, og það er þreytandi að halda fé Biskupstungnamanna í hálfgerðu svelt, og það þyrfti þá fjölda manns til gæzlunnar frá Hvítá og upp að Hofsjökli, að austanverðu, til að passa fé Hreppamanna, að það færi ekki norður um. Þetta er ótryggt, m. a. vegna þess, að það er þokusamt á austanverðu svæðinu, og vegna þess, hvað féð leitir mikið norður um. Þetta mundi því ekki koma að tilætluðum notum, og því útilokað að hafa verði eingöngu. Þá er ekki öðru til að dreifa en færa gæzluna norður fyrir Kjöl. Þá kæmi sér bezt að girða frá ármótum Seyðisár og Blöndu og vestur í Búrfjöll, vestur undir sanda, og hafa verði með girðingunum. Svæðið á sandinum og vestur í Jökul er mjög auðvelt að passa. Það mætti hafa verði frá Blöndu, þar sem kvíslar hennar enda, og upp í Jökul, sem ekki er langt svæði, og þar er miklu minni þoka en á Kili, því þarna er láglandi. Þetta er því eina leiðin til að setja örugga gæzlu þarna.

Viðvikjandi því atriði, sem ég lýst við, að borið verði fram, að Húnvetningar þættust missa dælitíð af sínu afréttarlandi með þessu móti, þá vil ég segja, að það getur komið þeim að fullum notum, svo að þeir missi einskis í, ef þeir reka stóð sitt suður fyrir girðingarnar og halda því þar. Með því móti missa þeir ekkert af sínum afrétti.

Ég vil í fullri vinsemd skjóta þessu til hv. landbn. og biðja hana að athuga þetta atriði mjög gaumgæfilega.

Ég skoða þetta mál þess eðlis, að n. en ekki einstakir þm. eigi að bera fram brtt., svo að ekki verði umturnað gerðum n., sem byggir á nákvæmri ihugun og með það eitt fyrir augum, að þetta komi að fullkomnum notum. Þetta sjónarmið virðist mér, að hv. landbn. hafi í þessu máli.

Ég óska, að n. taki þetta til athugunar, og mun ég ekki við þessa umr. bera fram brtt., en ég vil eiga von á því, að ég megi eiga tal við hv. n. um þessi atriði milli 2. og 3. umr.

***Gísli Sveinsson:** Herra forseti! Ég skal strax taka það fram, að ég vil ekki lengja nema sem minnst umr. um þetta mál, til þess að hefta ekki eða tefja framgang þess, því ég vænti þess, að þetta frv. hv. landbn. nái fram að ganga á þinginu. Það er þó ekki svo, að ég og væntanlega fleiri hv. þm. hafi ekki ýmislegt við frv. að athuga, en mér er það ljóst, að málið er hæði svo aðkallandi og alvarlegt, að ég vil ekki, að höfuðatriði frv. séu tiffin frá því að fá lögfestingu. Í stað þess því að bera fram brtt. við frv. vil ég nú heina nokkrum aths. við það til hv. landbn., sem ég vona, að n. taki tillit til við nánari athugun sína á frv.

Mér finnst, að takmörk þau, sem um ræðir í 4. gr., séu engan veginn sjálfsögð þannig skorðuð sem þar er gert ráð fyrir, svo að rétt sé að fastákveða þau þannig, að engar aðrar ráðstafanir en þær, sem þar er gert ráð fyrir, geti komið til greina. Í fyrsta lagi af því, að ég tel, að orkað geti tvímælis um það, hvort þau svæði,

sem þar er talað um, verði undir öllum kringumstæðum endilega umgirt eins og þar er gert ráð fyrir. Í öðru lagi — og eru fleiri á því máli, eins og kom fram hjá hv. 1. þm. Árn., — bygg ég, að þær ákveðnu ráðstafanir, sem taldar eru í frv., séu sumstaðar engan veginn fullnægjandi, auk þess sem komið geta til greina, þó ekki sé upplýst nú, fleiri svæði, sem verja þurfi með girðingum. Þess vegna tel ég rétt að fastbinda ekki með lagaákvæðum, hvar girðingar verði lagðar, heldur sé heimild gefin fyrir því að leggja girðingar til varnar. Mætti breyta þessu með því að segja í upphafi 4. gr. frv. „má girða“ í staðinn fyrir „skal girða“. Nú mun þessu verða svar að því, að síðar í frv. séu ákvæði, sem heimili framkvæmdarstjóra að haga girðingunum öðruvísi en segir í 4. gr. Þó mun það aðeins ná til girðinganna á þeim svæðum, sem þær eru ákveðnar, en ekki heimila að flytja þær yfir á önnur svæði. Eins og máli þessu er komið, tel ég, að hver stjórn og framkvæmdaráð, sem fer með þessi mál, skuli hafa heimild til að gera allt, sem í frv. er tekið fram, en fyrirmælin um það, hverjar framkvæmdir skuli gera og hvernig, ættu að vera svo rúm, að hægt væri að haga framkvæmdum eftir hverri nýrri vitneskju, sem fram kann að koma, og heilbrigðum ráðum, hvaðan sem eru. Með þessu vildi ég segja það, að sú stj. og það framkvæmdaráð, sem fara með þetta mál, séu ekki um of bundin af fastákveðnum varnaráðgerðum. Í annan stað tel ég, að í 18. gr. frv. sé ekki rétt skipt þeim kostnaði, sem leiðir af vörnunum. Ég álit, að sá kostnaður eigi að öllu leyti að greiðast úr ríkissjóði, og þá hinum almenna bjargráðasjóði, en að sleppt verði þeirri niðurfjöfnun á alla aðra fjáreigendur en þá, sem búa á sjáka svæðinu. Sú hugsun mun vera á bak við þessar till. um niðurfjöfnun, að það sé rétt, að þeir beri kostnaðinn, sem verið er að verja, en mér skilst, að sá almenni sjóður landsmanna standi þarna næstur.

Í þriðja lagi eru það nokkur atriði, sem telja má, að meir séu meðferðaratriði og 12., 16. og 17. gr. fjalla um. Ég tel réttara, eins og réttarfarsmálum er hér hagað, að binda þá umsjón, sem hreppstjórum er fengin í þessum gr. frv., heldur við vald lögreglustjóra, því ég tel, að hreppstjórar hafi ekki nægilegt vald til að framkvæmt það eftirlit, sem gert er ráð fyrir, að þeim verði falið, án þess að þeir þurfi að leita á náðir lögreglustjóra. Bráðabirgðalögin, sem hæstv. landbrh. gaf út í vetur um varnir gegn sauðfjárpestinni og frv. það, er hér liggur fyrir, er að miklu leyti sniðið eftir, höfðu einnig þennan galla, að hreppstjórum er falið eftirlit, sem raunverulega heyrir ekki undir þá. Mun þetta ekki hafa verið athugað af hæstv. ráðh., en brbl. þannig búin honum í hendur af öðrum. Ef þessu verður dembt á hreppstjórana, sem raunar er þó ekki hægt, þá getur orðið álitamál, þegar til framkvæmdanna kemur, hver á að bera þær fram, og getur svo farið, að enginn verði til þess. Þetta vil ég benda hv. landbn. á að athuga.

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Ég get verið þakklátur fyrir þær umr., sem orðið hafa um frv. Ég vil fyrst benda hv. 1. þm. Árn. á það, að það

er beinlínis gert ráð fyrir því í 4. gr., að þar sem álitíð er af framkvæmdarstjóra, að verðir dugi ekki á hinum ákveðnu stöðum, þá skuli þar setja upp girðingar til varnar, hvort sem er milli Hofsjökuls og Langjökuls eða meðfram ánum Eystri-Héraðsvötnum, Jökulsá eystri, Blöndu, Þjórsá, Brúará, Hvítá og Sogi.

Viðvíkjandi aths. þeirra hv. þm. V.-Sk. og hv. 1. þm. Árn. skal ég ekki endurtaka, en aðeins vísa til þess, er ég sagði í fyrstu ræðu minni, að ég tel það mjög athugasemjufullt, ef ekki er gefin heimild fyrir fleiri framkvæmdum en taldar eru í 4. gr. frv., og í sambandi við kvaðir þær á hreppsfélögin, sem gert er ráð fyrir í 5. gr., vil ég geta þess, að landbn. mælist mjög eindregið til þess, að hv. þm. þeirra kjördæma, sem þessi ákvaði ná til, sem eru Húnavatnssýslur og svo Mýrasýsla, komi til viðtals við n. sérstaklega um þessi atriði.

Austur-Húnavatnssýslu má skipta í tvennt um Blöndu með tilliti til veikinnar. Austan Blöndu eru 5 bæir með sýkt fé, svo vítað sé. Var ætlunin að gera þar í sýslunni afgirt svæði fyrir sýkt og grunað fé, og mun sú ráðstöðun vera samþ. af öllum hlutaðeigendum. En Austur-Húnavatnssýsla vestan Blöndu er áföst við aðal-sýkingarsvæðið, og horfir þar allt öðruvísi við um varnirnar. Landbn. er ljóst, að þar er um margar leiðir að ræða, sem mér finnst, að við hér á Alþingi getum ekki fyllilega valið á milli, og þess vegna verði að vera í l. heimild til að breyta þeim ráðstöfunum, sem gert er ráð fyrir að gerðar verði á öllu hinu sýkta svæði.

Í Austur-Húnavatnssýslu er um 22 þús. fjár lítið sýkt og lítið grunað. Er sýkt fé á 6 til 7 bæjum vestan Blöndu, en menn á þessum bæjum hafa hagað sér allt öðruvísi en annarsstaðar gagnvart veikinni. Hver kind, sem veikzt hefir, hefir verið drepin eða einangruð og sömuleiðis þær kindur, sem komið hafa saman við grunað fé; þær hafa verið einangraðar. Til dæmis get ég nefnt það, að ein kind á einum bæ hefir þannig verið einangruð síðan í haust og hangað til nú fyrir skömmu, að hún var drepin vegna þess hún reyndist sjúk. Þetta gerir það að verkum, að í Austur-Húnavatnssýslu er fátt fé grunað. Þar er um 21 þús. fjár ósýkt í sýslunni og lítið grunað, sem vitanlega verður að gera öflugar ráðstafanir til varnar.

Í Vestur-Húnavatnssýslu eru um 29 þús. fjár. Þar eru tveir hreppar á Vatnsnesinu, sem hægt er að girða af með litlum kostnaði, með því að notast ná við girðingu, sem þar er, en í þessum hreppum er veikin lítið útbreidd.

Í hinum hreppum sýslunnar eru 18 til 19 þús. fjár svo sýkt, að talið er, að veikin sé meir en á öðrumhverjum bæ, sumstaðar miklu meira; í einum hreppi er talið, að veikin sé ekki á 5 bæjum, en þeir liggja inni á meðal hinna bæjanna, og í öðrum hreppi er talið, að veikin sé á hverjum bæ. Að fara að leggja á þessa menn varnarskyldu er mjög tvisýnt, en það er mjög skiljanlegt, að Austur-Húnavetningar vilji ekki vera með Vestur-Húnavetningum, og það gerir málið erfitt til úrlausnar.

Í frv. er gert ráð fyrir, að girt verði milli Húnavatnssýslu og Borgarfjarðarsýslu afrétta, en

í stað þess gæti komið til mála að girða á takmörkum Austur- og Vestur-Húnavatnssýslu, þannig að Austur-Húnavatnssýsla gæti orðið fráskilin sem ósýkt hérað með sérstökum girðingum fyrir sýkt fé, en Vestur-Húnavatnssýsla yrði þá látin vera með Borgarfjarðarhéraði. Þannig þyrftu lögin að vera rúm, að framkvæmdastjórnin gæti breytt vörnunum í samráði við fulltrúa héraðanna. Þess vegna er ég sammála hv. þm. V.-Sk. um það, að binda ekki um of við vissa staði þau takmörk, hvar varnirnar verða settar.

Í sambandi við þetta skal ég geta þess, að dýralæknir, sem er að byrja að skoða fé í Mýrasýslu, hefir þegar fundið sjúkt fé á tveimur bæjum í Borgarhreppi. Hve útbreidd veikin er þarna fyrir vestan, er ekki hægt að segja um eins og stendur, en rannsókn gæti leitt það í ljós, að setja verði meira eða minna af sýslunni inn í hið sýkta svæði, og hefir það vitanlega áhrif á legu girðinganna þar í sýslunni. Af þessum ástæðum mundi vera réttara að fastbinda ekki þessar girðingar við vissa staði.

Um a-, b- og c-liðina í 4. gr. held ég, að ekki verði deilt. Þær girðingar verður að leggja, þó sjálfsagt sé að ákveða ekki nákvæmlega, hvar girðingarnar eigi að leggja. Það eru útvarnargirðingar, sem eiga að aðskilja sýkt og ósýkt svæði.

Ég ætla svo ekki að segja meira um þetta að sinni, en ég vil mjög eindregið óska þess, að hv. þm. Húnv. athugi með landbn., hvornig þessu verði bezt fyrir komið, en það er mín skoðun, að ekki sé rétt að fastbinda þetta, svo framkvæmdarstjóri geti hagað framkvæmdunum eftir því, sem aðstaðan kann að breytast. Ég er meira að segja hræddur um, að svo geti farið, að telja verði sýkt svæði alla leið norður að Vatnsfjalli.

Ég skal ekki um það segja, hvort réttara er, lögfræðilega séð, að fela hreppstjórnun eða sýslumönnum eftirlitið. Mér finnst, ef ég væri framkvæmdarstjóri, að ég kysi frekar að snúa mér til hreppstjórnanna en sýslumannanna, því þeir standa verr að vígi og yrðu eftir sem áður að fela hreppstjórnunum eftirlitið, og yrði það fyrirkomulag fljótvirkara, sem frv. gerir ráð fyrir, en það getur oft haft mjög mikla þýðingu, að eftirlitið sé framkvæmt fljótt og ákveðið.

*Emil Jónsson: Ég er sem landbnn. einn af flm. þessa frv., en ég flyt það með öðrum hætti en önnur mál, þar sem ég get ekki annað sagt en ég flytji það gegn samvirkunnar mótmælum, og þess vegna langar mig til að fara um málið nokkrum orðum.

Mér finnst allt málið í svo lausu lofti, að ómögulegt sé eiginlega að gera sér grein fyrir, hvað réttast sé að gera. Það veit enginn, hver þessi veiki er. Það er deilt um, hvort veikin sé gömul eða ný hér á landi, hvort hún sé sérstök veiki eða sérstaklega slæmt tilfelli af áður þekktri veiki. Helzt mun þó vera hallast að því, að þetta sé ný veiki, en þá veit enginn, hvornig hún berst, enginn, hve langur er meðgöngutími veikinnar. Eru vafapunkturarnir svo margir í þessu „spursmáli“, að yfirleitt verður að telja mjög vafasamt gagn af þeim ráðstöfunum, sem hér er gert ráð fyrir. Hver getur t. d. fullyrt, að

veikin berist ekki með fuglum? Bæði þetta og ýms fleiri óljós atriði gera það að verkum, að mér finnst afarerfitt að forsvara það fyrir bæði sjálfum sér og öðrum að veita fé til svo vafasamra ráðstafana svo hundruðum þúsunda króna skiptir, — getur jafnvel orðið um hálfa millj., því fjárframlögum til þessa eru litil takmörk sett í frv. En ástæðan til þess, að ég hefi ekki gert ágreining, er sú, að ég viðurkenni, að brýn og aðkallandi þörf réttlæti það, að gripið sé til örþrifaráða. (BÁ: Mikið var!). Mikið var, segir hv. þm. Mýr. Því miður eru það örþrifarád að þurfa að kaupa fyrir af fjár þær varnir, sem óvíst er, að gefi nokkuð í aðra hönd.

Þær aths., sem hér hafa komið fram um að binda ekki um of í frv., hvað gert skuli, get ég fullkomlega fallzt á, því það er naumast hægt á þessu stigi málsins. Mín afstaða hefði frekar verið sú, að reyna að hafa þetta allt sem laust, mest í heimildarformi fyrir ríkisstj., þannig að hún hefði leyfi til að gripa til þeirra ráðstafana, sem á hverjum tíma eru líklegastar til þess að gefa sem bestan árangur, en skylda myndist mér, að kæmi einungis til greina sem óumflýjanleg í þeim hérúðum, þar sem lítið eða ekkert er sýkt, til þess að koma upp girðingum eða nokkurskonar sóttkvi fyrir þær stöku kindur, sem væru sýktar og menn ekki vildu lóga, eins og gert er ráð fyrir í 6. gr. frv. Ef þetta frv. á nú að fara til n. aftur, sem mér skildist, þá vildi ég, að þessar leiðir yrði athugaðar, sem hér hefir verið stungið upp á, um möguleika fyrir því að losa þetta meira en gert er ráð fyrir í frv. Það er að vísu svo, að það hjá landsmenn ýms önnur vandamál heldur en fjárpest, og Alþingi hefir ekki alltaf verið svo fljótt á ferðinni eins og það hefir verið með afgreiðslu þessa máls, og ég gæti, ef því væri að skipta, bent á önnur og ef til vill fullt eins aðkallandi vandamál, sem krefjast eins skjótrar úrlausnar og þetta mál, en þar fyrir sé ég mér ekki fært, af þeim ástæðum, sem ég hefi nefnt, og þrátt fyrir anmarkana á þessu, að vera á móti frv., vegna þeirrar hættu, sem vofir yfir öllum sauðfjárstofni landsmanna, ef þessi pest nær að aukast. (BÁ: Mikið var!). Mikið var, segir hv. þm. Mýr., en það má segja, að mikið var, að menn hugsuðu sig um áður en farið er út í ráðstafanir, sem leggja ríkissjóði á herðar þá skyldu, sem þetta frv. gerir ráð fyrir, án þess að menn viti nokkurn skapaðan hlut, hvort það kemur að notum eða ekki. Það er eðlilegt, að menn hugsi um það.

Það hefir komið fram hér í umr., að ekki væri ástæða til, að neinn hluti kostnaðarins yrði greiddur af þeim sauðfjáreigendum, sem húa innan ósýktra svæða. Ég er þessari skoðun mótfallinn, því að þessar ráðstafanir eru fyrst og fremst gerðar til þess að tryggja þá, og þess vegna ber þeim þegar af þeirri ástæðu siðferðisleg skylda til að taka einhvern þátt í þessum kostnaði, en að öðru leyti er ég líka með því vegna þess, að þegar svona pest ber að höndum, er mjög mikil hætt á því, að menn heimti girðingar alstaðar, á líklegum og ólíklegum stöðum, ef þeir geta fengið þær sér að kostnaðarlausu, og það er ekki óeðlilegt, að þeir fari fram á þetta, ef þeir geta fengið það án þess að leggja neitt fram sjálfir.

Þess vegna er nauðsynlegt, að menn hafi einhverja ábyrgðartilfinningu í þessu efni, samfara því sem lagt er út í þetta.

Ég sé svo ekki ástæðu til að hafa þessi orð fleiri. Ég tók það fram í upphafi máls míns, að ég vildi gera grein fyrir minni afstöðu til málsins.

***Jón Sigurðsson:** Ég skal ekki lengja umr. mikið. Eins og málið liggur fyrir, verð ég að láta ánægju mína í ljós yfir því, hvað það er komið langt áleiðis, og má vænta þess, að frv. verði afgr. á þessu þingi, enda er þess að vænta, að allir séu sammála um, að ef til vill sé ekkert jafnaðkallandi hér á þinginu eins og einmitt það, að fá afgr. ákvæði á þessa lund. En aftur á móti er ekki nema eðlilegt, að það geti verið nokkur ágreiningur um, hvernig þessu sé best fyrir komið og hvaða girðingar ástæða er til, að ríkissjóður setji upp. Eftir þeim upplýsingum, sem nú liggja fyrir, verð ég að taka undir það með hv. form. n. og frsm., að það virðist vera vafamál, hvort rétt sé að taka upp sem ákveðnar girðingar þær, sem nefndar eru í e- og f-liðum. Mér sýnist, að það geti vel komið til mála, að fé Vestur-Húnvetninga og Borgfirðinga yrði látið ganga saman á afrétti og ríkið legði ekki í neinn kostnað þeirra hluta vegna. Aftur á móti sýnist mér það einsætt, að þá yrði að gera ráðstafanir til þess, að Austur-Húnvetningar væru tryggir fyrir því, að sýkillinn bærist ekki til þeirra. En svo er enn ein lína, sem ég veit ekki, hvort minnzt hefir verið á hér í umr.: það er varnarlínan milli Hofsjökuls og Langjökuls. Ég er dálítið kunnugur þar, og ég tel óhugsandi að láta varðmennina eina vera þar og passa fé Árnesinga, sem streymir norður yfir og er mjög áleiðis, og þegar þokur eru á heiðunum dögum saman, þá er það vitanlegt öllum, sem þarna hafa verið, að féð getur hæglega komizt framhjá mönnum, þó að þeir séu á verði; vörðurinn er aldrei svo þétt skipaður. Það er þess vegna tilgangslaut að hugsa sér að hafa eingöngu verði á þessum stað, heldur verður að koma þarna barna girðing á milli. Með því móti væri hægt að tryggja nokkurn veginn Sunnlendinga eða Biskupstungnamenn fyrir því, að fé þeirra færi norður á sýkt svæði eða að fé annara færi suður. Ég skal líka geta þess, að það getur vel farið svo, að við Skagfirðingar og Húnvetningar þurfum girðingarstúf upp með Blöndu, því að þegar nálgast jökla, fellur hún í dreifðum kvíslum um eyrar, og er þar tiltölulega litil fyrirstaða. Það má því búast við, að féð leiti þangað nokkuð og stöðvist ekki verulega við ána, en á hinn bóginn eru þarna auðnir miklar, svo að ekki er hægt að hafa þar aðsetur vegna hagleysis, og því er nokkur hætt á, að féð sleppi austur yfir, sem gæti orðið til þess að sýkja fé á heiðunum milli Blöndu og Jökulsár vestari. Þetta ætti hv. n. að athuga á milli umr., en að öðru leyti sýnist mér þetta vera komið þryðilega á veg, og það má vænta þess, að ef þessu verður framfylgt samvizkusamlega og vörðurinn gætir fullkomlega skyldu sinnar, þá verði hægt að stöðva veikina, svo að hún fari ekki austur yfir Héraðsvötn og Jökulská eystrí, og að hún stöðvist svo við Hvítá eða a. m. k. Þjórsá

hér að sunnan, og þó að það sé stórt svæði, sem veikin hefir farið yfir, þá er samt betri hálfur skaði en allur, ef hægt er að bjarga öllum austurhluta landsins og Vestfjörðum. — Ég ætla svo ekki að hafa þessi orð fleiri, en ég vona, að þetta gangi greiðlega og verði afgr. með l. frá Alþingi.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 20 shlj. atkv.
- 2.—21. gr. samþ. með 24 shlj. atkv.
- Fyrirsögn samþ. án atkvgr.
- Frv. vísað til 3. umr. með 25 shlj. atkv.

Á 43. fundi i Nd., 19. apríl, var frv. tekið til 3. umr.

Forseti tók málið af dagskrá.

Á 44. fundi i Nd., 20. apríl, var frv. enn tekið til 3. umr. (A. 338, 396).

Frsm. (Páll Zóphóníasson): Landbn. hefir orðið sammála um nokkrar brtt. við frv., sem ég skal gera nokkra grein fyrir.

Brtt. 1.a, við 4. gr., er fram borin samkv. ósk Hákonar Bjarnasonar, að i stað orðanna „fimmþætti gaddavirsgirðingu eða jafngildri girðingu úr öðru efni“ komi: „öruggri fjárheldri girðingu“. Brtt. 1.b, er um að e- og f-liður 4. gr. falli niður, en þeir eru um girðingar, sem áttu að varna því, að heilbriggt fé kæmist saman við sjúkt fé. En á þessum slóðum er veikin orðin svo útbreidd, að vafi er á, að hægt sé að einangra féð. Þá er brtt. 1.c, að i stað þeirra liða, er niður eru felldir, komi nýr e-liður, svo hljóðandi: „Milli Hofsjökuls og Langjökuls“.

Samkv. 2. brtt. er 5. gr. frv. sett fram með alveg nýju orðalagi. Í frv. er hreppsnefndum á því svæði, sem tiltekið er, gert að skyldu að koma upp girðingum fyrir sjúkt og grunað fé, en við leggjum til að hafa þetta óbundið og heimila framkvæmdarstjóra að gera slíkar ráðstafanir i samráði við hlutaðeigandi sýslufulltrúa. T. d. eru vestan Oks og i Mýrasýslu um 23 þúsundir fjár sjúkar eða grunaðar, og er það svo mikið, að naumast er hægt að skylda menn til að einangra það allt. Ég vil benda hæstv. forseta á, að i 2. málsg. þessarar brtt. hefir slæðzt inn orðið „slíkra“, sem á að falla burt, og vona ég, að hann taki það til athugunar.

Þá er 3. brtt., a-liður, við 6. gr. frv., og er hún sett með tilliti til þess, að enn er mjög lítil sýking austan Blöndu i Húnavatnssýslu, svo að rétt þótti að láta þetta ákvæði ná alla leið vestur að Blöndu, en b-liður þessarar brtt. fer fram á, að á eftir orðunum: „eftir fjártölu“, þar sem talað er um, hvernig sýslun. eða bæjarstj. skuli jafna kostnaði niður á sauðfjáreigendur, komi orðin: „eða með öðrum sýslusjóðsgjöldum“.

4. brtt., við 9. gr., sem ræðir um styrk, 25 aura á metra, til að koma upp einangrunargirðingum, fer fram á, að aftan við gr. bætist nýr málsl.: Verði ekki settar upp aðalvarnargirðingar þær, sem um getur i 5. gr., er heimilt að veita einstökum bændum á því svæði styrk samkv. þessari grein.“

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

Þá er 5. brtt. við 11. gr. Hún fer fram á, að framkvæmdarstjóra sé heimilt að fyrirskipa merkingu á sauðfé á sýktum og grunuðum svæðum, svo að auðvelt sé að þekkja fé þeirra svæða frá öðru fé.

6. brtt., við 19. gr., er um heimild til landbrh. til að ráðstafa sjúku og grunuðu fé, og ef þarf að drepa fé til að hindra útbreiðslu veikinnar, þá að greiða eigendum batur fyrir.

Ein aðalbreytingin er viðvíkjandi Mýrasýslu vestanverðri og Vestur-Húnavatnssýslu. Það liggur fyrir símskeyti frá sýslunefnd Vestur-Húnavatnssýslu, þar sem hún telur, að sýkingin þar i sýslunni sé orðin það mikil, að ekki sé kleift að einangra sjúkt fé frá hinu, og þeir muni því ekki geta fullnægt þeirri skyldu, ef frv. yrði samþ. eins og það er nú. Þetta er eitt af því, sem gerir það að verkum, að við leggjum til, að horfið verði að þeirri breytingu, sem um getur i 2. brtt. Ég vona, að menn geti orðið sammála um hana. Framkvæmdarstjóra er þar falið, i samráði við hlutaðeigandi sýslufulltrúa, að reyna að finna þær leiðir á þessum mikið sýktu svæðum, sem heppilegastar eru til að fyrirbyggja útbreiðslu veikinnar. Um brtt. ætla ég svo ekki að segja fleira.

Ég býst við, að kostnaðurinn við þessar ráðstafanir verði töluvert mikill, eða 400—500 þús. kr. Það kemur ekki allt á ríkissjóðinn, en mikið af því. En ég vona, að menn geri sér það ljóst, að hér er um svo mikilsvert atriði að ræða fyrir íslenska sauðfjárrækt, að ef ekki er lagt út i þennan kostnað, þá má búast við, að ekki liði mörg ár þangað til komið verður eins á mörgum heimilum þessa lands eins og komið er á þeim heimilum, þar sem veikin hefir verið lengst, eða 3 vetur. Á öðru þessara heimila eru eftir 90 kindur af 750 fyrir 3 árum, en á hinu 26 af rúmum 200 fyrir 3 árum. Eigi hið sama að liggja fyrir öðrum sauðfjárlíkömum landsins, þá sjá allir, hvílikur voði það er, og að nauðsynlegt er að fyrirbyggja slíkt, og það er reynt að gera það með þessu frv. Ég vona, að það takist, ef vörnunum er vel beitt.

ATKVGR.

Brtt. 396,1 samþ. með 20 shlj. atkv.

— 396,2 samþ. með 20 shlj. atkv.

— 396,3 samþ. með 19 shlj. atkv.

— 396,4 samþ. með 20 shlj. atkv.

— 396,5 samþ. með 20 shlj. atkv.

— 396,6 samþ. með 20 shlj. atkv.

Frv., svo breytt, samþ. með 21 shlj. atkv. og afgr. til Ed.

Á 48. fundi i Ed., s. d., var frv. útbýtt eins og það var samþ. við 3. umr. i Nd. (A. 403).

Á 49. fundi i Ed., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá útbýtingu frv. — Afbrigði leyfð og samþ. með 9 shlj. atkv.

***Pétur Magnússon:** Það er náttúrlega heldur leiðinlegt, hvernig þetta mál ber að hér i þessari hv. d.; það kemur hingað fyrst síðustu daga þingsins, og það er því ekkert tækifæri til þess að láta nokkra athugun, sem gagn er

í fara fram á frv. Landbn.menn hafa mætt á fundi og rætt málið nokkuð, en um sum atriðin voru nokkuð skiptar skoðanir. Hinsvegar orkar það naumast tvímælis, að þetta er svo mikið alvörumál, að það er nauðsynlegt, að það sé gaumgæfilega athugað í báðum deildum.

Ég hefi nú ekki kvatt mér hljóðs til þess að gagnrýna þetta frv. Það er þýðingarlaust á því stigi, sem málið stendur nú á, enda þótt ég játi, að það eru nokkur ákvæði í frv., sem ég tel orka nokkurs tvímælis um; en ég skal ekki fara nánar út í það hér. En það, sem gerði það að verkum, að ég kvaddi mér hljóðs áður en endanlega yrði frá málinu gengið, var það, að ég vil beina því til hæstv. ríkisstj., hvort ekki mundi nú þegar ástæða til þess að gera frekari ráðstafanir út af þessu máli heldur en enn er búið að gera. Þetta frv., sem hér liggur fyrir, varðar eingöngu ráðstafanir til þess að hefta útbreiðslu veikinnar, og vissulega er það ein af nauðsynlegustu ráðstöfunum, sem gera þarf í þessu sambandi, en það eru vitanlega fleiri hliðar á þessu máli, sem eru fullkomlega þess verðar, að þeim sé einnig gaumur gefinn. Annarsvegar er viðhorfið til þeirra manna, sem misst hafa lífsframbærni sitt við það, að veikin hefir lagt bú þeirra í rústir, en ef til vill má segja, að það líði ekki svo langur tími þangað til þing kemur aftur saman, svo að það skipti kannske ekki svo verulegu máli, þó að þetta þing láti þá hlið málsins ekki til sín taka. Hinsvegar er svo viðhorf þess opinbera gagnvart þessum mönnum, sem hafa misst búþening sinn að miklu leyti, hvort þeir eiga að hrekjast frá búum sínum og bætast við atvinnuleysishópinn í kaupstöðunum. Atvinnuleysið vex ár frá ári, og þá kastar fyrst tölfunum, ef bændur ættu í hundraðtali að bætast við í hóp atvinnuleysingjanna.

En svo er þriðja hlið málsins, sem ég álit, að orki mjög tvímælis um, hvort þorandi sé að fresta þangað til þing kemur saman aftur, enda þótt það verði vafalaust á þessu ári, en það er sú hlið, sem að útlutningi íslensks kjöts snýr. Það hefir heyrzt, og það með góðum rökum, að nokkur ótti hafi gripið nágrannahjóðir okkar um það, að kjöt af þessu sýkta fé geti verið hættulegt til mannelis, og mér er sagt, að það sé nú þegar óheimill innflutningur á íslensku kjöti a. m. k. til eins lands.

Nú liggur það í augum uppi, að ef í Englandi kviknaði ótti út af þessu, þá yrði það til þess að leggja sauðfjarrækt Íslendinga algerlega í rústir, eða a. m. k. fara hana svo gífurlega saman, að af því stafaði beinlínis þjóðarvoði. Ég held þess vegna, að full ástæða sé til, nú þegar áður en þessu þingi lýkur, að athuga, hvort ekki þyrfti að breyta kjötmatslögnum eða gera einhverjar ráðstafanir, sem kæmu í veg fyrir, að ótti kviknaði meðal þeirra þjóða, sem kaupa okkar kjötfraðleiðslu, um það, að til þeirra væri flutt kjöt af sýktu fé. Ég get ekki hugsað mér, að þetta yrði neitt ágreiningsmál hér í þinginu. Það hljóta allir að vera sammála um, að skýlt sé að gera það, sem auðið er, til þess að koma í veg fyrir þann háska, sem okkur stafar af þessu, og þó að komið sé að

þinglausnum, er full ástæða til að athuga, hvort ekki er samt sem áður kostur á því að koma frv. þess efnis gegnum þingið, því að málið þarf ekki mjög mikinn undirbúning. Þetta er einfalt mál; það eru ekki nema 2—3 gr., sem hér kæmi til greina, að breyta þyrfti og bæta við, svo að ég vil eindregið beina því til hæstv. stj., hvort hún teldi ekki fært að taka málið upp áður en þingið verður rofið, og jafnvel þótt þingrofinu yrði með því frestað um einn dag, sýnist mér ekki í það horfandi. Þetta er svo alvarlegt mál, að það dugir ekki að sýna neina vanrækslu á neinn hátt í því.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Hv. 2. þm. Rang. minnst á þrjú atriði í sambandi við þetta frv.; eitt var það, að málið kæmi seint í hv. d., en það stafar af því, að áður en þetta frv. var gert, þyrfti að fara fram rannsókn á því sem allra síðast, hvar veikin væri, því að það reið mikið á því, að komast að því sem bezt áður en ákveðið væri, hvar girðingarnar ætti að setja, og eru þau vinnubrögð, sem þar hafa verið höfð, að minna áliti eðlileg og skynsamleg og eftir vilja þeirrar n., sem starfað hefir í þessu máli. — Um annað atriðið, að gerðar verði ráðstafanir til aðstoðar þeim mönnum, sem hafa orðið fyrir tjóni af völdum þessrar veikis, er það að segja, að stj. hefir ekki talið eðlilegt, þar sem fjárlög verða sennilega ekki afgr. á þessu þingi, að afgreiða stórkostleg fjármál áður en næsta þing kemur saman, ef þetta verður rofið. — Um síðasta atriðið, útlutning kjöts og lögin um það, er það að segja, að það er rétt hjá hv. þm., og það hefir verið nokkuð um þetta rætt; ég hefi átt tal um þetta við nokkra hv. þm., og það eru til tvær leiðir í þessu máli. Önnur er sú, að biðja með þingið, þangað til hægt er að afgr. lög um þetta, og leita þá áður umsagnar kjötútflytjenda, sem mun vera auðvelt að fá, en hin leiðin er sú, ef þingfl. geta fallizt á, að lög séu sett um þetta, að gefin verði út bráðabirgðalög eftir að húið er að rjúfa þingið, ef það liggur fyrir, að þingfl. séu sammála um þetta, svo framarlega sem umsögn kjötútflytjenda hnigur í þá átt, og mér virðist það engin frágangssök að ganga þannig frá málinu, ef það sýnir sig, sem ég er fús til að leita eftir, að þingfl. væru sammála um að gera þessa ráðstöfun.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Út af orðum hv. 2. þm. Rang. um það, að ef til vill væri ástæða til að setja sérstök lög, sem bönnuðu útlutning á kjöti af sýktu fé, vil ég segja það, að ég get fallizt á það að efni til. Það er skýlt að gera allar ráðstafanir til þess að fyrirbyggja, að ótti, sem kynni að rísa upp vegna veikinnar, yrði til þess að spilla fyrir útlutningi á íslensku kjöti. Ég hygg, að það mætti einhverstaðar finna gr. í frv., sem þetta gæti bætzt við, ef það yrði athugað milli umr., en það er rétt, sem hv. þm. segir, að þetta er atriði, sem er sjálfsagt að taka til athugunar.

Annars vil ég segja það um þetta frv. í heild sinni, að ég býst við, að ég muni ljá því stuðning hér í hv. d., en þó verð ég að segja það,

að ég er í nokkrum vafa um, að eins og frv. er úr garði gert komi það að þeim notum, sem því er ætlað og æskilegt væri. Hinsvegar geri ég ekki ráð fyrir, að á þeim skamma tíma, sem þingið á eftir að sitja, sé möguleiki á að breyta því, svo að öruggt sé, fyrst og fremst vegna þess, að maður verður að viðurkenna það, að svo mikill sem þessi voði er, þá er hitt að miklu leyti á huldun, á hvern hátt heppilegast er að reyna að stemma stigu fyrir þessu. Það er ekki mikil fjárupphæð, sem hér er um að ræða, og það telur enginn eftir, síst ég, ef það mætti verða til að afstýra þessu. En því miður verð ég að játa, að ég er ekki viss um, að þetta frv. nægi til þess. Ég hefði helzt kosið, að þetta frv. væri rýmra en það er, meira í heimildarformi fyrir stj. heldur en bein lög-ákvæðin fyrirmæli um það, hvað gera skuli. Að því er snertir ákvæði 4. gr. um girðingar má t. d. benda á það, að ekki væri óhugsandi, að aðrar girðingar væru nauðsynlegar, en ef þetta er lögbundin, verður að sjálfsögðu að hlýða því. Ég hefði álitið betra að hafa ákvæði 4. gr. í heimildarformi fyrir stj. — Fleiri atriði svipaðs eðlis mætti nefna í frv., en ég skal ekki eyða tímanum með því.

***Jón Baldvinsson:** Ég vil taka undir það, sem hæstv. atvrmh. sagði viðvíkjandi heimild handa ríkisstj. til þess að banna útflutning á kjöti frá sjálfum svæðum, ef nauðsyn krefði. Það er vafamál, hvort heppilegt væri að orða þetta þannig, því að það er alls ekki vitað nema með því móti gæfist tilefni til þess að banna útflutning á kjöti úr þeim héruðum, þar sem sýkin væri, þó að meiri hluti kjöts þaðan gæti verið jafngóður og annarsstaðar. Þess vegna væri réttara að búa út almenna heimild handa ríkisstj. til þess að banna útflutning kjöts, ef henni sýndist svo, án þess að nefna þar þau héruð, sem veikin væri í. En þetta þarf hinsvegar að athuga, og ég hugsa, að hverri ríkisstj. mundi nægja slík heimild, ef hún kæmist inn í þessi lög, og það er mjög eðlilegt að setja hana í samband við þessi lög. Það er náttúrlega ekki útilokað ennþá, að hægt sé að setja einhver heimildarlög fyrir ríkisstj. með sérstöku frv., því að ég geri ekki ráð fyrir, að um það yrðu neinar deilur, en það verður hægt að athuga milli umr., þó að búist sé við, að þingið verði rofið þá og þegar, því að ég geri ekki ráð fyrir, að þinginu ljúki svo, að þetta mál verði ekki afgr. Það verður að gera ráðstafanir í þessu efni, sem menn álíta, að komi að mestu haldi, en ég vil enn taka undir það með hæstv. atvrmh., að það væri heppilegast að hafa þetta meira í heimildarformi heldur en jafnfortakslaut eins og lögbundin ákvæði frv. En ég skil það vel, að það væri vandasamt fyrir hæstv. ríkisstj. og hæstv. landbrh. að gera ákvarðanir eftir slíkrí heimild, því að það yrðu kannske bornar fram kröfur um ýmsa hluti, sem ekki er fært að koma í framkvæmd, ef ekki er beinlínis fé fyrir hendi til þess, og ef til vill væri ekki skynsamlegt að framkvæma hér á landi, þó að háværar kröfur kynnu að koma fram um það, og mér skilst, að það hafi verið ástæðan fyrir því, að hv. landbn. hefir gert þetta svo fortakslaut. Stjórnin

verður því að bera ábyrgð á framkvæmdunum, enda hefir hún betri tök á að rannsaka, hvað helzt skuli gera, en þingnefnd eða þingið, þar sem starfstími þess mun nær á enda að þessu sinni.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 50. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Þorsteinn Þorsteinsson:** Ég ætla ekki að lengja þingfundi nú frekar venju með langri ræðu, ekki síst þar sem ég heyri, að komið sé að þinglokum, en því verður að taka eins og það kemur fyrir.

Hér liggur fyrir mál, sem hefði þurft að athuga rækilega og ekki hefði átt að fara með svo miklum hraða gegnum þingd. En gera má ráð fyrir, að ef d. ekki samþ. frv. eins og það liggur fyrir, þá verði það ekki að lögum. Þar sem svo virðist, sem frv. muni verða að lögum, vil ég geta þess, að ég er ekki að öllu leyti ánægður með þetta frv., en það þýðir ekki að taka fram sérstök atriði; þeim verður ekki breytt. Af því að breytingum verður ekki við komið, ætla ég ekki að ræða mikið um það, en ég vil geta þess, að mér þótti gott að heyra hjá hv. 2. þm. Rang., að hann vildi láta athuga, að þessi pest yrði okkur ekki til trafala á erlendum markaði, en ég hefi heyrt, að lög séu fyrir hendi, sem heimila, að reistar séu skorður við því, að nokkur hætta fylgi þessu fyrir okkur á erlendum markaði. Treysti ég því, að hæstv. ríkisstj. geri það, sem þarf, og að framkvæmdarstjóri þessara mála í samráði við hæstv. búnaðarmálaráðh. geri það, sem hægt er, til að hindra, að veikin breiðist út. Þar sem ekki er hægt að setja mjög ákvæðin lög um þetta, er því að treysta, að þau verði framkvæmd með samvirkusemi svo sem bezt þykir fara.

Mun ég greiða frv. atkv., þótt mér þyki leitt, að það þarf að fara í gegnum hv. d. með svo miklum flýti.

***Pétur Magnússon:** Ég vakti máls á því við 1. umr., hvort ekki mundi vera ástæða til að setja ákvæði um bann á útflutningi á kjöti af fé á sjálfum svæðunum, til þess að koma í veg fyrir, að ótti skapaðist í markaðslöndunum um, að sýkt eða skemmt kjöt yrði flutt á markaðinn. Þessi málaleitun mín fékk góðar undirtektir, bæði hjá hæstv. stj. og þeim hv. þm., sem til sín létu heyra við umr. Við nánari athugun hefir komið í ljós, að óþarft er að setja ný lagaákvæði um þetta, því í gildandi lögum eru ákvæði, sem gera það fært að hindra slíkan útflutning með því að setja reglugerð. Þessi ákvæði eru í l. frá 1933 um útflutning á kjöti, og gilda þau lög enn, þar sem þau voru framlengd til ársins 1938 með lögum frá þessu þingi. Í 1. gr. þessara laga er mælt svo fyrir, að ekkert kjöt megi flytja til Noregs og Englands nema með leyfi ríkisstj. Þessi heimild

nær að visu ekki nema til þessara tveggja landa, en þar sem þau kaupa mikið af kjöti okkar, virðist ekki miklu skipta, þótt þessi heimild sé bundin við þau. — Í 7. gr. sömu laga mælir svo fyrir, að nánari fyrirmæli um útflutning á kjöti geti atvrmh. sett með reglugerð. Þetta virðist vera nægileg heimild fyrir ríkisstj. til þess að setja nú reglugerð um, að kjöt af fé á sýktu svæðunum megi ekki flytja úr landi.

Ég vildi spyrjast fyrir um það hjá hæstv. ríkisstj., hvort hún mundi ekki treysta sér til að setja slíka reglugerð sem fyrst. Ég álit skynsamlegra, að við verðum á undan viðskiptavinum okkar með það, og það mun styrkja aðstöðu okkar, ef við tökum þetta upp hjá sjálfum okkur, að setja í lög okkar ákvæði, sem komi í veg fyrir, að kaupendurnir eigi nokkuð á hættu, ef það skyldi koma í ljós, að þeir vildu tryggja sig gegn slíku á einhvern hátt, og sú spá mín mun rætast, að við styrkjum bezt okkar aðstöðu með því að byrja á þessu nú þegar.

Ef ég fæ yfirlýsingu um það frá hæstv. stj., að hún muni setja slíka reglugerð nú þegar, mun ég láta mér það nægja, og sé þá ekki ástæða til að koma fram með breyt. við frv.

***Atvrmh. (Haraldur Guðmundsson):** Það eru aðeins örfá orð í sambandi við það, sem hv. 2. þm. Rang. drap á, að ástæða geti verið til að setja ákvæði í frv., sem hér liggur fyrir, um hann gegn útflutningi á kjöti af sýktu fé. Í 1. frá 1933 hefir komið fram, að er heimild til að hanna útflutning á kjöti til Noregs og Englands. Að visu nær heimildin ekki nema til þessara tveggja landa, en lítið af kjöti er selt til annara landa. Hvort ástæða er talin til að setja slíka reglugerð nú þegar, get ég ekki upplýst, því samkv. 1. frá 1933 er það landbúnaðarráðh., sem hefir heimild til að setja slíka reglug. Hinsvegar gæti ég vel sætt mig við það, að slík reglugerð yrði sett, en þó virðist mér athugandi, hvort ekki er varhugavert að vekja athygli viðskiptalanda á því með setningu hennar, að þarna sé einhver hætta á ferðum.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég þarf ekki að endurtaka það, sem hæstv atvrmh. er búinn að segja. Ég hefi athugað þetta mál milli funda, og skoðun þingflokka mun vera sú, að að ýmsu leyti geti það verið varhugavert að vekja athygli kaupendanna með því að setja lög um þetta nú á Alþ. En ég mun athuga þetta mál í samráði við kjötútflytjendur og síðan setja reglugerð samkv. því, ef við teljum rétt að gera svo, og ef við getum fengið samþykki þingflokka þess fyrir þeim skilningi á lögum, sem með þarf, og virðist ekki ástæða til að ætla, að fyrirstaða verði um það.

Þorsteinn Þorsteinsson: Áður en gengið er til atkv. vil ég benda á villu, sem komið hefir inn í frv. eftir að því var breytt af n. Í 4. gr. frv. stendur a—f lið, en samkv. breyt. hefir f-liður fallið niður. E. t. v. mætti leiðrétta þetta áður en atkvgr. fer fram, eða skoða það sem prentvillu.

***Pétur Magnússon:** Hæstv. ráðh. var að tala um það, að hann myndi setja reglugerð um hann gegn útflutningi á sýktu kjöti, ef samþykki þingflokka næðist til að leggja mætti þann skilning í lög. Mér finnst, að ekki þurfi að leita samþykkis þingflokka um skilning eða skýringar á ákvæðum laganna. Svo framarlega sem kjöt er flutt út til þessara tveggja landa, þá er ráðh. heimilt að setja reglugerð í því efni. Það er auðsjáanlega í samræmi við tilgang laganna, bæði þessara laga og kjötlaganna. Ég verð að segja, að ég var ekki fullkomlega ánægður með þetta svar hæstv. ráðh. Hann gaf það í skyn, að hann myndi setja reglugerðina, en þó dró hann það við sig. En ég treysti því, að það sé ekki af því, að hann leggi ekki þann skilning í lög, að honum sé það ekki heimilt, og einnig treysti ég því, að hann geri allar þær ráðstafanir, sem gera þarf, og sætti ég mig við þetta svar hans.

***Jón Baldvinsson:** Það var út af orðum hv. 2. þm. Rang., að mér finnst nauðsynlegt að geta þess út af því umtali, sem orðið hefir um lög frá 1933, að þau voru ekki sett með það fyrir augum að setja varnir gegn borgfirzku sauðfjarveikinni, svo að mér finnst, að þetta sé nauðsynlegt, þegar á að fara að nota 1. í öðrum tilgangi heldur en þau voru sett. Og ég held, að það hefði verið mjög varasamt að beita þessum 1., ef þetta umtal hefði ekki farið fram.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 11 shlj. atkv.

2.—21. gr. samþ. með 12 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Fr. vísad til 3. umr. með 11 shlj. atkv.

Á 51. fundi í Ed., s. d., var frv. tekið til 3. umr. Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv. Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Fr. samþ. með 12 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 421).

40. Kosningar til Alþingis.

Á 43. fundi í Ed., 17. apríl, var útbýtt:

Fr. til 1. um breyt. á l. nr. 18 25. jan. 1934, um kosningar til Alþingis (bmfrv., A. 364).

Á 45. fundi í Ed., 19. apríl, var frv. tekið til 1. umr.

Frsm. (Sigurjón Á. Ólafsson): Þetta frv. er borið fram samkv. ósk hæstv. dómsmálaráðh. og er um það, að heimilt sé að kjósa til Alþingis á komanda sumri eftir kjörskrár þeim, sem samdar voru í febrúar s. l., þótt þær kosningar fari fram áður en kjörskrárnar eru komnar í gildi samkv. kosningalögum. — Annars er frv. þetta svo stutt og ljóst, að það þarf

engra sérstakra skýringa, enda hygg ég, að frv. sé flutt með samkomulagi við alla flokka þingsins.

ATKVGR.

Fr. vísað til 2. umr. með 9 shlj. atkv.

Á 46. fundi i Ed., s. d., var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 12 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 12 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 10 shlj. atkv.

Fyrirsögn umr. án atkvgr.

Fr. vísað til 3. umr. með 10 shlj. atkv.

Á 47. fundi i Ed., s. d., var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Pétur Magnússon:** Því verður vitanlega ekki neitað, að það fer betur á því, og það er á ýmsan hátt heppilegra, að kosningar fari fram eftir nýjustu kjörskrá, sem samin hefir verið. Þess vegna er það í raun og veru eðlilegt, þar sem fyrirsjáanlegt er, að kosningar muni verða næsta vor, að lagt sé til, að gerð sé sú breyt., sem farið er fram á í þessu frv. Hinsvegar get ég ekki neitað því, að mér finnst það óviðfelldið frá laga-teknið sjónarmiði að láta gildistöku kjörskrár fara eftir því, hvort kosningar fari fram eða ekki. Eins og frv. á þskj. 364 er orðað, er augljóst, að kosningar fara jafnan fram eftir hinni nýju kjörskrá, ef kosningar fara ekki fyrr fram á árinu en 15. júní. En ef maður á annað borð telur rétt að haga því þannig, sýnist mér eðlilegra að breyta gildistöku kjörskrár en að fara þessa leið, sem hér er lagt til, þannig að gildistakan færast fram um eina viku. Ég vildi því leyfa mér að flytja hér brtt. við 1. gr. frv. um, að hún verði orðuð þannig, að í stað orðanna „23. júní það ár til 22. júní næsta ár á eftir“ í 14. gr. laganna komi: 15. júní það ár til 14. júní næsta ár á eftir, — og því slegið föstu í eitt skipti fyrir öll, að gildistaka hinnar nýju kjörskrár verði 15. júní. — Ég skal ekki neita því, að það er ofurlítið ósamræmi í þessu við 1. sjálf, sem gera ráð fyrir, að kosningar geti ekki farið fram fyrr en 23. júní, en þetta er ósamræmi, sem hefir ekki neina praktiska þýðingu. Ég vildi því afhenda hæstv. forseta þessa brtt. og skal geta þess, að hún er borin fram eftir viðtali við ráðh. og með samþykki þeirra.

***Forseti (Eárna):** Mér hefir borizt svofelld brtt.: [sjá þskj. 386]. Þessi brtt., er of seint fram komin og auk þess skrifl., og þarf því að veita tvenn afbrigði frá þingsköpum til þess að hún megi koma hér til greina.

ATKVGR.

Afbrigðin leyfð og samþ. með 10 shlj. atkv.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Ég hefi ekki getað athugað þetta mál svo vel sem skyldi, en ég geri ráð fyrir, að flm. brtt. hafi athugað, hvort þetta rekist ekki á við einhver önnur ákvæði laganna. Ég þori ekkert um það að segja, en mér skilst, að í brtt. felist ekki annað en það, að gildistaka kjörskrárna færast fram til 15. júní frá því, sem nú er, en ef ég man rétt, ákveða lögin, að kosningar skuli fara fram síðasta sunnudag í júní.

***Pétur Magnússon:** Ég verð að játa, að ég hefi ekki haft nógan tíma til þess að rannsaka, hvort þetta rekist á önnur ákvæði laganna, en ég hefi talað við hæstv. fjmrh. um þetta, sem er allra manna kunnugastur kosningalög-unum, og fullyrðir hann, að svo muni ekki vera. En hv. 1. þm. Skagf. var að benda mér á það núna, hvort þetta gæti ekki haft þau áhrif, að það þyrfti alltaf að stytta frestina, eins og heimilað er í 2. gr. frv. Ég verð að játa, að í fljótu bragði get ég ekki séð það, en vel má vera, að hér komi fram einhverjir ágallar. Það er vitanlega dálítið erfitt að átta sig á þessu á svipstundu, því að hér er um stóran lagabálk að ræða.

***Magnús Guðmundsson:** Ég vildi leggja til, að þessari umr. yrði frestað til morguns. Ég get ekki séð, hvað hér liggur á, því að þetta er ekkert ágreiningsmál. Ég lit svo á í fljótu bragði, að þessi breyt. hafi í för með sér styttingu á frestum fyrir kosningar. Ég skal viðurkenna, að ég hefi ekki athugað þetta vel, en ég hygg, að svo muni vera. — Það er ekki nein nauðsyn að taka þetta mál fyrir í dag. Það er enn eftir mál í Nd., sem verður að takast fyrir hér í Ed., og ef það mál getur komið fyrir hér í Ed., þá ætti þetta mál eins að geta komið fyrir í Nd.

***Forseti (Eárna):** Mér hafði skilizt, að samkomulag hefði verið um þetta mál, en nú heyrir ég, að menn kunni að þurfa að athuga málið dálítið nánar. Ég er þess vegna fús til þess að taka málið af dagskrá og fresta umr., og geri það hér með.

Umr. frestað.

Á 48. fundi i Ed., 20. apríl, var fram haldið 3. umr. um frv. (A. 364, 386).

***Pétur Magnússon:** Hv. 1. þm. Skagf. benti mér á það í gær, að ef þessi brtt., sem ég flutti hér við frv. í gær, yrði samþ., þá mundi það leiða til þess, að það þyrfti jafnan að stytta frestina, sem um ræðir í 19. gr. Ég hefi ekki haft tíma til að athuga þetta síðan og vil því ekki eiga á hættu, að til þess þurfi að koma, og sé ég mér þess vegna ekki fært annað en að taka brtt. aftur. Ef þetta er ekki rétt, þá býst ég við, að hægt verði að breyta þessu í hv. Nd., vinnist tími til að athuga það þar, og þar sem enginn ágreiningur er um málið, mætti senda það hingað til d. aftur og samþ. hér við eina umr. síðar í dag.

ATKVGR.

Brtt. 386 tekin aftur.

Frv. samþ. með 9 shlj. atkv. og afgr. til Nd.

Á 44. fundi í Nd., s. d., skýrði forseti frá, að sér hefði horizt frv. frá Ed., eftir 3. umr. þar (A. 364).

Á 45. fundi í Nd., s. d., var frv. tekið til 1. umr.

Of skammt var liðið frá 3. umr. í Ed. — Afbrigði leyfð og samþ. með 22 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. vísað til 2. umr. með 24 shlj. atkv.

Á 46. fundi í Nd., s. d., var frv. tekið til 2. umr.

Of skammt var liðið frá 1. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 24 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

1. gr. samþ. með 24 shlj. atkv.

2.—3. gr. samþ. með 23 shlj. atkv.

Fyrirsögn samþ. án atkvgr.

Frv. vísað til 3. umr. með 24 shlj. atkv.

Á 47. fundi í Nd., s. d., var frv. tekið til 3. umr.

Of skammt var liðið frá 2. umr. — Afbrigði leyfð og samþ. með 23 shlj. atkv.

Enginn tók til máls.

ATKVGR.

Frv. samþ. með 24 shlj. atkv. og afgr. sem lög frá Alþingi (A. 422).

Önnur mál.

I. Sætaskipun í sameinuðu þingi.

Á 7. fundi í Sp., 16. marz, áður en gengið væri til dagskrár, mælti

Einar Árnason: Það er út af þingsköpum, að ég tek hér til máls. Ég vildi snúa mér til hæstv. forseta og spyrja hann um það, hverja skipun hann hyggi rétt að hafa um sæti hér í salnum á fundum Sp. Það hafa komið til mín nokkrir Ed.-menn og borið sig upp undan því, að þeir hafi verið á hraki með sæti á undanförunum fundum sameinaðs Alb. Það hefir verið svo á undanförunum þingum, að Ed.-menn hafa talið sig eiga sætin í innri skeifunni, þar sem sætin eru ekki tölusett, vegna þess að tölusettu sætin í ytri hringnum ættu Nd.-menn. Það ber við, að vissir Nd.-menn taki þessi sæti Ed.-manna og telji sér föst sæti. Ég vildi því mega fara fram á það við hæstv. forseta, að hann skipi svo til um sæti hér á fundum Sp., að Ed.-menn mættu óhindraðir ganga að sætunum í innri skeifunni hér í salnum.

***Forseti (JBald):** Það, sem hv. 2. þm. Eyf. fer fram á, er það, að Ed.-menn geti haft viss sæti í þingsalnum, þegar fundir eru haldnir í Sp. Nú mun það hafa verið svo, að á fundum Nd. hafi verið úthlutað sætum eins og gert er ráð fyrir í þingsköpum. Ætla ég, að flestir, ef ekki allir Nd.-menn hafi hlotið tölusett sæti. Ég sé það í gerðabók Nd., að á fyrsta fundi d. í vetur, hinn 15. febr. síðastl., hefir verið hlutað um sæti.

Nú er svo í þingsköpum ákveðið og vitanlega til þess ætlazt, að þm. hafi þau sæti, sem þeir hljóta við drátt á sætum, en líka getur verið, að þeir geti komið sér saman um að sitja öðruvísi, ef þingflokkarnir koma sér saman um það að skipa sér í sæti eftir flokkum.

Ég vildi því beina þeirri fyrirspurn til hv. 1. þm. Árn., forseta Nd., hvort honum sé kunnugt um það, hvort nokkur önnur skipun hafi verið gerð á sætum en fundargerð Nd. frá 15. febr. síðastl. skýrir frá, því að heimilt er samkv. 7. gr. þingskapa, að þingflokkar skipi sér í sæti eftir flokkum.

***Jörundur Brynjólfsson:** Út af þessari fyrirspurn hæstv. forseta vil ég geta þess, að því mun hafa verið hreyft af hálfu nokkurra þm. Nd. að fá samkomulag um sætaskipun innan d. eftir flokkum. Ég hygg, að það hafi ekki orðið

fyrir þá sök, að dregið var um sæti í d. Mér er ekki kunnugt um, að nein breyting hafi þar á orðið.

Ég hefi að visu veitt því athygli, að menn hafa stöku sinnum setzt í önnur sæti í Nd. en þeir drógu, og hefir ekki verið um slíkt fengizt. Ég held, að ég geti svo ekki upplýst fleira í þessu efni.

***Stefán Jóh. Stefánsson:** Það mun hafa tiðk-
azt hér á Alb., að ekki hafi alltaf verið farið eftir þeim sætanúmerum, sem þm. hafa dregið í upphafi hvers þings. Ég veit ekki betur en að forseti Nd. hafi látið það óatalið, þó að menn kæmu sér saman um að sitja á aðra lund en gerðabók segir til. Svo hefir það einnig orðið að þessu sinni, að við nokkrir þm. í Nd. höfum tekið okkar sæti í innri skeifunni, af því að ekkert samkomulag varð milli þingflokka um sætaskipun; við höfum setið um nokkurt skeið í sætunum hér í innri skeifunni og talað þaðan, án þess að því væri fundið af hæstv. forseta.

Ef á annað borð á að fara að koma nýrri skipun á þessa hluti, finnst mér, að hæstv. forsetar, hvor í sinni d., ættu að heimta það, að hver þm. sæti í því sæti, sem hann hefir dregið í upphafi, og að menn tækju sér það sæti, sem þeir helzt vildu, ef þm. hefði ekki sérstaklega dregið það sæti. Það kann að vera, að það sé helmingur hv. Nd.-manna eða rösklega það, sem situr í þeim sætum, sem þeir hafa dregið, en ég ætla, að allt að því jafnmargir sitji í öðrum sætum en gerðabók segir til um.

Meðan það er talið frjálst af forseta Nd. a. m. k., höfum við tekið okkur sæti í innri skeifunni og sjáum ekki ástæðu til að vikja úr þeim sætum, þar sem enginn virðist eiga sérstakt tilkall til þeirra samkv. drætti eftir þingsköpum.

Einar Árnason: Ég ætla ekkert að blanda mér inn í það, með hverjum hætti menn skipa sér í sæti á fundum Nd. Það er aðeins út af sætum í Sp., sem ég er að ræða málið. Það þarf ekki að fara í grafgötur um, að þingsköp ætlast svo til, að menn dragi númer og hljóti sæti eftir því á deildafundum. Nú er það vitað, að í þessum sal eru engin sæti tölusett nema á ytri skeifunni, og því hefir ekki farið fram dráttur um önnur sæti en þau, sem eru í ytri skeifunni. Það er ekki þægilegt fyrir Ed.-menn, þegar þeir koma á fundi í Sp., að vita ekki til þess, að þeir hafi leyfi til að setjast í nein númerað sæti hér í

d., af því að Nd.-menn einir eigi rétt á þeim sætum.

Ég vil aðeins taka það fram, að ég læt mig það engu skipta, hvornig menn skipa sér í sæti á fundum Nd., en ég krefst þess, að Ed.-menn geti óáreittir fengið sæti í innri skeifunni, þar sem þeir hafa óátalið haft sæti á undanföllum þingum.

***Hannes Jónsson:** Mér finnst það eiginlega hálfhastarlegt gagnvart Nd.-mönnum, ef hér á Alp. á að fara að leika upp gömlu almennu sveitarfundina, þar sem ráðstafað var þurfalingum hreppsins. Ég verð að segja það, að ég get fundið til með þessum hrakningamönnum, sem hingað koma á sameinað Alþingi og vita ekki, hvar þeir eiga höfði sínu að halla. — Ég hefi áður hér í þinginu, þó ekki hafi það verið að þessu sinni, hreyft nokkrum mótmælum gegn því, að þm. töluðu úr öðrum sætum en þeim bæri; og í það skipti var tekið tillit til þess af hæstv. forseta, svo að hlutaðeigandi ræðumaður talaði þá úr ræðustól.

Ef ekki er hægt að fá þetta í viðunandi horf, finnst mér ekki annað ráð vænna en að hæstv. forseti stilli svo til, að á þá menn, sem ekki rata í sæti sín, verði lindur miði, sem tala sætis þeirra stæði á. Það gæti þá verið fyrsta verk þingsveinanna að koma þessum óskilagemlingum á sinn rétta bás.

***Héðinn Valdimarsson:** Út af því, sem hv. 2. þm. Eyf. sagði um sætaskipun hér í þinginu, vil ég geta þess, sem ég veit, að öllum hv. þm. er kunnugt, að á haustþinginu 1934, hyggt ég að það hafi verið, sátum við 5 þm. í innri skeifunni hinumegin án þess að nokkrum hafi dottið í hug að amast við því. Það er fyrst nú, þegar hv. þm. kemur til með að sitja við hliðina á okkur, að hann fer að amast við þessu. Það er því ný regla, en ekki gömul, sem hv. þm. talar um.

Ég vil benda á það, eins og hv. 1. landsk. hefir gert, að hv. Ed.-menn hafa ekki dregið sér nein sæti, og þó að hv. 2. þm. Eyf. vilji eigna sér þetta sæti, hvað mundi hann þá gera, ef einhver annar Ed.-maður vildi einmitt líka hafa það sæti, sem hann situr í? Ætli hann mundi ekki segja, að hann sæti kyrr?

Ég vil loks benda á, að það er allt að því helmingur þeirra þm., sem hafa dregið sér sæti, sem ekki sitja í þeim sætum, sem þeir hafa dregið, heldur hafa hér farið fram frjáls verzlunarviðskipti meðal þm. án þess að forseti hafi skipt sér af því. — Ég veit því ekki, hvers vegna hv. Ed.-menn ættu frekar að sitja í þessum sætum í innri skeifunni, þá sjaldan þeir koma hingað.

***Magnús Jónsson:** Ég vil eindregið itreka til-mæli forseta okkar Ed.-manna um það, að okkur verði tafarlaust séð fyrir sætum, þegar við komum hingað, ekki í neina heimsókn til hv. Nd.-manna, heldur á fundi í Sp. í þessum sal, sem hv. Nd. heldur fundi sína í. Eftir 7. gr. þingskapa á að hluta um sæti; það er því augljóst, að dm. geta ekki átt rétt til annara sæta en þeirra, sem númeruð eru. Það hefir tíðkæzt, að þm. hafi verlað með sæti sín. Látum það vera, en þar

fyrir er það óhæfilegt, að menn geti „selt“ sæti, sem þeir hafa ekki dregið. Það hefir enginn maður hér í hv. Nd. getað dregið sætin í innri skeifunni, þar sem þau eru ónúmeruð.

Mér finnst eðlilega lausnin á þessu máli vera sú, að hæstv. forseti láti hlutast til um það, að sett verði númer á þessi sæti í innri skeifunni, sem svari til númera í sal Ed., og hver þm. eigi sæti hér við tilsvarendi númer, sem hann situr við í Ed. — Hitt mun öllum vera ljóst, að það nær engri átt, að þegar komið er á fund í Sp., þá hafi þeir, sem af hendingu koma úr öðrum sal, engin föst sæti til að hafast við í. — Það verður að komast að friðsamlegri lausn á málinu; það er óviðunandi, ef við þm. verðum hér að hafa þann hátt landnámsmanna að þurfa að berjast til landa.

Á sama fundi, að lokinni dagskrá, mælti

forseti (JBald): Út af máli, sem rætt var um í upphafi fundarins, viðvíkjandi hlutun sæta í þingsölum og sætaskipun fyrir Ed.-þm. í Sp., vil ég að svo komnu máli bera fram þau tilmæli til hv. þm. úr Nd., að þeir, er þeir taka sér sæti á fundum í Sp., sitji þar, sem þeir hafa hlotið sæti í Nd. við úthlutun eða verzlun með sæti, til þess að það geti haldið, að Ed.-þm. fái þau sæti, sem þá eru afgangs, þegar búið er að hluta um sæti í Nd. (og verzla með þau).

II. Afgreiðsla þingmála.

Á 18. fundi í Ed., 10. marz, mælti

forseti (SÁÓ): Þar sem 8 hv. þm. Ed. hafa tilkynnt veikindaforföll, er ekki hægt að halda lögmætan þingfund í dag í þessari hv. d. Verða því þau 2 mál, sem á dagskrá eru, tekin af dagskrá, sem eru: Frv. til l. um breyt. á 10. gr. tilsk. um fjárforráð ómyndugra o. s. frv., 20. mál, og frv. til l. um breyt. á l. nr. 44 23. júní 1932, um skipun læknishéraða, verksvið land-læknis og störf héraðslækna, 60. mál. Segi ég svo þessum fundi slitið — svo langur sem hann var.

Á 18. fundi í Nd., s. d., mælti

forseti (JörB): Það er séð, að þingfundum verður ekki haldið áfram sökum sjúkleika, nefndastörf geta ekki farið fram nema að litlu leyti og ekki er unnt að fá þingskjöl prentuð. Þar sem þannig er ástætt um heilsufar manna bæði á þingi og utan þings, sé ég ekki til neins að tilkynna dagskrá nú. Næsti fundur verður boðaður með dagskrá.

Á 30. fundi í Ed., 2. apríl, að lokinni dagskrá, mælti

forseti (Einar Árnason): Ég vil vekja athygli á því, að það er oft hér á fundum ákaflega mikill

umgangur og klišur. Ég skal þó taka fram, að hv. dm. eiga alls ekki meiri sök á þessu en utandeildarmenn. Þessi salur er þröngur og á honum eru 6 dyr, og það er oft á fundum, að verið er að ganga um allar dyrnar, og ýmsir ganga þannig um, að alltaf eru hurðaskellir, og það er beinlínis komið hingað til þess að hafa samtöl á milli manna, meðan verið er að halda ræður, og talsvert hefir verið um það, að óviðkomandi menn hafa verið látnir ganga hér í gegnum d. og inn í herbergi hér til hlíðar. Ég vil óska, að þetta verði ekki gert á meðan á fundum stendur. Ég mun færa í tal við hæstv. forseta Nd., að hér verði framvegis meiri vinnufriður en hingað til hefir verið.

Ég vil enn fremur vekja athygli á því, að það hafa legið nokkur frv. fyrir n. þessarar d., sem hafa ekki komið frá þeim enn. Ég hefi hugsað mér að taka eitthvað af þessum frv. á dagskrá eftir næstu helgi. Ég skal nefna nokkur mál. Það er frv. um varnir gegn útbreiðslu sauðfjárveiki, frv. um mjólkurvinnslustöð, frv. um klaksjóð, frv. um húsmæðrafræðslu, frv. um sauðfjárbaðanir og frv. um ráðstafanir vegna búfjársjúkdóma. Ég vil vekja athygli hv. þdm. á því, að ég mun taka þessi mál á dagskrá í næstu viku.

Á 35. fundi í Nd., 10. apríl, utan dagskrár, mælti

*Gísli Guðmundsson: Ég vildi leyfa mér að spyrjast fyrir um það, hvað liði afgreiðslu tveggja mála, sem ég hefi flutt hér, frv. til l. um Raufarhafnarlæknishérað og frv. til l. um byggingarsamvinnufélög. Hinu fyrra var útbýtt l. marz og vísað til n. 4. marz, en hinu var vísað til n. 15. marz. Nál. hefir ekki verið útbýtt um þessi mál, og ég vildi leyfa mér að spyrjast fyrir, hvað liði afgreiðslu þeirra í hv. n.

*Stefán Jóh. Stefánsson: Af því að form. allshn. er ekki við, þá get ég gefið þær upplýsingar, að frv. hv. þm. um Raufarhafnarlæknishérað var sent landlækni til umsagnar, en umsögn frá honum hefir ekki borizt enn. Um hitt frv. er það að segja, að það hefir ekki unnizt tími til þess enn í n. að afgr. það út úr henni.

*Gísli Guðmundsson: Ég vil bara vonast eftir því, að allshn. reyni að afgr. þessi mál, og sérstaklega ýta á eftir landlækni með sína umsögn, enda er svo langt síðan það kom fram, að það væri full ástæða til, að nál. væri um það komið.

Á 37. fundi í Nd., 13. apríl, utan dagskrár, mælti

Páll Zóphóníasson: Herra forseti! Mig langar til að spyrjast fyrir um nokkur mál. — 19. marz var hér í hv. d. vísað til fjhn. frv. til l. um fasteignamat. Ég hygg, að það sé frv., sem ekki þurfi samninga um á milli neinna sérstakra flokka á Alp. og sé því hægt að vinna að afgreiðslu þess án tafar. Þess vegna finnst mér tímunn, sem málið er búið að vera í n., orðinn nokkuð langur, og vildi ég mælast til þess, að

Alpt. 1937. B. (51. löggjafarþing).

hæstv. forseti stillti svo til, að málið kæmi hið allra fyrsta frá n. og til umr.

Þann 31. marz var vísað til sjútvn. — eftir að bæði ég sem form. iðnn. og hv. þm. Hafnf. sem ritari hennar höfðum gefið samþykki um það — frv. til l. um einkaleyfi til þess að kemba og spinna hamp hér á landi. Það var tekið fram bæði af hv. þm. Hafnf. og mér, að það samþykki væri gefið í fullu trausti þess, að n. svæfi ekki á malinu óhæfilega lengi. Nú er kominn 13. apríl, og enn er málið ekki komið frá n. Ef það er meiningin hjá hv. sjútvn. að halda malinu hjá sér, þá skora ég á hæstv. forseta að taka málið á dagskrá, hvort sem það kemur frá n. eða ekki.

2. apríl fór enn fremur til fjhn. lítið frv. um skipting fasteignaveðslána. Þetta frv., þó lítið sé, hefir ákaflega mikla þýðingu fyrir nokkra menn í þjóðfélaginu, sem eru að reisa sér nýbýli og komast í strand með að reisa þau, ef þetta frv. verður ekki samþ. Þeir þurfa að fá skipt lánum. en geta það ekki, nema þessi l. verði samþ. Mér finnst nú, með tilliti til þess, hvað þetta mál er einfalt og sjálfsagt, þá sé óhætt að fara að kalla eftir því frá n.

Ég vil skora á hæstv. forseta að ýta á eftir því, að nál. komi um þessi mál, og taka frv. um hampspunaeynkaleyfið á dagskrá, ef það kemur ekki í dag eða á morgun frá sjútvn.

Forseti (JörB): Ég mun verða við þeim tilmælum hv. 2. þm. N.-M. að kynna mér, hvernig ástati er um afgreiðslu þessara mála í nefndum. En að svo komnu get ég ekki lofað meira.

*Gísli Guðmundsson: Ég ætla aðeins að minna hér á tvö mál, sem ég gerði um fyrirspurn til allshn. þessarar d. fyrir stuttu og ekki hefir enn bólað á frá þeirri hv. n. Annarsvegar frv. til l. um Raufarhafnarlæknishérað, sem útbýtt var l. marz hér í d. og var vísað til þessarar n. 4. marz, og í öðru lagi frv. til l. um byggingarsamvinnufélög, sem útbýtt var hér í d. 6. marz, en vísað var til þessarar n. 15. marz.

Ég spurðist nýlega fyrir um þessi mál hér í d., en hefi samt ekki orðið þess var, að síðan hafi allshn. skilað álitum um þau. Ég vil mælast til þess við hæstv. forseta, að hann hlutist til um, að n. afgr. þessi mál frá sér með því að skila álitum um þau.

Forseti (JörB): Ég vil verða við tilmælum hv. þm. N.-P. um að vita, hvernig ástatt er með afgreiðslu þessara mála hjá allshn.

III. Minning Hálfðanar Guðjónssonar.

Á 17. fundi í Nd., 9. marz, áður en gengið væri til dagskrár, mælti

forseti (JörB): Áður en tekið verður til fundarstarfa, vil ég nokkrum orðum minnst nýlátins merkismanns, sem eitt sinn var þingmaður og átti þá sæti hér í neðri deild. Sá maður er Hálf-

Minning Hálfðanar Guðjónssonar. — Kosningar. — Starfsmenn þingsins.

dan Guðjónsson vígslubiskup, sem andaðist í sjúkrahúsinu á Sauðárkróki síðastl. sunnudag, 7. þ. m., eftir uppskurð.

Hálfðan Guðjónsson fæddist í Flatey á Breiðafirði 23. maí 1863, var sonur síra Guðjóns Hálfðanarsonar, er þar var þá prestur, en síðast að Saurbæ í Eyjafirði, og konu hans Sigríðar Stefársdóttur prests Stephensens. Hann útskrifaðist úr latínuskólanum í Reykjavík 1884 og úr prestaskólanum tveim árum síðar, 1886. Sama ár vígðist hann prestur að Goðdölum í Skagafirði og ljónaði því embætti til vorsins 1894. Þá tók hann við Breiðabólstaðarprestakalli í Vesturhópi, er hann hafði fengið veitingu fyrir árið áður, og sat þar í 20 ár, til vorsins 1914. Þá var honum veitt Reynistaðarklaustursprestakall í Skagafirði. Fluttist hann þá á Sauðárkrók og átti þar heima síðan. Honum var veitt lausn frá embætti á miðju ári 1934. Í Húnavatnsprófastsdæmi var hann prófastur 1907—1914 og í Skagafjarðarprófastsdæmi 1919—1934. Árið 1927 var hann kjörinn vígslubiskup í Hólastifti hinu forna og vígður biskupsvígslu á Hólum 1928. Það embætti hafði hann á hendi til dauðadags. Auk þess hlóðust á hann ýms trúnaðarstörf í héraðsþarfir og sveitar, svo sem hreppsnefndar-, sýslunefndar-, skólaneftndar- og sáttanefndarstörf, eins og títt er um vel metna presta. Hann átti sæti á Alþingi á þingunum 1909 og 1911, var þá 1. þm. Húnvetninga.

Auk embættisstarfa og annara skyldustarfa hafði síra Hálfðan á hendi um alllangt skeið kennslu á vetrum. Þjó hann þá marga námsmenn undir nám í latínuskólanum og þótti einkar góður kennari. Ýmsir þessara námsveina hans gengu beint frá honum inn í 2. og 3. bekk skólans, og einn þeirra las hjá honum 4., 5. og 6. bekk.

Síra Hálfðan þótti hinn mesti ágætismaður, skapfastur og geðríkur, en stillti þó skap sitt vel, góður klerkur og virðulegur, hjálpsamur og hollráður og naut jafnan mikils trausts sóknarmanna sinna, héraðsbúa og stéttarbræðra.

Ég vil biðja háttv. deildarmenn að votta minningu þessa látna merkismanns virðingu sína með því að rísa úr sætum sínum.

[Allir þm. stóðu upp.]

IV. Kosningar.

1. Rannsóknarnefnd verkefna fyrir unga menn.

Á 44. fundi í Nd., 20. apríl, var tekin til meðferðar

kosning 3 manna nefndar, að viðhafðri hlutfallskosningu, samkv. þingsályktun, sem samþykkt var á fundi Nd. 17. apríl, um rannsókn verkefna fyrir unga menn (A. 363).

Fram komu 3 listar, A, B og C, með samtals nöfnum 3 manna, eða jafnmargra og kjósa skyldi. Lýsti forseti þá menn rétt kjörna án atkvgr., en þeir voru þessir:

Sigurvín Einarsson kennari (af A-lista),

Vilhjálmur S. Vilhjálmsson blaðamaður (af B-lista),

Gunnar Thoroddsen alþm. (af C-lista).

2. Millipinganeftnd í bankamálum.

Á 14. fundi í Sp., 20. apríl, var tekin til meðferðar

kosning 5 manna nefndar með hlutfallskosningu samkv. þingsályktun, er samþykkt var í Sp. 20. apríl, um skipun millipinganeftndar til að endurskoða bankalöggjöf landsins o. fl. (A. 417).

Fram komu 3 listar, A, B og C, er á voru samtals jafnmörg nöfn og menn skyldi kjósa í nefndina. Samkv. því lýsti forseti yfir, að rétt væru kjörnir án atkvgr.:

Af A-lista: Bernharð Stefánsson alþm.,

Þórir Steinþórsson bóndi.

— B-lista: Magnús Guðmundsson alþm.,

Gísli Sveinsson alþm.

— C-lista: Ásgeir Ásgeirsson alþm.

V. Starfsmenn þingsins.

Á 2. fundi í Sp., 16. febr., skýrði forseti frá, að ráðnir væru af forsetum öllum í sameiningu þessir starfsmenn við þingið:

Skrifstofan og prófarkalestur:

Svanhildur Þorsteinsdóttir, Theodóra Thoroddsen, Björgvin Magnússon.

Skjalavargla:

Andrés Eyjólfsson.

Lestrarsalsgæsla:

Petrína Jónsdóttir, Guðrún Magnúsdóttir, sinn hálfan daginn hvor.

Innanþingsskriftir:

Teknir strax: Helgi Tryggvason, Hæraldur Matthíasson, Kristinn Sigmundsson, Jóhann Hjörleifsson, Guðrún Sigurðardóttir, Ólafur Tryggvason, Magnús Ásgeirsson, Björn Franzson, Björn Haraldsson, Ólafur H. Kristjánsson, Hermann Guðbrandsson, Kristján Thorlacius, Jón J. Símonarson, Ólafur A. Pálsson.

Teknir síðar eftir þörfum: Gissur Brynjólfsson, Sigríður Stefánsdóttir, Ármann Pétursson.

Dyra- og pallavargla:

Jón Bjarnason, Sigurður Marteinsson, Hjalmtýr Sigurðsson, Ágúst Jóhannsson, Kristján Tryggvason.

Simavargla:

Ingibjörg Pétursdóttir, Katrín Pálsdóttir, sinn hálfan daginn hvor.

Fatagæsla:

Ragna Þorvarðsdóttir, Vigdís Torfadóttir, Hulda Runólfssdóttir.

Þingsveinastörf:

Ólafur H. Flygenring, Lárus Björnsson, Björn Ólafsson, Árni Waag, Sigurður Gunnarsson, Ríkarður J. Jónsson, Steinþór Jónsson.

VI. Þingrof.

Á 14. fundi í Sp., 20. apríl, að lokinni dagskrá, mælti

***Ólafur Thors:** Ég býst við því, að ég geti farið nærri um, hvað það er, sem hæstv. forsrh. ætlar að segja hér á eftir mér, þ. e. a. s., flytja boðskap um, að þing sé rofið. En vegna þeirra yfirlýsinga, sem fram hafa komið við umr. hér á Alþingi undanfarna daga hvað eftir annað, og með sérstakri hlíðsjón af þeirri yfirlýsingu, sem hæstv. atvmrh. gaf síðastl. föstudag við útvarpsnumr. um frv. til l. um ýmsar ráðstafanir til viðreisnar sjávarútveginum, og því svari, sem hæstv. forsrh. þá gaf, — en þá tilkynnti hæstv. atvmrh. hæstv. forsrh. það, að vegna þess, hvernig hv. Framsfl. tæki í þau málefni, sem hv. jafnaðarmenn höfðu borið hér fram viðvikjandi viðreisn sjávarútvegsins, sem þeir kalla, þá teldi jafnaðarmannaflokkurinn grundvöllinn vera fallinn undan því samstarfi, sem verið hefði á milli flokkanna, og forsrh. fyrir sitt leyti sagði, að hann myndi ekki geta gengið inn á þær kröfur, sem hv. jafnaðarmannaflokkur gerði í sambandi við þessi mál, — þá vil ég nú spyrjast fyrir um það, þegar þingrofsboðskapur er í vændum, hvort nokkur breyt. hafi orðið á þessari afstöðu flokkanna, og ef ekki er þar breyt. á orðin, þá leyfi ég mér að bera fram þá fyrirspurn, hvort ríkisstj. njóti þá stuðnings meiri hl. Alþingis. Þessar tvær fyrirspurnir leyfi ég mér að bera fram f. h. Sjálfstfl., og leyfi mér að fara fram á, að hæstv. forsrh. og hæstv. atvmrh. svari þeim.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Það eru tvær spurningar, sem hv. þm. G.-K. óskar eftir, að verði svarað.

Um fyrri spurninguna er það að segja, að það er ekki breyt. á þeim ágreiningi milli stjórnarflokkanna, sem komið hefir fram hér á Alþingi áður, og það er einmitt ástæðan til þess, eins og síðar mun verða rakið, að til þingrofs kann að koma, og það er jafnframt viðvikjandi síðari spurningunni að segja, að það hafa komið fram yfirlýsingar hér á Alp. einmitt af hálfu Alpfl., og það síðast í dag, að þeir treysti sér ekki til. eins og málum er nú komið á Alp., að styðja ríkisstj., svo að það þarf ekki að endurtaka þær yfirlýsingar, sem um það hafa verið gerðar.

***Atvmrh. (Haraldur Guðmundsson):** Út af fyrirspurnum hv. þm. G.-K. vil ég taka það fram, að ég tel, að sá boðskapur, sem hæstv. forsrh. hefir að flytja þingheimi innan skamms, sé fullt svar við þeirri yfirlýsingu, sem ég gaf f. h. Alpfl. 16. þ. m.

***Ólafur Thors:** Ég vil út af þessari yfirlýsingu hætta forsrh. leiða athygli að því, að eftir henni virðist svo sem ríkisstj. sé ekki lengur studd af meiri hl. þingsins, og leyfi ég mér að láta í ljós þá skoðun, að ríkisstj., sem ekki nýtur stuðnings meiri hl. þingsins, eigi að segja af sér, þannig að venjuleg og þingræðisleg eftirgrennslan, hvort aðrir geti myndað meirihlutastjórn, megi fara fram.

***Forsrh. (Hermann Jónasson):** Ég mun svara þessum fyrirspurnum hv. þm. G.-K. með þeim orðum, sem ég nú mun láta falla:

Á yfirstandandi Alþingi hefir það í afstöðu þingflokka til ýmsra þýðingarmikilla mála, er fyrir Alþingi liggja, og í flutningi lagafrumvarpa komið í ljós, að afstöðumunur og ágreiningur þingflokka, er styðja ríkisstjórnina, er um mjög þýðingarmikil þjóðmál svo mikill, að Alpfl. hefir hér á Alþingi 16. þ. m. lýst yfir því, að hann sliti samstarfi við Framsfl., ef ýms þau frv., er hann hefir lagt fram í þingi, nái ekki fram að ganga í aðalatriðum. En Framsfl. hefir hinsvegar lýst sig andvigan mikilvægum atriðum ýmsra þessara frv., er Alpfl. leggur áherzlu á.

Hinsvegar er það vitað, að þm. stjórnarflokkanna munu ekki kjósa að styðja aðra menn til stjórnarmyndunar, eins og mál liggja nú fyrir, og að þeir vilja heldur ekki veita stj., skipaðri af andstöðufl. stj., stuðning eða hlutleysi, þannig að það er með núv. skipun Alþingis ekki unnt að mynda aðra meirihlutastj. Þar sem enn fremur alllangt er liðið á kjörtímabilið og aðstaðan, einkum í atvinnulífi þjóðarinnar, þegar orðin mjög breytt frá því, er alþingiskosningar fóru síðast fram, þá þykir, að öllu þessu athuguðu, stjórnskipulega rétt að skjóta málefnum þeim, er ber á milli þingflokka, undir dómstól þjóðarinnar og efna til nýrra kosninga svo fljótt sem verða má.

Samkvæmt þessu hefi ég af hálfu ráðuneytisins með slmskeyti í gær lagt til við konung, að Alþingi það, er nú situr, verði rofið og að almennar kosningar að nýju fari fram 20. næstkandi júnimánaðar.

Ég hefi sem svar við þessari till. móttekið tvö bréf, sem hljóða þannig:

„Vér Christian hinn tiundi, af guðs náð konungur Íslands og Danmerkur, Vinda og Gauta, hertogi í Slésvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gerum kunnugt: Með því að forsætisráðherra af hálfu ráðuneytis vors þegnlega hefir borið upp fyrir oss tillögu um að rjúfa Alþingi það, sem nú er, og þar sem vér höfum í dag allramildilegast fallið á till. þessa, þá bjóðum vér og skipum fyrir á þessa leið:

Alþingi það, sem nú er, er rofið.

Eftir þessu eiga allir hlutaðeigendur sér þegnlega að hegða.

Gert á Amaliuborg, 20. apríl 1937.

Undir vor konunglega hönd og innsigli.

Christian R.

(L. S.)

Hermann Jónasson.

Opið bréf um að Alþingi, sem nú er, sé rofið.“

Hitt bréfið, sem er opið bréf um nýjar kosningar til Alþingis, er þannig:

„Vér Christian hinn tíundi, af guðs náð konungur Íslands og Danmerkur, Vinda og Gauta, hertogi í Slésvík, Holtsetalandi, Stórmæri, Þéttmerski, Láenborg og Aldinborg,

Gerum kunnugt: Með því að vér höfum með opnu bréfi, dagsettu í dag, rofið Alþingi það, sem nú er, þá er það allramildilegast vilji vor, að nýjar almennar kosningar skuli fara fram 20. júní næstkomandi.

Fyrir því bjóðum vér og skipum svo fyrir, að almennar kosningar til Alþingis skuli fara fram nefndan dag.

Eftir þessu eiga allir hlutaðeigendur sér þengilega að hegða.

Gert á Amaliuborg, 20. apríl 1937.

Undir vor konunglega hönd og innsigli.

Christian R.

(L. S.)

Hermann Jónasson.

Opið bréf um nýjar kosningar til Alþingis.*

Samkvæmt þessu lýsi ég því yfir, að þetta Alþingi Íslendinga, sem háð er eitt þúsund og sjö árum eftir að hið fyrsta Alþingi var háð á Þingvöllum, er rofið.

Var síðan af þingi gengið.